

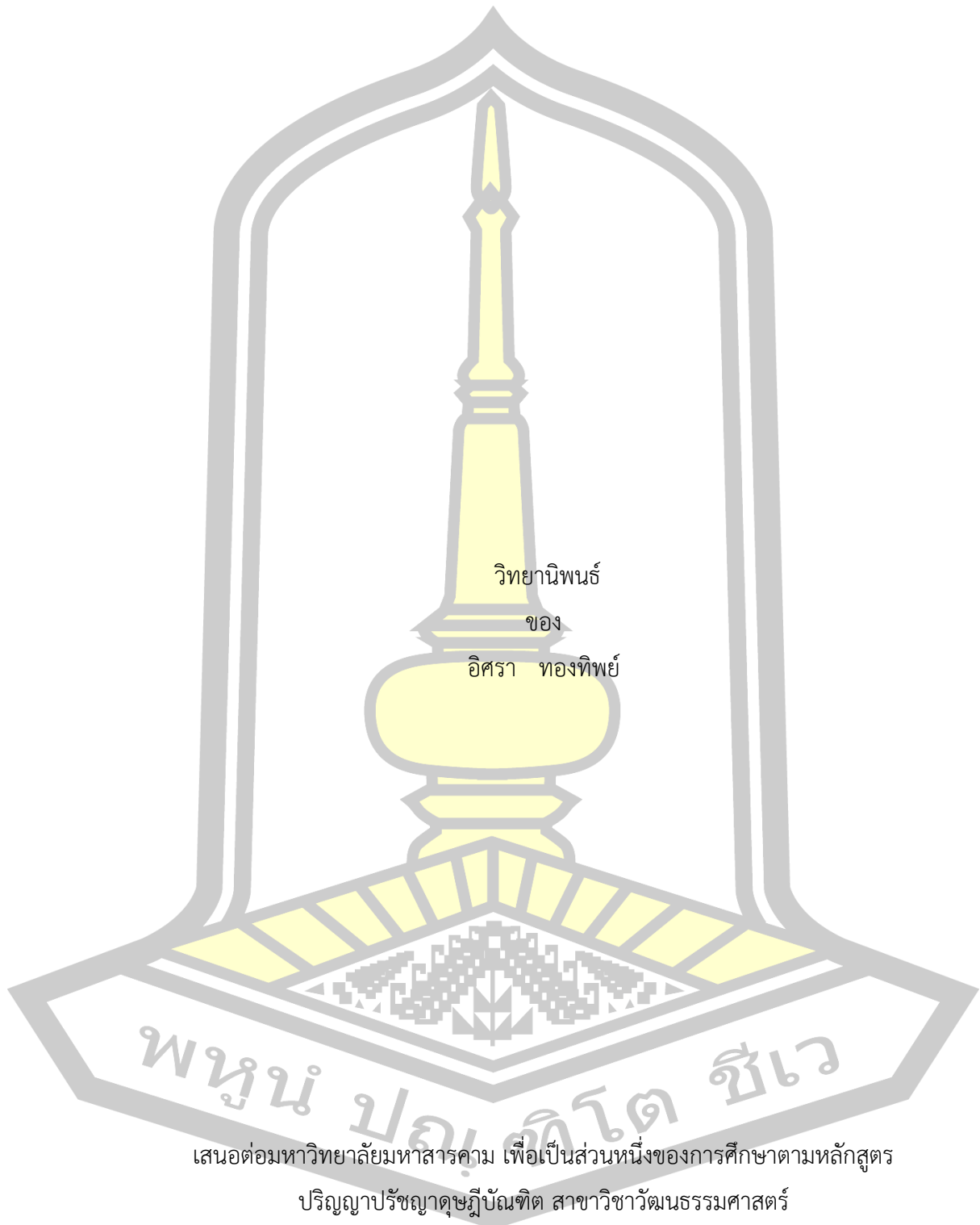
รูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนไทยย้อน เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจในภาคอีสานตอนบน

วิทยานิพนธ์
ของ
อิสรา ทองทิพย์

เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์
พฤษภาคม 2563

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

รูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนไทยอู่ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจในภาคอีสานตอนบน

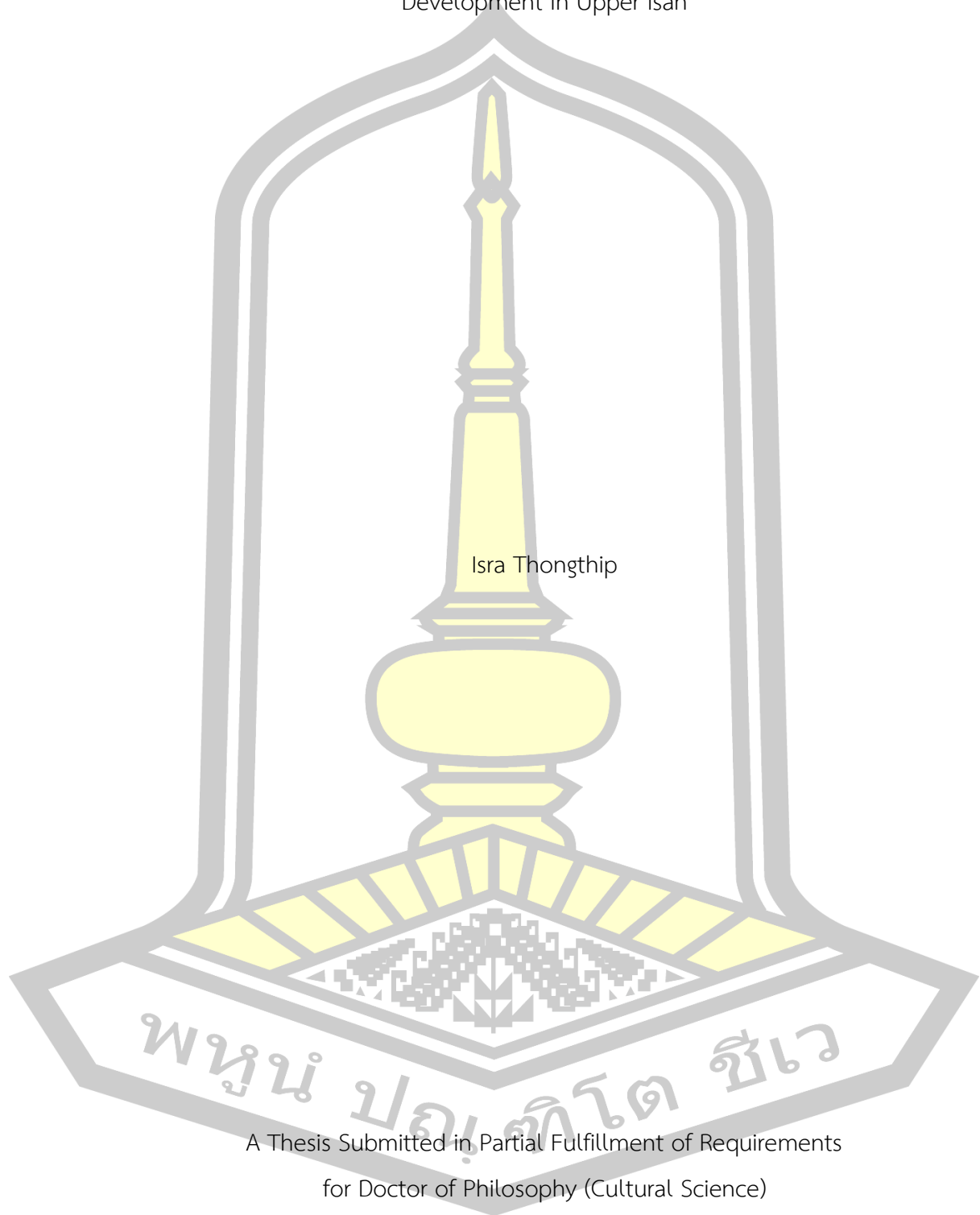
เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์

พฤษภาคม 2563

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Formed To Tourism Promotion Community Lifestyle Tai Yor For Economy
Development In Upper Isan

Isra Thongthip

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of Requirements
for Doctor of Philosophy (Cultural Science)

May 2020

Copyright of Mahasarakham University

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณาวิทยานิพนธ์ของนายอิศรา ทองทิพย์ แล้วเห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(ผศ. ดร. ไชยสิทธิ์ แพงสร้อย)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(ผศ. ดร. ศาสตรา เหล่าอรรคยะ)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

(อ. ดร. มนตรี ศรีราชเสลา)

กรรมการ

(ผศ. ดร. สมชาย แก้ววังชัย)

กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก

(ดร. ปาลีดา เฉลิมแสน)

มหาวิทยาลัยขอนแก่นให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

(รศ. ดร. ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์)

คณบดีคณะวัฒนธรรมศาสตร์

(รศ. ดร. กิริสน์ ชัยมูล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

พหุบัณฑิต ชีวะ

ชื่อเรื่อง	รูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนไทญ้อ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจในภาคอีสานตอนบน		
ผู้วิจัย	อิศรา ทองทิพย์		
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ศาสตรา เหล่าอรรค อาจารย์ ดร. มนต์รี ศรีราชเลา		
ปริญญา	ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต	สาขาวิชา	วัฒนธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัย	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม	ปีที่พิมพ์	2563

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาประวัติความเป็นมาของการส่งเสริมการท่องเที่ยวของกลุ่มไทญ้อภาคอีสานตอนบน 2) ศึกษาสภาพปัจจุบัน และปัญหาการจัดการท่องเที่ยวของกลุ่มไทญ้อภาคอีสานตอนบน และ 3) รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเพื่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของกลุ่มไทญ้อในภาคอีสานตอนบน ผู้วิจัยใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลภาคสนาม ผ่านการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม โดยยึดหลักการการมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้วิจัยใช้กลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง ซึ่งได้แก่ กลุ่มผู้รู้ กลุ่มผู้ปฏิบัติ และกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องของจำนวนทั้งหมด 90 คน ทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามความมุ่งหมาย และนำเสนอผลการวิจัยด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า

1) ประวัติความเป็นมาของการส่งเสริมการท่องเที่ยวกลุ่มไทญ้อภาคอีสานตอนบน จากการสืบค้นข้อมูลจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ แผนพัฒนาจังหวัดรวมถึงจากการสัมภาษณ์วัฒนธรรมจังหวัด สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด ผู้วิจัยพบว่าในอดีตทางภาครัฐยังไม่มีแผนการส่งเสริมการท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ จะพบเห็นก็เพียงแต่แผนการส่งเสริมการท่องเที่ยวในภาคต่าง ๆ ที่ทางภาครัฐได้กำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 ถึงฉบับที่ 8 ต่อมาเมื่อเข้าสู่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 ในส่วนของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทางภาครัฐได้มีการอนุรักษ์ฟื้นฟูแหล่งทรัพยากร แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ อนุรักษ์ฟื้นฟูประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม เพื่อเป็นประตูเชื่อมโยงกลุ่มประเทศอินโดจีน โดยมีจังหวัดหนองคาย มุกดาหาร และนครพนม เป็นจังหวัดนำร่อง ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาทางภาครัฐเล็งเห็นถึงความสำคัญด้านการอนุรักษ์ฟื้นฟูประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี จึงได้มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวในทุกชนเผ่า ผ่านทางการสนับสนุนงานเทศกาลต่าง ๆ โดยเปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้เข้า

มามีส่วนร่วมส่งเสริมการท่องเที่ยวในกลุ่มชาติพันธุ์ของตน

2) สภาพปัจจุบัน และปัญหาการจัดการท่องเที่ยวของกลุ่มไทญ้อภาคอีสานตอนบน ผู้วิจัยพบว่า ปัจจุบันการจัดการท่องเที่ยวของกลุ่มไทญ้อในภาคอีสานตอนบนนั้น ทางภาครัฐได้มุ่งเน้นการรื้อฟื้น ฟื้นฟู อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีของกลุ่มไทญ้อในภาคอีสานตอนบน ผ่านทางงานเทศกาลต่าง ๆ ของทางจังหวัด ส่วนปัญหานั้นพบว่า บางพื้นที่คนในชุมชนไม่ให้ความร่วมมือเท่าที่ควร สถานที่ท่องเที่ยวบางแห่งถูกปิด ขาดการดูแลเอาใจใส่ ขาดการดูแลรักษาความสะอาด ถนนทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวบางแห่งเป็นถนนลูกรังไม่มีป้ายบอกทางที่ชัดเจน รวมถึงขาดการโฆษณาประชาสัมพันธ์ด้านสถานที่ท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง

3) รูปแบบการจัดการท่องเที่ยว เพื่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของกลุ่มไทญ้อในภาคอีสานตอนบน ผู้วิจัยพบว่า 1. ในพื้นที่จังหวัดสกลนคร 1) ชุมชนชาวไทญ้อบริเวณวัดพระธาตุเชิงชุมวรวิหาร ประกอบด้วยรูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยว เพื่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของกลุ่มไทญ้อใน 3 รูปแบบ คือ รูปแบบการท่องเที่ยวตามแหล่งธรรมชาติ รูปแบบการท่องเที่ยวตามแหล่งวัฒนธรรม และรูปแบบการท่องเที่ยวตามความสนใจพิเศษ 2) ชุมชนชาวไทญ้อบ้านท่าวัดเหนือ และบ้านท่าวัดใต้ ประกอบด้วยรูปแบบการท่องเที่ยวตามแหล่งธรรมชาติ รูปแบบการท่องเที่ยวตามแหล่งวัฒนธรรม และรูปแบบการท่องเที่ยวตามความสนใจพิเศษ 3) ชุมชนชาวไทญ้อวัดสะพานศรี ประกอบด้วยรูปแบบการท่องเที่ยวตามแหล่งวัฒนธรรม และรูปแบบการท่องเที่ยวตามความสนใจพิเศษ 2. ในพื้นที่จังหวัดนครพนม 1) ชุมชนชาวไทญ้อบริเวณวัดพระธาตุท่าอุเทน ประกอบด้วยรูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยว เพื่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของกลุ่มไทญ้อ ในรูปแบบของการท่องเที่ยวตามแหล่งวัฒนธรรม 2) ชุมชนชาวไทญ้อบ้านโพน ประกอบด้วยรูปแบบการท่องเที่ยวตามแหล่งวัฒนธรรม และรูปแบบการท่องเที่ยวตามความสนใจพิเศษ 3) ชุมชนชาวไทญ้อวัดธาตุประสิทธิ์ประกอบด้วยรูปแบบการท่องเที่ยวตามแหล่งวัฒนธรรม และรูปแบบการท่องเที่ยวตามความสนใจพิเศษ 3. ในพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร ชุมชนชาวไทญ้อ ตำบลดงเย็น ประกอบด้วยรูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยว เพื่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของกลุ่มไทญ้อ ใน 3 รูปแบบ คือ รูปแบบการท่องเที่ยวตามแหล่งธรรมชาติ รูปแบบการท่องเที่ยวตามแหล่งวัฒนธรรม และรูปแบบการท่องเที่ยวตามความสนใจพิเศษ

ผลการวิจัยครั้งนี้สรุปได้ว่า รูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนไทญ้อ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ภาคอีสานตอนบนนั้น มีรูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อวัตถุประสงค์หลัก คือ ต้องการที่จะอนุรักษ์ ฟื้นฟู ศิลปวัฒนธรรม และประเพณีของกลุ่มไทญ้อในภาคอีสานตอนบน โดยใช้วิธีการประชาสัมพันธ์ผ่านการจัดงานเทศกาลต่าง ๆ ของทางจังหวัด และมี

รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวใน 3 รูปแบบ คือ รูปแบบการท่องเที่ยวตามแหล่งธรรมชาติ รูปแบบการท่องเที่ยวตามแหล่งวัฒนธรรม และรูปแบบการท่องเที่ยวตามความสนใจพิเศษ

คำสำคัญ : รูปแบบการส่งเสริม, การท่องเที่ยววิถีชุมชนไทยอู่, วิถีชุมชน, ไทยอู่, การพัฒนาเศรษฐกิจ, ภาคอีสานตอนบน, อัตลักษณ์ที่โดดเด่น

TITLE	Formed To Tourism Promotion Community Lifestyle Tai Yor For Economy Development In Upper Isan		
AUTHOR	Isra Thongthip		
ADVISORS	Assistant Professor Sastra Laoakka , Ph.D. Montri Srirajlao , Ph.D.		
DEGREE	Doctor of Philosophy	MAJOR	Cultural Science
UNIVERSITY	Maharakham University	YEAR	2020

ABSTRACT

The purposes of this qualitative research were 1) to study the history of tourism promotion of Thai Yor community in the upper northeast of Thailand, 2) to determine the current state and problems of tourism management in Thai Yor community in the upper northeast, and 3) to specify the patterns of tourism management in Thai Your community in the upper northeast to develop the creative economy of the upper northeast. The field data were collected through nonparticipative observation, interview and community discussion based on community participation. Purposive sampling technique was used for selecting participants. Ninety participants included experts, practitioners, and people concerning in the tourism. The data were analyzed by using descriptive analysis. The findings were as follows.

1) For the history of tourism promotion of Thai Yor Community in the upper northeast according to the data obtained from Nation Economic and Social Development Plan, Provincial Development Plan, interview of the Provincial Cultural Office, and Office of Tourism and Sports Province, it was found that in the past the government had never had any plan to promote the tourism for each ethnic community. There was only the plan to promote the tourism for different sectors specified in the First to the Eight Nation Economic and Social Development Plan by the government. Later in the Ninth Nation Economic and Social Development Plan of

the Northeastern region, the government aimed to conserve and restore natural resources and attractions as well as history, arts and cultures to make contact with Indochina through Nong Khai, Mukdahan and Nakhon Phanom as the pilot provinces. Since then the government had realized the importance of history, arts and cultures, and traditions conservation and restoration. The tourism of ethnic communities, therefore, was promoted through various events, and people in the community had a chance to take part in promoting their ethnic community tourism.

2) For the current state and problems of tourism management for Thai Yor community in the upper northeast, it was found that currently the tourism management in Thai yor community in the upper northeast was promoted by the government, which aimed to restore and conserve the arts, cultures and traditions of the community through organizing festivals of the province. The results showed that in some areas, the people in the community did not cooperate much. Some attractions were closed and they lacked cleaning. The roads to the attractions were non-asphalted, and the road signs were not clear. There was also a lack of public relations.

3) For the patterns of tourism management for the creative economy of Thai Yor community in the upper northeast, the results showed that

1. For the patterns of tourism in the area of Sakon Nakhon Province, there were three patterns of tourism in Thai Yor community around Phra That Chueng Chum Temple to promote the creative economy, and they included natural tourism, cultural tourism and special interest tourism, 2) Thai Yor community in Thar Wat Nuer Village and Thar Wat Tai included natural tourism, cultural tourism and special interest tourism, and 3) Thai Yor community in Wat Sapan Sri Temple included cultural tourism and special interest tourism.

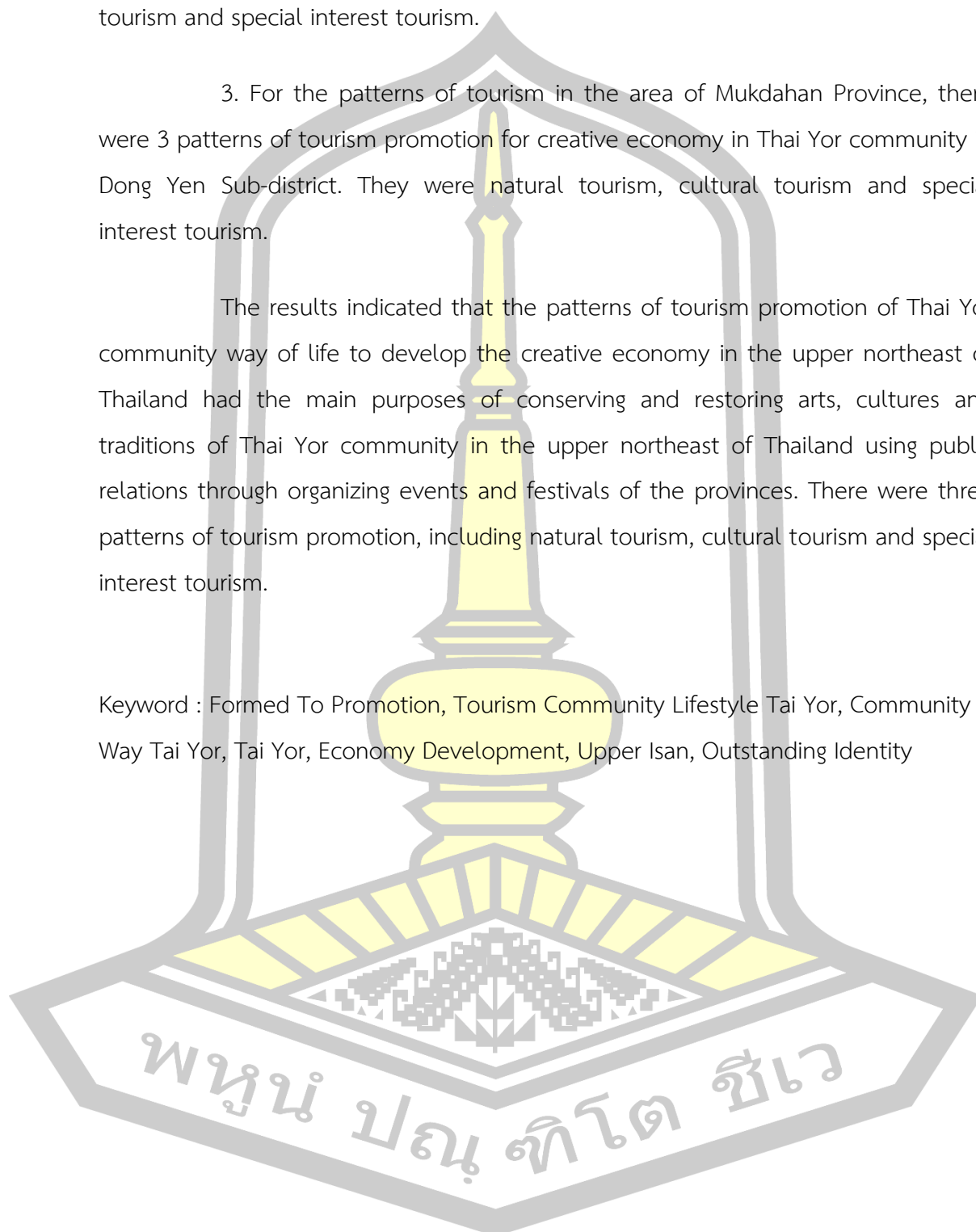
2. For the patterns of tourism in the area of Nakhon Phanom Province, 1) Thai Yor community in Wat Phrathat Tha Uthen Temple included cultural tourism, 2) Thai Yor Ban Phon Community included cultural tourism and special interest tourism,

and 3) Thai Yor community in Wat That Prasit Temple Community included cultural tourism and special interest tourism.

3. For the patterns of tourism in the area of Mukdahan Province, there were 3 patterns of tourism promotion for creative economy in Thai Yor community in Dong Yen Sub-district. They were natural tourism, cultural tourism and special interest tourism.

The results indicated that the patterns of tourism promotion of Thai Yor community way of life to develop the creative economy in the upper northeast of Thailand had the main purposes of conserving and restoring arts, cultures and traditions of Thai Yor community in the upper northeast of Thailand using public relations through organizing events and festivals of the provinces. There were three patterns of tourism promotion, including natural tourism, cultural tourism and special interest tourism.

Keyword : Formed To Promotion, Tourism Community Lifestyle Tai Yor, Community Way Tai Yor, Tai Yor, Economy Development, Upper Isan, Outstanding Identity

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จสมบูรณ์ได้ด้วยความอนุเคราะห์และให้คำปรึกษาแนะนำ ตรวจทาน แก้ไขข้อบกพร่องจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ศาสตรา เหล่าอรรคยะ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก อาจารย์ ดร. มนตรี ศรีราชเลา อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ที่ให้คำแนะนำในการจัดทำ วิทยานิพนธ์ ตั้งแต่เริ่มต้นจนสำเร็จสมบูรณ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โฆสิต แพงสร้อย ประธานกรรมการ สอบวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สมชาย แก้ววังชัย และ อาจารย์ ดร.ปาลิตา เฉลิมแสน กรรมการสอบ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณา และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอขอบพระคุณ คุณพ่อ นคร ทองทิพย์ คุณแม่ วีระวรรณ ทองทิพย์ ขอขอบพระคุณพี่สาวทั้ง 2 คน คือ แพทย์หญิงภารดา ทองทิพย์ และแพทย์หญิงสุจิตรา ทองทิพย์ ที่ได้ให้การสนับสนุน ให้กำลังใจ คอยสนับสนุนด้านการศึกษาของผู้วิจัยด้วยดีตลอดมา ขอขอบคุณนางสาว วรางคณา ไชยเชษฐ์ ที่ให้ความรักและให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด ขอขอบพระคุณนายกเทศมนตรี นายกองค์การบริหาร ส่วนจังหวัด นายกเทศมนตรีตำบล นายกองค์การบริหารส่วนตำบล ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัด กำนันผู้ใหญ่บ้าน ประชาชนชาวบ้าน ในจังหวัดสกลนคร จังหวัดนครพนม จังหวัดมุกดาหาร และกลุ่มผู้มีความรู้เกี่ยวกับไท้อู่ในจังหวัดสกลนคร จังหวัดนครพนม จังหวัดมุกดาหาร ทุก ๆ ท่านที่ให้ความ อนุเคราะห์ ให้ความร่วมมือในด้านการให้ข้อมูลประกอบการทำวิจัยในครั้งนี้ ขอขอบพระคุณครับ

อิสรา ทองทิพย์

พนุน ปณฺ ทิโต ชีเว

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ช
กิตติกรรมประกาศ.....	ญ
สารบัญ.....	ฎ
สารบัญตาราง.....	ฐ
สารบัญภาพประกอบ.....	ฑ
บทที่ 1 บทนำ	1
ภูมิหลัง	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	6
คำถามของการวิจัย.....	6
ความสำคัญของการวิจัย	7
นิยามศัพท์เฉพาะ	7
กรอบแนวคิดการวิจัย	9
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	10
องค์ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม.....	11
แผนยุทธศาสตร์ ภูมิหมาย และนโยบายของรัฐบาลที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม... 18	
องค์ความรู้เกี่ยวกับสภาพสังคม ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ประเพณี และองค์ความรู้เกี่ยวกับ กลุ่มไทญ้อ.....	35
บริบทพื้นที่วิจัย.....	72
แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	85
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	95

งานวิจัยในประเทศ.....	96
งานวิจัยต่างประเทศ.....	104
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	107
ขอบเขตการวิจัย.....	107
วิธีดำเนินการวิจัย.....	110
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	114
ตอนที่ 1 ประวัติความเป็นมาของการส่งเสริมการท่องเที่ยวของกลุ่มไทญ้อภาคอีสานตอนบน.....	114
ตอนที่ 2 สภาพปัจจุบันและปัญหาการส่งเสริมการท่องเที่ยวของกลุ่มไทญ้อภาคอีสานตอนบน.....	140
ตอนที่ 3 รูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนไทญ้อ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจในภาคอีสานตอนบน.....	178
บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	243
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	243
สรุปผล.....	243
อภิปรายผล.....	252
ข้อเสนอแนะ.....	256
บรรณานุกรม.....	258
ภาคผนวก.....	265
ภาคผนวก ก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	266
ภาคผนวก ข รายนามผู้ให้สัมภาษณ์.....	289
ภาคผนวก ค ภาพประกอบ.....	293
ภาคผนวก ง เอกสารการขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูล.....	301
ประวัติผู้เขียน.....	312

สารบัญตาราง

	หน้า
ตาราง 1 เป้าประสงค์เชิงยุทธศาสตร์ ตัวชี้วัด ค่าเป้าหมาย และกลยุทธ์ในประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาการท่องเที่ยว 3 ธรรม (ธรรมะ ธรรมชาติ วัฒนธรรม) อย่างยั่งยืนนั้น	22
ตาราง 2 ตัวอย่างภาษาพูดของชาวไทญ้อ.....	67
ตาราง 3 เปรียบเทียบข้อดีข้อเสียเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและปัญหาด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว วิถีชุมชนไทญ้อทั้ง 7 ด้าน ในเขตพื้นที่วิจัย.....	167
ตาราง 4 สรุปรูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนไทญ้อ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจในภาคอีสาน ตอนบนในแต่ละพื้นที่	231

สารบัญภาพประกอบ

	หน้า
ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	9
ภาพประกอบ 2 ผลลัพธ์ของการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว.....	15
ภาพประกอบ 3 การแต่งกายของชาวไทญ้อในอดีต.....	69
ภาพประกอบ 4 ที่อยู่อาศัยของชาวไทญ้อในอดีต.....	71
ภาพประกอบ 5 แผนที่จังหวัดสกลนคร.....	80
ภาพประกอบ 6 แผนที่จังหวัดนครพนม.....	83
ภาพประกอบ 7 แผนที่จังหวัดมุกดาหาร.....	85
ภาพประกอบ 8 แผนภาพการบริหารจัดการแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 สู่การปฏิบัติ.....	129
ภาพประกอบ 9 นาย ประหยัด ธาระราช ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดสกลนคร.....	133
ภาพประกอบ 10 นาย ตระกูล อานัด ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดนครพนม.....	135
ภาพประกอบ 11 นางสาว จรียา ถานัน ผู้ช่วยการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดมุกดาหาร.....	138
ภาพประกอบ 12 ชุมชนชาวไทญ้อบริเวณวัดพระธาตุเชิงชุมวรวิหาร ถนนเจริญเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร.....	141
ภาพประกอบ 13 ชุมชนชาวไทญ้อบริเวณวัดพระธาตุเชิงชุมวรวิหาร ถนนเจริญเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร เป็นย่านชุมชนเก่า และมีร้านขายผลิตภัณฑ์ เกี่ยวกับผ้าย้อมคราม.....	142
ภาพประกอบ 14 สวนสมเด็จพระเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงสงขลานครินทร์ (สวนแม่ - สวนลูก).....	143
ภาพประกอบ 15 สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ (สระพังทอง) จังหวัดสกลนคร.....	143
ภาพประกอบ 16 วัดพระธาตุเชิงชุมวรวิหาร วัดคู่บ้านคู่เมืองของชาวจังหวัดสกลนคร.....	146
ภาพประกอบ 17 สภาพเส้นทางไปบ้านท่าวัดเหนือ - ท่าวัดใต้.....	147
ภาพประกอบ 18 พิพิธภัณฑวัดกลางศรีเชียงใหม่ อยู่ในในวัดกลางศรีเชียงใหม่.....	148
ภาพประกอบ 19 ชุมชนชาวไทญ้อวัดสะพานศรี ตำบลขมิ้น อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร.....	148

ภาพประกอบ 20	วัดสะพานศรี สถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญในชุมชนชาวไทยอู้อวัดสะพานศรี	149
ภาพประกอบ 21	วัดพระธาตุท่าอุเทน ตำบลท่าอุเทน อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม	151
ภาพประกอบ 22	ศูนย์ข้อมูลย่านชุมชนเก่าท่าอุเทน อยู่ในวัดพระธาตุท่าอุเทน	153
ภาพประกอบ 23	นาย กานต์ แก้วมาตย์ นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลท่าอุเทน จังหวัดนครพนม	154
ภาพประกอบ 24	การเดินทางไปยังชุมชนชาวไทยอู้อบ้านโนน ตำบลโนนตาล อำเภอท่าอุเทน	155
ภาพประกอบ 25	นาย สุภวิทย์ พรรณวงศ์ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลโนนตาล อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม	157
ภาพประกอบ 26	การเดินทางไปยังชุมชนชาวไทยอู้อวัดธาตุประสิทธิ์ ตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า	158
ภาพประกอบ 27	นาย อุทิน จันทะโสสม นายกเทศมนตรีตำบลดงเย็น อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร	162
ภาพประกอบ 28	วัดพระธาตุเชิงชุมวรวิหาร	182
ภาพประกอบ 29	พระยาประจันตประเทศธานี (โง่นคำ) เจ้าเมืองสกลนครท่านสุดท้าย	183
ภาพประกอบ 30	ประวัติวัดพระธาตุเชิงชุมโดยย่อ	184
ภาพประกอบ 31	หลวงพ่อพระองค์แสนองค์จำลอง	185
ภาพประกอบ 32	องค์พระธาตุใหม่ที่สร้างครอบองค์พระธาตุเชิงชุมเดิม	186
ภาพประกอบ 33	เสาโอศุกจำลอง วัดพระธาตุเชิงชุม	187
ภาพประกอบ 34	สิมหรืออุโบสถหลังเก่า วัดพระธาตุเชิงชุม	187
ภาพประกอบ 35	หอรบขัง วัดพระธาตุเชิงชุม	188
ภาพประกอบ 36	หอไตรกลางน้ำวัดพระธาตุเชิงชุมวรวิหาร	189
ภาพประกอบ 37	ขบวนแห่ปราสาทผึ้งจังหวัดสกลนคร ประจำปี 2561	192
ภาพประกอบ 38	บรรยากาศขบวนแห่ งานประเพณีแห่ปราสาทผึ้ง จังหวัดสกลนคร	193
ภาพประกอบ 39	บรรยากาศย่านเมืองเก่าสกล ถนนผ้าครามในตอนกลางวัน	194
ภาพประกอบ 40	บรรยากาศย่านเมืองเก่าสกล ถนนผ้าครามในตอนกลางคืน	195
ภาพประกอบ 41	สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ (สระพังทอง) จังหวัดสกลนคร	196

ภาพประกอบ 42	ริมหนองหารเป็นหนองน้ำจืดสำหรับทำน้ำประปาและใช้แข่งขันเรือยาวประจำปี	196
ภาพประกอบ 43	สวนสมเด็จพระเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงสงขลานครินทร์ (สวนแม่ - สวนลูก)	197
ภาพประกอบ 44	วัดกลางศรีเชียงใหม่	199
ภาพประกอบ 45	โบราณสถานที่สำคัญในวัดกลางศรีเชียงใหม่	200
ภาพประกอบ 46	พิพิธภัณฑ์วัดกลางศรีเชียงใหม่	201
ภาพประกอบ 47	โสมสเตย์บ้านท่าวัด	202
ภาพประกอบ 48	บรรยากาศหนองหารรอบบ้านท่าวัดเหนือ	203
ภาพประกอบ 49	หอพระหลวงปู่สอน สิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำหมู่บ้าน	203
ภาพประกอบ 50	ตราธรรมจักรที่สร้างขึ้นใหม่ ตั้งอยู่บริเวณริมน้ำของวัดเพื่อบ่งบอกถึงความศรัทธา	204
ภาพประกอบ 51	ทางเข้าวัดสะพานศรี	205
ภาพประกอบ 52	สิ่งที่น่าสนใจภายในวัดสะพานศรี	206
ภาพประกอบ 53	หลวงพ่อมิ่งเมืองสกลมงคลอนันต์	207
ภาพประกอบ 54	องค์พระธาตุทำอุเทน	208
ภาพประกอบ 55	งานประเพณีนมัสการองค์พระธาตุทำอุเทน	210
ภาพประกอบ 56	ศูนย์ข้อมูลย่านชุมชนเก่าทำอุเทน ตั้งอยู่ภายในวัดพระธาตุทำอุเทน	210
ภาพประกอบ 57	ภายในวัดธาตุประสิทธิ์	211
ภาพประกอบ 58	ศาลาการเปรียญหลังเก่า ภายในวัดธาตุประสิทธิ์	212
ภาพประกอบ 59	อาคารศูนย์เรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น และศูนย์หัตถกรรมพื้นบ้าน	214
ภาพประกอบ 60	ศูนย์หัตถกรรมพื้นบ้านอำเภอนาหว้า เป็นที่ตั้งกลุ่มทอผ้าไหมกลุ่มแรกในมูลนิธิ ศิลปาชีพพิเศษ ในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ อยู่ภายในวัดธาตุ	216
ภาพประกอบ 61	ภายในศูนย์หัตถกรรมพื้นบ้านอำเภอนาหว้า	218
ภาพประกอบ 62	พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านไถญ้อ วัดธาตุประสิทธิ์	218
ภาพประกอบ 63	บริเวณวัดคามาวาสี บ้านโนน ตำบลโนนตาล อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม	219

ภาพประกอบ 64 บริเวณภายในอุโบสถวัดคามวาสี	220
ภาพประกอบ 65 งานนมัสการพระธาตุโนนตาล	221
ภาพประกอบ 66 บริเวณสำนักสงฆ์ทำวังน้ำบ่อหนอง.....	222
ภาพประกอบ 67 การเดินทางไปยังวัดภูถ้ำธรรมมาศนั้นต้องขึ้นเขาซึ่งเป็นถนนคอนกรีต คนที่ไม่ชินเส้นทางต้องจับด้วยความระมัดระวัง ใช้เกียร์ต่ำ และใช้ความเร็วต่ำ	222
ภาพประกอบ 68 พิพิธภัณฑสถานศิลปวัฒนธรรมเผ่าญ้อ - ภูไท	223
ภาพประกอบ 69 บรรยากาศภายในพิพิธภัณฑสถานศิลปวัฒนธรรมเผ่าญ้อ - ภูไท	223
ภาพประกอบ 70 บรรยากาศภายในงานคุณลานสู่ขวัญข้าวชาวเผ่าญ้อ - ภูไทลาวอีสาน	225
ภาพประกอบ 71 แผนที่เส้นทางท่องเที่ยววิถีชุมชนไทญ้อภาคอีสานตอนบน (สกลนคร นครพนม มุกดาหาร).....	238
ภาพประกอบ 72 สัมภาษณ์ นาย ประหยัด ธาณะราช ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดสกลนคร.....	294
ภาพประกอบ 73 สัมภาษณ์ นาย ตระกูล อานันต์ ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดนครพนม.....	294
ภาพประกอบ 74 สัมภาษณ์ นางสาว จริยา ถานันท์ ผู้ช่วยท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดนครพนม	295
ภาพประกอบ 75 สัมภาษณ์ นาย กานต์ แก้วมาตย์ นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลท่าอุเทน	295
ภาพประกอบ 76 สัมภาษณ์ นาย สุภวิทย์ พรณวงศ์ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลโนนตาล	296
ภาพประกอบ 77 สัมภาษณ์ นาย อุทิน จันทะโสม นายกเทศมนตรีตำบลดงเย็น อำเภอเมือง.....	296
ภาพประกอบ 78 สัมภาษณ์ นาย สุรจิตต์ จันทระสา ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดมุกดาหาร... 297	
ภาพประกอบ 79 สัมภาษณ์ อดีตผู้ใหญ่บ้าน ตำบลดงเย็น อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร	297
ภาพประกอบ 80 สัมภาษณ์ นาง ลลิตา กิตติศรีวรรณ รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบล โนนตาล ตำบลโนนตาล อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม.....	298
ภาพประกอบ 81 สัมภาษณ์ นาย เสี่ยงม พ่อธานี รองนายกเทศมนตรีเทศบาลนคร.....	298
ภาพประกอบ 82 สัมภาษณ์ นาย เต๋นชัย ไตรระยา ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดนครพนม	299
ภาพประกอบ 83 สันทนาการ กลุ่ม คณะสภาเทศบาลตำบลดงเย็น ตำบลดงเย็น อำเภอเมือง	299
ภาพประกอบ 84 แผนที่เส้นทางท่องเที่ยววิถีชุมชนไทญ้อภาคอีสานตอนบน (สกลนคร นครพนม มุกดาหาร).....	300

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564) ได้จัดทำขึ้นในช่วงเวลาของการปฏิรูปประเทศท่ามกลางสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและเชื่อมโยงใกล้ชิดกันมากขึ้นโดยได้น้อมนำหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นปรัชญานำทางการพัฒนาประเทศต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 – 11 เพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกัน และช่วยให้สังคมไทยสามารถยืนหยัดอยู่ได้อย่างมั่นคงเกิดภูมิคุ้มกัน และมีการบริหารจัดการความเสี่ยงอย่างเหมาะสม ส่งผลให้การพัฒนาประเทศไปสู่ความสมดุลและยั่งยืน การจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้จัดทำบนพื้นฐานของยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560 – 2579) ซึ่งเป็นแผนแม่บทหลักของการพัฒนาประเทศ และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs) รวมทั้งการปรับโครงสร้างประเทศไทยไปสู่ไทยแลนด์ 4.0 ตลอดจนประเด็นการปฏิรูปประเทศ นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของภาคีการพัฒนาทุกภาคส่วน ทั้งในระดับกลุ่มอาชีพ ระดับภาค และระดับประเทศในทุกขั้นตอนของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติอย่างกว้างขวางและต่อเนื่องเพื่อร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์ และทิศทางการพัฒนาประเทศ รวมทั้งร่วมจัดทำรายละเอียดยุทธศาสตร์ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เพื่อมุ่งสู่ “ความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน” ขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติเพื่อเตรียมความพร้อมคน สังคม และระบบเศรษฐกิจของประเทศให้สามารถปรับตัวรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสมขณะเดียวกันยังได้กำหนดแนวคิด และกลไกการขับเคลื่อน และติดตามประเมินผลที่ชัดเจนเพื่อกำกับให้การพัฒนาเป็นไปอย่างมีทิศทางและเกิดประสิทธิภพนำไปสู่การพัฒนาเพื่อประโยชน์สุขที่ยั่งยืนของสังคมไทย (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2560)

จุดเน้นและประเด็นพัฒนาหลักในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 ได้บรรจุประเด็นการพัฒนาวิสาหกิจขนาดย่อม ขนาดเล็กและขนาดกลาง วิสาหกิจชุมชน และวิสาหกิจ เพื่อสังคม เพื่อขยายฐานการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้มีความครอบคลุมมากขึ้น เป็นการสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจสำหรับกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม โดยดำเนินการควบคู่ไปกับการพัฒนาและส่งเสริมสังคมผู้ประกอบการเพื่อส่งเสริมผู้ประกอบการที่ผลิตได้และขายเป็น ในประเด็นการสร้างขีดความสามารถการแข่งขันของธุรกิจบริการและการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพให้เติบโต และสนับสนุนภาคการผลิตนั้นจะเน้นการปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดความสมดุล

และยั่งยืนในการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่คำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับระบบนิเวศ และศักยภาพของพื้นที่ การพัฒนาเมืองให้เติบโตอย่างมีคุณภาพ เพิ่มประสิทธิภาพพลไกขับเคลื่อน การพัฒนาภาคและเมืองให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม การเชื่อมโยงการพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวพื้นที่ ชายแดน เขตเศรษฐกิจชายแดน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2560) สำหรับนโยบายไทยแลนด์ 4.0 ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการท่องเที่ยว นั้น รัฐบาลพยายามผลักดันนโยบายไทยแลนด์ 4.0 โดยเน้นภาคบริการแทนภาคอุตสาหกรรมเป็น เศรษฐกิจฐานความรู้ที่สร้างความมั่งคั่งผ่านทางวัฒนธรรม และความคิดสร้างสรรค์

ทุนทางวัฒนธรรมเป็นทุนอีกประเภทหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับคุณค่าความรู้ ภูมิปัญญา และงานสร้างสรรค์ เป็นเสมือนสินทรัพย์ที่ผ่านการสะสมและฝังตัวจนเกิดเป็นมูลค่า ด้วยเหตุนี้ เมื่อโลกเคลื่อนเข้าสู่สังคมฐานความรู้ การประยุกต์และบูรณาการทุนวัฒนธรรมกับการพัฒนา เศรษฐกิจจึงเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้ทุนวัฒนธรรมเข้ามามีบทบาทในระบบเศรษฐกิจมากขึ้น และนำไปสู่ ความเกี่ยวข้องกับการเป็นประเทศไทย 4.0 ได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม ในทางตรง ทุนทางวัฒนธรรม ช่วยทำให้เกิดมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ ทุนวัฒนธรรมทำให้เกิดมูลค่าเพิ่มสูงขึ้น เนื่องจาก วัฒนธรรม เป็นต้นน้ำของห่วงโซ่คุณค่า(Value Chain) ในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ โดยเราสามารถนำ ทุนวัฒนธรรม เช่น เรื่องราว (Story) และเนื้อหา (Content) ของวัฒนธรรม มาสร้างความโดดเด่น ให้กับผลิตภัณฑ์ของตน หรือใช้ทุนวัฒนธรรมสร้างความแตกต่างหรือจุดขายให้กับสินค้า เกิดเป็น สินค้าวัฒนธรรมและทำให้เกิดมูลค่าเพิ่มขึ้นแก่สินค้าและบริการ

เศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) คือ การสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่สินค้าหรือบริการ ที่เกิดจากความคิดของมนุษย์ สำหรับสาขาการผลิตที่พัฒนาไปสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์จะเรียกว่า “อุตสาหกรรมสร้างสรรค์” (Creative Industry) ซึ่งหมายถึงกลุ่มกิจกรรมการผลิตที่ต้องพึ่งพา ความคิดสร้างสรรค์เป็นสำคัญ “เศรษฐกิจสร้างสรรค์” คือแนวคิดการขับเคลื่อนเศรษฐกิจบนพื้นฐาน ของการใช้องค์ความรู้(Knowledge) การศึกษา (Education) การสร้างสรรค์งาน (Creativity) และการใช้ทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual property) ที่เชื่อมโยงกับรากฐานทางวัฒนธรรม สำหรับความเป็นมาของเศรษฐกิจสร้างสรรค์นั้นเริ่มต้นตั้งแต่ในศตวรรษที่ 21 โลกได้ผ่านช่วงเวลา แห่งความมอดอยากหิวโหยไปไกลแล้ว มนุษย์จึงเริ่มกลับมาโหยหาศิลปะและความรื่นรมย์ใจ นี่จึง กลายเป็นที่มาของยุทธศาสตร์เศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) ที่ต้องการแปรเปลี่ยน จินตนาการเพริศพรังของมนุษย์ให้ยกระดับเป็นสินค้าชั้นเลิศเพื่อขับเคลื่อนจักรกลแห่งทุนนิยม ให้รุดหน้าไปไม่มีวันสิ้นสุด ปัจจุบันประเทศที่พัฒนาแล้วอาศัย Creative Economy เป็นตัวขับเคลื่อน ระบบเศรษฐกิจ ซึ่งตรงข้ามกับประเทศกำลังพัฒนาที่ใช้ปัจจัยการผลิตราคาถูก (เพื่อผลิตสินค้านำมา ถูกส่งออกไปยังประเทศอื่น) เป็นแรงขับเคลื่อนเศรษฐกิจซึ่งนับวันจะเคลื่อนได้ยากขึ้นทุกที Creative Economy ประกอบด้วยการผลิต และการให้บริการที่เกี่ยวข้องกับมรดกทางวัฒนธรรม

ไม่ว่าจะเป็นสถานที่ประวัติศาสตร์ โบราณสถาน พิพิธภัณฑ์ หอสมุด โบราณคดี วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ศิลปะ งานฝีมือ ตลอดจนงานศิลปะ เช่น ภาพวาด รูปปั้น ภาพถ่าย วัตถุโบราณ รวมทั้ง ศิลปะการแสดง เช่น การแสดงดนตรี การแสดงละคร การฟ้อนรำ ฯลฯ นอกจากนี้ยังรวมถึง กลุ่มผลิตงานสร้างสรรค์ประเภทสื่อสิ่งพิมพ์ เช่น หนังสือพิมพ์ สิ่งตีพิมพ์อื่น ๆ และประเภทโสตทัศน (Audiovisual) เช่น ภาพยนตร์ โทรทัศน์ วิทยุ ฯลฯ Creative Economy ยังครอบคลุมไปถึง การให้บริการกลุ่มออกแบบ เช่น ออกแบบภายใน แฟชั่น อัญมณี ของเด็กเล่น ฯลฯ กลุ่ม New Media เช่น เนื้อหาดิจิตอล ฯลฯ และกลุ่มบริการความคิดสร้างสรรค์ เช่น บริการ ทางสถาปัตยกรรม โฆษณา วัฒนธรรมและนันทนาการ ตลอดจนบริการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับดิจิตอล และความคิดสร้างสรรค์ ประเด็นสำคัญคือ เราต้องนำวัตถุดิบเหล่านี้มาสร้างมูลค่าเพิ่มด้วยความคิด สร้างสรรค์ (Creative Ideas) เพื่อให้เกิดอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ และการองกวมของ Creative Economy ขึ้นในอนาคต วัตถุดิบขั้นดีแห่งการผลิตสินค้า ในระบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ย่อมหนีไม่พ้นวัฒนธรรมประจำชาติ เพราะเป็นสิ่งเดียวที่สะท้อนเอกลักษณ์ที่ชาติอื่นใดไม่สามารถ เลียนแบบได้ อย่างไรก็ตาม การพลิกแพลงวัฒนธรรมเพื่อนำมาเพิ่มมูลค่าสร้างสรรค์ให้กับสินค้า และบริการนั้นย่อมต้องมีเทคนิควิธีที่ชาญฉลาด มิเช่นนั้นแล้วสินค้าสร้างสรรค์ที่ได้จะกลายเป็น ความจืดชืดและไม่เป็นที่ดึงดูดใจของลูกค้า การระดมทรัพยากรทางวัฒนธรรมไทยจากทั้ง 77 จังหวัด เพื่อนำมาเป็นวัตถุดิบในการผลิตสินค้าสร้างสรรค์ การพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ให้ยั่งยืน จึงต้อง คิดค้นเทคนิคในการทำให้ความคิดสร้างสรรค์สามารถหลั่งไหลออกมาจากมันสมองมนุษย์ ได้อย่างต่อเนื่อง นั่นคือการทำให้เศรษฐกิจสร้างสรรค์เต็มไปด้วยชีวิตชีวา เต็มไปด้วยเรื่องเล่าและสีสัน ของวิถีชีวิตผู้คน วัฒนธรรมไทยควรจะได้รับการฟื้นฟูความมีชีวิตชีวาในการปฏิสัมพันธ์กับผู้คน ที่แตกต่างหลากหลาย มีการเรียนรู้ซึ่งกันและกันกับโลกาภิวัตน์ที่เชื่อมโยงรากลึกและยิ่งใหญ่ วัฒนธรรม ไทยจะต้องละทิ้งยุทธศาสตร์แบบปิดประตูแล้วหันหลังให้กับโลกความจริง แต่ว่าจะต้องชิงเป็น ฝ่ายรุก เดินหน้าเข้าไปเรียนรู้วิถีชีวิตที่แตกต่างจากทั่วทุกมุมโลก เพื่อว่าวัฒนธรรมไทยจะได้เป็น ฝ่ายเลือกที่จะดูดซับเฉพาะส่วนที่ดีที่สุดจากทุกประเทศ ไม่ใช่เป็นฝ่ายถูกยัดเยียดให้ต้องเรียนรู้ในสิ่งที่ ขัดกับนิสัยใจคอของคนไทย การฟื้นฟูชีวิตชีวาของวัฒนธรรมไทย ทั้งการละวาง “ตัวตน” เพื่อเรียนรู้ ความงามที่แตกต่างของคนทุกภาคส่วนในสังคมไทยอย่างลึกซึ้ง และการเปิดโลกทัศน์เพื่อดูดซับสิ่งที่ดี ที่สุดของทุกวัฒนธรรมจากทั่วทุกมุมโลก ทั้งหมดนี้ก็ย่อมเป็นวัตถุดิบและแรงบันดาลใจที่มีให้กับ คนไทยทุกคนในการร่วมมือกันพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ไทย (เจริญชัย ไชยโพบูลย์วงศ์, 2553)

ด้านการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ ของหลายประเทศทั่วโลก รัฐบาลของประเทศดังกล่าวจึงให้ความสำคัญในการเสริมสร้าง ขีดความสามารถในการแข่งขันเพื่อช่วงชิงส่วนแบ่งการตลาดท่องเที่ยวโลก โดยเฉพาะประเทศ ในแถบเอเชียและอาเซียนต่างกำหนดกลยุทธ์ทางการตลาดเพื่อดึงนักท่องเที่ยวทั่วโลกเข้ามาท่องเที่ยว

ในประเทศตนเพิ่มมากขึ้น ภารกิจด้านการท่องเที่ยวจึงเป็นภารกิจที่ถูกผลักดันกลับไปกับการพัฒนาประเทศในทุกมิติ ดังนั้น การกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาของประเทศต่าง ๆ จึงได้มีการบูรณาการงานด้านการท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาเศรษฐกิจ ซึ่งหากประเทศใดมีแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศที่ชัดเจน บนพื้นฐานของเศรษฐกิจที่เข้มแข็ง โครงสร้างพื้นฐานที่ดีทรัพยากรธรรมชาติมีความอุดมสมบูรณ์ และบุคลากรภาคการท่องเที่ยวมีศักยภาพด้วยแล้ว จะเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยผลักดันให้ประเทศนั้น ๆ มีข้อได้เปรียบในการแข่งขันและสามารถพัฒนาการท่องเที่ยวของตนให้เติบโตได้อย่างมั่นคง ซึ่งประเทศไทยได้ตระหนักถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวในฐานะเป็นกลไกหลักในการช่วยรักษาเสถียรภาพและขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ โดยคณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติได้จัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555 – 2559 เพื่อเป็นแผนหลักในการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศ (กรมการท่องเที่ยวกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2557)

สำหรับภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาคอีสานนั้นอยู่ในบริเวณที่ราบสูง ซึ่งเป็นบริเวณภายในที่ไม่มีทางติดต่อกับทะเล มีแต่เทือกเขาล้อมรอบและมีสภาพคล้ายแอ่งกระทะที่เทลาดจากที่สูงทางตะวันตกลงสู่ที่ลุ่มต่ำทางด้านตะวันออก ที่มีแม่น้ำโขงเป็นขอบเขต ทางตะวันตกมีเทือกเขาเพชรบูรณ์และดงพระยาเย็นกั้นออกจากที่ราบลุ่มเขมรต่ำ ส่วนทางด้านตะวันออก แม้ว่าจะมีลำแม่น้ำโขงกั้นเขตออกจากประเทศลาว ก็มีทิวเขาภูพานกั้นเป็นขอบชั้นในตัดออกจากบริเวณจังหวัดมุกดาหาร ผ่านจังหวัดกาฬสินธุ์และสกลนครไปยังอุดรธานี ทำให้บริเวณที่ราบสูงของภาคตะวันออกเฉียงเหนือแบ่งออกเป็น 2 แอ่งใหญ่ คือ แอ่งสกลนครทางเหนือ มีลำน้ำสายเล็กหลายสาย เช่น แม่น้ำสงครามและแม่น้ำก่ำ ไหลผ่านไปออกแม่น้ำโขง ส่วนอีกแอ่งหนึ่ง คือ แอ่งโคราชอยู่ทางใต้ มีแม่น้ำมูลและแม่น้ำชี ตลอดจนลำน้ำที่เป็นสาขาอีกหลายสายหล่อเลี้ยง (มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย, 2537) นอกจากนี้ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยยังเป็นดินแดนที่มีอารยธรรมเก่าแก่ที่สำคัญแห่งหนึ่งของโลกและเป็นภูมิภาคที่มีความหลากหลายทางศิลปวัฒนธรรม และประเพณีที่มีความแตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมเป็นตัวบ่งบอกถึงคติ ความเชื่อ พิธีกรรม ค่านิยม ศาสนา และรูปแบบการดำเนินชีวิตตลอดจนการประกอบอาชีพของคนในท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี สาเหตุที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความหลากหลายทางศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ส่วนหนึ่งอาจมาจากการเป็นศูนย์รวมของประชากรหลากหลายเชื้อชาติ และหลายกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีการติดต่อกับประเทศใกล้เคียงจนก่อให้เกิดการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนทางศิลปวัฒนธรรม ประเพณีระหว่างกัน ทำให้รูปแบบการดำเนินชีวิตมีความคล้ายคลึงกันด้วย ซึ่งจะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นภูมิภาคที่มีความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์มีผลทำให้ศิลปวัฒนธรรมมีความแตกต่างจากภูมิภาคอื่น ๆ

ของประเทศไทย โดยสังเกตได้จากรูปแบบวัฒนธรรมที่ดั่งงามของชาวอีสานผ่านทางประเพณีต่าง ๆ ที่จัดขึ้นทำให้สามารถถ่ายทอดวัฒนธรรมท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี (ทรงคุณ จันทจร และคณะ, 2552)

กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ประกอบไปด้วย จังหวัดเลย หนองคาย หนองบัวลำภู อุดรธานี สกลนคร นครพนม และมุกดาหาร ส่วนจังหวัดที่มีประชากรชาวไทยผู้อาศัยอยู่มากที่สุดและเป็นชุมชนใหญ่ คือ จังหวัดสกลนคร นครพนม และมุกดาหาร โดยมีอาณาเขตติดต่อกับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีแม่น้ำโขงเป็นเส้นกั้นพรมแดนที่จังหวัดนครพนม และมุกดาหาร ที่จังหวัดมุกดาหารมีสะพานมิตรภาพเชื่อมประเทศไทยกับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และสามารถเชื่อมต่อไปยังประเทศในกลุ่มอินโดจีนได้ ลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบสูงบนเทือกเขาภูพาน และมีพื้นที่ส่วนใหญ่ เป็นที่ราบลุ่มเหมาะแก่การทำเกษตรกรรม

กลุ่มชาติพันธุ์ในภาคอีสานมีมากกว่า 20 กลุ่ม ประกอบด้วย ไทยญ้อ (ญ้อ) กะเลิง ไทแสก โส้หรือไทยกะโซ่ ไทข่า ไทยอีสาน กูลา ไทยโคราช ไทยเขมร ไทยลาว ส่วย ไทยญวน เยอ ภูไทหรือผู้ไทหรือผู้ไทย กูย ลาวโซ่งหรือไทยทรงดำ ไทยแสก ชาวบนหรือญ้อกรหรือเนียะกุล ไทโย้ย และไทพวน สำหรับกลุ่มไทญ้อ นั้นเป็นชาวไทยในภาคอีสานอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งชอบเรียกตัวเองว่าเป็นชาวญ้อ ไทญ้ออาศัยอยู่กระจัดกระจายทั้งในประเทศไทยและประเทศลาว มีประวัติว่าเดิมที่ชาวญ้อไทญ้อ มีถิ่นฐานอยู่เมืองหงสา ทางตอนเหนือของประเทศลาวติดกับประเทศจีน ในปี พ.ศ. 2351 ได้อพยพลงมาทางตอนใต้และได้ตั้งเมืองอยู่ปากน้ำสงคราม ซึ่งเป็นชัยภูมิที่อุดมสมบูรณ์ นามว่าเมืองไชยสุทธิดุตตมบุรี เป็นเมืองขึ้นต่อเวียงจันทน์ จนถึงรัชกาลที่ 3 จากกรณีกบฏเจ้าอนุวงศ์ได้อพยพข้ามแม่น้ำโขงไปตั้งเมืองหลวงปู่สิง เมืองคำเกิดและเมืองคำม่วน ต่อมาในปี พ.ศ. 2375 พระยาบดินทรเดชาได้กวาดต้อนชาวไทญ้อ กลับมาตั้งเมืองอยู่ที่ท่าอุเทน หลังจากนั้นได้อพยพมาตั้งเมืองแขงบาดาล และเมืองท่าขอนยางในเวลาต่อมา (เมธี ดวงสงค์, 2514) สำหรับภาคอีสานตอนบน จะพบกลุ่มไทญ้ออยู่ในทุกจังหวัด ดังนี้ กลุ่มไทญ้อในจังหวัดสกลนคร จะอยู่ที่บ้านกุดนางแดง บ้านนามแหง อำเภอพรรณานิคม บ้านจำปา บ้านดอกนอ บ้านบุงเป้า บ้านนาสีนวล อำเภอวานรนิวาส จังหวัดสกลนคร กลุ่มไทญ้อในจังหวัดนครพนมจะอยู่ที่บ้านนาหว้า อำเภอนาหว้า อำเภوتاอุเทน จังหวัดนครพนม และกลุ่มไทญ้อในจังหวัดมุกดาหารจะอยู่ในบ้านดงเย็น ตำบลดงเย็น อำเภอมือง จังหวัดมุกดาหาร กลุ่มไทญ้อมีอัตลักษณ์ที่โดดเด่นเป็นของตนเอง คือ ชาวไทยญ้อส่วนมากมีลักษณะนิสัยใจคอ ซื่อสัตย์ สุจริต รักสงบ มีความสามัคคี มีภาษาญ้อเป็นของตนเอง มีเอกลักษณ์ทางด้านที่อยู่อาศัย การแต่งกาย อาหารการกิน สมุนไพรรักษาโรค มีภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเป็นของตนเอง เป็นกลุ่มชนที่มีฝีมือทำสิ่งของเครื่องใช้มีประเพณีปฏิบัติตั้งแต่เกิดจนตายอย่างเป็นขั้นตอน

ในปัจจุบันการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนนับว่ามีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ และช่วยขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจของประเทศ โดยการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนไทย เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจในภาคอีสานตอนบน นับว่ามีความสำคัญต่อการขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจของชาวไทยในภาคอีสานตอนบนได้เป็นอย่างดี

สำหรับสภาพปัญหาในปัจจุบันนั้น ชาวไทยในภาคอีสานได้เผชิญกับปัญหาการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และเนื่องจากอาชีพหลักของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย คือ อาชีพเกษตรกรรมและยังต้องเผชิญกับปัญหาความแห้งแล้ง ประชากรมีรายได้ไม่เพียงพอ เกิดปัญหาความยากจน ทำให้ประชากรวัยทำงานจำนวนมากต้องออกจากหมู่บ้านไปทำงานในต่างจังหวัด ผู้หญิงแต่งงานกับสามีชาวต่างชาติเพื่อแสวงหาโอกาสในชีวิตที่ดีกว่า จึงเกิดการกีดกันทางวัฒนธรรมชาติผู้สืบทอดศิลปวัฒนธรรม ทำให้อัตลักษณ์ที่โดดเด่นของกลุ่มไทยต้องสูญหาย และลบล้างไปกับกาลเวลา ผลการวิจัยเรื่อง รูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนไทย เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจในภาคอีสานตอนบน จึงเป็นสิ่งที่ช่วยแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นนี้ได้

จากความเป็นมาและความสำคัญดังกล่าวรวมถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น ผู้วิจัยจึงต้องการที่จะศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนไทย เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในภาคอีสานตอนบน ทั้งนี้เพื่อสร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้ สร้างความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นให้แก่คนในท้องถิ่นอย่างทั่วถึงโดยยึดหลักการมีส่วนร่วมของชุมชน รวมทั้งสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนส่งเสริมและอนุรักษ์ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของกลุ่มไทยให้คงอยู่ต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนไทยในภาคอีสานตอนบน
2. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาของการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนไทยในภาคอีสานตอนบน
3. เพื่อศึกษารูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนไทย เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจในภาคอีสานตอนบน

คำถามของการวิจัย

1. ประวัติความเป็นมาของการส่งเสริมการท่องเที่ยวกลุ่มไทยภาคอีสานตอนบนเป็นอย่างไร

2. สภาพปัจจุบันและปัญหาการส่งเสริมการท่องเที่ยวของกลุ่มไทญ้อภาคอีสานตอนบน เป็นอย่างไร

3. รูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนไทญ้อ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจในภาคอีสานตอนบนควรเป็นอย่างไร

ความสำคัญของการวิจัย

1. ผลการศึกษาและวิจัยทำให้ทราบถึงองค์ความรู้ ประวัติความเป็นมา ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม และประเพณีของกลุ่มไทญ้อภาคอีสานตอนบน

2. ทำให้ทราบถึงศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดภาคอีสานตอนบนในปัจจุบัน รวมถึงสภาพปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยว และส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์

3. ทำให้ทราบถึงรูปแบบ แนวทางการจัดการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนไทญ้อ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในภาคอีสานตอนบน

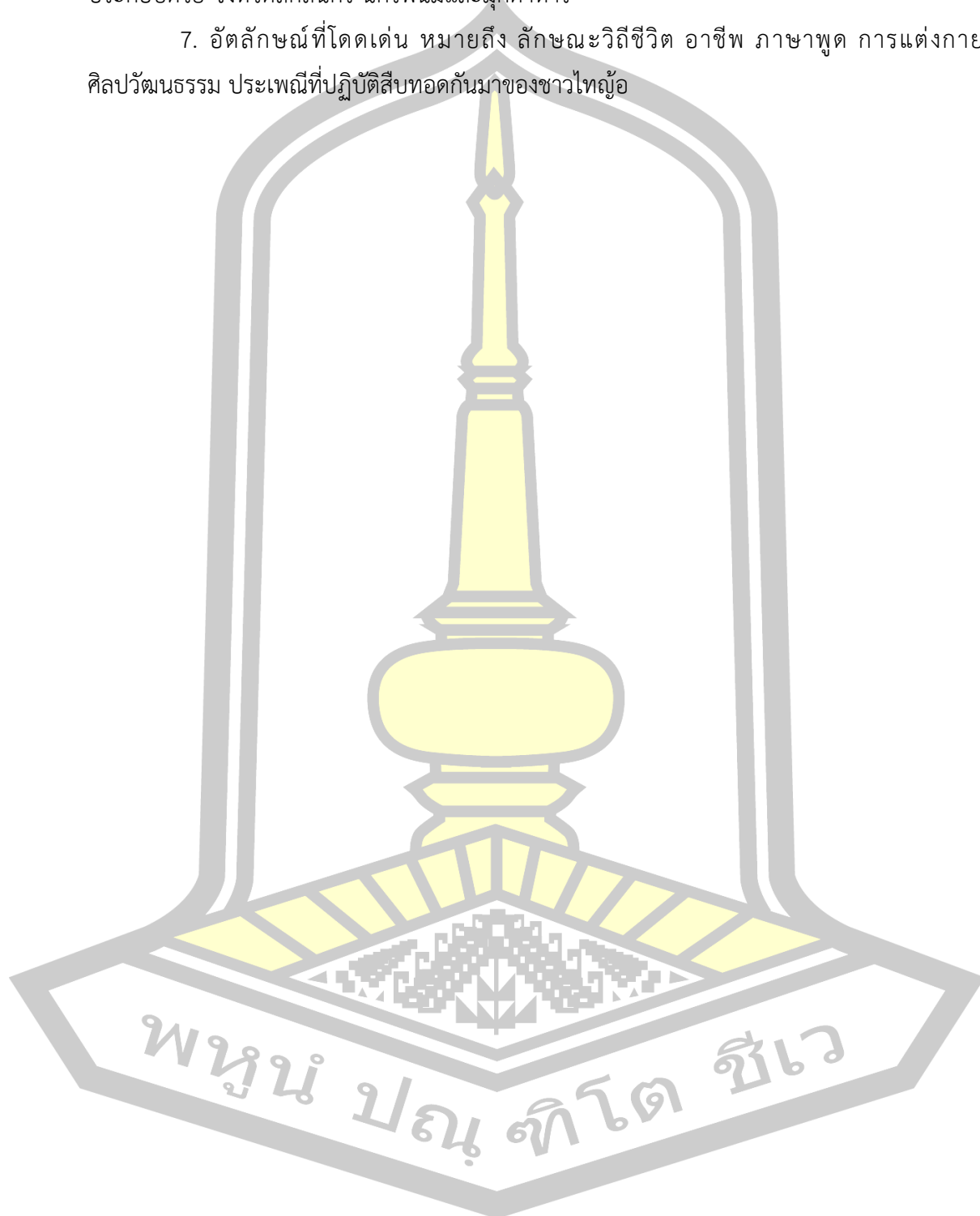
4. เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในภาคอีสานตอนบน เพื่อสร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้ สร้างความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นให้แก่คนในท้องถิ่นอย่างทั่วถึง โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมของชุมชน รวมทั้งสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน ส่งเสริมและอนุรักษ์ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของกลุ่มไทญ้อให้คงอยู่ต่อไป

นิยามศัพท์เฉพาะ

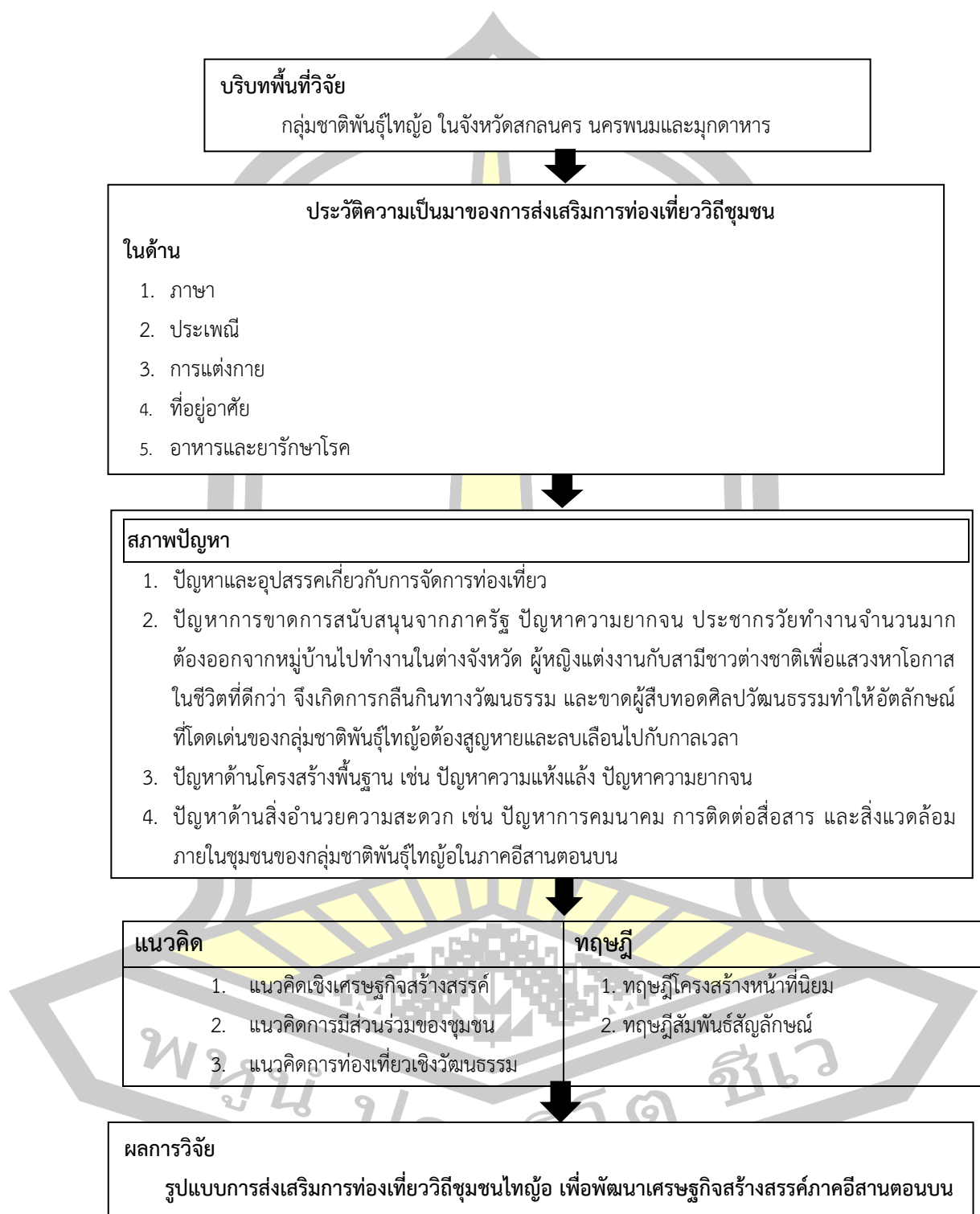
1. รูปแบบการส่งเสริม หมายถึง วิธีการหรือแนวทางที่ใช้ช่วยเหลือ สนับสนุน
2. การท่องเที่ยววิถีชุมชนไทญ้อ หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยว เพื่อดูศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณีและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวไทญ้อในจังหวัดสกลนคร นครพนม และมุกดาหาร
3. วิถีชุมชน หมายถึง แนวทางหรือแบบอย่างการดำเนินชีวิตของคนส่วนใหญ่ภายในชุมชนชาวไทญ้อจังหวัดสกลนคร นครพนมและมุกดาหาร
4. ไทญ้อ หมายถึง กลุ่มชาวไทญ้อในจังหวัดสกลนคร นครพนมและมุกดาหาร
5. การพัฒนาเศรษฐกิจ หมายถึง การจัดทำแผนเพื่อพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวภายในชุมชนไทญ้อ โดยใช้ภูมิปัญญาทางศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตของชาวไทญ้อ เพื่อเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจภายในชุมชน และสร้างงาน สร้างอาชีพให้แก่คนในชุมชน

6. ภาคอีสานตอนบน หมายถึง กลุ่มจังหวัดทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย ประกอบด้วย จังหวัดสกลนคร นครพนมและมุกดาหาร

7. อัตลักษณ์ที่โดดเด่น หมายถึง ลักษณะวิถีชีวิต อาชีพ ภาษาพูด การแต่งกาย ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาของชาวไทญ้อ

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนไทญ้อ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจในภาคอีสานตอนบน ผู้วิจัยได้ศึกษา ค้นคว้า รวบรวม วิเคราะห์เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

1. องค์ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม
2. แผนยุทธศาสตร์ กฎหมาย นโยบายของรัฐบาลที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว
  - 2.1 แผนยุทธศาสตร์ของรัฐบาลที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว
  - 2.2 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยววิถีชุมชน
  - 2.3 นโยบายของรัฐบาลที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว
3. องค์ความรู้เกี่ยวกับสภาพสังคม ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ประเพณีและองค์ความรู้เกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อ
  - 3.1 ลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรมอีสาน
  - 3.2 ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นและภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมอีสาน
    - 3.2.1 ประเภทหรือการจัดกลุ่มของภูมิปัญญาท้องถิ่น
    - 3.2.2 การจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น
  - 3.3 ความรู้เกี่ยวกับประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ
  - 3.4 กลุ่มไทญ้อในประเทศไทย
    - 3.4.1 กลุ่มไทญ้อในภาคอีสาน
    - 3.4.2 กลุ่มไทญ้อในภาคอีสานตอนบน
  - 3.5 วัฒนธรรมและประเพณีของชาวไทยญ้อ
    - 3.5.1 ภาษา
    - 3.5.2 ประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อ
    - 3.5.3 การแต่งกาย
    - 3.5.4 ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม
    - 3.5.5 อาหารและยารักษาโรค
4. บริบทพื้นที่วิจัย
  - 4.1 ประวัติและความเป็นมาของกลุ่มไทญ้อจังหวัดภาคอีสานตอนบน
  - 4.2 กลุ่มไทญ้อจังหวัดสกลนคร
  - 4.3 กลุ่มไทญ้อจังหวัดนครพนม

- 4.4 กลุ่มไทย์อจังหวัดมุกดาหาร
5. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
  - 5.1 แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์
  - 5.2 แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน
  - 5.3 แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
  - 5.4 ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม
  - 5.5 ทฤษฎีสัมพันธ์สัญลักษณ์
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
  - 6.1 งานวิจัยในประเทศ
  - 6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

องค์ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมถือเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทั้งทางด้านวัตถุและทางด้านจิตใจ เพราะการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเป็นการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อนหย่อนใจและเป็นการเดินทางเพื่อเรียนรู้ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณีของท้องถิ่นนั้น ๆ

สำหรับแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Cultural Attraction) หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทางศิลปะและขนบธรรมเนียมประเพณีที่บรรพบุรุษได้สร้างสมและถ่ายทอดเป็นมรดกสืบทอดกันมา แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในแต่ละพื้นที่ประกอบด้วย งานประเพณี วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของคน การแสดงทางศิลปวัฒนธรรม สินค้าพื้นเมือง การแต่งกาย ภาษา ขนเผ่า เป็นต้น ตัวอย่างของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สำคัญของประเทศไทย ได้แก่ ตลาดน้ำดำเนินสะดวก งานแสดงช้างจังหวัดสุรินทร์ งานเทศกาลประเพณีวันลอยกระทงที่จังหวัดสุโขทัย เป็นต้น

ไกรฤกษ์ ปิ่นแก้ว (2544) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมว่าเป็นการศึกษาหาความรู้ในพื้นที่หรือบริเวณที่มีคุณลักษณะที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม มีการบอกเล่าเรื่องราวในการพัฒนาทางสังคมและมนุษย์ผ่านทางประวัติศาสตร์อันเป็นผลเกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรม องค์ความรู้ และการให้คุณค่าของสังคม โดยสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าหรือสภาพแวดล้อมอย่างธรรมชาติ ที่สามารถแสดงออกให้เห็นถึงความสวยงาม และประโยชน์ที่ได้รับจากธรรมชาติ สามารถสะท้อนให้เห็นถึงสภาพชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในแต่ละยุคสมัยได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม หรือขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งแต่ละประเทศต่างมีวัฒนธรรม และวิถีชีวิตทางสังคมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ทั้งที่เป็นรูปธรรมที่แสดงออกทางด้านลักษณะความเป็นอยู่ของผู้คน ภาษา เทศกาล ประเพณี พิธีกรรมทางศาสนา

ศิลปะหัตถกรรม การแต่งกาย การละเล่น และการบันเทิงต่าง ๆ สภาพบ้านเรือน ฯลฯ และที่เป็นนามธรรมที่แสดงออกทางด้านความคิด ความเชื่อ ทศนคติภูมิปัญญาชาวบ้าน ฯลฯ สิ่งเหล่านี้คือทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้งสิ้น เนื่องจากสามารถตอบสนองความอยากรู้อยากเห็นสิ่งที่แปลกแตกต่างของนักท่องเที่ยวได้

ทรัพยากรการท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรมและสังคม เทศกาลงานประเพณี แต่ละประเทศต่างก็มีวัฒนธรรมและวิถีชีวิตทางสังคมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ทั้งที่เป็นรูปธรรมที่แสดงออกทางด้านลักษณะความเป็นอยู่ของผู้คน ภาษา เทศกาล ประเพณี พิธีกรรมทางศาสนา ศิลปะหัตถกรรม การแต่งกาย การละเล่นและการบันเทิงต่าง ๆ สภาพบ้านเรือน ฯลฯ และที่เป็นนามธรรมที่แสดงออกทางด้านความคิด ความเชื่อ ทศนคติภูมิปัญญาชาวบ้าน ฯลฯ สิ่งเหล่านี้คือทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้งสิ้นเนื่องจากสามารถตอบสนองความอยากรู้อยากเห็นสิ่งที่แปลกแตกต่างของนักท่องเที่ยวได้ทรัพยากรการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมและสังคม

ถ้าจะถามว่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมคืออะไร ก็ต้องเข้าใจก่อนว่าการท่องเที่ยว นับเป็นอุตสาหกรรมหนึ่งที่ได้นำเอาวัฒนธรรมมาเป็นจุดขายเพื่อดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวชาวอเมริกันและยุโรป ที่ต่างก็สนใจที่จะเรียนรู้วัฒนธรรมมรดกทางประวัติศาสตร์ เยี่ยมชมงานสถาปัตยกรรม และสัมผัสวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในประเทศนั้น โดยเฉพาะประเทศในแถบเอเชียและประเทศไทย รวมถึงชื่อของที่ระลึกที่เป็นงานหัตถกรรม และงานฝีมือที่เกิดจากภูมิปัญญาของคนในประเทศนั้น การท่องเที่ยวในลักษณะดังกล่าวเรียกว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548) ได้อธิบายว่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประกอบด้วย

1. ประวัติศาสตร์และร่องรอยทางประวัติศาสตร์
2. โบราณคดีและพิพิธภัณฑ์
3. งานสถาปัตยกรรมเก่าแก่ดั้งเดิม
4. ศิลปะ หัตถกรรม ประติมากรรม ภาพวาด รูปปั้นและแกะสลัก
5. ศาสนารวมถึงพิธีกรรมต่าง ๆ ทางศาสนา
6. ดนตรี การแสดงละคร ภาพยนตร์
7. ภาษาและวรรณกรรม
8. วิถีชีวิต เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย อาหาร
9. ประเพณี วัฒนธรรมพื้นบ้าน เทศกาลต่าง ๆ
10. ลักษณะงานและเทคโนโลยี ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาใช้เฉพาะท้องถิ่น

สำหรับความสำคัญของการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวนั้น สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว (2556) กล่าวว่า การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญในด้านการสร้างมูลค่าเพิ่มเกี่ยวกับการท่องเที่ยว โดยแบ่งออกเป็น 3 ด้านหลัก ๆ ได้แก่

1. ด้านเศรษฐกิจ ประเทศไทยสามารถสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวคิดเป็นร้อยละของรายได้ประชาชาติ(GDP) และเนื่องจากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวต้องใช้กำลังคนทำให้เกิดการสร้างงานสร้างอาชีพในภาคบริการจำนวนมากเกิดการกระจายรายได้ให้กับประชาชน ในพื้นที่ได้อย่างกว้างขวาง

2. ด้านสังคม การท่องเที่ยวช่วยสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างนักท่องเที่ยวและคนในท้องถิ่นจากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น วัฒนธรรมอันดีงามต่อกัน อีกทั้งยังช่วยกระตุ้นการนำประเพณี วัฒนธรรมประจำท้องถิ่นมาเผยแพร่ทำให้เกิดความภาคภูมิใจ หวังแทนในมรดกและศิลปวัฒนธรรมของตน ตลอดจนรักษาสิ่งแวดล้อม และช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของแหล่งท่องเที่ยวให้คงอยู่ตลอดไป

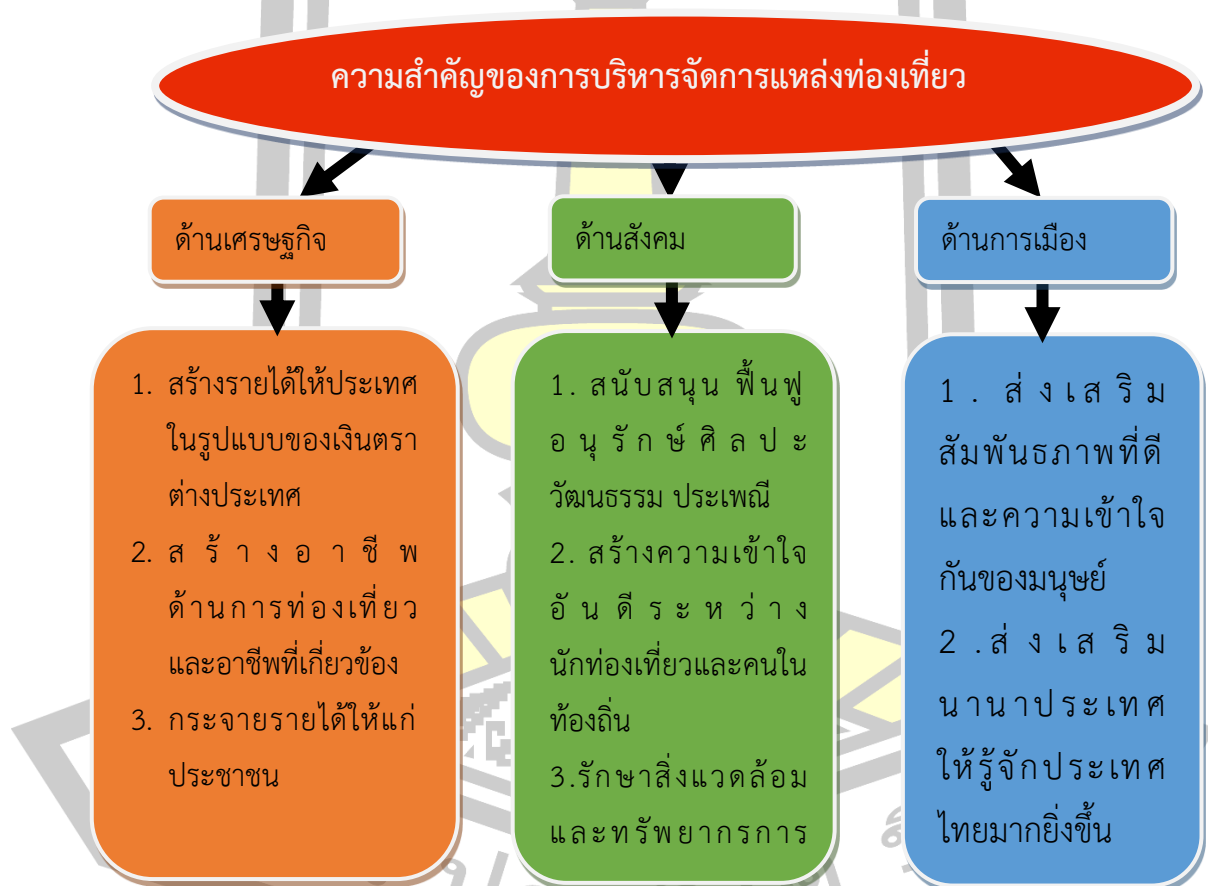
3. ด้านการเมือง การท่องเที่ยวเป็นการพักผ่อนหย่อนใจ ซึ่งเมื่อได้มาเยือน และเกิดความประทับใจ จะช่วยสร้างมิตรและความสัมพันธ์อันดีต่อกันได้โดยง่าย รวมทั้งการท่องเที่ยวยังสามารถสร้างภาพพจน์ที่ดีให้แก่ ชาวต่างประเทศส่งเสริมให้นานาประเทศรู้จักแหล่งท่องเที่ยวในประเทศไทยมากยิ่งขึ้น

ประเภทของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมนั้น สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว (2556) ได้จัดประเภทของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1) แหล่งความเป็นอยู่และวิถีชีวิต แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมประเภทนี้ ผู้มาเยี่ยมชมจะสามารถสังเกตความเป็นอยู่และวิถีชีวิตของชุมชนนั้น ๆ ได้ โดยตนเองมิได้เข้าไปมีส่วนร่วม เช่น ชุมชนของชนเผ่า ศูนย์วัฒนธรรม คุณค่าต่อส่วนรวมอยู่ที่การช่วยรักษาความหลากหลายของเชื้อชาติ คุณค่าต่อผู้เยี่ยมชมอยู่ที่การได้รับความรู้ ทัศนคติ ความเข้าใจอันดีระหว่างกลุ่มชนเผ่าต่าง ๆ และภูมิปัญญาของชนเผ่า ตัวอย่างเช่น บ้านกะเหรี่ยงทีโพจิ จังหวัดตาก บ้านหนองขาว จังหวัดกาญจนบุรี เป็นต้น รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวประเภทนี้ส่วนใหญ่เป็นการท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตในชนบทซึ่งหมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวในหมู่บ้านชนบทที่มีลักษณะวิถีชีวิต และผลงานสร้างสรรค์ที่มีเอกลักษณ์พิเศษ มีความโดดเด่น เพื่อความเพลิดเพลิน ได้รับความรู้ ศึกษาศิลปะ และภูมิปัญญาพื้นบ้าน มีความเข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น บนพื้นฐานของความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรม และคุณค่าของสภาพแวดล้อม โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยว

2) แหล่งวัฒนธรรมประเพณี และหัตถกรรมพื้นเมือง แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมประเภทนี้ ผู้เยี่ยมชมสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณี และซื้อสินค้า

ของที่ระลึกจากผู้ประกอบหัตถกรรม คุณค่าต่อส่วนรวมอยู่ที่การรักษามรดกความหลากหลายของวัฒนธรรม คุณค่าต่อผู้เยี่ยมชมอยู่ที่ความพอใจจากการเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณี และการได้ซื้อสิ่งของที่ระลึกที่พอใจ ตัวอย่างเช่น ประเพณีลอยกระทง ประเพณีสงกรานต์ เป็นต้น รูปแบบการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวประเภทนี้ จึงเป็นการท่องเที่ยวชมวัฒนธรรมและประเพณี ซึ่งหมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อชมงานประเพณีต่าง ๆ ที่ชาวบ้านในท้องถิ่นนั้น ๆ จัดขึ้น ได้รับความเพลิดเพลินตื่นตาตื่นใจในสุนทรียศิลป์เพื่อศึกษาความเชื่อ การยอมรับนับถือ การเคารพ พิธีกรรมต่าง ๆ และได้รับความรู้ มีความเข้าใจต่อสภาพสังคมและวัฒนธรรม มีประสบการณ์ใหม่ ๆ เพิ่มขึ้นบนพื้นฐานของความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อมและมรดกทางวัฒนธรรม โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการท่องเที่ยว

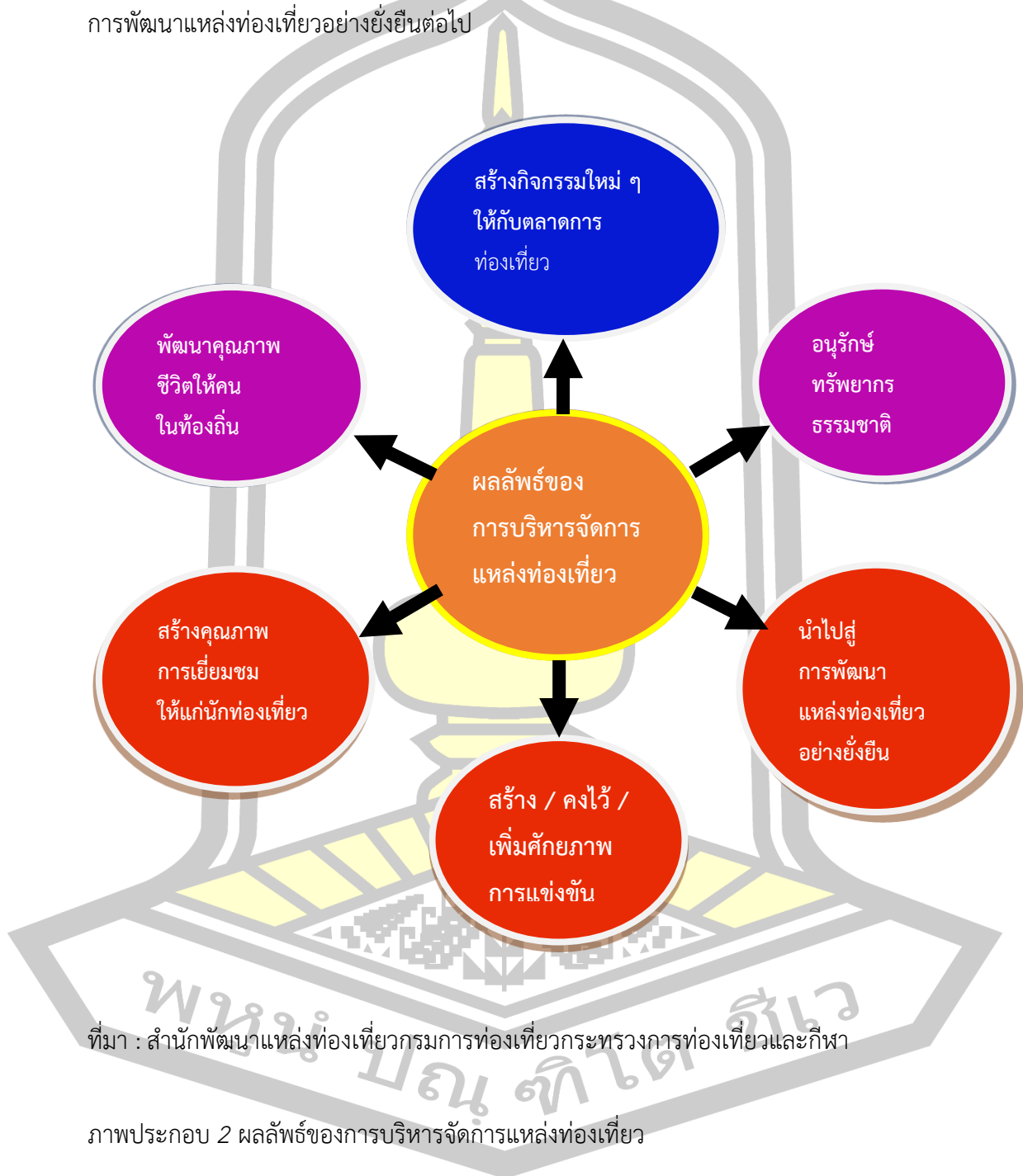

ที่มา : สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา

ภาพประกอบ 2 ความสำคัญของการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว

สำหรับผลลัพธ์ของการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว คือ การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพนั้นจะนำไปสู่ผลลัพธ์ที่ดีในด้านต่าง ๆ เช่น การสร้างกิจกรรมใหม่ ๆ ให้กับตลาดท่องเที่ยวการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้คนท้องถิ่น การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และนำไปสู่การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต่อไป

ในด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว นั้น สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว (2556) ได้กล่าวเอาไว้ว่า สิ่งที่จะดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก เนื่องจากการที่นักท่องเที่ยวจะเลือกเข้าไปเยี่ยมชมในแหล่งท่องเที่ยวใดนั้นแหล่งท่องเที่ยวจะต้องมีความดึงดูดใจและความน่าสนใจอยู่ในระดับที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยวได้ ซึ่งศักยภาพในการดึงดูดใจสำหรับแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ประกอบด้วยหลายปัจจัย ได้แก่ คุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม ความเป็นเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว ความสะดวกในการเข้าถึง ความปลอดภัย และความสามารถในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว เป็นต้น นอกจากองค์ประกอบด้านศักยภาพในการดึงดูดใจแล้ว แหล่งท่องเที่ยวควรมีศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยวด้วย ไม่ว่าจะเป็นในด้านการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน และการสนับสนุนทางด้านนโยบาย ด้านงบประมาณ และด้านบุคลากรจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรท้องถิ่น ซึ่งจะทำให้แหล่งท่องเที่ยวสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตามการที่แหล่งท่องเที่ยวจะสามารถดำรงอยู่ได้นั้นการบริหารจัดการนับเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มีความสำคัญทั้งในด้านการจัดการ ด้านการอนุรักษ์ การฟื้นฟูสภาพของแหล่งท่องเที่ยว การมีมาตรการป้องกันผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับตัวแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งการจัดการด้านการบริการ และการจัดกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวที่เหมาะสม

การกำหนดมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมนับว่าเป็นสิ่งจำเป็นต่อการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยสำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาได้กำหนดมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไว้ 3 ด้าน ได้แก่

องค์ประกอบที่ 1 ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว หมายถึง การที่แหล่งท่องเที่ยวมีจุดดึงดูดความสนใจหรือมีคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม ซึ่งสามารถสร้างความประทับใจและความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยว เช่น มีความโดดเด่น และมีเอกลักษณ์ของวิถีชีวิตและภูมิปัญญา มีความงามทางศิลปวัฒนธรรม และจากการที่วัฒนธรรมเป็นมรดกทางสังคมของมนุษย์ที่สั่งสมมาแต่อดีตและมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะในแต่ละท้องถิ่น ดังนั้น ความสามารถในการสืบทอดทางวัฒนธรรม ความต่อเนื่องของการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม ความผูกพันต่อท้องถิ่น และความเข้มแข็งในการรักษาวัฒนธรรมจึงมีความสำคัญในการรักษาวัฒนธรรมให้คงอยู่ ซึ่งเป็นจุดเสริมศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สำคัญ อีกทั้งศักยภาพในทางกายภาพและการจัดกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว ได้แก่ การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวความปลอดภัย และความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยวก็เป็นอีกส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญในการดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเข้าไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวด้วย

สำหรับองค์ประกอบด้านศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมีหลักเกณฑ์การพิจารณา 2 ด้าน ได้แก่

1. ด้านคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม ประกอบด้วย 7 ดัชนีชี้วัด ได้แก่
  - 1) ความเป็นเอกลักษณ์ด้านวิถีชีวิต ภูมิปัญญา และองค์ความรู้
  - 2) ความต่อเนื่องของการสืบสานวัฒนธรรมประเพณี
  - 3) ความงดงามทางศิลปวัฒนธรรม
  - 4) ความสามารถในการสืบทอดภูมิปัญญาและองค์ความรู้อย่างต่อเนื่อง
  - 5) ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณีที่สืบค้นได้
  - 6) ความผูกพันต่อท้องถิ่น
  - 7) ความเข้มแข็งในการรักษาเอกลักษณ์
2. ด้านศักยภาพทางกายภาพ และการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 3 ดัชนีชี้วัด ได้แก่
  - 1) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว
  - 2) ความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยว
  - 3) ความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยว

องค์ประกอบที่ 2 ศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว ศักยภาพในการรองรับด้านท่องเที่ยว หมายถึง องค์ประกอบต่าง ๆ ที่มีส่วนช่วยเสริมแหล่งวัฒนธรรมนั้น ๆ ให้มีความสำคัญ มีความเหมาะสมในการจัดการท่องเที่ยว ตัวอย่างเช่น แหล่งวัฒนธรรมอาจมีความดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยวสูงแต่มีข้อจำกัดสูงในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน ทำให้นักท่องเที่ยวไม่นิยมเข้าไปท่องเที่ยว ทำให้ศักยภาพในการจัดการด้านการท่องเที่ยวลดลงไปด้วย สำหรับศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว มีหลักเกณฑ์ในการพิจารณา 2 ด้าน ได้แก่

1. ศักยภาพในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน
2. ศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวจากปัจจัยภายนอก

องค์ประกอบที่ 3 การบริหารจัดการ การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว หมายถึง ความสามารถในการควบคุม ดูแล การดำเนินงาน การจัดการแหล่งท่องเที่ยว โดยมีองค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

- 1) ด้านการจัดการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความยั่งยืน ประกอบด้วย การจัดการด้านการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว และการจัดการด้านการท่องเที่ยว
- 2) การจัดการด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก โดยพิจารณาจากการดำเนินงานขององค์กรที่ดูแลรับผิดชอบพื้นที่ในการสร้างเสริมจิตสำนึกและการเรียนรู้ในเรื่องคุณค่า

ของแหล่งวัฒนธรรมแก่นักท่องเที่ยว เจ้าหน้าที่ดูแลพื้นที่ ผู้ประกอบการและชุมชนท้องถิ่นที่อยู่โดยรอบแหล่งท่องเที่ยว

3) การจัดการด้านเศรษฐกิจและสังคม พิจารณาจากการมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยการเปิดโอกาสให้ประชาชนหรือชุมชน ได้มีส่วนร่วมในการคิด การพิจารณา ตัดสินใจ การดำเนินการและร่วมรับผิดชอบในการเรื่องต่าง ๆ ที่จะมีผลกระทบต่อประชาชนหรือชุมชนนั้น ๆ รวมทั้งการกระจายรายได้หรือผลประโยชน์สู่ท้องถิ่น เกณฑ์ประเมินด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม มี 2 ด้าน ได้แก่

1. การจัดการด้านการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย 3 ดัชนีชี้วัด ได้แก่

- 1) การจัดการด้านการรักษาสภาพและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว
- 2) การจัดการด้านการใช้ประโยชน์พื้นที่
- 3) การจัดการด้านการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว

2. การจัดการด้านการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 5 ดัชนีชี้วัด ได้แก่

- 1) การจัดการด้านการบริการและสาธารณูปโภคแก่นักท่องเที่ยว
- 2) การจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว
- 3) การจัดการด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก
- 4) ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว
- 5) ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว

แผนยุทธศาสตร์ กฎหมาย และนโยบายของรัฐบาลที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

ในปัจจุบันประเทศไทยภายใต้การเข้ามาบริหารประเทศของคณะรัฐมนตรีไทยคณะที่ 61 นำโดย พล.อ. ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ได้กำหนดแผนยุทธศาสตร์ กฎหมาย และนโยบายของรัฐบาลที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไว้ดังนี้

2.1 แผนยุทธศาสตร์ของรัฐบาลที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

2.1.1 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 จำเป็นต้องมีการเตรียมความพร้อมเพื่อวางรากฐานของประเทศในระยะยาวให้มุ่งต่อยอดผลสัมฤทธิ์ของแผนที่สอดคล้องเชื่อมโยงและรองรับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องกันไปตลอด 20 ปี ตามกรอบยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2560 – 2579) โดยสรุปสาระสำคัญได้ ดังนี้

ภาพรวมการพัฒนาในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 คือ หลักการพัฒนาประเทศที่สำคัญในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ได้ยึดหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” “การพัฒนาที่ยั่งยืน” และ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” และยึดหลักการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ลดความเหลื่อมล้ำ และขับเคลื่อนการเจริญเติบโต จากการเพิ่มผลิตภาพการผลิตบนฐานการใช้ภูมิปัญญาและนวัตกรรม สำหรับการกำหนดวิสัยทัศน์ ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับนี้ยึดวิสัยทัศน์ของกรอบยุทธศาสตร์ชาติที่กำหนดว่า “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง ในขณะที่การกำหนดเป้าหมายและตัวชี้วัดในด้านต่าง ๆ ของแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ได้ยึดเป้าหมายอนาคตประเทศไทยปี 2579 ที่เป็นเป้าหมาย ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี มาเป็นกรอบการกำหนดเป้าหมายที่จะบรรลุใน 5 ปี ในแผนนี้ได้มีการสร้าง กลไกและเครือข่ายความร่วมมือของธุรกิจในลักษณะคลัสเตอร์ คำว่าคลัสเตอร์ (Cluster) ก็คือ กลุ่มของธุรกิจและสถาบันที่เกี่ยวข้อง มารวมตัวดำเนินกิจการอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงกัน (Geographic Proximity) มีความร่วมมือเกื้อหนุน เชื่อมโยงและเสริมกิจการซึ่งกันและกัน อย่างครบวงจร (Commonality and Complementary) โดยเป็นการเชื่อมโยงของผู้ประกอบการ ธุรกิจอุตสาหกรรมตั้งแต่ธุรกิจต้นน้ำจนถึงปลายน้ำ และเป็นความเชื่อมโยงกับอุตสาหกรรมสนับสนุน ด้านต่าง ๆ รวมทั้งธุรกิจให้บริการ สมาคมการค้าสถาบันการศึกษาและฝึกอบรม สถาบันวิจัยพัฒนา ตลอดจนหน่วยงานภาครัฐต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อร่วมดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายการเพิ่ม ขีดความสามารถในการแข่งขันที่ยั่งยืน ด้วยการเพิ่มผลิตภาพ (Productivity) และสร้างนวัตกรรม ร่วมกัน การสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจบริการและการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพ ให้เติบโตและสนับสนุนภาคการผลิต เน้นการปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดความสมดุล และยั่งยืนในการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่คำนึงถึงขีดความสามารถ ในการรองรับ ของระบบนิเวศ และศักยภาพของพื้นที่ การพัฒนาวิสาหกิจขนาดย่อย ขนาดเล็ก และขนาดกลาง วิสาหกิจชุมชน และวิสาหกิจเพื่อสังคม เพื่อขยายฐานการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ให้มี ความครอบคลุมมากขึ้น เป็นการสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจสำหรับกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม โดยดำเนินการ ควบคู่ไปกับการพัฒนาและส่งเสริมสังคมผู้ประกอบการเพื่อส่งเสริมผู้ประกอบการที่ผลิตได้ และขายเป็น การพัฒนาภาคเมืองและพื้นที่เศรษฐกิจ เร่งดำเนินการในประเด็นท้าทาย ได้แก่ การสร้างความเข้มแข็งของฐานการผลิตและบริการเดิมและขยายฐานการผลิต และบริการใหม่ที่สร้าง รายได้สำหรับประชาชนในแต่ละภาค การพัฒนาเมืองให้เติบโตอย่างมีคุณภาพ การพัฒนาและฟื้นฟู พื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออกให้รองรับการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมแห่งอนาคต อย่างมีสมดุล และการบริหารจัดการพื้นที่เศรษฐกิจชายแดนให้เจริญเติบโตและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน รวมทั้งการเพิ่มประสิทธิภาพกลไกการขับเคลื่อนการพัฒนาภาคและเมืองให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม

ส่วนยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 มีทั้งหมด 10 ยุทธศาสตร์ โดยมี 6 ยุทธศาสตร์ตามกรอบยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และอีก 4 ยุทธศาสตร์ที่เป็นปัจจัยสนับสนุนที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวมีดังนี้

ยุทธศาสตร์การสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม การพัฒนาในระยะต่อไปจึงจำเป็นต้องมุ่งลดปัญหาความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ของกลุ่มคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจ สังคมที่แตกต่างกัน แก้ไขปัญหาความยากจน เพิ่มโอกาสการเข้าถึงบริการพื้นฐานทางสังคมของภาครัฐ รวมทั้งเพิ่มศักยภาพชุมชนและเศรษฐกิจฐานรากให้มีความเข้มแข็ง เพื่อให้ชุมชนพึ่งพาตนเอง และได้รับส่วนแบ่งผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจมากขึ้น แนวทางการพัฒนาที่สำคัญเกี่ยวกับประกอบด้วย เสริมสร้างศักยภาพชุมชนการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน และการสร้างความเข้มแข็งการเงินฐานรากตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเอง ได้มีสิทธิในการจัดการทุนที่ดินและทรัพยากรภายในชุมชน อาทิ สนับสนุนการให้ความรู้ในการบริหารจัดการทางการเงินแก่ชุมชนและครัวเรือน การป้องกันครุการณ์การเงินของชุมชนให้ทำหน้าที่เป็นสถาบันการเงินในระดับหมู่บ้าน/ตำบลที่ทำหน้าที่ทั้งการให้กู้ยืมและการออม และจัดตั้งโครงข่ายการเงินฐานราก โดยมีธนาคารออมสินและธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์เป็นแม่ข่าย

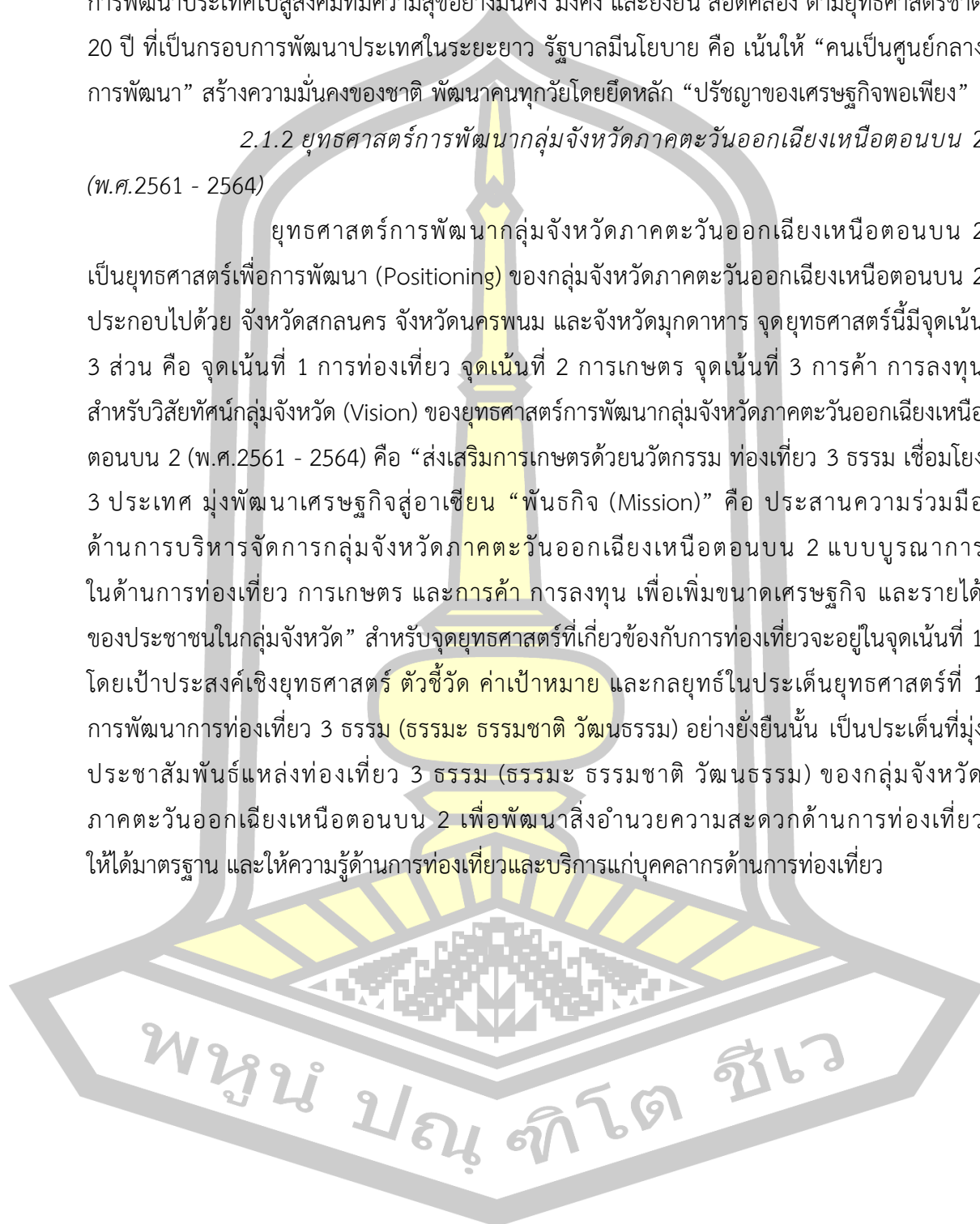
ยุทธศาสตร์การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน จะเน้นให้เศรษฐกิจเติบโตได้ตามศักยภาพและมีเสถียรภาพ ภาคส่งออกมีการพัฒนาจนสามารถขยายตัว และเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทย ผลิตภาพการผลิตของประเทศเพิ่มขึ้น การลงทุนภาครัฐและเอกชนมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่องและมาจากความร่วมมือกันมากขึ้น ประชาชน และผู้ประกอบการเข้าสู่ระบบภาษีมากขึ้น และประเทศไทยมีขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจสูงขึ้น นอกจากนี้ ยังเน้นให้เศรษฐกิจรายสาขามีการเติบโตอย่างเข้มแข็ง ภาคการเกษตรเน้นเกษตรกรรมยั่งยืนและให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น มีการพัฒนาเมืองอุตสาหกรรมนิเวศ การท่องเที่ยวสามารถทำรายได้และแข่งขันได้มากขึ้น วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมมีบทบาทต่อระบบเศรษฐกิจมากขึ้น ภาคการเงินมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น

กรอบวิสัยทัศน์แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ให้ความสำคัญกับการกำหนดทิศทางการพัฒนาที่มุ่งสู่การเปลี่ยนผ่านประเทศไทยจากประเทศที่มีรายได้ปานกลางไปสู่ประเทศที่มีรายได้สูง มีความมั่นคง และยั่งยืน สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เป้าหมาย คือ การหลุดพ้นจากกับดักประเทศรายได้ปานกลางสู่รายได้สูง การพัฒนาศักยภาพคนให้สนับสนุนการเจริญเติบโตของประเทศ และการสร้างสังคมสูงวัยอย่างมีคุณภาพ การลดความเหลื่อมล้ำในสังคม การสร้างการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การบริหารราชการแผ่นดินที่มีประสิทธิภาพและวางรากฐานการพัฒนาประเทศไปสู่สังคมที่มีความสุขอย่างมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ได้กำหนดเป้าหมาย ยุทธศาสตร์

และแนวทางการพัฒนาประเทศในระยะ 5 ปี ซึ่งจะเป็นแผนที่มีความสำคัญในการวางรากฐานการพัฒนาประเทศไปสู่สังคมที่มีความสุขอย่างมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน สอดคล้อง ตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ที่เป็นกรอบการพัฒนาประเทศในระยะยาว รัฐบาลมีนโยบาย คือ เน้นให้ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” สร้างความมั่นคงของชาติ พัฒนาคนทุกวัยโดยยึดหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”

2.1.2 ยุทธศาสตร์การพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 2 (พ.ศ.2561 - 2564)

ยุทธศาสตร์การพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 2 เป็นยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา (Positioning) ของกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 2 ประกอบไปด้วย จังหวัดสกลนคร จังหวัดนครพนม และจังหวัดมุกดาหาร จุดยุทธศาสตร์นี้มีจุดเน้น 3 ส่วน คือ จุดเน้นที่ 1 การท่องเที่ยว จุดเน้นที่ 2 การเกษตร จุดเน้นที่ 3 การค้า การลงทุน สำหรับวิสัยทัศน์กลุ่มจังหวัด (Vision) ของยุทธศาสตร์การพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 2 (พ.ศ.2561 - 2564) คือ “ส่งเสริมการเกษตรด้วยนวัตกรรม ท่องเที่ยว 3 ธรรม เชื่อมโยง 3 ประเทศ มุ่งพัฒนาเศรษฐกิจสู่อาเซียน “พันธกิจ (Mission)” คือ ประสานความร่วมมือด้านการบริหารจัดการกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 2 แบบบูรณาการ ในด้านการท่องเที่ยว การเกษตร และการค้า การลงทุน เพื่อเพิ่มขนาดเศรษฐกิจ และรายได้ของประชาชนในกลุ่มจังหวัด” สำหรับจุดยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวจะอยู่ในจุดเน้นที่ 1 โดยเป้าประสงค์เชิงยุทธศาสตร์ ตัวชี้วัด ค่าเป้าหมาย และกลยุทธ์ในประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาการท่องเที่ยว 3 ธรรม (ธรรมะ ธรรมชาติ วัฒนธรรม) อย่างยั่งยืนนั้น เป็นประเด็นที่มุ่งประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว 3 ธรรม (ธรรมะ ธรรมชาติ วัฒนธรรม) ของกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 2 เพื่อพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐาน และให้ความรู้ด้านการท่องเที่ยวและบริการแก่บุคลากรด้านการท่องเที่ยว

ตาราง 1 เป้าประสงค์เชิงยุทธศาสตร์ ตัวชี้วัด ค่าเป้าหมาย และกลยุทธ์ในประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาการท่องเที่ยว 3 ธรรม (ธรรมะ ธรรมชาติ วัฒนธรรม) อย่างยั่งยืน

เป้าประสงค์เชิงยุทธศาสตร์	ตัวชี้วัด	ค่าเป้าหมาย				กลยุทธ์
		2561	2562	2563	2564	
1) แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมะ ธรรมชาติ และวัฒนธรรมของกลุ่มจังหวัด เป็นที่ยอมรับในหมู่นักท่องเที่ยว	ร้อยละของจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นจากปีที่ผ่านมา	3	3	3	3	1) ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว 3 ธรรมของกลุ่มจังหวัด 2) พัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐาน 3) ให้ ความรู้ด้านการท่องเที่ยวและบริการแก่บุคลากรด้านการท่องเที่ยว
2) แหล่งท่องเที่ยว และสิ่งอำนวยความสะดวกได้รับการพัฒนาให้ได้มาตรฐาน	ร้อยละของรายได้จากการท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นจากปีที่ผ่านมา	3	3	3	3	
3) บุคลากรด้านการท่องเที่ยวได้รับการเพิ่มขีดความสามารถการบริการ						

ที่มา : สำนักพัฒนาและส่งเสริมการบริหารราชการจังหวัด

2.2 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยววิถีชุมชน

2.2.1 พระราชบัญญัติการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2522 และที่แก้ไขเพิ่มเติม

พระราชบัญญัติการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2522 และที่แก้ไขเพิ่มเติม เป็นกฎหมายจัดตั้งองค์กร การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเมื่อ พ.ศ. 2522

วัตถุประสงค์ของพระราชบัญญัตินี้ คือ เพื่อส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทยและเพื่อสร้างความเป็นธรรมด้านการท่องเที่ยว

“อุตสาหกรรมท่องเที่ยว” หมายความว่า อุตสาหกรรมที่จัดให้มีหรือให้บริการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวทั้งภายในและภายนอกราชอาณาจักรโดยมีค่าตอบแทนและหมายความรวมถึงธุรกิจนำเที่ยว ธุรกิจโรงแรมนักท่องเที่ยว ธุรกิจภัตตาคาร สถานบริการ และสถานที่ตากอากาศ

สำหรับนักท่องเที่ยว ธุรกิจการขายของที่ระลึกหรือสินค้าสำหรับนักท่องเที่ยว ธุรกิจการกีฬา สำหรับนักท่องเที่ยว การดำเนินงานนิทรรศการ งานแสดง งานออกร้าน การโฆษณา เผยแพร่หรือ การดำเนินงานอื่นใดโดยมีความมุ่งหมายเพื่อชักนำหรือส่งเสริมให้มีการเดินทางท่องเที่ยว

“ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว” หมายความว่า ผู้ดำเนินธุรกิจอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

“นักท่องเที่ยว” หมายความว่า บุคคลที่เดินทางจากท้องที่อื่นเป็นถิ่นที่อยู่ โดยปกติของตนไปยังท้องที่อื่นเป็นการชั่วคราวด้วยความสมัครใจและด้วยวัตถุประสงค์อันมิใช่เพื่อไปประกอบอาชีพหรือหารายได้

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยมีอำนาจกระทำกิจการต่าง ๆ ให้คำปรึกษา แนะนำ ร่วมมือและประสานงานกับส่วนราชการ ส่งเสริม ร่วมมือ หรือดำเนินการในการฝึกอบรม และให้การศึกษาวิชาการต่าง ๆ เพื่อสร้างบุคลากรให้ได้มาตรฐานและเพียงพอในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ส่งเสริมการทัศนศึกษา สำรวจและรวบรวมหลักฐานต่าง ๆ จากส่วนราชการ องค์กร สถาบันนิติบุคคลและเอกชน ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว เพื่อประโยชน์ในการจัดทำสถิติเกี่ยวกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยว สำรวจ กำหนดพื้นที่และสถานที่เป็นสถานที่ท่องเที่ยวและทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่ต้องสงวนไว้เป็นของรัฐและให้อยู่ในความควบคุมดูแลของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย โดยให้จัดทำเป็นพระราชกฤษฎีกา สำรวจ วางแผน และดำเนินการ จัดสร้าง ส่งเสริม อนุรักษ์ พัฒนา บูรณะ หรือพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยว ตลอดจนทรัพยากรทางการท่องเที่ยว และคุณภาพสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ ภายใต้บังคับกฎหมายว่าด้วยการนั้น ๆ ประกอบกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเท่าที่จำเป็นรวมถึงการลงทุน หรือร่วมทุนเพื่อเป็นการริเริ่มให้มีการพัฒนา การท่องเที่ยวหรือพัฒนาปัจจัยพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวก ให้แก่นักท่องเที่ยวหรือเยี่ยมเงิน ภายใน และภายนอกราชอาณาจักร ให้กู้หรือให้ยืมเงินโดยมีหลักประกันด้วยบุคคลหรือทรัพย์สิน เพื่อส่งเสริมอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ออกพันธบัตรหรือตราสารอื่นใดเพื่อการลงทุน หรือร่วมทุน ในกิจการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ถือกรรมสิทธิ์หรือมีสิทธิครอบครอง หรือมีทรัพย์สินสิทธิต่าง ๆ สร้าง ซื้อจัดหา ขาย จำหน่าย เช่า ให้เช่า เช่าซื้อ ให้เช่าซื้อ ยืม ให้ยืม รับจำนำ รับจำนอง แลกเปลี่ยน โอน รับโอน หรือดำเนินการใด ๆ เกี่ยวกับทรัพย์สินทั้งในและนอกราชอาณาจักรตลอดจนรับทรัพย์สิน ที่มีผู้อุทิศให้ กระทำกิจการอย่างอื่นบรรดาที่เกี่ยวกับหรือเนื่องในการจัดให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรี ก่อนจึงจะดำเนินการกู้ยืมเงินหรือให้กู้ยืมเงินมีจำนวนเกินคราวละห้าล้านบาท ออกพันธบัตร หรือตราสารอื่นใดเพื่อการลงทุน จำหน่ายอสังหาริมทรัพย์อันมีราคาเกินหนึ่งล้านบาท จำหน่าย ทรัพย์สินอันมีราคาเกินหนึ่งล้านบาทจากบัญชีเป็นสูญ ลงทุนหรือร่วมทุนในกิจการอุตสาหกรรม

ท่องเที่ยวมีจำนวนเงินเกินห้าล้านบาท ให้แก่องค์การสถาบัน นิติบุคคลและเอกชน ทั้งภายใน และภายนอกราชอาณาจักร

2.3 นโยบายของรัฐบาลที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

2.3.1 แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560 – 2564)

ประเทศไทยมีแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ มาแล้ว 1 ฉบับ ปัจจุบันประเทศไทยได้กำหนดและนำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 12 มาใช้ ซึ่งสามารถสรุปใจความสำคัญของแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 ดังนี้

คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ (ท.ท.ช.) มีอำนาจ และหน้าที่หลัก ในการส่งเสริมการบริหารและพัฒนาการท่องเที่ยว รวมทั้งจัดทำแผนพัฒนา การท่องเที่ยวแห่งชาติ เสนอต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาอนุมัติ ซึ่งที่ผ่านมาได้มีการจัดทำแผนพัฒนาฉบับแรกของประเทศ ไปแล้ว คือ แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555 – 2559 เพื่อใช้เป็นกรอบและแนวทาง ในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวของประเทศไทยในระยะ 5 ปี โดยแผนพัฒนาการท่องเที่ยวฉบับดังกล่าว จะสิ้นสุดลงในปี พ.ศ. 2559 ซึ่งผลการดำเนินงานในระยะที่ผ่านมา แม้จะประสบผลสำเร็จในการเพิ่ม จำนวนและรายได้จากการท่องเที่ยว แต่ยังมีอุปสรรคสำคัญหลายประการ ประกอบ กับสภาพและบริบทต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยวมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ทั้งปัจจัยภายใน เช่น สถานการณ์การเมืองของประเทศ นโยบายของภาครัฐ การปรับตัวของ ภาคเอกชน และปัจจัยภายนอก เช่น สภาวะ การแข่งขันในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว การเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมและความคาดหวังของนักท่องเที่ยว แนวโน้มการพัฒนาเทคโนโลยี และนวัตกรรม ความร่วมมือและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ จึงนับเป็นโอกาสอันดีที่ประเทศไทยจะได้กำหนด วิสัยทัศน์การพัฒนาการท่องเที่ยว 20 ปี และแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560 – 2564) ให้สอดคล้องกับสถานการณ์และก้าวทันการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว เพื่อให้ การท่องเที่ยวไทยยังคงบทบาทการเป็นสาขาหลักในการรักษาเสถียรภาพและขับเคลื่อนเศรษฐกิจของ ประเทศการจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560 – 2564) ได้คำนึงถึงบริบท ของประเทศไทยในการพัฒนาภายใต้กรอบการวิเคราะห์แบบองค์รวม โดยสรุปจากการศึกษาข้อมูล ปฐมภูมิที่ได้สำรวจความเห็นจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน รวมถึงข้อมูลทุติยภูมิ จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยได้มีการดำเนินการตาม 5 ขั้นตอนหลัก ได้แก่

- (1) การประเมินผลการดำเนินงานตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555 – 2559
- (2) การศึกษาสภาพแวดล้อมและบริบทการท่องเที่ยวของประเทศและของโลก
- (3) การทบทวนการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศคู่แข่งและประเทศต้นแบบรายสำคัญ
- (4) การทบทวนนโยบาย และแผนยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง
- (5) การรับฟังความคิดเห็น จากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน

และภาคประชาชน/ประชาสังคม ผ่านการสัมภาษณ์ผู้บริหาร ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญในสาขา การท่องเที่ยว การจัดประชุมกลุ่มย่อยเพื่อรวบรวมข้อมูลความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ จากผู้ที่เกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยวจากทุกภาคส่วนทั่วประเทศ การจัดประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็น ต่อข้อเสนอ วิสัยทัศน์การท่องเที่ยวไทยพ.ศ. 2579 และข้อเสนอร่างแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560 – 2564) ทั้งนี้ ได้เน้นกระบวนการทำงานที่ผ่านการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ตั้งแต่สถาปนาปฏิรูปแห่งชาติ (สปช.) สถาปนาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ (สปท.) และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการทำงานผ่านกลไกการมีส่วนร่วมจากผู้แทนของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในรูปแบบของ คณะอนุกรรมการจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560 – 2564) ภายใต้ คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ และคณะทำงานพัฒนาการท่องเที่ยวภายใต้กระทรวง การท่องเที่ยวและกีฬา เพื่อให้ได้แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติที่เกิดจากกระบวนการมีส่วนร่วม จากทุกภาคส่วนอย่างแท้จริง

การประเมินสถานการณ์และแนวโน้มของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวนั้น อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทยยังคงมีแนวโน้มเติบโตอย่างต่อเนื่องด้วยศักยภาพของทำเลที่ตั้ง ความหลากหลายของทรัพยากรท่องเที่ยว และความเป็นไทย ประเทศไทยยังคงมีศักยภาพและโอกาส ทางการท่องเที่ยวมากมาย ทั้งด้านทำเลที่ตั้งในการเป็นจุดศูนย์กลางของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ อัญมณี ไม้ตรีของคนไทย โดยในปี พ.ศ. 2558 World Economic Forum: WEF ได้จัดอันดับ ชีตความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ 35 จาก 141 ประเทศทั่วโลก นอกจากนี้ การท่องเที่ยวของประเทศไทย ยังได้รับการคัดเลือกให้เป็นที่สุด ด้านการท่องเที่ยวของโลกในการจัดอันดับระดับนานาชาติ เช่น กรุงเทพมหานคร ได้รับเลือกเป็น เมืองท่องเที่ยวที่ดีที่สุด ในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ในปี 2558 โดย Master Card รางวัลชายหาดที่ดี ที่สุด ของเอเชีย ในปี 2558 จาก World Travel Awards รางวัลประเทศท่องเที่ยวที่ดีที่สุด ในด้านการท่องเที่ยวครอบครัว การท่องเที่ยวเชิงพักผ่อน สถานที่ท่องเที่ยวเพื่อการวิเวก ในปี 2557 รางวัลสถานที่เพื่อการประชุมและจัดงานยอดเยี่ยมจาก TTG Travel Awards

ในปี 2557 และประเทศไทยได้รับรางวัลด้านการท่องเที่ยว Grand Travel Award จากนิตยสาร Travel News นิตยสารธุรกิจท่องเที่ยวชื่อดังจากภูมิภาคแคนดิเนเวีย ในปี 2554 ติดต่อกันเป็นเวลา 9 ปี เนื่องจากความมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและความหลากหลาย ของสถานที่ท่องเที่ยว ทั้งหมดนี้แสดงให้เห็นถึงศักยภาพ และขีดความสามารถของประเทศไทยในการ เป็นแหล่งท่องเที่ยวยอดนิยมระดับโลก

ผลการพัฒนาในระยะแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555 – 2559 แม้จะประสบผลสำเร็จด้านรายได้และขีดความสามารถในการแข่งขัน แต่ยังคงมีปัญหาพื้นฐาน

อีกหลายประการ โดยเฉพาะในด้านความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จากการจัดอันดับของ World Economic Forum: WEF ประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ 116 ในด้านความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อมจาก 141 ประเทศทั่วโลก เนื่องจากมีความเชื่อมโยงของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติจากการเดินทางเข้ามาของนักท่องเที่ยวจำนวนมากที่ขาดการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ ในด้านความปลอดภัยประเทศไทยอยู่ที่อันดับ 132 จาก 141 ประเทศทั่วโลก อันเนื่องมาจากอุบัติเหตุ การหลอกลวง อาชญากรรม การก่อการร้ายที่เกิดกับนักท่องเที่ยวบ่อยครั้ง ดังนั้นแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560 – 2564) นี้จะมุ่งแก้ปัญหาจากต้นเหตุ โดยเน้นในด้านการสร้างแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ การอนุรักษ์รักษาแหล่งท่องเที่ยวเปราะบาง การให้ประชาชนและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลนักท่องเที่ยวและดูแลด้านความปลอดภัย เพื่อเป็นการสร้างพื้นฐานที่แข็งแกร่งให้กับการเติบโตของอุตสาหกรรมในอนาคต

แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในตลาดโลก ได้สร้างโอกาสทางการตลาดให้กับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทย การพัฒนาการท่องเที่ยวต้องมีความสอดคล้องและตอบรับกับแนวโน้มการท่องเที่ยวที่เปลี่ยนแปลงไปในโลก อาทิ การเติบโตของชนชั้นกลางที่เพิ่มความสามารถในการใช้จ่ายใช้สอยเพื่อการท่องเที่ยว การเติบโตของสายการบินต้นทุนต่ำที่ทำให้การเดินทางเป็นไปได้สะดวกด้วยค่าใช้จ่ายที่ลดลง การเพิ่มขึ้นของกลุ่มผู้สูงอายุที่ต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อเข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ การเพิ่มขึ้นของการใช้เทคโนโลยีในชีวิตประจำวัน เป็นโอกาสให้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงนักท่องเที่ยวโดยตรงได้มากขึ้น ความต้องการท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มประสบการณ์ที่สูงขึ้นทำให้หลายประเทศได้พัฒนาสินค้า บริการ และเส้นทางท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองต่อความต้องการดังกล่าว และการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวทำให้มีกลุ่มสาขาการท่องเที่ยวเติบโตใหม่มากมาย อีกทั้งหลายประเทศหันมาเพิ่มความหลากหลายของการท่องเที่ยว เพื่อให้สามารถตอบรับกับความต้องการที่หลากหลายได้

บทเรียนจากประเทศต้นแบบและประเทศคู่แข่งรายสำคัญ ทำให้ประเทศไทยสามารถนำมาปรับใช้เพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนาให้มีวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่ชัดเจนขึ้น การทบทวนวิเคราะห์แผนพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศที่ประสบความสำเร็จอย่างสูงในด้านการท่องเที่ยว ได้แก่ ประเทศจีน สหราชอาณาจักร ออสเตรเลีย รัสเซีย และประเทศต้นแบบ เช่น ญี่ปุ่น รวมทั้งประเทศคู่แข่งที่สำคัญ ได้แก่ สิงคโปร์และมาเลเซีย ซึ่งเป็นคู่แข่งที่สำคัญ (คณะกรรมการการท่องเที่ยวแห่งชาติ, 2560)

สามารถสรุปทิศทางการพัฒนาที่สำคัญได้ดังนี้

1) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน รวมถึงการพัฒนาคุณภาพของสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว การคมนาคม เพื่อการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว การพัฒนาคุณภาพ

ของบุคลากรและการนำเอาเทคโนโลยีมาช่วยเพิ่มประสิทธิภาพ และเพื่ออำนวยความสะดวกด้านข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว

2) การพัฒนาบางประเทศเลือกที่จะตั้งเป้าหมายดึงดูดนักท่องเที่ยวอย่างเฉพาะเจาะจง ในขณะที่บางประเทศตั้งเป้าหมายการพัฒนาเชิงกลุ่มการท่องเที่ยวที่ประเทศนั้น ๆ มีศักยภาพ

3) การบูรณาการเป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาที่ได้รับการเน้นย้ำในทุกแผนพัฒนา เนื่องจากการบูรณาการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยผลักดันแผนให้เป็นรูปธรรม และช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการปรับตัวให้เข้ากับความต้องการของนักท่องเที่ยวที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ดังนั้นการจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560 – 2564) จึงจำเป็นต้องคำนึงถึงสภาพการณ์ของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในประเทศ โดยเน้นที่การพัฒนาจุดอ่อน และเพิ่มความสามารถของจุดแข็งในอุตสาหกรรม ในขณะที่เดียวกันต้องมีการคำนึงถึงแนวโน้มของโลกที่กระทบกับการพัฒนาการท่องเที่ยว เพื่อให้ทิศทางการพัฒนาเป็นไปอย่างสอดคล้อง และสามารถแปรเปลี่ยนเป็นรายได้ของอุตสาหกรรมได้ ทั้งนี้ เพื่อการรักษาขีดความสามารถทางการแข่งขัน และต่อยอดการพัฒนาบนพื้นฐานของศักยภาพด้านการท่องเที่ยวที่มีอยู่ จึงควรกำหนดแนวทางการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของไทย โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนา รักษา และยกระดับการท่องเที่ยวไทยเพื่อให้เป็นกลไกในการขับเคลื่อนประเทศไทยให้เป็นประเทศพัฒนาแล้ว บนพื้นฐานของความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืนตามกรอบยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี

วิสัยทัศน์และเป้าประสงค์

วิสัยทัศน์การท่องเที่ยวไทย พ.ศ. 2579

“ประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพชั้นนำของโลกที่เติบโตอย่างมีดุลยภาพบนพื้นฐานความเป็นไทยเพื่อส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และกระจายรายได้สู่ประชาชนทุกภาคส่วนอย่างยั่งยืน” โดยมีแนวคิดหลักในการพัฒนาตามองค์ประกอบ 5 ประการ ดังนี้

ประการที่ 1 ประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพชั้นนำของโลก ด้วยการยกระดับคุณภาพและเพิ่มความหลากหลายของสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวให้มีมาตรฐาน เป็นที่ยอมรับในระดับสากล มุ่งเพิ่มรายได้จากการท่องเที่ยวโดยเน้นการเพิ่มค่าใช้จ่าย และวันพักต่อครั้งของการเดินทางของนักท่องเที่ยว และเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวของประเทศ

ประการที่ 2 การเติบโตอย่างมีดุลยภาพ โดยส่งเสริมดุลยภาพการเติบโตของการท่องเที่ยวระหว่างกลุ่มนักท่องเที่ยว เช่น ระหว่างนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ ระหว่างนักท่องเที่ยวตามถิ่นที่อยู่ และระหว่างกลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไปและนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจ

เฉพาะ ส่งเสริมคุณภาพการเติบโตระหว่างพื้นที่ท่องเที่ยว โดยเน้นการกระจายการพัฒนาการท่องเที่ยวในเมืองท่องเที่ยวรองและพื้นที่ชุมชนท้องถิ่น ส่งเสริมคุณภาพการเติบโตระหว่างช่วงเวลาและฤดูกาล โดยเน้นส่งเสริมการท่องเที่ยวในช่วงเดือนมิถุนายน – กันยายน รวมทั้งส่งเสริมการท่องเที่ยวรูปแบบต่าง ๆ ที่ประเทศไทยมีศักยภาพหรือรูปแบบที่ควรพัฒนา

ประการที่ 3 การเติบโตบนพื้นฐานความเป็นไทย โดยเน้นการพัฒนาสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยว ให้สอดคล้องกับอัตลักษณ์และวิถีไทย เสริมสร้างความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยวและประชาชนถึงอัตลักษณ์ความเป็นไทย และเสริมสร้างความภาคภูมิใจในความเป็นไทยและการเป็นเจ้าบ้านที่ดีสำหรับประชาชนทุกระดับ

ประการที่ 4 การส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และกระจายรายได้สู่ประชาชนทุกภาคส่วน โดยมุ่งพัฒนาการท่องเที่ยวให้เป็นแหล่งเพิ่มรายได้ และกระจายรายได้แก่ประเทศพัฒนาการท่องเที่ยวให้เป็นกลไกหนึ่งในการขับเคลื่อนการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของประเทศ และสร้างโอกาสเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชาติ พัฒนาการท่องเที่ยวในภูมิภาค และเขตพัฒนาการท่องเที่ยว โดยเฉพาะพื้นที่เมืองรองและชนบท และสนับสนุนภาคเอกชนลงทุนในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว และอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง

ประการที่ 5 การพัฒนาอย่างยั่งยืน ด้วยการส่งเสริมความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวที่เสี่ยงต่อการเสื่อมโทรม การบริหารความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวและการปลูกฝังจิตสำนึกความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมความยั่งยืนของวัฒนธรรม โดยการเชิดชูและรักษาไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของไทย คุณค่าดั้งเดิม และภูมิปัญญาท้องถิ่น

เป้าประสงค์ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2560 – 2564) มีดังนี้

1) การเป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพ เพื่อยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยว

2) การเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวอย่างสมดุล

3) การกระจายรายได้และผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวสู่ทุกพื้นที่และทุกภาคส่วน

4) การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานอัตลักษณ์และวิถีไทย
ตัวชี้วัดระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2560 – 2564) มีดังนี้

1) จำนวนแหล่งท่องเที่ยวและสถานประกอบการด้านการท่องเที่ยวได้รับเครื่องหมายรับรองมาตรฐานการท่องเที่ยวไทยเพิ่มสูงขึ้นอย่างน้อยร้อยละ 5 ต่อปี

2) อันดับขีดความสามารถทางการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทย เป็น 1 ใน 30 อันดับแรกของโลก หรือ 1 ใน 7 อันดับแรกของภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก

3) ความเชื่อมั่นในสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวของไทยที่มีคุณภาพ ได้มาตรฐานไม่น้อยกว่าร้อยละ 90

4) รายได้จากนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ มีอัตราการขยายตัวไม่ต่ำกว่าร้อยละ 10 ต่อปี

5) การเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศของนักท่องเที่ยวชาวไทย มีอัตราการขยายตัวไม่ต่ำกว่าร้อยละ 3 ต่อปี

6) สัดส่วนการเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวต่างชาติในช่วงเดือนมิถุนายน ถึงกันยายน ไม่ต่ำกว่า 1 ใน 3 ของการเดินทางตลอดทั้งปี

7) รายได้จากการท่องเที่ยวในจังหวัดรอง (จังหวัดที่มีจำนวนผู้เยี่ยมชมเยือน ต่ำกว่า 1 ล้านคน) มีอัตราการขยายตัวไม่ต่ำกว่าร้อยละ 12 ต่อปี

8) ดัชนีการรับรู้และเข้าใจในเอกลักษณ์ความเป็นไทยของนักท่องเที่ยว ชาวต่างชาติและนักท่องเที่ยวชาวไทย เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในทุก ๆ ปี

9) อันดับขีดความสามารถทางการแข่งขันด้านการท่องเที่ยว (TTCI) ของประเทศไทย ด้านความเด่นชัดของวัฒนธรรมและนวัตกรรมจากการสืบค้นออนไลน์ ด้านการท่องเที่ยว (Cultural & Entertainment Tourism DigitalDemand) เป็น 1 ใน 10 อันดับ แรกของโลก

10) ดัชนีด้านความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติที่เกี่ยวข้อง โดยตรงกับการท่องเที่ยวของประเทศไทยใน 6 มิติที่สำคัญ 2 พัฒนาขึ้นอย่างน้อย 10 อันดับ ในแต่ละมิติ

ยุทธศาสตร์การพัฒนาในระยะแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560 – 2564) มีดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว สินค้าและบริการ ด้านการท่องเที่ยวให้เกิดความสมดุลและยั่งยืน

1) พัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว สินค้าและบริการทุกรูปแบบ อย่างมีมาตรฐาน โดยการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวทั้งระบบ เสริมสร้าง พัฒนา และปรับปรุงมาตรฐานด้านการท่องเที่ยวและบริการให้ครอบคลุมทุกรูปแบบ และส่งเสริมขีดความสามารถในการแข่งขันด้านธุรกิจการถ่ายทำภาพยนตร์ต่างประเทศในประเทศไทย รวมถึงการเพิ่มขีดความสามารถในการรองรับด้านการท่องเที่ยวเพื่อก้าวสู่การเป็นผู้นำคุณภาพ ของแหล่งท่องเที่ยว สินค้า และบริการระดับโลกสากล

2) พัฒนาแหล่งท่องเที่ยว สินค้าและบริการอย่างยั่งยืน โดยการส่งเสริมให้ ภาคีเครือข่ายการท่องเที่ยว ทั้งภาครัฐ เอกชน และชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมด้านการบริหารจัดการ

ตั้งอยู่บนพื้นฐานการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ทั้งในเชิงอัตลักษณ์ วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี และสิ่งแวดล้อมในระดับพื้นที่ ได้แก่ การกำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว การส่งเสริมการลงทุนในพื้นที่ การส่งเสริมสร้างสรรค์นวัตกรรมด้านการท่องเที่ยวและสนับสนุนผู้ประกอบการให้ใช้นวัตกรรมในการผลิตสินค้าและบริการ การดูแลรักษาและปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว เป็นต้น

3) สร้างสมดุลในแหล่งท่องเที่ยว สินค้าและบริการ ทั้งในเชิงพื้นที่ เชิงเวลา ฤดูกาล และรูปแบบการท่องเที่ยว โดยการส่งเสริมความสมดุลเชิงพื้นที่ในการท่องเที่ยว ทั้งในแง่การกระจายรายได้และจำนวนนักท่องเที่ยว ได้แก่ การจัดตั้งเขตพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวในจังหวัดและพื้นที่ที่มีศักยภาพ การพัฒนาการท่องเที่ยวในเมืองรอง การพัฒนาการท่องเที่ยวในชนบท การพัฒนาสินค้าและบริการที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่น เป็นต้น และการส่งเสริมความสมดุลเชิงเวลาและฤดูกาลในการท่องเที่ยว ได้แก่ การสร้างสรรค์กิจกรรมหรือเทศกาลประจำปีในพื้นที่ต่าง ๆ การสร้างสถานที่ท่องเที่ยวแห่งใหม่ (Man - Made Attractions) เป็นต้น

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อรองรับการขยายตัวของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

1) พัฒนาระบบโลจิสติกส์ด้านการท่องเที่ยว โดยการพัฒนาระบบการคมนาคมขนส่งในการเดินทางเข้าสู่ประเทศทั้งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ ได้แก่ การพัฒนาเส้นทางคมนาคมทางบกเพื่อเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ยกกระต๊อบขนส่งสาธารณะ เพื่ออำนวยความสะดวกในการเดินทางระหว่างสถานที่ท่องเที่ยวพัฒนาเส้นทางคมนาคมทางน้ำที่สามารถเชื่อมโยงกับรูปแบบการเดินทางอื่น ๆ พัฒนาศักยภาพของสนามบินในการรองรับนักท่องเที่ยว เพิ่มเส้นทางและจำนวนเที่ยวบินระหว่างประเทศและภายในประเทศที่เชื่อมโยงระหว่างเมืองท่องเที่ยวหลักและเมืองท่องเที่ยวรอง

2) พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว โดยการปรับปรุงระบบการตรวจคนเข้าเมือง ปรับปรุงและอำนวยความสะดวกในการเดินทางผ่านแดน ปรับปรุงป้ายบอกทางและป้ายสัญลักษณ์ให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน จัดทำแผนที่ท่องเที่ยวให้ครอบคลุมทุกแหล่ง เพิ่มจุดบริการ Free - WiFi ในแหล่งท่องเที่ยว จัดทำระบบบัตรโดยสารเดียวที่ใช้ได้กับทุกช่องทางการเดินทาง พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อรองรับการท่องเที่ยวที่ปราศจากอุปสรรคสำหรับคนทั้งมวล (Tourism for All) ได้แก่ ห้องน้ำคนพิการ ทางลาด ราวจับ เป็นต้น และพัฒนาแอปพลิเคชันที่อำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยว

3) พัฒนาระบบความปลอดภัยและสุขอนามัยในแหล่งท่องเที่ยว โดยการสนับสนุนเครื่องมือและอุปกรณ์เพื่อป้องกันและช่วยเหลือนักท่องเที่ยว ได้แก่ กล้องวงจรปิด

เครื่องแปลภาษา การติดตั้งไฟในสถานที่ท่องเที่ยว อุปกรณ์ช่วยเหลือนักท่องเที่ยวเบื้องต้น จัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือนักท่องเที่ยวให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ท่องเที่ยว ส่งเสริมสุขอนามัยในแหล่งท่องเที่ยว เช่น ปรับปรุงสุขาสาธารณะ การจัดการขยะและระบบบำบัดน้ำเสียในแหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว และสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาการท่องเที่ยว

1) พัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านการท่องเที่ยวทั้งระบบให้มีขีดความสามารถในการแข่งขัน สอดคล้องกับมาตรฐานสากล และเพียงพอต่อความต้องการของตลาด โดยการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชนและชุมชนในการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยวที่สอดคล้องความต้องการของตลาดแรงงาน สร้างแรงจูงใจให้ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมด้านการท่องเที่ยวสนับสนุนบุคลากรให้มีสมรรถนะ ขึ้นพื้นฐานตามตำแหน่งงาน และได้รับการฝึกอบรมที่ได้มาตรฐานสากล

2) ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว และได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว โดยการส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจด้านการท่องเที่ยว และการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเปิดโอกาสให้ประชาชนและชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาสินค้าและบริการบนพื้นฐานของมรดกและวัฒนธรรมท้องถิ่นจัดทำหลักสูตรการฝึกอบรมทักษะธุรกิจพื้นฐานเพื่อส่งเสริมการประกอบธุรกิจใหม่ในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว เพิ่มช่องทางการลงทุนและพัฒนาธุรกิจด้านการท่องเที่ยวให้แก่ ภาคเอกชน ภายใต้หลักการสนับสนุนความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรม Thailand 4.0

ยุทธศาสตร์ที่ 4 การสร้างความสมดุลให้การท่องเที่ยวไทย ผ่านการตลาดเฉพาะกลุ่ม การส่งเสริมวิถีไทยและการสร้างความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยว

1) เสริมสร้างภาพลักษณ์คุณภาพ และความปลอดภัยให้กับประเทศไทย โดยการพัฒนาภาพลักษณ์และความเชื่อมั่นด้านคุณภาพ มุ่งเน้นการสื่อสารคุณค่าและภาพลักษณ์ประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวยอดเยี่ยม (Preferred Destination) ที่มีคุณภาพสูงต่อนักท่องเที่ยว การทำการตลาดเป้าหมายและสร้างการรับรู้แก่นักท่องเที่ยวผ่านช่องทางต่าง ๆ ด้านมาตรการรักษาความปลอดภัยและมาตรการป้องกันของประเทศไทย ข้อควรปฏิบัติเพื่อความปลอดภัย และสิ่งควรกระทำในกรณีฉุกเฉิน เพื่อช่วยส่งเสริมภาพลักษณ์ของประเทศไทย เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ปลอดภัย รวมถึงการส่งเสริมการบังคับใช้และให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องแก่นักท่องเที่ยวและสาธารณชน

2) ส่งเสริมการตลาดเฉพาะกลุ่มเพื่อดึงดูดการเดินทางท่องเที่ยวและกระตุ้นการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวกลุ่มต่าง ๆ โดยการส่งเสริมการตลาดแบบเฉพาะกลุ่มสำหรับนักท่องเที่ยวทั่วไป กลุ่มตลาดระดับกลาง - บน (มีรายได้ส่วนบุคคลสูงกว่า 20,000 เหรียญสหรัฐต่อปี) ในพื้นที่

ตลาดที่มีศักยภาพและการทำการตลาดแบบเฉพาะกลุ่มสำหรับนักท่องเที่ยว กลุ่มความสนใจพิเศษ เช่น กลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ กลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงสิ่งแวดล้อมและนิเวศ

3) ส่งเสริมเอกลักษณ์ของประเทศไทยและของแต่ละท้องถิ่น ด้วยการสื่อสารเอกลักษณ์ความเป็นไทยให้เป็นที่เข้าใจในเวทีโลก อาทิ การสร้างคุณค่าความเป็นไทยในสินค้าและบริการต่าง ๆ ผ่านสัญลักษณ์ “Thainess” บนสินค้าและบริการที่คงอัตลักษณ์ความเป็นไทย การสื่อสารเอกลักษณ์ความเป็นไทยผ่านสื่อสร้างสรรค์และนวัตกรรมทางสื่อต่าง ๆ เช่น รายการโทรทัศน์ การจัดแสดง Roadshow เป็นต้น และการส่งเสริมเอกลักษณ์ของแต่ละภูมิภาค และจังหวัด โดยการพัฒนาแบรนด์และสื่อสารความแตกต่างของภาคและจังหวัดต่าง ๆ ในรูปแบบการเล่าเรื่อง (Storytelling) การสื่อสารเรื่องราวอย่างสร้างสรรค์ผ่านช่องทางการตลาดที่เป็นที่นิยมในกลุ่มเป้าหมาย

4) ส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในประเทศ และการท่องเที่ยวที่สมดุลเชิงพื้นที่และเวลา โดยการสร้างการรับรู้สินค้า บริการ และแหล่งท่องเที่ยว เพื่อกระตุ้นการท่องเที่ยวนอกฤดูกาล อาทิ การจัดกิจกรรม เทศกาล และงานประเพณีประจำถิ่นในแต่ละเดือน การสร้างความนิยมของจังหวัดท่องเที่ยวรอง เช่น การโฆษณาประชาสัมพันธ์ และการส่งเสริมการขายแพ็คเกจการท่องเที่ยวร่วมกับภาคเอกชน เป็นต้น และการส่งเสริม “ไทยเที่ยวไทย” ได้แก่ การสร้างค่านิยมการเดินทางท่องเที่ยว ในประเทศให้แก่คนไทยทุกคนในทุกเพศทุกวัย การส่งเสริมการตลาดแบบมีเป้าหมายเฉพาะ เช่น กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มนักเรียนนักศึกษา กลุ่มสุขภาพสตรี รวมถึงการสนับสนุนมาตรการทางการเงินเพื่อส่งเสริมการใช้จ่ายช่วงการท่องเที่ยว อาทิ มาตรการลดหย่อนทางภาษี

5) ส่งเสริมความร่วมมือกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และการใช้เทคโนโลยี การทำการตลาด ด้วยการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาคส่วนในการทำการตลาด ได้แก่ การร่วมมือกับชุมชนในการสร้างสรรค์สินค้าและบริการทางการท่องเที่ยว ให้สะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชน และสอดคล้องกับแบรนด์จังหวัด การส่งเสริมการตลาดร่วมกันระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน และการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสนับสนุนการตลาด เช่น การสนับสนุนการพัฒนาและต่อยอดแอปพลิเคชันที่ส่งเสริมการทำการตลาด เพิ่มประสิทธิภาพหน่วยงานที่รับผิดชอบการตลาดดิจิทัล ทั้งในด้านการดูแล บริหาร และวิเคราะห์สถิติ ข้อมูลออนไลน์เกี่ยวกับการท่องเที่ยวไทย

ยุทธศาสตร์ที่ 5 การบูรณาการการบริหารจัดการการท่องเที่ยวและการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศ

1) ส่งเสริมการกำกับดูแลการพัฒนา และบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ โดยการเสริมสร้างการทำงานอย่างบูรณาการระหว่างหน่วยงานระดับนโยบาย โดยมีคณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติและกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาเป็นหน่วยงานหลักในการกำหนดนโยบาย ประสานงาน กำกับติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน ส่งเสริม

การกระจายอำนาจสู่หน่วยงานระดับภูมิภาคและท้องถิ่น ขับเคลื่อนแผนและการปฏิบัติงานที่สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวชาติ พัฒนาระบบการการทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐ เอกชนและประชาชน ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนข้อมูลองค์ความรู้ จัดสรรงบประมาณและบุคลากรให้สอดคล้องกับความต้องการของหน่วยงานในทุกระดับ ผลักดันให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการพัฒนาการท่องเที่ยว ส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community - based Tourism: CBT) จัดให้มีแผนบริหารจัดการความเสี่ยงและแผนบริหารจัดการภาวะวิกฤตด้านการท่องเที่ยวในทุกมิติ

2) ปรับปรุงกฎหมายข้อบังคับ และมาตรฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว และการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง โดยการทบทวนแก้ไขกฎหมายและกฎระเบียบที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐในการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง กำหนดบทบาทและความรับผิดชอบของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างชัดเจน ส่งเสริมการปฏิบัติตามกฎหมายและข้อระเบียบด้านการท่องเที่ยวต่าง ๆ ประชาสัมพันธ์ เสริมสร้างความเข้าใจในระเบียบและกฎหมายด้านการท่องเที่ยว

3) สนับสนุนการลงทุนจากภาคเอกชนและการจัดทำศูนย์ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการท่องเที่ยว อาทิ ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชนในการลงทุนต่าง ๆ และการจัดตั้งหน่วยบริหารและวิเคราะห์ข้อมูล ด้านการท่องเที่ยวสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การจัดทำ Tourism Intelligence Center และสนับสนุนการแบ่งปันข้อมูลกลางแก่ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้งาน

4) ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยการประสานความร่วมมือกับนานาชาติในการส่งเสริมการพัฒนาท่องเที่ยวและการสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงภายใต้กรอบความร่วมมือระหว่างประเทศระดับต่าง ๆ เช่น APEC ASEAN GMS ACMECS IMT - GT สนับสนุนให้ตัวแทนประเทศไทยในองค์กรและหน่วยงานต่าง ๆ มีบทบาทในเวทีนานาชาติ เพื่อส่งเสริมภาพลักษณ์ของประเทศไทยและอำนวยความสะดวกในการเดินทางท่องเที่ยวในระดับภูมิภาค เช่น การลดขั้นตอนการเดินทางเข้าประเทศ การตรวจลงตราและใบขับขี่ที่ครอบคลุมทั้งภูมิภาค เป็นต้น ส่งเสริมความสัมพันธ์ในรูปแบบเมืองพี่เมืองน้องด้านการท่องเที่ยวกับต่างประเทศ ส่งเสริมความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวบนเส้นทางระเบียงเศรษฐกิจอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง (Greater Mekong Subregion: GMS) เส้นทางระเบียงเศรษฐกิจแนวตะวันออก - ตะวันตก (East-West Economic Corridor: EWEC) เส้นทางระเบียงเศรษฐกิจเหนือ - ใต้ (North South Economic Corridor: NSEC) และส่งเสริมการตลาดการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในภาพรวมของกลุ่มประเทศตามกรอบความร่วมมือระหว่างประเทศต่าง ๆ

การขับเคลื่อนแผนพัฒนาการท่องเที่ยวสู่การปฏิบัติ การขับเคลื่อนแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560 – 2564) สู่การปฏิบัตินั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการร่วมกันวางนโยบายการใช้ทรัพยากรและงบประมาณที่เกี่ยวข้องดำเนินการตามขอบเขตหน้าที่ความรับผิดชอบของตน เพื่อให้การพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นไปอย่างมีส่วนร่วมทั้งนี้ เพื่อให้แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560 – 2564) เกิดการพัฒนาขับเคลื่อนอย่างสัมฤทธิ์ผล จึงได้มีการวางระบบความเชื่อมโยงของแผนพัฒนาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับแผนยุทธศาสตร์ของหน่วยงานแผนแม่บทเฉพาะด้านแผนปฏิบัติการ ทั้งในระดับเขตพัฒนาการท่องเที่ยว กลุ่มจังหวัด และท้องถิ่น และการใช้กลไกภาคีเครือข่ายต่าง ๆ ที่ให้ความสำคัญกับความร่วมมือภาครัฐ เอกชน และประชาชน รวมถึงระบบการจัดสรรงบประมาณที่มีประสิทธิภาพที่ต้องตอบสนองต่อการพัฒนาเชิงบูรณาการและมีความต่อเนื่อง อีกทั้งต้องมีการพัฒนาระบบการติดตามประเมินผลการดำเนินงานของภาครัฐที่สอดคล้องกับเป้าหมายและแนวทางการพัฒนาตามแผนอย่างแท้จริง โดยมีกระบวนการขับเคลื่อนในแต่ละระดับ ดังนี้

1. การดำเนินงานในระดับนโยบาย คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ เป็นหน่วยงานหลักในการกำหนดนโยบาย โดยมีกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาเป็นผู้รับนโยบายเพื่อประสานการแปลงนโยบายหรือแผนไปยังหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งหน่วยงานส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ในการจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี ให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติเพื่อดำเนินการในแต่ละปีงบประมาณ รวมทั้งการติดตามประเมินผลการดำเนินงานตามแผน และนำเสนอต่อคณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ ทั้งนี้ต้องมีการประสาน ดูแล กำกับ ดำเนินงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานระดับนโยบายและพื้นที่ควบคู่กันไปด้วย ได้แก่ คณะกรรมการนโยบายการบริหารงานจังหวัดและกลุ่มจังหวัดแบบบูรณาการ คณะกรรมการพัฒนาการท่องเที่ยวประจำเขตพัฒนาท่องเที่ยว และคณะอนุกรรมการรายสาขา ได้แก่ คณะอนุกรรมการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางน้ำ คณะอนุกรรมการอำนวยการพัฒนาและส่งเสริมประเทศไทยเป็นศูนย์กลางด้าน Medical and Wellness คณะอนุกรรมการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงกีฬา การท่องเที่ยวสีเขียวการท่องเที่ยวเพื่อการประชุมและนิทรรศการ และการท่องเที่ยวกลุ่มมุสลิม คณะอนุกรรมการพัฒนาความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยว และคณะอนุกรรมการส่งเสริมการตลาด การท่องเที่ยวไทย เป็นต้น เพื่อให้การพัฒนาทั้งระดับนโยบาย พื้นที่ และรายสาขา มีการบูรณาการเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560 – 2564)

2. การดำเนินงานในระดับพื้นที่ คณะกรรมการพัฒนาการท่องเที่ยวประจำเขตพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินการพัฒนาในระดับพื้นที่ โดยเป็นแกนกลางในการประสานนโยบายจากคณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติไปสู่การปฏิบัติในระดับพื้นที่

โดยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งหน่วยงานภาครัฐภาคเอกชน สถาบันการศึกษา องค์กรระหว่างประเทศ และท้องถิ่น รวมถึง คณะกรรมการบริหารกลุ่มจังหวัด และคณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ เพื่อให้การพัฒนาการท่องเที่ยวในระดับพื้นที่ จังหวัด และเขตพัฒนาการท่องเที่ยว สอดคล้องตามแนวทางและเป้าหมายการพัฒนาในระยะแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560 – 2564)

3. การดำเนินงานระดับชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวควรสนับสนุนให้ภาคประชาชนและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศในบริบทที่เหมาะสม โดยเฉพาะการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่นผ่านกระบวนการจัดทำแผนและขับเคลื่อนแผนพัฒนาระดับชุมชน ทั้งนี้ การเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนและเครือข่ายภาคประชาชนเจ้าของพื้นที่ จะช่วยเพิ่มเอกลักษณ์และความเป็นไทยให้กับประสบการณ์การท่องเที่ยว และเป็นการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวสู่ประชาชนอย่างแท้จริง

สรุป เพื่อให้การท่องเที่ยวมีการบริหารและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จึงต้องจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560 - 2564) เพื่อใช้เป็นกรอบแนวทางการพัฒนาในระยะ 5 ปีถัดไป ประกอบกับปัจจุบันประเทศไทยอยู่ในช่วงเวลาแห่งการปฏิรูป เพื่อให้ก้าวไปสู่การเป็นประเทศที่มีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน โดยประชาชนทุกภาคส่วนของสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิรูป จึงนับเป็นโอกาสอันดีที่ประเทศไทยจะได้จัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560 - 2564) บนพื้นฐานของหลักการดังกล่าว เพื่อเป้าหมายการยกระดับประเทศไทยให้เป็นประเทศพัฒนาแล้ว มีการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ และการเป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพอย่างยั่งยืน สอดคล้องตามกรอบยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และแนวทางการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564)

องค์ความรู้เกี่ยวกับสภาพสังคม ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ประเพณี และองค์ความรู้เกี่ยวกับกลุ่มไทยอู๋

สภาพสังคมและวิถีการดำเนินชีวิตของคนไทยนั้น มีทั้งความเหมือนและแตกต่างกันไปในแต่ละภูมิภาค ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านต่าง ๆ ทั้งสภาพแวดล้อม ชาติพันธุ์ ความเชื่อ ศาสนา และประเพณี ที่หลอมรวมจนเกิดเป็นวิถีชีวิตและอัตลักษณ์ที่แตกต่างกันไปในแต่ละภูมิภาคของประเทศไทย ซึ่งทั้งหมดนี้จะเป็นตัวบ่งบอกค่านิยม และรูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้คนในท้องถิ่นนั้น ๆ ได้เป็นอย่างดี

1. ลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรมอีสาน

สังคมอีสานเป็นสังคมที่ถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน ผู้คนในภาคอีสานมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ที่เรียบง่าย แม้ว่าสภาพแวดล้อมความเป็นอยู่จะแร้งแค้น แต่ผู้คนในภาคอีสานยังคงความมีน้ำใจ ขยัน อดทน และยังคงสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีอันเก่าแก่ตามแบบอย่างของบรรพบุรุษอย่างเคร่งครัด

วัฒนธรรมเป็นคำที่ได้จากการรวมคำ 2 คำเข้าด้วยกัน คือคำว่า “วัฒนธรรม” หมายถึง ความเจริญงอกงาม รุ่งเรือง และคำว่า “ธรรม” หมายถึง การกระทำหรือข้อปฏิบัติ วัฒนธรรม ตามความหมายของคำในภาษาไทยจึงหมายถึงข้อปฏิบัติเพื่อให้เกิดความเจริญงอกงาม

พระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2553 ได้ให้ความหมายของ “วัฒนธรรม” ว่า วิถีการดำเนินชีวิต ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม จารีตประเพณีพิธีกรรม และภูมิปัญญาซึ่งกลุ่มชน และสังคมได้ร่วมสร้างสรรค์ สังคม ปลูกฝังสืบทอด เรียนรู้ ปรับปรุง และเปลี่ยนแปลงเพื่อให้เกิด ความเจริญงอกงามทั้งด้านจิตใจและวัตถุอย่างสันติสุขและยั่งยืนวัฒนธรรม จึงหมายถึงทุกสิ่งที่มีมนุษย์ สร้างขึ้นทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม และยังหมายรวมถึงแบบแผนพฤติกรรมทั้งหมดของสังคม ที่สืบทอดมานับตั้งแต่อดีต ผ่านการเรียนรู้ คิดค้น ดัดแปลง เพื่อสนองความต้องการ และพัฒนาชีวิต ความเป็นอยู่ โดยมีวิวัฒนาการสืบทอดต่อกันมาอย่างมีแบบแผน เพื่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรือง และมั่นคงในสังคม

สำหรับภาคอีสานหรือภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นภูมิภาคที่มีความหลากหลาย ทางวัฒนธรรมและประเพณี รวมทั้งวัฒนธรรมและประเพณีในแต่ละท้องถิ่นยังแตกต่างกันไป อันเนื่องมาจากการพบปะสังสรรค์ระหว่างประชากรหลากหลายเชื้อชาติ ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ชาวอีสานยังคงมีความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษ ผีไร่ ผีนา โดยจะต้องทำพิธีเช่นไหว้อยู่เป็นประจำ เพราะเชื่อว่า ผีมีอิทธิฤทธิ์สามารถให้คุณให้โทษได้ (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม, 2559)

2. ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นและมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมอีสาน

ภูมิปัญญา หมายถึง องค์ความรู้ความสามารถและทักษะซึ่งเกิดจากการสั่งสม ประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ ผ่านการเลือกสรร ประยุกต์ พัฒนา ถ่ายทอดสืบทอดกันมา เพื่อใช้แก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและเหมาะสมกับยุคสมัย ภูมิปัญญา ของไทยที่เห็นได้อย่างชัดเจน มีด้วยกันหลายด้าน คือ ด้านเกษตรกรรม ศิลปกรรม วรรณกรรม และภาษา

ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือที่เรียกว่าภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นคำที่ใช้ในความหมายที่ตรงกับ ภาษาอังกฤษที่ว่า “Folk Wisdom” หรืออาจเรียกว่า “Indigenous Knowledge” ซึ่งมีหน่วยงาน และนักวิชาการได้ให้ความหมายของคำว่าภูมิปัญญาชาวบ้านไว้ต่าง ๆ นำมาสรุปได้ว่า ภูมิปัญญา ท้องถิ่น คือ ความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ในชีวิตของคนเราผ่านกระบวนการ การศึกษาสังเกต คิดวิเคราะห์จนเกิดปัญญาและตกผลึกมาเป็นองค์ความรู้ที่ประกอบกันขึ้นมาจากความรู้เฉพาะ

หลายๆ เรื่อง ความรู้ดังกล่าวไม่ได้แยกย่อยออกมาให้เป็นศาสตร์เฉพาะสาขาวิชาอาจกล่าวได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นจัดเป็นพื้นฐานขององค์ความรู้สมัยใหม่ที่จะช่วยในการเรียนรู้ การแก้ปัญหา การจัดการ และการปรับตัวในการดำเนินชีวิตของคนเรา ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นความรู้ที่มีอยู่ทั่วไปในสังคมชุมชนและในตัวของผู้รู้เองหากมีการสืบค้นเพื่อศึกษาและนำมาใช้ก็จะเป็นที่รู้จักกันเกิดการยอมรับการถ่ายทอด และพัฒนาไปสู่คนรุ่นใหม่ตามยุคตามสมัยได้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงเป็นทั้งองค์ความรู้ ความสามารถ ความเชื่อและประสบการณ์ของคนในท้องถิ่นนั้น ๆ ที่นำมาประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตตลอดจนถึงการแก้ปัญหาให้เหมาะสมกับกาลสมัยที่ได้รับการสั่งสมและถ่ายทอดสืบทอดกันมาเป็นระยะเวลาอันยาวนานเพื่อแก้ปัญหาการดำเนินชีวิตจนเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของธรรมชาติและสังคมที่อยู่ (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม, 2559)

วิชิต นันทสุวรรณ (2528) ได้แบ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นออกเป็น 3 ลักษณะ คือ

1. การถ่ายทอดประสบการณ์ระหว่างวัย
2. การเกี่ยวข้องกับสถาบันต่าง ๆ ในหมู่บ้าน
3. การเรียนรู้เชิงประจักษ์

เอี่ยม ทองดี (2542) กล่าวว่า ภูมิปัญญาเป็นนามธรรมประกอบด้วยความคิด ความรู้ ความเชื่อ ค่านิยม ความเห็น ความสามารถ และความฉลาดไหว

สามารถ จันท์สุรย์ (2534) กล่าวว่า ลักษณะภูมิปัญญา มี 2 ลักษณะ ได้แก่ ลักษณะที่ 1 คือ ภูมิปัญญาที่มีลักษณะที่เป็นนามธรรมเป็นโลกทัศน์ ชีวิตทัศน์ เป็นปรัชญาในการดำรงชีวิตเป็นเรื่องเกี่ยวกับการเกิด แก่ เจ็บ ตาย คุณค่า ความหมายของทุกสิ่งในชีวิตประจำวัน และลักษณะสุดท้าย คือ ภูมิปัญญาที่มีลักษณะที่เป็นรูปธรรมซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับเฉพาะด้านต่าง ๆ เช่น การทำมาหากิน การเกษตร หัตถกรรม ศิลปะดนตรี และอื่น ๆ ซึ่งสะท้อนออกมาใน 3 ลักษณะที่มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด

ลักษณะความสัมพันธ์ของภูมิปัญญาไทย สามารถสะท้อนออกมาได้ใน 3 ลักษณะที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน คือ 1. ความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกันระหว่างคนกับโลก สิ่งแวดล้อม สัตว์ พืช และธรรมชาติ 2. ความสัมพันธ์ของคนกับคนอื่น ๆ ที่อยู่ร่วมกันในสังคม หรือในชุมชน และ 3. ความสัมพันธ์กันระหว่างคนกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์สิ่งเหนือธรรมชาติ ตลอดทั้งสิ่งที่ไม่สามารถสัมผัสได้ทั้งหลาย ซึ่งทั้ง 3 ลักษณะนี้ หมายถึง ชีวิตชุมชน สะท้อนออกมาถึงภูมิปัญญาในการดำเนินชีวิตอย่างมีเอกภาพ ภูมิปัญญาจึงเป็นรากฐานในการดำเนินชีวิตของคนไทย ลักษณะภูมิปัญญาที่เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จะแสดงออกมาในลักษณะภูมิปัญญาในการดำเนินชีวิตขั้นพื้นฐานด้านปัจจัยสี่ ซึ่งประกอบไปด้วย อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค ตลอดทั้งการประกอบอาชีพต่าง ๆ เป็นต้น ภูมิปัญญาที่เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคนอื่นในสังคม จะแสดงออกมาในลักษณะ จารีต ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะ และ

นันทนาการ ภาษา และวรรณกรรม ตลอดจนการสื่อสารต่าง ๆ เป็นต้น ภูมิปัญญาที่เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สิ่งเหนือธรรมชาติ จะแสดงออกมาในลักษณะของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ศาสนา ความเชื่อต่าง ๆ เป็นต้น (โครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระเจ้าอยู่หัว, 2541)

ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความสำคัญอย่างน้อย 4 ประการ คือ

1. ความรู้และระบบความรู้ที่ชาวบ้านมองเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ เป็นระบบความรู้ที่ไม่เป็นวิทยาศาสตร์
2. ภูมิปัญญาที่เกิดจากการสั่งสม และเกิดจากการเผยแพร่ความรู้จากผู้รู้ท่านอื่น
3. การถ่ายทอดความรู้ และการถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้านมีกระบวนการถ่ายทอดที่ซับซ้อน
4. แนวคิด หลักการปฏิบัติ และเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ชาวบ้านนำมาใช้ในชุมชน มีอิทธิพลมาจากความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

มณีนีภา ชูติบุตร และนิคม ชมพู่หลง (2538) แบ่งประเภทของภูมิปัญญาออกเป็น 3 ด้าน ประกอบด้วย

1. ภูมิปัญญาที่เกิดจากการจัดระบบความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติและสิ่งเหนือธรรมชาติ หมายถึง การที่คนในชุมชนท้องถิ่นจัดวางอธิบายตนเองกับธรรมชาติและสิ่งเหนือธรรมชาติในลักษณะการพึ่งพาพิธีกรรมต่าง ๆ
2. ภูมิปัญญาที่เกิดจากการจัดระบบความสัมพันธ์ระหว่างคนกับงาน หมายถึง การที่คนประพฤติปฏิบัติตัวกันทั้งในระดับครอบครัวและชุมชนซึ่งแสดงให้เห็นได้ในรูปของคำสอนหรือวิถีประชาของชุมชน
3. ภูมิปัญญาที่เกิดจากการจัดระบบความสัมพันธ์ระหว่างคนกับการทำมาหากิน ได้แก่ การประกอบอาชีพ การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการดำรงชีพ อาทิเช่น การทำเกษตรแบบผสมผสาน การรักษาโรค การใช้น้ำ การอนุรักษ์ป่าไม้ของชุมชน

2.1 ประเภทหรือการจัดกลุ่มของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่น แบ่งได้หลายลักษณะ เช่น

การจัดแบ่งลักษณะที่ 1 ภูมิปัญญาที่เป็นนามธรรม ได้แก่ มโนทัศน์ การตระหนักรู้ วิธีคิด ความเชื่อ ปรัชญาในการดำเนินชีวิตของผู้คน และภูมิปัญญาที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ เทคโนโลยี การทำมาหากิน การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แพทย์พื้นบ้านและการดูแลสุขภาพ การเกษตร ศิลปะ หัตถกรรม สถาปัตยกรรม เครื่องมือ เครื่องใช้ต่าง ๆ ฯลฯ

การจัดแบ่งลักษณะที่ 2 ภูมิปัญญาที่เกี่ยวกับความอยู่รอดหรือชีวิตความเป็นอยู่ ซึ่งได้แก่ ปัจจัยสี่ คือ อาหาร โรค ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค ตัวอย่างภูมิปัญญา

ที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยี การทำมาหากิน เช่น การกำจัดศัตรูพืช แบบพื้นบ้าน การย้อมผ้า ด้วยสีธรรมชาติ การจักสาน หัตถกรรม การทำเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ, ภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับ วัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ และตำนานต่าง ๆ, ประเพณีและพิธีกรรม เช่น บุญบั้งไฟ การผูกเสี่ยว การทำขวัญต่าง ๆ, ตำนานความเชื่อ เช่น ความเชื่อเรื่องบั้งไฟพญานาค, การละเล่น พื้นบ้าน เช่น เต้นกำรำเคียว ฯลฯ

การจัดแบ่งลักษณะที่ 3 ภูมิปัญญาเฉพาะบุคคล (Individual wisdom) เป็นความรู้ ความสามารถ ความคิด วิธีการของบุคคล, ภูมิปัญญาของชุมชน (Local wisdom) เป็นภูมิปัญญา ที่สั่งสม สืบสานอยู่ในวัฒนธรรมท้องถิ่น หรือในชุมชน ไม่มีตัวบุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นเจ้าของ อาจเรียกอีกนัยหนึ่งว่าเป็นภูมิปัญญานิรนาม เช่น ภูมิปัญญาการทำผ้าย้อมครามของชาวผู้ไท, ภูมิปัญญาในภาพรวมของประเทศ (National wisdom) เป็นภูมิปัญญาที่บ่งบอกองค์ความรู้หรือ ความสามารถของคนในภาพรวมของประเทศ เช่น ภูมิปัญญาอาหารไทย สมุนไพรไทย ผ้าไหมไทย และมวยไทย เป็นต้น

2.2 การจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น

เนื่องจากภูมิปัญญาท้องถิ่นมีลักษณะที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ ตามสภาวะแวดล้อม กาลเวลา และกระแสวัฒนธรรมใหม่ ดังนั้นจึงต้องมีแนวทางการจัดการภูมิปัญญา เพื่อให้ภูมิปัญญา ที่ดั้นด้นคงอยู่ หรือปรับปรุงให้เหมาะสมกับยุคสมัย การจัดการภูมิปัญญา มี 4 แนวทาง ดังนี้

1. การอนุรักษ์ (Conservation) เป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาที่มีคุณค่าหรือภูมิปัญญา ที่มีความสำคัญต่อชุมชนแต่กำลังจะสูญหายไป ให้ภูมิปัญญานั้นยังคงอยู่ต่อไป เช่น การอนุรักษ์ ประเพณี วัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ สามารถสร้างเป็นแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนและสร้างรายได้ ให้แก่คนในชุมชนได้ การอนุรักษ์ภูมิปัญญาจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อชุมชนมีความภาคภูมิใจ เห็นความสำคัญ ต้องการสร้างคุณค่า และต้องการสืบสานภูมิปัญญานั้นให้คงอยู่ต่อไป

2. การรื้อฟื้น (Recovery) เพื่อให้ภูมิปัญญาที่สำคัญหรือภูมิปัญญาที่มีคุณค่า แต่สูญหายไปแล้ว ให้ถูกนำกลับมาใช้ใหม่ และมีโอกาสประยุกต์ให้ร่วมสมัยเพื่อใช้ประโยชน์ต่อไปได้ เช่น ลายผ้าทอพื้นบ้านที่เป็นเอกลักษณ์ท้องถิ่นหายไป แต่เมื่อทำการค้นหา รื้อฟื้น และสร้างชิ้นงาน ใหม่บนฐานภูมิปัญญาเดิมก็จะทำให้เกิดมูลค่าเพิ่มขึ้นมาได้

3. การประยุกต์ (Modification) เพื่อให้ภูมิปัญญานั้นเหมาะสมกับสภาวะแวดล้อม ใหม่ โดยคงไว้ซึ่งแนวคิดหรือฐานความรู้เดิม เช่น หัตถกรรมจากไม้ไผ่ ประยุกต์ใหม่เป็นการให้ ผักตบชวาในแหล่งที่มีผักตบชวาเป็นจำนวนมาก เป็นต้น

4. การพัฒนาต่อยอด (Development) เพื่อให้เกิดการใช้ประโยชน์ได้กว้างขึ้น โดยผสมผสานองค์ความรู้สากลเข้ากับภูมิปัญญาเดิม อาจเรียกได้ว่าเป็นการสร้างภูมิปัญญาใหม่ หรือสิ่งใหม่ (นวัตกรรม: innovation) เป็นการสร้างทางเลือกที่ช่วยให้ใช้ประโยชน์ในสังคมปัจจุบัน ได้

สะดวกสบายขึ้นโดยไม่ทำลายล้างคุณค่าหรือรากเหง้าเดิม เช่น สีย้อมจากธรรมชาติได้มีการพัฒนาเป็นผงสำเร็จรูป และมีกรรมวิธีในการย้อมที่ง่ายกว่าวิธีดั้งเดิม หรือสมุนไพรพื้นบ้านที่ผลิตอยู่ในรูปแบบแคปซูล หรือปลาร้าผง ปลาร้าก้อนที่สะดวกต่อการบริโภค สะดวกต่อการพกพาไปยังที่ต่าง ๆ (กลุ่มงานภูมิปัญญาท้องถิ่น สำนักพัฒนาเกษตรกร กรมส่งเสริมการเกษตร, 2553)

สำหรับการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นการถ่ายทอดตามลักษณะผู้ให้และผู้รับได้ 2 ประการ คือ

1. วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาแก่เด็ก
2. วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาแก่ผู้ใหญ่

สามารถ จันทร์สุรย์ (2534) ได้แบ่งวิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาออกเป็น 2 แบบ คือ วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาตามวิธีการถ่ายทอดแบบลายลักษณ์อักษรกับแบบที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร โดยมีองค์ประกอบในการถ่ายทอด 3 องค์ประกอบ คือ

1. องค์กร (Concepts) ได้แก่ ความเชื่อ ความคิดความเข้าใจ อุดมการณ์ต่าง ๆ
2. องค์กรพิธีการ (Usage) ได้แก่ ขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งแสดงออกในรูปพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น พิธีแต่งงาน พิธีการตั้งศพ การแต่งกาย
3. องค์กรวัตถุ (Instrumentary and symbolic objects) ได้แก่ สิ่งประดิษฐ์ที่มีรูปร่างสามารถจับต้องได้ เช่น ผลผลิตทางศิลปกรรม งานฝีมือ และองค์กรวัตถุที่ไม่มีรูปร่างแต่เป็นเครื่องแสดงสัญลักษณ์ความหมายต่าง ๆ

ส่วนคำว่า “มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม” หมายถึง การปฏิบัติ การเป็นตัวแทน การแสดงออก ความรู้ ทักษะ ตลอดจนเครื่องมือ วัตถุสิ่งประดิษฐ์และพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับสิ่งเหล่านั้น ซึ่งชุมชน กลุ่มชน และในบางกรณีปัจเจกบุคคลยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่งของมรดกทางวัฒนธรรมของตน มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมซึ่งถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง นี่เป็นสิ่งที่ชุมชนและกลุ่มชนสร้างขึ้นมาอย่างสม่ำเสมอ เพื่อตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมของตน เป็นปฏิสัมพันธ์ของพวกเขาที่มีต่อธรรมชาติและประวัติศาสตร์ของตน และทำให้คนเหล่านั้นเกิดความรู้สึกมีอัตลักษณ์และความต่อเนื่อง ดังนั้นจึงก่อให้เกิดความเคารพต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรมและเกิดความเคารพต่อความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์

ส่วนลักษณะของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม แบ่งออกเป็น 6 สาขา ดังนี้

สาขาที่ 1 วรรณกรรมพื้นบ้านและภาษา

วรรณกรรมพื้นบ้าน หมายถึง วรรณคดีหรือศิลปะอันเป็นผลงานที่เกิดจากการคิดและจินตนาการ แล้วนำมาเรียบเรียง บอกเล่า บันทึก ขับร้องหรือสื่อออกมาด้วยกลวิธีต่าง ๆ โดยทั่วไปแล้ววรรณกรรมมี 2 ประเภท คือ

- 1) วรรณกรรมลายลักษณ์ เป็นวรรณกรรมที่บันทึกด้วยตัวหนังสือ

2) วรรณกรรมมุขปาฐะ เป็นวรรณกรรมที่เล่าด้วยปาก ไม่ได้มีการจดบันทึก ฉะนั้นวรรณกรรมจึงมีความหมายครอบคลุมถึงนิทาน ตำนาน เรื่องเล่า เรื่องสั้น นวนิยาย ประวัติ บทเพลง คำคม เป็นต้น สำหรับวรรณกรรมของไทยนั้นมีทั้งประเภทร้อยแก้ว และร้อยกรอง ซึ่งเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย มีทั้งวรรณกรรมในราชสำนักและวรรณกรรมพื้นบ้าน อาทิ ศิลปินไทยหลักที่ 1 อิเหนา รามเกียรติ์พระปฐมสมโพธิกถา สุภาชิตพระร่วง พระอภัยมณี ลิลิตยวนพ่าย ตำนานพระพุทธสิหิงค์ ตำนานดาวลูกไก่ นิทานก้องข้าวน้อยฆ่าแม่ ฯลฯ ล้วนแต่เป็นวรรณกรรมไทยที่ทรงคุณค่าทั้งสิ้น

สาขาที่ 2 ศิลปะการแสดง

ศิลปะการแสดง หมายถึง การแสดงละคร เต้นรำ และดนตรีที่แสดงเป็นเรื่องราว ทั้งที่เป็นการแสดงตามขนบแบบแผน และหรือมีการประยุกต์เปลี่ยนแปลง การแสดงที่เกิดขึ้นนั้นเป็นการแสดงต่อหน้าผู้ชมและมีจุดมุ่งหมายเพื่อความงาม ความบันเทิง หรือเป็นการแสดงที่ก่อให้เกิดการคิด วิพากษ์จนนำไปสู่การพัฒนาและเปลี่ยนแปลงสังคม ซึ่งเป็นได้ทั้งแบบดั้งเดิม หรือประยุกต์ ได้แก่ การละคร การดนตรี และการแสดงพื้นบ้าน

ศิลปะการแสดงแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

“ประเภทดนตรีและเพลงร้อง” หมายถึง เสียงที่เกิดจากเครื่องดนตรี และการขับร้องที่ประกอบกันเป็นทำนองเพลง ทำให้รู้สึกเพลิดเพลินหรือเกิดอารมณ์ต่าง ๆ โดยมีบทบาทหน้าที่เพื่อบรรเลงขับกล่อม ให้ความบันเทิง ประกอบการแสดงและประกอบพิธีกรรม ส่วนดนตรีแบ่งออกเป็นดนตรีในการแสดงและดนตรีในพิธีกรรม เช่น การตีตม พิณ เป่าแคน ตีระนาด เป่าขลุ่ย สีซอและการร้องเพลงกล่อมเด็ก

“ประเภทนาฏศิลป์และการละคร” หมายถึง การแสดงออกทางร่างกาย ท่วงท่าการเคลื่อนไหว ท่าเต้น ท่ารำ การเชิด การพากย์ การใช้เสียง การขับร้อง การใช้อุปกรณ์ ฯลฯ ซึ่งสื่อถึงเรื่องราว อารมณ์ความรู้สึก อาจแสดงร่วมกับดนตรีและการขับร้องหรือไม่ก็ได้ การแสดงแบ่งออกเป็นการแสดงในพิธีกรรม การแสดงที่เป็นเรื่องราวและไม่เป็นเรื่องราว เช่น ละครใน ละครนอก ลิเก โขน ลำตัด หมอลำ มโนราห์ ร้องเงี้ยว ฟ้อนรำ เป็นต้น

สาขาที่ 3 แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ประเพณี และเทศกาล แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ประเพณี และเทศกาล หมายถึง การประพฤติปฏิบัติในแนวทางเดียวกันของคนในชุมชนที่สืบทอดต่อกันมาบนหนทางมงคลวิถี จนนำไปสู่สังคมแห่งสันติสุข แสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของชุมชนและชาติพันธุ์นั้น ๆ โดยแบ่งได้ดังนี้

3.1 มารยาท หมายถึง การประพฤติปฏิบัติที่พึงงามต่อผู้อื่น เช่น การพูด การไหว้ การกราบ การเดิน การนั่ง มารยาทบนโต๊ะอาหาร เป็นต้น

3.2 ขนบธรรมเนียมประเพณี หมายถึง การประพฤติปฏิบัติ และการกระทำกิจกรรมที่สืบทอดต่อ ๆ กันมาในวิถีชีวิตและสังคมของชุมชนนั้น ๆ ได้แก่ ประเพณีเกี่ยวกับศาสนา ประเพณีเกี่ยวกับเทศกาล ประเพณีเกี่ยวกับบวงจรชีวิต และประเพณีเกี่ยวกับการทำมาหากิน

- ประเพณีเกี่ยวกับศาสนา เช่น วันพระ วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา วันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา วันอาสาฬหบูชา
- ประเพณีเกี่ยวกับเทศกาล เช่น ลอยกระทง สงกรานต์ แห่เทียน - พรรษา ผีตาโชน สารทเดือนสิบ ชักพระ บุญพระเวส เทศน์มหาชาติ
- ประเพณีเกี่ยวกับบวงจรชีวิตตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย เช่น ตัดผมไฟ โคนจุก งานศพ งานแต่งงาน ขึ้นบ้านใหม่ สืบชะตา การบวชนาค บังสุกุล บายศรีสู่ขวัญ ผูกเสี่ยว
- ประเพณีเกี่ยวกับการทำมาหากิน เช่น พิธีไหว้ครู ทำขวัญข้าว แห่นางแมวขอฝน บุญบั้งไฟ พระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ

สาขาที่ 4 ความรู้และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล

ความรู้และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล หมายถึง องค์ความรู้ วิธีการ ทักษะ ความเชื่อ แนวปฏิบัติและการแสดงออกที่พัฒนาขึ้นจากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนกับสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติและมีการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ สามารถแบ่งได้เป็น 5 ประเภท ดังนี้

4.1 อาหารและโภชนาการ หมายถึง สิ่งที่มีมนุษย์บริโภค รวมทั้งวิธีการปรุงอาหาร วิธีการบริโภค และคุณค่าทางโภชนาการ เช่น คนไทยในภาคอีสาน

4.2 การแพทย์แผนไทยและการแพทย์พื้นบ้าน

“การแพทย์แผนไทย” หมายถึง กระบวนการทางการแพทย์เกี่ยวกับการตรวจวินิจฉัย บำบัด รักษา หรือป้องกันโรค การส่งเสริมและฟื้นฟูสุขภาพของมนุษย์และ/หรือสัตว์ ด้วยภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย

“การแพทย์พื้นบ้าน” หมายถึง การดูแลสุขภาพตนเองในชุมชนแบบดั้งเดิมโดยอาศัยความเชื่อ พิธีกรรม และทรัพยากรที่แตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่นจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต

4.3 โหราศาสตร์และดาราศาสตร์

“โหราศาสตร์” หมายถึง ความรู้ในการทำนายโชคชะตา ทำนายอนาคตของบุคคลและบ้านเมือง โดยอาศัยตำแหน่งของดวงดาวในเวลาที่เกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ

“ดาราศาสตร์” หมายถึง ความรู้ที่เกี่ยวกับการสังเกต การอธิบายธรรมชาติของดวงดาวและท้องฟ้า เช่น การเกิดสุริยุปราคา การพยากรณ์อากาศ

4.4 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง ความรู้การจัดการระบบนิเวศเพื่อการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน

4.5 ชัยภูมิและการตั้งถิ่นฐาน หมายถึง ความรู้และความเชื่อในการเลือกที่อยู่อาศัยให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมของชุมชน

สาขาที่ 5 งานช่างฝีมือดั้งเดิม

งานช่างฝีมือดั้งเดิม หมายถึง ภูมิปัญญา ทักษะฝีมือช่าง การเลือกใช้วัสดุ และกลวิธีการสร้างสรรค์ที่แสดงถึงอัตลักษณ์ท้องถิ่น สะท้อนพัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชนโดยใช้วัสดุที่หาได้ในท้องถิ่นผสมผสานกับความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น แล้วพัฒนาเป็นความชำนาญเฉพาะบุคคล จนเกิดเป็นงานช่างฝีมือที่มีคุณภาพและมีเอกลักษณ์เฉพาะในแต่ละท้องถิ่น เช่น การทอผ้าไหมหรือผ้าฝ้าย การทำเครื่องจักสานจากหวายหรือกระจูด การทำเครื่องเงินและเครื่องทองเหลือง เครื่องปั้นดินเผา เครื่องหนัง งานแกะสลักไม้ เป็นต้น

สาขาที่ 6 การเล่นพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้าน และศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว

การเล่นพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้าน และศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว หมายถึง การเล่นเกมกีฬาและศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวที่มีการปฏิบัติกันอยู่ในประเทศไทยและมีเอกลักษณ์สะท้อนวิถีไทยแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

6.1 “การเล่นพื้นบ้าน” หมายถึง กิจกรรมการเคลื่อนไหวทางกายที่ทำด้วยความสมัครใจตามลักษณะเฉพาะของท้องถิ่นเพื่อให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน เกิดความรักและความสามัคคีในหมู่คณะ โดยไม่มีกฎกติกาที่แน่นอน แต่เป็นการตกลงในกลุ่มผู้เล่นในบางครั้ง เช่น หมากเก็บ มอญซ่อนผ้า ม้าก้านกล้วย แม่งูเอ๋ย โพงพาง รีรีข้าวสาร ซ่อนหาหรือโป้งแปะ

6.2 “กีฬาพื้นบ้าน” หมายถึง การแข่งขันทักษะทางกายที่ต้องใช้ความสามารถทางการเคลื่อนไหว มีลักษณะของการแข่งขันที่มุ่งหวังผลแพ้ชนะ โดยมีกฎกติกาที่เป็นลักษณะเฉพาะถิ่น เช่น วิ่งวัว วิ่งควาย ตีจับ ตะกร้อลอดห่วง แต้ลงรู วัวไทย หมากกรุก

6.3 “ศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว” หมายถึง วิธีการหรือรูปแบบการต่อสู้ที่ใช้ร่างกายหรืออุปกรณ์ โดยได้รับการฝึกฝนตามวัฒนธรรมที่ได้รับการถ่ายทอดกันมา เช่น กระบี่ กระบอง มวยไทย (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม, 2559)

สรุปภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ ความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ในชีวิตของคนในท้องถิ่น ผ่านกระบวนการศึกษา สังเกต การคิดวิเคราะห์ จนเกิดปัญหาและตกผลึกมาเป็นองค์ความรู้ที่ประกอบกันขึ้นมาจากความรู้อะไรหลายๆ เรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่นจัดเป็นพื้นฐานขององค์ความรู้สมัยใหม่ที่จะช่วยในการเรียนรู้ ช่วยเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหา และช่วยเป็นแนวทางการดำเนินชีวิต ฉะนั้นภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงเป็นทั้งองค์ความรู้ ความสามารถ ความเชื่อ

และประสบการณ์ของคนในท้องถิ่นนั้น ๆ ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตของคนในสังคมยุคปัจจุบันได้เป็นอย่างดี

3 ความรู้เกี่ยวกับประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ

ประเพณี หมายถึง ขนบธรรมเนียมแบบแผน ซึ่งสามารถแยกคำต่าง ๆ ออกเป็น 3 คำ คือ ขนบ หมายถึง ระเบียบ แบบอย่าง คำว่า “ธรรมเนียม” หมายถึง สิ่งที่ยึดใช้กันมา และเมื่อนำมารวมกันแล้วก็มีความหมายว่า ความประพฤติที่คนส่วนใหญ่ยึดถือเป็นแบบแผน และได้ทำการปฏิบัติสืบต่อกันมาจนเป็นต้นแบบที่จะให้คนรุ่นต่อ ๆ ไปได้ประพฤติปฏิบัติตามกันต่อไป หรืออีกนัยหนึ่ง ประเพณี หมายถึง ระเบียบแบบแผนที่กำหนดพฤติกรรมในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คนในสังคมยึดถือปฏิบัติสืบกันมา ถ้าคนใดในสังคมนั้น ๆ ผ่าฝืนมักถูกตำหนิจากสังคม ลักษณะประเพณีในสังคมระดับประเทศชาติ มีทั้งประสมกลมกลืนเป็นอย่างดีเดียวกัน และมีผิดแผกกันไปบ้างตามความนิยมเฉพาะท้องถิ่น ประเพณีล้วนได้รับอิทธิพลมาจากสิ่งแวดล้อมภายนอกที่เข้าสู่สังคมรับเอาแบบปฏิบัติที่หลากหลายเข้ามาผสมผสานในการดำเนินชีวิต ประเพณีจึงเรียกได้ว่าเป็นวิถีแห่งการดำเนินชีวิตของสังคม โดยเฉพาะศาสนา ซึ่งมีอิทธิพลต่อประเพณีไทยมากที่สุด วัตถุประสงค์ต่าง ๆ ในประเทศไทยสะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของพุทธศาสนาที่มีต่อสังคมไทย และชี้ให้เห็นว่าชาวไทยให้ความสำคัญในด้านการบำรุงพุทธศาสนาด้วยศิลปกรรมที่งดงามเพื่อใช้ในพิธีกรรมทางศาสนาตั้งแต่โบราณกาล ได้แก่

3.1 จารีตประเพณี หมายถึง สิ่งซึ่งสังคมใดสังคมหนึ่งยึดถือและปฏิบัติสืบกันมาอย่างต่อเนื่องและมั่นคง ผู้ใดฝ่าฝืนถือว่าเป็นผิดเป็นชั่ว จะต้องถูกตำหนิหรือได้รับการลงโทษจากคนในสังคมนั้น เช่น ลูกหลานต้องเลี้ยงดูพ่อแม่เมื่อท่านแก่เฒ่า ถ้าใครไม่เลี้ยงดูถือว่าเป็นคนเนรคุณหรือลูกอกตัญญู

3.2 ขนบประเพณี หมายถึง ระเบียบแบบแผนที่สังคมได้กำหนดไว้แล้วปฏิบัติสืบต่อกันมาทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม ทางตรง ได้แก่ ประเพณีที่มีการกำหนดเป็นระเบียบแบบแผนในการปฏิบัติอย่างชัดเจนว่าบุคคลต้องปฏิบัติอย่างไร ทางอ้อม ได้แก่ ประเพณีที่รู้จักกันโดยทั่วไป โดยไม่ได้วางระเบียบไว้อย่างแน่นอน แต่ปฏิบัติไปตามคำบอกเล่า เช่น ประเพณีเกี่ยวกับการเกิด ฝนตก การแต่งงาน ซึ่งเป็นประเพณีเกี่ยวกับชีวิตหรือประเพณีเกี่ยวกับเทศกาล ตรุษ สารท การขึ้นบ้านใหม่

3.3 ธรรมเนียมประเพณี หมายถึง ประเพณีเกี่ยวกับเรื่องธรรมดาสามัญที่ทุกคนควรทำ ไม่มีระเบียบแบบแผนเหมือนขนบประเพณี หรือความผิดถูกเหมือนจารีตประเพณี เป็นแนวทางที่ทุกคนปฏิบัติกันทั่วไปจนเกิดความเคยชินและไม่รู้สึกเป็นภาระหน้าที่ เพราะเป็นสิ่งที่มีความนาน และใช้กันอย่างแพร่หลาย ธรรมเนียมประเพณีเป็นเรื่องที่ทุกคนควรทำ ผู้ฝ่าฝืนหรือทำผิด

ก็ไม่ถือว่าเป็นเรื่องสำคัญแต่อาจถูกตำหนิว่าเป็นคนไม่ได้รับการศึกษา ไม่มีมารยาท ไม่รู้จักกาลเทศะ (กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, 2562)

ประเภทของประเพณี สามารถจัดแบ่งออกเป็นประเภทย่อย ๆ ได้ดังนี้

1. ประเพณีภายในครอบครัว
2. ประเพณีส่วนรวมตามเทศกาล
3. ประเพณีเกี่ยวกับการแต่งกาย
4. ประเพณีเกี่ยวกับการอาชีพ
5. ประเพณีเกี่ยวกับการละเล่นในงานนักขัตฤกษ์
6. ประเพณีเกี่ยวกับการทำบุญ โดยในงานทำบุญนี้ยังแบ่งแยกออกไปเป็นงานมงคลกับงานอวมงคล
7. ประเพณีเกี่ยวกับอาหารการกิน

สำหรับประเพณีที่ชาวอีสานเชื่อและยึดถือกันมาจนถึงปัจจุบัน คือ ประเพณีฮีตสิบสองคองสิบสี่ ฮีตสิบสอง คือ ประเพณี 12 เดือนของชาวอีสานที่ต่างจากประเพณี 12 เดือนของภาคอื่นหลายประเพณี คองสิบสี่ คือแนววิถีที่ควรปฏิบัติ 14 ประการ ฮีตสิบสอง คองสิบสี่ จัดเป็นภูมิปัญญา มรดกอันล้ำค่าของปราชญ์อีสานเป็นส่วนใหญ่ที่ทำให้ชาวอีสานมีความสงบสุขร่มเย็นมาโดยตลอด เพราะมีการยึดมั่นที่เปรียบเหมือนธรรมนูญชีวิตชาวอีสานตราบเท่าจนปัจจุบัน ฮีตสิบสองคองสิบสี่นี้ ประกอบไปด้วย ฮีต 12 ฮีตและคอง 4 ประเภท มี 14 คอง ได้แก่

ฮีตบุญเข้ากรรม(บุญเดือนอ้าย) ฮีตบุญคุณลาน เดือนยี่ ฮีตบุญข้าวจี่(เดือนสาม), ฮีตบุญเผาหรือบุญมหาชาติ (เดือนสี่) ฮีตบุญสงกรานต์ (บุญเดือนห้า) ฮีตบุญบั้งไฟ (บุญเดือนหก) ฮีตบุญชวาฮะ(บุญเดือนเจ็ด) ฮีตบุญเข้าพรรษา ฮีตบุญข้าวประดับดิน ฮีตบุญข้าวสาก ฮีตบุญออกพรรษา ฮีตบุญกฐินฮีตสิบสอง เป็นประเพณีการทำบุญที่มีประจำเดือนชาวอีสาน ประสมประสานระหว่างแนวคิดของพระพุทธเจ้า พราหมณ์และผี ก่อนที่ศาสนาพุทธเข้าสู่ไทย โดยเฉพาะดินแดนอีสานนั้นประเพณีตามฮีตคองเดือนต่าง ๆ มีมานาน ซึ่งสมัยก่อนจะเน้นพิธีทางผี และพราหมณ์มากกว่าเพราะเชื่อเรื่องภูตผีปีศาจ วิญญาณ เปรตเทวดาอารักษ์ต่าง ๆ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ภูตผีที่มองไม่เห็นตัวจะมีอิทธิพลต่อชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย ดังนั้นพิธีกรรมส่วนใหญ่จึงวนเวียนอยู่กับเรื่องผี โดยมีพ่อกะจ้ำเป็นผู้นำทางพิธี เมื่อศาสนาเข้าสู่ไทยดินแดนอีสาน ความเชื่อ และพิธีกรรมจึงได้เปลี่ยนไปบ้าง และได้นำพิธีกรรมทางศาสนาเข้าประสมประสาน มีพระสงฆ์องค์เจ้าเข้ามีส่วนร่วม มีพระเป็นผู้นำในบางพิธี แต่ส่วนใหญ่ยังมีปราชญ์หมู่บ้านเป็นผู้นำ และจะเอนไปทางแนวพราหมณ์ และผีมากกว่า

คองสิบสี่มีหลายประเภทแต่สามารถแบ่งประเภท ได้แก่ คองประเภสอนผู้ปกครอง, คองประเภสอนพระสงฆ์, คองสอนประชาชนทั่วไป และสุดท้ายที่สำคัญคือคองสอนคนทุกเพศ

ทุกข์ ทุกฐานะ เป็นสิ่งที่ทุกคนควรมีเพื่อขัดเกลาคอยบ่งชี้ให้ผู้คนต้องปฏิบัติตามทำให้สังคมอีสาน มีความสงบสุข รมเย็น

ฮีตบุญเข้ากรรม (บุญเดือนอ้าย) เป็นบุญที่ทำในเดือนอ้าย(เจียง) เดือนแรกของปี ที่ชาวอีสานทำกันจนเป็นประเพณี ทำในวันข้างขึ้น/แรมก็ได้ เป็นบุญที่เกี่ยวกับพระโดยตรง มีความเชื่อว่าทำบุญร่วมกับพระแล้วจะได้านิสงส์มาก จึงมีการทำบุญเข้ากรรมขึ้น ซึ่งเป็นกิจกรรม เพื่อให้พระที่ต้องอาบัติสังฆาภิบาลต้องทำพิธีเข้ากรรม หรือที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า วุฏฐานวิธี

ฮีตบุญคุณลาน (เดือนยี่) เป็นบุญที่สร้างขึ้นเพื่อแสดงความเคารพ ในปัจจัยยังชีพของคน คือ ข้าวที่สร้างความภาคภูมิใจให้กับลูกหลานในการที่จะได้ข้าวมานั้นยากลำบากและถือว่าปีใด บุญลานมีข้าวเยอะแสดงว่าปีนั้นมีความอุดมสมบูรณ์ดีและเป็นการทำให้เกิดสิริมงคลแก่ชาวบ้าน และขอบคุณสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย ผีปุต ผีตาแฮก เจ้าแม่โพสพ ที่ประทานข้าวมาอย่างอุดมสมบูรณ์

ฮีตบุญข้าวจี (เดือนสาม) ในวันเพ็ญเดือนสาม จะมีการทำบุญข้าวจีและบุญมาฆบูชา การทำบุญข้าวจีจะเริ่มตอนเช้า โดยใช้ข้าวเหนียวปั้นใส่น้ำอ้อยนำไปจี้บนไฟอ่อนแล้วชุบด้วยไข่ เมื่อสุกแล้วจะนำไปถวายพระ

ฮีตบุญเวสหรือบุญมหาชาติ (เดือนสี่) เป็นบุญที่ทำเกี่ยวกับเรื่องพระเวสสันดร เป็นการทำบุญพระเวสพังเทศน์มหาชาติ นิยมทำในเดือนสี่ ในงานบุญนี้มักจะมีผู้นำของมาถวายพระ ซึ่งเรียกว่า "กัณฑ์หลอน" หรือถ้าจะถวายเฉพาะจงเฉพาะพระนั้กเทศน์ที่ตนนิมนต์มาก็จะเรียกว่า "กัณฑ์จอบ" เพราะต้องแอบซุ่มดูให้แน่เสียก่อนว่าใช่พระรูปที่จะถวายเฉพาะจงหรือไม่

ฮีตบุญสงกรานต์ (บุญเดือนห้า) บุญมหาสงกรานต์หรือตรุษสงกรานต์ของภาคอีสาน กำหนดขึ้นในเดือนห้ามี 3 วัน ตั้งแต่วันที่ 13 วันมหาสงกรานต์ 14 วันเนา วันที่ 15 เป็นวันสุดท้าย เป็นวันเถลิงศก ชาวอีสานถือเป็นวันขึ้นปีใหม่ พิธีในแต่ละท้องถิ่นอาจต่างกัน ที่เหมือนกันก็คือ การสงน้ำพระพุทธรูป วันที่ 14 จะเป็นวันหยุดที่ทุกคนต้องมาร่วมกันเล่นน้ำ การนำธงไปแห่ และแขวนเพื่อบูชาพระรัตนตรัยเป็นเครื่องหมายของชัยชนะ วันที่ 15 มีการขนทรายเข้าวัด เพื่อต่ออายุชีวิตทำลูกเจดีย์รอบ ๆ ฐานเจดีย์ และนี่ถึงพระธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ แปดหมื่นสี่พันพระธรรมขันธ์และจะทำพิธีบวชพระสงฆ์ 5 รูป สวดพุทธมนต์และบวชองค์พระเจดีย์ทราย ซึ่งการก่อเจดีย์ชาวอีสานเชื่อว่าจะได้บุญ

ฮีตบุญบั้งไฟ (บุญเดือนหก) บุญบั้งไฟมีความสำคัญต่อชาวอีสานมาก เพราะเชื่อว่า บุญประเพณีนี้จะทำให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ของฝน ข้าวปลาอาหาร พืชพรรณเจริญเติบโตงอกงามดี และนำมาซึ่งความสนุกสนาน เกิดความหวังในชีวิตเหมือนมีที่พึ่งอยู่ใกล้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ เพราะมีความเชื่อมาจากเรื่องพญาแถน (เทวดาชาวอีสาน) ที่ลบันดาลให้ความอุดมสมบูรณ์จึงมีการทำบุญบูชาพระยาแถน และบูชามหศักดิ์หลักเมืองทุกปี เพราะเชื่อว่าหากไม่ทำจะทำให้ฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล เกิดโรคระบาดต่าง ๆ ได้

ฮิตบุญชาชะ (บุญเดือนเจ็ด) เป็นบุญที่จัดขึ้นเพื่อทำพิธีปิดรังควาน ขับไล่ความเสนียด จัญไรภูตผีปีศาจออกจากหมู่บ้าน บางแห่งเรียกว่า บุญเบิกบ้านหรือบุญบ้าน เป็นบุญที่แต่ละหมู่บ้าน จะต้องทำเป็นบุญเกี่ยวกับภูตผีปีศาจ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำหมู่บ้าน ผีปู่ตา ผีตาแฮก มเหศักดิ์หลักเมืองที่คอยคุ้มครองหมู่บ้านชาวบ้านเชื่อว่าจรรวมผีบรรพบุรุษอยู่ด้วยที่ช่วยดลบันดาลให้ชาวบ้าน ชาวเมืองมีความสุข

ฮิตบุญเข้าพรรษา (บุญเดือนแปด) ซึ่งเป็นประเพณีทางพุทธศาสนาโดยตรง ลักษณะการจัดงานจึงคล้ายกับทางภาคอื่น ๆ ของประเทศไทย เช่น มีการทำบุญตักบาตรถวายภัตตาหาร แต่พระภิกษุสงฆ์สามเณร มีการฟังธรรมเทศนาตอนบ่าย ชาวบ้านหล่อเทียนใหญ่ถวายเป็นพุทธบูชา และเก็บไว้ตลอดพรรษา การนำไปถวายวัดจะมีขบวนแห่พอรำเพื่อให้เกิดความคึกคักสนุกสนาน

ฮิตบุญข้าประดับดิน เป็นบุญสิ้นเดือนเก้า ที่เรียกอีกอย่างว่า บุญข้าวสาก เป็นการนำอาหารคาวหวาน หมากพลูหรือจัดใส่กระถางวางไว้บนพื้นไต้ต้นไม้เพื่อเป็นการเซ่นสรวงดวงวิญญาณของบรรพบุรุษ ที่มีความสำคัญต่อชาวอีสานเพราะเชื่อว่าเป็นบุญที่ต้องส่งส่วยให้กับผีฮัก และผีบรรพบุรุษ เพื่อความเป็นอยู่ ทรัพย์สิน ข้าวปลาอาหารอุดมสมบูรณ์ไม่มีภัยร้ายใด ๆ มาเยือน

บุญข้าประดับดิน (เดือนเก้า) เนื่องจากคนลาวไทยอีสานมีความเชื่อสืบต่อกันมานานว่า กลางคืนเดือนเก้าดับ (แรมสิบค่ำเดือนเก้า)เป็นวันที่ประตูนรกเปิด ยมบาลปล่อยผีนรกออกมาเยี่ยมญาติในโลกมนุษย์คืนเดียวในรอบปี จึงพากันจัดห่อข้าวไว้ให้แก่ญาติพี่น้องที่ตายไปแล้ว และมีการอ้างเรื่องเปรตของพระเจ้าพิมพิสารด้วยว่า

ฮิตบุญข้าวสาก (บุญเดือนสิบ) บุญข้าสากเป็นบุญที่ทำเพื่ออุทิศให้แก่ผู้ตายหรือเปรต โดยมีเวลาห่างจากบุญข้าประดับดินเพียง 15 วัน เป็นเวลาที่เปรตต้องกลับไปอยู่ที่ของตน ซึ่งทั้งสองบุญนี้ จะมีลักษณะคล้ายๆกันคือการห่อข้าวส่งให้เปรต รวมทั้งบรรพบุรุษ ญาติพี่น้องของผู้ทำบุญด้วยและเปรตไม่มีญาติด้วย และทุกคนให้ความสำคัญกับบุญนี้มาก เพราะเชื่อว่ามีบรรพบุรุษหิวและกำลังรอส่วนบุญจากงานนี้เมื่อถึงงานบุญจึงทำกันอย่างศรัทธา และพี่น้องแม้จะอยู่ห่างไกลก็ต้องกลับบ้านไปเยี่ยมเยียนกันและมีของฝากให้กัน

ฮิตบุญออกพรรษา (วันออกพรรษาหรือวันปวารณา) เป็นวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 11 เป็นวันออกพรรษา วันปวารณาเป็นบุญที่มีความสำคัญเพราะเชื่อว่าพระสงฆ์ได้อยู่จำพรรษาเป็นเวลา 3 เดือนย่อมมีความบริสุทธิ์ จริยธรรมงดงามจะนำมาซึ่งบุญและได้บุญมาก ชาวอีสานเชื่อว่าเหมือนได้บุญจากนิโรธสมาบัติ (การออกจากการพักผ่อนของพระอรหันต์) ดังนั้นลูกหลานที่ไปทำงานต่างถิ่นจึงนิยมกลับบ้านเพื่อมาทำบุญนี้และออกพรรษากับพ่อธรรมหรือของฮักษาที่ได้เข้าไปในช่วงบุญเข้าพรรษา บุญนี้แยกเป็น 2 ส่วน คือ บุญสำหรับพิธีสงฆ์ และบุญสำหรับพิธีฆราวาส

ฮิตบุญกฐิน กฐินคือไม้สะดึง ที่ใช้สำหรับชิงผ้าเวลาจะเย็บผ้าจีวรพระในการเย็บให้สะดวกขึ้น จึงเป็นที่มาของผ้ากฐิน คือ ผ้าจีวร สบงหรือผ้าถุงห่มที่จะนำไปถวายพระนั่นเอง

บุญกฐินจึงหมายถึง บุญที่ต้องนำเข้าไปถวายพระเป็นสำคัญ บุญกฐินเป็นบุญฮิตสุดท้ายของฮิตเดือนสิบสองของชาวอีสานช่วงนี้เป็นช่วงที่ต้องนำจิวรไปถวายในช่วงเทศกาลกฐิน

พระพุทธเจ้ามีพุทธบัญญัติให้ภิกษุแสวงหาผ้าและรับผ้ากฐินได้นับตั้งแต่วันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 ถึงวันเพ็ญเดือน 12 จึงมีประเพณีทอดกฐินต่อ ๆ กันมา โดยสามารถแบ่งจุดมุ่งหมายของฮิตได้ชัดเจนคือ

1. บุญเกี่ยวกับพระสงฆ์โดยตรง บุญลักษณะนี้มี 6 บุญ บุญเข้ากรรม บุญข้าวจี บุญเผาสุ บุญเข้าพรรษา บุญออกพรรษาและบุญกฐิน

2. บุญเกี่ยวกับการทำมาหากิน เกี่ยวกับการขอพรหรือบวงสรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้ลดบันดาลความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ เช่น ข้าวปลาอาหาร มีบุญคุณลานและบุญบั้งไฟ

คลองสิบสี่ หมายถึง แนวทางการปฏิบัติ วิธีทางที่ดีที่นักปราชญ์บรรพบุรุษชาวอีสานวางไว้เพื่อให้ผู้ปกครองนำไปเป็นแนวทางในการปกครอง พ่อแม่นำไปสอนลูก ปู่ย่าตายายนำไปสอนหลาน พระนำไปสอนพุทธศาสนิกชนและประชาชนนำไปปฏิบัติ และเป็นแนวทางปฏิบัติที่มีทั้งหมด 14 ข้อ ซึ่งเป็นแนวปฏิบัติระดับบุคคล ครอบครัวและส่งผลต่อส่วนรวม ซึ่งมี 2 แนวทาง คือ บุคคลทั่วไป และสำหรับเจ้าพระยา ข้าราชการผู้ปกครองบ้านเมือง ซึ่งในความเป็นจริงแล้วคลองสิบสี่มีที่มาจากประเทศลาว เพราะกฎหมายมีคลองสิบปรากฏชัดเจนและชาวอีสานก็ใช้ภาษา อักษรลาว และประชาชนก็อ่านออกได้มาก ทำให้คลองสิบสี่ถูกนำไปเป็นแบบอย่างได้ง่าย

คลองสิบสี่สำหรับผู้ปกครอง เจ้าฟ้ามหาจักรี เป็นสิ่งที่ชาวลาวและชาวไทยเคารพนับถือเหมือนกัน เป็นศูนย์รวมจิตใจ คือ พระมหากษัตริย์ และชาวอีสานจะให้ความเคารพเชื่อถือมากหากผู้นำมีคุณธรรม ยิ่งเป็นเคารพและนับถือมาก ดังนั้นจึงบัญญัติคลองสิบสี่ขึ้น เพื่อผู้ปกครองจะได้ใช้ปกครองประชาชนให้อยู่ดีมีสุข

คลอง 1 ผู้ปกครองต้องรู้จักแต่งตั้งอำมาตย์ราชมนตรีผู้มีความรู้ ความฉลาดและตั้งมั่นในพรหมวิหารธรรมคือ มีความซื่อสัตย์ สุจริตไม่คดโกง เป็นผู้ปกครองที่ทำให้บ้านเมืองอยู่เย็นเป็นสุข

คลอง 2 ผู้ที่เป็นเจ้าฟ้ามหาจักรีต้องตั้งมั่นในคุณธรรม 10 ประการ คือ ให้ทาน รักษาศีล บริจาค ซื่อตรง อ่อนโยน ความเพียร ไม่โกรธ ไม่เบียดเบียน อดทน และไม่ประพฤติผิด

คลอง 3 ปีใหม่ผู้นำต้องนำน้ำอบน้ำหอมไปสรงพระตามประเพณี

คลอง 4 เมื่อถึงสงกรานต์ต้องมีพิธี แห่พระสงฆ์ สรงน้ำพระและพิธีเลื่อนตำแหน่งพระ

คลอง 5 ต้องทำพิธีสู่ขวัญเพื่อถวายพระพรแด่พระราชาและสรงน้ำพระราชา

คลอง 6 พอวันปีใหม่ประชาชนทำพิธีตักน้ำสาบานเพื่อแสดงความจงรักภักดีต่อพระราชา

คลอง 7 ถึงเดือนเจ็ดทำพิธีบูชาถวายเครื่องสังเวद्यแด่เทพารักษ์หลักเมือง เป็นการแก้บน

คลอง 8 จัดให้มีพิธีทำขวัญเมืองสะเดาะเคราะห์เมือง ยิ่งป็นหว่านกรวดทรายไล่ภูตผี

คลอง 9 ให้ทำบุญข้าวประดับดินเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้ญาติเปรตผู้ล่วงลับไปแล้ว

คลอง 10 ให้ทำบุญข้าวสากเพื่ออุทิศส่วนกุศลแก่ปู่ย่า ตายายและญาติพี่น้องผู้ล่วงลับ

คลอง 11 ให้ทำบุญออกพรรษามีพิธีปวารณาประทีปโคมไฟตามสถานที่ต่าง ๆ

ล่องเรือไฟ

คลอง 12 ให้แข่งเรือเพื่อบูชาพญานาคที่สิงสถิตใต้บาดาล

คลอง 13 ให้มีพิธีสมโภชแท่นพระราชาทำบุญให้ทานฉลองแสดงความรักภักดี

คลอง 14 ให้พระราชาจัดหาสิ่งที่ทำให้บ้านเมืองอยู่ดีมีสุขเป็นปึกแผ่นและเจริญก้าวหน้า

คลองสิบสี่ ประเภทสอน พระสงฆ์ เพื่อเตือน พระสงฆ์ ให้ปฏิบัติถูกต้อง

ตามทำนองครองธรรม

คลอง 1 ให้พระศึกษาพระธรรม 227 ข้อ อย่าให้ขาด

คลอง 2 ให้ดูแลกุฏิวิหารปิดกวาดเช็ดถูอย่าให้เศร้าหมอง

คลอง 3 ให้ปฏิบัติและสนองศรัทธาประชาชน

คลอง 4 ถึงเดือนแปดให้เข้าพรรษา 3 เดือน และเดือน 12 รับผ้ากฐินครบสี่เดือน

คลอง 5 ออกพรรษาแล้วภิกษุต้องเข้าอยู่ปรวิาสกรรม

คลอง 6 ให้ถือบิณฑบาตเป็นวัตร

คลอง 7 ให้สวดมน ทำวัตรเจริญสมาธิทุกคืนอย่าขาด

คลอง 8 วันพระประชุมลงอุโบสถทาสังฆกรรมไม่ขาด

คลอง 9 ปีใหม่ให้น้ำน้ำสงพระพุทธรูปพระเจดีย์

คลอง 10 ถึงศักราชปีใหม่พระเจ้าแผ่นดินให้ไหว้พระสงฆ์ในพระราชวังและทำบายศรี

คลอง 11 ให้ทำตามกนิมนต์ชาวบ้าน

คลอง 12 ให้สร้างวัดวาอารามพระธาตุเจดีย์

คลอง 13 ให้รับสิ่งของ ยกให้ทาน

คลอง 14 พระมหากษัตริย์ ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่มีศรัทธานิมนต์ให้มาประชุมกัน

ในพระอุโบสถในวันเพ็ญเดือนสิบเอ็ดเป็นงานใหญ่อย่าขาด ชาวอีสานและชาวลาวได้ถือคลองร่วมกัน เป็นขนบธรรมเนียมประเพณีของสงฆ์ที่ต้องปฏิบัติ ทำให้พระสงฆ์ของอีสานในอดีตไม่มีปัญหา และมีพระอริยสงฆ์เกิดขึ้นมากมายเพราะท่านเคร่งครัดทำให้วัตรปฏิบัติท่านดีงามนำมาซึ่งความสุข คุณธรรม คำสอนที่ดี

คลองสิบสี่ประเภทสอนประชาชนทั่วไป เมื่อฤดูข้าวออกรวงเก็บผลผลิต อย่าเพิ่งนำมา รับประทานให้นำไปทำบุญก่อน อย่าเป็นคนโลภมาก เห็นแก่ตัว ให้สร้างหอบูชาสี่มุมบ้าน รั้วกำแพงวัด ก่อนขึ้นบนบ้านให้ล้างเท้า เมื่อถึงวันพระให้คาราวะก้อนเส้า บันไดบ้าน ประตูบ้าน และนำดอกไม้ ธูปเทียนคาราวะสามี และวันอุโบสถให้ถวายพระสงฆ์ ก่อนนอนให้ล้างเท้าให้สะอาด และพอลถึง

วันขึ้นหรือแรม 15 ค่ำ ให้นิมนต์พระมาเจริญพุทธมนต์และตักบาตร เมื่อพระมาใส่บาตรอย่าให้ท่านได้ร้อ และเมื่อพระเข้าปริวาสกรรมเสร็จให้ถวายดอกไม้ธูปเทียน ภิกษุเดินผ่านให้นั่งลงยกมือไหว้ก่อนพูดด้วย อย่าเหยียบเงาพระสงฆ์ อย่าเอาอาหารเหลือกินไปถวายและอย่าให้สามีกินเพราะจะบาปตลอดชาตินี้ และชาติหน้าและที่สำคัญเมื่อถึงวันพระ เข้าพรรษา ออกพรรษา วันมหาสงกรานต์ ห้ามเสพเมถุน (ร่วมเพศ) เพราะลูกหลานจะสอนยาก จากคลองคำสอนที่กล่าวมาถ้าปฏิบัติได้จะนำมาซึ่งความสงบสุข

คลองสิบสี่ประเภทสอนทุกเพศ ทุกวัย ทุกฐานะ ฮิตเจ้าคลองขุนคือแบบแผน คำสอนที่ผู้ปกครองระดับสูงพึงนำไปปฏิบัติ เพื่อให้ไพร่ฟ้าประชาชนมีความสุข ปกครองด้วยความเท่าเทียมกันทุกคนมีความเสมอภาค ฮิตห้องคลองเพ็ญ คือ เหตุร้ายทั้งหลายที่เกิดขึ้นเป็นเพราะผู้ปกครองปล่อยปะละเลยห่างจากทศธรรมทำให้ประชาชนละเลยศีลธรรม ปัญหาจึงเกิด

ฮิตไพร่คลองนาย คือ ผู้ปกครองอย่าอวดอ้าง อย่าลืมหิว เจ้านายจะดีคนเดียวไม่ได้ ได้ดีแล้วอย่าลืมหิว เป็นใหญ่แล้วให้รักผู้น้อยและใครทำดีได้ดีก็ให้เคารพ

ฮิตบ้านคลองเมือง คือ มุ่งให้ทุกคนรู้จักฮิตสิบสองคลองสิบสี่เพื่อทุกคนได้ปฏิบัติต่อกันอย่างมีความสุขและผู้ปกครองต้องมีใจเป็นธรรมและกล้าหาญ ฮิตผัวคลองเมี่ยงมุ่งให้สามีภรรยาปฏิบัติต่อกัน ฮิตพ่อคลองเมี่ยงสอนพ่อแม่ให้อบรมเลี้ยงดูลูกให้ถูกทาง ฮิตลูกคลองหลานสอนลูกหลานให้ปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีมีความยำเกรงต่อผู้ใหญ่ ฮิตไก่คลองเขยมุ่งสอนลูกสะใภ้และลูกเขยให้ปฏิบัติต่อพ่อตาแม่ยาย ปู่ย่าตายายให้ถูกต้องตามคลองธรรม ฮิตป่าคลองลุงสอนให้ป่าลุงปฏิบัติต่อญาติพี่น้องให้ดี ฮิตปู่คลองย่าฮิตตาคองยายสอนให้ปู่ย่า ตายายปฏิบัติเป็นบุชฌนียบุคคลที่ดี ฮิตเฒ่าคลองแก่มุ่งสอนคนแก่ทั่วไป ฮิตปีคลองเดือนสอนชาวอีสานรักษาฮิตสิบสองคลองสิบสี่ ฮิตไฮ่คลองนามุ่งสอนให้ชาวนารู้จักรักษาดูแลไร่นา ฮิตวัดคลองสงฆ์มุ่งสอนให้ปฏิบัติวัตรฐาก ดูแลวัดวาอารามบำรุงสงฆ์ คลองสิบสี่เป็นแนวทางแบบแผนประเพณีปฏิบัติของบุคคลกลุ่มต่าง ๆ ที่ผู้คนต้องปฏิบัติตามจึงทำให้สังคมอีสานมีความสุขสงบ ร่มเย็นตลอดมา ฮิตสิบสองคลองสิบสี่ ถือเป็นสิ่งมีค่าที่ชาวอีสานและคนภาคอื่นควรเรียนรู้ แล้วนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์แก่การปกครอง การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมได้

ประเพณีพิธีบายศรีสู่ขวัญ บางที่เรียกว่า พิธีบายศรี หรือ บายศรีสู่ขวัญ เป็นประเพณีสำคัญอย่างหนึ่งของชาวอีสาน ประเพณีสู่ขวัญทำกันแทบทุกโอกาส ทั้งในมูลเหตุแห่งความดีและความไม่ดี ชาวอีสานถือว่าเป็นประเพณีเรียกขวัญ ให้มาอยู่กับตัว พิธีสู่ขวัญนี้เป็นได้ทั้งการแสดงความรักชื่นชมยินดี และเป็นการปลอบใจให้เจ้าของขวัญจากญาติมิตรและบุคคลทั่วไป ผู้ได้ตีมีโชคหรือผู้หลักผู้ใหญ่ที่เราเคารพนับถือมาเยี่ยมเราก็ยินดีจัดพิธีสู่ขวัญให้ ประเพณีสู่ขวัญจึงเป็นประเพณีที่ทำกันอย่างกว้างขวาง คำว่าขวัญนั้นเชื่อว่าเป็นสิ่งไม่มีตัวตนคล้ายกับจิตหรือวิญญาณแฝงอยู่ในตัวคนและสัตว์ ตั้งแต่เกิดมาทุกคนมีขวัญกันทั้งนั้นและในบางแห่งเรามักแปลว่า

กำลังใจก็มีคำว่า ขวัญ นอกจากนี้ยังมีความหมายอีกว่าเป็นที่รักที่บูชา เช่น เรียกเมียที่รักว่า เมียขวัญ หรือจอมขวัญ เรียกลูกรักหรือลูกแก้วว่า ลูกขวัญ สิ่งของผู้เคารพรักใคร่นับถือกันนำมาฝาก นำมาให้เพื่อเป็นการทะนุถนอมน้ำใจกัน เราเรียกว่า ของขวัญ ขวัญ อีกความหมายหนึ่ง หมายถึง ขน หรือผมที่ขึ้นเวียนเป็นก้อนห้อย พิธีสูขวัญเป็นพิธีเก่าแก่ของชาวไทยเราแทบทุกภาค การทำพิธี ก็ผิดเพี้ยนกันไปบ้าง แต่ก็ยังยึดหลักใหญ่อยู่เหมือนกัน

พิธีสูขวัญของชาวอีสานอาจทำได้ถึง 2 วิธีพร้อม ๆ กัน คือ วิธีทางพุทธศาสนา และวิธีทางศาสนาพราหมณ์ วิธีทางพุทธศาสนา โดยการนิมนต์พระสงฆ์อย่างน้อย 5 รูป มาเจริญพระพุทธมนต์ ตั้งบาตรน้ำมนต์ เสร็จแล้วประพรมน้ำมนต์ พระสงฆ์สวดชัยมงคลคาถา ถ้ามีศรัทธาพอจะถวายภัตตาหารเช้า หรือเพลพระสงฆ์ด้วยก็ได้ ส่วนพิธีทางพราหมณ์ ก็คือการสูขวัญ การทำพิธีสูขวัญต้องเตรียมอุปกรณ์ต่าง ๆ หลายอย่างดังนี้

พาขวัญหรือพานบายศรี คำว่า บายศรี นี้ น่าจะมาจากภาษาเขมร คือคำว่า บาย + ศรีขาว (สุก) ที่เป็นมงคล ขาวนี้เป็นส่วนประกอบของการจัดพานบายศรีซึ่งจะขาดไม่ได้ การจัดพาขวัญนี้ปกติต้องจัดด้วยพานทองเหลืองและมีสัมฤทธิ์(ขันลงหิน) หลาย ๆ ใบ ซ้อนกัน มีใบตอง ดอกไม้สด ด้ายสำหรับผูกข้อมือ (ผูกแขน) ปัจจุบันเริ่มมีการนำเอากระดาษสีต่าง ๆ แต่กัผิดธรรมเนียมของท้องถิ่นไป พาขวัญอาจจัดเป็นชั้น ๆ จะเป็น 3 ชั้น 5 ชั้น 7 ชั้น แล้วแต่ความสามารถ แต่คนเฒ่าคนแก่ของเมืองอุบล ฯ กล่าวว่าพาขวัญ 3 ชั้น 5 ชั้น เป็นของบุคคลธรรมดา ส่วน 7 ชั้น และ 9 ชั้น นิยมจัดเฉพาะสำหรับเชื้อพระวงศ์และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ชั้นล่างของพาขวัญ เป็นพานมีบายศรี (ทำด้วยใบตอง) ดอกไม้ ข้าวต้ม ไข่ต้ม ขนม กล้วย อ้อย ปั้นข้าว เงินฮาง มีด ด้ามแก้วชั้น 2, 3, 4 จะตกแต่งด้วยใบศรีดอกไม้มักจะเป็นดอกฝาง ดอกดาวเรือง ดอกกรัก ใบเงิน ใบคำ ใบคูณ ใบยอ ส่วนชั้นที่ 5 จะมีใบศรีและด้ายผูกข้อมือ เทียนทำด้วยขี้ผึ้ง นอกจากพาขวัญ ของเจ้าของขวัญแล้ว จะมีเครื่องบูชาและอื่น ๆ เช่น ขันบูชา มีพานขนาดกลางสำหรับวางผ้า 1 ผืน แพร 1 วา หวี กระจกเงา น้ำอบ น้ำหอม สร้อย แหวน ของผู้เป็นเจ้าของขวัญ

ด้ายสำหรับผูกข้อมือ (ด้ายผูกแขน) เป็นด้ายดิบนำมาจับเป็นวงยาวพอที่จะพันรอบ ข้อมือได้ โบราณถือว่าคนธรรมดาวงละ 3 เส้น ผู้ที่มีศักดิ์ตระกูล 5 เส้น (อาชญา 5 ขี้น้ำ 3) เมื่อวงแล้ว ให้เด็ดหรือดึงให้ขาดเป็นเส้น ๆ ห้ามใช้มีดตัดจะใช้มีดตัดได้เฉพาะด้ายที่มัดศพเท่านั้น ถ้าเป็นพาขวัญ งานแต่ง คนจะเริ่มจัดพาขวัญต้องเป็นคนบริสุทธิ์ คือ เป็นคนดีมีผ้าเดียวเมียเดียว ถ้าจัดไม่เป็นเพียง มาจับพอเป็นพิธีแล้วให้คนอื่น ๆ จัดต่อ ไปจนเสร็จต้องจัดทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิง พาขวัญฝ่ายชาย จะให้หญิงบริสุทธิ์ (เด็กหญิงยังไม่มีประจำเดือน) หาบด้วยไม้ม้วนผ้าทอหูก เพราะถือเคล็ด เอาความสามัคคีรักใคร่ของผ้าและไม้ และการสูตรขวัญต้องสูตรเวลาค่าประมาณ 3 - 4 ทุ่ม หลังรับประทานอาหารค่ำเสร็จถือว่าเป็นเวลาหนูเข้าสู (ยามหนูเข้าสู) พาขวัญงานแต่งต้องมีอาหาร คาวหวานเป็นส่วนประกอบด้วย พาขวัญแต่งเสร็จแล้วจะวางไว้ในที่อันเหมาะสมก่อน พอได้เวลา

สูตรขวัญ คือ พอถึงเวลาทำพิธีจึงให้ยกไปตั้งท่ามกลางญาติมิตรบนผ้าห่มหรือผ้าเช็ดตัวของเจ้าของขวัญ ข้าง ๆ พาชขวัญนอกจากจะมีอุปกรณ์ต่าง ๆ แล้ว ยังต้องมีแก้วน้ำเย็น แก้วใส่น้ำส้มป่อยและแก้วเหล้า สำหรับหมอสวดสูตรขวัญจะได้ดื่ม หรือพ่นหรือจุ่มด้วยดอกไม้สกลดีใส่พาชขวัญ

การสวดหรือการสูตรขวัญ เจ้าภาพผู้จัดพิธีสู่ขวัญจะต้องจัดหาหมอนวดหรือสูตรขวัญซึ่งมักเรียกว่า พราหมณ์หรือพ่อพราหมณ์ไว้ล่วงหน้า ปกติพ่อพราหมณ์มักเป็นผู้ที่ทราบประเพณีสู่ขวัญเป็นที่นับถือของชาวบ้านในหมู่บ้านนั้น หมอสวดขวัญสมัยก่อน ๆ นุ่งห่มธรรมดาเพียงให้มีผ้าขาวหรือให้มีผ้าขาวมาพาดบ่าก็พอ ปัจจุบันนิยมนุ่งขาวห่มขาว นับว่าเป็นการพัฒนาให้เหมาะสมกับสังคมสมัยใหม่ ก่อนลงมือสวดเจ้าภาพต้องเตรียมด้ายผูกแขนพราหมณ์ ไว้เป็นด้ายผูกข้อมือธรรมดาเป็นแต่เพียงมัดธนบัตรเป็นคำบูชาพราหมณ์จำนวนมากหรือน้อยแล้วแต่เจ้าภาพจะเห็นสมควร และเจ้าภาพจะเป็นคนผูกข้อมือพราหมณ์ด้วยด้ายผูกแขนพิเศษนี้ พราหมณ์จะจัดให้เจ้าของขวัญนั่งหันหน้าไปในทิศทางต่าง ๆ ตามตำราเจ้าของขวัญนั่งลงแล้วยกมือไหว้ พราหมณ์เสร็จแล้วใช้มือขวาจับพาชขวัญตั้งจิตอธิษฐานขอให้เทวดาบันดาลให้เป็นไปดังหมอสวดหรือพราหมณ์สูตร ญาติพี่น้องจะนั่งล้อมวงด้านหลังตั้งจิตอธิษฐานให้เจ้าของขวัญมีความสุขความเจริญ จึงเกิดแก่เจ้าของขวัญแล้ว อ่อนวอนเทวดาเป็นภาษาบาลีว่า สัก เค กา เม จ รูเป จบ แล้วว่านโม 3 จบ แล้วกล่าวคำบูชาพระรัตนตรัย จบแล้วจะสู่ขวัญอะไรก็เลือกว่าเอาตามต้องการให้เหมาะสมกับงาน การสวดต้องให้เสียงชัดเจน สละสลวย ไพเราะ ฟังแล้วเกิดความดีใจ ศรัทธาอุตสาหะ ในการทำความดียิ่งขึ้นจึงจะเป็นสิริมงคลแก่เจ้าตัว ถ้าป่วยไข้จะหาย ถ้าได้ดีได้เลื่อนยศเลื่อนตำแหน่งก็จะรักษาความดีไว้ให้คงทนไม่ฟุ้งเพื่อเห่อเหิมจนลืมหืมตัว เมื่อสวดเสร็จจะพูดว่า สัพพพุทธานุภาเวณ สัพพธัมมานุ - ภาเวณ สัพพสังฆานุภาเวณ สัพพโสทธิ ภาวันตุ เต ยถา สัพพี ภวตุ สัพ พ ฯลฯ การเข้านั่งล้อมพาชขวัญ ถ้าเป็นการแต่งงานคู่บ่าวสาวพร้อมด้วย เพื่อนเจ้าบ่าวเจ้าสาวจะเข้าร่วมพิธีด้วย จะจัดให้เจ้าบ่าวเจ้าสาวนั่งชิดกันเวลาจับพาชขวัญให้แขนเจ้าบ่าวทับแขนเจ้าสาวเพื่อน ๆ เจ้าบ่าวจะพยายามเบียดให้เจ้าสาวนั่งชิดกับเจ้าบ่าวให้มาก ๆ จะมีการแก้มเจ้าบ่าวต่าง ๆ นานาเป็นที่สนุกสนาน

การเชิญขวัญ ก่อนสูตรขวัญถ้ามีเวลาพอก็ให้ว่าคำเชิญขวัญเสียก่อนทุกครั้งการเชิญขวัญเป็นพิธีที่ตืออย่างหนึ่ง คือ เราขอความสำเร็จความศักดิ์สิทธิ์จากพระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์ เทวดา อินทร์ พรหม ผู้มีอิทธิฤทธิ์มาประสิทธิ์ประสาทพรให้จะได้มีวาจาคำดีสิทธิ์เพราะผู้สวด และผู้ฟัง ไม่ใช่คนมีอิทธิฤทธิ์ เมื่อเราขอท่านท่านก็คงเมตตาประทานให้ตามคำขอ

คำเชิญขวัญนั้นมีหลายสำนวนไม่มีแบบตายตัว ต่างหมอต่างสรรหาสำนวนที่เห็นว่าเหมาะสมกับเหตุการณ์ เช่น คำเชิญขวัญสำหรับบุคคลธรรมดาอีกสำนวนหนึ่ง สำหรับเชื้อพระวงศ์ก็อีกสำนวนหนึ่ง เป็นต้น

การผูกแขนหรือข้อมือ เมื่อพราหมณ์สูตรขวัญจบแล้วญาติพี่น้องจะเอาข้าว ไข่ กล้วยใส่มือเจ้าของขวัญมือซ้ายหรือมือขวาก็ได้ ให้พราหมณ์ผูกข้อมือให้ก่อน ปกติจะผูกข้อมือซ้าย

เพราะแขนซ้ายถือเป็นแขนขวัญ เป็นแขนที่อ่อนแอใช้งานหนักไม่ได้ เป็นแขนที่น่ารักทะนุถนอม ในเวลาผูกข้อมือนั้น ทุกคนยื่นมือขวาวออกไปพยุง (โถม) แขนของเจ้าของขวัญที่พราหมณ์กำลังทำพิธีผูกข้อมือให้ ถ้าอยู่ห่างก็ยื่นมือจับแขนหรือแตะตัวกันต่อ ๆ กันเป็นเส้นสายเหมือนเชือกซึ่งแสดงถึงความสัมพันธ์ทางกายและใจ แล้วตั้งจิตอธิษฐานขอให้เจ้าของขวัญมีความสุขความเจริญเมื่อผูกข้อมือเสร็จแล้วให้ผู้เป็นเจ้าของขวัญ มีความสุขความเจริญ เมื่อผูกข้อมือเสร็จแล้วให้ผู้เป็นเจ้าของขวัญ ประนมมือไหว้ผู้ให้พรเป็นการรับเอาพร เมื่อพราหมณ์ผูกเสร็จแล้วก็ให้ญาติมิตรเข้ามาผูกข้อมือให้แก่เจ้าของขวัญ

ด้ายผูกแขน (ด้ายผูกข้อมือ) ถือเป็นของดีของศักดิ์สิทธิ์ควรรักษาไว้อย่าฟุ้งดิงทิ้งให้ล่วง 3 วันเสียก่อนจึงดึงออก เวลาทิ้งอย่าทิ้งลงที่สกปรกเพราะด้ายผูกแขนเป็นของขาวของบริสุทธิ์ เป็นจุดรวมแห่งจิตใจบริสุทธิ์หลายดวงจึงควรรักษาไว้ให้ดี ผู้เฒ่าผู้แก่เคยเล่าให้ฟังว่าด้ายผูกแขนที่เก็บรักษาไว้เป็นของศักดิ์สิทธิ์ สามารถป้องกันอันตรายได้ เช่น เมื่อมีโจรมาปล้นให้อิच्छิตฐานจิต ขอให้ดวงจิตตรงทุกดวงช่วยก็จะปลอดภัยจากอันตรายได้และเป็นเสน่ห์ดึงดูดจิตใจให้คนรักใคร่ชอบพอได้

การผูกแขน (ข้อมือ) จะอำนวยความสะดวกสุขให้แก่เจ้าของขวัญควรประกอบด้วยองค์ 4 คือ ผู้ผูกหรือพราหมณ์ ผู้รับผูกหรือเจ้าของขวัญ ผู้เกี่ยวข้องคือญาติมิตร คำกล่าวขณะที่ผูกเป็นคำเรียกร่องเชิญขวัญซึ่งเป็นคำที่ไพเราะอ่อนหวาน สุภาพเรียบร้อย มีความหมายไปในทางที่ดีงาม พิธีสู่ขวัญจะจัดขึ้นในวันสำคัญๆ เช่น การวะพระพุทธรูป บายศรีพระสงฆ์ สู่ขวัญเมื่อออกกรรม (คลอดบุตรออกไฟ) สู่ขวัญเด็กน้อย สู่ขวัญเขื่อน สู่ขวัญคนธรรมดา สู่ขวัญแต่งงาน สู่ขวัญหลวง สู่ขวัญเกวียน สู่ขวัญขึ้นเล่า(ยุ่ง) สู่ขวัญน้อยก่อนแต่งงาน สู่ขวัญคนป่วย สู่ขวัญขึ้นบ้านใหม่ สู่ขวัญวัวขวัญควาย จะเห็นว่าพิธีสู่ขวัญนี้เป็นประเภทขนบประเพณี คือประเพณีชาวอีสานได้เคยตั้งหรือร่างเป็นระเบียบ แบบแผนขึ้นไว้เป็นธรรมดาของประเพณีที่อาจมีส่วนปลีกย่อย แปรลกแตกต่างกันออกไปบ้างในลักษณะของการพัฒนาเป็นลักษณะของความเจริญให้เหมาะสมกับกาลสมัย แต่ส่วนสำคัญอันเป็นมูลฐานของประเพณีนี้ก็ยังคงอยู่และเป็นหน้าที่ของชาวอีสานรุ่นต่อไปจะเป็นผู้รับช่วงระวังรักษาไว้ให้มรดกอันสำคัญนี้ยั่งยืนสืบไป (พรราชล เชียงชัน, 2555)

พิธีกรรม หมายถึง พฤติกรรมที่มนุษย์ถือปฏิบัติตามความเชื่อ ความศรัทธาต่อศาสนาของตนที่มีการปฏิบัติสืบทอดต่อกันมากลายเป็นพิธีกรรมทางศาสนา จึงถือว่าเป็นกิจกรรมบูชาหรือการปฏิบัติพิธี ซึ่งพิธีกรรมเหล่านั้นส่วนมากจะสัมพันธ์กับวิถีการดำรงชีวิตประจำวัน มีบางพิธีกรรมไม่อาจนับได้ว่าเป็นพิธีกรรมทางศาสนา เพราะเป็นความเชื่อของคนในท้องถิ่นที่มักอ้างเรื่องความเชื่อที่ยึดถือและปฏิบัติสืบต่อกันมา ซึ่งน่าจะมิมาแต่โบราณในสมัยก่อนพุทธกาล ตั้งแต่ยุคของศาสนาพราหมณ์ โดยที่ศาสนาพราหมณ์นั้นจะยึดถือและปฏิบัติตามคัมภีร์พระเวทย์ ซึ่งพระเวทย์หรือมนตรา ใช้สำหรับการสวดภาวนาในการทำพิธีกรรมต่าง ๆ พระเวทย์แบ่งออกเป็น

3 ประการ เรียกว่า “ไตรเภท” เป็นที่มาของ “คัมภีร์ไตรเภท” ซึ่งถือว่าได้รับมาจากโอษฐ์ของพระผู้เป็นเจ้า เป็นคัมภีร์ที่ว่าด้วยเรื่องเกี่ยวกับการเรียกร้องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และวิญญูณทั้งหลาย ในการบูชาพระผู้เป็นเจ้า การบูชาด้วยเครื่องสักการะประเภทนี้เรียกว่า “การบวงสรวงเทวดา” เพื่อต้องการเน้นให้เกิดอิทธิปาฏิหาริย์ การดลบันดาลให้เกิดสิ่งที่ดีของการตั้งจิตอธิษฐานขอให้สัมฤทธิ์ผลสมความปรารถนา ต่อมาได้กลายเป็นพิธีกรรม และยึดถือปฏิบัติสืบทอดต่อ ๆ กันมาจนถึงปัจจุบันนี้

พิธีกรรมต่าง ๆ สามารถแยกประเภทออกเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ 2 ประเภท คือ

1. พิธีที่เกี่ยวกับชีวิตประจำวัน ได้แก่ พิธีแต่งงาน พิธีขอขมา พิธีบายศรี พิธีศพ พิธีเลี้ยงผี ฯลฯ
2. พิธีเกี่ยวกับศาสนา ได้แก่ การทำบุญบ้าน พิธีสิบสองเดือน ฯลฯ นอกจากนี้พิธีกรรมที่จัดเป็นประเภทใหญ่ ๆ เหล่านี้แล้ว ยังสามารถแบ่งเป็นประเภทย่อย ๆ อีก 10 ประเภท คือ
  - 2.1 พิธีกรรมที่ปฏิบัติเป็นประจำ อาทิ สวดมนต์ บำเพ็ญภาวนา สรรเสริญกราบไหว้ครูอาจารย์ หรือเทพยดา หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำสำนักหรือโบสถ์ ฯลฯ
  - 2.2 พิธีกรรมที่ปฏิบัติเป็นครั้งคราว เป็นการกระทำในกรณีที่สถานการณ์ยังไม่อำนวยหรือพิธีกรรมที่กระทำเป็นปฐมฤกษ์ เช่น พิธีการวางศิลาฤกษ์ พิธีการบวงสรวงพระภูมิเจ้าที่ พิธีการอัญเชิญสิ่งศักดิ์สิทธิ์มาสถิตชั่วคราวแล้วเชิญกลับ ฯลฯ
  - 2.3 พิธีกรรมที่เกี่ยวกับการชำระล้างบาป เป็นพิธีกรรมที่มีเกิดขึ้นในประเทศจีนและอินเดีย วันกระทำพิธีจะเป็นวันก่อนวันเพ็ญและเดือนแรมในแต่ละเดือน และในช่วงก่อนกระทำพิธีกรรมที่สำคัญ
  - 2.4 พิธีกรรมที่เกี่ยวกับการเลี้ยง ราชบัณฑิต พราหมณ์ หรือนักปราชญ์ ในวาระสำคัญของผู้ประสงค์เป็นเจ้าภาพ
  - 2.5 พิธีกรรมที่เกี่ยวกับผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว
  - 2.6 พิธีกรรมที่เกี่ยวกับการเบิกปฐมฤกษ์ ด้วยการกระทำในฤกษ์งามยามดีสำหรับสถานที่การทำงาน หรือของนั้นอันเป็นการแสดงถึงการเริ่มต้น
  - 2.7 พิธีกรรมที่เกี่ยวกับประเพณี เป็นพิธีที่หน่วยงานราชการ หรือประชาชนส่วนใหญ่เป็นผู้กำหนดวัน โดยประชุมกัน เช่น วันพืชมงคล ประเพณีทำขวัญข้าว ฯลฯ
  - 2.8 พิธีกรรมเฉพาะบุคคล จะเป็นการกระทำในโอกาสอันพึงเกิดความปิติ เช่น การตั้งศาลพระภูมิเจ้าที่ โคนจุก แต่งงาน ฯลฯ โดยมากมักถือเอาวันฤกษ์ดี ซึ่งถูกโฉลกกับผู้เป็นเจ้าของงานพิธีนั้น ๆ เพื่อเสริมขวัญและกำลังใจ
  - 2.9 พิธีกรรมที่เกี่ยวกับการอ้อนวอนพระเจ้า เพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคลและสมหวัง เช่น พิธีการบนบานศาลกล่าว พิธีกรรมบูชาเพื่อขอบุตร ฯลฯ

2.10 พิธีกรรมที่เกี่ยวกับการพลีสุกกรรม หรือการบูชาครู หรืองานพิธีประจำปี จะกระทำกันเพียงปีละหนึ่งครั้ง เช่น พิธีตรียัมปวาย พิธีพลีสุกกรรมของพรหมสถาน ฯลฯ

ความเชื่อ คือ ความรู้สึกที่คล้อยตาม หรือเห็นด้วย หรือเห็นเป็นจริงเช่นนั้นด้วย ความเชื่อของมนุษย์ส่วนมากเกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ เมื่อสิ่งที่เกิดขึ้นนั้นมีผลต่อวิถีชีวิตมนุษย์ทั้งให้คุณประโยชน์และให้โทษ แล้วมนุษย์ไม่สามารถค้นหาสาเหตุมาอธิบายได้หรือไม่สามารถค้นพบคำตอบในสิ่งที่เกิดขึ้นจากธรรมชาติ ทำให้เกิดความหวาดกลัวธรรมชาติ พยายามสร้างจินตนาการเพื่อจะได้นำมาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ด้วยพฤติกรรมต่าง ๆ ขึ้นอยู่กับความเชื่อนั้น ๆ โดยความเชื่อเหล่านั้นได้ปฏิบัติสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษถึงรุ่นลูกหลาน

ความเชื่อเหล่านั้น ถ้าหากมีการนำไปปฏิบัติสืบทอดกันอย่างต่อเนื่องและยาวนาน ก็จะกลายเป็นพิธีกรรมตามความเชื่อ และจะถูกนำมากล่าวอ้าง ในที่สุดจะค่อย ๆ ปรับเปลี่ยนไปเป็นพิธีกรรม ประเพณี และธรรมเนียมปฏิบัติที่หลากหลายจนถึงปัจจุบันนี้

ดังนั้น ความหมายของความเชื่อ น่าจะมีความหมายถึง “สิ่งใดสิ่งหนึ่งที่มนุษย์ได้ให้การยอมรับนับถือ ทั้งที่มีให้เห็นปรากฏเป็นตัวเป็นตนมีอยู่จริงหรือไม่ปรากฏเป็นตัวตน และการยอมรับนับถือนี้ อาจจะมีหลักฐานที่สามารถพิสูจน์ได้หรืออาจจะไม่มีหลักฐานที่จะพิสูจน์ให้เห็นเป็นจริงเกี่ยวกับสิ่งนั้นเลยก็ได้” ซึ่งบริบทของสังคมไทยในทุกภาคส่วนมีความเชื่อที่หลากหลาย อันเป็นที่มาของความเชื่อและพิธีกรรมตามประเพณี ซึ่งมีธรรมเนียมและรูปแบบการปฏิบัติที่แปลกและแตกต่างกัน ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็นประเภท ดังนี้

ประเภทแรก คือ ความเชื่อที่ได้รับอิทธิพลจากปรัชญาทางพระพุทธศาสนา เป็นความเชื่อในเรื่องของกฎแห่งกรรม ว่ามนุษย์เราเกิดมาในภพภูมิที่ดีบ้างไม่ดีบ้าง เป็นไปตามกฎแห่งกรรมที่ทำไว้ จิตที่ได้รับการอบรมแล้วถ้าหากหมดสิ้นกิเลสก็ย่อมนำไปเกิดในภพภูมิที่ประณีต มีความสุขความเจริญ ประเสริฐและสูงขึ้น แต่ถ้าหากจิตไม่ได้รับการอบรม ปล่อยทิ้งไว้ตามสภาพเดิมที่เป็น ปล่อยให้สภปรกเศร้าหมองเพราะตกเป็นทาสของกิเลส

ประเภทที่สอง คือ ความเชื่อที่สัมพันธ์กับธรรมชาติ และมีผลต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ เป็นความเชื่อที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษที่ยึดถือนำมาเกี่ยวโยงเข้ากับวิถีการดำเนินชีวิต เมื่อมนุษย์มีความเชื่อเกิดขึ้นก็ต้องกำหนดเป็นรูปแบบของพิธีกรรมเกิดขึ้นตามมา การที่ความเชื่อของคนแต่ละชุมชนมีแนวทางยึดถือและปฏิบัติที่แปลก แตกต่างอาจจะคล้ายกันหรือเหมือนกัน จากการกำหนดสร้างรูปแบบปฏิบัติขึ้นเป็นพิธีกรรมตามความเชื่อในวิถีชีวิตของตนเอง ภายในชุมชนสืบทอดกันมา โดยระยะแรกเริ่มอาจเกิดขึ้นเพียงในกลุ่มความเชื่อกลุ่มเล็ก ๆ ค่อย ๆ กระจายไปสู่คนกลุ่มอื่นในชุมชนอื่น ๆ หรือต่างชุมชน ที่อาจจะมีมีความเชื่อที่เห็นคล้อยตามรับเอาความเชื่อ และแนวการปฏิบัติทางพิธีกรรมนำไปใช้ในชุมชนของตน จึงเกิดการแพร่กระจายสู่ชุมชน

ขยายวงกว้างจากชุมชนสู่ชุมชน จากสังคมในระดับท้องถิ่นไปสู่สังคมในระดับชาติ และความเชื่อที่ปรากฏอยู่ในสังคมไทย ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็นกลุ่มของความเชื่อได้ทั้งหมด 5 ส่วน ดังนี้

1. ความเชื่อทางพระพุทธศาสนา เนื่องจากคนไทยนับถือพระพุทธศาสนามาตั้งแต่บรรพบุรุษ ความเชื่อจึงมุ่งเน้นพระรัตนตรัยและหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา คือ

(1) ความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม ใครทำกรรมใดไว้ ผลกรรมนั้นจะตามสนอง ซึ่งมีความเชื่อว่า ทำดีย่อมได้ดี ทำชั่วย่อมได้ชั่วไม่มีใครหลีกเลี่ยงได้ ดังตัวอย่างคำกลอนจากหนังสือคู่มือสอนวิชาภาษาไทย ประถมปีที่ 2 เล่ม 2 ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษา พ.ศ. 2521

“อันคุณความดีที่มีในตน นั้นช่วยนำผลเสริมตนให้ได้ดี

คนที่ทำชั่วเมามัวราคะ นั้นไม่มีวันที่ผลดีจะตอบแทน

จำใส่ใจจำใส่ใจให้แน่นแฟ้น ผลกรรมทดแทนทุกทางตลอดไป

ประดุจเงาประดุจเงาของเราไซ้ร อยู่แห่งใดล้วนไปทุกถิ่นทาง”

(2) ความเชื่อเรื่องตายแล้วเกิดใหม่ สัตว์โลกทั้งหลายย่อมเวียนว่ายตายเกิดวัฏสงสาร ตามผลแห่งกรรมของตน เป็นความเชื่อตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ดังตัวอย่างที่ปรากฏในพระไตรปิฎก เล่มที่ 16 ข้อ 219 สังยุตตนิกาย “ดูกรภิกษุทั้งหลาย การเวียนว่ายตายเกิดเปรียบเสมือนท่อนไม้ที่โยนขึ้นไปในอากาศ บางครั้งก็ตกลงทางโคน บางครั้งก็ตกลงทางกลาง บางครั้งก็ตกลงทางปลาย สัตว์ทั้งหลายผู้มีวิขาเป็นเครื่องกัน มีตัณหาเป็นเครื่องผูกมัดวิ่งไปท่องเที่ยวไปอยู่ บางครั้งก็ไปสู่โลกอื่นจากโลกนี้ บางครั้งก็มาสู่โลกนี้จากโลกอื่น ดูกรภิกษุทั้งหลาย สงสาร (การเวียนว่ายตายเกิด) นี้ มีที่สุดอันตายไปไม่พบ ไม่ปรากฏเงื่อนไขในเบื้องต้น เบื้องปลายของสัตว์ผู้มีวิขาเป็นเครื่องกัน ตัณหาเป็นเครื่องผูกมัด วิ่งไปท่องเที่ยวไปอยู่ ควรเพื่อจะเบื่อหน่ายคลายกำหนดในสังขารทั้งปวงควรที่จะพ้นไปเสีย”

(3) ความเชื่อเรื่องกฎแห่งธรรมชาติ ก็ยังคงเป็นคำสอนตามหลักทางพระพุทธศาสนา ที่เรียกว่าหัวใจของพระพุทธศาสนาหรือคาถาของพระอัสสชิ ตอบคำถามพระสารีบุตรได้ถามถึงใจความของพระพุทธศาสนาว่า มีอยู่อย่างไรโดยย่อที่สุด “สิ่งเหล่าใดเกิดมาเพราะมีเหตุทำให้เกิดพระตถาคตเจ้าแสดงเหตุของสิ่งเหล่านั้น พร้อมทั้งแสดงความดับสิ้นเชิงของสิ่งเหล่านั้น เพราะหมดเหตุ : พระมหาสมณเจ้าตรัสอย่างนี้” เป็นปรากฏการณ์ทั้งหลายในโลกนี้ ล้วนเป็นผลิตผลของสิ่งที่เป็เหตุเป็นความเลื่อนไหลไปไม่มีหยุดเพราะอำนาจธรรมชาติที่มีลักษณะไม่หยุดปรุง สิ่งต่าง ๆ จึงปรุงแต่งกันไม่หยุด ไม่มีใครจะไปหยุดธรรมชาติได้ (กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, 2552)

(4) ความเชื่อเรื่องนรกสวรรค์ เป็นความเชื่อตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ดังปรากฏในพระไตรปิฎก เล่มที่ 22 ข้อ 191 ปัญจกนิบาตร อังคุตตรนิกาย “ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม 5 อย่าง ย่อมขึ้นสวรรค์เหมือนภูพานาตัวไปวางไว้” ธรรม 5 อย่าง คือ

- 1) ผู้เว้นจากการฆ่าสัตว์
- 2) ผู้เว้นจากการลักทรัพย์
- 3) ผู้เว้นจากการประพฤติดินในกาม
- 4) ผู้เว้นจากการพูดปด
- 5) ผู้เว้นจากการตั้งอยู่ในความประมาทด้วยการดื่มน้ำเมา คือ สุราเมรัย

คุณกรภิกษุทั้งหลายบุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม 5 อย่างเหล่านั้นแล ย่อมขึ้นสวรรค์เหมือนถูกนำตัวไปวางไว้ (สุชีพ ปุญญานุภาพ, 2524)

2. ความเชื่อเกี่ยวกับวิทยาคม เป็นความเชื่อเรื่องสิ่งลึกลับที่เหนือธรรมชาติ ไม่สามารถพิสูจน์ทราบได้ด้วยเหตุผลทางวิทยาศาสตร์ แยกออกได้เป็น 2 เรื่อง คือ

(1) ความเชื่อเรื่องเวทมนตร์คาถา เป็นจำพวกตัวอักษรหรืออักขระที่ผูกเป็นข้อความถือว่ามีอำนาจลึกลับแฝงเร้นอยู่ เมื่อนำไปใช้ตามที่กำหนด เช่น นำไปบริกรรม เสกเป่า หรือสวด เชื่อว่าจะเกิดความศักดิ์สิทธิ์หรือเกิดความขลัง ปัดเป่าป้องกันสิ่งชั่วร้าย หรือดลบันดาลให้เป็นไปตามความต้องการของผู้ใช้ เช่น คาถามหานิยมของหลวงปู่ หลวงตา หลวงพ่อ ฯลฯ ที่คนในสังคมยอมรับ ปัจจุบันความเชื่อประเภทนี้ได้ลดน้อยลง ด้วยเหตุความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเข้ามาแทนที่สำหรับในความเชื่อเรื่องเวทมนตร์คาถา วิทยาคม และสิ่งที่มีอำนาจลึกลับของมนุษย์นั้น

(2) ความเชื่อเรื่องเครื่องรางของขลัง เป็นความเชื่อในสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ไม่ใช่สิ่งที่มีมนุษย์ประดิษฐ์ขึ้น เชื่อว่าสามารถป้องกันอันตราย ยิ่ง แพง ฟันไม่เข้า ตัวอย่างเช่น เหล็กไหล เขี้ยวหมูตัน เขี้ยวเสือ ฯลฯ

3. ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ความเชื่อประเภทนี้น่าจะเป็นสิ่งที่อยู่คู่กับคนไทย สังคมไทยมาแต่อดีตในทุกชุมชน กระทั่งไม่สามารถแยกจากกันได้ บ้างก็ถือเป็นสิ่งประจำบ้าน ประจำหมู่บ้าน ประจำเมืองเกือบจะทุกหมู่บ้าน ถือว่าเป็นของศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองก็คงจะไม่ผิดส่วนมาก จะพบเห็นได้จากพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมือง รูปเหมือนพระสงฆ์ที่เคารพนับถือเป็นเกจิอาจารย์ของชาวบ้าน หรืออาจจะกล่าวรวมไปถึงศาลปู่ตา ศาลหลักเมือง ศาลเจ้าพ่อ ศาลเจ้าแม่ ฯลฯ เหล่านี้เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ที่ชาวบ้านมีความเชื่อร่วมกันสร้างขึ้นเพื่อสักการบูชา เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจ โดยเชื่อว่า สามารถดลบันดาลให้ในสิ่งที่ชาวบ้านต้องการได้ และในการที่จะได้ในสิ่งที่ต้องการก็ต้องมีรูปแบบของพิธีกรรม ในการอ้อนวอน ร้องขอ และการจัดสิ่งตอบแทนด้วยสิ่งของต่าง ๆ ความเชื่อในประเภทนี้ยังคงมีปรากฏให้เห็นในสังคมไทยยุคปัจจุบัน เป็นบ่อเกิดของการหลอกลวงประชาชน โดยพุทธจริตชน หากประชาชนขาดภูมิคุ้มกันทางความเชื่อที่ดีเพียงพอ

4. ความเชื่อเรื่องผีसांगเทวดา ผีसांगเทวดา คนในสังคมไทย หมายถึง สิ่งลึกลับที่มองไม่เห็นตัวตน ถือว่ามีอิทธิฤทธิ์และอำนาจเหนือมนุษย์ สามารถให้คุณและให้โทษก็ได้ โดยที่ชุมชนต่าง ๆ ได้มีการแบ่งแยกออกตามความเชื่อว่ามีผี คือ ผีที่ให้คุณกับมนุษย์ ได้แก่ จำพวกเทวดา

ผีเรือน ผีปู่ตายาย ฯลฯ และผีไม้ตีหรือผีร้าย คือ ผีที่ให้โทษกับมนุษย์ ที่ชาวบ้านเรียกว่า ผีปอบ ผีโขมด ผีกองกอย ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ทางวิทยาศาสตร์ยังไม่สามารถหาบทสรุปได้แน่ชัดว่ามีจริงหรือไม่ บางครั้งสิ่งที่เกิดขึ้นก็มีเหตุอันน่าเชื่อถือ

5. ความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์ หมายถึง วิชาว่าด้วยการพยากรณ์โดยอาศัย ดาราศาสตร์ เป็นหลักความเชื่อเช่นนี้ปรากฏแพร่หลายไปในทุกชนชั้นของสังคมไทย จนกระทั่ง ถือเป็นศาสตร์สาขาหนึ่งที่มีการเรียนการสอน สืบทอดอย่างเป็นทางการ และมีการยึดถือเป็นอาชีพ

ถ้าหากได้พิจารณาวิถีการดำเนินชีวิตของคนในสังคมไทย ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน อย่างละเอียดแล้ว จะมีปรากฏให้เห็นอย่างประจักษ์ชัดว่า สังคมไทยแต่ละยุคสมัยนั้น ความเชื่อ พิธีกรรมและประเพณีมีส่วนสัมพันธ์กันตลอดมา ดังปรากฏเป็นบทกลอน บทกวี และบทประพันธ์ ที่บอกเล่าเรื่อง ถ้ายทอดสิ่งที่เกิดขึ้นในสังคมยุคนั้น ๆ ซึ่งเป็นบ่งชี้สนับสนุนในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่ คนในสังคมได้ยึดถือและปฏิบัติตามความเชื่อ พิธีกรรม และประเพณีของสังคมไทยในอดีต พิธีกรรม และความเชื่อนั้น มีมาช้านานโดยมีการยึดถือและปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาจากยุคสู่ยุค ในบางพิธีกรรม ได้แปลงและเปลี่ยนแปลงกลายเป็นประเพณีไปแล้ว จะมีส่วนที่แปลกแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับลักษณะ ของท้องถิ่น เช่น ภาคกลาง ภาคใต้ ภาคตะวันออก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือ ซึ่งในลักษณะของบางพิธีกรรม บางความเชื่อ และบางประเพณี อาจมีความเหมือนและคล้ายกัน ขึ้นตอนปฏิบัติ บางขั้นตอนเหมือนกันบางขั้นตอนก็ไม่เหมือนกัน แต่ที่ต่างกันอย่างเห็นได้ชัดเจนนก็คือ ภาษาที่ใช้เรียก พิธีกรรม ความเชื่อ ประเพณีของแต่ละท้องถิ่นเท่านั้น ดังเช่น ภาษาที่เรียกเกี่ยวกับการเทศน์มหาชาติ ภาคกลางเรียกเทศน์มหาชาติ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ งานทำบุญพระเวส โดยเฉพาะภาษาถิ่นจังหวัดร้อยเอ็ดเรียกชื่อว่า ทำบุญพระเวส ทั้งสองงานเป็นงานเดียวกัน คือ งานทำบุญพระเวสสังฆหรือการเทศน์มหาชาตินั่นเอง ต่างกันเฉพาะภาษาเรียกตามลักษณะ ของท้องถิ่น

สำหรับความเชื่อที่ยึดถือและปฏิบัติสืบต่อกันมาถึงปัจจุบันนี้ ส่วนมากจะเป็นเรื่องของ ความเชื่อที่เกี่ยวกับเรื่องความเชื่อเฉพาะบุคคลดั้งเดิม นอกจากนี้ยังมีความเชื่อในเรื่องโหราศาสตร์ นักโหราศาสตร์เชื่อว่าเป็นวิชาพยากรณ์เกี่ยวกับอำนาจของดวงดาวที่โคจรรอบจักรราศี สิ่งที่ยากรณ์ ต่าง ๆ จะนำเรื่องจักรราศีมาโยงใยเข้ากับเรื่องความเชื่อ เรื่องกฎแห่งกรรม ว่าเป็นกรรมเก่าแต่ชาติ ปากก่อนบ้าง (กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, 2552)

ความเชื่อในการตั้งหมู่บ้าน การเลือกภูมิประเทศเพื่อตั้งหมู่บ้านในภาคอีสาน จะเห็นได้ว่ามีหลักสำคัญอยู่ 3 ประการ คือ ต้องเลือกทำเลที่ประกอบด้วย

1. น้ำเพื่อการยังชีพและประกอบการเกษตรกรรม
2. นาเพื่อการปลูกข้าว (ข้าวเหนียว) เป็นอาหารหลัก

3. โนนเพื่อการสร้างบ้านแปงเมือง ที่น้ำท่วมไม่ถึง ส่วนคติความเชื่อในเรื่อง การดำเนินชีวิต ชาวอีสานมีความเชื่อที่ได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษกล่าวคือ ความเชื่อ ในอำนาจลี้ลับเหนือธรรมชาติ และเชื่อในการครองเรือน การทำมาหาเลี้ยงชีพ สิ่งใดที่โบราณห้ามว่า เป็นโทษ และเป็นความเดือดร้อนมาให้ก็จะละเว้นและไม่ยอมทำสิ่งนั้น สำหรับความเชื่อในการตั้ง หมู่บ้านก็ไม่ต่างกันนัก ชาวอีสานมีการนับถือ “ผีบ้าน” และแถนหรือ “ผี” มีการเซ่นสรวง ดวงวิญญาณบรรพบุรุษเพื่อให้ช่วยปกป้องรักษาลูกหลาน มีการตั้ง “ศาลเจ้าปู่” ไว้ที่ตอนปู่ตา ซึ่งมี ชัยภูมิเป็นโคกน้ำท่วมไม่ถึง มีต้นไม้ใหญ่หน้าทึบ มีการก่อสร้าง “ตูป” เป็นที่สถิตของเจ้าปู่ทั้งหลาย ตลอดจนการตั้ง “ป้อบ้าน” (หลักบ้าน) เพื่อเป็นสิริมงคลของหมู่บ้าน และมีการเซ่น “ผีอาฮัก” คือ เทพารักษ์ให้ดูแลคุ้มครองผู้คนในหมู่บ้านให้อยู่ดีมีสุขตลอดไป พิธีเลี้ยง “ผีปู่ตา” จะทำในเดือน 7 คำว่า “ปู่ตา” หมายถึงญาติฝ่ายพ่อ (ปู่ - ย่า) และญาติฝ่ายแม่ (ตา - ยาย) ซึ่งทั้งสองคนนี้ เมื่อยังมีชีวิต อยู่ก็เป็นที่เคารพของลูกหลาน ครั้นเมื่อตายไปจึงปลุกหอหรือที่ชาวอีสานเรียก “ตูป” มักใช้เสา 4 ต้น หลังคาจั่วพื้นสูง โดยเลือกเอาสถานที่เป็นดงใกล้บ้านมีต้นไม้ใหญ่และสัตว์ป่านานาชนิดเรียกว่า “ดงปู่ ตา” ถือเป็นศักดิ์สิทธิ์ ใครไปรุกรานตัดต้นไม้หรือล่าสัตว์ไม่ได้ หรือแม้แต่แสดงวาทจาหยาบคายก็ไม่ได้ ปู่ตาจะลงโทษกระทำให้เจ็บหัวปวดท้อง และเมื่อมีการเจ็บไข้ได้ป่วย มีคนล้มตายผิดปกติเกิดขึ้น ในหมู่บ้านชาวอีสานถือกันว่า “หลักเหียงหวง” ต้องทำพิธีตอกหลักบ้านใหม่ให้เที่ยงตรง มีการสวด มนต์เลี้ยงพระสงฆ์ เช่นสรวงเทพยดาอารักษ์ แล้วหาหลักไม้แก่นมาปักใหม่ ซึ่งต้องมีคาถาหรือยันต์ ใส่พร้อมกับสวดยุติเสาก่อนเอาลงดินในบริเวณกลางบ้าน ทั้งนี้เพราะชาวอีสานมีความเชื่อในการตั้ง “หลักบ้าน” เพราะหลักบ้านเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของผังชุมชนระดับหมู่บ้านและเปรียบเสมือน หัวใจของบ้าน เมื่อชุมชนเติบโตขึ้น “หลักบ้าน” ก็พัฒนาไปสู่ “หลักเมือง” ดังที่ปรากฏอยู่ทั่วไป ในประเทศไทย หลักบ้านมักสร้างด้วยไม้มงคล เช่น ไม้คูณ ไม้ยอ มีทั้งหลักประธานหลักเดี่ยว และมีพร้อมหลักบริวาร รายล้อม ส่วนรูปแบบของหลักบ้านนั้น มักควั่นหัวไม้เป็นเสาทรงบัวตูม หยาบ ๆ บางแห่งก็ากให้เป็นปลายแหลมแล้วทำหยัก “เอวขัน” ไว้ส่วนล่าง

ความเชื่อในการสร้างเรือนอีสาน อันดับแรกต้องพิจารณาสถานที่ ๆ จะสร้างเรือนก่อน โดยต้องเลือกเอาสถานที่ปลอดโปร่ง ไม่มีหลุมบ่อ ไม่มีจอมปลวก ไม่มีหลุมผี ไม่มีต้นไม้ใหญ่ และต้องดู ความสูงต่ำ ลาดเอียงของพื้นดินว่าลาดเอียงไปทางทิศใดและจะเป็นมงคลหรือไม่ ดังนี้

1. พื้นดินใดสูงหนได้ต่ำทางเหนือ เรียกว่า “ไชยะเต - ดิหลี”
2. พื้นดินใดสูงหนตะวันตก ต่ำทางตะวันออก เรียกว่า “ยสะศรี - ดิหลี”
3. พื้นดินใดสูงทางอีสาน ต่ำทางทิศใต้ เรียกว่า “ไม่ตี”
4. พื้นดินใดสูงทางอาคนย์ ต่ำทางพายัพ เรียกว่า “เตโซ” เอือนนั้นมิตี เป็นใช้ พยาริฮ้อนใจ เมื่อเลือกได้พื้นที่ปลูกเรือนแล้วจะมีการเสี่ยงทายพื้นที่นั้นอีกครั้งหนึ่ง โดยจัดข้าว 3 กระทง คือ ข้าวเหนียว 1 กระทง, ข้าวเหนียวดำ 1 กระทงและข้าวเหนียวแดง 1 กระทง นำไปวางไว้

ตรงหลักกลางที่ดินเพื่อให้กากิน ถ้ากากินข้าวดำ ท่านว่าอย่าอยู่เพราะที่นั่นไม่ดี ถ้ากากินข้าวแดง ท่านว่าไม่ดียิ่งเป็นอัมภมกลมาก ถ้ากากินข้าวขาว ท่านว่าดีแล จะอยู่เย็นเป็นสุข ให้รีบเห็ดเรือนสม สร้างให้เสร็จเร็วไว การเลือกพื้นที่ที่จะปลูกเรือนอีกวิธีหนึ่งคือ การชิมรสของดินโดยขุดหลุมลึกราว ศอกเศษ ๆ เอาใบตองปูไว้กั้นหลุม แล้วหาหญ้าคาสดมาวางไว้บนใบตอง ทิ้งไว้ค้างคืนจะได้ไอดิน เป็นเห็จจับอยู่หน้าใบตอง จากนั้นให้ชิมเห็จที่จับบนใบตอง หากมีรสหวานเป็นดินที่พอยู่ได้ มีรสจืดเป็นดินที่เป็นมงคลจะอยู่เย็นเป็นสุข มีรสเค็มเป็นอัมภมกลใครอยู่มากไม่ยั่งยืน มีรสเปรี้ยว พอยู่ได้ แต่ไม่ใคร่ดีนัก จะมีทุกข์เพราะเจ็บไข้อยู่เสมอ นอกจากนี้ยังมีความเชื่อเรื่องกลิ่นของดิน อีกด้วยโดยการขุดดินลึกราว 1 ศอก เอาดินขึ้นมาดมกลิ่นว่าเป็นอย่างไร ซึ่งเชื่อกันว่า ถ้าดิน มีกลิ่นหอมถือว่าดินนั้นอุดมดี เป็นมงคลอยู่เย็นเป็นสุข แต่ถ้าดินมีกลิ่นเหม็นกลิ่นเหม็น กลิ่นคาว ถือว่า ดินนั้นไม่ดีใครปลูกสร้างบ้านอยู่เป็นอัมภมกล การดูพื้นที่ก่อนการสร้างเรือน ชาวอีสานแต่โบราณ ถือกันมาก แต่ในปัจจุบันได้ปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต โดยยังใช้คติเดิมแต่มีการเลี้ยง หรือแก้เคล็ด เช่น การชิมดิน หากเป็นรสเค็มหรือเปรี้ยวก็แก้เคล็ดโดยการบอกว่าจืด ส่วนการดมกลิ่น ดิน หากมีกลิ่นเหม็นคาวก็จะบอกเอาเคล็ดว่าหอม เป็นต้น

ฤกษ์ยามในการปลูกเรือน ฤกษ์เดือน

1. เดือนเจียง (เดือนอ้าย) นาคันนอนหลับหากปลูกเรือนอยู่มักตาย
2. เดือนยี่ นาคนอนตื่นปลูกเรือนอยู่ดี
3. เดือนสาม นาคหากินทางเหนือ มีดีอยู่ฮ้อนไฟจักไหม้
4. เดือนสี่ นาคหากินอยู่เรือน ปลูกเรือนอยู่ดีเป็นมงคล
5. เดือนห้า นาคพ่ายครุทหนี ปลูกเรือนร้อนนอกร้อนใจ มีดี
6. เดือนหก จะบริบูรณ์ด้วยทรัพย์สินเงินทอง มีตรสหายมาก
7. เดือนเจ็ด นาคพ่ายหนี จักได้พรากจากเรือนมีดี
8. เดือนแปด นาคเห็นครุท จักได้เสียของมีรูแล้ว
9. เดือนเก้า นาคประดับตน ปลูกเรือนมีข้าวของกินมีรูหมด
10. เดือนสิบ นาคถอดเครื่องประดับ ปลูกเรือนเข้ญใจ และคนในเรือนมักเจ็บไข้ตาย
11. เดือนสิบเอ็ด จะเกิดทุกข์ภัยอันตรายต่าง ๆ มักจะมีคนฟ้องร้องกล่าวหา จักมีโทษทัณฑ์
12. เดือนสิบสอง จะได้ทรัพย์สิน เงินทอง ข้าวของ และคนใช้ดีหลีแล

ในด้านฤกษ์วัน

1. วันอาทิตย์ ปลูกเรือนจะเกิดทุกข์อุบาทว์
2. วันจันทร์ ทำแล้ว 2 เดือนจะได้ลาภผ้าผ่อนและของชาวเหลือง เป็นที่พึงพอใจ

3. วันอังคาร ทำแล้ว 3 วันไฟจะไหม้หรือเจ็บไข้
4. วันพุธ ปลุกเรื่อนจะได้ลาภเครื่องอุปโภคมีผ้าผ่อน เป็นต้น
5. วันพฤหัสบดี ปลุกเรื่อนจะเกิดสุขสบายใจ ทำแล้ว 5 เดือนจะได้โชคลาภมากมาย
6. วันศุกร์ ปลุกเรื่อนจะมีความทุกข์และความสุขก้ำกึ่งกัน ทำแล้ว 3 เดือน จะได้ลาภเล็กน้อย
7. วันเสาร์ ปลุกเรื่อนจะเกิดพยาธิ หรือเลือดตกยางออก ทำแล้ว 4 เดือนจะลำบากห้ามไม่ให้ทำแล (พรราชชล แข็งขัน, 2555)

สรุป ประเพณี พิธีกรรม มีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของชาวอีสาน เพราะสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ได้เข้ามามีบทบาทต่อการดำเนินชีวิตของชาวอีสาน และเป็นเครื่องมือที่ทำให้สังคมสงบสุข คนในชุมชนเกิดความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน อีกทั้งยังเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ช่วยสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ชาวอีสานได้เป็นอย่างดี ส่วนความเชื่อนั้น แม้ว่าความเชื่อบางสิ่งบางอย่างจะมีผลดีแต่ก็อาจเกิดผลเสียได้เช่นกัน

4. กลุ่มไทญ้อในประเทศไทย

“กลุ่มชาติพันธุ์” หมายถึง กลุ่มชนที่มีความสืบเนื่องทางประวัติศาสตร์กับสังคมไทย มาตั้งแต่อดีตมีความแตกต่างกันด้านต่าง ๆ และมีวัฒนธรรมประเพณีของตนเอง โดยเป็นกลุ่มชนที่ประชากรมีพันธะเกี่ยวข้องกัน มีลักษณะทางเชื้อชาติ วัฒนธรรมประเพณีและภาษาพูดเดียวกัน รวมตัวเป็นพหุวัฒนธรรม ในการอนุรักษ์ พัฒนาและสืบทอดฐานดินแดนของบรรพบุรุษ และอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของคนสู่คน จากรุ่นสู่รุ่น นับตั้งแต่อดีตมากกว่าร้อยปีกลุ่มชาติพันธุ์มีความหลากหลายและกระจายตัวอยู่ในภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อ ซึ่งในที่นี้ผู้วิจัยจะขอใช้คำว่า “กลุ่มไทญ้อ”

4.1 กลุ่มไทญ้อในภาคอีสาน

ตามจดหมายเหตุของหลวงชำนาญอุเทนดิษฐ์ (บาท กิตติศรีวรพันธุ์) ต้นสกุลกิตติศรีวรพันธุ์ได้กล่าวไว้ว่า เมื่อปีมะโรง สัมฤทธิศก 1170 พ.ศ. 2351 เป็นปีที่ 26 แห่งกรุงเทพมหานคร ในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก รัชกาลที่ 1 มีชนชาติพันธุ์เผ่าหนึ่งเรียกว่า “ไทญ้อ” อยู่ที่เมืองหงสาวดี ตอนเหนือของเมืองหลวงพระบางพระราชอาณาจักรลาว ปัจจุบันเมืองหงสาวดีตั้งอยู่บนฝั่งแม่น้ำโขง ในครั้งนั้นมีหัวหน้าใหญ่ชื่อ “ท้าวหม้อ” ภรรยาคนใหญ่ชื่อ “นางสุนันทา” ท้าวหม้อจะเป็นบุตรของผู้ใดไม่ปรากฏได้พาครอบครัวและบ่าวไพร่ประมาณ 100 คนล่องแพมาตามลำน้ำโขง เนื่องจากถูกเนรเทศ แต่จะเป็นด้วยเหตุใดไม่ปรากฏ เข้าใจว่าคงชิงความเป็นใหญ่กัน เมื่อมาถึงนครเวียงจันทร์ท้าวหม้อขอสวามิภักดิ์เป็นข้าพึ่งโพธิสมภารของเจ้านครเวียงจันทร์ เจ้าอนุวงศ์ผู้ปกครองนครเวียงจันทร์จึงอนุญาตให้พาครอบครัวสมัครพรรคพวกไปตั้งเมืองอยู่ที่ปากน้ำสงครามซึ่งเป็นชัยภูมิที่อุดมสมบูรณ์ เมื่อสร้างเมือง

เสร็จเรียบร้อยแล้วเจ้าอนุวงศ์ได้ตั้งท้าวหม้อเป็น “พระยาหงสาวดี” เมืองที่ตั้งขึ้นใหม่อยู่ที่ปากน้ำสงครามข้างเหนือฝั่งขวาของแม่น้ำโขงให้นามว่า “เมืองไชยสุทธิอุตตมบุรี” ได้ตั้งท้าวเล็กน้องชายท้าวหม้อเป็นอุปฮาดวังหน้า ภายหลังญาติพี่น้องท้าวหม้อและพลเมืองที่อยู่ในเมืองหงสาวดีทราบข่าวการเป็นเจ้าเมือง และความอุดมสมบูรณ์ของเมือง จึงได้พากันอพยพครอบครัวตามมาประมาณ 500 คน พระยาหงสาวดี (หม้อ) มีบุตรชายคนใหญ่ชื่อ “ท้าวโสม”

ต่อมาเมื่อปีจอศกจุลศักราช 1176 พ.ศ. 2357 หลังจากสร้างเมืองไชยสุทธิอุตตมบุรีได้ 6 ปี (ตรงกับแผ่นดินรัชกาลที่ 2) พระยาหงสาวดี (หม้อ) และอุปฮาดวังหน้า (เล็ก) ได้พร้อมใจกันสร้างวัดขึ้นหนึ่งชื่อ “วัดศรีสุนันทมหาอาราม” ต่อมาเรียกชื่อว่า “วัดไตรภูมิ” ตั้งอยู่ที่ปากน้ำสงครามด้านเหนือ ปรากฏข้อความเป็นหลักฐานในแผ่นศิลาจารึก ซึ่งคุณพระบริบาลศุกกิจได้คัดจากแผ่นศิลาจารึกที่เขียนเป็นอักษรธรรม และแปลเป็นอักษรไทยเมื่อวันที่ 16 สิงหาคม 2457 มีความว่าดังนี้ “พระพุทธศาสนาพระพุทธเจ้าลวงลับไปแล้วได้ 2,357 พรรษา เจ้าพระยาหงสาวดีทั้งสองพระองค์พี่น้อง ได้มาตั้งเมืองในที่นี้ให้ชื่อว่า ไชยสุทธิอุตตมบุรี ในปีจอ ฉศก ตรงกับปีกาบเสร็จในเดือน 4 แรม 11 ค่ำ วันอังคาร ภายนอกมีอาณาเจ้าราชวังหน้ากับเสนาอำมาตย์ ภายในมีเจ้าครูพุทธาและเจ้าอ่วงแก้ว เจ้าซาบา เจ้าซาสา เจ้าศรีธรรมมา เจ้าสมเด็จพุทธา และพระสงฆ์สามเณรทุกพระองค์พร้อมกันมักใคร่ตั้งใจไว้ยังพระพุทธศาสนา จึงให้นามวัดนี้ว่า แผ่นศิลาจารึกนี้ยังเก็บไว้เป็นหลักฐานที่วัดไตรภูมิจนถึงปัจจุบันที่วัดศรีสุนันทมหาอาราม ตามพระพุทธบัญญัติสมเด็จพระพุทธองค์เจ้า ซึ่งมีจิตตั้งไว้ยังพระพุทธศาสนา สำเร็จในปีกตศีเดือนห้าเพ็ญวันจันทร์มือห้วงมด ขอให้ได้ตั้งค้ำกคาวรณาแห่งฝูงข้าทั้งหลายเทอญ” (เป็นคำภาษาโบราณ)

เมืองไชยสุทธิอุตตมบุรีเป็นเมืองขึ้นตรงต่อนครเวียงจันทร์ จวบจนถึงปีกุนอัฐศกจุลศักราช 1188 พ.ศ. 2369 เป็นปีที่ 4 ในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 แห่งกรุงเทพมหานคร เจ้าอนุวงศ์เป็นกบฏต่อกรุงเทพฯ แต่ก็พ่ายแพ้แก่พระบรมเดชาานุภาพหนีไปเมืองญาน ครั้งที่ 1 ฝ่ายพระยาหงสาวดีก็พาบ่าวไพร่ข้ามโขงไปทางฝั่งซ้าย ด้วยเกรงพระบรมเดชาานุภาพ เพราะตนเป็นเมืองขึ้นเมืองเวียงจันทร์ขณะที่ข้ามโขงไปนั้นม้าตัวเมียชื่อ “อีก้อม” ได้ตายลง และได้ไปฝั่งไว้ที่หาดทรายแห่งหนึ่ง ต่อมาเมื่อผู้มาตั้งบ้านเรือนขึ้นจึงได้ชื่อว่า “บ้านหาดอีก้อม” ซึ่งยังมีปรากฏมาจนปัจจุบันนี้

เมื่อพาบรีวารข้ามแม่น้ำโขงไปฝั่งซ้ายแล้ว ได้สร้างบ้านเมืองขึ้นที่กวนบุงลิงให้นามเมืองว่า “เมืองหลวงบุงลิง” ตั้งอยู่ได้ประมาณ 1 ปีเศษ พระยาหงสาวดีและอุปฮาดวังหน้าก็ถึงแก่กรรม เจ้ากรุงเว้อานาม พระเจ้าแผ่นดินเวียดนาม จึงได้แต่งตั้งกรมการเมืองบุงลิง ดังนี้ ท้าวพระปทุมเป็นเจ้าเมือง , ท้าวจารย์มาเป็นอุปฮาด , ท้าวจันทร์ศรีสุราช (โสด) บุตรพระยาหงสาวดี (หม้อ) เป็นราชวงศ์, ท้าวบุเป็นราชบุตรทั้งนี้ให้ขึ้นตรงต่อเมืองญานแต่คณะกรรมการเมืองไม่พอใจ เพราะไม่ใช่ชาติพันธุ์เดียวกัน ทั้งการคมนาคมไปมาก็ไม่สะดวกเพราะห่างไกลกันมาก แต่ต้องจำใจ

เพราะอำนาจการปกครองและแสนยานุภาพของนครเวียงจันทร์ยังอ่อนแอมาก ได้คิดหาโอกาสที่จะกลับมาพึ่งพระบรมโพธิสมภารของพระบาทสมเด็จพระเจ้ากรุงสยามอยู่เสมอ แต่ยังไม่สบโอกาส

ในปีชวด สัมฤทธิศก จุลศักราช 1190 พ.ศ. 2373 เจ้านองวงศ์ออกมาจากเมืองญวน กลับมานครเวียงจันทร์ คิดกบฏต่อกรุงเทพฯ อีกครั้ง เจ้าพระยาบดินทร์เดชา (สิงห์) เมื่อครั้งยังเป็นพระยาราชสุภาวดี ได้เป็นแม่ทัพใหญ่คุมไพร่พลมารบกับเจ้าราชวงศ์แม่ทัพฝ่ายนครเวียงจันทร์ ที่ค่ายบุกหวาน เจ้าราชวงศ์ต้องอาวุธในที่รบจึงหนีทัพกลับไปนครเวียงจันทร์ และหนีไปพึ่งญวนอีก แม่ทัพไทยตามจับเจ้าอุนวงศ์และครอบครัวได้ ส่งไปกรุงเทพฯ ยังไม่ได้แต่เจ้าราชวงศ์พระยาราชสุภาวดี จัดให้พระวิจิตรสงครามคุมทัพอีกกองหนึ่งไปตั้งที่เมืองนครพนม ให้ตรวจตราด่านคอยสืบจับตัวเจ้าราชวงศ์ และให้ราชวงศ์เสนาเมืองเขมราฐเป็นแม่ทัพอีกกองหนึ่งคุมไพร่พลเมืองอุบล เมืองยโสธร จำนวน 180 คน ไปตั้งอยู่ที่เมืองไชยสุทธีอุดมบุรี ซึ่งเป็นเมืองร้างอยู่นั้น ให้รักษาปากน้ำสงคราม อันเป็นด่านช่องทางของกองทัพนครเวียงจันทร์ เข้าออกให้กวดขันให้สืบจับเจ้าราชวงศ์นครเวียงจันทร์ ต่อไป ครั้นการศึกสงครามฝ่ายเมืองลาวสงบลงแล้ว ราชวงศ์เสนากับท้าวไชยบุตรอุปฮาดเมืองอุบล ท้าวขัตติยะกรมการเมืองอุบล ท้าวสีลา (บุตรราชวงศ์เสน) ซึ่งเป็นหัวหน้าใหญ่ ได้พร้อมกันปฏิสังขรณ์ วัดวาอาราม สร้างเมืองไชยสุทธีอุดมบุรีซึ่งทรุดโทรมอยู่นั้นให้ดีขึ้นและเกลี้ยกล่อมชาวเมืองคำเกิด คำม่วงให้ข้ามแม่น้ำโขงมาตั้งภูมิลำเนาอยู่ในเมืองไชยสุทธีอุดมบุรีได้ 133 ครอบครัว และเรียกชื่อเมืองนี้ให้สั้นเข้าว่า “ไชยบุรี” พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้ราชวงศ์เสนเป็นพระยาไชยวงศา และเป็นเจ้าเมืองไชยบุรี

ลุถึงปีมะเส็ง เบญจศก จุลศักราช 1195 พ.ศ. 2376 เจ้าเมืองบึงลึงพร้อมด้วยอุปฮาด ราชวงศ์ ราชบุตร กรมการเมือง ท้าวเพี้ย จึงปรึกษากันเห็นว่าเป็นโอกาสเหมาะที่จะกลับมาพึ่งพระบรมโพธิสมภารของรัชกาลที่ 3 เพราะญวนกำลังติดศึกกับไทยอยู่จึงอพยพจากเมืองบึงลึง มาพักอยู่ตอนหาดทรายกลางแม่น้ำโขง บริเวณบ้านร้างแขวงเมืองนครพนม แล้วเจ้าเมืองกรมการเมืองจึงขึ้นไปสืบดูที่เมืองไชยบุรี และตั้งใจว่าหากเมืองไชยบุรียังเป็นเมืองร้างว่างเปล่าอยู่ก็จะพากันไปอยู่ตามเดิม ครั้นไปสืบดูแล้วปรากฏว่า ราชวงศ์เสน เมืองเขมราฐ กรมการเมือง และแม่ทัพนายกองฝ่ายไทยตั้งค่ายรักษาเมือง มีผู้คนอยู่กันหนาแน่นแล้ว กรมการเมืองหลวงบึงลึงจึงปรึกษาต่อราชวงศ์เสนขอสวามิภักดิ์เป็นข้าขอบขัณฑสีมาอาณาจักรกรุงเทพฯ นครต่อไป จนชั่วลูกชั่วหลานราชวงศ์เสน พร้อมด้วยนายทัพนายกองจึงมีหนังสือบอกขอราชการ พร้อมกับนำตัวเจ้าเมือง และกรมการเมืองหลวงบึงลึงลงไปหาแม่ทัพนายกองที่เมืองนครพนมจึงสั่งให้เจ้าเมือง และกรมการเมืองหลวงบึงลึงอพยพครอบครัว ไพร่พล จากตอนหาดทรายกลางแม่น้ำโขง มาตั้งอยู่ ณ บ้านท่าอุเทน ซึ่งร้างอยู่และได้เกลี้ยกล่อมให้ผู้คนฝั่งซ้ายในแขวงเมืองคำเกิด คำม่วง มารวมอยู่ด้วยเป็นอันมาก

ถึงปีมะเมีย ฉศก จุลศักราช 1196 พ.ศ.2377 แม่ทัพฝ่ายไทยได้ตั้งพระปทุมเจ้าเมืองหลวงบุงลึงเดิม ให้เป็นพระศรีวราหและเป็นเจ้าของ และยกบ้านท่าอุเทนร้างนั้นขึ้นเป็น “เมืองท่าอุเทน” อุปฮาด ราชวงศ์ ราชบุตร ยังคงเดิม ให้เมืองท่าอุเทนขึ้นอยู่ในความปกครองของพระสุนทรราชวงศา ผู้ว่าราชการเมืองยโสธรนครพนม และเมืองท่าอุเทนมีชายฉกรรจ์ 700 คน ผูกส่งส่วยปีละ 18 ตำลึง

ถึงปีจอ สัมฤทธิศก จุลศักราช 1200 พ.ศ. 2381 เป็นปีที่ 15 ในรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงเทพมหานคร มีท้องตราโปรดเกล้าฯ ให้เมืองท่าอุเทนขึ้นตรงต่อกรุงเทพฯ เป็นหัวเมืองจัตวา ขาดจากการปกครองของเมืองยโสธรนครพนม มีเมืองรามราชเป็นเมืองขึ้น (ในครั้งนั้นเจ้าเมืองรามราชคือ พระอุทัยประเทศ ชื่อเดิม ท้าวบัว เป็นเจ้าเมืองเชียงฮอม อพยพผู้คนมาจากฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขง คราวกบฏเจ้าอนุวงศ์ คุมครัว 458 คนไปตั้งเมืองอยู่ที่บ้านรามราช ซึ่งปัจจุบันเป็นตำบลรามราชขึ้นกับอำเภอท่าอุเทน) ส่วนเขตเมืองท่าอุเทนนั้นไม่ได้แบ่งเพราะตั้งอยู่ในเขตเมืองนครพนม และให้ช่วยรักษาเขตแดนเมืองนครพนมไปพลางก่อน

พระศรีวราห (พระปทุม) เจ้าเมืองท่าอุเทนคนแรกถึงแก่อนิจกรรมในปีใดไม่ปรากฏในจดหมายเหตุ มาปรากฏหลักฐานเอาต่อเมื่อถึงปีมะเมีย โทศก จุลศักราช 1232 พ.ศ. 2412 พระศรีวราห (การี) เจ้าเมืองคนที่ 2 ถึงแก่อนิจกรรม ทางราชการจึงตั้งท้าวอินทิสาร (พรหมมา) เป็นพระศรีวราห ดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการเมืองคนที่ 3 ให้ท้าวพระพรหมเป็นอุปฮาด ให้ท้าวพระคำก่อนเป็นราชวงศ์ ให้ท้าวบุญมากเป็นราชบุตร ส่งส่วยตามเดิม

ถึงปีชกาล สัมฤทธิศก จุลศักราช 1240 พ.ศ.2421 พระศรีวราห (พรหมมา) และท้าวพระพรหมถึงแก่อนิจกรรม ทางราชการจึงตั้งให้ท้าวบุญมาก ราชบุตรเป็นพระศรีวราห ดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการเมืองคนที่ 4 และเป็นเจ้าเมืองคนสุดท้าย เมืองท่าอุเทนเปลี่ยนฐานะจากเมืองเป็นอำเภอเมื่อ ร.ศ. 128 พ.ศ. 2453 มีขุนศึกกิจจำนงเป็นนายอำเภอคนแรกในสมัยที่ยังมิได้เปลี่ยนฐานะเป็นอำเภอนั้น เมืองท่าอุเทนจะมีโฮงพระยา (จวนผู้ว่าราชการ) 3 โฮง คือ

1. โฮงหลวงของพระศรีวราห เจ้าเมืองคนสุดท้าย ต้นสกุล กิติศรีวัชรพันธุ์
2. โฮงตึกของพระศรีวราห เจ้าเมืองคนที่สาม ต้นสกุล บุพศิริ
3. โฮงกลางของพระศรีวราห เจ้าเมืองคนแรก ต้นสกุล วดีศิริศักดิ์

(ปทุมทิพย์ ม่านโคกสูง, 2556)

4.2 กลุ่มไทญ้อในภาคอีสานตอนบน

ไทญ้อเป็นชาวไทยในภาคอีสานอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งชอบเรียกตัวเองว่าเป็นชาวญ้อ ภาษา และสำเนียงชาวญ้ออาจผิดเพี้ยนไปจากชาวอีสานบ้างเล็กน้อย ถิ่นฐานดั้งเดิมของชาวญ้อมีผู้ค้นพบว่าเดิมอยู่ในแคว้นสิบสองปันนาหรือยูนนาน ต่อมาชาวญ้อบางส่วนได้อพยพลงมาตามลำน้ำโขง ตั้งรกรากอยู่ที่เมืองหงษา แขวงไชยบุรีของลาวปัจจุบันเมืองหงษาเดิมอยู่ในเขตของ

ราชอาณาจักรไทยแล้วตกไปเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศสและลาว ต่อมาแขวงไชยบุรีของลาว เคยกลับคืนมาเป็นดินแดนของประเทศไทยอีกครั้งหนึ่งระหว่าง พ.ศ. 2483 ถึง พ.ศ. 2489 เรียกว่า “จังหวัดล้านช้าง” แต่ก็ต้องคืนดินแดนส่วนนี้ไปให้ฝรั่งเศสและลาวอีกครั้งหนึ่ง

ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 1 เมื่อ พ.ศ. 2351 ครั้นเมื่อเกิดกบฏเจ้าอนุวงศ์เวียงจันทน์ ในสมัยรัชกาลที่ 3 ชาวไทยญ้ออีกส่วนหนึ่งจึงได้อพยพมาตามลำน้ำโขงและตั้งถิ่นฐานใหม่ที่เมืองไชยบุรี (ตำบลไชยบุรี อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม) เมื่อ พ.ศ. 2369 พวกไทยญ้อเมืองไชยบุรี ถูกกองทัพเจ้าอนุวงศ์กวาดต้อนให้กลับมาตั้งเมืองขึ้นใหม่ ทางฝั่งขวาแม่น้ำโขงอีกและได้ตั้งขึ้นเป็นเมืองท่าอุเทน เมื่อ พ.ศ. 2373 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งให้ท้าวพระปทุม เจ้าเมืองหลวงปู่แดง เป็น “พระศรีวรราช” เจ้าเมืองคนแรก คือท้องที่อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนมในปัจจุบัน

นอกจากนี้ไทยญ้อจากเมืองคำเกิด, คำม่วนยังได้อพยพมาตั้งเป็นเมืองท่าขอนแก่น ขึ้นเมืองกาฬสินธุ์ ใน พ.ศ. 2387 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งให้ท้าวคำก่อนจากเมืองคำเกิด เป็น “พระสุวรรณภักดี” เจ้าเมืองท่าขอนแก่นขึ้นเมืองกาฬสินธุ์ ปัจจุบันคือท้องที่ตำบลท่าขอนแก่น อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ซึ่งยังมีไทยญ้ออยู่ที่บ้านท่าขอนแก่น, บ้านกุดน้ำใส, บ้านยาง, บ้านลิ้นฟ้า, บ้านโพนและยังมีไทยญ้ออยู่ที่บ้านนาเยุง จังหวัดอุดรธานี, บ้านหนองแวง บ้านสา อำเภอยางตลาด และบ้านหนองไม้ตาย อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ จากการศึกษา และเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ตำราและสื่อต่าง ๆ พบว่ากลุ่มชาติพันธุ์ไทยญ้อในภาคอีสาน ตอนบน มีถิ่นที่อยู่ดังต่อไปนี้

กลุ่มชาติพันธุ์ไทยญ้อในจังหวัดสกลนคร อพยพมาจากเมืองมหาชัยทางฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง ซึ่งเป็นดินแดนลาวในปัจจุบัน เมืองมหาชัยอยู่ห่างจากแม่น้ำโขงและเมืองนครพนมประมาณ 50 ก.ม. ไทยญ้อจากเมืองมหาชัยอพยพข้ามโขงมาตั้งอยู่ริมหนองหารในสมัยรัชกาลที่ 3 ตั้งขึ้นเป็นเมืองสกลนครเมื่อ พ.ศ. 2381 (เอกสาร ร.3 จ.ศ.1200 เลขที่ 10 หอสมุดแห่งชาติ) ปัจจุบันพบที่อำเภอเมือง อำเภอเต่างอย อำเภอโพนนาแก้ว และอำเภอโคกศรีสุพรรณ จังหวัดสกลนคร (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสกลนคร, 2560)

กลุ่มชาติพันธุ์ไทยญ้อในจังหวัดนครพนมถิ่นฐานเดิมของไทยญ้อ อยู่ที่เมืองหงสา แขวงไชยบุรี ของประเทศลาวหรือจังหวัดล้านช้างของไทยสมัยหนึ่ง ไทยญ้อส่วนใหญ่ได้อพยพมาตั้งถิ่นฐานใหม่ที่ไชยบุรี ปากน้ำสงครามริมฝั่งแม่น้ำโขง (ตำบลไชยบุรี อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนมในปัจจุบัน) ในสมัยรัชกาลที่ 1 เมื่อ พ.ศ. 2351 ต่อมาเมื่อเกิดกบฏเจ้าอนุวงศ์เวียงจันทน์ในสมัย รัชกาลที่ 3 (พ.ศ. 2369) พวกไทยญ้อที่เมืองไชยบุรีได้ถูกกองทัพเจ้าอนุวงศ์กวาดต้อนไปแล้วให้ไปตั้งเมืองอยู่ ณ เมืองบุงลิ่ง ฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง (อยู่ในเขตแขวงคำม่วนประเทศลาว) อยู่ระยะหนึ่งต่อมาได้กลับมาตั้งเมืองขึ้นใหม่ทางฝั่งขวาแม่น้ำโขงตั้งเป็นเมืองท่าอุเทนเมื่อ พ.ศ. 2373

ปัจจุบันคือ บริเวณวัดคามาวาสี บ้านโพน หมู่ 8 ตำบลโนนตาล อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม 48120 (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครพนม, 2560)

ส่วนกลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อในจังหวัดมุกดาหาร พบว่ามีชาวไทญ้ออยู่ในท้องที่ อำเภอเมืองมุกดาหาร, บ้านดงเย็น บ้านนาจาน บ้านโพนสว่าง บ้านโคกขามเลียน ตำบลดงเย็น อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร, บ้านนาตะแบง ตำบลคำป่าหลาย อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร, ตำบลนิยมคำสร้อย อำเภอนิคมคำสร้อยอีกบางหมู่บ้านซึ่งอพยพมาจากเมืองคำเกิดคำม่วนในสมัยรัชกาลที่ 3 บ้านหนองแคน ตำบลหนองแคน อำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร (สถานภูมิภาคเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ ภาคเหนือตอนล่าง ร่วมกับ สถานอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2560)

สรุปกลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อมีถิ่นฐานดั้งเดิมอยู่แคว้นสิบสองปันนาหรือยูนาน ต่อมาชาวไทญ้อบางพวกได้อพยพลงมาตามลำน้ำโขง เพื่อเลือกหาที่ตั้งบ้านตั้งเมืองที่อุดมสมบูรณ์กว่าที่อยู่เดิม จนในที่สุดชาวไทญ้อกลุ่มหนึ่งได้พบว่าตรงปากแม่น้ำสงครามริมฝั่งโขงเป็นที่อุดมสมบูรณ์ มีปลาชุกชุม จึงได้จัดตั้งขึ้นเป็นเมืองไชยบุรี ซึ่งปัจจุบันคือตำบลไชยบุรี อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 1 เจ้านุวงศ์ เวียงจันทน์เป็นกบฏต่อกรุงเทพมหานคร ชาวไทญ้อเมืองไชยบุรีถูกกองทัพเจ้านุวงศ์เวียงจันทน์กวาดต้อนให้อพยพข้ามโขงไปด้วย โดยให้ไปตั้งอยู่ที่เมืองหลวงปู่แสง เมืองคำเกิด เมืองคำม่วน แขวงคำม่วนประเทศลาว ต่อมากองทัพไทยกวาดต้อนชาวไทญ้อให้อพยพข้ามโขงกลับมาอีกครั้งหนึ่ง และรัชกาลที่ 1 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ชาวไทญ้ออีกกลุ่มหนึ่งตั้งถิ่นฐานขึ้นที่เมืองท่าอุเทน จังหวัดนครพนมในปัจจุบัน

ต่อมา พ.ศ.2373 ชาวไทญ้อบางส่วนได้อพยพข้ามโขงมาตั้งถิ่นฐานที่บ้านท่าขอนยาง ซึ่งขึ้นตรงต่อเมืองกาฬสินธุ์ (ตำบลท่าขอนยาง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคามในปัจจุบัน) และยังมีชาวไทญ้ออีกส่วนหนึ่งอพยพตั้งถิ่นฐานที่บ้านนาโยง จังหวัดอุดรธานี บ้านกุดนางแดง บ้านนามแห่งอำเภอพรรณานิคม บ้านจำปา บ้านดอกนอ บ้านปุงเป่า บ้านนาสีนวน อำเภวารินนิवास จังหวัดสกลนคร บ้านโพนสิม บ้านหนองแวง บ้านสา อำเภอยางตลาด บ้านหนองไม้ตาย อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ไทย้อเมืองจังหวัดสกลนคร อพยพมาจากเมืองมหาชัย (แขวงคำม่วนของลาว) มาตั้งอยู่ริมน้ำหนองหาน ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 3 ตั้งขึ้นเป็นเมืองสกลนคร ส่วนในจังหวัดมุกดาหารมีชาวไทญ้อที่อพยพมาจากเมืองคำม่วน ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ตำบลดงเย็น อำเภอเมืองจังหวัดมุกดาหาร

5. วัฒนธรรมและประเพณีของชาวไทยญ้อ

วัฒนธรรมและประเพณีเป็นตัวกำหนดรูปแบบของสถาบันทางสังคม ซึ่งสถาบันทางสังคมในแต่ละที่ ย่อมมีลักษณะที่แตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ในแต่ละสังคม ในที่นี้ผู้วิจัยจะขอกกล่าวถึง วัฒนธรรม และประเพณีของชาวไทยญ้อ ซึ่งมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

5.1 ภาษา ภาษาเป็นส่วนสำคัญของวัฒนธรรม เพราะภาษาเป็นเครื่องมือที่มนุษย์ใช้สื่อสาร สื่อความหมายให้คนในชาติหรือทำให้คนในกลุ่มชาติพันธุ์นั้น ๆ เข้าใจกัน ภาษาจึงมีความสำคัญเป็นวัฒนธรรมที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อชีวิตมนุษย์ เนื่องจากมนุษย์เป็นสัตว์สังคม จำเป็นต้องอยู่ร่วมกัน ต้องมีปฏิสัมพันธ์และติดต่อสื่อสารระหว่างกัน มนุษย์จึงจำเป็นต้องใช้ภาษา เพื่อเป็นสื่อกลางในการสื่อความหมายให้เกิดความเข้าใจต่อกัน ภาษาญ้อ หรือ ภาษาไทญ้อ (Nyaw) เป็นภาษากลุ่มไท - ลาว ที่พูดกันในหมู่ชาวไทยญ้อ ซึ่งมีอยู่ในประเทศไทยราว 50,000 คน (พ.ศ. 2533) ในจังหวัดสกลนคร หนองคาย นครพนม มหาสารคาม ปราจีนบุรี และสระบุรี ส่วนใหญ่อพยพมาจากประเทศลาว ชาวไทญ้อส่วนใหญ่พูดภาษาลาวอีสานใต้

เรื่องเดช ปันเขื่อนขัตติย์ (2531) กล่าวว่า ภาษาชาวไทยญ้อจัดอยู่ในกลุ่มตระกูล ภาษาไท - กระได ภาษากลุ่มคำ - ไท สาขาเบ - ไท สาขาย่อยไต - แสก มีลักษณะคล้ายคลึงกับ ภาษาไทยถิ่นอีสาน และภาษาลาว สำเนียงหลวงพระบาง มีพยัญชนะ 19 เสียง สระเดี่ยว 18 เสียง สระประสม 3 เสียง วรรณยุกต์ 4 เสียง พยัญชนะควบกล้ำ 6 เสียง ชาวไทญ้อมีภาษาพูด โดยพื้นฐานเสียงแตกต่างไปจากภาษาไทยลาว (ภาษาไทยอีสาน) ตรงที่ฐานเสียงอักษรสูงและเสียงจัตวา จะเน้นหนักในลำคอ น้ำเสียงสูง อ่อนหวาน ฐานเสียงสระ เอื้อ ไอ ในภาษาไทยลาวจะตรงกับฐานเสียง สระเอีย และเออ ตามลำดับ เช่น เอื้อเป็นเอีย ให้เป็นเหื้อ ประโยคว่า อยู่ทางใดเป็นอยู่ทางเลอ เจ้าสิไปไซเป็นเจ้านะไปกะเลอ เป็นต้น

ตาราง 2 ตัวอย่างภาษาพูดของชาวไทยญ้อ

ภาษาพูด	คำอ่าน	ความหมาย
กิด	กิด	สั้น, น้อย
กะโป้	กะ - โป้	กะโป้
กะบวน	กะ - บวน	ดี, เข้าท่า
กะเปา	กะ - เปา	กระเป่า
ก้องแซน	ก้อง - แซน	กำไลมือ
กะเทิน	กะ - เทิน	ครึ่งๆ , กลางๆ
กะแตะ	กะ - แตะ	แรด - ดัดจริต

ชาวไทญ้อไม่มีภาษาเขียนไม่มีตัวอักษรเป็นของตนเอง ในอดีตชาวไทญ้อเคยใช้อักษรธรรมหรือตัวอักษรไทยน้อยเช่นเดียวกับชาวอีสาน ซึ่งปัจจุบันนี้ใช้ตัวอักษรไทยทั้งหมด

5.2 ประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อ ในการดำเนินชีวิตของไทญ้อ นั้น จะมีประเพณีปฏิบัติตั้งแต่เกิดจนตายอย่างเป็นขั้นตอน ซึ่งประเพณีต่าง ๆ เหล่านี้ มักจะมีความศรัทธาในพระพุทธศาสนาและความเชื่อในการนับถือผีเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ซึ่งประเพณีและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชาวไทญ้อ มีประเพณีการเกิด การแต่งงาน การเกี่ยวสาว ประเพณีการบวช ประเพณีการสะเดาะเคราะห์ ประเพณีทำบุญข้าวประดับดิน ประเพณีแห่ปราสาทผึ้ง พิธีกรรมเกี่ยวกับการตาย พิธีเลี้ยงผีเทวดา และพิธีสืบชะตาบ้าน (ศิริกมล สายสร้อย, 2540)

5.3 การแต่งกาย ชาวไทญ้อมีเอกลักษณ์ทางการแต่งกายเป็นของตนเอง แม้ได้อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยเป็นเวลานานแล้วแต่เอกลักษณ์ทางการแต่งกายยังคงอยู่ในวิถีชีวิตของชาวไทญ้อ ชาวไทญ้อนั้นมีการแต่งกายที่แตกต่างกันตามกาลเทศะ แล้วแต่โอกาส เพศ วัย และฐานะทางสังคม ซึ่งสามารถแบ่งการแต่งกายออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ การแต่งกายของผู้ชาย และการแต่งกายของผู้หญิง โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1 การแต่งกายของผู้ชาย สวมเสื้อคอพวงมาลัยสีเขียวสด ใช้สไบไหมสีน้ำเงินพับครึ่งกลาง พาดไหล่ ซ้ายและขวา ปลอกชายสองข้างไปด้านหลังให้ชายเท่ากัน นุ่งผ้าโจงกระเบนสีน้ำเงินเข้ม ใช้สไบไหมสีแดงคาดเอว ปลอกชายข้างซ้ายด้านหน้า เครื่องประดับสร้อยเงิน ห้อยพระไบหูทัดดอกดาวเรืองด้านซ้าย

2 การแต่งกายของผู้หญิง สวมเสื้อแขนกระบอกสีชมพู (สีบานเย็น) คอกกลมขลิบดำ หรือน้ำเงินเข้ม นุ่งผ้าถุงไหมสีน้ำเงินมีเชิง (ตีนจก) เข็มขัดลายขีดคาดเอว ใช้สไบไหมสีน้ำเงินพาดไหล่ด้านซ้ายแบบเฉียงปลอกชายยาวทั้งด้านหน้าและด้านหลังให้ชายเท่ากัน เครื่องประดับสร้อยคอ ตุ่มหู สร้อยข้อมือเครื่องเงิน ผมเกล้ามวยประดับดอกไม้สด หรือดอกไม้ประดิษฐ์ (ศิริกมล สายสร้อย, 2540)

พหุ อนุ ทั โต ชีเว

ภาพประกอบ 3 การแต่งกายของชาวไทลื้อในอดีต

ปัจจุบันการแต่งกายในชีวิตประจำวันทั้งผู้หญิงและผู้ชาย ได้เปลี่ยนไปใส่เสื้อผ้าตามสมัยนิยมเป็นส่วนใหญ่ จะพบการแต่งกายแบบดั้งเดิมในกลุ่มผู้สูงอายุเท่านั้น ซึ่งชาวไทลื้อจะใส่ชุดแบบดั้งเดิมก็ต่อเมื่อมีประเพณีหรือมีการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ เท่านั้น โดยสาเหตุที่ชาวไทลื้อมีการเปลี่ยนแปลงด้านการแต่งกายนั้น เนื่องมาจากชาวไทลื้อรุ่นใหม่มีความต้องการที่จะแต่งกายให้ดูกลมกลืนกับยุคสมัยและบุคคลภายนอกที่ต้องการติดต่อ อีกทั้งเพื่อความสะดวกในการประกอบอาชีพอื่นที่นอกเหนือจากการเกษตร การเปลี่ยนแปลงและสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงทางด้านการแต่งกายนั้น เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่ทันสมัยมากขึ้นสอดคล้องกับแนวคิดของ (จำนง อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ, 2552) ให้ความเห็นว่า เหตุที่ทำให้ส่วนต่าง ๆ ของสังคมเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมก็คือ การเปลี่ยนแปลงจากบางส่วนในระบบสังคมประการหนึ่ง และการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมธรรมชาติ อันเป็นปัจจัยนอกระบบสังคมอีกประการหนึ่ง สภาพทางธรรมชาติอันอยู่เหนือการควบคุมของมนุษย์ย่อมมีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตอย่างแน่นอน แต่การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในประวัติศาสตร์ของสังคมมนุษย์มักมีสาเหตุมาจากฝีมือของมนุษย์เอง เป็นผู้ก่อขึ้นอาจจำแนกปัจจัยที่สำคัญอันเป็นสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงของสังคม คือ ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมธรรมชาติอันเป็นปัจจัยที่อยู่นอกระบบสังคม ส่วนปัจจัยที่เกี่ยวกับมนุษย์

ในสังคมโดยตรง ได้แก่ ปัจจัยด้านประชากร ปัจจัยด้านเทคโนโลยี ปัจจัยทางเศรษฐกิจ และปัจจัยด้านความคิดหรืออุดมการณ์ของสมาชิกสังคม ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของสังคมขึ้น

สำหรับแนวทางการสืบทอดวิถีชีวิตด้านนี้พบว่าชาวไทยผู้อยู่ในตำบลต้องการให้มีการแต่งกายแบบดั้งเดิมสำหรับเข้าร่วมประเพณีหรือพิธีกรรมต่าง ๆ ในตำบล รวมทั้งต้องการให้ชาวไทยผู้อยู่รุ่นใหม่แต่งกายให้ถูกกาลเทศะ ด้านการเข้าร่วมงานประเพณีต่าง ๆ ในตำบลนั้นชาวไทยผู้อยู่ในตำบลต้องการให้รักษาความเป็นเอกลักษณ์ในการแต่งกายของชาวไทยผู้อยู่แบบดั้งเดิมเอาไว้

5.4 ที่อยู่อาศัย เนื่องจากลักษณะภูมิประเทศและที่อยู่อาศัยของชาวไทยผู้อยู่ นั้นชอบตั้งถิ่นฐานอยู่ใกล้แม่น้ำ ซึ่งชื่อเมืองของชาวไทยผู้อยู่มักมีคำว่า “ท่า” ขึ้นก่อน เช่น เมืองท่าขนอยาง เมืองท่าอุเทน สำหรับบ้านเรือนของชาวไทยผู้อยู่ในอดีตเป็นบ้านทรงไทยเดิม หลังคามุงด้วยหญ้าแฝก ถ้าทางบ้านมีฐานะก็จะมุงด้วยสังกะสี ไม่มีรั้วล้อมรอบบ้าน ปลูกสร้างด้วยวัสดุที่หาง่ายในท้องถิ่นเป็นสำคัญ เช่น ไม้ไผ่ ต้นไม้ต่าง ๆ กล่าวคือ เสาทำด้วยต้นไม้ทั้งต้น ซึ่งมักจะเป็นไม้เนื้อแข็ง เลือกลงต้นไม้ที่มียางไว้สำหรับวางคาน นำมาตากด้วยขวานให้ได้ลักษณะเป็นต้นเสา คานพื้นบ้านจะเป็นฟากสับที่ทำด้วยไม้ไผ่ให้แบนเป็นชิ้น ๆ แผลออกเป็นแผ่นติดกันหรือไม่ก็เป็นกระดานไม้จริงซึ่งเลื่อยและตากให้เป็นแผ่น ใต้ถุนบ้านเปิดโล่งและมีความสูงเดินลอดได้อย่างสบาย สำหรับเป็นที่ทอผ้า ตาข้าว สีข้าว เลี้ยงไก่ และเก็บเครื่องใช้ในการทำเกษตรกรรม บ้านใดบ้านทอดขึ้นทางขานหน้าบ้านและหลังบ้าน ภายในบ้านจะมีห้องสำคัญอยู่ 2 ห้อง คือ ห้องเปิง ซึ่งเป็นห้องที่ไว้หิ้งผีบรรพบุรุษ เป็นห้องเล็ก ๆ ไม่มีสิ่งของใดนอกจากหิ้งบูชา และอีกห้องหนึ่ง คือ ห้องของผู้หญิงเอาไว้แต่งตัวเก็บข้าวของและนอน ส่วนผู้ชายก็จะอาศัยอยู่บริเวณที่กว้างรอบ ๆ ห้อง บริเวณที่เป็นครัวจะทำเป็นพื้นต่ำลงมาจากพื้นที่อยู่อาศัยใช้ประกอบอาหารโดยเฉพาะเวลารับประทานอาหารจะยกขึ้นมาบนเรือน เรือนของชาวไทยผู้อยู่ส่วนใหญ่จะเปิดโล่งไม่มีประตูปิด จะมีประตูเฉพาะห้องเท่านั้น อีกทั้งชาวไทยผู้อยู่ นิยมสร้างบ้านเรือนอยู่กันเป็นกลุ่มสังคมย่อยในวงศ์ญาติ พี่น้องของตน และเมื่อมีจำนวนมากขึ้นก็กลายเป็นหมู่บ้านหรือที่เรียกว่า “คุ้ม” และมีวัดประจำคุ้มของพวกเขา

พูน ปณ ทัโต ชเว

ภาพประกอบ 4 ที่อยู่อาศัยของชาวไทญ้อในอดีต

ปัจจุบันชาวไทญ้อได้เปลี่ยนรูปทรงบ้านแบบเดิม เป็นลักษณะคล้ายบ้านเรือนของคนไทย หรือสร้างเลียนแบบทรงยุโรป โดยวัสดุที่ใช้ได้เปลี่ยนไปใช้วัสดุที่ง่ายต่อการซื้อหา และมีความทนทานมากขึ้น สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงเกิดจากชาวไทญ้อต้องการเปลี่ยนรูปแบบบ้านให้มีความทันสมัยอีกทั้งรูปแบบบ้านเดิมนั้น ปัจจุบันวัสดุที่ใช้ในการสร้างบ้านนั้นหาได้ยาก และมีความไม่คงทนต่อสภาพดินฟ้าอากาศ ต้องซ่อมแซมอยู่เสมอเมื่อเปรียบเทียบกับวัสดุที่ใช้สร้างบ้านในปัจจุบันที่มีความแข็งแรง ทนทาน อีกทั้งยังหาซื้อได้ง่าย จึงเป็นสาเหตุทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางรูปแบบของบ้าน

5.5 อาหารและยารักษาโรค ชาวไทญ้อรับประทานข้าวเหนียวเป็นหลัก และรับประทานข้าวเจ้าในบางโอกาส ไม่นิยมอาหารสุกๆ ดิบๆ อาหารพื้นเมืองที่มีรับประทานเฉพาะในหมู่ไทญ้อทำจากปลากระยาเจียว เรียกว่า “หมกเงาะ” ส่วนอาหารประเภทอื่นจะเหมือนกับอาหารของชาวไทยลาวทั่วไป ส่วนการรักษาพยาบาลของไทญ้อนั้น จะทำการรักษาด้วยแผนปัจจุบัน และแผนโบราณ สำหรับแผนโบราณจะรักษาด้วยสมุนไพร และรักษาด้วยเวทย์มนต์คาถา โดยมีหมอธรรมเป็นผู้รักษา กรณีที่มีอาการเจ็บป่วยโดยไม่ทราบสาเหตุจะเชื่อว่าเป็นการกระทำของภูตผีวิญญูณ หรือที่เรียกว่า “ผีเข้าเจ้าสุน” อาจจะเป็นผีพระภูมิเจ้าที่ ผีเชื้อหรือผีบรรพบุรุษ ผีเข้าสิง เสียขวัญ และ

ถูกผีปอบเข้าสิง ในกรณีที่ผีปอบเข้าสิงยังเป็นอันตรายต่อคนป่วยอย่างยิ่ง ถ้าเรียกหมอธรรม มารักษาไม่ทันผีปอบอาจกินคนป่วยจนตาย หมอธรรมจะต้องมีสายสิญจน์ แส้หวาย (ปะกำ) แล้วถามชื่อผีปอบว่า ชื่ออะไร มาจากที่ไหน หมอธรรมจะใช้แส้ปะกำโบยแล้วใช้สายสิญจน์มัดผู้ป่วยเอาไว้ แล้วสอนสัมทับอีกว่าต่อไปจะไม่มาทำผู้อื่นอีกโดยให้กินน้ำสาบาน แล้วขอขมากับหมอธรรม โดยใช้ลั่นเลียบลายเท้า และสัญญาว่าจะไม่กลับมาทำร้ายผู้ป่วยอีก (ศิริกมล สายสร้อย, 2540)

สรุปชาวไทยถือเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีวัฒนธรรม และประเพณีเป็นของตนเอง สิ่งที่ได้เห็นได้ชัดคือวัฒนธรรมด้านภาษา ชาวไทยมีภาษาเป็นของตนเอง ภาษาของชาวไทยอยู่จัดอยู่ในกลุ่มตระกูลภาษาไท - กระได ภาษากลุ่มคำ - ไท สาขาเบ - ไท สาขาย่อยไต - แสก มีลักษณะคล้ายคลึงกับภาษาไทยถิ่นอีสาน และภาษาลาวสำเนียงหลวงพระบาง ชาวไทยมีฝีมือด้านการทอผ้าไหมสีน้ำเงินที่เป็นเอกลักษณ์ นิยมแต่งกายตามกาลเทศะ ด้านอาหาร และยารักษาโรคชาวไทยมีฝีมือทำหมกเงาะ (ส้มปลาโต) และไม่นิยมรับประทานอาหารสุกๆ ดิบๆ ชาวไทยมีภูมิปัญญาการรักษาโรคด้วยสมุนไพร

ส่วนด้านประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อนั้น ชาวไทยมีประเพณีการปฏิบัติ ตั้งแต่เกิดจนตายอย่างเป็นขั้นตอน ซึ่งประเพณีต่าง ๆ เหล่านี้มีที่มาจากความศรัทธาในพระพุทธศาสนาและความเชื่อเกี่ยวกับการนับถือผีเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ดังจะเห็นได้จากการมีหมอธรรมเป็นผู้รักษาอาการเจ็บป่วยด้วยสมุนไพรไปพร้อมกับการรักษาด้วยเวทย์มนต์คาถา

บริบทพื้นที่วิจัย

ภาคอีสานมีชื่อเรียกเต็มว่า ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีทั้งหมด 20 จังหวัด ประกอบไปด้วย จังหวัดกาฬสินธุ์ ขอนแก่น ชัยภูมิ นครพนม บึงกาฬ นครราชสีมา บุรีรัมย์ มหาสารคาม มุกดาหาร ยโสธร ร้อยเอ็ด เลย ศรีสะเกษ สกลนคร สุรินทร์ หนองคาย หนองบัวลำภู อำนาจเจริญ อุดรธานี อุบลราชธานี ภาคอีสานแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ภาคอีสานตอนบนและภาคอีสานตอนล่าง สำหรับภาคอีสานตอนบน มีทั้งหมด 12 จังหวัด ประกอบไปด้วย จังหวัดอุดรธานี หนองบัวลำภู หนองคาย เลย บึงกาฬ มุกดาหาร สกลนคร นครพนม กาฬสินธุ์ ขอนแก่น มหาสารคาม และร้อยเอ็ด ภาคอีสานตอนล่างมีทั้งหมด 8 จังหวัด ประกอบไปด้วย จังหวัดนครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ สุรินทร์ อุบลราชธานี อำนาจเจริญ ศรีสะเกษ และยโสธร การวิจัยเรื่อง รูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนไทย เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจในภาคอีสานตอนบน ผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่วิจัย คือ พื้นที่ที่มีกลุ่มไทยอาศัยอยู่ในเขตภาคอีสานตอนบน โดยเลือกจังหวัดสกลนคร นครพนม และมุกดาหาร เป็นพื้นที่วิจัย เพราะพื้นที่จังหวัดสกลนคร นครพนม และมุกดาหารนั้น เป็นพื้นที่ ๆ มีกลุ่มไทยอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก และจากการที่ผู้วิจัยได้เดินทางท่องเที่ยวไปชมการแสดงศิลปวัฒนธรรม

ประเพณีตามจังหวัดต่าง ๆ ในเขตภาคอีสาน ผู้วิจัยได้สังเกตเห็นว่า ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ของกลุ่มไทญ้อยังขาดการสนับสนุนจากภาครัฐ และเนื่องจากอาชีพหลัก ของกลุ่มไทญ้อ คือ อาชีพ เกษตรกรรม และกลุ่มไทญ้อยังต้องเผชิญกับปัญหาข้อจำกัดทางด้านภูมิศาสตร์ เนื่องจากพื้นที่ บางแห่งเป็นพื้นที่แห้งแล้ง เกษตรกรไม่สามารถทำการเพาะปลูกได้ ทำให้ผลผลิตไม่เพียงพอต่อ ความต้องการ ส่งผลให้รายได้ของคนในชุมชนลดน้อยลงจนเกิดปัญหาความยากจน ทำให้ประชากร วัยทำงานจำนวนมากต้องออกจากหมู่บ้านไปทำงานในต่างจังหวัด อีกทั้งผู้หญิงแต่งงานกับสามี ชาวต่างชาติเพื่อแสวงหาโอกาสในชีวิตที่ดีกว่าเนื่องจากเกิดปัญหาความยากจน จึงเกิดการกลืน วัฒนธรรม และขาดผู้สืบทอดศิลปวัฒนธรรมทำให้อัตลักษณ์ที่โดดเด่นของกลุ่มไทญ้อต้องสูญหาย และลบเลือนไปกับกาลเวลา ผลการวิจัยเรื่อง รูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนไทญ้อ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจในภาคอีสานตอนบน จึงเป็นสิ่งที่ช่วยแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นนี้ได้

จากความเป็นมาและความสำคัญดังกล่าวรวมถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น ผู้วิจัยจึงต้องการ ที่จะศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนไทญ้อ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ ในภาคอีสานตอนบน ทั้งนี้เพื่อสร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้ สร้างความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นให้แก่ คนในท้องถิ่นอย่างทั่วถึงโดยยึดหลักการมีส่วนร่วมของชุมชน รวมทั้งสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน ประกอบกับผู้วิจัยเป็นคนไทญ้อ ต้องการที่จะส่งเสริมและอนุรักษ์ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ของกลุ่มไทญ้อให้คงอยู่ต่อไป ผู้วิจัยจึงเลือกพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่วิจัย เพื่อสร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้ สร้างความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นให้แก่คนในท้องถิ่นอย่างทั่วถึง โดยยึดแนวคิดเศรษฐกิจ สร้างสรรค์ และหลักการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน พร้อมทั้งส่งเสริม และอนุรักษ์ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของกลุ่มไทญ้อให้คงอยู่ต่อไป

ส่วนพื้นที่ที่มีกลุ่มไทญ้ออาศัยอยู่ในจังหวัดสกลนคร คือ ชุมชนชาวไทญ้อบริเวณวัดพระธาตุ เจริญวิหาร ถนนเจริญเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร (เมืองหลวงชาวไทญ้อจังหวัดสกลนคร), ชุมชนชาวไทญ้อบ้านท่าวัดเหนือ หมู่ 3 และบ้านท่าวัดใต้ หมู่ 9 ตำบลเหล่าปอแดง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร และชุมชนชาวไทญ้อวัดสะพานศรี ถนนนิตโย ตำบลขมื่น อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร

กลุ่มไทญ้อในจังหวัดนครพนม คือ ชุมชนบริเวณวัดพระธาตุท่าอุเทน ตำบลท่าอุเทน อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม (เมืองหลวงชาวไทญ้อจังหวัดนครพนม) ชุมชนวัดธาตุประสิทธิ์ ตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม และชุมชนชาวไทญ้อ บ้านโพน ตำบลโนนตาล อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม

ส่วนในจังหวัดมุกดาหารนั้น พื้นที่ที่มีกลุ่มไทญ้ออาศัยอยู่มีเพียงแห่งเดียว คือ ที่ชุมชน ชาวไทญ้อตำบลดงเย็น อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร (เมืองหลวงชาวไทญ้อ จังหวัดมุกดาหาร)

4.1 ประวัติและความเป็นมาของกลุ่มไทญ้อในจังหวัดภาคอีสานตอนบน

กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ประกอบด้วย จังหวัดสกลนคร จังหวัดนครพนมและจังหวัดมุกดาหาร มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีแม่น้ำโขงเป็นเส้นกั้นพรมแดน ที่จังหวัดนครพนมและมุกดาหาร มีสะพานมิตรภาพเชื่อมประเทศไทย กับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ที่จังหวัดมุกดาหาร และสามารถเชื่อมต่อไปยังประเทศในกลุ่มอินโดจีนได้ ลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบสูงบนเทือกเขาภูพาน และมีพื้นที่ส่วนใหญ่ เป็นที่ราบลุ่ม เหมาะแก่การทำเกษตรกรรม

กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ตั้งอยู่ประมาณ เส้นรุ้งที่ 16 องศา 45' ลิปดา ถึง 18 องศา 15' ลิปดา เหนือ และเส้นแวงที่ 103 องศา 15' ลิปดา ถึง 104 องศา 30' ลิปดา ตะวันออก ห่างจากกรุงเทพมหานคร โดยทางรถยนต์ประมาณ 647 กิโลเมตร และติดกับแม่น้ำโขงในพื้นที่จังหวัดนครพนม และจังหวัดมุกดาหารซึ่งเป็นเขตแดนระหว่างประเทศไทย กับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยมีความยาวตามแม่น้ำโขงประมาณ 225 กิโลเมตร โดยมีพื้นที่รวมทั้งสิ้น 19,458.258 ตารางกิโลเมตรหรือประมาณ 31,133,213 ไร่ โดยมีอาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ จรดเขต ติดต่อกับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว อำเภอลำดวน และอำเภอบึงโขงหลงจังหวัดหนองคาย

ทิศตะวันออก จรดเขต ติดต่อกับแม่น้ำโขงตรงข้ามแขวงคำม่วนและแขวงสะหวันนะเขตประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ทิศใต้ จรดเขต ติดต่อกับอำเภอลือเสาะ จังหวัดยโสธร อำเภอนามน จังหวัดอำนาจเจริญ และอำเภอหนองพอก อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดร้อยเอ็ด

ทิศตะวันตก จรดเขต ติดต่อกับจังหวัดอุดรธานี (กองพัฒนาและส่งเสริมการบริหารงานท้องถิ่น, 2556)

สำหรับการตั้งรกรากของชาวญ้อในภาคอีสานตอนบนนั้น มีการจารึกไว้ว่าในปีมะโรง สัมฤทธิศก 1170 พ.ศ. 2351 เป็นปีที่ 26 แห่งกรุงเทพมหานคร ในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก (รัชกาลที่ 1) มีชนชาติหนึ่งเรียกว่า “ญ้อ” อยู่ที่เมืองหงสาวดี ทางตอนเหนือของเมืองหลวงพระบางพระราชอาณาจักรลาวปัจจุบัน ในครั้งนั้นมีหัวหน้าใหญ่ซึ่งเป็นชาวญ้อชื่อ “ท้าวหม้อ” ภายหลังเจ้าอนุวงศ์ได้ตั้งเป็น “พระยาหงสาวดี” มีภรรยาคนใหญ่ชื่อ “นางสุนันทา” ได้พาครอบครัวและบ่าวไพร่ประมาณ 100 คน ล่องแพมาตามลำน้ำโขง เนื่องจากถูกเนรเทศไปตั้งเมืองอยู่ที่ปากน้ำสงครามหรือ “เมืองไชยสุทธิอุตตมบุรี” นั่นเอง ซึ่งเป็นชัยภูมิที่อุดมสมบูรณ์ ภายหลังญาติพี่น้องท้าวหม้อและพลเมืองที่อยู่ในเมืองหงสาวดีทราบข่าวการเป็นเจ้าเมือง และที่ตั้งเมืองมีความอุดมสมบูรณ์ จึงได้พากันอพยพครอบครัวตามมาประมาณ 500 คน หลังจากสร้างเมืองไชยสุทธิอุตตมบุรีได้ 6 ปี เมืองไชยสุทธิอุตตมบุรีก็ขึ้นตรงต่อนครเวียงจันทน์ จนถึงปีกุนอัฐศก

จุลศักราช 1188 (พ.ศ. 2369) เจ้าอนุวงศ์เป็นกบฏต่อกรุงเทพฯ แต่ก็พ่ายแพ้แก่พระบรมเดชาณุภาพหนีไปเมืองญาน และพาบิรวารข้ามแม่น้ำโขงไปฝั่งซ้ายแล้วได้สร้างบ้านเมืองขึ้นที่กวนบุงลิ่ง ชื่อเมืองบุงลิ่ง

ภายหลังศึกสงครามฝ่ายเมืองลาวสงบลงแล้ว ราชวงศ์เสนากับท้าวไชยบุตรอุปฮาดเมืองอุบล ท้าวชัตติยะกรมการเมืองอุบล ท้าวศิลา (บุตรราชวงศ์เสน) ซึ่งเป็นหัวหน้าใหญ่ ได้พร้อมกันปฏิสังขรณ์วัดวาอาราม สร้างเมืองไชยสุทธิอุตตมบุรีซึ่งทรุดโทรมอยู่นั้นให้ดีขึ้นและเกลี้ยกล่อมชาวเมืองคำเกิดคำม่วงให้ข้ามแม่น้ำโขงมาตั้งภูมิลำเนาอยู่ในเมืองไชยสุทธิอุตตมบุรีได้ 133 ครอบครัว และเรียกชื่อเมืองว่า “ไชยบุรี” พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้ราชวงศ์เสนเป็นพระยาไชยวงศา และเป็นเจ้าเมืองไชยบุรี

ในปีมะเส็ง เบญจศก จุลศักราช 1195 พ.ศ. 2376 เจ้าเมืองบุงลิ่งพร้อมด้วย อุปฮาดราชวงศ์ ราชบุตร กรมการเมือง ท้าวเพี้ย (ทั้งหมดเป็นชาวญ้อ) จึงปรึกษากันเห็นว่าเป็นโอกาสเหมาะที่จะกลับมาพึ่งพระบรมโพธิสมภารของรัชกาลที่ 3 เพราะญวนกำลังติดศึกกับไทยอยู่จึงอพยพจากเมืองบุงลิ่งมาพักอยู่ตอนหาดทรายกลางแม่น้ำโขง บริเวณบ้านร้างแขวงเมืองนครพนม แล้วเจ้าเมือง กรมการเมือง จึงขึ้นไปสื่อบุคที่เมืองไชยบุรี ปรากฏว่า ราชวงศ์เสน เมืองเขมราบ กรมการเมือง และแม่ทัพนายกองฝ่ายไทยตั้งค่ายรักษาเมือง มีผู้คนอยู่กันหนาแน่นแล้ว กรมการเมืองหลวงบุงลิ่งจึงปรึกษาต่อราชวงศ์เสนขอสวามิภักดิ์เป็นข้าขอบขัณฑสีมาอาณาจักรกรุงเทพมหานครต่อไปจนชั่วลูกชั่วหลานราชวงศ์เสนพร้อมด้วยนายทัพนายกองจึงมีหนังสือบอกขอราชการ พร้อมกับนำตัวเจ้าเมืองและกรมการเมืองหลวงบุงลิ่งลงไปหาแม่ทัพนายกองที่เมืองนครพนมจึงสั่งให้เจ้าเมืองและกรมการเมืองหลวงบุงลิ่งอพยพครอบครัว ไพร่พล จากตอนหาดทรายกลางแม่น้ำโขง มาตั้งอยู่ ณ บ้านท่าอุเทน ซึ่งร้างอยู่ ได้เกลี้ยกล่อมให้ผู้คนฝั่งซ้ายในแขวงเมืองคำเกิด คำม่วง มารวมอยู่ด้วยเป็นอันมาก

ในปีมะเมีย ฉศก จุลศักราช 1196 พ.ศ.2377 แม่ทัพฝ่ายไทยได้ตั้งพระปฐมเจ้าเมืองหลวงบุงลิ่งเดิม ให้เป็นพระศรีวราชและเป็นเจ้าเมือง และยกบ้านท่าอุเทนร้างนั้นขึ้นเป็น “เมืองท่าอุเทน” อุปฮาด ราชวงศ์ ราชบุตร ยังคงเดิม ให้เมืองท่าอุเทนขึ้นอยู่ในความปกครองของพระสุนทรราชวงศา ผู้ว่าราชการเมืองยโสธรนครพนม และเมืองท่าอุเทนมีชายฉกรรจ์ 700 คน ผูกส่งส่วยปีละ 18 ต้าลิ่ง

ในปีจอ สัมฤทธิศก จุลศักราช 1200 พ.ศ. 2381 เป็นปีที่ 15 ในรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงเทพมหานคร รัชกาลที่ 3 ได้ทรงโปรดเกล้าฯ ให้เมืองท่าอุเทนขึ้นตรงต่อกรุงเทพฯ เป็นหัวเมืองจัตวาขาดจากการปกครองของเมืองยโสธรนครพนม มีเมืองรามราชเป็นเมืองขึ้น ในครั้งนั้นเจ้าเมืองรามราช คือ พระอุทัยประเทศ ชื่อเดิม ท้าวบัว เป็นเจ้าเมืองเชียงฮม อพยพผู้คนมาจากฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขง คราวกบฏเจ้าอนุวงศ์ คุมครวั 458 คนไปตั้งเมืองอยู่ที่บ้านรามราช

ซึ่งปัจจุบันเป็นตำบลดรามราชขึ้นกับอำเภอท่าอุเทน) ส่วนเขตเมืองท่าอุเทนนั้นไม่ได้แบ่งเพราะตั้งอยู่ในเขตเมืองนครพนม และให้ช่วยรักษาเขตแดนเมืองนครพนมไปพลางก่อน

เมื่อพระศรีวรวงษา (พระปฐม) เจ้าเมืองท่าอุเทนคนแรกถึงแก่อนิจกรรม และในปีมะเมีย โทศก จุลศักราช 1232 พ.ศ. 2412 พระศรีวรวงษา (กาฬ) เจ้าเมืองคนที่ 2 ถึงแก่อนิจกรรม ทางราชการจึงตั้งท้าวอินทิสาร (พรหมมา) เป็นพระศรีวรวงษา ดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการเมืองคนที่ 3 ให้ท้าวพระพรหมเป็นอุปฮาด ให้ท้าวพระคำก่อนเป็นราชวงศ์ ให้ท้าวบุญมากเป็นราชบุตร ส่งส่วยตามเดิม

ถึงปีชกาล สัมฤทธิศก จุลศักราช 1240 พ.ศ. 2421 พระศรีวรวงษา (พรหมมา) และท้าวพระพรหมถึงแก่อนิจกรรม ทางราชการจึงตั้งให้ท้าวบุญมาก ราชบุตรเป็นพระศรีวรวงษา ดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการเมืองคนที่ 4 และเป็นเจ้าเมืองคนสุดท้าย เมืองท่าอุเทนเปลี่ยนฐานะจากเมืองเป็นอำเภอเมื่อ ร.ศ. 128 พ.ศ. 2453 และมีขุนศึกกิจจางเป็นนายอำเภอคนแรก

4.2 กลุ่มไทญ้อจังหวัดสกลนคร

สกลนคร เป็นแหล่งธรรมะ มีปูชนียสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนาหลายแห่ง เช่น พระธาตุเชิงชุม พระธาตุคูม พระธาตุนารายณ์เจงเวง พระธาตุศรีมงคล พระธาตุภูเพ็ก และมีพระเกจิอาจารย์ดังที่เป็นที่รู้จักของคนทั้งประเทศ อาทิ พระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต, พระอาจารย์พัน อจจาโร, หลวงปู่หลุย จันทสาโร, พระอาจารย์วัน อุตตโม และหลวงปู่เทศก์ เทศก์รังสี เป็นต้น

จังหวัดสกลนครตั้งอยู่บริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน มีประวัติศาสตร์มายาวนาน ตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ โดยมีการขุดพบฟอสซิลไดโนเสาร์บริเวณแนวทิวเขาภูพาน อำเภอวาริชภูมิ ภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์ ชุมชนโบราณในพื้นที่จังหวัดสกลนคร อยู่ร่วมสมัยเดียวกับอารยธรรมบ้านเชียงในจังหวัดอุดรธานี จากการสำรวจแหล่งชุมชนโบราณในพื้นที่แอ่งสกลนคร บริเวณลุ่มแม่น้ำสงครามครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของอำเภอบ้านดุง อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี อำเภอสว่างแดนดิน อำเภอวาริชภูมิ อำเภอพังโคน อำเภอนวนนิवास อำเภอพรรณานิคม และรอบ ๆ หนองหาร อำเภอเมืองสกลนคร พบแหล่งโบราณคดีก่อนประวัติศาสตร์จำนวน 83 แห่ง ชุมชนโบราณของแอ่งสกลนครนี้มีอายุประมาณ 600 ปีก่อนพุทธกาลจนถึงพุทธศตวรรษที่ 8 (ระหว่าง 3,000-1,800 ปีมาแล้ว) จากหลักฐานการค้นพบต่าง ๆ ของที่พบพบว่า ชุมชนโบราณในแอ่งสกลนครได้มีการรวมตัวกันเป็นสังคมขนาดใหญ่ และอาจจะพัฒนาเป็นสังคมเมืองในสมัยต่อมา

สกลนครเดิมชื่อ เมืองหนองหารหลวง แห่งอาณาจักรขอมโบราณ โดยขุนขอมราชบุตรเจ้าเมืองอินทปัฐนคร ซึ่งได้อพยพครอบครัวและบ่าวไพร่มาจากเมืองเขมร มาสร้างเมืองใหม่ที่ริมหนองหารหลวง บริเวณท่านางอาบ ปัจจุบันเรียกว่าท่าศาลา อำเภอโคกศรีสุพรรณ มีเจ้าปกครองเรื่อยมา จนถึงสมัยพระเจ้าสุวรณภิงคาระ เมื่อเกิดฝนแล้งทำให้ราษฎรอพยพไปเมืองเขมร

เมืองหนองหารหลวงจึงร้างอยู่ระยะหนึ่ง ครั้นถึงพุทธศตวรรษที่ 19 เมื่อสกลนครอยู่ภายใต้อิทธิพลของอาณาจักรล้านช้างจึงได้เปลี่ยนชื่อเมืองเป็น “เชียงใหม่หนองหาร” หรือเมืองสระหลวง หลังจากนั้นเมืองสกลนครคงอยู่ใต้การปกครองกันไปมาระหว่างอาณาจักรล้านช้างกับอาณาจักรสุโขทัย และไม่ค่อยมีบทบาททางประวัติศาสตร์ที่โดดเด่นนัก จนมาถึงสมัยกรุงศรีอยุธยา ผู้คนกระจัดกระจายเป็นชุมชนเล็ก ๆ ทำมาหากินตามริมหนองหาร ง่ายง่าย อากรให้เจ้าแขวงประเทศราชศรีโคตรบองเพื่อถวายต้นไม้เงิน ต้นไม้ทองให้แก่ราชธานีกรุงศรีอยุธยาในสมัยนั้น

จนมาถึงในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้อุปฮาดเมืองกาฬสินธุ์ พร้อมด้วยครอบครัวมาตั้งบ้านเมืองดูแลรักษาองค์พระธาตุเชิงชุม จนมีผู้คนมากขึ้นแล้วจึงโปรดเกล้าฯ ให้อุปฮาดเมืองกาฬสินธุ์เป็น เจ้าเมืองสกลทวาปี โดยแต่งตั้งให้อุปฮาดเมืองกาฬสินธุ์เป็นพระธานี เจ้าเมืองสกลทวาปีคนแรก ต่อมาปี พ.ศ. 2369 รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เกิดกบฏเจ้าอนุวงศ์เวียงจันทน์ เจ้าเมืองสกลทวาปีไม่ได้เตรียมกำลังป้องกันเมือง เจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) เป็นแม่ทัพมาตรวจราชการเห็นว่าเจ้าเมืองกรมการไม่เอาใจใส่ต่อบ้านเมือง ปล่อยให้ข้าศึก (ทัพเจ้าอนุวงศ์) ล่วงล้ำไปเมืองนครราชสีมาได้โดยง่าย จึงสั่งให้นำตัวพระธานีไปประหารชีวิตที่หนองทรายขาว พร้อมกับกวาดต้อนผู้คนในเมืองสกลทวาปีไปอยู่ที่เมืองกบินทร์บุรีบ้าง เมืองประจันตคามบ้าง ให้คงเหลือรักษาองค์พระธาตุเชิงชุมแต่เพียงพวกเพี้ยศรีคอนชุม ตำบลธาตุเชิงชุม บ้านหนองเหียน บ้านจานเพ็ญ บ้านอ่อมแก้ว บ้านธาตุเจงเวง บ้านพราน บ้านนาดี บ้านวังยาง และบ้านพรรณา รวม 10 ตำบล เพื่อให้เป็นข้าปฏิบัติพระธาตุเชิงชุมเท่านั้น

ในสมัยต่อ ๆ มาได้มีราชวงศ์คาแห่งเมืองมหาชัยกองแก้วทางฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงได้อพยพข้ามแม่น้ำโขงเข้ามาขอพึ่งพระบรมโพธิสมภาร ขอสร้างบ้านแปงเมืองขึ้นใหม่ที่เมืองสกลทวาปี พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้นำราชวงศ์คาเป็นพระยาประเทศธานี (คา) ในตำแหน่งเจ้าเมืองสกลทวาปี และทรงเปลี่ยนนามเมืองใหม่เป็นเมืองสกลนคร ตั้งแต่บัดนั้นมา จนถึง พ.ศ. 2435 รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว การปกครองเมืองสกลนคร จึงเปลี่ยนเป็นรูปแบบการปกครองส่วนภูมิภาคมณฑลเทศาภิบาล โดยส่วนกลางส่งพระยาสุริยเดช (กาจ) มาเป็นข้าหลวงเมืองสกลนครคนแรก

จังหวัดสกลนคร เป็นจังหวัดหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ซึ่งเป็นแหล่งชุมชนตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์สืบเนื่องจวบจนปัจจุบัน ทั้งนี้จังหวัดสกลนครยังเป็นเมืองเก่าแก่ที่มีความสำคัญและหลากหลายในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะทางด้านสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ สังคม การเมือง ศาสนา และวัฒนธรรมทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น และเป็นจังหวัดศูนย์กลางในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และศูนย์กลางทางการศึกษา อันเป็นสถานที่ตั้งของสถานศึกษาขนาดใหญ่ในกลุ่มจังหวัดสนุก (สกลนคร นครพนม และมุกดาหาร)

จังหวัดสกลนครตั้งอยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย เป็นที่ราบสูง ล้อมรอบด้วยภูเขาและป่าไม้ เส้นรุ้งที่ 160 องศา 45 ลิปดาถึง 180 องศา 15 ลิปดาเหนือ และ เส้นแวงที่ 103 องศา 15 ลิปดาถึง 104 องศา 30 ลิปดาตะวันออก มีขนาดพื้นที่ ประมาณ 9,605.76 ตารางกิโลเมตรหรือประมาณ 6,003,602 ไร่ ตั้งอยู่เหนือระดับน้ำทะเล 172 เมตร ห่างจาก กรุงเทพมหานครประมาณ 647 กิโลเมตรทางรถยนต์ ห่างจากสะพานมิตรภาพไทย - ลาวแห่งที่ 2 จังหวัดมุกดาหารประมาณ 120 กิโลเมตร และสะพานมิตรภาพไทย - ลาวแห่งที่ 3 จังหวัดนครพนม ประมาณ 90 กิโลเมตร ซึ่งเป็นเขตแดนระหว่างประเทศไทยกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จังหวัดสกลนครมีอาณาเขตติดต่อกับเขตจังหวัดดังต่อไปนี้

ทิศเหนือ จรดอำเภอเฝ้าไร่ อำเภอโซ่พิสัย จังหวัดหนองคาย อำเภอพรเจริญ อำเภอเซกา จังหวัดบึงกาฬ อำเภอนาทม อำเภอสรีสงคราม จังหวัดนครพนม

ทิศตะวันออก จรดอำเภอนาหว้า อำเภอโนนสวรรค์ อำเภอเมืองนครพนม อำเภอปลาปาก อำเภอวังยาง อำเภอนาแก จังหวัดนครพนม

ทิศใต้ จรดอำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร อำเภอนาคู อำเภอเขาวง อำเภอสมเด็จ อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ อำเภอวังสามหมอ อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี

ทิศตะวันตก จรดอำเภอไชยวาน อำเภอหนองหาน อำเภอทุ่งฝน อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี

ลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไป ทางด้านทิศใต้เป็นเทือกเขาสูงจากนั้นจะค่อย ๆ เอียงลาดลง มาทางทิศเหนือและทิศตะวันออก พื้นที่อยู่สูงกว่าระดับน้ำทะเลประมาณ 172 เมตร ขนาดพื้นที่ของจังหวัดสกลนครเป็นลำดับ 19 ของประเทศ และลำดับ 8 ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ลักษณะภูมิประเทศแต่ละบริเวณดังนี้

1. พื้นที่ตอนใต้ สภาพพื้นที่เป็นที่ราบสูงบนเทือกเขาภูพาน และที่ราบระหว่างหุบเขา มีสภาพพื้นที่แบบลูกคลื่นลอนลาดอยู่บริเวณอำเภอกุดบาก มีลำธารและลำห้วยอันเกิดจากเทือกเขา หลายแห่ง มีป่าไม้และทุ่งหญ้าเหมาะสำหรับการเลี้ยงสัตว์

2. พื้นที่ตอนตะวันออกเฉียงเหนือ มีสภาพพื้นที่แบบลูกคลื่นลอนลาดรวมถึงบริเวณที่ติดกับอำเภอนาแก จังหวัดนครพนม

3. พื้นที่ตะวันตก สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบสลับกับพื้นที่แบบลูกคลื่นลอนลาดเหมาะสำหรับการทำไร่บริเวณที่ติดกับอุดรธานี

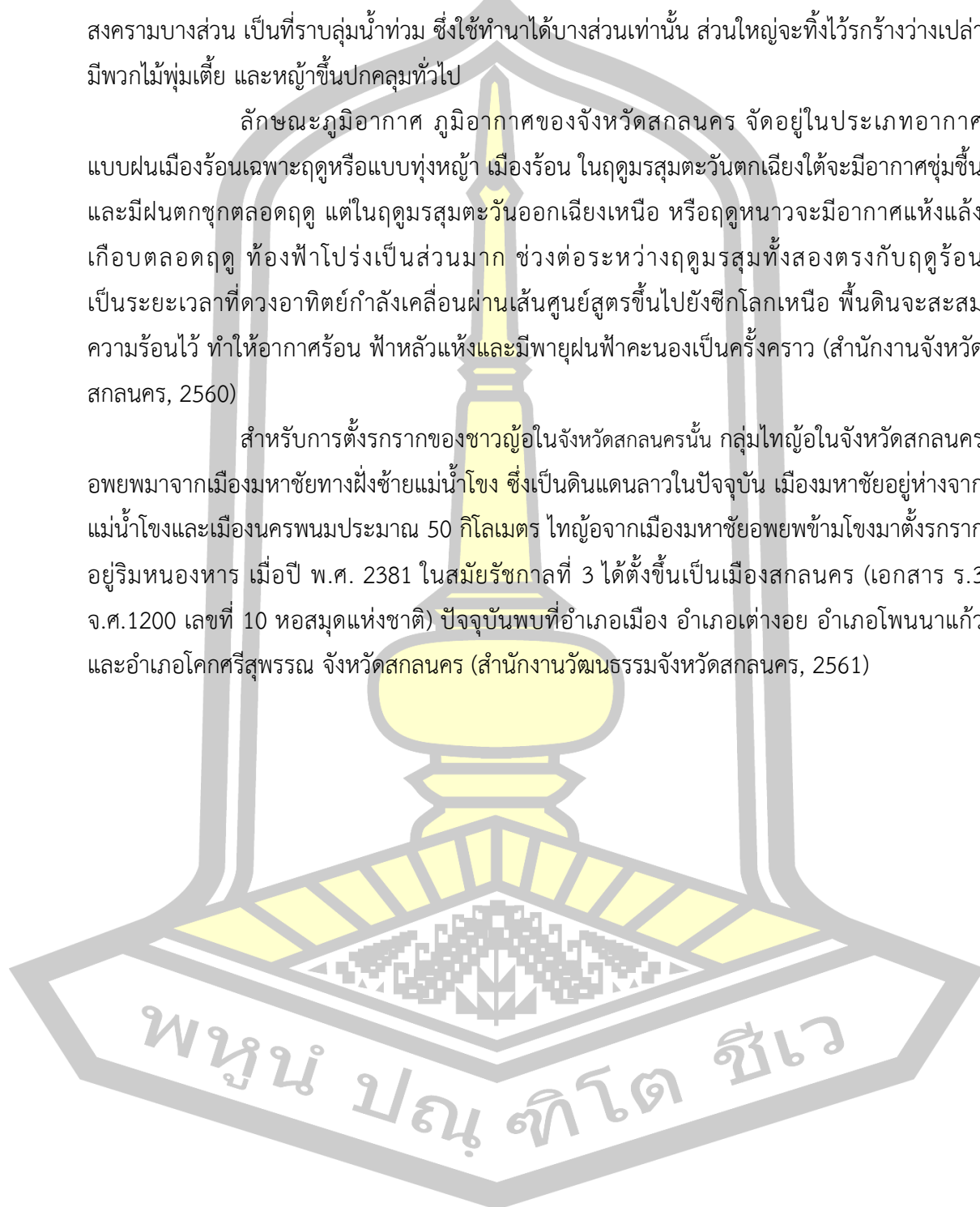
4. พื้นที่ตอนกลาง สภาพพื้นที่เป็นที่ราบต่ำเหมาะแก่การทำนา โดยเฉพาะท้องที่อำเภอเมืองที่มีหนองหารทำให้มีน้ำตลอดปี มีอาณาเขตกว้างประมาณ 7 กิโลเมตร ยาวประมาณ 18 กิโลเมตร ระดับน้ำลึกประมาณ 3 - 6 เมตร หนองหารเป็นที่รองรับน้ำจากแม่น้ำต่าง ๆ หลายสาย

5. พื้นที่ตอนเหนือ สภาพพื้นที่เป็นลูกคลื่นลอนลาด มีสภาพเป็นป่าปนไร่ ป่าส่วนใหญ่เป็นพวกป่าแดงโปร่งมีไม้เต็ง ไม้รัง พลวง เหนือที่ตั้งอำเภออากาศอำนวยและริมน้ำสงครามบางส่วน เป็นที่ราบลุ่มน้ำท่วม ซึ่งใช้ทำนาได้บางส่วนเท่านั้น ส่วนใหญ่จะทิ้งไว้รกร้างว่างเปล่า มีพวกไม้พุ่มเตี้ย และหญ้าขึ้นปกคลุมทั่วไป

ลักษณะภูมิอากาศ ภูมิอากาศของจังหวัดสกลนคร จัดอยู่ในประเภทอากาศแบบฝนเมืองร้อนเฉพาะฤดูหรือแบบทุ่งหญ้า เมืองร้อน ในฤดูมรสุมตะวันตกเฉียงใต้จะมีอากาศชุ่มชื้น และมีฝนตกชุกตลอดฤดู แต่ในฤดูมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ หรือฤดูหนาวจะมีอากาศแห้งแล้งเกือบตลอดฤดู ท้องฟ้าโปร่งเป็นส่วนมาก ช่วงต่อระหว่างฤดูมรสุมทั้งสองตรงกับฤดูร้อน เป็นระยะเวลาที่ดวงอาทิตย์กำลังเคลื่อนผ่านเส้นศูนย์สูตรขึ้นไปยังซีกโลกเหนือ พื้นดินจะสะสมความร้อนไว้ ทำให้อากาศร้อน ฟ้าหลัวแห้งและมีพายุฝนฟ้าคะนองเป็นครั้งคราว (สำนักงานจังหวัดสกลนคร, 2560)

สำหรับการตั้งรกรากของชาวยุโรปในจังหวัดสกลนครนั้น กลุ่มไทยยูโรปในจังหวัดสกลนครอพยพมาจากเมืองมหาชัยทางฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง ซึ่งเป็นดินแดนลาวในปัจจุบัน เมืองมหาชัยอยู่ห่างจากแม่น้ำโขงและเมืองนครพนมประมาณ 50 กิโลเมตร ไทยยูโรปจากเมืองมหาชัยอพยพข้ามโขงมาตั้งรกรากอยู่ริมหนองหาร เมื่อปี พ.ศ. 2381 ในสมัยรัชกาลที่ 3 ได้ตั้งขึ้นเป็นเมืองสกลนคร (เอกสาร ร.3 จ.ศ.1200 เลขที่ 10 หอสมุดแห่งชาติ) ปัจจุบันพบที่อำเภอเมือง อำเภอเต่างอย อำเภอโพนนาแก้ว และอำเภอโคกศรีสุพรรณ จังหวัดสกลนคร (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสกลนคร, 2561)

ที่มา : http://www.sakonnakon.go.th/tour/service13_clip_image001.gif

ภาพประกอบ 5 แผนที่จังหวัดสกลนคร

4.3 กลุ่มไทร้อยู่อจังหวัดนครพนม

จังหวัดนครพนมเป็นจังหวัดชายแดนภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย พื้นที่มีลักษณะเลียบยาวตามแนวชายฝั่งขวาของแม่น้ำโขงประมาณ 174 กิโลเมตร มีระยะห่างจาก กรุงเทพมหานคร ประมาณ 735 กิโลเมตร ภูมิประเทศทั่วไปเป็นที่ราบสูง ความสูงของพื้นที่โดยเฉลี่ยสูงกว่าระดับน้ำทะเล ประมาณ 140 เมตร

จังหวัดนครพนมตั้งอยู่ระหว่างละติจูดที่ 16-18 องศาเหนือ และลองติจูดที่ 104 - 105 องศาตะวันออก มีขนาดพื้นที่ประมาณ 5,512.7 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 3,445,414.32 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 3 ของพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดนครพนมมีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียงและประเทศเพื่อนบ้าน ดังนี้

- ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอเซกาและอำเภอบึงโขงหลง จังหวัดบึงกาฬ
- ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอดงหลวงและอำเภอหว้านใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร
- ทิศตะวันออก ติดต่อกับ แขวงคำม่วน และแขวงบอลิคำไซ สปป.ลาว โดยมีแม่น้ำโขงเป็นเส้นกั้นพรมแดน

- ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอกุสุมาลย์ และอำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร มีลักษณะภูมิประเทศทั่วไปเป็นที่ราบสูง ความสูงของพื้นที่โดยเฉลี่ยสูงกว่าระดับน้ำทะเลประมาณ 140 เมตร สภาพภูมิประเทศแบ่งออกได้เป็น 2 เขต ดังนี้

เขตตอนเหนือ สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นเนินสูงและที่ดอน มีป่าไม้สลับกับพื้นที่ราบที่ใช้ทำนาทางเหนือสุดของจังหวัดในเขตอำเภอบ้านแพง มีเทือกเขาภูถ้ำทอนผ่าน นอกจากนี้ยังมีแม่น้ำสายสำคัญไหลผ่าน คือ แม่น้ำสงครามและแม่น้ำอุบล สำหรับอำเภอในเขตนี้ คือ อำเภอบ้านแพง อำเภอศรีสงคราม อำเภอท่าอุเทน อำเภอนาหว้า อำเภอโพนสวรรค์ และอำเภอนาทม

เขตตอนใต้ พื้นที่บริเวณใกล้แม่น้ำโขงทางทิศตะวันออก เป็นที่ราบลุ่ม ส่วนทิศตะวันตก ซึ่งอยู่ห่างจากแม่น้ำโขงออกไปมีพื้นที่ดอนมีสภาพเป็นป่าเต็งรัง พื้นดินส่วนมากมีลักษณะเป็นหินลูกรัง บางแห่งมีลักษณะเป็นที่เนินและที่ราบสลับกัน มีแม่น้ำก่ำไหลผ่านพื้นที่ทางใต้สุดของจังหวัด ในเขตอำเภอนาแก มีเทือกเขาภูพานทอดเป็นแนวกั้นเขตระหว่างจังหวัดนครพนมกับจังหวัดมุกดาหาร สำหรับอำเภอที่อยู่ในเขตนี้ ได้แก่ อำเภอเมืองนครพนม อำเภอเรณูนคร อำเภอธาตุพนม อำเภอปลาปาก อำเภอนาแก และ อำเภอวังยาง

ลักษณะภูมิอากาศ จังหวัดนครพนมเป็นจังหวัดที่มีฝนตกชุกในฤดูฝน เพราะได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ที่พัดปกคลุม และอิทธิพลจากป่าไม้และเทือกเขาจากสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว รวมทั้งพายุจากทะเลจีนใต้ที่เคลื่อนผ่านหรือเคลื่อนเข้าใกล้ โดยมีปริมาณฝนตกชุก ตั้งแต่กลางเดือนพฤษภาคมถึงกลางเดือนตุลาคม

สภาพดินฟ้าอากาศ แบ่งออกเป็น 3 ฤดู คือ

ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่กลางเดือนกุมภาพันธ์ – กลางเดือนพฤษภาคม ของทุกปี ฤดูร้อน จะมีอากาศร้อนอบอ้าว อุณหภูมิเฉลี่ย 25 - 35 องศาเซลเซียส และมีอุณหภูมิสูงสุดอยู่ระหว่าง 37 - 40 องศาเซลเซียส

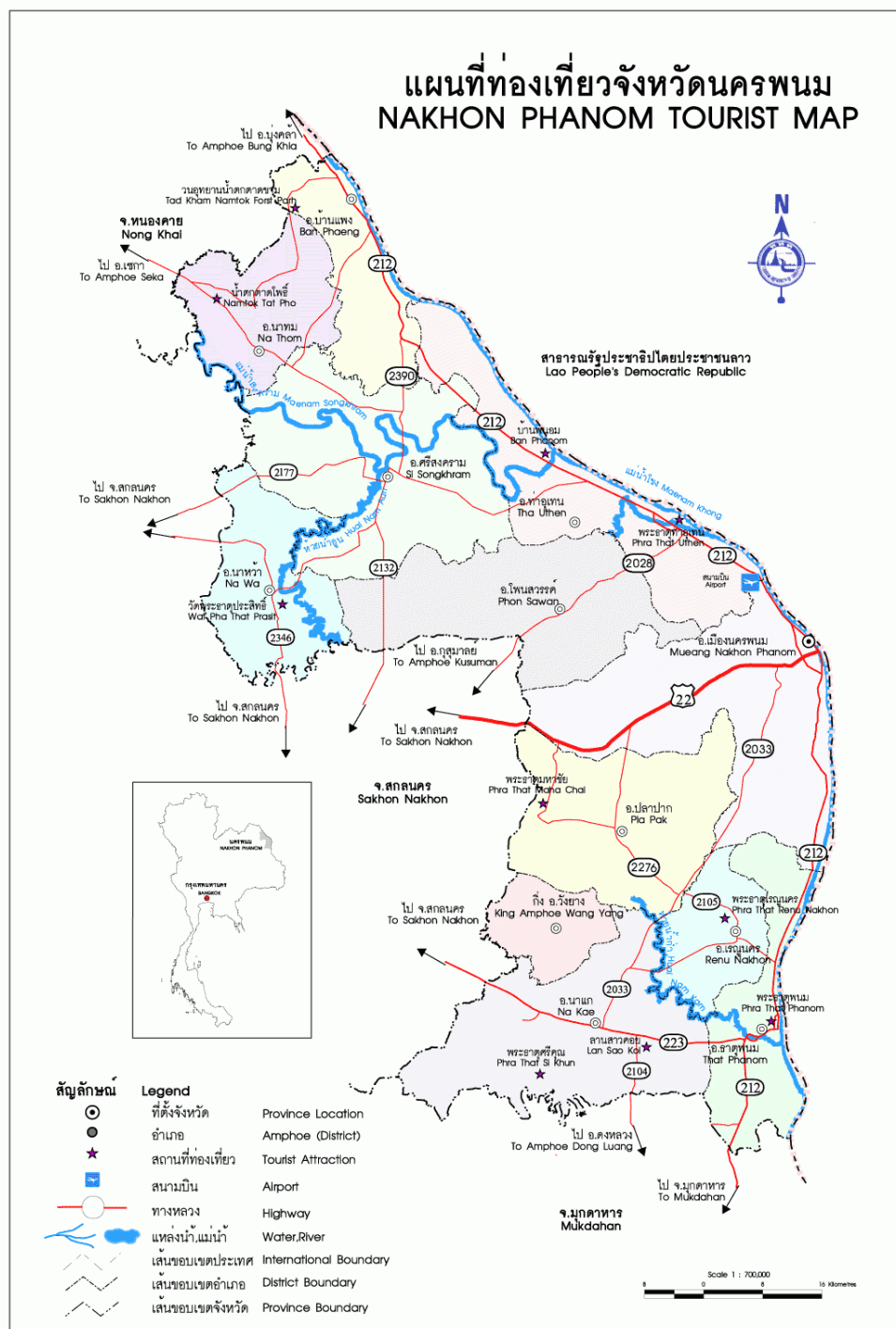
ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่กลางเดือนพฤษภาคม – กลางเดือนตุลาคม ของทุกปี ในบางส่วนของจังหวัดมีฝนตกชุกโดยเฉพาะพื้นที่ อำเภอที่อยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขง จะประสบอุทกภัย ได้รับความเสียหายเป็นประจำทุกปี เช่น อำเภอเมือง อำเภอท่าอุเทน และอำเภอบ้านแพง เป็นต้น ปริมาณฝนเฉลี่ย 2,424.4 มิลลิเมตร/ปี

ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่กลางเดือนตุลาคม – กลางเดือนกุมภาพันธ์ของทุกปี โดยทั่วไป อากาศจะหนาวเย็น อุณหภูมิเฉลี่ย 16 - 25 องศาเซลเซียส และอุณหภูมิต่ำสุดอยู่ในช่วง 8 - 15 องศาเซลเซียส

จังหวัดนครพนมแบ่งการปกครองออกเป็น 12 อำเภอ 99 ตำบล 1,123 หมู่บ้าน มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 104 แห่ง ประกอบด้วยองค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง เทศบาลเมือง 1 แห่ง เทศบาลตำบล 21 แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล 85 แห่ง (สำนักงานจังหวัด นครพนม, 2557)

สำหรับการตั้งรกรากของชาวญ้อในจังหวัดนครพนมนั้น ถิ่นฐานเดิมของไทยญ้อ อยู่ที่เมืองหงสา แขวงไชยบุรี ของประเทศลาวหรือจังหวัดล้านช้างของไทยสมัยหนึ่ง ไทยญ้อส่วนใหญ่ ได้อพยพมาตั้งถิ่นฐานใหม่ที่ไชยบุรี ปากน้ำสงครามริมฝั่งแม่น้ำโขง (ตำบลไชยบุรี อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนมในปัจจุบัน) เมื่อปี พ.ศ. 2351 ในสมัยรัชกาลที่ 1 ต่อมาเมื่อเกิดกบฏเจ้าอนุวงศ์ เวียงจันทน์ในสมัย รัชกาลที่ 3 (พ.ศ. 2369) พวกไทยญ้อที่เมืองไชยบุรีได้ถูกกองทัพเจ้าอนุวงศ์ กวาดต้อนไปแล้วให้ไปตั้งเมืองอยู่ ณ เมืองบุงลิ่ง ฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง (อยู่ในเขตแขวงคำม่วนประเทศลาว) อยู่ระยะหนึ่งต่อมาได้กลับมาตั้งเมืองขึ้นใหม่ที่ฝั่งขวาแม่น้ำโขงตั้งเป็นเมืองท่าอุเทนเมื่อ พ.ศ. 2373 ปัจจุบันคือ บริเวณวัดคามาวาสี บ้านโพน หมู่ 8 ตำบลโนนตาล อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม 48120 (สำนักงานจังหวัดนครพนม, 2557)

พูน ปณ ทิโต ชีเว

ที่มา : http://www.nakhonphanom.go.th/nakhonphanom/map/img_a1f94cc90f00777b2be62dddb0aad699.gif

ภาพประกอบ 6 แผนที่จังหวัดนครพนม

4.4 กลุ่มไต้ญ้อจังหวัดมุกดาหาร

จังหวัดมุกดาหาร ตั้งอยู่ทิศตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยมีแม่น้ำโขงเป็นเส้นกั้นพรมแดน ตั้งอยู่เส้นรุ้งที่ 16 – 17 องศาเหนือ และเส้นแวงที่ 104 – 105 องศาตะวันออก มีพื้นที่ทั้งหมด 4,407 ตร.กม. หรือ 2,712,400 ไร่ อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร ระยะทาง 642 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอนาแก อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม และอำเภอต่างอย จังหวัดสกลนคร

ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร อำเภอชานุมาน จังหวัดอำนาจเจริญ และอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

ทิศตะวันออก ติดต่อกับแขวงสะหวันนะเขต สปป.ลาว โดยมีแม่น้ำโขงเป็นเส้นกั้นพรมแดน

ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอเขาวง อำเภอภูมินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ และอำเภอเมยวดี จังหวัดร้อยเอ็ด และตั้งอยู่ตรงข้ามเมืองของ สปป.ลาว ดังนี้

อำเภอเมืองมุกดาหาร ตรงข้ามเมืองโกสอนพมวิหาร แขวงสะหวันนะเขต

อำเภอห้วยใหญ่ ตรงข้ามเมืองไชยบุรี แขวงสะหวันนะเขต

อำเภอดอนตาล ตรงข้ามเมืองไชยภูทอง แขวงสะหวันนะเขต

ลักษณะภูมิประเทศ ทิศเหนือและทิศใต้ของจังหวัดเป็นที่ราบสูง ทิศตะวันตกมีเทือกเขาภูพานมีลักษณะเป็นป่าไม้ บางแห่งเป็นป่าทึบ ส่วนทิศตะวันออกเป็นที่ราบสลับป่าไม้ และมีแม่น้ำโขงเป็นเส้นกั้นพรมแดนระหว่างประเทศไทยกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีความยาวประมาณ 72 กิโลเมตร มีพื้นที่ราบร้อยละ 20 ของพื้นที่จังหวัด ทรัพยากรธรรมชาติ มีความอุดมสมบูรณ์ มีพื้นที่ป่าไม้ประมาณ 953,300 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 35.15 ของพื้นที่จังหวัด

ลักษณะภูมิอากาศ สภาพภูมิอากาศจังหวัดมุกดาหาร แบ่งออกได้ 3 ฤดูกาล ดังนี้

ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่กลางเดือนกุมภาพันธ์ - กลางเดือนพฤษภาคม จะมีมวลอากาศเย็นหรือบริเวณความกดอากาศสูงแผ่ลงมาปะทะกับมวลอากาศร้อน ซึ่งจะทำให้บริเวณดังกล่าวเกิดพายุฝนฟ้าคะนองลมกระโชกแรง เกิดขึ้นได้ หรือเรียกอีกอย่างว่า พายุฤดูร้อน ซึ่งจะสร้างความเสียหายเกิดขึ้นในบริเวณที่พายุเคลื่อนผ่านอยู่ในบริเวณแคบ ๆ

ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่กลางเดือนพฤษภาคม - กลางเดือนตุลาคม จะเกิดฝนทั้งช่วงประมาณปลายเดือนมิถุนายน - ต้นเดือนกรกฎาคม ปริมาณฝนที่ได้เกิดจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้พัดเอาความชื้นเข้ามา และปริมาณฝนที่เกิดจากร่องฝนหรือร่องความกดอากาศต่ำ พาดผ่านในแนวตะวันออก - ตก ทำให้เกิดพายุฝนฟ้าคะนองเป็นบริเวณกว้าง ส่วนที่ปริมาณฝนมากที่สุด

ก็จะเห็นได้จากพายุหมุนเขตร้อนจากทะเลจีนตอนใต้เคลื่อนเข้ามาปีหนึ่งประมาณ 2 - 3 ลูก จะเกิดฝนตกเป็นบริเวณกว้าง

ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่กลางเดือนตุลาคม - กลางเดือนกุมภาพันธ์ จะมีมวลอากาศเย็นหรือบริเวณความกดอากาศสูงจากประเทศจีน แผ่ลงมาปกคลุมบริเวณดังกล่าวทำให้อากาศหนาวเย็นและแห้งโดยทั่วไป (สำนักงานจังหวัดมุกดาหาร, 2561)

สำหรับการตั้งรกรากของชาวฮั่นในจังหวัดมุกดาหารนั้น พบว่ามีชาวไทญ้ออยู่ในท้องที่อำเภอเมืองมุกดาหาร, บ้านดงเย็น บ้านนาจาน บ้านโพนสว่าง บ้านโคกขามเลียน ตำบลดงเย็น อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร, บ้านนาตะแบง ตำบลคำป่าหลาย อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร, ตำบลนิยมคำสร้อย อำเภอนิคมน้ำคำสร้อยอีกบางหมู่บ้านซึ่งอพยพมาจากเมืองคำเกิดคำม่วน ประเทศลาว ในสมัยรัชกาลที่ 3 และบ้านหนองแคน ตำบลหนองแคน อำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร (สถานภูมิภาคเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ ภาคเหนือตอนล่าง ร่วมกับสถานอารยธรรมศึกษา โขง - สาละวิน มหาวิทยาลัยนครสวรรค์, 2560)

ที่มา : <https://www.novabizz.com/Map/img/map-25-Mukdahan.gif>

ภาพประกอบ 7 แผนที่จังหวัดมุกดาหาร

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

5.1 แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์

การพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์เป็นแนวทางหนึ่งของการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การปรับโครงสร้างการผลิตให้สมดุลและยั่งยืน โดยมีต้นกำเนิดแนวคิดมาจากหนังสือ

ของ John Howkins ที่พูดถึงความสัมพันธ์ระหว่างความคิดสร้างสรรค์และเศรษฐศาสตร์สำหรับ Howkins แล้ว ทั้งความคิดสร้างสรรค์และเศรษฐศาสตร์ต่างไม่ใช่สิ่งใหม่ แต่สิ่งใหม่ก็คือ การพัฒนา รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างสองสิ่งนี้ และการใช้แนวความคิดสร้างสรรค์ร่วมกับแนวคิดด้านเศรษฐศาสตร์เพื่อสร้างมูลค่าและความมั่งคั่ง (value and wealth) สำหรับแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์นั้นมีหลายประเทศได้นำไปสร้างเป็นยุทธศาสตร์หลักในการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศพัฒนาแล้วที่ต้องการมองหาต้นแบบการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน และหลายประเทศก็ประสบความสำเร็จจากการใช้แนวคิดเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ เช่น ประเทศอังกฤษ ประเทศเกาหลี และประเทศญี่ปุ่น เป็นต้น และประเทศไทยได้เริ่มนำแนวคิดนี้มาใช้ไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550 - 2554)

ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ TCDC ได้ให้ความหมายของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ว่า “เศรษฐกิจสร้างสรรค์” คือ แนวคิดการขับเคลื่อนเศรษฐกิจบนพื้นฐานของการใช้องค์ความรู้ (Knowledge) การศึกษา การสร้างสรรค์งาน (Creativity) และการใช้ทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual property) ที่เชื่อมโยงกับรากฐานทางวัฒนธรรม การสั่งสมความรู้ของสังคมและเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมสมัยใหม่ เพื่อผลิตสินค้าและบริการที่สร้าง “มูลค่าทางเศรษฐกิจ” และ “คุณค่าทางสังคม” ซึ่งตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคในตลาดโลก

(พิริยะ ผลพิรุฬห์, 2556) กล่าวว่า เศรษฐกิจสร้างสรรค์เกิดจาก 2 ส่วน ปัจจัยหลักด้วยกัน คือ

1. ทูทางปัญญา (Intellectual Capital) หรือองค์ความรู้ สามารถอยู่ในรูปแบบของ “ฐานความรู้” เดิม หรือ “ความรู้ใหม่” ที่จะสามารถนำไปใช้ต่อยอดความคิด โดยทุนในลักษณะนี้สามารถเกิดได้จากทุนมนุษย์ (Human Capital) เช่น ศึกษาและการฝึกอบรมที่นำมาสู่ความคิดใหม่ ๆ ของทุนทางวัฒนธรรม (Culture Capital) เช่น วัฒนธรรมดั้งเดิมของไทย และทุนทางสังคม (Social Capital) เช่น ขนบธรรมเนียมและองค์ความรู้ในท้องถิ่น เป็นต้น

2. ทักษะการประยุกต์ (Adaptive Skills) ได้แก่ ทักษะที่สนับสนุนการนำองค์ความรู้ และทุนทางปัญญานั้นมาประยุกต์ให้เกิดการผลิต/บริการที่สามารถสร้างคุณค่า/มูลค่าได้อย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้น คำว่า “เศรษฐกิจสร้างสรรค์” อันประกอบไปด้วยคำว่า เศรษฐกิจ (Economy) และคำว่า สร้างสรรค์ (Creative) จะเกิดขึ้นได้ต้องมีทั้งสองส่วนนี้เกิดคู่กันในระดับสากล การแบ่งกลุ่มของเศรษฐกิจสร้างสรรค์มีความแตกต่างกัน โดยมีรูปแบบ 2 แนวคิดหลัก ได้แก่

1. กลุ่มเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่แยกประเภทตามชนิดสินค้า/บริการ Department for Culture Media and Sport (DCMS) ของประเทศสหราชอาณาจักร (DCMS Model) เป็นหน่วยงานแรกที่ได้เริ่มกำหนดประเภทของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ขึ้นในปี ค.ศ. 1998 โดยได้ตั้งคำจำกัดความว่า “เศรษฐกิจสร้างสรรค์คือจุดเริ่มต้นของการใช้ความคิดสร้างสรรค์, ทักษะ,

และพรสวรรค์ส่วนบุคคลเพื่อเพิ่มศักยภาพในการสร้างความมั่งคั่งและการสร้างงานจากการใช้ประโยชน์ในเชิงของทรัพย์สินทางปัญญา” โดยประเทศอังกฤษได้กำหนดให้เศรษฐกิจสร้างสรรค์ประกอบไปด้วย 13 ประเภทของอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ (Creative Industries) ได้แก่ 1) โฆษณา(Advertising) 2) สถาปัตยกรรม (Architecture) 3) งานศิลปะและโบราณวัตถุ (Art and Antiques) 4) งานฝีมือ (Craft) 5) งานออกแบบ (Design) 6) แฟชั่น (Fashion) 7) ภาพยนตร์และวีดีโอ (Film and Video) 8) ซอฟต์แวร์/เกมส์ (Leisure Software) 9) เพลง (Music) 10) ศิลปะการแสดง (Performing Arts) 11) สิ่งพิมพ์ (Publishing) 12) ซอฟต์แวร์และบริการทางด้านคอมพิวเตอร์ (Software and Computer Services) และ 13) โทรทัศน์และวิทยุ (TV and Radio) โดยรัฐบาลอังกฤษได้สร้างหน่วยงานย่อยเพื่อบริหารงานเศรษฐกิจสร้างสรรค์นี้ โดยเป็นการทำงานร่วมมือกันระหว่างภาครัฐและตัวแทนจากภาคเอกชน

2. กลุ่มเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่แยกตามประเภทกิจกรรมการผลิตและห่วงโซ่การผลิต การจำแนกในลักษณะนี้จะเน้นการจำแนกตามวัฒนธรรมเป็นหลัก (เช่น แบบ Symbolic Texts Model หรือแบบขององค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization : UNESCO) ตามศิลปะ (Concentric Circle Model) หรือตามระดับของความเข้มข้นของการใช้ลิขสิทธิ์อย่างขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก องค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (World Intellectual Property Organization: WIPO) ในรูปแบบของ Concentric Circle Model ในส่วนของ WIPO ได้จัดตั้งส่วนงานทางด้านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Industry Division) ในปี พ.ศ. 2548 (ค.ศ. 2005) เพื่อทำการวิเคราะห์และศึกษาทางด้านนี้โดยตรง ซึ่งทาง WIPO จะเน้นให้ความสำคัญกับงานประเภทอุตสาหกรรมสร้างสรรค์และสิทธิ์ที่เกี่ยวข้อง Copyright Industry ในขณะที่ UNESCO Institute of Statistics (UIS) ซึ่งเป็นหน่วยงานภายใต้ UNESCO ที่เก็บข้อมูลสถิติทางวัฒนธรรม และนำเศรษฐกิจสร้างสรรค์เข้ามาอยู่ใน Framework for Cultural Statistics โดย UNESCO ได้มีการกำหนดขอบเขตของอุตสาหกรรมที่คล้ายๆ กับ WIPO แต่จะให้ความสำคัญกับสินค้าประเภทวัฒนธรรม (Cultural Products) และได้เพิ่มแฟชั่นเข้าเป็นเศรษฐกิจสร้างสรรค์ด้วย

ในประเทศไทยสำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้กำหนดขอบเขตขนาดของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในประเทศไทยโดยยึดตามรูปแบบขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยการค้าและการพัฒนา (UNCTAD) และปรับเพิ่มเติมตามรูปแบบของ UNESCO โดยได้รวมอาหารไทยและการแพทย์แผนไทยเข้าไว้ในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ด้วย พร้อมทั้งได้จำแนกประเภทอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ออกเป็น 4 กลุ่มอุตสาหกรรมหลัก และ 15 กลุ่มอุตสาหกรรมย่อย ได้แก่ 1) มรดกทางวัฒนธรรม (Cultural Heritage) ได้แก่ งานฝีมือและหัตถกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและความหลากหลายทางชีวภาพ การแพทย์แผนไทย และอาหารไทย

2) ศิลปะ (Arts) ได้แก่ ศิลปะการแสดง และ ทัศนศิลป์ 3) สื่อสมัยใหม่ (Media) ได้แก่ ภาพยนตร์ และวีดิทัศน์ การพิมพ์ การกระจายเสียงและดนตรี 4) งานสร้างสรรค์และออกแบบ (Functional Creation) ได้แก่ การออกแบบแฟชั่น สถาปัตยกรรม การโฆษณา และซอฟต์แวร์ สำหรับต้นทุนทางวัฒนธรรมซึ่งถือเป็นจุดแข็งและเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของไทย คือ 1) ภาษา 2) วรรณกรรมพื้นบ้าน 3) ศิลปะการแสดง 4) แนวทางปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรมและงานเทศกาล 5) งานช่างฝีมือดั้งเดิม 6) ความรู้และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล 7) กีฬา ภูมิปัญญาไทย

แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์มีบทบาทสำคัญต่อการจัดการท่องเที่ยว ดังนี้

1. บทบาทของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการพัฒนาเศรษฐกิจสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน เศรษฐกิจสร้างสรรค์สร้างความเจริญเติบโตอย่างยั่งยืน (Sustainable Growth) เนื่องจากเป็นระบบเศรษฐกิจที่พึ่งพาการผลิตที่ใช้ความรู้เป็นพื้นฐานสำคัญเพื่อต่อยอดต่อการสร้างมูลค่าเพิ่ม (Value Added) ทางเศรษฐกิจ เนื่องจากความรู้และนวัตกรรมปัจจุบัน (โดยเฉพาะทางด้านความคิดสร้างสรรค์) สามารถสร้างได้จากบุคคลเพียงคนเดียวจนไปถึงองค์กรที่มีขนาดใหญ่ ดังนั้นเศรษฐกิจสร้างสรรค์จึงสามารถเพิ่มศักยภาพและผลิตภาพของแรงงานได้โดยตรง ส่งเสริมให้เกิดการถ่ายทอดความรู้ (Knowledge-Transfer) และเป็นการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมที่ไม่ต้องพึ่งพาแรงงานราคาถูก หรือการผลิตที่สร้างมลพิษอย่างอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ อย่างไรก็ตามเมื่อเปรียบเทียบระหว่างนวัตกรรมจากเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบวัฒนธรรม และความรู้ท้องถิ่นกับการลงทุนในเทคโนโลยีขั้นสูงอย่างการลงทุนทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแล้ว การลงทุนในวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจะช่วยสร้างการเจริญเติบโตอย่างยั่งยืนมากกว่า

2. บทบาทของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการพัฒนาทางสังคมและชุมชน สู่การพัฒนาที่ยั่งยืนจากการสร้างงานและสร้างความเข้มแข็งของชุมชน จากการใช้เครือข่ายความร่วมมือ และสร้างการมีส่วนร่วมภายในชุมชน เศรษฐกิจสร้างสรรค์ในระดับชุมชนช่วยส่งเสริมความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกันซึ่งช่วยสร้างทุนทางสังคมที่เข้มแข็ง ในด้านของสังคม จากการศึกษาพบว่า เศรษฐกิจสร้างสรรค์ยังช่วยลดช่องว่างทางสังคมอันเกิดขึ้นจากส่งเสริมการจ้างงานในกลุ่มแรงงานสตรี แรงงานคนชรา และคนพิการ ดังนั้น การสนับสนุนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในระดับชุมชนจึงช่วยกระจายรายได้พัฒนาชุมชนให้สามารถเลี้ยงตัวเองได้ ซึ่งจะช่วยลดการที่แรงงานอพยพออกไปทำงานในเขตเมือง นอกจากนี้เศรษฐกิจสร้างสรรค์ยังเป็นกิจกรรมการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมซึ่งทั้งหมดนี้สามารถเชื่อมโยงไปสู่บริบทของการพัฒนาที่ยั่งยืน

3. บทบาทของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ต่อการสร้างความเชื่อมโยงระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจและการพัฒนาสังคมและชุมชน เศรษฐกิจสร้างสรรค์มีส่วนช่วยในการลดปัญหาความยากจนจากการเป็นผู้เชื่อมโยงระหว่างเศรษฐกิจกับสังคมเข้าด้วยกัน จากการศึกษาพบว่า อุตสาหกรรมสร้างสรรค์ส่วนใหญ่ส่งเสริมการกระจายรายได้ที่ดีโดยรายได้ส่วนใหญ่ของการผลิตในอุตสาหกรรม

สร้างสรรค์จะตกไปสู่แรงงาน แรงงานที่ทำงานในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์จะมีผลิตภาพการผลิตที่สูง เศรษฐกิจสร้างสรรค์ช่วยสร้างการเชื่อมโยงของการผลิตที่พึ่งพาองค์ความรู้ในชุมชนโดยตรง เช่น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การสร้างงานศิลปะ การออกแบบ การแพทย์แผนไทย ซึ่งสิ่งเหล่านี้ ล้วนต้องพึ่งพากับภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้งสิ้น และการเชื่อมโยงดังกล่าว ไม่เพียงแต่เป็นการสร้าง มูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจมหภาคควบคู่ไปกับการสร้างงานและรายได้ของคนในชุมชน การศึกษา ยังพบว่า สาขางานฝีมือ/หัตถกรรม ซึ่งเป็นสาขาที่ใช้ปัจจัยการผลิตจากแรงงานในชุมชน ยังไม่ได้ ส่งเสริมให้มีการกระจายรายได้ที่ดีเพียงพอ

4. บทบาทของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ต่อการค้าระหว่างประเทศโดยเชื่อมต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการพัฒนาสังคมและชุมชน การส่งออกสินค้าของ เศรษฐกิจสร้างสรรค์มีส่วนสำคัญในการสร้างความเจริญเติบโตของเศรษฐกิจไทย โดยเฉพาะ กลุ่มงานสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อสมัยใหม่ และกลุ่มแสดงออกทางวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมที่จากการศึกษาพบว่า การส่งออกสินค้าประเภทดังกล่าวจะส่งผลอย่างมีนัยสำคัญไปสู่การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะการส่งออกทางวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมที่จะได้ประโยชน์ทั้งการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ควบคู่ไปกับการพัฒนาสังคมและชุมชนไปพร้อม ๆ กัน โดยกลุ่มอุตสาหกรรมสร้างสรรค์นี้ เป็นกลุ่มที่ประเทศไทยมีขีดความสามารถในการแข่งขันสูงอยู่แล้ว ในด้านของการนำเข้า การนำเข้า ศิลปะการแสดง สื่อสิ่งพิมพ์ และการออกแบบ จะสร้างประโยชน์กับเศรษฐกิจของไทยเป็นอย่างมาก เช่นเดียวกันโดยประโยชน์ที่ได้ก็คือ การได้รับทราบถึงความคิดใหม่ ๆ ที่สามารถนำมาต่อยอดการผลิต และการลงทุนในประเทศได้ นอกจากนี้ การสนับสนุนการนำเข้าสินค้าอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ ดังกล่าวจะช่วยเพิ่มสวัสดิการแก่ผู้บริโภคไทยให้ได้รับความสุขจากการบริโภคสินค้า ทางด้านศิลปะการแสดง สื่อสิ่งพิมพ์ และการออกแบบใหม่ๆ ที่มีความหลากหลาย ในด้านการค้า ภาคบริการ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้เชื่อมโยงผลผลิต/บริการจาก ชุมชนเพื่อต่อยอดไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ ซึ่งกรณีศึกษาของชุมชนอัมพวาเป็นตัวอย่างหนึ่ง ของความสำเร็จดังกล่าว

5. บทบาทของวิสาหกิจเอกชนในการใช้เศรษฐกิจสร้างสรรค์ผ่านช่องทาง ภายในประเทศต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจการลงทุนทางด้านนวัตกรรมในภาคเอกชน มีความสำคัญต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ ในปัจจุบัน ความคิดสร้างสรรค์ใหม่ๆ สามารถทำได้ง่ายขึ้น ภายใต้วิสาหกิจขนาดย่อม เนื่องจากความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี และการเข้าถึง แหล่งข้อมูลทางความคิดที่ง่ายขึ้น อย่างไรก็ตาม ปัญหาอุปสรรคส่วนใหญ่ที่ภาควิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อมประสบก็คือ การนำความคิดสร้างสรรค์นั้นไปผลิตสินค้าและแสวงหาโอกาสในเชิง พาณิชย์ซึ่งจะเป็นการเชื่อมโยงไปสู่การสร้างรายได้ทางเศรษฐกิจ และการขาดซึ่งประสิทธิภาพ การผลิตเมื่อเปรียบเทียบกับวิสาหกิจขนาดใหญ่ ผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์

ประสบปัญหาในการส่งมอบสินค้าไปสู่ผู้บริโภคภายในประเทศ โดยการบริโภคสินค้าสร้างสรรค์ในประเทศไทยยังได้รับความสนใจน้อยในกลุ่มผู้บริโภคคนไทย โดยสาเหตุอาจมาจากทั้งปัจจัยทางเศรษฐกิจ เช่น รายได้ และรสนิยม สาเหตุดังกล่าวจึงส่งผลให้ผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์จะให้ความสำคัญกับตลาดต่างประเทศ รวมถึงการให้บริการนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศเป็นสำคัญ

6. บทบาทของวิสาหกิจเอกชนในการใช้เศรษฐกิจสร้างสรรค์ต่อการพัฒนาสังคม และชุมชนวิสาหกิจชุมชนมีบทบาทสำคัญในการนำความรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาสู่กระบวนการผลิตและสร้างรายได้ให้กับชุมชน โดยเฉพาะด้านการจ้างงานเนื่องจากเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในระดับชุมชนจะเน้นการผลิตที่ไม่ได้ใช้เทคโนโลยีขั้นสูงมากนัก รายได้ส่วนใหญ่จึงตกอยู่กับแรงงาน โดยเฉพาะกลุ่มแรงงานที่ขาดโอกาส เช่น ผู้หญิงและคนชรา การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น ๆ เช่น องค์กรบริหารส่วนตำบล มูลนิธิ และสถาบันการศึกษา ยังเป็นกลยุทธ์ทางธุรกิจที่มีส่วนสำคัญในการพัฒนาชุมชนนั้น ๆ เช่นเดียวกัน

ทรงคุณ จันทจร (2554) กล่าวว่า เศรษฐกิจสร้างสรรค์เป็นการหลอมรวมวัฒนธรรมกับการออกแบบนวัตกรรมและรสนิยมเข้าไว้ด้วยกัน จำเป็นที่จะต้องสนับสนุนทักษะด้านการออกแบบศิลปะต่าง ๆ เพื่อให้ชุมชนมีความสามารถด้านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ถ้าคนในชุมชนมีความภาคภูมิใจในเสน่ห์พื้นถิ่น ใส่ความคิดสร้างสรรค์เข้าไปด้วย จะเกิดโครงการที่เป็นเอกลักษณ์มีคุณค่า สร้างเสน่ห์ให้คนชื่นชมมูลค่าจึงจะเกิดขึ้น และควรจะให้ความสำคัญกับการจดลิขสิทธิ์ทรัพย์สินทางปัญญาด้วย

5.2 แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน

การมีส่วนร่วม (Participation) เป็นกระบวนการสื่อสารในระบบเปิดซึ่งเป็นการสื่อสารสองทางระหว่างบุคคลกลุ่มบุคคลชุมชนหรือองค์การในการดำเนินกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งหรือหลายกิจกรรมทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งการมีส่วนร่วมจะเกี่ยวข้องกับกระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนาาร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมการดำเนินการ และร่วมรับผลประโยชน์ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายร่วมกันของกลุ่มและเป็นการเสริมสร้างความสามัคคี สร้างความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มด้วย (ยุพาพร รุ่งงาม, 2545)

การให้ความหมายจำกัดความการมีส่วนร่วม มีมากมายหลายทัศนะ มีทั้งความหมายกว้าง และความหมายแคบ ในบริบทของลักษณะงานในแง่มุมประเด็นต่าง ๆ แต่ก็เป็นไปในทิศทางเดียวกันในแง่ของการพัฒนา

“การมีส่วนร่วม” (Participation) หมายถึง กระบวนการที่รัฐบาลทำการส่งเสริม ชักนำและสร้างโอกาสให้กับประชาชนทั้งส่วนบุคคล กลุ่มชน ชุมชน สมาคม มูลนิธิและองค์กร

อาสาสมัคร เข้ามามีบทบาทในการดำเนินการในเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลาย ๆ เรื่องแล้วแต่กรณี (ไพรัตน์ เตชะรินทร์, 2531)

ประชัย ศรีจามร (2549) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าเป็นการสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในแนวทางการพัฒนา โดยผ่านทางกระบวนการส่งเสริม ชักนำ การสนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทในการเรียนรู้ การริเริ่มในการคิด ร่วมกำหนดแนวทางการพัฒนา ร่วมแก้ไข และวางแผนการปฏิบัติ รวมทั้งมีส่วนร่วมช่วยเหลือทรัพยากรทางการบริการ ตลอดจนอำนาจการตัดสินใจในด้านการกำหนดกิจกรรมแนวทางการดำเนินกิจกรรมของตนเองให้เกิดขึ้นภายในชุมชนด้วยความเต็มใจ และอย่างเต็มความสามารถของตน เพื่อเพิ่ม และพัฒนาขีดความสามารถด้านการจัดการ ควบคุมการใช้และการกระจายทรัพยากร ตลอดจนปัจจัยการผลิตในสังคม อันจะนำไปสู่การพึ่งพาตนเอง

สุนทร กองทรัพย์ (2548) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า การมีส่วนร่วมนี้หมายถึงการที่บุคคลหรือกลุ่มคน เข้าไปเกี่ยวข้องกับกระบวนการในรูปแบบของกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งด้วยความสมัครใจ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ได้ตั้งใจไว้อันเป็นประโยชน์ต่อตัวบุคคล ต่อกลุ่มคน และต่อส่วนรวม โดยประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจในกระบวนการการมีส่วนร่วมด้วยตัวเอง และรับผิดชอบในผลที่จะเกิดขึ้นจากการเข้าไปมีส่วนร่วม

5.3 แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นคำที่นักวิชาการได้ให้ความหมายไว้เมื่อปี พ.ศ. 2512 หรือ ค.ศ. 1969 ในการประชุมสภาการโบราณสถานระหว่างประเทศ (International Council on Monuments and Sites: ICOMOS) ที่เมืองออกซ์ฟอร์ด ประเทศอังกฤษ โดยมีจุดมุ่งเน้น ให้เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวได้รับแรงบันดาลใจหรือสิ่งกระตุ้นให้เดินทางไปยังจุดหมายปลายทาง เพื่อเรียนรู้ มีประสบการณ์ร่วมกัน และตระหนักถึงคุณค่าทางวัฒนธรรมของชุมชนนั้นซึ่งครอบคลุมถึงงานสร้างสรรค์ ขนบธรรมเนียมประเพณี และกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน ซึ่งนักท่องเที่ยวและคนในชุมชนต้องเคารพ เรียนรู้และเข้าใจวัฒนธรรมซึ่งกันและกันเพื่อให้เกิดมิตรภาพและสันติภาพระหว่างชุมชนอย่างยั่งยืน สำหรับลักษณะการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สำคัญ มีอยู่ 9 ประการ คือ

1. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์ โบราณสถาน ศิลปวัฒนธรรมและประเพณี โดยยึดหลักการอนุรักษ์ทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไว้ให้ดีที่สุด เพื่อสืบทอดถึงอนุชนรุ่นหลังต่อไป
2. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่มีการจัดการอย่างยั่งยืนทั้งในเชิงเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยยึดหลักการไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมหรือกระทบต่อสิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุด

3. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้คงไว้ซึ่งวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นทั้งในแง่สังคมและวัฒนธรรม โดยยึดหลักการ คือ ให้เป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวที่ต้องการศึกษาความแตกต่างทางด้านสังคมและวัฒนธรรมที่หลากหลาย

4. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้ความรู้แก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ทั้งนักท่องเที่ยว ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยว ผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยว และประชาชนในท้องถิ่น โดยยึดหลักการที่ว่าต้องให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้รับความรู้และประสบการณ์จากการท่องเที่ยว พร้อมทั้งมีจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม

5. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมและได้รับผลประโยชน์ โดยยึดหลักการที่ว่าต้องให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมจัดการแหล่งท่องเที่ยว และได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว อันเป็นการกระจายรายได้สู่ชุมชนและท้องถิ่น

6. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่มีการตลาดของการบริการการท่องเที่ยวครบตามเกณฑ์แห่งการอนุรักษ์อย่างแท้จริง โดยยึดหลักที่ว่าต้องให้ธุรกิจท่องเที่ยวเน้นการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

7. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจ เพิ่มคุณค่าของประสบการณ์ที่ได้รับ ทำให้เกิดความต้องการที่จะกลับมาท่องเที่ยวซ้ำอีก โดยยึดหลักการที่ว่าต้องมีกิจกรรมท่องเที่ยวตรงตามความคาดหวังของนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

8. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่คำนึงถึงขีดความสามารถของพื้นที่ และความสะอาดของพื้นที่ โดยยึดหลักที่ว่าต้องไม่เกินขีดความสามารถรองรับของพื้นที่ในทุก ๆ ด้าน และต้องดูแลรักษาความสะอาดของแหล่งท่องเที่ยวอยู่เสมอ

9. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่คำนึงถึงความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว โดยยึดหลักการที่ว่าต้องป้องกันรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวอย่างเข้มงวด เพื่อให้นักท่องเที่ยวอบอุ่นใจ

5.4 ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม

ทฤษฎีโครงสร้าง - หน้าที่นิยม เป็นที่นิยมใช้กันในสาขาวิชาสังคมวิทยา และมานุษยวิทยา โดยผู้วางรากฐานทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยมที่สำคัญ มี 3 ท่าน คือ Emile Durkheim , Bronislaw Malinowski และ A.R. Radcliffe - Brown ซึ่ง Bronislaw Malinowski เสนอทฤษฎีหน้าที่นิยมอย่างเป็นสากลว่า วัฒนธรรมจะตอบสนองความต้องการจำเป็นของปัจเจกบุคคลใน 3 ด้าน คือ

1) ความจำเป็นขั้นพื้นฐานเพื่อการดำรงชีวิต เช่น อาหาร ที่อยู่อาศัยและเครื่องใช้ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต

2) ความต้องการด้านสังคมและจิตใจ ใช้สำหรับแก้ไขปัญหาพื้นฐานเพื่อให้มนุษย์ได้รับความจำเป็นพื้นฐาน เช่น การแบ่งงานกันทำ การแจกจ่ายอาหาร การผลิตสินค้าและการควบคุมทางสังคมด้วยกลไกที่มีประสิทธิภาพ

3) ความต้องการเพื่อความมั่นคงทางจิตใจ เช่น ความสงบทางใจ ความกลมกลืนทางสังคม และการมีระบบสังคมที่ตอบสนองได้ เช่น ความรู้ กฎหมาย ศิลปวัฒนธรรม เป็นต้น

ทั้งนี้หน้าที่ของวัฒนธรรมเป็นหลักการสำคัญเพื่อใช้วิเคราะห์พฤติกรรมของมนุษย์ซึ่งนำไปสู่การศึกษาาระบบวัฒนธรรมทั้งหมด

ทางด้าน Emile Durkheim ได้เสนอทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมมากกว่าที่จะใช้อธิบายปรากฏการณ์ของปัจเจกบุคคล โดยเน้นเสถียรภาพทางสังคม ความเป็นระเบียบและความผาสุกของสังคม Radcliffe – Brown เสริมว่า องค์ประกอบสำคัญที่ช่วยยึดสังคมไว้ด้วยกันนั้น ได้แก่ ค่านิยม ความรู้สึกและพิธีกรรมต่าง ๆ

ทั้งนี้ Emile Durkheim สนใจสัญลักษณ์ของกลุ่มหรือความเป็นกลุ่มที่ปัจเจกบุคคลผูกพันกับสังคมว่า เป็นวิธีแสดงออกที่กระทบต่อสมาชิกของสังคม โดยพิจารณาจากระดับความสัมพันธ์ระหว่างศาสนาหรือระบบความเชื่อกับสังคม และระดับปัจเจกชนกับกลุ่มสังคม อันจะนำไปสู่ธรรมเนียมประเพณีที่มั่นคง และพิธีกรรมที่กลายมาเป็นกลไกควบคุมพฤติกรรมทางสังคม อย่างไรก็ตามนักวิชาการต่างก็ตีความคำว่า “โครงสร้าง” แตกต่างกันไป ทั้งในฐานะที่เป็นภาวะที่มีโครงสร้าง (รูปธรรม) และสถาบันกับภาวะที่มีคุณสมบัติไร้โครงสร้าง (นามธรรม) โดยทั้งสองภาวะต่างเกี่ยวพันกันในเชิงกระบวนการและสามารถแสดงออกได้ในเชิงวัฒนธรรมหรือพิธีกรรมต่าง ๆ

บุญสม ยอดมาลี และคณะ (2554) ได้กล่าวว่า ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยมจะต้องประกอบด้วย

1. สังคมทุกสังคมจะต้องมีโครงสร้างซึ่งประกอบด้วยหน่วยต่าง ๆ
2. แต่ละหน่วยต่างทำหน้าที่ประสานกัน
3. แต่ละหน่วยต่างปฏิบัติหน้าที่เพื่อความคงอยู่ของสังคม
4. แต่ละหน่วยต่างยึดระบบค่านิยมเป็นแนวในการปฏิบัติหน้าที่

กล่าวโดยสรุป คือ ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยมหรือที่เรียกกันว่า ทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ ทฤษฎีนี้ใช้อธิบายบริบทของสังคมในมิติขององค์ประกอบของสถาบันต่าง ๆ ที่ปรากฏความสัมพันธ์ของปัจเจกบุคคลและกลุ่มคนในรูปแบบของวิถีชีวิต การใช้กลไกทางสังคมผ่านระบบความเชื่อและค่านิยมเพื่อควบคุมพฤติกรรมของคน ให้สังคมอยู่ในภาวะสมดุล (Equilibrium)

ไม่ให้เกิดความไร้ระเบียบ (Anomie) ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม ประกอบไปด้วย

1. โครงสร้างทางสังคม (Social Structure) คือ รูปแบบอันถาวรที่เกิดจากความสัมพันธ์ของพฤติกรรมทางสังคม
2. หน้าที่ทางสังคม (Social Functions) เป็นส่วนที่ทำหน้าที่เชื่อมโครงสร้างสังคมแต่ละส่วนเข้าด้วยกัน ทำให้สังคมทั้งระบบเกิดการประสานงานและทำงานร่วมกัน ความเจริญหรือความเสื่อม ของสังคมขึ้นอยู่กับโครงสร้างและหน้าที่ที่สำคัญ

5.5 ทฤษฎีสัมพันธสัญลักษณ์

ทฤษฎีสัมพันธสัญลักษณ์ หรือทฤษฎีการกระทำระหว่างกันด้วยสัญลักษณ์ บัญสม ยอดมาลี และคณะ (2554) กล่าวว่า แนวคิดของทฤษฎีสัมพันธสัญลักษณ์ แนวคิดนี้เกิดจากนักคิดในสำนักชิคาโกที่มีความสำคัญ 2 ท่านคือ George Herbert Mead และ Charles Cooley โดย George Herbert Mead สนใจพฤติกรรมและตัวตนเชิงสังคมของมนุษย์ ตัวตนดังกล่าวของมนุษย์มีอยู่ 2 ด้าน คือ 1. ตัวตนที่เป็นผู้กระทำที่มีการควบคุมตัวเองไม่ใช่ผู้ถูกกระทำ และ 2. ตัวตนที่เกิดจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวเองกับคนอื่นและสังคม แนวคิดของ Charles Cooley ซึ่งพูดถึงการมองเห็นตัวตนที่สะท้อนผ่านกระจกเงา (looking-glass self) ที่เป็นเสมือนวิถีทางหรือแนวทางของบุคคลที่จะดำรงตัวตนของตัวเองจากภาพสะท้อนที่คนอื่นประเมิน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสังคมมีอิทธิพลต่อการกำหนดตัวตนของบุคคล เพราะภาพสะท้อนจากสิ่งที่คุณอื่นสร้างต่อตัวเราส่งผลต่อการรับรู้ตัวตนของเราเอง ดังนั้นพฤติกรรมหรือการกระทำของมนุษย์ขึ้นอยู่กับความหมายทางสังคมที่เกิดขึ้นภายใต้บริบทของการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างมนุษย์ผู้กระทำกับสังคม หรือผู้คนในสังคม

ความหมายทางสังคม เกิดจากความเชื่อที่ว่ามีมนุษย์คิดได้ โดยการสร้างภาษาขึ้นมาเป็นเครื่องมือในการคิด การคิดดังกล่าวเกิดขึ้นเมื่อเรามีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ในเรื่องของการสื่อสารว่าเราสื่อสารอะไร มีความหมายอย่างไร และเรากำลังสื่อสารกับใคร และวิธีการสื่อสารของเราควรเป็นเช่นไร เมื่อเรารู้ความหมายแล้ว เราก็สามารถมีพฤติกรรมที่ตอบสนองอย่างเหมาะสมกลับไปได้ ปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์ผู้กระทำที่สัมพันธ์กับผู้อื่นและสังคม ทั้งระดับครอบครัว สถาบันทางสังคม เช่น สถาบันการศึกษา กลุ่มเพื่อน กลุ่มอาชีพ สมาคม ที่มีบทบาทด้านการสร้างความคาดหวังทางสังคม และส่งผ่านความหมายและความคาดหวังมาสู่เราซึ่งเป็นสมาชิกของสังคม ดังนั้นเมื่อปฏิสัมพันธ์ทางสังคมมีผลกับการกระทำของมนุษย์ เมื่อความคาดหวังและความหมายทางสังคมผิดพลาดอาจจะนำไปสู่ปัญหาของการกระทำที่มีความเสี่ยงต่อการตีตราทางสังคม

ทฤษฎีสัมพันธสัญลักษณ์หรือทฤษฎีการกระทำระหว่างกันด้วยสัญลักษณ์เป็นทฤษฎีที่เริ่มด้วยความคิดในเรื่องการกระทำระหว่างกัน (Interactionism) และสัญลักษณ์ (Symbol) ซึ่งถือเป็นหัวใจหลักของทฤษฎีนี้ ทฤษฎีสัมพันธสัญลักษณ์เป็นทฤษฎีที่เน้นแนวคิดเรื่องความเข้าใจ

เกี่ยวกับสัญลักษณ์ และกระบวนการตีความของการมีปฏิสัมพันธ์กันของบุคคลกับสัญลักษณ์ต่าง ๆ อันเป็นพื้นฐานที่จะเข้าใจพฤติกรรมมนุษย์ หัวใจของทฤษฎีนี้อยู่ที่คติการกระทำระหว่างกัน และสัญลักษณ์ โดยมีสมมติฐานสำคัญว่า มนุษย์ติดต่อสื่อสารกันโดยอาศัยสัญลักษณ์เป็นสื่อที่ช่วยให้เกิดความเข้าใจกัน สัญลักษณ์มีความหมายได้หลายอย่างซึ่งแตกต่างจากสัญลักษณ์เพราะสัญลักษณ์สามารถตีความหมายได้เพียงอย่างเดียว ตัวอย่างของสัญลักษณ์ เช่น ภาษา กริยา ท่าทาง หรือการกระทำ เป็นต้น

ทฤษฎีสัมพันธ์สัญลักษณ์หรือทฤษฎีการกระทำระหว่างกันด้วยสัญลักษณ์ สิ่งที่ควรทำความเข้าใจเบื้องต้นในทฤษฎีนี้ คือ การกระทำระหว่างกันทางสังคมและการกระทำระหว่างกันด้วยสัญลักษณ์ การกระทำระหว่างกันทางสังคม (Social Interaction) หมายถึง การกระทำของบุคคลที่มีผลอย่างหนึ่งต่อความคิดหรือการกระทำของบุคคลอีกคนหนึ่งไม่ว่าการกระทำนั้นจะเป็นไปในทิศทางเดียวกัน เช่น การโฆษณาสินค้าในโทรทัศน์ นอกจากนี้ นักสังคมวิทยา ยังได้แบ่งแยกการกระทำระหว่างกันทางสัญลักษณ์ออกจากการกระทำระหว่างกันทางพฤติกรรม (Behavioral Interactionism) โดยการกระทำระหว่างกันทางสัญลักษณ์มีการถ่ายทอดความคิด ส่วนการกระทำระหว่างกันทางพฤติกรรมไม่มีการถ่ายทอดทางความคิด การเข้าใจกันระหว่างคู่สัมพันธ์จะอาศัยพฤติกรรมที่แสดงออกมาภายนอก (Overt Behaviors) เท่านั้น การกระทำระหว่างกันทางสัญลักษณ์เป็นของมนุษย์ สำหรับมนุษย์จะใช้การกระทำระหว่างกันทั้งสองอย่างผสมกันในการเข้าใจกัน คือ อาศัยพฤติกรรมที่แสดงออกเป็นสื่อในการรู้ความหมายของคู่สัมพันธ์ เนื่องจาก การกระทำระหว่างกันทางสัญลักษณ์ต้องมีการสื่อความคิดกัน

สรุปทฤษฎีสัมพันธ์สัญลักษณ์ ได้ให้ข้อคิดเกี่ยวกับการจัดระเบียบทางสังคม ซึ่งเกิดจากความสัมพันธ์ของสัญลักษณ์ที่คนในชุมชนนำมากระทำและใช้ร่วมกันระหว่างคนในชุมชน ด้วยการแสดงออก หรือเน้นให้เกิดผลของการกระทำระหว่างกัน สังคมมีอิทธิพลต่อการกำหนดตัวตนของบุคคล เพราะภาพสะท้อนจากสิ่งที่ผู้อื่นสร้างต่อตัวเราส่งผลต่อการรับรู้ตัวตนของเราเอง ดังนั้นพฤติกรรมหรือการกระทำของมนุษย์ย่อมขึ้นอยู่กับความหมายทางสังคมที่เกิดขึ้นมาภายใต้บริบทของการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างมนุษย์ผู้กระทำกับสังคมหรือผู้คนในสังคม การเกิดความเจริญ หรือความเสื่อมสลายทางสังคมขึ้นอยู่กับ การตัดสินใจของสมาชิกในสังคม และการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเกิดขึ้นจากการกระทำระหว่างมนุษย์นั่นเอง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว

ของกลุ่มชาติพันธุ์ และด้านแรงจูงใจ ความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยว ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

งานวิจัยในประเทศ

ชัยสิทธิ์ ดำรงวงศ์เจริญ (2550) ได้วิจัยการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงอนุรักษ์ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีศึกษาภูผายนต์ อำเภอภูพาน จังหวัดสกลนคร พบว่า การวางแผนแบบมีส่วนร่วมและการมีแผนปฏิบัติการที่ช่วยขับเคลื่อนการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมาย โดยผู้นำด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มีการฝึกอบรมมัคคุเทศก์ให้แก่ชาวบ้าน เตรียมการจัดกิจกรรมการแสดงทางวัฒนธรรมให้แก่ผู้เยี่ยมชมและผู้มาพักผ่อนหย่อนใจ พร้อมทั้งปรับปรุงภูมิทัศน์ของชุมชน

สุพล ชัยทร (2552) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบโฮมสเตย์ ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงและลาวโซ่งในภาคกลางของประเทศไทย ผลการศึกษาพบว่า การจำแนกการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบโฮมสเตย์ แบ่งเป็น 2 รูปแบบ ตามกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงบ้านดอนคา มีเป้าประสงค์เพื่อการบริการที่พึกและนำเที่ยวสัมผัสวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง โดยยึดหลักการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่น ส่วนไทยทรงดำโคกสำโรงเป้าประสงค์เพื่อการบริการที่พึกและนำเที่ยวสัมผัสวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นกลุ่มชาติพันธุ์ลาวโซ่ง โดยยึดหลักการสำคัญ 5 ประการ คือ 1) การอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่น 2) จัดการโดยชุมชนเพื่อชุมชน 3) บริการโดยยึดนักท่องเที่ยวเป็นสำคัญ 4) สัมผัสวิถีชีวิตจริง และ 5) ความโปร่งใสและเป็นธรรม การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบโฮมสเตย์ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงและลาวโซ่ง ทั้ง 2 อย่าง มีองค์ประกอบการจัดการท่องเที่ยวที่คล้ายคลึงกัน แต่มีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่แตกต่างกันไปตามอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ โดยต้องอาศัยความร่วมมือของชุมชนและผู้นำท้องถิ่นเป็นสำคัญ

วันสาด ศรีสุวรรณ (2553) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนลุ่มน้ำตาปีครอบคลุมพื้นที่สามจังหวัด คือ จังหวัดสุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช และจังหวัดกระบี่ ในเขตภาคใต้ของประเทศไทยเป็นชุมชนที่มีความหลากหลายและมีความอุดมสมบูรณ์ทางทรัพยากรธรรมชาติและมรดกทางวัฒนธรรม ผลการวิจัยพบว่า วัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวของชุมชนลุ่มน้ำตาปีมีอัตลักษณ์ที่โดดเด่นที่เอื้อต่อการท่องเที่ยวทั้งในแง่ประวัติศาสตร์ กลุ่มชาติพันธุ์ ภาษา วรรณกรรม การละเล่นพื้นบ้าน ศาสนาพิธีกรรม และความเชื่อโบราณสถาน โบราณวัตถุ ขนบธรรมเนียม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และสภาพภูมิประเทศทางธรรมชาติ แนวทางการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนลุ่มน้ำตาปี ประกอบด้วย 1) รณรงค์สร้างจิตสำนึกของคนในชุมชนให้มีความรู้สึกเป็นเจ้าของมีความรับผิดชอบร่วมกันในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม ความสะอาดของสถานที่ และความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว

2) สร้างคุณค่าให้แก่ชุมชน โดยร่วมกันศึกษาค้นคว้าหาสิ่งที่ดีและมีประโยชน์ เพื่อนำมาจัดกิจกรรมท่องเที่ยว รวมทั้งความมีอัตลักษณ์ไมตรีของชุมชน 3) มีการวางแผนรับผิดชอบร่วมกันในการดำเนินงานและแบ่งปันผลประโยชน์ และ 4) จัดเตรียมความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ได้แก่ ด้านศูนย์ข้อมูล เส้นทางท่องเที่ยว ด้านอาหาร เครื่องดื่ม ห้องน้ำ จุดชมวิว การสื่อสาร และวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ประกอบกิจกรรมการท่องเที่ยว ด้านรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนลุ่มน้ำตาปี เป็นการบริหารจัดการในรูปแบบของคณะกรรมการระดับตำบล ร่วมกันพัฒนา โดยเลือกตั้งจากสมาชิกของชมรมการท่องเที่ยวในพื้นที่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนจะประสบความสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อ 1) ชุมชนเห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและร่วมมือดำเนินการอย่างจริงจังและต่อเนื่อง 2) ชุมชนต้องรักและหวงแหนวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น 3) แผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต้องได้รับการยอมรับและเป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ 4) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและรัฐบาลต้องมีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและสนับสนุนงบประมาณเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวในท้องถิ่น และ 5) ผู้มีส่วนร่วมในการจัด และพัฒนาการท่องเที่ยวได้รับผลประโยชน์ร่วมกันอย่างเป็นธรรม

อิทธิพล โกมลิต (2553) การจัดการท่องเที่ยวต้องอาศัยการร่วมมือกันของทุกฝ่าย และของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้แก่ คนในท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่น ผู้ประกอบการ และเจ้าหน้าที่ของรัฐ ต้องกระทำอย่างต่อเนื่องให้เกิดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ ทั้งการจัดเก็บข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการท่องเที่ยว การวางแผนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน การให้บริการข้อมูลป้ายหรือแผ่นพับเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยวการรักษาความหลากหลายของธรรมชาติ การรักษาความหลากหลายทางสังคมและวัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่น การเพิ่มมูลค่าทางสังคม วัฒนธรรม และประเพณีในท้องถิ่นให้สูงขึ้นการท่องเที่ยวมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชุมชนเป็นอย่างมาก ในอดีตจนถึงปัจจุบันที่ผ่านมามีการพัฒนาการท่องเที่ยว แต่การดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวยังมีปัญหาต้องได้รับการแก้ไข ผู้มีบทบาทหน้าที่ขาดความเข้าใจอย่างแท้จริง ขาดความรู้และทักษะการจัดการที่ดี ขณะที่การท่องเที่ยวมีปัญหามากขึ้น ความเจริญทางเทคโนโลยีด้านการสื่อสาร ลักษณะของนักท่องเที่ยวก็มีแนวโน้มเปลี่ยนไปจากการแสวงหาความบันเทิงอย่างเดียวมาเป็นการแสวงหาความรู้และสาระบันเทิงผสมผสานกันในเชิงบูรณาการมากยิ่งขึ้น การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ต้องรักษาสมดุลระหว่างคุณภาพชีวิตกับรายได้ รวมทั้งการอนุรักษ์และความทันสมัยต้องอยู่อย่างสมดุลกัน จึงต้องมีการสร้างความรู้ ความเข้าใจกับคนในท้องถิ่นให้ชัดเจนในบทบาทที่จะยกระดับคุณภาพของรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ให้สมดุล และยั่งยืนต่อไป

ทิพวรรณ อินันนันทานนท์ (2554) ได้ศึกษาการพัฒนาศักยภาพวัฒนธรรมชนเผ่าอาข่า เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ พบว่า วัฒนธรรมอาข่ามีลักษณะที่แตกต่างจากที่อื่น ทำให้มีนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก ผลที่ได้จากการพัฒนาเศรษฐกิจของชาวอาข่าจะช่วยให้ชาวอาข่ามีรายได้จากการท่องเที่ยว ทำให้เกิดการพัฒนาตนเองด้วยการสร้างรายได้จากวัฒนธรรม ส่วนผลกระทบด้านลบคือ ชุมชนเกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม เช่น ทำให้มีขยะมากขึ้น ส่วนการพัฒนาสร้างสรรค์พบว่า ควรมีการนำเอาภูมิปัญญาออกมาเป็นสิ่งดึงดูดใจแก่นักท่องเที่ยว และแนวทางการพัฒนาศักยภาพทางวัฒนธรรมของชนเผ่าอาข่าควรมียึดถือประเพณีวัฒนธรรมเดิม การรักษาป่าไม้ และแหล่งท่องเที่ยวให้มีความอุดมสมบูรณ์ รักษาเอกลักษณ์การแต่งกายของชนเผ่า มีกิจกรรมทางศาสนาและประเพณีปฏิบัติโดยเฉพาะในช่วงเทศกาลต่าง ๆ ควรมีการประชาสัมพันธ์ ขอรับความร่วมมือ ความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนควรมีการส่งเสริม ถ่ายทอดความรู้ เรื่องการจัดการการท่องเที่ยวแก่เยาวชนชาวอาข่า

พนมพร สารสิทธิ์ยศ (2552) ผู้ไทย แนวทางการจัดการหมู่บ้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว (โฮมสเตย์) จังหวัดมุกดาหาร พบว่าสภาพปัจจุบันของหมู่บ้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว (โฮมสเตย์) จังหวัดมุกดาหาร ในด้านที่พักอาศัย ที่พักอาศัยมีโครงสร้างแข็งแรง ห้องนอน ห้องน้ำ ห้องส้วม และห้องครัวสะอาดพร้อมสำหรับใช้ , ด้านอาหาร มีการปรุงอาหารที่ถูกหลักโภชนาการ และอาหารส่วนใหญ่เป็นอาหารพื้นบ้าน , ด้านวัฒนธรรม มีการแต่งกายมีภาษาพูดที่เป็นเอกลักษณ์เป็นของตนเอง มีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างเจ้าบ้านและนักท่องเที่ยว , ด้านผลิตภัณฑ์ มีร้านค้าจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน และออกจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน ตามงานแสดงสินค้า OTOP , ด้านแหล่งท่องเที่ยว มีแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นธรรมชาติ มีโบราณสถานซึ่งมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ มีกิจกรรมท่องเที่ยวและกิจกรรมฝึกหัดศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน , ด้านการประชาสัมพันธ์ มีการจัดพิมพ์ทำคู่มือแนะนำการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ และจัดทำเว็บไซต์ สำหรับปัญหาปัจจุบัน พบว่า ด้านที่พักอาศัย กรณีมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเป็นจำนวนมากจำนวนที่พักรจะไม่เพียงพอต่อนักท่องเที่ยว , ด้านอาหาร นักท่องเที่ยวต่างชาติต่างภูมิภาคบางส่วนรับประทานอาหารพื้นบ้านไม่ได้ , ด้านวัฒนธรรม นักท่องเที่ยวจำนวนมากไม่เข้าใจวัฒนธรรมพื้นบ้านบางอย่าง เช่น พิธีกรรมรักษาโรคแบบผู้ไทย , ด้านผลิตภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์บางอย่างไม่เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว ชาวต่างชาติในการผลิต ชาวผู้ชำนาญการเฉพาะในการผลิต , ด้านแหล่งท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวบางส่วนทิ้งขยะในสถานที่ท่องเที่ยว และด้านการประชาสัมพันธ์ หมู่บ้านส่วนใหญ่ชาวผู้รู้ ในด้านการจัดทำเว็บไซต์ หน่วยงานราชการไม่ให้ความร่วมมือในการเผยแพร่ และขาดงบประมาณในการส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ ส่วนทางด้านแนวทางการจัดการหมู่บ้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว (โฮมสเตย์) จังหวัดมุกดาหาร พบว่าแต่ละหมู่บ้านมีการจัดการด้านที่พักอาศัย ด้านอาหาร ด้านวัฒนธรรม ด้านแหล่งท่องเที่ยว

ด้านผลิตภัณฑ์ และด้านการประชาสัมพันธ์อย่างเป็นระบบและสอดคล้องกับวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวไทย ด้วยเหตุนี้จึงทำให้มีจำนวนนักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยวในหมู่บ้านวัฒนธรรมเพิ่มขึ้น

ศุภิสรา ประเสริฐ (2551) ได้ศึกษา องค์ความรู้เกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกร ที่สามารถพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของจังหวัดชัยภูมิ พบว่า ควรมีการอนุรักษ์ด้านภาษาผู้ฮกกรทั้งด้านการพูดและการเขียนให้มีสอนในโรงเรียนอย่างเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนและให้นำความรู้นั้นไปใช้ในชีวิตรประจำวัน ควรส่งเสริมการเล่นตามประเพณีของชาวผู้ฮกกรอย่างต่อเนื่อง โดยหมุนเวียนจัดตามหมู่บ้านเครือข่ายผู้ฮกกรทั้ง 14 หมู่บ้านของจังหวัดชัยภูมิ ส่วนแนวทางอนุรักษ์ ฟื้นฟูและการพัฒนาขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวผู้ฮกกรเพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่เหมาะสมของจังหวัดชัยภูมิ ควรมีการอนุรักษ์ ด้านภาษา ฟื้นฟูประเพณี ความเชื่อ พิธีกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชาวผู้ฮกกร ควรมีการจัดองวิถีชีวิต เครื่องมือยังชีพ การประกอบอาชีพของชาวผู้ฮกกร ไว้ที่อุทยานแห่งชาติอย่างถาวร จัดตารางของชุมชนที่เป็นเครือข่ายเพื่อไปแสดงวิถีชีวิตในช่วงเทศกาลการท่องเที่ยว ให้ทุกชุมชนของเครือข่ายผลิตของที่ระลึกส่งไปที่ศูนย์จำหน่ายสินค้าอย่างต่อเนื่อง จัดตั้งคณะกรรมการของชุมชนเครือข่ายเพื่อบริหารรายได้ที่เกิดขึ้นเพื่อให้กระจายรายได้เข้าสู่ชุมชนอย่างเป็นธรรม ควรมีการจัดกรู๊ปทัวร์เข้าไปเยี่ยมชมสินค้าและชมการแสดงทางวัฒนธรรม

ศศิกานต์ กุลวนิช (2551) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนกรณีศึกษา : ชุมชนเมืองเทศบาลเมืองตะกั่วป่า อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา จากการศึกษาพบว่าทรัพยากร แหล่งท่องเที่ยวมีความหลากหลาย แต่ยังขาดการพัฒนา ปรับปรุงภูมิทัศน์ มีเส้นทางเข้าถึงที่สะดวกแต่ขาดป้ายบอกทาง ด้านบริการการท่องเที่ยวมีความพร้อมทั้งการคมนาคมขนส่งที่พัก ร้านค้า ร้านอาหาร แต่ยังขาดบุคลากรด้านการท่องเที่ยว ไม่มีการวางแผนด้านการตลาด สื่อประชาสัมพันธ์มีน้อยทำให้ขาดการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ชุมชนส่วนใหญ่ขาดการมีส่วนร่วมทั้งขาดการวางแผนการดำเนินการ การรับผลประโยชน์ ขาดการวางแผนบริหารจัดการ ขาดบุคลากรด้านการท่องเที่ยว ไม่มีการวางแผนงบประมาณและขาดการบูรณาการในการจัดการ

ชญญา อภิบาลกุล และชลธิชา เจริมพันธ์ (2554) ได้ทำวิจัยเรื่องการศึกษาศักยภาพเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยววัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ไทยอ (ญ้อ) บ้านโพน ตำบลโนนตาล อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม พบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ไทยอ บ้านโพน ตำบลโนนตาล อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม เป็นชุมชนเข้มแข็ง มีศักยภาพทางการท่องเที่ยววัฒนธรรมสูง มีเอกลักษณ์ด้านวัฒนธรรมประเพณีที่ชัดเจน เครื่องครัดในฮีตคอง และมีประเพณีที่น่าสนใจที่มีการทำเฉพาะในพื้นที่ซึ่งยังคงปฏิบัติสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน เช่น การทำเรือไฟบก การทอผ้า จักสาน โดยเฉพาะประเพณีเรือไฟบกจะจัดในช่วงออกพรรษาของทุกปี และมีวัดคามวาสีซึ่งเป็นวัดกลางหมู่บ้านที่ใช้ประกอบพิธีกรรม และประเพณีของชาวไทยอ สถานที่ภายในวัดยังเป็นที่ตั้งเรือนโบราณชาวไทยอ

มีการจัดแสดงเครื่องมือทำมาหากินหรืออาจเรียกได้ว่า เป็นพิพิธภัณฑ์ชนเผ่าของชุมชน และยังเป็นที่ตั้งของกลุ่มทอผ้าในหมู่บ้านอีกด้วย มีงานช่างที่งดงามมีความพยายามรักษาสืบทอด วิถีวัฒนธรรมไทยเอาไว้ให้เรียนรู้ และมีแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงหลายแห่ง เช่น พระธาตุท่าอุเทน ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเฉพาะการรักษาโรคด้วยหม้อพื้นบ้าน อันได้แก่ การรักษาโรคเจ็บไข้ได้ป่วยทั่วไป โรคกระดูกหรือกระดูกสันหลังมีพิษกัดต่อย ต่างมีจุดเด่นในการดึงดูดนักท่องเที่ยว เพราะเป็นวิธีการรักษาโรคตามแบบของชาวบ้าน ซึ่งมีวิธีการรักษาที่แตกต่างไปจากการรักษาโรคของแพทย์แผนปัจจุบัน ซึ่งตัวยาและขั้นตอนการรักษาโรค เช่น โรคกระดูกและสันหลังมีพิษกัดต่อยนั้นมีความน่าสนใจและน่าอนุรักษ์ไว้อย่างยิ่ง เพราะเป็นภูมิปัญญาเฉพาะของบุคคลและชนเผ่า ซึ่งได้รับการปฏิบัติสืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น เป็นที่รู้จักแก่คนทั่วไปและชุมชนใกล้เคียง

อัญญารัตน์ ธรรมวรรณ (2557) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาผลกระทบทางสังคมและวัฒนธรรมจากการท่องเที่ยว กรณีศึกษาเมืองเชียงคาน ตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย พบว่า การจัดการท่องเที่ยวได้ส่งผลกระทบต่อสภาพสังคม และทรัพยากรวัฒนธรรมทางสังคมพบว่า ชุมชนได้รับความสะดวกสบายในด้านระบบสาธารณูปโภคมากยิ่งขึ้น คนในชุมชนมีการประกอบอาชีพในท้องถิ่นตนเอง มีรายได้เพิ่มมากขึ้น ผลกระทบทางลบ คือ ความสัมพันธ์ในครอบครัวน้อยลง สังคมมีความแออัดมากขึ้น ส่วนทรัพยากรวัฒนธรรมนั้นส่งผลให้คนในชุมชนเห็นความสำคัญหวงแหนรักษาความเป็นเอกลักษณ์และภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเอง ทางลบ คือ ทำให้ทรัพยากรวัฒนธรรมของชุมชนถูกลดคุณค่าลงไป มีการเลียนแบบวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวต่างชาติที่มาท่องเที่ยวซึ่งก่อให้เกิดการขัดแย้งกับวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชน การเดินทางเข้ามาของนักท่องเที่ยวอาจก่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนของวัฒนธรรมทำให้เกิดความอ่อนแอของสังคมและวัฒนธรรม เนื่องจากมีการยอมรับวัฒนธรรมและความเจริญจากภายนอก คนในชุมชนส่วนใหญ่ทราบถึงปัญหาการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นแต่ทุกคนก็ต้องการให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนของตนเอง ในการจัดการท่องเที่ยวและพัฒนาการท่องเที่ยวที่อาศัยพื้นฐานทรัพยากรวัฒนธรรมของชุมชน ต้องมาจากความต้องการของชุมชน ชุมชนต้องมีส่วนในด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวรวมทั้งต้องมีการส่งเสริมและสนับสนุนจากทั้งภาครัฐและเอกชน เพราะเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดการจัดการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนต่อชุมชนและช่วยสร้างความเข้มแข็งต่อคนในชุมชน เพราะหากไม่มีการเตรียมพร้อมที่จะรับมือกับการหลั่งไหลเข้ามาของจำนวนนักท่องเที่ยว ความเป็นชุมชนดั้งเดิมทรัพยากรวัฒนธรรม ประเพณีวิถีการดำเนินชีวิตของชุมชนอาจถูกทำลายหรือถูกกลืนไปกับวัฒนธรรมต่างถิ่นที่เข้ามาพร้อมกับการจัดการท่องเที่ยว

วชิรวิทย์ ก้านจักร (2558) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการสืบทอดวิถีชีวิตชาวไทญ้อในเขตตำบลคลองน้ำใส อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว พบว่า แนวทางการสืบทอดวิถีชีวิตชาวไทญ้อนั้น ชาวไทญ้อในตำบลต้องการให้ลูกหลานชาวไทญ้อรักษาวิถีชีวิตความเป็นอยู่

แบบดั้งเดิมเอาไว้ อยากให้มีการสร้างหรือจำลองรูปแบบบ้านเรือนแบบดั้งเดิมบ้าง อาจจะตั้งอยู่ในชุมชน หรือในส่วนของภาครัฐเพื่อให้ลูกหลานได้เห็นและมีความภาคภูมิใจในเอกลักษณ์ของตน สำหรับการส่งเสริมจากภาครัฐ พบว่าภายในตำบลคลองน้ำใสยังไม่พบการสร้างเสริมในด้านนี้ แต่องค์การบริหารส่วนตำบลคลองน้ำใสได้จัดทำเอกสาร และแผ่นพับให้ความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตของชาวไทญ้อเพื่อรักษาความเป็นเอกลักษณ์ของตน และเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญของชาวไทญ้อในชุมชน

ชาวไทญ้อมีเอกลักษณ์การแต่งกายเป็นของตนเอง แม้จะได้อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยเป็นเวลานานแล้วแต่เอกลักษณ์ทางด้านการแต่งกายยังคงอยู่ในวิถีชีวิตของชาวไทญ้อ ชาวไทญ้อมีการแต่งกายแตกต่างกันตามกาลเทศะ แล้วแต่โอกาส เพศ วัย และฐานะทางสังคม ปัจจุบันการแต่งกายในชีวิตประจำวันทั้งผู้หญิงและผู้ชาย ได้เปลี่ยนไปใส่เสื้อผ้าตามสมัยนิยมเป็นส่วนใหญ่ จะพบการแต่งกายแบบดั้งเดิมในกลุ่มผู้สูงอายุเท่านั้น ซึ่งชาวไทญ้อจะใส่ชุดแบบดั้งเดิมก็ต่อเมื่อมีประเพณีหรือมีการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ เท่านั้น สำหรับแนวทางการสืบทอดวิถีชีวิตด้านนี้ พบว่าชาวไทญ้อในตำบลต้องการให้มีการแต่งกายแบบดั้งเดิมสำหรับเข้าร่วมประเพณีหรือพิธีกรรมต่าง ๆ ในตำบล รวมทั้งต้องการให้ชาวไทญ้อรุ่นใหม่แต่งกายให้ถูกกาลเทศะเมื่อเข้าร่วมงานประเพณีต่าง ๆ ในตำบล อีกทั้งต้องการให้รักษาเอกลักษณ์การแต่งกายของชาวไทญ้อแบบดั้งเดิมเอาไว้ แม้ว่าชาวไทญ้อส่วนใหญ่จะไม่ได้ใช้เครื่องมือเครื่องใช้ดั้งเดิมเหล่านี้ในชีวิตประจำวันแล้ว แต่ยังคงเก็บรักษาเครื่องมือเครื่องใช้เหล่านี้เอาไว้ โดยต้องการอนุรักษ์ไว้ให้คนรุ่นหลังที่สนใจได้สืบทอดต่อไป นอกจากนี้ในช่วงประเพณีของชาวไทญ้อ ยังได้จัดนิทรรศการ และแสดงผลงานเครื่องมือเครื่องใช้เหล่านี้ให้แก่ผู้สนใจได้เข้าชม

ด้านประเพณีและพิธีกรรมชาวไทญ้อ ในตำบลต้องการให้ชาวไทญ้อรุ่นใหม่สืบทอดประเพณีและพิธีกรรมเหล่านี้ต่อไป เนื่องจากเชื่อว่าประเพณีและพิธีกรรมเหล่านี้จะทำให้ผู้อยู่อาศัยเกิดความปลอดภัยและสงบสุข ปัจจุบันชาวไทญ้อภายในตำบลยังคงสืบทอดประเพณีพิธีกรรมเหล่านี้ต่อไป แม้จะมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบวิธีการบางอย่างของพิธีกรรมออกไปบ้าง เพื่อให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตในปัจจุบัน โดยการประยุกต์เอาวิถีชีวิตแบบใหม่เข้ามาใช้ในพิธีกรรมเพิ่มมากขึ้น เพื่อความสะดวกแก่ผู้เข้าร่วมพิธีกรรม แต่ความเชื่อความเป็นเอกลักษณ์ของชาวไทญ้อไม่มีการเปลี่ยนแปลง และจะยังคงดำรงอยู่กับชาวไทญ้อภายในตำบลต่อไป

รัฐนันท์ พงศ์วิริทธิ์ธร, ภาควิชา ภาควิชา (2557) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบสร้างสรรค์ของชุมชนบนพื้นที่สูงอำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ : สวนกุหลาบ พบว่า สถานะของบุคคลที่ต่างกันมีความคิดเห็นต่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ชุมชนบนพื้นที่สูงอำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ โดยรวม ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ด้านการมีส่วนร่วม ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม

ที่ไม่แตกต่างกัน การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างหลักทางวัฒนธรรมของชุมชนมั่งมีได้เปลี่ยนแปลงไปมากนัก เพียงแต่มีการปรับเปลี่ยนที่สำคัญหลายประการเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมรอบด้าน ซึ่งแม้ชุมชนจะมีการเปลี่ยนแปลงการนับถือศาสนาไปแล้ว แต่ระบบคุณค่าของการเคารพต่อธรรมชาติมีสิ่งเหนือธรรมชาติควบคู่อยู่นั้น ได้ทำให้ระบบการผลิตของชุมชนยังคงเป็นระบบการผลิตแบบเลี้ยงตัวเองไม่กอบโกยและไม่ทำลายธรรมชาติ อีกทั้งระบบความสัมพันธ์ของชุมชนยังคงเป็นความสัมพันธ์แบบเครือญาติที่มีเอื้อเฟื้อแบ่งปัน มีความสามัคคีช่วยเหลือกันเป็นอย่างดี ในด้านแนวคิดชุมชนต่อการจัดการท่องเที่ยว นั้น ชุมชนได้ใช้กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือรักษาระบบนิเวศและรักษาทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพ รวมทั้งเพื่อการอนุรักษ์ฟื้นฟูภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของชุมชนมากกว่าการดำเนินการท่องเที่ยวเพื่อแสวงหารายได้แต่เพียงอย่างเดียว ชุมชนมีการจัดการองค์กรโดยใช้ระบบความสัมพันธ์แบบเครือญาติและความเป็นพี่น้องผสมผสานกับระบบการจัดการธุรกิจที่มีการกำหนดโครงสร้างหน้าที่ และการแบ่งงานกันทำ ซึ่งก่อให้เกิดความรับผิดชอบต่อองค์กรร่วมกัน ชุมชนบนพื้นที่สูงมีศักยภาพทั้งทางธรรมชาติ ทางวัฒนธรรม ตลอดจนบุคลากรของชุมชนที่สามารถจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้เป็นกิจกรรมทางเลือกสำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจในลักษณะธุรกิจชุมชนพร้อมกับการอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชุมชนท้องถิ่น ก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของคนในสังคมเพื่อการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและการพัฒนาอย่างยั่งยืน

รัฐนันท์ พงศ์วิริทธิ์ธร ภาคภูมิ ภาควิภาส และธนภฤต บุญ (2557) ได้วิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชนเผ่าเพื่อความยั่งยืน พบว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชนเผ่า สามารถสร้างผลกระทบโดยตรงกับแหล่งท่องเที่ยว และต้องพึงพาอาศัยทรัพยากรทางธรรมชาติ การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชนเผ่าเพื่อความยั่งยืนประชาชนในพื้นที่ต้องมีส่วนร่วมในกระบวนการต่าง ๆ ขั้นต้นชุมชนต้องพึงพาหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาสนับสนุนการดำเนินการนั้นก่อน อาจจะเป็นในลักษณะของการกำหนดนโยบายในภาพรวม เพื่อให้การดำเนินการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวในเชิงวัฒนธรรมชนเผ่าให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และตอบสนองการพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชน ควบคู่ไปกับการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนเพื่อให้เกิดความยั่งยืน

รัชดา จิรฐามาคูณ (2559) ได้วิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ด้านวัฒนธรรม ในชุมชนบ้านแซวน อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต พบว่า กิจกรรมชุมชนและกิจกรรมทางเลือก ส่งผลความพึงพอใจโดยรวมของนักท่องเที่ยวในชุมชนบ้านแซวนค่อนข้างน้อย ซึ่งไม่สอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า องค์กรประกอบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประกอบไปด้วยการท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวเนื่องกับเรื่องราวในประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมของพื้นที่ในแง่ใดแง่หนึ่ง กิจกรรมการท่องเที่ยวอาจเป็นการผสมผสานกันระหว่างการชมสถานที่

สำคัญทางประวัติศาสตร์เมืองเก่า การชมการแสดงทางวัฒนธรรมและการจับจ่ายใช้สอยซื้อของที่ระลึกในตลาดโบราณหรือแหล่งหัตถกรรมพื้นบ้าน อาจเนื่องจากกิจกรรมชุมชนที่ทำอยู่เหมือนเดิมทุกครั้งที่มาท่องเที่ยว และกิจกรรมทางเลือกยังคงไม่เกิดขึ้นจึงทำให้นักท่องเที่ยวไม่กลับมาเที่ยวซ้ำอีก

พจนา บุญคุ้ม และพิทักษ์ ศิริวงศ์ (2558) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการสื่อสารทางการตลาดในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกลุ่มภาคกลางตอนล่าง พบว่า ปัญหาที่สำคัญของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คือ ขาดการประชาสัมพันธ์ การประชาสัมพันธ์ไม่ครอบคลุมกลุ่มนักท่องเที่ยว และขาดความร่วมมือของผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งจากภาครัฐและเอกชน

ห้าวหาญ ทวีเส้ง (2555) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์กรณีศึกษา ศูนย์กลางเศรษฐกิจนิก เทศบาลนครยะลา พบว่า ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้นำสมาคมเกษตรกร ได้ให้ความสำคัญกับศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ด้านสังคม และเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์กรณีศึกษา ศูนย์กลางเศรษฐกิจนิก เทศบาลนครยะลา

สถาพร มุ่งวัฒนา (2554) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้เครือข่ายวัฒนธรรมชุมชนด้านเกวียน ในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน พบว่า หน่วยงานของรัฐและภาคเอกชน ควรให้การสนับสนุนต่อชุมชนในการพัฒนา คุณภาพผลิตภัณฑ์ การออกแบบ และการตลาด นอกจากนี้ควรบรรจุหลักสูตรการทำเครื่องปั้นดินเผาเข้าไปในระบบการศึกษาเพื่อไม่ให้ภูมิปัญญาด้านนี้สูญหาย

ชัชชาติ มาเพชร (2555) ได้วิจัยเรื่อง การอนุรักษ์ สืบสาน และพัฒนาวาทล้าไทลาวสองฝั่งโขงเพื่อสร้างคุณค่าทางวัฒนธรรม พบว่า วาทล้าไทลาวนั้น องค์ประกอบของการล้าเป็นผลมาจากความคิดสร้างสรรค์ของคนในท้องถิ่นซึ่งเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม และมรดกทางภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมา ปัจจุบันวาทล้าไทลาวขาดผู้สืบทอด เพราะไม่สามารถสร้างรายได้ให้คนในพื้นที่ได้มากพอต่อการยังชีพและคนสนใจล้าเรื่องต่อกลอนมากกว่า ฉะนั้นพวกเราควรอนุรักษ์ผ่านระบบการศึกษาและพัฒนาองค์ประกอบของวาทล้าไทลาวให้น่าสนใจมากยิ่งขึ้น

อัจฉรา เจริญ และพิทักษ์ ศิริวงศ์ (2559) ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ กรณีศึกษาที่พักโฮมสเตย์บ้านสวนแสงตะวัน ชุมชนบ้านบางพลับ อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า ที่พักโฮมสเตย์บ้านสวนแสงตะวันประสบความสำเร็จด้านทำโฮมสเตย์เพราะโฮมสเตย์อยู่ในชุมชนที่เน้นการเกษตร และอยู่กับธรรมชาติ มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์เหมาะสำหรับนักท่องเที่ยวที่ชอบสัมผัสธรรมชาติเป็นอย่างยิ่งจึงสรุปได้ว่า การจัดการท่องเที่ยววันนั้น ต้องมีทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยวเป็นสิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวที่ต้องการความเป็นธรรมชาติให้เดินทางไปท่องเที่ยว มีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลาย ต้องมีทางคมนาคมที่สะดวก มีป้าย

บอกทางที่ชัดเจน เส้นทางไม่ซับซ้อน โหมสแต่ย์ต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวกไว้คอยบริการ ต้องมีกิจกรรม ที่ช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย เน้นการใช้ชีวิตตามวิถีของชุมชนเป็นจุดขาย

จารุวรรณ อุชาติ (2554) ได้วิจัยเรื่อง ทักษะคติและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น พบว่า จุดประสงค์ของนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น ก็เพื่อความสนุกสนาน เพื่อความบันเทิงและเพื่อให้รางวัลกับชีวิต เช่น เที่ยวงานเทศกาลไหว้พระธาตุขามแก่น เป็นต้น นักท่องเที่ยวอยากให้มีการประชาสัมพันธ์สถานที่ท่องเที่ยว และเพิ่มแหล่งท่องเที่ยวใหม่ ๆ ต้องการให้จัดการเรื่องการคมนาคมให้สามารถเดินทางได้สะดวกยิ่งขึ้น

ณัฐพร ดอกบุญนาค (2553) ได้ศึกษาเรื่อง ศักยภาพของชุมชน ในการมีส่วนร่วมด้านการจัดการท่องเที่ยว กรณีศึกษาชุมชนในตำบลพิมาย อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา พบว่า รัฐต้องให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมกำหนดทิศทาง กำหนดนโยบายการทำงานด้านการท่องเที่ยว

วิชานันท์ ผ่องศรี และสมพงษ์ ธงไชย (2550) ได้ศึกษาเรื่อง การสร้างสรรค์รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการพื้นที่อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า การจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่นั้นต้องมีความพร้อมด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว ต้องนำทรัพยากรการท่องเที่ยว ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีที่ตัวเองมีอยู่นั้นมาพัฒนาให้เกิดความโดดเด่น และดึงดูดนักท่องเที่ยว

งานวิจัยต่างประเทศ

Preissing, John. (2007) ได้ศึกษาแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน สำหรับชุมชนในชนบท โดยศึกษาเฉพาะกรณีโครงการที่ประสบความสำเร็จ พบว่า แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในโครงการที่ประสบความสำเร็จนั้น จะเน้นด้านการเตรียมการของชุมชน ก่อนการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน เพื่อศึกษาจุดเด่น จุดด้อยของชุมชน ประการที่ 2 ให้ความสำคัญกับการตรวจสอบทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ชุมชนมีและวิธีการที่จะนำทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่นั้น ไปใช้พัฒนาเศรษฐกิจชุมชนโดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ประการที่ 3 ยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบการผลิตของชุมชนให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ประการที่ 4 แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาคมนาคมในชุมชนให้มีวิสัยทัศน์กว้างไกลและเห็นคุณค่าของตนเอง และชุมชน ประการที่ 5 แผนยุทธศาสตร์การสร้างเครือข่ายระหว่างชุมชน

Ascher, William. (1999) ได้ศึกษาเรื่องวัฒนธรรม 2 ประเภท คือ วัฒนธรรมที่เป็นวัตถุ และวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ ผลการศึกษาพบว่า วัฒนธรรมที่เป็นวัตถุเป็นสาเหตุที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ส่วนวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุเป็นสาเหตุที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมซึ่งเป็นผลกระทบจากอิทธิพลของมรดกทางวัฒนธรรม

Forristal, Linda Joyce. (2009) ได้ศึกษาลักษณะที่เป็นสเน่ห์ และแง่มุมต่าง ๆ ทางโอกาสการใช้วัฒนธรรมเป็นฐานสำหรับการท่องเที่ยวของเมืองโปรเฟต (Perceived Attractiveness and Dimensionality of Culture – Based Tourism Opportunities for

Prophetstown) มีใจความสำคัญว่าวัฒนธรรมที่นักท่องเที่ยวสนใจมีทั้งวัฒนธรรมที่จับต้องได้ และวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ เช่น ประวัติความเป็นมาของชนเผ่าอินเดียนแดง มีกิจกรรมทางวัฒนธรรม แหล่งวัฒนธรรม งานมหรหรรคมการทำอาหาร และการเล่านิทานพื้นบ้าน

Choi, S.H. and H.H. Cheung. (2007) ได้ศึกษาเกี่ยวกับพื้นฐานสำหรับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ด้วยเทคโนโลยี เศรษฐกิจ และการศึกษาของโลกมีการเปลี่ยนแปลงทำให้เกิดความสนใจศึกษาผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน เพื่อสร้างความมั่นใจ สร้างความเชื่อมั่น ในความสามารถของคนในสังคม ชุมชน ใช้ภูมิปัญญาในการปรับตัวให้สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม หรือในระบบนิเวศของชุมชน ต้องให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมคิดแผน นโยบายซึ่งสะท้อนให้เห็นถึง ภูมิปัญญา ประสบการณ์และเสียงของคนภายในชุมชน เพื่อใช้เป็นยุทธศาสตร์การปรับปรุง เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตเพื่อสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง

H. Purnomo, G. A. Mendoza and R. Prabhu. (2004) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง รูปแบบ การวางแผนความร่วมมือของชุมชนในด้านการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ พบว่า ก่อนที่จะให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมจัดการทรัพยากรธรรมชาตินั้น ต้องมีเวทีชาวบ้าน ต้องเริ่มต้นด้วยการออกสำรวจภูมิประเทศ และให้ความเข้าใจที่ถูกต้องของการมีส่วนร่วมของชุมชน

Yang, Li. (2007) ได้ศึกษาการวางแผนการจัดการท่องเที่ยวของกลุ่มชาติพันธุ์ กรณีศึกษาเมืองสิบสองปันนา มณฑลยูนนานประเทศจีน พบว่า การพัฒนาเศรษฐกิจและวัฒนธรรม เพื่อการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ นอกจากจะก่อให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจ และสังคมแล้วยังส่งผลกระทบต่ออย่างมีนัยสำคัญทางวัฒนธรรมแบบดั้งเดิม และส่งผลกระทบต่อ วิถีชีวิตแบบดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์นั้น

Margrethe, Haug. (2007) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการท่องเที่ยว อุตสาหกรรม และผู้คนในท้องถิ่นที่จะรักษา พัฒนาวัฒนธรรม พบว่า การท่องเที่ยวเป็นสิ่งใหม่ที่เข้าไปทำลาย วัฒนธรรมดั้งเดิมของคนในท้องถิ่น การที่จะรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมของคนในท้องถิ่นนั้น คนในท้องถิ่น ต้องสามารถกำหนดข้อตกลงร่วมกันเกี่ยวกับการเข้าไปศึกษาวัฒนธรรม โดยให้คนในท้องถิ่น และคนในชุมชนได้มีโอกาสรักษาความสัมพันธ์ระหว่างการท่องเที่ยวกับการพัฒนา ท้องถิ่น ถ้าคนที่ เข้าไปจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีความชำนาญและรู้ตัวตนของท้องถิ่นก็จะสามารถรักษา และพัฒนา เศรษฐกิจได้ โดยไม่ทำลายวัฒนธรรมดั้งเดิมของคนในท้องถิ่น

Hall, C. Michael. (2009) ได้ศึกษา การวางแผนการท่องเที่ยว : นโยบายกระบวนการ และความสัมพันธ์ พบว่า การอนุรักษ์เป็นจุดเริ่มต้นการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน การสนับสนุนการพัฒนา อย่างยั่งยืนควรเข้าใจในกระบวนการการพัฒนาเศรษฐกิจให้เจริญเติบโต ในรูปของจีดีพีการท่องเที่ยว ที่มั่นคงจะกระตุ้นให้การท่องเที่ยวเจริญเติบโตอย่างมีคุณภาพ

Koutsouris, Alexandros (2009) ได้ศึกษา การเรียนรู้ทางสังคม และการพัฒนา การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน : กรณีศึกษาประเทศกรีซ พบว่า การพัฒนาอย่างยั่งยืนเป็นวิธีที่เน้น กระบวนการการเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต้องร่วมมือกันดำเนินการปรับเปลี่ยน ระบบวิสัยทัศน์ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งงานวิจัยในประเทศและงานวิจัยต่างประเทศ ผู้วิจัยจะใช้เป็นแนวทางการศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนไทย เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ภาคอีสานตอนบน โดยจะใช้เป็นกรอบการศึกษาสภาพปัจจุบัน ด้านการจัดการท่องเที่ยว ศึกษาแนวทางการจัดการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เพื่อส่งเสริม การท่องเที่ยวของกลุ่มไทยอยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดสกลนคร นครพนมและมุกดาหาร โดยยึด หลักการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อไป

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนไทยอู่ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจในภาคอีสานตอนบน ความมุ่งหมายของการวิจัยเพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนไทยอู่ในภาคอีสานตอนบน เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาของการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนไทยอู่ในภาคอีสานตอนบน และเพื่อศึกษารูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนไทยอู่ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจในภาคอีสานตอนบน ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพทางวัฒนธรรม ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร (Document Analysis) เพื่อสร้างกรอบแนวคิดการวิจัย จากนั้นจึงเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Study) เพื่อศึกษา และเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้วิธีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non - Participant Observation) การสัมภาษณ์ (Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) และการประชุมเชิงปฏิบัติการโดยมีขอบเขตการวิจัย และวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตการวิจัย
  - 1.1 พื้นที่วิจัย
  - 1.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
  - 1.3 เนื้อหาการวิจัย
  - 1.4 ระยะเวลาวิจัย
  - 1.5 วิธีวิจัย
2. วิธีดำเนินการวิจัย
  - 2.1 เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล
  - 2.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล
  - 2.3 การจัดกระทำกับข้อมูล
  - 2.4 การวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูล

ขอบเขตการวิจัย

1. พื้นที่วิจัย

จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกพื้นที่เพื่อศึกษาวิจัยเป็นแบบเฉพาะเจาะจง คือ จังหวัดสกลนคร นครพนมและมุกดาหาร ซึ่งทั้ง 3 จังหวัดนี้ ตั้งอยู่ในกลุ่มจังหวัดภาคอีสาน

ตอนบนและเป็นจังหวัดที่มีประชากรชาวไทยออสโตรเอเชียอยู่มากที่สุดและเป็นชุมชนใหญ่ โดยผู้วิจัยได้กำหนด พื้นที่วิจัย ดังนี้

พื้นที่ที่มีกลุ่มชาติพันธุ์ไทยออสโตรเอเชียอยู่ในจังหวัดสกลนคร คือ ชุมชนไทยออสโตรเอเชียบริเวณวัดพระธาตุเชิงชุมวรวิหาร ถนนเจริญเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร (เมืองหลวงชาวไทยออสโตรเอเชียจังหวัดสกลนคร) ชุมชนไทยออสโตรเอเชียบ้านท่าวัดเหนือ หมู่ 3 และบ้านท่าวัดใต้ หมู่ 9 ตำบลเหล่าปอแดง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร และชุมชนไทยออสโตรเอเชียวัดสะพานศรี ถนนนิตโย ตำบลขมิ้น อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร

ในจังหวัดนครพนม คือ ชุมชนไทยออสโตรเอเชียบริเวณวัดพระธาตุท่าอุเทน ตำบลท่าอุเทน อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม (เมืองหลวงชาวไทยออสโตรเอเชียจังหวัดนครพนม) ชุมชนไทยออสโตรเอเชียวัดธาตุประสิทธิ์ ตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม และชุมชนไทยออสโตรเอเชียบ้านโพน ตำบลโนนตาล อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม

ในจังหวัดมุกดาหารนั้น พื้นที่ที่มีกลุ่มชาติพันธุ์ไทยออสโตรเอเชียอยู่เป็นจำนวนมากมีอยู่เพียงแห่งเดียว คือ ที่บ้านดงเย็น ตำบลดงเย็น อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร (เมืองหลวงชาวไทยออสโตรเอเชียจังหวัดมุกดาหาร)

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยทำการเลือกประชากรซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย กลุ่มผู้บริหาร (Key Informants) กลุ่มผู้ปฏิบัติงาน (Casual Informants) และกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องทั่วไป (General Informants) ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 ประชากร (Population) ได้แก่ นักปราชญ์หรือผู้รู้ของกลุ่มไทยออสโตรเอเชียอยู่ในพื้นที่วิจัย นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด นายกองค์การบริหารส่วนตำบล กำนันผู้ใหญ่บ้าน ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัด การท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด นักท่องเที่ยว และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยว

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ได้แก่ ผู้ที่ให้ข้อมูลการวิจัย ประกอบด้วย

1) กลุ่มผู้รู้ (Key Informants) คือ นักปราชญ์หรือผู้รู้ของกลุ่มไทยออสโตรเอเชียในเขตพื้นที่วิจัย ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ด้านภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและประวัติความเป็นมาของกลุ่มไทยออสโตรเอเชียจำนวนจังหวัดละ 2 คน ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัด จำนวนจังหวัดละ 1 คน รวมทั้งสิ้น 9 คน

2) กลุ่มผู้ปฏิบัติ (Casual Informants) คือ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการคัดเลือก โดยเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกำหนดกลุ่มเป้าหมายของผู้ให้สัมภาษณ์ คือ

(1) นายกองค้การบริหารส่วนตำบล จำนวน 3 คน นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบล จำนวน 4 คน นายกเทศมนตรีเทศบาลนครสกลนคร จำนวน 1 คน รวมทั้งสิ้น 8 คน

(2) การท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด จำนวนจังหวัดละ 1 คน รวมทั้งสิ้น 3 คน

3) กลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องทั่วไป (General Informants) ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มเป้าหมายของผู้ที่ให้สัมภาษณ์ คือ คนในชุมชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่วิจัย และนักท่องเที่ยว จำนวน 74 คน ดังนี้

(1) คนในชุมชนที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่วิจัยในจังหวัดสกลนคร จำนวน 20 คน ในจังหวัดนครพนม จำนวน 20 คน ในจังหวัดมุกดาหาร จำนวน 20 คน รวมทั้งหมด 60 คน จุดประสงค์เพื่อให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น อันนำมาซึ่งความสามัคคี และเกิดความร่วมมือต่อการนำไปปฏิบัติ

(2) นักท่องเที่ยวในจังหวัดสกลนคร จำนวน 6 คน ในจังหวัดนครพนม จำนวน 6 คน ในจังหวัดมุกดาหาร จำนวน 2 คน รวมทั้งหมดจำนวน 14 คน เพื่อสอบถามเกี่ยวกับสิ่งที่นักท่องเที่ยวต้องการอยากให้มี เช่น สิ่งอำนวยความสะดวกหรือสิ่งที่นักท่องเที่ยวต้องการอยากให้ปรับปรุง

3. ด้านเนื้อหาการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนไทยอู้อ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจในภาคอีสานตอนบน ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของเนื้อหาการวิจัยตามความมุ่งหมายของการวิจัย โดยกระทำการศึกษาจากกลุ่มชุมชนไทยอู้อในภาคอีสานตอนบน คือ จังหวัดสกลนคร นครพนม และมุกดาหารในประเด็นดังต่อไปนี้

3.1 เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของการส่งเสริมการท่องเที่ยวกลุ่มไทยอู้อภาคอีสานตอนบน

3.2 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการส่งเสริมการท่องเที่ยวของกลุ่มไทยอู้อในภาคอีสานตอนบน

3.3 เพื่อรูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนไทยอู้อ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจในภาคอีสานตอนบน

4. ระยะเวลาวิจัย

ผู้วิจัยทำการศึกษา วิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลเรื่อง “รูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนไทยอู้อ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจในภาคอีสานตอนบน” โดยใช้ระยะเวลาดำเนินการวิจัยเป็นเวลา 1ปี 6 เดือน อย่างต่อเนื่องโดยใช้การวางแผนที่ต้นนับจากวันที่ได้รับอนุมัติเค้าโครงการวิจัย เริ่มตั้งแต่ เดือน พฤศจิกายน 2560 ถึงเดือน พฤษภาคม 2563

5. วิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้กระบวนการการวิจัยเชิงคุณภาพทางวัฒนธรรม (Cultural Qualitative) โดยกำหนดวิธีการทำวิจัยโดยทำการศึกษาประวัติความเป็นมา ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของกลุ่มไทญ้อ ศึกษาสภาพปัจจุบันด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวของกลุ่มไทญ้อ ในภาคอีสานตอนบน โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ใช้วิธีการเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Student) โดยวิธีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non - Participant Observation) การสัมภาษณ์ (Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ตลอดจนศึกษารูปแบบการประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ การประยุกต์ใช้แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน และเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว และนำข้อมูลมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ สรุป และอภิปรายผลโดยใช้รูปแบบการพรรณนา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนไทญ้อ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจในภาคอีสานตอนบน” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพทางวัฒนธรรม (Cultural Qualitative) และเป็นการวิจัยเชิงประยุกต์ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ทบทวนข้อมูลจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และกำหนดเครื่องมือที่ใช้วิจัย แล้วทำการสังเกต สัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง จากนั้นนำมาสร้างเครื่องมือเพื่อตรวจสอบความถูกต้องโดยอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิ

การดำเนินการวิจัย (Pre - research Phase) ผู้วิจัยศึกษา สืบค้น รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับประวัติ ความเป็นมา ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของกลุ่มไทญ้อ สถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ ศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวของกลุ่มไทญ้อในภาคอีสานตอนบน ศึกษารูปแบบการประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ศึกษาแนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน และการประยุกต์ใช้แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน และเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว

จากนั้นจะดำเนินการจัดทำแนวทาง แผนการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนโดยใช้แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของกลุ่มไทญ้อในเขตพื้นที่วิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้จัดทำเครื่องมือสำหรับใช้เก็บรวบรวมข้อมูลตามความมุ่งหมายของการวิจัย จากนั้นนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยเชิงคุณภาพจำนวน 3 ท่านตรวจสอบ เพื่อพัฒนาเครื่องมือให้มีความเที่ยงตรงและครอบคลุมประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย และนำไปปรับปรุงตามข้อเสนอแนะก่อนนำไปใช้ เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ประกอบด้วยแบบสำรวจเบื้องต้นดังนี้

1.1 แบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non - Participant Observation) เพื่อใช้สังเกตสภาพปัจจุบันด้านการจัดการการท่องเที่ยวของกลุ่มไต้ญ้อ ในจังหวัดภาคอีสานตอนบน เช่น สภาพปัญหาปัจจุบันด้านการจัดการการท่องเที่ยว สภาพทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ สิ่งอำนวยความสะดวก ศักยภาพในการพัฒนางานด้านการท่องเที่ยว จุดสนใจในพื้นที่ เพื่อประกอบการพิจารณา แก้ไขปัญหาด้านการจัดการการท่องเที่ยว

1.2 แบบสัมภาษณ์ (Interview) โดยใช้แบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง (Structured Interviews) สัมภาษณ์เพื่อให้ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของกลุ่มไต้ญ้อ ในจังหวัดภาคอีสานตอนบน และสภาพความพร้อมกับการพัฒนาปัญหาด้านการจัดการการท่องเที่ยวภายในชุมชน

1.3 แบบสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เป็นกรอบประเด็นหลักที่เตรียมไว้ใช้สนทนาในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในชุมชน โดยเลือกผู้ให้ข้อมูลที่เป็นปราชญ์ชาวบ้านของกลุ่มไต้ญ้อ คนในชุมชน ผู้นำชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมแก้ไขปัญหา กำหนดทิศทาง การแก้ปัญหา ร่วมกัน และแลกเปลี่ยนข้อมูลพร้อมแสดงความคิดเห็นร่วมกันระหว่างกลุ่มผู้รู้ กลุ่มผู้ปฏิบัติ กลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในเรื่อง การนำแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์มาประยุกต์ใช้เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชน และนำแนวคิด การมีส่วนร่วมของชุมชนมาใช้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในภาคอีสานตอนบนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลโดยตรวจสอบ ความครบถ้วนสมบูรณ์ของข้อมูล ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาวิจัยจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ จากแหล่งต่าง ๆ รวมทั้งข้อมูลจากเว็บไซต์ ของหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งทางภาครัฐและเอกชน ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลทุติยภูมิและข้อมูลปฐมภูมิ จากเอกสารที่หน่วยงานต่าง ๆ ให้ไว้ ร่วมกับการเก็บข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยดำเนินการจดบันทึก ตามความมุ่งหมายของการวิจัยโดยใช้วิธีการสังเกต การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และการประชุมเชิงปฏิบัติการ

การจดบันทึก (Field Note) โดยทำการบันทึกข้อมูลทุกครั้ง และใช้เครื่องมือ อุปกรณ์ประกอบการบันทึกข้อมูลเพื่อเก็บรวบรวมรายละเอียด เช่น กล้องถ่ายรูป กล้องวิดีโอ เครื่อง - บันทึกเสียง เป็นต้น

3. การจัดกระทำกับข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลจากการสังเกต การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม โดยจำแนกแยกประเด็น ตามความมุ่งหมายที่ตั้งไว้ และตรวจสอบความถูกต้อง ความสมบูรณ์อีกครั้งว่า ข้อมูลที่ได้ มีความครบถ้วน เหมาะสมต่อการวิเคราะห์ และสรุปผลแล้วหรือไม่ ในกรณีที่ข้อมูลที่ได้ไม่สอดคล้อง

กัน ผู้วิจัยจะใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) และหากข้อมูลส่วนใดยังไม่สมบูรณ์ ผู้วิจัยจะทำการเก็บข้อมูลในส่วนที่ขาดหายไปเพิ่มเติม

หลังจากตรวจสอบความครบถ้วนและความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ได้จากการสังเกต การสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยทำการแยกแยะและจัดหมวดหมู่ข้อมูลตามประเด็นการวิจัยที่ตั้งไว้ เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลตามความมุ่งหมายของการวิจัย โดยใช้แนวคิดและทฤษฎีรวมทั้งเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ได้ทำการทบทวนตามกรอบการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารและข้อมูลภาคสนามมาจัดหมวดหมู่แยกแยะตามประเด็นความมุ่งหมายของการวิจัย ทั้งนี้ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร การสังเกต การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยนำมาตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ และตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลโดยใช้เทคนิคการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับความเป็นจริงโดยตรวจสอบ

3.1 ด้านข้อมูล (Data Triangulation) โดยตรวจสอบแหล่งที่มาของข้อมูล เช่น ข้อมูลในเวลาที่แตกต่างกัน ข้อมูลที่ได้จะเหมือนกันหรือไม่ ข้อมูลต่างสถานที่กันจะเหมือนกันหรือไม่ ถ้าบุคคลผู้ให้ข้อมูลเปลี่ยนไปแล้ว ข้อมูลจะเหมือนเดิมหรือไม่

3.2 ด้านผู้ศึกษาวิจัย (Investigator Triangulation) โดยตรวจสอบว่า การเปลี่ยนตัวผู้สังเกตหรือผู้สัมภาษณ์จะได้ข้อมูลที่ตรงกันหรือไม่

3.3 ด้านทฤษฎี (Theory Triangulation) คือ การตรวจสอบว่า ถ้าผู้ศึกษาวิจัยใช้แนวคิดทฤษฎีที่ต่างไปจากเดิมจะให้การตีความข้อมูลแตกต่างกันมากน้อยเพียงใด

3.4 ด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) คือ การใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลที่แตกต่างกัน เช่น ใช้แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ หรือการสนทนากลุ่ม เพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกันจะได้ข้อมูลที่เหมือนกันหรือไม่

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกระทำการตรวจสอบข้อมูลไปพร้อม ๆ กันตลอดระยะเวลาการทำวิจัยและหลังจากเสร็จสิ้นการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามแล้ว โดยข้อมูลที่ได้จากการสังเกต การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การประชุมเชิงปฏิบัติการ ผู้วิจัยนำข้อมูลมาจำแนก แยกประเภท และจัดหมวดหมู่ข้อมูลตามประเด็นที่ตั้งไว้ ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลและตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลโดยใช้การตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) เป็นวิธีการที่สะท้อนให้เห็นว่าข้อมูลหลักฐานและผลการวิจัยที่อาศัยการตีความหมายของข้อมูลหลักฐานและผลการวิจัยที่อาศัยการตีความของข้อมูลหลักฐานที่เก็บรวบรวมได้จึงวางใจได้ว่า มีความถูกต้องตรงกับความเป็นจริงในทางปฏิบัติวิธีการนี้กระทำได้โดยใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลจากหลากหลายแหล่ง (Data Triangulation) หลากหลายวิธี (Methodological Triangulation) และโดยนักวิจัยหลายคน (Investigator Triangulation) การตรวจสอบความไว้วางใจด้วยวิธีการนี้ช่วยให้นักวิจัยสามารถเข้าถึงข้อเท็จจริง (Fact) หรือปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับคำถามการวิจัยในประเด็นย่อยที่แยกแยะ

จากหัวข้อปัญหาการวิจัยที่ต้องการสืบค้น หากคำตอบได้อย่างครบถ้วนและลุ่มลึกมากยิ่งขึ้น หากข้อมูลส่วนใดยังไม่ครบถ้วนสมบูรณ์จะกระทำการเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในส่วนที่หายไป

4. การวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูล ผู้วิจัยได้นำข้อมูลทั้งหมด ทั้งข้อมูลจากแบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ แบบสนทนากลุ่มและข้อมูลจากแบบประชุมเชิงปฏิบัติการ นำมาศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องทางวัฒนธรรม ได้แก่ แนวคิดเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ แนวคิดการมีส่วนร่วม ของชุมชน แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม และทฤษฎีสัมพันธ์ สัญลักษณ์ รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นแกนหลักในการวิเคราะห์และหาข้อสรุป จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาจัดหมวดหมู่ ตรวจสอบความถูกต้อง วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ดังนี้

4.1 การวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) โดยวิธีตีความ หาข้อสรุป จากข้อมูลรูปธรรมหรือปรากฏการณ์ที่มองเห็น

4.2 วิเคราะห์โดยการจำแนกชนิดข้อมูล (Typological Analysis) โดยทำการจำแนก ข้อมูลเป็นชนิด (Typologies) ตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่อเนื่องกันไป การวิเคราะห์อาจดูในประเด็น ความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องดังนี้

4.2.1 วิเคราะห์จากการกระทำ (Act) คือ เหตุการณ์หรือสถานการณ์หรือพฤติกรรม ที่เกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาที่ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล

4.2.2 วิเคราะห์ข้อมูลจากกิจกรรม (Activity) โดยวิเคราะห์เหตุการณ์ สถานการณ์ ต่าง ๆ หรือประเพณี พิธีกรรมที่เกิดขึ้นที่สามารถอธิบาย เชื่อมโยงกับบุคคลบางคนหรือบางกลุ่ม

4.2.3 วิเคราะห์จากความหมาย (Meaning) หรือสัญลักษณ์ที่อธิบายหรือสื่อสาร เกี่ยวกับการกระทำ และหรือกิจกรรมที่อาจเกี่ยวกับความเชื่อ ค่านิยม และบรรทัดฐาน

4.2.4 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ (Relationship) คือ ความเกี่ยวข้องระหว่างบุคคล หลาย ๆ คนในสังคมที่ศึกษารูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง อาจเป็นรูปแบบของการเข้ากันได้หรือรูปแบบ ของความขัดแย้งก็ได้

4.2.5 วิเคราะห์การมีส่วนร่วมในกิจกรรม (Participation) ได้แก่ การที่บุคคล มีความผูกพันและเข้าร่วมกิจกรรม หรือมีการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

4.2.6 วิเคราะห์สภาพสังคม (Setting) ได้แก่ สถานการณ์หรือสภาพการณ์ที่กระทำ หรือกิจกรรมที่ทำการศึกษาอยู่

ผู้วิจัยนำข้อมูลทั้งหมดที่วิเคราะห์และสรุปเสร็จเรียบร้อยแล้ว นำมาจัดเรียงหมวดหมู่ ตามลำดับขั้นตอน จนถึงการปฏิบัติที่ครบถ้วน เพื่อตอบความมุ่งหมายของการวิจัย จากนั้นนำเสนอ ผลการวิจัย, ผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนไทยอู่ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจในภาคอีสานตอนบน ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารเพื่อสร้างกรอบแนวคิดการวิจัย จากนั้นจึงเก็บข้อมูลภาคสนามเพื่อศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้วิธีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม เพื่อนำข้อมูลมาอธิบายตามความมุ่งหมายของการวิจัยทั้ง 3 ข้อ สามารถนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ประวัติความเป็นมาของการส่งเสริมการท่องเที่ยวของกลุ่มไทยอู่ภาคอีสานตอนบน

ตอนที่ 2 สภาพปัจจุบันและปัญหาการส่งเสริมการท่องเที่ยวของกลุ่มไทยอู่ภาคอีสานตอนบน

ตอนที่ 3 รูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนไทยอู่ เพื่อเศรษฐกิจในภาคอีสานตอนบน

ตอนที่ 1 ประวัติความเป็นมาของการส่งเสริมการท่องเที่ยวของกลุ่มไทยอู่ภาคอีสานตอนบน

ในส่วนของประวัติความเป็นมาของการส่งเสริมการท่องเที่ยวของกลุ่มไทยอู่ ภาคอีสานตอนบนนั้น ผู้วิจัยขอแนะนำเสนอในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมาของการจัดการท่องเที่ยวของกลุ่มไทยอู่ในภาคอีสานตอนบน ใน 3 จังหวัด คือ สกลนคร นครพนม และมุกดาหาร โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ตำรา เอกสารเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ ของทางกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา รวมถึงข้อมูลจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 ถึง ฉบับที่ 12 โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

สำหรับการส่งเสริมการท่องเที่ยวนั้น เกิดจากแนวคิดที่ต้องการส่งเสริมการท่องเที่ยวในประเทศไทยโดยมีจุดเริ่มต้นเกิดจากพระดำริของพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระกำแพงเพชร อัครโยธิน เกิดขึ้นภายหลังจากที่ประเทศไทยได้เปิดการค้าขายกับต่างประเทศอย่างเสรี ต่อมาในปี พ.ศ. 2398 ได้มีการปรับปรุงการค้าขายกับต่างประเทศให้ทันสมัย และอำนวยความสะดวกให้แก่พ่อค้าต่างประเทศมากยิ่งขึ้น ทำให้การค้าขายเจริญรุ่งเรือง และมีการก่อสร้างทางรถไฟจากกรุงเทพฯ เชื่อมติดต่อกับภูมิภาคต่าง ๆ และก่อสร้างทางเกวียน เชื่อมระหว่างเมืองและสถานีรถไฟทางเกวียนดังกล่าวแล้วได้ขยายเป็นถนนรถยนต์ในเวลาต่อมา หลังจากสร้างทางรถไฟ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ

กรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน ครั้งทรงดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการรถไฟได้มีการส่งเรื่องราวเกี่ยวกับเมืองไทยไปเผยแพร่ในสหรัฐอเมริกา ในปี พ.ศ. 2467 ได้มีการจัดตั้งแผนกโฆษณาของการรถไฟขึ้นทำหน้าที่รับรอง และให้ความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวที่จะเดินทางมาประเทศไทย รวมทั้งการโฆษณาเผยแพร่ประเทศไทย ให้เป็นที่รู้จักของชาวต่างประเทศ มีสำนักงานตั้งอยู่ที่กรมรถไฟ เชียงสะพานหลวง ต่อมาได้ย้ายมาตั้งที่สถานีรถไฟหัวลำโพง เมื่อพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน ทรงย้ายไปดำรงตำแหน่งเสนาบดี กระทรวงพาณิชย์ และคมนาคม งานด้านส่งเสริมการท่องเที่ยวได้ย้ายไปอยู่ที่กระทรวงพาณิชย์ และคมนาคมด้วย แต่ยังคงทำงานร่วมกับกรมรถไฟ มีสำนักงานตั้งที่ถนนเจริญกรุงหน้าไปรษณีย์กลาง การส่งเสริมการท่องเที่ยวได้เริ่มขึ้นอย่างชัดเจนในปี พ.ศ. 2479 เมื่อกระทรวง เศรษฐกิจการเสนอโครงการบำรุงอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในประเทศสยามต่อคณะรัฐมนตรี โดยเสนอแผนและวัตถุประสงค์ของการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว 3 ประการ คือ งานโฆษณาชักชวนนักท่องเที่ยว งานรับรองนักท่องเที่ยว และงานบำรุงสถานที่ท่องเที่ยวและที่พัก

จากนั้นกระทรวงเศรษฐกิจได้มอบงานนี้ให้กรมพาณิชย์ เป็นผู้จัดทำเพราะกรมพาณิชย์ มีแผนกส่งเสริมพาณิชย์ และท่องเที่ยวอยู่กระทรวงเศรษฐกิจได้ดำเนินการเรื่องนี้ ต่อมาจนเมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 เกิดขึ้น และสำนักงานถูกระเบิด จึงเลิกกิจการไปชั่วคราว เมื่อ พ.ศ. 2492 กรมโฆษณาการได้ทำความเข้าใจกับกระทรวงเศรษฐกิจ ซึ่งในสมัยนั้นมีชื่อว่า กระทรวงพาณิชย์ และคมนาคม ขอโอนกิจการส่งเสริมการท่องเที่ยว จากกระทรวงพาณิชย์ และคมนาคมมาอยู่กับกรมโฆษณาการ สำนักนายกรัฐมนตรี และให้เรียกส่วนงานนี้ว่า “สำนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยว” ต่อมากรมโฆษณาการได้พิจารณาเห็นว่ากิจการส่งเสริมการท่องเที่ยวกำลังตื่นตัวในประเทศไทยมาก จึงได้จัดตั้งสำนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยวให้มีฐานะเทียบเท่ากอง เรียกว่า “สำนักงานท่องเที่ยว” โดยพระราชกฤษฎีกาจัดวางระเบียบราชการกรมโฆษณาการในสำนักนายกรัฐมนตรี พ.ศ. 2493 จนกระทั่งปี พ.ศ. 2501 เมื่อจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ไปพักรักษาตัวอยู่ ณ โรงพยาบาลวอลเตอร์รีด สหรัฐอเมริกา ได้ศึกษากิจการท่องเที่ยวด้วยความสนใจ และได้ดำริที่จะส่งเสริมอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในประเทศอย่างจริงจัง ในปีต่อมาเมื่อจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรีได้มีประกาศพระราชกฤษฎีกาจัดแบ่งส่วนราชการกรมประชาสัมพันธ์ พ.ศ. 2502 โดยตัด “สำนักงานท่องเที่ยว” ออกแล้วจัดตั้งขึ้นเป็นองค์การอิสระ เรียกว่า “องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย” มีชื่อย่อว่า “อ.ส.ท.” โดยพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว พ.ศ. 2502 ซึ่งองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแต่เดิมนั้นมีหน้าที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวเป็นส่วนใหญ่ ต่อมาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวได้ขยายตัวอย่างกว้างขวาง รวดเร็ว จำเป็นต้องปรับปรุงอำนาจหน้าที่ของ อ.ส.ท. ให้มีขอบเขตการปฏิบัติงานกว้างขวางยิ่งขึ้น ทั้งในด้านการพัฒนา อนุรักษ์ทรัพยากรทางการท่องเที่ยว และการส่งเสริมเผยแพร่ จึงได้มีการนำเสนอร่างพระราชบัญญัติการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และร่างพระราชบัญญัติจัดระเบียบธุรกิจ เกี่ยวกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเพื่อให้หน่วยงาน

การท่องเที่ยวของรัฐมีอำนาจหน้าที่และรับผิดชอบในการพัฒนาส่งเสริมเผยแพร่ และดำเนินกิจการ เพื่อเป็นการริเริ่มให้มีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ตลอดจนคุ้มครองให้ความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว ด้วยสถานิติบัญญัติแห่งชาติซึ่งทำหน้าที่รัฐสภาในการประชุมครั้งที่ 41 เมื่อวันที่ 20 เมษายน พ.ศ. 2522 ได้พิจารณาร่างพระราชบัญญัติ ทั้ง 2 ฉบับ แล้วปรากฏว่าร่างพระราชบัญญัติจัดระเบียบ ธุรกิจ เกี่ยวกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไม่ผ่านการพิจารณา ส่วนพระราชบัญญัติการท่องเที่ยว แห่งประเทศไทยได้ผ่านการพิจารณาประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ เล่มที่ 96 ตอนที่ 72 วันที่ 4 พฤษภาคม พ.ศ. 2522 จัดตั้ง “การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย” ขึ้นมีชื่อย่อว่า “ททท.” (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2561)

เมื่อวันที่ 3 ตุลาคม พ.ศ. 2545 ได้มีการจัดตั้งกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาขึ้น พร้อม ๆ กับกระทรวงน้องใหม่ในยุคสมัยนั้น อีก 5 กระทรวงด้วยกัน โดยประกาศใน ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 119 ตอนที่ 99 ก. เมื่อวันที่ 2 ตุลาคม พ.ศ. 2545 โดยมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 3 ตุลาคม พ.ศ. 2545 ดังนั้น จึงถือว่าวันที่ 3 ตุลาคม ของทุกปีเป็นวันคล้ายวันสถาปนา กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา นับตั้งแต่นั้นมากระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา มีอำนาจหน้าที่ เกี่ยวกับการส่งเสริมสนับสนุน และพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว การกีฬา การศึกษา ด้านกีฬานันทนาการ และราชการอื่นตามที่กฎหมายกำหนด (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2561)

ต่อมาเมื่อวันที่ 22 มกราคม 2551 คณะรัฐมนตรีได้มีมติอนุมัติในหลักการให้กระทรวง การท่องเที่ยวและกีฬาออกกฎกระทรวง แบ่งส่วนราชการจัดตั้งสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา จังหวัดเป็นราชการบริหารส่วนภูมิภาคในสำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ปฏิบัติหน้าที่ ในฐานะตัวแทนของกระทรวงในส่วนภูมิภาค และประกาศกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา เรื่องกำหนดการแบ่งเขต ท้องที่ของสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด เพื่อให้การบริหารราชการ ของกระทรวงในส่วนภูมิภาคให้ครอบคลุมถึงภาระงานด้านการท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการ ทั้งในจังหวัด และหรือกลุ่มจังหวัดจึงได้เปลี่ยนชื่อ “ศูนย์การท่องเที่ยวกีฬาและนันทนาการจังหวัด” เป็น “สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด” โดยมีหัวหน้าส่วนราชการมีชื่อเรียกว่า “ท่องเที่ยว และกีฬาจังหวัด” เพื่อให้สอดคล้องกับชื่อกระทรวง โดยแบ่งงานภายในออกเป็น 1 ฝ่าย 2 กลุ่มงาน คือ 1. ฝ่ายบริหารงานทั่วไป 2. กลุ่มงานส่งเสริมการท่องเที่ยว 3. กลุ่มงานส่งเสริมการกีฬา และนันทนาการ

ต่อมาในปี พ.ศ. 2551 ได้มีประกาศกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา เรื่อง กำหนด และเปลี่ยนแปลงเขตท้องที่ของสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดตามกฎกระทรวง แบ่งส่วนราชการสำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา พ.ศ. 2551 ให้สำนักงาน การท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดมุกดาหาร ให้ตั้งอยู่ ณ จังหวัดมุกดาหาร มีอำนาจหน้าที่ในเขตท้องที่ 3 จังหวัด คือ จังหวัดมุกดาหาร จังหวัดยโสธร จังหวัดร้อยเอ็ด สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา

จังหวัดหนองคาย ให้ตั้งอยู่ ณ จังหวัดหนองคาย มีอำนาจหน้าที่ในเขตท้องที่ 3 จังหวัด คือ จังหวัดหนองคาย จังหวัดสกลนคร จังหวัดนครพนม

ในปี พ.ศ. 2554 ได้มีประกาศกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา เรื่อง กำหนดและเปลี่ยนแปลงเขตท้องที่ของสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดตามกฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการสำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา พ.ศ. 2551 (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2554 อาศัยอำนาจตามความในข้อ 3 ข. แห่งกฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการสำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา พ.ศ. 2551 ออกตามความในมาตรา 8 ณ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2543 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาออกประกาศกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กำหนดและเปลี่ยนแปลงเขตท้องที่ที่อยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด ซึ่งเป็นส่วนราชการในราชการบริหารส่วนภูมิภาคของสำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ดังต่อไปนี้ สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดหนองคายให้ตั้งอยู่ ณ จังหวัดหนองคาย มีอำนาจหน้าที่ในเขตท้องที่ 4 จังหวัด คือ จังหวัดหนองคาย จังหวัดสกลนคร จังหวัดนครพนม จังหวัดบึงกาฬ สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดมุกดาหาร ให้ตั้งอยู่ ณ จังหวัดมุกดาหาร มีอำนาจหน้าที่ในเขตท้องที่ 3 จังหวัด คือ จังหวัดมุกดาหาร จังหวัดยโสธร จังหวัดร้อยเอ็ด ส่วนการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยสำนักงานนครพนมมีพื้นที่รับผิดชอบใน 3 จังหวัด คือ สกลนครนครพนม และมุกดาหาร

ส่วนข้อมูลจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย พบว่า สำหรับแผนการส่งเสริมการท่องเที่ยวในประเทศไทยนั้น ได้เริ่มดำเนินการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างจริงจังในสมัยรัฐบาล ฯพณฯ จอมพล ถนอม กิตติขจร เป็นนายกรัฐมนตรี ทางรัฐบาลได้กำหนดนโยบายไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515 -2519) และเริ่มกำหนดแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยว ทั้งที่ท่องเที่ยวที่มีอยู่เดิม และแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ โดยแบ่งเขตการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีศูนย์การท่องเที่ยว และมีเมืองท่องเที่ยวที่เป็นบิวาร เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางท่องเที่ยวเป็นวงรอบในแต่ละภาคส่วนแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ที่อยู่ตามเขตต่าง ๆ จะมีการสำรวจทางกายภาพเบื้องต้นเพื่อพิจารณาจัดลำดับความสำคัญในการจัดทำแผนชั้นรายละเอียดที่จะทำการพัฒนาต่อไป (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานรัฐมนตรี, 2520) ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525 - 2529) ได้ปรับปรุงพระราชบัญญัติการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2522 โดยมีขอบเขตอำนาจควบคุมการใช้ที่ดินและการก่อสร้างในแหล่งท่องเที่ยวที่ได้ประกาศเอาไว้ และในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 นี้ ได้จัดทำแผนและจัดลำดับความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวในทุก ๆ ภาคอย่างเป็นขั้นตอน มีการพัฒนา ด้านการบริการการท่องเที่ยวเพื่อทำให้การแข่งขันของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

ของไทยดีขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี, 2525) ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530 - 2534) ได้เน้นการบริการเฉพาะด้าน สำหรับด้านการท่องเที่ยวการบริการประเภทนี้ ยังคงมีบทบาทสำคัญในระยะของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 ทั้งในแง่ของการนำมาซึ่งรายได้เงินตราจากต่างประเทศ และการสร้างงาน จากการประมาณการของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ในปี 2534 ซึ่งเป็นปีสุดท้ายของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 นั้น นักท่องเที่ยวจากต่างประเทศจะเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนกว่า 3.7 ล้านคน และประมาณว่าการขยายตัวของนักท่องเที่ยวต่างประเทศ และในประเทศจะสามารถสร้างงานได้เพิ่มขึ้นอีกไม่น้อยกว่า 150,000 คน แนวทางการพัฒนาการบริการท่องเที่ยวที่สำคัญ คือ กิจกรรมด้านการตลาด กิจกรรมการตลาด การท่องเที่ยว นั้นจะให้ความสำคัญในเรื่องการเพิ่มค่าใช้จ่ายด้านการตลาดต่างประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การศึกษาวิจัยตลาด การโฆษณาประชาสัมพันธ์การเผยแพร่แหล่งท่องเที่ยวภายในประเทศ โดยมีเป้าหมายเพื่อขยายเวลาพำนักของนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศ โดยเฉพาะตลาดนักท่องเที่ยวประเภทที่มีคุณภาพ คือ นำเงินมาใช้จ่ายในประเทศไทยสูง กิจกรรมกระจายการผลิต และการบริการท่องเที่ยวเน้นการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยว ปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นสำหรับการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยว ในภูมิภาคสนับสนุนให้มีแผนพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวในภูมิภาคและระดับจังหวัด ปรับปรุงรูปแบบ และคุณภาพของสินค้าหัตถกรรมพื้นบ้าน และของที่ระลึกในแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งสนับสนุนการจัดให้มีสถานบริการผู้โดยสารขาออกทางอากาศในเมือง (City Air Terminal) เพื่อรองรับการขยายตัวของนักท่องเที่ยวในระยะต่อไป ส่วนแผนการกระจายการผลิต และการแก้ปัญหาความยากจนนั้น มีการปรับปรุงแผนงานอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและทรัพยากรการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์ และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัฒนธรรม และหัตถกรรมพื้นบ้าน ไว้เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยว และสนับสนุนการส่งเสริมการตลาดท่องเที่ยว แผนงานส่งเสริมการตลาดท่องเที่ยว เพื่อเพิ่มรายได้เงินตราต่างประเทศจากการขายบริการการท่องเที่ยว ส่งเสริมการกระจายรายได้ และการมีงานทำให้แก่บุคลากรในภาคการท่องเที่ยว ส่วนแผนพัฒนาเมืองศูนย์กลางความเจริญในภูมิภาคในการพัฒนาเมืองศูนย์กลางความเจริญในภูมิภาคอย่างเป็นระบบ เพื่อให้มีส่วนร่วมในการปรับโครงสร้างการผลิตอีกทางหนึ่งนั้น แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 ได้มีการดำเนินการตามแผนงานต่าง ๆ ไปแล้ว คือ 1. เริ่มปรับปรุงโครงข่ายบริการพื้นฐานหลายประเภทในเมืองหลัก 5 แห่ง คือ เมืองเชียงใหม่ ขอนแก่น นครราชสีมา ชลบุรี และสงขลา - หาดใหญ่ เพื่อให้บริการแก่กิจกรรมเศรษฐกิจของเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โครงการส่วนใหญ่ยังอยู่ระหว่างการดำเนินงาน ซึ่งจะแล้วเสร็จในระยะต้นแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 กำหนดเป้าหมายการพัฒนาเมืองศูนย์กลางความเจริญเพิ่มขึ้นในภูมิภาคเป็น 24 เมือง (25 เทศบาล) โดยพิจารณาจาก

บทบาทของเมืองดังกล่าวทางเศรษฐกิจขนาดประชากร และการจ้างงาน ตลอดทั้ง ระดับของบริการพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคม และบทบาทที่เมืองดังกล่าวจะส่งอิทธิพลการพัฒนาต่อพื้นที่ชนบท โดยรอบอย่างทั่วถึง ได้จัดระบบบริการพื้นฐานทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมให้สอดคล้องกับมาตรการทางผังเมือง โดยเฉพาะการปรับปรุงระบบสาธารณูปการในเขตเมือง พร้อมทั้งวางโครงการคมนาคมขนส่งหลักที่เชื่อมโยงเมืองศูนย์กลางเข้ากับระบบเศรษฐกิจของประเทศ เช่น ท่าอากาศยาน ท่าเรือน้ำลึก เป็นต้น เร่งส่งเสริมการลงทุนอุตสาหกรรม การท่องเที่ยว และระบบการตลาดในเมืองศูนย์กลางความเจริญดังกล่าว ให้เป็นแหล่งจ้างงานที่เพิ่มขึ้น เพื่อรองรับแรงงานส่วนเกินจากภาคเกษตรในชนบทโดยรอบ กำหนดการแบ่งภาระลงทุนพัฒนาบริการพื้นฐานส่วนรวมของเมืองให้สัดส่วนการรับภาระการลงทุนระหว่างรัฐบาลและส่วนท้องถิ่น เปลี่ยนจากเดิม 70 : 30 เป็น 60 : 40 เป็นอย่างต่ำ โดยส่วนท้องถิ่นมีบทบาทมากขึ้น และแบ่งภาระความรับผิดชอบในด้านการพัฒนาเมืองให้เหมาะสม ในส่วนของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535 - 2539) ได้กำหนดนโยบายเพิ่มบทบาทของจังหวัด โดยให้จังหวัดริเริ่มแผนงานหรือโครงการพัฒนา ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น และสอดคล้องกับนโยบายรัฐบาล ภายใต้การจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดเป็นแผนหลักแผนเดียวครอบคลุมทุกพื้นที่ของจังหวัด ทั้งในเขตเมือง และเขตชนบท ปรับปรุงขั้นตอนการประสานแผนปฏิบัติการอย่างเป็นระบบ เช่น แผนงาน แผนกำลังคน และแผนการเงิน โดยใช้แผนพัฒนาจังหวัดระยะยาวเป็นเครื่องมือด้านการประสานการดำเนินงานพัฒนา ปรับปรุงระบบข้อมูลเพื่อการบริหารงานพัฒนาชนบท เพื่อใช้เป็นเครื่องมือรองรับการบริหารงานที่ปรับปรุงใหม่ทั้งกระบวนการ และปรับปรุงระบบการติดตามและประเมินผลการพัฒนาชนบทให้สอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาชนบท ที่มุ่งไปสู่การกระจายอำนาจการบริหารงานพัฒนาชนบทไปสู่ภูมิภาคมากขึ้น สนับสนุนเงินอุดหนุนให้แก่องค์กรพัฒนาเอกชน และเพิ่มบทบาทขององค์กรประชาชน และองค์กรธุรกิจเอกชน ในการร่วมมือกับภาครัฐและชุมชน เพื่อการพัฒนาชนบททุกระดับ โดยเฉพาะในระดับหมู่บ้าน ยกระดับรายได้ และการมีงานทำในชนบท จัดทำแผนงานพัฒนาครัวเรือนรายได้น้อยในชนบท โดยเป็นแผนงานหนึ่งในแผนพัฒนาจังหวัด เพื่อรองรับงบประมาณอุดหนุนเพื่อการกระจายอำนาจการบริหารงานพัฒนาไปสู่จังหวัด กำหนดให้หน่วยงานภาครัฐ และสนับสนุนภาคเอกชน พัฒนาขีดความสามารถของประชาชนในชนบทให้สามารถแสวงหาโอกาส และสามารถใช้ออกโอกาสในการปรับปรุงการผลิต การตลาด และการประกอบอาชีพ และริเริ่มอาชีพของตนเอง ทั้งที่เป็นอาชีพหลักและอาชีพเสริมโดยเพิ่มพื้นฐานทางการศึกษาเพื่อให้ประชาชนในชนบทมีโอกาสในการเลือกประกอบอาชีพ หารายได้ปรับโครงสร้างเศรษฐกิจชนบท ให้กระจายไปสู่กิจกรรมการผลิตหลาย ๆ สาขา ทั้งภาคเกษตรกรรม และภาคนอกการเกษตร และการตลาด โดยส่งเสริมทางการผลิต ทั้งภาคเกษตร และภาคนอกการเกษตร พัฒนาอาชีพการเกษตรในพื้นที่ทั่วไปและในพื้นที่ที่มีปัญหา เพื่อกระจายการผลิต

จากการเพาะปลูกไปสู่การทำกิจกรรมอื่น ๆ ในรูปแบบไร่นาสวนผสม พัฒนาอุตสาหกรรมเกษตร เพื่อสนับสนุนการจ้างงาน พัฒนาหัตถกรรม/อุตสาหกรรมในครัวเรือน และขนาดย่อมในภูมิภาค เพื่อสนับสนุนการเพิ่มรายได้ และการจ้างงานในภูมิภาคและชนบท ส่งเสริมการท่องเที่ยว และการบริการในท้องถิ่นที่มีศักยภาพที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่ ๆ ในท้องถิ่นส่งเสริมให้มี ตลาดเพื่อรองรับผลผลิตในชนบท โดยสนับสนุนภาคเอกชนในการสร้างตลาดรองรับสินค้าส่งเสริม การรับจ้างทั้งด้านการเกษตร และนอกการเกษตร การพัฒนาทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมไปสู่จังหวัด พัฒนาแหล่งโบราณสถาน โบราณคดี ให้เป็นแหล่งความรู้และเป็นสถานที่ ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเพื่อรองรับด้านการท่องเที่ยว (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2545) ส่วนในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 - 2549) ได้กำหนดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยยึดหลัก ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มาเป็นปรัชญา นำทางการพัฒนา และบริหารประเทศ โดยยึดหลักทางสายกลาง เพื่อให้ประเทศรอดพ้นจากวิกฤต สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง และนำไปสู่การพัฒนาที่สมดุล มีคุณภาพและยั่งยืนภายใต้กระแส โลกาภิวัตน์ และสถานการณ์เปลี่ยนแปลงต่าง ๆ โดยแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 ได้จัดทำแผนด้านการพัฒนาประเทศที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยพัฒนาสู่ความเป็น ศูนย์กลางเศรษฐกิจของภูมิภาค โดยอาศัยศักยภาพด้านการผลิตการเกษตรที่ยังคงเป็น แหล่งผลิต อาหารที่มีคุณภาพที่สำคัญของโลก ตลอดจนศักยภาพของภาคธุรกิจบริการที่มีโอกาสพัฒนาขึ้น เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศโดยเฉพาะธุรกิจการท่องเที่ยว การบริการสุขภาพ โภชนาการ และการออกแบบด้านสถาปัตยกรรม และในอุตสาหกรรมการผลิตที่ทันสมัย โดยประยุกต์ใช้เทคโนโลยีการผลิตร่วมกับภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างเหมาะสม ขณะเดียวกันยังมีบริการ ด้านการศึกษาที่เริ่มเชื่อมโยงกับสถาบันนานาชาติในภูมิภาคต่าง ๆ มากขึ้นแล้ว เพื่อเตรียมพัฒนา ประเทศสู่การเป็นฐานเศรษฐกิจของภูมิภาค ทั้งด้านการเกษตร การแปรรูปการเกษตร และอาหาร รวมทั้งเป็นฐานการท่องเที่ยวที่หลากหลาย และเป็นศูนย์กลางการศึกษา และวิทยาการที่เข้มแข็ง พร้อมพัฒนาให้เป็นประตูเศรษฐกิจเชื่อมโยงกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน และภูมิภาค โดยอาศัยทุน ทางเศรษฐกิจที่ได้พัฒนาขึ้นแล้ว ทั้งในเรื่องโครงข่ายโครงสร้างพื้นฐาน และสื่อสารโทรคมนาคม ที่กระจายอย่างทั่วถึงในพื้นที่ฐานเศรษฐกิจของประเทศ ควบคู่กับมีความได้เปรียบทางทำเลที่ตั้ง ของประเทศที่สามารถเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน ทั้งจุดแข็งของวัฒนธรรมไทยที่ประณีประนอม ยืดหยุ่นเปิดกว้าง และปรับตัวได้ง่ายภายใต้กระแสวัฒนธรรมที่หลากหลาย เอื้อต่อการค้าการลงทุน ระหว่างประเทศ ประกอบกับความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้านที่มีอยู่ เป็นโอกาส การสร้างพลังสำรอง และขยายตลาดของประเทศจะเกื้อหนุนต่อการพัฒนาสู่ประตูเศรษฐกิจ ด้านการขนส่งทางอากาศ ทางบก และทางน้ำ รวมทั้งการสื่อสารโทรคมนาคมของภูมิภาค

เพิ่มเป้าหมายหลักด้านคุณภาพทางเศรษฐกิจสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจมหภาค ให้เศรษฐกิจโดยรวมขยายตัวอย่างมีคุณภาพ และมีเสถียรภาพ โดยมีเป้าหมายให้เศรษฐกิจขยายตัวเข้าสู่ระดับเฉลี่ยร้อยละ 4 - 5 ต่อปี เพื่อลดความยากจน และการเพิ่มการจ้างงานใหม่ในประเทศให้ได้ไม่ต่ำกว่า 230,000 คนต่อปี มีอัตราเงินเฟ้อโดยเฉลี่ยไม่เกินร้อยละ 3 ต่อปี และรักษาการเกินดุลบัญชีเดินสะพัดให้คงอยู่เฉลี่ยประมาณร้อยละ 1 - 2 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศรวมทั้งรักษาทุนสำรองเงินตราต่างประเทศให้มีเสถียรภาพเพื่อสร้างความเชื่อมั่นของนักลงทุน ปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจทั้งภาคการผลิต การค้า และบริการรวมทั้งสร้างความสามารถทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อเพิ่มสมรรถนะ และขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ โดยมีเป้าหมายให้การส่งออกสินค้าขยายตัวไม่ต่ำกว่าร้อยละ 6 ต่อปี เพิ่มส่วนแบ่งตลาดส่งออกของไทยให้อยู่ในระดับร้อยละ 1.1 ของตลาดโลก ให้ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศของภาคเกษตรขยายตัวเฉลี่ยประมาณร้อยละ 2.0 ต่อปี และภาคอุตสาหกรรมขยายตัวเฉลี่ยประมาณร้อยละ 4.5 ต่อปี เพิ่มสมรรถนะประสิทธิภาพการผลิต โดยผลิตภาพการผลิตรวมในภาคเกษตรเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 0.5 ต่อปี ผลิตภาพการผลิตรวมในภาคอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 2.5 ต่อปี และผลิตภาพของแรงงานเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 3 ต่อปี เพิ่มรายได้การท่องเที่ยวโดยมีรายได้จากนักท่องเที่ยวต่างประเทศเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 7 - 8 ต่อปี และให้คนไทยท่องเที่ยวภายในประเทศเพิ่มขึ้นไม่ต่ำกว่าร้อยละ 3 ต่อปี สนับสนุนค่าใช้จ่ายด้านการวิจัยและพัฒนาทั้งภาครัฐและเอกชนไม่น้อยกว่าร้อยละ 0.4 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศด้านยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการท่องเที่ยว มีการกระตุ้นเศรษฐกิจให้ฟื้นตัวอย่างรวดเร็วและมีเสถียรภาพ โดยดำเนินนโยบายเร่งรัดการคลังด้านการใช้จ่ายของภาครัฐ และนโยบายภาษีเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ ขณะเดียวกันดำเนินนโยบายการเงินระยะสั้นที่เน้นการดูแลสภาพคล่องให้เพียงพอ และรักษาเสถียรภาพด้านราคาและอัตราแลกเปลี่ยนไม่ให้ผันผวนเกินไปชะลอการไหลออกนอกประเทศของเงินทุน และรักษาการเกินดุลบัญชีเดินสะพัดไม่ให้ลดลงมาก รวมทั้งการแก้ปัญหา และกระตุ้นการขยายตัวของภาคการผลิต โดยเฉพาะการส่งออก การท่องเที่ยว เพื่อหารายได้เงินตราต่างประเทศ ส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม การก่อสร้างและอสังหาริมทรัพย์ และธุรกิจบริการอื่น ๆ ที่มีศักยภาพ ควบคู่กับการฝึกอบรมทักษะฝีมือแรงงานให้สามารถสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างการผลิตและตลาดแรงงาน เพื่อเพิ่มการจ้างงาน และขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะมีอนุรักษ์ฟื้นฟูแหล่งทรัพยากรท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ และศิลปวัฒนธรรม เพื่อเป็นประตูเชื่อมโยงกลุ่มประเทศอินโดจีน โดยมีหนองคาย มุกดาหาร นครพนม เป็นประตูค้าชายแดนของภาค และมีอุบลราชธานีเป็นศูนย์กลางหลัก พร้อมทั้งเร่งพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อเพิ่มผลผลิตการเกษตร และการแปรรูปการเกษตร เชื่อมโยงภาคเหนือตอนล่างและพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก โดยมีกลุ่มจังหวัดนครราชสีมา ขอนแก่นเป็นศูนย์กลางเพิ่มประสิทธิภาพและยกระดับคุณภาพโครงสร้าง

พื้นฐานทั้งด้านระบบการขนส่ง สื่อสารโทรคมนาคม พลังงาน และสาธารณูปการเพื่อสนับสนุน การเพิ่มสมรรถนะภาคการผลิตและบริการโดยใช้ประโยชน์จากระบบโครงสร้างพื้นฐานที่ได้พัฒนาขึ้น แล้วให้คุ่มค่า โดยให้ความสำคัญกับการจัดการดูแลบำรุงรักษาที่มีประสิทธิภาพและการเพิ่มมาตรฐาน ความปลอดภัย มีราคาที่เหมาะสม เพื่อสนับสนุนการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตของระบบเศรษฐกิจ โดยรวม พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน โดยเฉพาะโครงข่ายโทรคมนาคม ท่าอากาศยาน และท่าเรือหลัก รวมทั้งกิจการพาณิชย์นาวี ให้มีคุณภาพอยู่ในระดับมาตรฐาน สะดวกรวดเร็วเพื่อสนับสนุน การเพิ่มสมรรถนะของภาคการผลิตและบริการของประเทศ ส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจ กับประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อขยายโอกาสด้านการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยว รวมทั้งเพิ่มศักยภาพ ในการใช้ทรัพยากรร่วมกัน นำไปสู่การพึ่งพาซึ่งกันและกัน และยกระดับคุณภาพชีวิตของคน ในภูมิภาค ส่งเสริมให้ประเทศไทยมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาความร่วมมือด้านการท่องเที่ยว กับประเทศในกลุ่มอาเซียน และอินโดจีน โดยเฉพาะการสนับสนุนการดำเนินการด้านตลาดร่วมกัน เพื่อพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวในภูมิภาค และการพัฒนาโครงข่ายโครงสร้างพื้นฐาน ระหว่างแหล่งท่องเที่ยวภายในประเทศ และประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อเสริมศักยภาพด้านการท่องเที่ยว ระหว่างกัน พัฒนาระบบโครงข่ายคมนาคมเชื่อมโยงระหว่างกันให้เป็นพื้นที่เศรษฐกิจ ที่สามารถ สนับสนุนการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจตามแนวพื้นที่เขตเศรษฐกิจ เพื่อนำไปสู่การใช้ประโยชน์ ในทรัพยากรร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพและเสริมขีดความสามารถด้านการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยวระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน ร่วมมือกับประเทศที่สาม และหรือองค์กร ระหว่างประเทศในการฟื้นฟูภาวะเศรษฐกิจของประเทศเพื่อนบ้าน โดยการกระตุ้นธุรกิจด้านการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยวในพื้นที่เศรษฐกิจที่มีศักยภาพ ส่งเสริมการค้าบริการ ที่มีศักยภาพ เพื่อสร้างงาน กระจายรายได้ และหารายได้จากเงินตราต่างประเทศ โดยพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน เพื่อเพิ่มการจ้างงาน และกระจายรายได้สู่ชุมชน โดยพัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวให้สามารถรองรับ การขยายตัวของนักท่องเที่ยวไทยและต่างประเทศ โดยการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงกลุ่มพื้นที่ พร้อมทั้งสนับสนุนการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ที่สอดคล้องกับศักยภาพเชิงวัฒนธรรม และทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในพื้นที่และไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม โดยคำนึงถึง ขีดความสามารถของพื้นที่ในการรองรับนักท่องเที่ยว เช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างถูกวิธี การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และประเพณี การท่องเที่ยวเชิงเกษตร กิจกรรมการท่องเที่ยว เพื่อการกีฬา สวรรุสุขภาพ และสวนสนุก ปรับปรุงคุณภาพด้านการบริการและผลิตภัณฑ์ ที่เกี่ยวเนื่องกับการท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อมให้ได้มาตรฐานและเพียงพอ โดยให้ความสำคัญ ต่อการเพิ่ม และกวดขันมาตรฐานด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว การแก้ไขปัญหาการล่อลวง เอารัดเอาเปรียบนักท่องเที่ยว การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวโดยเฉพาะ ด้านการเข้า - ออกประเทศ การเดินทางในประเทศ การให้บริการข้อมูลข่าวสารที่ทันสมัย รวมทั้ง

พัฒนาบุคลากรทางการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพและปริมาณสอดคล้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยว แต่ละประเภท ส่งเสริมบทบาทชุมชนและองค์กรชุมชนในท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ แหล่งท่องเที่ยวอย่างครบวงจร ทั้งการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การบำรุงรักษา และการพัฒนา สิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว โดยรณรงค์สร้างจิตสำนึก และเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ ที่ถูกต้องแก่ชุมชนและท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน รวมทั้งสนับสนุนให้มีการพัฒนา สินค้าหัตถกรรมพื้นบ้าน และบริการในท้องถิ่นที่เชื่อมโยงกับธุรกิจการท่องเที่ยว ให้มีความสำคัญกับ กลุ่มเป้าหมายนักท่องเที่ยวที่มีระยะพักนาน และนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพจากต่างประเทศ โดยเฉพาะ นักท่องเที่ยวกลุ่มการประชุม การจัดนิทรรศการนานาชาติ การท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล เพื่อเพิ่ม สัดส่วนของรายได้ต่อนักท่องเที่ยว และเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรการท่องเที่ยว โดยให้มีระบบบริหารจัดการเฉพาะขึ้นมารับผิดชอบ รวมทั้งให้มีศูนย์ประชุม และศูนย์แสดงสินค้า นานาชาติในเมืองหลักที่มีศักยภาพขึ้นมารองรับประชาสัมพันธ์และสร้างจิตสำนึกการท่องเที่ยว อย่างมีคุณภาพเพื่อส่งเสริมให้คนไทยเที่ยวเมืองไทยมากขึ้น และเร่งรัดการกระจายตัว ของนักท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ที่ได้รับการพัฒนาให้เชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวหลัก ในพื้นที่ เพื่อการสร้างงานและกระจายรายได้ไปสู่ชุมชนและท้องถิ่น (สำนักงานคณะกรรมการ พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2545)

ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 - 2554) ได้กำหนด แนวทางการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวพัฒนาการรวมกลุ่มอุตสาหกรรม รวมถึงการบริการ การท่องเที่ยว รวมทั้งการขับเคลื่อนผู้ประสานการพัฒนาคลัสเตอร์ (Cluster Development Agent) และติดตามประเมินผลการพัฒนาคลัสเตอร์ในภาคการผลิตและบริการภายใต้แนวทางการปรับ โครสร้างอุตสาหกรรม การปรับโครงสร้างภาคบริการให้เป็นแหล่งสร้างรายได้หลักของประเทศ โดยพัฒนาการท่องเที่ยวไทย ให้เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมของภูมิภาค บนฐานความโดดเด่นและหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม และความเป็นไทย และพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขัน ของธุรกิจบริการที่มีศักยภาพ เพื่อขยายฐานการผลิต และการตลาดธุรกิจบริการครอบคลุมระดับภูมิภาค พื้นฟู พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ โบราณสถานในเชิงกลุ่มพื้นที่ และเสริมสร้างเอกลักษณ์ความเป็นไทย ทั้งการอนุรักษ์ วัฒนธรรมท้องถิ่น วิถีชีวิตชุมชนและภูมิปัญญาชาวบ้าน เพื่อสร้างสินค้าท่องเที่ยวใหม่ๆ แก่ธุรกิจ การท่องเที่ยวไทย และเป็นแหล่งท่องเที่ยวของตลาดท่องเที่ยวโลก ส่งเสริมการลงทุน พัฒนาธุรกิจ บริการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเพื่อรองรับตลาด กลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจเฉพาะด้าน และสร้างมูลค่าเพิ่มแก่ธุรกิจ ได้แก่ ธุรกิจบริการสุขภาพ ธุรกิจศูนย์ประชุม และแสดงสินค้า การพำนัก ระยะยาว การจับจ่ายซื้อสินค้า สินค้าโอท็อปและแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น เป็นต้น พัฒนา คุณภาพและมาตรฐานของธุรกิจและบริการที่มีศักยภาพให้เป็นที่ยอมรับ นำเชื่อถือ และตอบสนอง

ความต้องการของตลาดโลก รวมทั้งเพื่อรองรับนโยบายการเปิดเสรีภาคบริการบนฐานความโดดเด่นทางวัฒนธรรมและความเป็นไทย โดยเฉพาะธุรกิจบริการที่มีศักยภาพในการดึงดูดลูกค้ามาใช้บริการในประเทศ เช่น ธุรกิจการท่องเที่ยว ธุรกิจบริการด้านการศึกษา บริการด้านสุขภาพ และธุรกิจภาพยนตร์ไทย เป็นต้น ส่งเสริมตลาด การท่องเที่ยวและกลุ่มลูกค้าธุรกิจบริการอย่างต่อเนื่อง เพื่อรักษาฐานตลาดเดิมและขยายตลาดใหม่ ๆ ที่มีคุณภาพ เช่น ตลาดรัสเซีย และกลุ่มประเทศที่เคยเป็นอาณานิคมของรัสเซีย ตลาดตะวันออกกลาง และตลาดนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่ม โดยอาศัยเครือข่ายความร่วมมือทั้งจากภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อดำเนินกลยุทธ์ทางการตลาด ร่วมกันพัฒนาปัจจัยสนับสนุนให้เอื้อต่อการดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยว ทั้งการพัฒนาโครงสร้างการคมนาคมเพื่อการเข้าถึงและเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยว มาตรฐานความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน สิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน และการปรับปรุงกฎระเบียบ ข้อกฎหมาย การพัฒนาบุคลากรให้สอดคล้องกับความต้องการของธุรกิจ และการเสริมสร้างขีดความสามารถในการดำเนินธุรกิจของผู้ประกอบการ และขีดความสามารถการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรชุมชนในท้องถิ่น เพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม รวมทั้งสนับสนุนการรวมกลุ่มของชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อเชื่อมโยงการประกอบอาชีพของคนในท้องถิ่นกับกิจกรรมการท่องเที่ยว เพื่อช่วยสร้างงาน สร้างรายได้แก่ชุมชน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี, 2550)

ต่อมาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) ได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข เศรษฐกิจเจริญเติบโตอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน ภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกประเทศที่ปรับเปลี่ยนเร็ว คาดการณ์ได้ยากและซับซ้อนมากยิ่งขึ้น การพัฒนาในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 ได้กำหนดทิศทาง และยุทธศาสตร์การพัฒนาที่เหมาะสม โดยเร่งสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อป้องกันปัจจัยเสี่ยง และเสริมรากฐานของประเทศด้านต่าง ๆ ให้เข้มแข็งควบคู่ไปกับการพัฒนาคนและสังคมไทยให้มีคุณภาพ มีโอกาสเข้าถึงทรัพยากรและได้รับประโยชน์จากการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างเป็นธรรม รวมทั้งสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจด้วยฐานความรู้ และความคิดสร้างสรรค์บนพื้นฐานการผลิตและการบริโภคที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม นาไปสู่การพัฒนาประเทศที่มั่นคงและยั่งยืน ในส่วนของยุทธศาสตร์การพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวนั้น ทางภาครัฐได้กำหนดยุทธศาสตร์การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจสู่การเติบโตอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน ให้ความสำคัญกับการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจสู่การพัฒนาที่มีคุณภาพและยั่งยืน โดยสร้างความเข้มแข็งให้กับผู้ประกอบการ โดยเฉพาะผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม และผลักดันให้มีบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจภายในประเทศให้เข้มแข็งและแข่งขันได้ ด้วยการปรับ

โครงสร้างการค้า และการลงทุนให้สอดคล้องกับการขยายตัวทางเศรษฐกิจของเอเชีย แอฟริกา และเศรษฐกิจภายในประเทศ ปรับโครงสร้างภาคบริการให้สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มกับสาขาบริการที่มีศักยภาพและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมบนฐานความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรม พัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ซึ่งครอบคลุมถึงการพัฒนารัฐกิจสร้างสรรค์การพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ และการพัฒนาอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ พัฒนาภาคเกษตรบนฐานการเพิ่มผลิตภาพในการผลิตและยกระดับการสร้างมูลค่าเพิ่มด้วยเทคโนโลยีและกระบวนการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และพัฒนาภาคอุตสาหกรรมที่มุ่งการปรับโครงสร้างอุตสาหกรรมให้มีคุณภาพและยั่งยืน ด้วยการใช้ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และความคิดสร้างสรรค์ สู่อุตสาหกรรมฐานความรู้เชิงสร้างสรรค์ และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมการพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัย และนวัตกรรม ให้เป็นพลังขับเคลื่อนการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้เติบโตอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน เน้นการนำความคิดสร้างสรรค์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทรัพย์สินทางปัญญา วิจัยและพัฒนาไปต่อยอด ถ่ายทอด และประยุกต์ใช้ประโยชน์ ทั้งเชิงพาณิชย์ สังคม และชุมชน โดยสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนา และประยุกต์ใช้ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัย และนวัตกรรมที่ส่งเสริมการใช้ความคิดสร้างสรรค์และสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับภาคการผลิต ตลอดจนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัย และนวัตกรรมให้ทั่วถึงและเพียงพอทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพในลักษณะของความร่วมมือระหว่างภาครัฐ และเอกชน ปรับโครงสร้างภาคบริการ ให้สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มกับสาขาบริการที่มีศักยภาพ และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมบนฐานความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม โดยเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจบริการที่มีศักยภาพสู่ธุรกิจเชิงสร้างสรรค์ โดยสนับสนุนการวิจัย และพัฒนาเพื่อสร้างนวัตกรรมให้กับธุรกิจ ส่งเสริมการใช้องค์ความรู้และเทคโนโลยีใหม่ ๆ ในการพัฒนาสินค้าและบริการ และส่งเสริมการลงทุนในธุรกิจบริการที่มีศักยภาพ โดยอาศัยความได้เปรียบของทำเลที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ของประเทศ ความหลากหลายทางชีวภาพและวัฒนธรรม และเอกลักษณ์ความเป็นไทย ตลอดจนสามารถรองรับการเปิดเสรีทางการค้าและกระแสความต้องการของตลาดโลก ได้แก่ ธุรกิจการท่องเที่ยว ธุรกิจบริการสุขภาพ ธุรกิจบริการโลจิสติกส์ ธุรกิจภาพยนตร์ ธุรกิจการจัดประชุม และแสดงนิทรรศการนานาชาติ เป็นต้น พัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดโดยการฟื้นฟูพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวหลักที่เสื่อมโทรม พัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจของธุรกิจท่องเที่ยวในกลุ่มพื้นที่ที่มีศักยภาพสูง ส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่และกระแสความต้องการของตลาดโลก เช่น การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงศึกษาเรียนรู้ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และสัมผัสวิถีชีวิตของชุมชน รวมทั้งส่งเสริมการค้าเงินกลยุทธ์ทางการตลาดรูปแบบใหม่ที่สามารถเข้าถึงกลุ่มลูกค้า และขยายไปยังตลาดใหม่ ๆ ที่มีศักยภาพ บริหารจัดการการท่องเที่ยวให้เกิดความสมดุล และยั่งยืน โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม คำนึงถึง

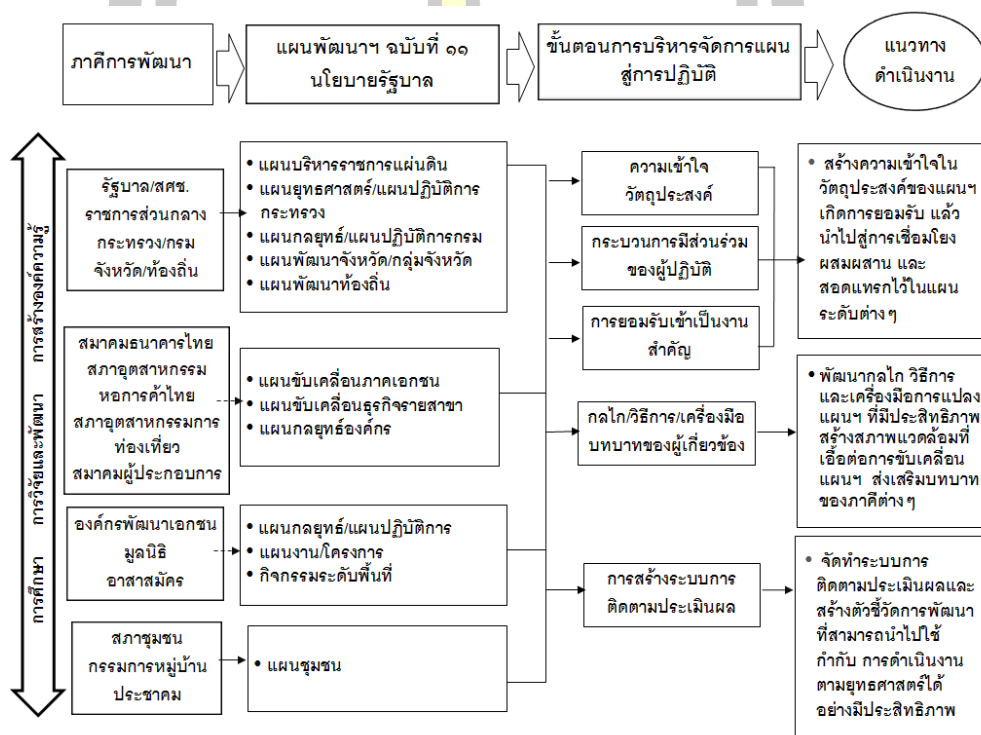
ความสมดุล และความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว พัฒนาระดับมาตรฐานสินค้าและบริการ พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานให้มีคุณภาพและเพียงพอ และบูรณาการการท่องเที่ยวให้เชื่อมโยงกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติรวมทั้งสาขาการผลิตและบริการอื่น ๆ เสริมสร้างความเข้มแข็งของท้องถิ่น ชุมชน ผู้ประกอบการรายย่อย วิสาหกิจชุมชนและบุคลากรภาครัฐเพื่อร่วมกันพัฒนา และเชื่อมโยงกับสาขาการผลิตและบริการที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ตามแนวทางการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจ พัฒนาทักษะและองค์ความรู้ของบุคลากรภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชน รวมทั้งเสริมสร้างศักยภาพของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อมให้สามารถปรับตัวเพื่อรองรับผลกระทบต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขตามกฎระเบียบใหม่ของโลก ดำเนินการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ โดยสนับสนุนการพัฒนาธุรกิจสร้างสรรค์ตามแนวทางเครือข่ายวิสาหกิจที่มีการเชื่อมโยง และทำงานร่วมกันอย่างมีทิศทางที่ชัดเจนของธุรกิจสร้างสรรค์ตลอดห่วงโซ่อุปทาน โดยให้ความสำคัญกับการเชื่อมโยงระหว่างภาคเกษตร ภาคอุตสาหกรรม และภาคบริการ สนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และพัฒนาการใช้ความคิดสร้างสรรค์ และใช้ทรัพยากรร่วมกันระหว่างอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องและสนับสนุนในการผลิตสินค้าและบริการ การจัดทำหมาย และการดำเนินกิจกรรมเชิงพาณิชย์ และส่งเสริมการแข่งขันของธุรกิจที่เป็นธรรมเพื่อการยกระดับคุณภาพ และมาตรฐานสินค้าและบริการที่สูงขึ้น ตลอดจนส่งเสริมการปรับบทบาทของสถาบันหรือหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องให้สนับสนุนการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายของธุรกิจสร้างสรรค์ ส่งเสริมการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ โดยการพัฒนาปัจจัยแวดล้อมด้านต่าง ๆ ของพื้นที่หรือเมือง ทั้งด้านโครงสร้างพื้นฐาน ทางกายภาพ ทรัพยากรมนุษย์ กฎ ระเบียบ การบริหารจัดการที่เอื้อต่อการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจของธุรกิจสร้างสรรค์ที่มีการสร้างสรรค์สินค้าและบริการใหม่ ๆ ที่มีเอกลักษณ์และสะท้อน อัตลักษณ์ของพื้นที่หรือเมือง สามารถดึงดูดการลงทุนของธุรกิจต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเข้ามาในพื้นที่ หรือเมืองรวมทั้งส่งเสริมการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ เพื่อสร้างบรรยากาศ และสภาวะที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ และการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ เช่น การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ และพื้นที่สาธารณะรูปแบบต่าง ๆ การจัดการกิจกรรม และงานแสดงสินค้าและบริการสร้างสรรค์ เพื่อเป็นช่องทาง หรือเวทีการพัฒนา และแสดงออกของนักคิดและนักสร้างสรรค์สาขาต่าง ๆ เสริมสร้างศักยภาพของผู้ประกอบการ และบุคลากรในการใช้ความคิดสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าของสินค้าและบริการทุกสาขา โดยพัฒนาทักษะ และองค์ความรู้ของผู้ประกอบการธุรกิจโดยเฉพาะวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม และบุคลากรสร้างสรรค์ที่สำคัญในธุรกิจต่าง ๆ ของห่วงโซ่อุปทานของอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ทั้งด้านการออกแบบ การวิจัยและพัฒนา การสร้างนวัตกรรม การบริหารจัดการธุรกิจ เทคโนโลยี และการตลาด โดยใช้ศิลปวัฒนธรรมแบบดั้งเดิม และร่วมสมัยเป็นพื้นฐาน ผสมผสานการใช้เทคโนโลยี เพื่อสร้างความแตกต่าง และความโดดเด่นของสินค้าและบริการที่ตรงกับความต้องการของตลาด รวมทั้ง

เสริมสร้างความเข้มแข็งของธุรกิจสร้างสรรค์ให้สามารถปรับเปลี่ยนการดำเนินงานธุรกิจให้สอดคล้องกับสถานการณ์แวดล้อมภายใน และภายนอกประเทศที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ตลอดจนสนับสนุนการศึกษาวิจัยในประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และเร่งพัฒนาฐานข้อมูลเชิงลึกของอุตสาหกรรมสร้างสรรค์สาขาต่าง ๆ พัฒนาระบบการเงินเพื่อสนับสนุนการลงทุนและการพัฒนาอุตสาหกรรมสร้างสรรค์โดยการจัดหาหรืออำนวยความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนที่มีต้นทุนที่เหมาะสมสำหรับธุรกิจสร้างสรรค์ที่ยังขาดแคลนเงินลงทุน เช่น กองทุนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ กองทุนและสถาบันการเงินต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนผู้ประกอบการธุรกิจสร้างสรรค์ เพื่อให้ผู้ประกอบการ และผู้ที่มีความประสงค์จะดำเนินธุรกิจสร้างสรรค์สามารถก่อตั้ง ดำเนินกิจการ และพัฒนาธุรกิจได้ส่งเสริมการจดทะเบียน การใช้และการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาเพื่อเป็นปัจจัยขับเคลื่อนการเติบโตของธุรกิจสร้างสรรค์ โดยสร้างความตื่นตัว และความตระหนักของธุรกิจและทุกภาคส่วนถึงความสำคัญของทรัพย์สินทางปัญญาที่มีต่อการสร้างมูลค่าเพิ่ม ต่อยอดการเติบโตของธุรกิจยกระดับมาตรฐานของสินค้าและบริการ และเร่งรัดการลดขั้นตอน และความซับซ้อนด้านการจดทะเบียนทรัพย์สินทางปัญญาเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ธุรกิจสร้างสรรค์ การครอบครองทรัพย์สินทางปัญญาได้อย่างรวดเร็ว ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของตลาดมากขึ้น รวมทั้งบังคับใช้กฎหมายเพื่อควบคุมการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาอย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนาฐานลงทุนโดยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในระดับอนุภูมิภาคและภูมิภาคอาเซียน มุ่งเน้นความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านในการสร้างฐานการผลิตตามแนวพื้นที่พัฒนาเศรษฐกิจซึ่งเป็นยุทธศาสตร์เชิงพื้นที่ที่สามารถสนองตอบการปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจของประเทศ โดยพัฒนาพื้นที่ในภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศให้เชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านและภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพื่อเป็นฐานการพัฒนาด้านอุตสาหกรรม การเกษตร และการแปรรูปการเกษตร และการท่องเที่ยวในภูมิภาคโดยมีแผนงานเชิงรุกที่รู้เท่าทันต่อการดำเนินนโยบายของมหาอำนาจในภูมิภาคด้านการลงทุนในประเทศเพื่อนบ้านโดยเฉพาะการพัฒนาตามแนวพื้นที่พัฒนาเศรษฐกิจเชื่อมโยงตามแนวตะวันออก - ตะวันตก ตามแนวเหนือ - ใต้ และแนวตอนใต้ของแผนงาน GMS และเชื่อมโยงแนวพื้นที่เศรษฐกิจของ IMT - GT ที่มีศักยภาพ และมีความเป็นไปได้ในการเชื่อมโยง เพื่อให้เปิดช่องทางการเชื่อมโยงที่มีความหลากหลาย และเป็นทางเลือกให้ไทยในทุกสถานการณ์ ทั้งนี้โดยหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องร่วมหารือกับภาคเอกชนในการกำหนดแผนการลงทุน และหารือกับภาครัฐและภาคเอกชนของประเทศเพื่อนบ้านในกรอบการหารือระหว่างภาครัฐ และภาคเอกชนโดยคำนึงถึงผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมของทุกประเทศ โดยกำหนดมาตรการดูแล ป้องกันผลกระทบให้เกิดประโยชน์ต่อทุกประเทศอย่างเสมอภาค เป็นธรรม และเป็นผลให้ทุกประเทศสามารถรักษาอัตลักษณ์ของตนไว้ได้เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ ใช้สร้างความสามารถด้านการแข่งขันเชิงการตลาด ด้านสังคมวัฒนธรรม และความมั่นคงภายใน รวมทั้งคำนึงถึงการพัฒนาแบบเศรษฐกิจ

พอเพียงกับคำนึงถึงศักยภาพการพัฒนาต่อยอดของผลผลิตเกษตรในท้องถิ่นที่มีศักยภาพที่แท้จริง และเป็นที่ยอมรับในการพัฒนาในพื้นที่ รวมทั้งการร่วมพัฒนากับประเทศเพื่อนบ้านด้านเศรษฐกิจ สร้างสรรค์ การใช้วัฒนธรรมที่เหมาะสมกับประเทศเพื่อนบ้าน และการร่วมส่งเสริมการวิจัย และพัฒนาในเชิงพาณิชย์อย่างครบวงจร พัฒนาเขตเศรษฐกิจชายแดน และเมืองชายแดนให้มีบทบาท การเป็นประตูเชื่อมโยงเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน ทั้งพื้นที่เศรษฐกิจชายแดนที่พัฒนาต่อเนื่อง และพื้นที่ใหม่ โดยเฉพาะการพัฒนาระบบคมนาคมขนส่ง ระบบโลจิสติกส์ มาตรฐานการให้บริการ และอำนวยความสะดวกบริเวณจุดผ่านแดน ชีตความสามารถของบุคลากร และผู้ประกอบการท้องถิ่น เพื่อสนับสนุนการพัฒนาการค้า การลงทุน การท่องเที่ยว โดยคำนึงถึง และมีมาตรการรองรับ ที่เหมาะสมต่อผลกระทบเข้าสู่ประเทศโดยส่วนรวมอันอาจเกิดจากการเคลื่อนย้ายแรงงาน จากประเทศเพื่อนบ้าน การขนย้ายยาเสพติด และสิ่งผิดกฎหมายข้ามแดนเข้าสู่พื้นที่อื่น ๆ ของประเทศ ทั้งนี้การพัฒนาเขตเศรษฐกิจชายแดนและเมืองชายแดนจะต้องคำนึงถึงศักยภาพ ด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของพื้นที่ มีแผนบูรณาการด้านการบริหารจัดการ และพัฒนาด้านแรงงานเพื่อการใช้ประโยชน์ร่วมกันระหว่างไทย และประเทศเพื่อนบ้านตามกรอบ ความร่วมมืออนุภูมิภาคต่าง ๆ และความสอดคล้องกับแผนการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเชื่อมโยง ระหว่างประเทศตามแผนแม่บทการเชื่อมโยงระหว่างกันในอาเซียนและยุทธศาสตร์ในภาพรวมอื่น ๆ ดำเนินการบูรณาการแผนพัฒนาพื้นที่เชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยเชื่อมโยงแผนพัฒนา เพื่อให้บรรลุผลประโยชน์ร่วมทั้งในด้านความมั่นคงและเสถียรภาพของพื้นที่ ซึ่งเป็นปัจจัยเริ่มแรก ของการพัฒนาเศรษฐกิจที่ยั่งยืน และเพื่อให้เกิดการพัฒนาจากระบบการผลิตร่วมที่สร้างสรรค์ ประโยชน์ที่ทัดเทียมระหว่างกันจากการบริการ การจัดสรรและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และแรงงานที่เป็นประโยชน์ร่วมกัน โดยอาจพัฒนาไปสู่การเป็นคลัสเตอร์การผลิตร่วมกับประเทศ เพื่อนบ้านในสถานะที่มีความเสมอภาคต่อไปเมื่อทุกประเทศมีความพร้อมทั่วกัน ทั้งนี้การร่วมพัฒนา ผลผลิตกันสินค้าในห่วงโซ่การผลิตร่วมกับประเทศเพื่อนบ้านควรคำนึงถึงอุปทานในตลาดอนุภูมิภาค และตลาดเป้าหมายเป็นหลักสร้างความพร้อมในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนโดยผลักดันให้ ประเทศไทยมีบทบาทหน้าที่สร้างสรรค์ในเวทีระหว่างประเทศในประชาคมอาเซียน ซึ่งจะต้องมี การเตรียมการ ได้แก่ พัฒนาความร่วมมือระหว่างภาครัฐ และภาคธุรกิจเอกชนที่มีศักยภาพ ในการร่วมพัฒนาบุคลากรในทุกภาคส่วนเศรษฐกิจภาคการผลิต อุตสาหกรรมแปรรูป รวมทั้ง ผู้ประกอบการขนาดกลาง และขนาดย่อม โดยเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ ในเรื่องประชาคมอาเซียน ให้ได้รับข้อมูล และศึกษาถูกระเบียบ และข้อตกลงต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งภาษา ขนบธรรมเนียม และวัฒนธรรมเพื่อให้มีความเข้าใจชัดเจน เพื่อให้มีความรู้ และมีสมรรถนะในการแข่งขัน ในระบบเสรี เพื่อเตรียมความพร้อมของธุรกิจให้ได้ประโยชน์จากความเป็นเสรีทั้งด้านการค้า การลงทุน และบริการ การเสริมสร้างความรู้ด้านทรัพย์สินทางปัญญา ตลอดจนแนวทางการขยาย

ตลาดตามโอกาส และข้อตกลงใหม่ ๆ ที่จะเกิดขึ้น รวมทั้งมีระบบการเยียวยาช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากการปรับโครงสร้าง และการแข่งขัน พร้อมทั้งเตรียมการรองรับผลกระทบในด้านการเปลี่ยนแปลงราคาสินค้าเกษตร พลังงาน และโอกาสในการเกิดการขาดแคลนสินค้าเกษตร อันเนื่องจากการเคลื่อนไหวเสรีของสินค้า โดยแสวงหาความร่วมมือระหว่างภาครัฐ และภาคเอกชน ผู้ผลิตรายใหญ่ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎีกา, 2555)

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ภาพประกอบ 8 แผนภาพการบริหารจัดการแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11
สู่การปฏิบัติ

จวบจนปัจจุบันทางภาครัฐได้กำหนดแผนการพัฒนาเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยบรรจุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2562 - 2564) ได้กำหนดแผนการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเชิงบูรณาการ โดยมีแนวทางการพัฒนา ดังนี้ ส่งเสริมการสร้างรายได้จากการท่องเที่ยว โดยดำเนินการส่งเสริมการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยว โดยใช้ประโยชน์จากอัตลักษณ์และเอกลักษณ์แห่งความเป็นไทยที่สะท้อนวัฒนธรรมท้องถิ่น และวิถีชีวิตชุมชน อาทิ การท่องเที่ยว เชื่อมโยงกับหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ซึ่งจะเป็นการกระจายรายได้ไปสู่

คนในชุมชนและท้องถิ่นทั่วประเทศอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม รวมทั้งส่งเสริมการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับของระบบนิเวศเพื่อให้เกิดความสมดุลและยั่งยืนในการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทย ตลอดจนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่ที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวคุณภาพจากทั่วโลก พัฒนากลุ่มคลัสเตอร์ท่องเที่ยวตามศักยภาพของพื้นที่ เชื่อมโยงกับกิจกรรมการท่องเที่ยวตามความต้องการของตลาด อาทิ การท่องเที่ยวโดยชุมชน การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวทางทะเล การท่องเที่ยวสีเขียว การท่องเที่ยวเชิงศิลปะและวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเพื่อการประชุมและนิทรรศการ การท่องเที่ยวเชิงกีฬาและการท่องเที่ยวกลุ่มมุสลิม ฟื้นฟูความเชื่อมั่น และสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของการท่องเที่ยวไทยในสายตาโลก ดำเนินกลยุทธ์ทางการตลาดทั้งเชิงรับและเชิงรุกในตลาดเป้าหมายทั้งตลาดศักยภาพเดิมและตลาดใหม่ โดยมุ่งเน้นนักท่องเที่ยวคุณภาพ เพื่อให้สอดคล้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นให้เกิดความคุ้มค่าต่อประสบการณ์มากกว่า การท่องเที่ยวที่คุ้มค่าเงิน รวมทั้งสนับสนุนให้คนไทยเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศมากขึ้น เพื่อลดการพึ่งพิงตลาดต่างประเทศ พัฒนาทักษะฝีมือบุคลากรในภาคบริการและการท่องเที่ยว จัดฝึกอบรมภาคีเครือข่ายต่างประเทศทั่วประเทศ และพัฒนาระบบคมนาคมขนส่งให้เกิดความเชื่อมโยงกันเป็นโครงข่ายทั้งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ ปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ให้มีความทันสมัยจัดทำและบังคับใช้มาตรฐานด้านการท่องเที่ยว โดยเร่งปรับกฎหมาย และระเบียบที่เอื้อต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมและบริการสำหรับอนาคต โดยให้ความสำคัญกับการบูรณาการหลักการและการบังคับใช้กฎหมายและกฎระเบียบต่าง ๆ ให้มีความสอดคล้องกัน เพื่อให้สามารถนำไปสู่การอำนวยความสะดวกและการพัฒนาภาคการผลิตและบริการได้ตรงตามทิศทางที่กำหนดอย่างมีประสิทธิภาพ ทบทวนปรับปรุง และพัฒนากฎหมาย กฎ ระเบียบ และนโยบายที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมกีฬา ธุรกิจบริการและการท่องเที่ยวของประเทศให้สอดคล้องกับสถานการณ์ และการจัดทำกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับมาตรฐานการท่องเที่ยวของไทยสู่สากล และส่งเสริมให้คนทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงการท่องเที่ยวได้ตามสิทธิที่พึงมีพึงได้ของบุคคล ปรับโครงสร้างการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว เพื่อให้เป็นกลไก ในการบริหารจัดการและกำหนดทิศทางการพัฒนาที่ชัดเจนโดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน สถาบันการศึกษา และภาคประชาสังคม ในการยกระดับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของประเทศให้เติบโตอย่างสมดุลและยั่งยืน รวมทั้งกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมและเท่าเทียม และได้จัดทำแผนแม่บทแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560 – 2564) ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 มีการจัดทำแผนงานพัฒนาและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวหลัก และแหล่งท่องเที่ยวรองของประเทศ ทำแผนงานส่งเสริมการท่องเที่ยวรายสาขา อาทิ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวทางน้ำและทางรถไฟ ทำแผนงานส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตพัฒนา

การท่องเที่ยว ทำแผนงานพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่มนุษย์สร้างขึ้น ทำโครงการศึกษาแนวทางการควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวในพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ให้เป็นไปตามขีดความสามารถในการรองรับของระบบนิเวศ (Carrying Capacity) จัดทำแผนงานพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยวและยกระดับผู้ประกอบการ ในส่วนของยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศในยุทธศาสตร์ที่ 9 นั้น มีแนวทางการพัฒนาภาคเพื่อสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจให้กระจายตัวอย่างทั่วถึงในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะเน้นการพัฒนาให้หลุดพ้นจากความยากจนสู่เป้าหมายการพึ่งตนเอง ยกระดับการท่องเที่ยวเชิงประเพณีวัฒนธรรม อารยธรรมขอมยุคก่อนประวัติศาสตร์ ธรรมชาติ และกีฬาสู่นานาชาติ ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงประเพณีวัฒนธรรมในทุกพื้นที่ ท่องเที่ยวอารยธรรมขอมในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ท่องเที่ยววัฒนธรรมลุ่มน้ำโขงและสุขภาพในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน จัดทำแผนงานการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจ โดยมุ่งเน้นการอำนวยความสะดวกการขนส่งสินค้าข้ามแดน เพื่อเพิ่มศักยภาพของภาคเอกชนไทยในการจัดการด้านโลจิสติกส์และสนับสนุนการเชื่อมโยงห่วงโซ่การผลิตอุตสาหกรรมเกษตรของไทยกับประเทศเพื่อนบ้านมุ่งพัฒนาศักยภาพ และมีมือแรงงานในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง รวมทั้งพัฒนาขีดความสามารถด้านการท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมให้ไทยเป็นศูนย์กลางด้านท่องเที่ยวในภูมิภาค ประกอบด้วยการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการดังนี้

แผนปฏิบัติการสนับสนุนหลักด้านการเกษตรในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง 6 ประเทศ (ระยะที่ 2) ระยะเวลาดำเนินการ 10 ปี พ.ศ. 2554 – 2563 แผนปฏิบัติการภายใต้การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน และการอำนวยความสะดวกทางการค้าของผลิตภัณฑ์อาหาร และเกษตรในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง 6 ประเทศ ระยะเวลาดำเนินการ 2 ปี (พ.ศ. 2562 – 2563) แผนปฏิบัติการภายใต้การอำนวยความสะดวกทางการค้าในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง 6 ประเทศ ระยะเวลาดำเนินการ 10 ปี ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2559 – 2568 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี, 2560)

สำหรับประวัติความเป็นมาของการส่งเสริมการท่องเที่ยวกลุ่มไทยอยู่ในภาคอีสานตอนบน ทั้ง 3 จังหวัด คือ สกลนคร นครพนม และมุกดาหารนั้น สามารถสรุปแยกเป็นรายจังหวัดได้ดังต่อไปนี้

1. ประวัติความเป็นมาของการส่งเสริมการท่องเที่ยวกลุ่มไทยอยู่ในจังหวัดสกลนคร

จากการสืบค้นประวัติจากเอกสารเผยแพร่เกี่ยวกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ หนังสือแผนการดำเนินงานประจำปีขององค์การบริหารส่วนจังหวัด แผนพัฒนาท้องถิ่น 4 ปีขององค์การบริหารส่วนจังหวัด แผนการดำเนินงานประจำปีขององค์การบริหารส่วนตำบล แผนการดำเนินงานของสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด จากการศึกษาสัมภาษณ์ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสกลนคร และจากการสืบค้นข้อมูลประกาศกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬานั้น สามารถสรุปได้ดังนี้

การส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดสกลนครนั้น ผู้วิจัยพบว่า แต่เริ่มเดิมทีการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดสกลนครนั้น ได้เริ่มมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวครั้งแรกในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2504 – 2509 ระยะที่ 2 (พ.ศ. 2507 – 2509) นั้น ได้เริ่มมีแผนพัฒนาชุมชนและสาธารณูปการ โดยเน้นงานวางผังเมือง และพัฒนานคร รวมถึงงานถนน ไฟฟ้า ประปา ทางระบายน้ำ และการจัดแบ่งเมืองออกเป็นย่านต่าง ๆ เพื่อรองรับพลเมืองที่เพิ่มขึ้น เพื่อส่งเสริมกิจการอาชีพอื่นที่ไม่ใช่การเกษตร นอกจากพระนครธนบุรีแล้ว ยังรองรับในจังหวัด เชียงใหม่ ขอนแก่น ตาก สกลนคร ปัตตานี สงขลา ชลบุรี และจันทบุรี ซึ่งเป็นศูนย์พัฒนา ตามแผนพัฒนาภาคต่าง ๆ จำเป็นต้องมีการวางผังเมืองให้ถูกหลักวิชาตามที่สำนักผังเมือง กำลังดำเนินการอยู่ ส่วนด้านการพัฒนาชุมชน งานพัฒนาชุมชนนี้จะเริ่มในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และจังหวัดชายแดนภาคใต้ก่อน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี, 2504) ต่อมาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2510 – 2514 ได้มีแผนการพัฒนาส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น เริ่มมีการพัฒนา ด้านการคมนาคมขนส่ง ส่วนการพัฒนาการขนส่งทางอากาศเกิดขึ้นในระยะของแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 2 ได้เริ่มมีการกำหนดนโยบาย การพัฒนาการขนส่งทางอากาศ ได้แก่ การปรับปรุงบริการวิทยุการบินอากาศ การปรับปรุงก่อสร้างสนามบินพาณิชย์ภายในประเทศ ซึ่งประกอบด้วย การสำรวจออกแบบ ก่อสร้างอาคาร และทางวิ่งของสนามบินนครพนม และขยาย ต่อเติมทางวิ่งของสนามบินสกลนคร ต่อมาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515 - 2519) และเริ่มกำหนดแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวทั้งที่ท่องเที่ยวที่มีอยู่เดิม และแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ โดยแบ่งเขตการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีศูนย์การท่องเที่ยว และมี เมืองท่องเที่ยวที่เป็นบริวาร เพื่อให้สามารถเดินทางท่องเที่ยวเป็นวงรอบในแต่ละภาค ในแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 นี้ ได้มีการสนับสนุนให้เกิดแผนพัฒนาและส่งเสริม การท่องเที่ยวในภูมิภาค มีแผนพัฒนาเมืองศูนย์กลางความเจริญในภูมิภาคอย่างเป็นระบบในช่วง แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530 – 2534) นั้น จังหวัดสกลนคร ได้เป็น หนึ่งในเมืองศูนย์กลางความเจริญอื่น ๆ ที่ทางภาครัฐในสมัยนั้นกำลังจะเริ่มเตรียมการพัฒนา ต่อมา ทางภาครัฐก็เริ่มมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยกำหนดแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาไว้ในแผนพัฒนา เศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับอื่น ๆ ตามลำดับ จนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564) ซึ่งเป็นฉบับปัจจุบัน

สำหรับแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวของกลุ่มไทญ้อในจังหวัดสกลนครนั้น ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันทางจังหวัดสกลนคร มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวหลัก ๆ เพียง 2 กลุ่มชาติพันธุ์ คือ กลุ่มชาติพันธุ์ชาวภูไทและโซ่เท่านั้น สำหรับการส่งเสริมการท่องเที่ยวกลุ่มไทญ้อในจังหวัด สกลนครนั้นยังไม่มีส่งเสริมอย่างจริงจัง แต่จากการสัมภาษณ์ ประหยัด ธานะราช ประธานสภา

วัฒนธรรมจังหวัดสกลนคร ท่านได้กล่าวว่า เมื่อก่อนไม่มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวของกลุ่มไทญ้อ แต่ปัจจุบันชาวไทญ้อในจังหวัดสกลนครกำลังรวมตัวกันฟื้นฟู รื้อฟื้น อนุรักษ์สืบสาน ส่งเสริมวัฒนธรรม อัตลักษณ์ประเพณีที่มีอยู่ โดยทางสภาวัฒนธรรมอำเภอ สภาวัฒนธรรมตำบล จะร่วมมือกันบูรณาการกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับเทศบาลเมืองสกลนครกับองค์การบริหารส่วนจังหวัด เพื่อให้การสนับสนุนในหลาย ๆ ด้านที่เกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวของกลุ่มไทญ้อ และในเร็ว ๆ นี้จะมีการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ไทญ้อ ซึ่งในขณะนี้อยู่ระหว่างยื่นขอขออนุญาตเพื่อบูรณาการด้านการท่องเที่ยว จากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ซึ่งทุกอย่างที่เกี่ยวกับไทญ้อ ก็จะมารวมที่พิพิธภัณฑ์ไทญ้อแห่งนี้ (ประหยัด ธาระราช, 2561: สัมภาษณ์)

ภาพประกอบ 9 นาย ประหยัด ธาระราช ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดสกลนคร

2. ประวัติความเป็นมาของการส่งเสริมการท่องเที่ยวกลุ่มไทญ้อในจังหวัดนครพนม

จากการสืบค้นประวัติจากเอกสารเผยแพร่เกี่ยวกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ หนังสือแผนการดำเนินงานประจำปีขององค์การบริหารส่วนจังหวัด แผนพัฒนาท้องถิ่น 4 ปีขององค์การบริหารส่วนจังหวัด แผนการดำเนินงานประจำปีขององค์การบริหารส่วนตำบล แผนการดำเนินงานของสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด จากการสัมภาษณ์ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสกลนคร และสืบค้นข้อมูลจากประกาศกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬานั้น สามารถสรุปได้ดังนี้

การส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดนครพนม เริ่มขึ้นตั้งแต่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 2 ได้กำหนดนโยบาย การพัฒนาการขนส่งทางอากาศ ได้แก่ การปรับปรุงบริการวิทยุการบินอากาศ การปรับปรุงก่อสร้างสนามบินพาณิชย์ภายในประเทศ ซึ่งประกอบด้วย การสำรวจออกแบบและก่อสร้างอาคาร และทางวิ่งของสนามบินนครพนม ทางภาครัฐได้จัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเพื่อพัฒนาในส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่น จัดทำผังเมือง ดำเนินการสร้างทางคมนาคมขนส่ง และจัดทำแผนส่งเสริมการท่องเที่ยวตลอดมาจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 - 2549) ทางภาครัฐได้กำหนดยุทธศาสตร์ ในส่วนของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ให้มีการอนุรักษ์ฟื้นฟูแหล่งทรัพยากรท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม เพื่อเป็นประตูเชื่อมโยงกลุ่มประเทศอินโดจีนโดยมีจังหวัดหนองคาย มุกดาหาร และจังหวัดนครพนม เป็นประตูการค้าชายแดนของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ต่อมาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 - 2559) มีการกำหนดแผนการพัฒนาเขตเศรษฐกิจชายแดนและเมืองชายแดนให้มีบทบาทการเป็นประตูเชื่อมโยงเศรษฐกิจ กับประเทศเพื่อนบ้าน ทั้งพื้นที่เศรษฐกิจชายแดนที่พัฒนาต่อเนื่องและพื้นที่ใหม่ โดยเฉพาะการพัฒนาระบบคมนาคมขนส่ง ระบบโลจิสติกส์ มาตรฐานการให้บริการและอำนวยความสะดวกในบริเวณจุดผ่านแดน ชีตความสามารถของบุคลากรและผู้ประกอบการท้องถิ่น เพื่อสนับสนุน การพัฒนาการค้า การลงทุน การท่องเที่ยว โดยคำนึงถึงและมีมาตรการรองรับที่เหมาะสมต่อผลกระทบเข้าสู่ประเทศโดยรวม อันอาจเกิดจากการเคลื่อนย้ายแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้าน การขนย้ายยาเสพติดและสิ่งผิดกฎหมายข้ามแดนเข้าสู่พื้นที่อื่น ๆ ของประเทศ ทั้งนี้ในการพัฒนาเขตเศรษฐกิจชายแดนและเมืองชายแดน จะต้องคำนึงถึงศักยภาพด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของพื้นที่ มีแผนบูรณาการด้านการบริหารจัดการและพัฒนาด้านแรงงานเพื่อการใช้ประโยชน์ร่วมกันระหว่างไทย และประเทศเพื่อนบ้าน ตามกรอบความร่วมมืออนุภูมิภาคต่าง ๆ และความสอดคล้องกับแผนการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเชื่อมโยงระหว่างประเทศตามแผนแม่บทการเชื่อมโยงระหว่างกันในอาเซียน และยุทธศาสตร์ในภาพรวมอื่น ๆ บูรณาการแผนพัฒนาพื้นที่เชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยเชื่อมโยงแผนพัฒนาเพื่อให้บรรลุประโยชน์ร่วมทั้งในด้านความมั่นคงและเสถียรภาพของพื้นที่ ซึ่งเป็นปัจจัยเริ่มแรกของการพัฒนาเศรษฐกิจที่ยั่งยืน และเพื่อให้เกิดการพัฒนาจากระบบการผลิตร่วมที่สร้างสรรค์ประโยชน์ ที่ทัดเทียมระหว่างกันจากการบริการ ต่อมาทางภาครัฐได้มีการส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยกำหนดแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) ซึ่งเป็นฉบับปัจจุบัน

สำหรับแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวของกลุ่มไทยภูอในจังหวัดนครพนมนั้น จากการสัมภาษณ์ ท่าน ตรีภูล อานัด ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดนครพนม พบว่าจากอดีตจนถึง

ปัจจุบัน ทางจังหวัดนครพนมได้มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวของกลุ่มไทญ้อมาโดยตลอด ทั้งในอำเภอท่าอุเทน อำเภอนาหว้า ปัจจุบันทางสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดนครพนม ได้มีส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชนเผ่า ทั้ง 8 ชนเผ่า ในจังหวัดนครพนม ประกอบด้วย ไทยอีสาน (ไทลาว) ไทยย้อ (ไทญ้อ) ผู้ไทย (ภูไท) ไทยไส้ ไทยกะเลิง ไทยซำ ไทยแสก ไทยกวน ชาวไทยเชื้อสายจีน และชาวไทยเชื้อสายเวียดนามที่อาศัยอยู่ในพื้นที่จังหวัดนครพนม โดยครั้งล่าสุดทางสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดนครพนมได้จัดงานที่มีชื่อว่า เทศกาลท่องเที่ยววิถีชนเผ่าไทนคร ประจำปี 2561 8 ชนเผ่า 2 เชื้อชาติ “รื่นเริง ร้องรำ แลกเปลี่ยน เรียนรู้” ขึ้นเมื่อวันที่ 21 – 23 กุมภาพันธ์ 2561 ที่ผ่านมา ณ บริเวณหอสมุดแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ ถนนอภิบาลบัญชา อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม เพื่อส่งเสริมและอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น วิถีชีวิตชนเผ่า 8 ชนเผ่า 2 เชื้อชาติ ตลอดจนจนเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีวิถีชีวิตแบบเรียบง่ายท่ามกลางธรรมชาติลุ่มน้ำโขง และประมาณปลายเดือนเมษายน พ.ศ. 2561 ทางจังหวัดนครพนม และสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สาขาจังหวัดนครพนมได้เตรียมความพร้อมเพื่อรองรับการเป็นเจ้าภาพ การจัดประชุม แม่โขงทัวริสซึมฟอรัม 2018 อนุภาคลุ่มน้ำโขง ในวันที่ 25 – 29 มิถุนายน 2561 ซึ่งจะมีนักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการท่องเที่ยวประมาณ 500 – 600 คน โดยจะเข้าไปดูวิถีชีวิตคนในชุมชนชาวญ้อ นักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการท่องเที่ยวเหล่านั้นก็จะเข้าไปดูวิถีชีวิตคนในชนเผ่าอื่น ๆ ในจังหวัดนครพนมด้วย (ตระกูล อานันต์, 2561: สัมภาษณ์)

ภาพประกอบ 10 นาย ตระกูล อานันต์ ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดนครพนม

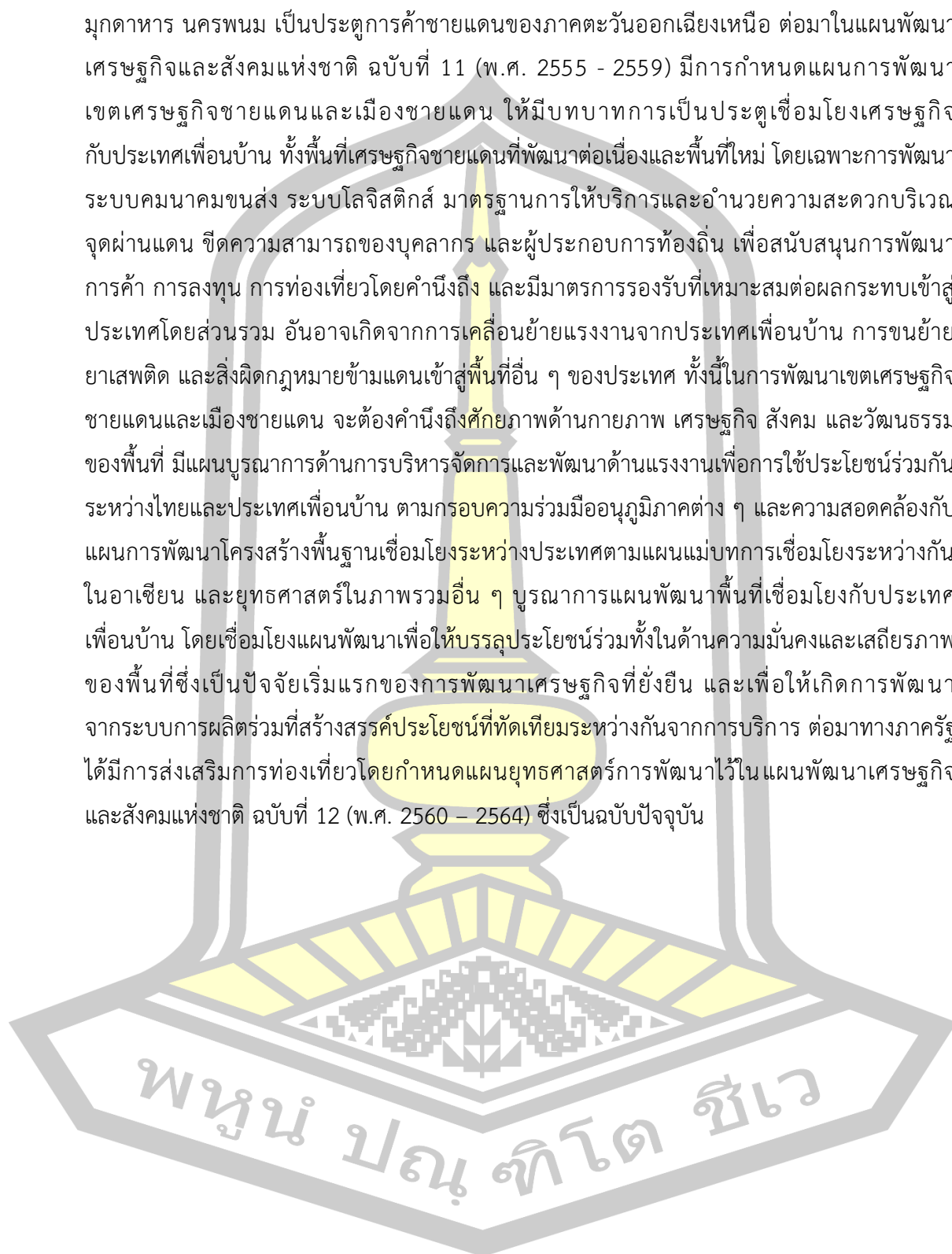
และในปี 2561 ทางเทศบาลตำบลท่าอุเทนได้ยื่นเสนอโครงการเพื่อเสนอขอรับการสนับสนุนงบประมาณด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจากทางกรมการท่องเที่ยว จำนวน 2 โครงการ โดยโครงการแรกมีชื่อโครงการว่า โครงการฝึกอบรมพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการบริหารจัดการของท้องถิ่น วัตถุประสงค์ของโครงการ คือ 1. เพื่อส่งเสริมสนับสนุนและอนุรักษ์ประเพณี และวัฒนธรรมท้องถิ่น 2. เพื่อปลูกจิตสำนึกคนในท้องถิ่นเกิดความตระหนัก และเข้ามามีส่วนร่วมอนุรักษ์ ฟื้นฟูและสืบสานภูมิปัญญาและคุณค่าความหลากหลายทางวัฒนธรรม ทั้งที่เป็นชีวิต ค่านิยมที่ดีงามและความเป็นไทย 3. เพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นตำบลท่าอุเทน ได้เรียนรู้ความสำคัญ รู้จักวิถีชีวิต รู้ถึงคุณค่าของประวัติศาสตร์ในท้องถิ่น ความเป็นมา และวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่นอันจะสร้างความภูมิใจและจิตสำนึกในการรักษาวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่นสืบไป โดยของบประมาณสนับสนุน จำนวน 250,350 บาท และโครงการที่ 2 มีชื่อโครงการว่า โครงการพัฒนาเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวพระธาตุท่าอุเทน กับแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ในเขตพื้นที่จังหวัดนครพนม วัตถุประสงค์ของโครงการ คือ 1. เพื่อพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวเข้ามาในบริเวณพื้นที่องค์พระธาตุ ท่าอุเทน ให้มีความสะดวกสบาย สวยงาม 2. เพื่อให้มีสถานที่จอดรถยนต์ (ขนาดใหญ่) สำหรับบริการนักท่องเที่ยว 3. เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว 4. จัดตลาดนัดถนนคนเดินส่งเสริมให้ประชาชนมีสถานที่สำหรับจำหน่ายสินค้าให้กับนักท่องเที่ยวเวลากลางคืน 5. เพื่อให้มีรถรางสำหรับให้บริการแก่นักท่องเที่ยวที่มาโดยรถยนต์ (ขนาดใหญ่) เพื่อพาเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ เช่น ตลาดนัดไทยลาว ย่านชุมชนเก่าท่าอุเทน ศาลหลักเมือง พระบางวัดไตรภูมิ ศาลเจ้าแม่ธรณีธรรม เป็นต้น 6. เพื่อยกระดับการท่องเที่ยว เป็นแบบสิ่งแวดล้อมสีเขียว ลดมลภาวะผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมโดยของบประมาณสนับสนุนจากกรมการท่องเที่ยว จำนวน 4,360,230 บาท

3. ประวัติความเป็นมาของการส่งเสริมการท่องเที่ยวกลุ่มไทยอุ้อในจังหวัดมุกดาหาร

จากการสืบค้นประวัติจากเอกสารเผยแพร่เกี่ยวกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ หนังสือแผนการดำเนินงานประจำปีขององค์การบริหารส่วนจังหวัด แผนพัฒนาท้องถิ่น 4 ปีขององค์การบริหารส่วนจังหวัด แผนการดำเนินงานประจำปีขององค์การบริหารส่วนตำบล แผนการดำเนินงานของสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด จากการสัมภาษณ์ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสกลนคร และสืบค้นข้อมูลจากประกาศกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬานั้น ผู้วิจัยพบว่า

ทางภาครัฐได้จัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเพื่อพัฒนาในส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่น จัดการทำผังเมือง ดำเนินการสร้างทางคมนาคมขนส่ง และจัดทำแผนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวตลอดมา จนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 - 2549) ในส่วนของภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีการอนุรักษ์ฟื้นฟูแหล่งทรัพยากรท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม เพื่อเป็นประตูเชื่อมโยงกลุ่มประเทศอินโดจีน โดยมีหนองคาย

มุกดาหาร นครพนม เป็นประตูการค้าชายแดนของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ต่อมาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 - 2559) มีการกำหนดแผนการพัฒนาเขตเศรษฐกิจชายแดนและเมืองชายแดน ให้มีบทบาทการเป็นประตูเชื่อมโยงเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน ทั้งพื้นที่เศรษฐกิจชายแดนที่พัฒนาต่อเนื่องและพื้นที่ใหม่ โดยเฉพาะการพัฒนา ระบบคมนาคมขนส่ง ระบบโลจิสติกส์ มาตรฐานการให้บริการและอำนวยความสะดวกบริเวณ จุดผ่านแดน ชีตความสามารถของบุคลากร และผู้ประกอบการท้องถิ่น เพื่อสนับสนุนการพัฒนาการค้า การลงทุน การท่องเที่ยวโดยคำนึงถึง และมีมาตรการรองรับที่เหมาะสมต่อผลกระทบเข้าสู่ประเทศโดยรวม อันอาจเกิดจากการเคลื่อนย้ายแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้าน การขนย้าย ยาเสพติด และสิ่งผิดกฎหมายข้ามแดนเข้าสู่พื้นที่อื่น ๆ ของประเทศ ทั้งนี้ในการพัฒนาเขตเศรษฐกิจชายแดนและเมืองชายแดน จะต้องคำนึงถึงศักยภาพด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของพื้นที่ มีแผนบูรณาการด้านการบริหารจัดการและพัฒนาด้านแรงงานเพื่อการใช้ประโยชน์ร่วมกันระหว่างไทยและประเทศเพื่อนบ้าน ตามกรอบความร่วมมืออนุภูมิภาคต่าง ๆ และความสอดคล้องกับแผนการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเชื่อมโยงระหว่างประเทศตามแผนแม่บทการเชื่อมโยงระหว่างกันในอาเซียน และยุทธศาสตร์ในภาพรวมอื่น ๆ บูรณาการแผนพัฒนาพื้นที่เชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยเชื่อมโยงแผนพัฒนาเพื่อให้บรรลุประโยชน์ร่วมทั้งในด้านความมั่นคงและเสถียรภาพของพื้นที่ซึ่งเป็นปัจจัยเริ่มแรกของการพัฒนาเศรษฐกิจที่ยั่งยืน และเพื่อให้เกิดการพัฒนาจากระบบการผลิตร่วมที่สร้างสรรค์ประโยชน์ที่ทัดเทียมระหว่างกันจากการบริการ ต่อมาทางภาครัฐได้มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยกำหนดแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) ซึ่งเป็นฉบับปัจจุบัน

ภาพประกอบ 11 นางสาว จรียา ถานัน ผู้ช่วยการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดมุกดาหาร

จากการสัมภาษณ์ท่าน จรียา ถานัน ผู้ช่วยการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดมุกดาหาร และจากการสืบค้นข้อมูลพบว่า การส่งเสริม และการจัดการท่องเที่ยวกลุ่มไทญ้อในจังหวัดมุกดาหาร นั้น ทางสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดมุกดาหารได้มีส่งเสริม มีการจัดการพัฒนาในทุกพื้นที่ของจังหวัดมุกดาหาร ไม่ว่าจะเป็นภูไท ไทญ้อ ไทกะเลิง และกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ซึ่งได้มีการส่งเสริมในทุกชนเผ่า มีการสนับสนุนงานอีเว้นท์ต่าง ๆ ได้เปิดโอกาสให้ชาวชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในพื้นที่ เข้ารับการอบรมให้ความรู้แก่ชาวบ้านในพื้นที่ ในด้านการเป็นเจ้าบ้านที่ดี การทำชุมชนให้น่าอยู่ (จรียา ถานัน, 2561: สัมภาษณ์)

จากข้อมูลข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปประวัติความเป็นมาของการส่งเสริมการท่องเที่ยวกลุ่มไทญ้อภาคอีสานตอนบน โดยแบ่งออกเป็นรายจังหวัดดังนี้

1. จังหวัดสกลนคร สรุปได้ว่า การส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดสกลนครเริ่มมีขึ้นครั้งแรกในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2504 – 2509 ระยะเวลาที่ 2 (พ.ศ. 2507 – 2509) โดยเน้นวางผังเมืองและพัฒนานคร รวมถึงถนน ไฟฟ้า ประปา ทางระบายน้ำ และจัดแบ่งเมืองออกเป็นย่านต่าง ๆ เพื่อรองรับพลเมืองที่เพิ่มขึ้น เพื่อส่งเสริมกิจการอาชีพอื่นที่ไม่ใช่การเกษตร ต่อมาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 2 ได้มีแผนการพัฒนาส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่นและเริ่มมีการพัฒนาด้านการคมนาคมขนส่งทางอากาศ ปรับปรุงก่อสร้างสนามบินพาณิชย์ภายในประเทศของจังหวัดสกลนครขึ้น ต่อมาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 ได้มีการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นสำหรับการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวในภูมิภาค ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6

จังหวัดสกลนครได้เป็นหนึ่งในเมืองศูนย์กลางความเจริญอื่น ๆ ที่ทางภาครัฐในสมัยนั้นกำลังจะเริ่มเตรียมการพัฒนา ต่อมาทางภาครัฐก็เริ่มมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยกำหนดแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับอื่น ๆ ตามลำดับ จนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564) ซึ่งเป็นฉบับปัจจุบัน

สำหรับการส่งเสริมการท่องเที่ยวของกลุ่มไทญ้อในจังหวัดสกลนครนั้น ในสมัยก่อนยังไม่มี การส่งเสริมการท่องเที่ยวของกลุ่มไทญ้อ แต่ปัจจุบันนี้ชาวไทญ้อในจังหวัดสกลนครกำลังรวมตัวกันฟื้นฟู รื้อฟื้น อนุรักษ์ สืบสาน ส่งเสริมวัฒนธรรม อัตลักษณ์ประเพณีที่มีอยู่ โดยสภาวัฒนธรรมอำเภอ สภาวัฒนธรรมตำบล จะร่วมมือกันบูรณาการกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กับเทศบาลเมืองสกลนคร กับองค์การบริหารส่วนจังหวัด เพื่อให้การสนับสนุนในหลาย ๆ ด้าน ที่เกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวของกลุ่มไทญ้อ และในเร็ว ๆ นี้จะมีการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ไทญ้อซึ่งทุกสิ่งทุกอย่างเกี่ยวกับไทญ้อก็จะมารวมอยู่ที่พิพิธภัณฑ์ไทญ้อแห่งนี้

2. จังหวัดนครพนม สรุปได้ว่า การส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดนครพนม เริ่มมีขึ้นตั้งแต่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 2 โดยมีการพัฒนาการขนส่งทางอากาศ ปรับปรุงก่อสร้างสนามบินพาณิชย์ภายในประเทศที่จังหวัดนครพนม จนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 ทางภาครัฐได้กำหนดยุทธศาสตร์ในส่วนของภาคตะวันออกเฉียงเหนือให้มีการอนุรักษ์ฟื้นฟูแหล่งทรัพยากรท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม เพื่อเป็นประตูเชื่อมโยงกลุ่มประเทศอินโดจีน โดยมีจังหวัดหนองคาย มุกดาหาร และจังหวัดนครพนมเป็นประตูการค้าชายแดนของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ต่อมาทางภาครัฐได้มีการส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยกำหนดแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564) ซึ่งเป็นฉบับปัจจุบัน

สำหรับการส่งเสริมการท่องเที่ยวของกลุ่มไทญ้อในจังหวัดนครพนมนั้น พบว่าจากอดีตจนถึงปัจจุบันทางจังหวัดนครพนมได้มีการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชนเผ่า ทั้ง 8 ชนเผ่า ในจังหวัดนครพนม ประกอบด้วย ไทยอีสาน (ไทลาว), ไทยย้อ (ไทญ้อ), ผู้ไทย (ภูไท), ไทยส่วย, ไทยกะเลิง, ไทยข่า, ไทยแสก, ไทยกวน, ชาวไทยเชื้อสายจีน และชาวไทยเชื้อสายเวียดนามที่อาศัยอยู่ในพื้นที่จังหวัดนครพนมเป็นประจำทุกปี โดยครั้งล่าสุดทางสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดนครพนมได้จัดงานที่มีชื่อว่า เทศกาลท่องเที่ยววิถีชนเผ่าไทนคร ประจำปี 2561 ขึ้นเมื่อวันที่ 21 – 23 กุมภาพันธ์ 2561 ที่ผ่านมานี้ บริเวณหอสมุดแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ถนนอภิบาลบัญชา อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม เพื่อส่งเสริมและอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น วิถีชีวิตชนเผ่า 8 ชนเผ่า 2 เชื้อชาติ ตลอดจนเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีวิถีชีวิตแบบเรียบง่ายท่ามกลางธรรมชาติลุ่มน้ำโขง มีการจัดประชุมแม่โขงทัวริสซึมฟอรัม 2018 อนุภาคลุ่มน้ำโขง ในวันที่ 25 – 29 มิถุนายน 2561 ซึ่งมีนักท่องเที่ยว

และผู้ประกอบการท่องเที่ยวประมาณ 500 – 600 คน เข้าไปดูวิถีชีวิตคนในชุมชนชาวญ้อ และในปีงบประมาณ 2561 ทางเทศบาลตำบลท่าอุเทนได้ยื่นเสนอโครงการเพื่อเสนอขอรับการสนับสนุนงบประมาณด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจากทางกรมการท่องเที่ยว จำนวน 2 โครงการ โดยโครงการแรกมีชื่อโครงการว่า โครงการฝึกอบรมพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการบริหารจัดการของท้องถิ่น โดยของบประมาณสนับสนุน จำนวน 250,350 บาท และโครงการที่ 2 มีชื่อโครงการว่า โครงการพัฒนาเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวพระธาตุท่าอุเทนกับ แหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ในเขตพื้นที่จังหวัดนครพนม จำนวน 4,360,230 บาท

3. จังหวัดมุกดาหาร สรุปได้ว่า การส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดมุกดาหารนั้น ทางภาครัฐได้จัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติเพื่อพัฒนาในส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่น จัดการทำผังเมือง ดำเนินการสร้างทางคมนาคมขนส่ง และจัดทำแผนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ตลอดจนจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 ในส่วนของภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีการอนุรักษ์ฟื้นฟูแหล่งทรัพยากรท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ และศิลปวัฒนธรรมเพื่อเป็นประตูเชื่อมโยงกลุ่มประเทศอินโดจีน โดยมีหนองคาย มุกดาหาร นครพนม เป็นประตูการค้าชายแดนของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ต่อมาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 มีการกำหนดแผนการพัฒนาเขตเศรษฐกิจชายแดน และเมืองชายแดน ให้มีบทบาทการเป็นประตูเชื่อมโยงเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน ทั้งพื้นที่เศรษฐกิจชายแดนที่พัฒนาต่อเนื่องและพื้นที่ใหม่ โดยเฉพาะการพัฒนาาระบบคมนาคมขนส่ง ระบบโลจิสติกส์ เพื่อสนับสนุนการพัฒนาการค้า การลงทุน การท่องเที่ยว ต่อมาทางภาครัฐได้มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยกำหนดแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564) ซึ่งเป็นฉบับปัจจุบัน

สำหรับการส่งเสริมการท่องเที่ยวของกลุ่มไทยญ้อจังหวัดมุกดาหารนั้น พบว่าจากอดีตจนถึงปัจจุบันทางจังหวัดมุกดาหารได้มีส่งเสริมการท่องเที่ยวของกลุ่มต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นภูไท ไทยญ้อ ไทกะเลิง และกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ซึ่งได้มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวในทุกชนเผ่าผ่านการสนับสนุนโดยการจัดงานเทศกาลต่าง ๆ โดยเปิดโอกาสให้ชาวชุมชนในทุกพื้นที่ได้เข้ามามีส่วนร่วม

ตอนที่ 2 สภาพปัจจุบันและปัญหาการส่งเสริมการท่องเที่ยวของกลุ่มไทยญ้อภาคอีสานตอนบน

เป็นการศึกษาถึงสภาพปัจจุบันและปัญหาด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวของกลุ่มไทยญ้อในภาคอีสานตอนบนทั้งหมด 7 แห่ง โดยผู้วิจัยได้ลงพื้นที่วิจัยเพื่อสังเกต และสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาทั้งหมด 7 ด้าน คือ

1. ด้านทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมภายในพื้นที่

2. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกภายในพื้นที่
3. ด้านความสะอาด
4. ด้านความปลอดภัยในพื้นที่
5. ด้านความสะดวกสบายในการเดินทาง
6. ด้านประเพณี ศิลปวัฒนธรรม
7. ด้านศาสนา และความเชื่อ

ซึ่งผู้วิจัยสามารถสรุปรายละเอียดเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและปัญหาด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวของกลุ่มไทญ้อภาคอีสานตอนบน ดังต่อไปนี้

1. ในพื้นที่จังหวัดสกลนคร คือ

1.1 ชุมชนชาวไทญ้อบริเวณวัดพระธาตุเชิงชุมวรวิหาร ถนนเจริญเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร นั้นพบว่า พื้นที่บริเวณโดยรอบวัดพระธาตุเชิงชุมวรวิหาร ถนนเจริญเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร ซึ่งเป็นเขตพื้นที่ตัวเมืองสกลนคร อยู่ในเขตเทศบาลนครสกลนคร มีสาธารณูปโภคที่ครบครัน สภาพแวดล้อมภายในชุมชนมีความสะอาด มีสภาพการจราจรที่ไม่หนาแน่นมากนัก มีร้านค้าขายของโชว์ห่วย มีร้านขายเสื้อผ้าย้อมครามที่มีชื่อเสียงมากมายหลายร้าน

ภาพประกอบ 12 ชุมชนชาวไทญ้อบริเวณวัดพระธาตุเชิงชุมวรวิหาร ถนนเจริญเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร

ส่วนในวันเสาร์ อาทิตย์ และวันสำคัญทางศาสนา ในช่วงเวลา 14.00 - 21.00 นาฬิกา ในย่านเมืองเก่าสกล ถนนผ้าคราม ซึ่งตั้งอยู่บนถนนด้านหน้าวัดพระธาตุเชิงชุมวรวิหารนั้น จะกลายเป็นแหล่งจำหน่ายสินค้าผ้าฝ้ายย้อมครามจากหมู่บ้านต่าง ๆ และเป็นแหล่งจำหน่ายสินค้าผ้าฝ้ายย้อมครามของผู้ประกอบการรายย่อยในจังหวัดสกลนคร ซึ่งถนนคนเดินผ้าครามแห่งนี้ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการหลายภาคส่วน เช่น กระทรวงวัฒนธรรม สำนักงานการท่องเที่ยว และกีฬาจังหวัดสกลนคร กรมการพัฒนาชุมชน กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เฉลิมพระเกียรติ วิทยาเขตจังหวัดสกลนคร เทศบาลนครสกลนคร เป็นต้น

ภาพประกอบ 13 ชุมชนชาวไทยอุบลบริเวณวัดพระธาตุเชิงชุมวรวิหาร ถนนเจริญเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร เป็นย่านชุมชนเก่า และมีร้านขายผลิตภัณฑ์ เกี่ยวกับผ้าย้อมคราม

ห่างจากบริเวณวัดพระธาตุเชิงชุมวรวิหารไม่มากนัก จะมีโรงพยาบาลสกลนคร มีร้าน 7 - 11 มีแหล่งขายอาหาร บนถนนใจผาสุกซึ่งอยู่ห่างจากวัดพระธาตุเชิงชุมวรวิหาร ระยะทาง 850 เมตร จะมีห้าง Big C มีโรงพยาบาลนวดตำสาขาสกลนคร ร้านอาหาร ร้านขายหนังสือ ร้านขายเครื่องเขียนอุปกรณ์การเรียน ใกล้กันมีตลาดนัดเอ็กซ์โปขายสินค้าพวกเสื้อผ้า รองเท้า อุปกรณ์มือถือ และบริเวณพื้นที่โดยรอบวัดพระธาตุเชิงชุม ยังมีสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจอื่น ๆ อีก เช่น สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์และสวนสมเด็จพระเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงสงขลานครินทร์ (สวนแม่-สวนลูก) ซึ่งเป็นสถานที่ออกกำลังกาย เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของชาวสกลนคร

ภาพประกอบ 14 สวนสมเด็จพระเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงสงขลานครินทร์ (สวนแม่ - สวนลูก)

ภายในชุมชนชาวไทยอุบบริเวณวัดพระธาตุเชิงชุมวรวิหารนี้เป็นสถานที่ที่เงียบสงบ เพราะอยู่ในเขตพื้นที่ ๆ มีวัดพระธาตุเชิงชุมวรวิหารเป็นศูนย์กลางของชุมชน ซึ่งเป็นวัดที่จัดได้ว่า เป็นพระอารามหลวง ชั้นโท ชนิดวรวิหาร เป็นสถานที่ตั้งขององค์พระธาตุเชิงชุม และเป็น ที่ประดิษฐานองค์หลวงพ่อบุญรอดพระองค์แสน สิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองของชาว จังหวัดสกลนคร ในช่วงเวลาปกติที่ไม่ใช่วันเสาร์ - อาทิตย์ จะเป็นชุมชนที่เงียบสงบ มีผู้คนจากในจังหวัดสกลนคร จากจังหวัดใกล้เคียง และผู้คนจากต่างจังหวัดเข้ามาสักการะ องค์พระธาตุเชิงชุม และหลวงพ่อบุญรอดพระองค์แสน

ภาพประกอบ 15 สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ (สระพังทอง) จังหวัดสกลนคร

สำหรับข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวที่ชุมชนไทยอุบวัดพระธาตุเชิงชุมวรวิหารกลุ่มนักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นดังนี้

จากการสัมภาษณ์นาย สุลักษณ์ คำสม พบว่า

เป็นนักท่องเที่ยวมีภูมิลำเนาอยู่ที่จังหวัดหนองคายมาท่องเที่ยวที่ชุมชนไทยอุบวัดพระธาตุเชิงชุมวรวิหาร เหตุผลที่มาท่องเที่ยวที่นี่เพราะรู้สึกประทับใจและชื่นชอบในศิลปะการสร้างวัด การสร้างองค์พระธาตุที่สวยงาม สำหรับแรงบันดาลใจที่อยากมาท่องเที่ยว คือ ต้องการมาราบไหว้เคารพสักการะหลวงพ่อบุญรอดพระองค์แสนสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองของจังหวัดสกลนคร สำหรับการนำแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และแนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนมาปรับใช้เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชน เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจภายในท้องถิ่นนั้น มีความคิดเห็นว่าการนำแนวคิดทั้ง 2 แนวคิดมาปรับใช้จะเป็นสิ่งที่จะช่วยให้คนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมเสนอแนะข้อคิดเห็นต่าง ๆ

ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนซึ่งเป็นการอนุรักษ์ สืบสานต่อยอด และเป็นการนำแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์มาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ (สุลักษณ์ คำสีม, 2561: สัมภาษณ์)

จากการสัมภาษณ์นาย รัฐนันท์ ฝาริน พบว่า

เป็นนักท่องเที่ยวมีภูมิลำเนาอยู่ที่จังหวัดสกลนคร มาท่องเที่ยวที่ชุมชนไทยภู่วัดพระธาตุเชิงชุมวรวิหาร เหตุผลที่มาท่องเที่ยวที่นี่เพราะรู้สึกประทับใจในรอยพระพุทธบาทและรูปทรงพระธาตุอันสวยงาม นำเลื่อมใสศรัทธา สำหรับแรงบันดาลใจที่อยากมาท่องเที่ยว คือ วัดพระธาตุเชิงชุมเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่มีความสวยงาม เป็นพระธาตุที่สำคัญของทางจังหวัดสกลนคร ปัญหาที่พบ คือ สถานที่จอดรถไม่เพียงพอทำให้ต้องเดินไกล สิ่งที่ยากให้มี คือ อยากให้มีป้ายประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวภายในชุมชนไทยภู่วัดพระธาตุเชิงชุมวรวิหาร และควรมีเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์แนะนำสถานที่ท่องเที่ยว สำหรับการนำแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และแนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนมาปรับใช้เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชน เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจภายในท้องถิ่นนั้น มีความคิดเห็นว่า ควรให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการเป็นภาคีผู้ดูแลให้นักท่องเที่ยว และนำสินค้า OTOP ภายในท้องถิ่นของตนมาจำหน่ายให้นักท่องเที่ยว (รัฐนันท์ ฝาริน, 2561: สัมภาษณ์)

จากการสัมภาษณ์ นายศักดิ์ แก้วดวงตา พบว่า

เป็นนักท่องเที่ยวมีภูมิลำเนาอยู่ที่จังหวัดอุดรธานี มาท่องเที่ยวที่วัดพระธาตุเชิงชุมวรวิหารเหตุผลที่มาท่องเที่ยวที่นี่เพราะมีองค์พระธาตุเชิงชุม รู้สึกประทับใจในความงดงามและความศักดิ์สิทธิ์ของวัดพระธาตุเชิงชุม สำหรับแรงบันดาลใจที่อยากมาท่องเที่ยว คือ เป็นโบราณสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา สิ่งที่ยากเห็น และอยากให้มีในสถานที่แห่งนี้ คือ อยากให้มีป้ายประชาสัมพันธ์ที่บอกเล่าเรื่องราว ประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวภายในชุมชนไทยภู่วัดพระธาตุเชิงชุมวรวิหารให้มากกว่านี้ สำหรับการนำแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และแนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนมาปรับใช้ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชน เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจภายในท้องถิ่น นั้น มีความคิดเห็นว่า 1) ควรจัดให้มีการขายสินค้าให้มากโดยให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวด้วย 2) ควรนำสินค้าชุมชนที่มาจากชาวบ้านเข้ามาจำหน่ายเพื่อส่งเสริมการขายให้มาก ๆ (ศักดิ์ แก้วดวงตา, 2561: สัมภาษณ์)

จากการสัมภาษณ์ นายคำคุณ เพชรสังหาร พบว่า

เป็นนักท่องเที่ยวมีภูมิลำเนาอยู่ที่อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ มาท่องเที่ยวที่ชุมชนไทยภู่วัดพระธาตุเชิงชุมวรวิหาร เหตุผลที่มาท่องเที่ยวที่นี่เพราะรู้สึกประทับใจในความสวยงามของอุโบสถ มีสิ่งที่น่าสนใจ คือ องค์พระธาตุเชิงชุมถือเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคูเมืองของชาวจังหวัดสกลนคร ที่ชาวจังหวัดสกลนครให้ความเคารพนับถือ เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสำหรับแรงบันดาลใจที่อยากมาท่องเที่ยว คือ มากราบสักการะเพื่อเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต สิ่งที่ยากให้มีคือ อยากให้มีการอนุรักษ์วิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบชุมชนพื้นบ้านดั้งเดิมปัญหาที่พบ คือ

เมื่อถึงเวลาเทศกาลงานวัดพระธาตุสิ่งที่พบเห็นคือที่จอดรถ จุดทิ้งขยะและห้องน้ำไม่เพียงพอสำหรับการนำแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และแนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนมาปรับใช้ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชน เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจภายในท้องถิ่นนั้น มีความคิดเห็นว่าเป็นกิจกรรมทางประเพณีฮีต 12 คอง 14 ให้ชุมชนผลิตของที่ระลึก สิ่งสักการะบูชามาจำหน่ายเป็นเศรษฐกิจชุมชนเพื่อส่งเสริมรายได้ให้คนในชุมชน (คำคุณ เพชรสังหาร, 2561: สัมภาษณ์)

จากการสัมภาษณ์ นายจักรกฤษณ์ ภูตินทราย พบว่า

เป็นนักท่องเที่ยวมีภูมิลำเนาอยู่ที่อำเภอนามน จังหวัดกาฬสินธุ์ มาท่องเที่ยวที่ชุมชนไถญ้อวัดพระธาตุเชิงชุมวรวิหาร เหตุผลที่มาท่องเที่ยวที่นี่เพราะรู้สึกสนใจในวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีหลักฐานทางโบราณคดี เป็นพระเก่าโบราณ ได้ดูได้ชมศิลปะ ความเป็นมาในอดีตและประทับใจในความสะอาดเรียบร้อย สามารถเข้าไปเที่ยวได้อย่างสะดวกเนื่องจากเป็นวัดที่อยู่กลางชุมชน (อยู่ใจกลางเมือง) สำหรับแรงบันดาลใจที่อยากมาท่องเที่ยว คือ เป็นวัดที่มีเอกลักษณ์ องค์พระธาตุมีความสวยงาม สิ่งที่ยากให้มีในสถานที่ท่องเที่ยวแห่งนี้ คือ การเพิ่มต้นไม้ภายในวัดเพื่อความร่มเย็นสามารถนั่งพักหรือชื่นชมความงดงาม และได้สงบจิตสงบใจในการท่องเที่ยว สิ่งที่ยากให้พัฒนา คือ ให้มีต้นไม้เพิ่มมากขึ้นเพื่อความสวยงามของวัด สำหรับการนำแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์นั้น ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชน สามารถทำให้ชุมชนมีรายได้ และสามารถนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ เกิดเป็นสินค้า OTOP ทำให้ช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยว สามารถสร้างเสริมรายได้ให้แก่ชุมชน (จักรกฤษณ์ ภูตินทราย, 2561: สัมภาษณ์)

ซึ่งจะเห็นได้ว่าสถานที่ท่องเที่ยวภายในพื้นที่แห่งนี้สามารถสร้างความประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยว ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความสนใจอยากมาเดินทางท่องเที่ยวเพื่อเติมเต็มความต้องการเพื่อหาประสบการณ์ที่ได้รับจากการท่องเที่ยวในสถานที่แห่งนี้ สภาพปัญหาที่พบก็คือ ปัญหาสถานที่จอดรถไม่เพียงพอ ส่วนปัญหาด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวในด้านอื่นไม่มี เพราะเขตชุมชนชาวไถญ้อ บริเวณวัดพระธาตุเชิงชุมวรวิหาร ถนนเจริญเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร อยู่ภายในตัวเมือง และถือเป็น Landmark เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่เป็นจุดขาย เป็นสถานที่ใช้ประชาสัมพันธ์จังหวัดสกลนคร เป็นหน้าเป็นตาของหน่วยงานราชการและของชาวจังหวัดสกลนคร พร้อมทั้งได้รับการส่งเสริม สนับสนุนจากทางภาครัฐและภาคเอกชนเป็นอย่างดี

ภาพประกอบ 16 วัดพระธาตุเชิงชุมวรวิหาร วัดคู่บ้านคู่เมืองของชาวจังหวัดสกลนคร

1.2 ชุมชนชาวไทยอุ้ยบ้านท่าวัดเหนือ หมู่ 3 และบ้านท่าวัดใต้ หมู่ 9 ตำบลเหล่าปอแดง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร เป็นพื้นที่ที่ได้รับเลือกให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสกลนคร โดยได้รับการสนับสนุนจากทางจังหวัดสกลนคร และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เส้นทางที่จะเข้าสู่หมู่บ้านนั้นเป็นถนนลาดยางสลับกับถนนคอนกรีต ทำให้การเดินทางไปยังชุมชนชาวไทยอุ้ยบ้านท่าวัดเหนือ หมู่ 3 และบ้านท่าวัดใต้ หมู่ 9 ตำบลเหล่าปอแดงนั้น สามารถเดินทางไปท่องเที่ยวได้สะดวก

พูน ปณ ทัต ชีเว

ภาพประกอบ 17 สภาพเส้นทางไปบ้านท่าวัดเหนือ - ท่าวัดใต้

ภายในชุมชนชาวไทยอุ้อบ้านท่าวัดเหนือ หมู่ 3 นั้น มีสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ คือ วัดมหาพรหมโพธิราช หรือวัดเหนือ ที่บ้านท่าวัดเหนือยังมี Homestay เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาพักเพื่อสัมผัสธรรมชาติและสัมผัสอากาศบริสุทธิ์ ส่วนที่บ้านท่าวัดใต้ หมู่ 9 มีสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ คือ วัดกลางศรีเชียงใหม่หรือวัดใต้ ภายในวัดจะมีพิพิธภัณฑ์วัดกลางศรีเชียงใหม่ซึ่งบริเวณวัดเป็นแหล่งโบราณคดีที่ขุดค้นพบโบราณวัตถุหลายประเภท อาทิ เครื่องปั้นดินเผา เครื่องมือโลหะ หอก ดาบ ขวาน มีด เป็นต้น และภายในวัดยังมีจุดบ่งบอก จุดเยี่ยมชมโบราณสถานอีกด้วย

สำหรับสภาพปัญหาการส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในชุมชนชาวไทยอุ้อบ้านท่าวัดเหนือ หมู่ 3 และบ้านท่าวัดใต้ หมู่ 9 ตำบลเหล่าปอแดง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนครนั้น จากการสังเกตพบว่า ปัจจุบันการท่องเที่ยวภายในชุมชนชาวไทยอุ้อบ้านท่าวัดเหนือ และบ้านท่าวัดใต้ ชบเซาเจียบเหงาเป็นอย่างมาก นาน ๆ ครั้งจึงจะมีผู้คนเข้ามาท่องเที่ยว พักผ่อนหย่อนใจ และปัจจุบันพิพิธภัณฑ์วัดกลางศรีเชียงใหม่ไม่เปิดให้นักท่องเที่ยวเข้าเยี่ยมชม อีกทั้งบริเวณโดยรอบพิพิธภัณฑ์วัดกลางศรีเชียงใหม่ยังขาดการดูแล ขาดการรักษาความสะอาด

ภาพประกอบ 18 พิพิธภัณฑ์วัดกลางศรีเชียงใหม่ อยู่ภายในวัดกลางศรีเชียงใหม่

1.3 ชุมชนชาวไทยอู่วัดสะพานศรี ถนนนิตโย ตำบลขม้น อำเภอมือง จังหวัดสกลนคร เป็นพื้นที่ที่มีชาวไทยอาศัยอยู่ เป็นชุมชนชาวไทยอู่อีกแห่งหนึ่งในจังหวัดสกลนครที่มีความเก่าแก่ มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ การเดินทางไปยังชุมชนชาวไทยอู่วัดสะพานศรีสามารถเดินทางได้สะดวก เพราะติดถนนนิตโย (ถนนสกลนคร - อุดรธานี) เส้นทางที่จะเข้าสู่หมู่บ้านนั้นเป็นถนนลาดยาง สลับกับถนนคอนกรีต มีร้านค้าช่วยเหลือภายในชุมชนจำนวนไม่มาก

ภาพประกอบ 19 ชุมชนชาวไทยอู่วัดสะพานศรี ตำบลขม้น อำเภอมือง จังหวัดสกลนคร

ภายในชุมชนชาวไทยอู่วัดสะพานศรี มีสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ คือ วัดสะพานศรี ซึ่งภายในวัดสะพานศรี มีโบราณวัตถุและของมีค่าที่สำคัญดังนี้ 1. ศิลปจารึกความเป็นมาของวัด และชุมชนซึ่งบรรจุไว้ที่ฐานพระประธานในอุโบสถ 2. พระพุทธรูปโบราณเงินปางสดุ้งมาร

ขุดพบจำนวน 78 องค์ที่ กรวัดสะพานศรี เมื่อปี พ.ศ. 2532 บรรจุที่พระศรีบุญญานุรักษ์ 3. พระบรมสารีริกธาตุ จากประเทศศรีลังกา โดยพระราชวิมลมนีคณะสงฆ์จังหวัดสกลนคร อัญเชิญมาบรรจุที่พระธาตุศรีบุญญานุรักษ์ 4. ตอต้นไม้ตะเคียนทอง อายุ 200 ปี เป็นต้นไม้ที่ใช้ทำกลองเพลของวัดแดนโมกขาวดี และกุฏิสงฆ์ วัดสะพานศรี ขุดทำเรือแข่งประจำวัด 5. พระธาตุศรีบุญญานุรักษ์ ซึ่งเป็นเจดีย์สูง 19 เมตร ก่ออิฐถือปูนสร้างครอบวัตถุโบราณ วัดมุงคล แก้วแหวน เงิน ทอง ของชุมชนเผ่าย้อ ทั้งที่มีอยู่เดิม และที่เจ้าอาวาสรักษาไว้ และจากการขุดพบในบริเวณวัดมีการทำปราสาทผึ้งเผ่าญ้อวัดสะพานศรี พื้นที่ชุมชนชาวไทญ้อวัดสะพานศรีเป็นชุมชนที่ยังคงรักษาเอกลักษณ์วิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบดั้งเดิมเอาไว้ได้เป็นอย่างดี มีบ้านเรือนเก่าแก่ที่ทำจากไม้อยู่เป็นจำนวนมาก การจัดการส่งเสริมการท่องเที่ยวของกลุ่มไทญ้อในพื้นที่วัดสะพานศรีนั้นจะอยู่ในรูปของการจัดงานประเพณีของทางวัด คือ งานเทศกาลไหว้พระธาตุศรีบุญญานุรักษ์ ถวายสักการะหลวงพ่อก็คดีลือชื่อกันใจ ซึ่งจะจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี และมีการทำเทียนพรรษาเพื่อเข้าร่วมงานประเพณีแห่ปราสาทผึ้งของจังหวัดสกลนครเป็นประจำทุกปี

ภาพประกอบ 20 วัดสะพานศรี สถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญในชุมชนชาวไทญ้อวัดสะพานศรี

สำหรับข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวที่ชุมชนไทญ้อวัดสะพานศรี นักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นดังนี้

จากการสัมภาษณ์ นายภาณุเดช ภาวสิทธิ์ พบว่า

เป็นนักท่องเที่ยวมีภูมิลำเนาอยู่ที่อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น มาท่องเที่ยวที่วัดสะพานศรี เหตุผลที่มาท่องเที่ยวที่นี่เพราะรู้สึกประทับใจในความสวยงามของวัด และวัดอุโบสถภายในวัด สำหรับแรงบันดาลใจที่อยากมาท่องเที่ยว คือ อยากมาสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และชมความสวยงามภายในวัด สิ่งที่ยากให้มี คือ อยากให้รักษาความร่มรื่น ความสวยงามภายในวัดต่อไป สิ่งที่น่าสนใจ คือ มีพระเจดีย์ที่สวยงาม บริเวณวัดที่ร่มรื่น สำหรับสิ่งที่ยากให้พัฒนา คือ ต้องมีร้านค้าสำหรับขายสิ่งของที่ระลึกของชุมชน ต้องมีการขายสินค้า OTOP ภายในวัด

สำหรับสภาพปัญหาและอุปสรรคด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวของกลุ่มไทยอยู่ในพื้นที่ชุมชนวัดสะพานศรีนั้น จากการลงพื้นที่เพื่อสังเกตและสอบถามคนในพื้นที่พบว่า ชาวไทยอยู่ในพื้นที่ที่มีความสามัคคี มีความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา เมื่อถึงงานเทศกาลประจำปี ชาวไทยวัดสะพานศรีก็จะร่วมแรงร่วมใจกันจัดกิจกรรมต่าง ๆ จนสำเร็จลุล่วง ปัญหาและอุปสรรคมีเพียงอย่างเดียว คือ ขาดการประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจากทางหน่วยงานรัฐ ทำให้ปัจจุบันนักท่องเที่ยวไม่เดินทางมาท่องเที่ยวในชุมชนไทยวัดสะพานศรี

2. ในพื้นที่จังหวัดนครพนม คือ

2.1 ชุมชนบริเวณวัดพระธาตุท่าอุเทน ตำบลท่าอุเทน อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม เป็นย่านชุมชนเก่าท่าอุเทน เป็นพื้นที่ที่มีชาวไทยผู้อาศัยอยู่มากที่สุด มีอาคารสถาปัตยกรรมบ้านเรือนเก่า และที่แห่งนี้ถือได้ว่าเป็นเมืองหลวงของชาวไทยอยู่ในจังหวัดนครพนม และเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ กล่าวคือ เป็นสถานที่อพยพและตั้งถิ่นฐานของชาวไทยในอดีตภายในตำบลท่าอุเทน อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม มีสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญและเป็นวัดประจำอำเภอท่าอุเทน นั่นก็คือ วัดพระธาตุท่าอุเทน ซึ่งมีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม สภาพแวดล้อมธรรมชาติในชุมชนและถือเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวไทยอยู่ในจังหวัดนครพนมและพี่น้องชาวไทยในประเทศลาว ภายในวัดพระธาตุท่าอุเทนจะบรรจุพระพุทธรูปสารีริกธาตุเจดีย์ที่สำคัญ

พูนุ ปณุกิตโต ชิว

ภาพประกอบ 21 วัดพระธาตุท่าอุเทน ตำบลท่าอุเทน อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม
เป็นย่านชุมชนเก่า ตำบลท่าอุเทน

สำหรับข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวที่ชุมชน
ไทญ้อวัดพระธาตุท่าอุเทน กลุ่มนักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นดังนี้

จากการสัมภาษณ์ นายศักดิ์ แก้วดวงตา พบว่า

เป็นนักท่องเที่ยวมีภูมิลำเนาอยู่ที่จังหวัดอุดรธานี มาท่องเที่ยวที่ชุมชนไทญ้อ
วัดพระธาตุท่าอุเทน เหตุผลที่มาท่องเที่ยวที่นี่เพราะรู้สึกประทับใจในความงดงาม และประทับใจ
ในสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ สำหรับแรงบันดาลใจที่อยากมาท่องเที่ยว คือ เป็นโบราณสถานที่สำคัญ
ทางพระพุทธศาสนา สิ่งที่ยอยากให้มีในสถานที่ท่องเที่ยวแห่งนี้ คือ อยากให้มีป้ายประชาสัมพันธ์
ที่บอกเล่าเรื่องราว ประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวภายในชุมชนไทญ้อ
วัดพระธาตุท่าอุเทนให้มากกว่านี้ อยากให้มีการรักษาความสะอาด สำหรับการนำแนวคิดเศรษฐกิจ
สร้างสรรค์ และแนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนมาปรับใช้ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชน
เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจภายในท้องถิ่นนั้น มีความคิดเห็นว่า ควรนำสินค้าชุมชนที่มาจากชาวบ้านเข้ามา
จำหน่ายเพื่อส่งเสริมการขายให้มากกว่านี้ (ศักดิ์ แก้วดวงตา, 2561: สัมภาษณ์)

จากการสัมภาษณ์ นายโกวิท ดวงภักดี พบว่า

เป็นนักท่องเที่ยวมีภูมิลำเนาอยู่ที่จังหวัดนครพนม มาท่องเที่ยวที่ชุมชนไทยอู่วัดพระธาตุท่าอุเทน เหตุผลที่มาท่องเที่ยวที่นี่เพราะรู้สึกประทับใจในความเป็นเอกลักษณ์ทางด้านศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น มีมนต์ขลัง และสวยงาม มีศิลปะเฉพาะ สำหรับแรงบันดาลใจที่อยากมาท่องเที่ยว คือ วัดพระธาตุท่าอุเทนเป็นวัดประจำอำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนมที่มีความเก่าแก่ และมีความศักดิ์สิทธิ์ มีองค์พระธาตุเป็นศูนย์รวมจิตศรัทธาในการกราบไหว้ที่ สิ่งที่ยากให้มี คืออยากให้มีป้ายประชาสัมพันธ์ที่บอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติการตั้งวัดพระธาตุท่าอุเทนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน สำหรับการนำแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และแนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนมาปรับใช้ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชน เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจภายในท้องถิ่นนั้น เป็นการเสริมสร้างภูมิปัญญาให้นำศิลปะในท้องถิ่นนำมาโชว์ และจัดแสดง ให้มีการสนับสนุนการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวได้ชม พร้อมยกระดับให้เป็นจุดสนใจแก่นักท่องเที่ยว (โกวิท ดวงภักดี, 2561: สัมภาษณ์)

จากการสัมภาษณ์ นายไชยยา เมืองแทน พบว่า

เป็นนักท่องเที่ยวมีภูมิลำเนาอยู่ที่อำเภวาริชภูมิ จังหวัดสกลนคร มาท่องเที่ยวที่ชุมชนไทยอู่วัดพระธาตุท่าอุเทน เหตุผลที่มาท่องเที่ยวที่นี่เพราะรู้สึกประทับใจในสถานที่ท่องเที่ยวที่สวยงาม ร่มรื่น ส่วนตัวคิดว่าสิ่งที่น่าสนใจ คือ ความสวยงามของวัด วัดมีความสงบ ชอบในพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน ชอบที่ได้สัมผัสกับธรรมชาติ สำหรับแรงบันดาลใจที่อยากมาท่องเที่ยว คือ ชอบวัดที่มีความสงบ และชอบในศิลปะการสร้างวัดที่สวยงาม สะท้อนถึงวัฒนธรรมในท้องถิ่น สิ่งที่ยากเห็นและอยากให้มีในสถานที่แห่งนี้ คือ อยากเห็นการจัดการท่องเที่ยวที่ทั่วถึง คนต่างชาติจะได้มาท่องเที่ยว ปัญหาที่พบ คือ ปัญหาเรื่องป้ายประชาสัมพันธ์สถานที่ท่องเที่ยว และการร่วมมือจากทางภาครัฐ สำหรับการนำแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และแนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนมาปรับใช้ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชน เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจภายในท้องถิ่นนั้นนักท่องเที่ยวคนนี้มีความคิดเห็นว่า แนวคิดดังกล่าวเป็นแนวคิดที่ดีที่จะได้พัฒนาการท่องเที่ยว จะได้พานักท่องเที่ยวมาเที่ยวท้องถิ่นแห่งนี้ (ไชยยา เมืองแทน, 2561: สัมภาษณ์)

จากการสัมภาษณ์ นายเสริมศักดิ์ ผาสุตะ พบว่า

เป็นนักท่องเที่ยวมีภูมิลำเนาอยู่ที่จังหวัดขอนแก่น มาท่องเที่ยวที่ชุมชนไทยอู่วัดพระธาตุท่าอุเทน เหตุผลที่มาท่องเที่ยวที่นี่เพราะรู้สึกสนใจในพระธาตุท่าอุเทน สำหรับแรงบันดาลใจที่อยากมาท่องเที่ยว คือ พระธาตุท่าอุเทนเป็นสถานที่สักการบูชาพระบรมสารีริกธาตุประจำวันอังคาร และเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่ใกล้กับแม่น้ำโขง สิ่งที่ยากให้มี คือ อยากให้มีการนำเสนอแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจภายในพื้นที่ให้มากกว่านี้ สำหรับการนำแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และแนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนมาปรับใช้ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชน เพื่อพัฒนา

เศรษฐกิจภายในท้องถิ่นนั้นมีความคิดเห็นว่า อยากให้มีสินค้า OTOP ที่ผลิตจากคนภายในชุมชน ให้มาจัดจำหน่ายภายในวัด และควรมีราคาอย่าแพงเกินไปให้ทุกคนสามารถเข้าถึงสินค้านั้นได้ (เสริมศักดิ์ ผาสุตตะ, 2561: สัมภาษณ์)

สำหรับสภาพปัญหาและอุปสรรคด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวของกลุ่มไทญ้อในพื้นที่ชุมชนบริเวณวัดพระธาตุท่าอุเทนนั้น จากการสังเกต และการสนทนากลุ่มนักท่องเที่ยว พบว่าพื้นที่ชุมชนบริเวณวัดพระธาตุท่าอุเทน ตำบลท่าอุเทน อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนมนั้นขาดป้ายประชาสัมพันธ์ที่บอกเล่าเรื่องราว ประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวภายในชุมชน ไทญ้อวัดพระธาตุท่าอุเทนที่เพียงพอ อยากให้มีการรักษาความสะอาด มีการรักษา และคงสภาพความเป็นชุมชนเก่าไว้ สิ่งที่น่าชื่นชม คือ ถนนสำหรับเดินทางมาท่องเที่ยวที่ชุมชนแห่งนี้มีถนนคอนกรีต รถยนต์สามารถเข้าไปถึงชุมชนได้อย่างสะดวก มีป้ายบอกทางชัดเจน พื้นที่ด้านหน้าวัดมีความสะอาด แต่ยังพบว่าพื้นที่หลังวัดพระธาตุท่าอุเทนไม่ค่อยสะอาดเต็มไปด้วยเศษใบไม้ในวันจันทร์ – วันอาทิตย์จะไม่ค่อยพบเห็นนักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยว ภายในชุมชนบริเวณวัดพระธาตุท่าอุเทน ส่วนในวันงานเทศกาลต่าง ๆ คนที่มาท่องเที่ยวส่วนมากเป็นคนในอำเภอท่าอุเทน

ภาพประกอบ 22 ศูนย์ข้อมูลย่านชุมชนเก่าท่าอุเทน อยู่ภายในวัดพระธาตุท่าอุเทน

จากการสัมภาษณ์ นาย กานต์ แก้วมาตย์ นายกเทศมนตรีตำบลท่าอุเทน อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม ทำให้ผู้วิจัยทราบถึงสภาพปัญหาด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวของกลุ่มไทญ้อตำบลท่าอุเทน ซึ่งจากการสัมภาษณ์พบว่า นักท่องเที่ยวเมื่อเดินทางผ่านตำบลท่าอุเทน อำเภอท่าอุเทน แล้วมักจะมาไหว้องค์พระธาตุท่าอุเทนแล้วไปเที่ยวในอำเภออื่น อีกปัญหาหนึ่งก็คือ ในตำบลท่าอุเทน มีพื้นที่ท่องเที่ยวหลายแห่งมากเกินไป แต่ขาดงบประมาณสนับสนุนจากทางรัฐบาล จากทางภาครัฐ จึงทำให้เงินงบประมาณที่ให้มาไม่เพียงพอต่อการบริหารจัดการ และทางเทศบาลตำบลท่าอุเทน อยากให้ช่วยเหลือเรื่องการวิจัยด้านสถานที่ท่องเที่ยว

เพื่อจะทำอย่างไรให้นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวที่อำเภอท่าอุเทนมากขึ้น อยากให้ช่วยส่งเสริม พัฒนา แหล่งท่องเที่ยวในอำเภอท่าอุเทนให้ยั่งยืน (กานต์ แก้วมาตย์, 2561: สัมภาษณ์)

ภาพประกอบ 23 นาย กานต์ แก้วมาตย์ นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลท่าอุเทน จังหวัดนครพนม

2.2 ชุมชนชาวไทญ้อ บ้านโพน ตำบลโนนตาล อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม บ้านโพน ตำบลโนนตาลเป็นชุมชนชาวไทญ้อ ที่มีประชากรชาวไทญ้อมากที่สุดในอันดับ 2 ในจังหวัดนครพนม และเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การเดินทางไปยังชุมชนชาวไทญ้อ บ้านโพน มีถนนลาดยาง และถนนคอนกรีต มีป้ายบอกทางในบางจุด และป้ายบอกอยู่ไกล จนไม่สามารถสังเกตเห็นได้ สำหรับนักท่องเที่ยวนั้นสามารถเดินทางไปท่องเที่ยวได้อย่างสะดวกโดยใช้รถยนต์ สำหรับสภาพภายในชุมชนมีความสะอาด มีการบริหารจัดการภายในชุมชนที่ดี มีการวางผังเมืองที่ดี แต่ในบางจุดยังไม่มีถนนคอนกรีตและไม่มีป้ายบอกทางที่ชัดเจน ส่วนเส้นทางไปยังชุมชน จะพบเห็นร้านค้าเล็ก ๆ กระจาย ภายในชุมชนมีแหล่งท่องเที่ยวดังนี้ กลุ่มทอผ้าพื้นเมืองบ้านโพน กลุ่มผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาบ้านกลาง หมู่ 1 ตำบลโนนตาล อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม

ภาพประกอบ 24 การเดินทางไปยังชุมชนชาวไทยอุบ้านโพน ตำบลโนนตาล อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครพนม มีถนนลาดยางและถนนคอนกรีต มีป้ายบอกทางเพียงบางจุด นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางไปท่องเที่ยวได้อย่างสะดวกโดยใช้รถยนต์

สำหรับสภาพปัญหาด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในชุมชนชาวไทยอุบ้านโพน ตำบลโนนตาล อำเภอกำแพงแสน นั้นพบว่า ขาดบุคลากรด้านการอนุรักษ์ฟื้นฟูโบราณสถาน และประเพณีวัฒนธรรม การบริหารงานสภาวัฒนธรรมไม่ต่อเนื่อง และขาดงบประมาณอุดหนุนด้านการบริหารงาน และจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของสภาวัฒนธรรม

สำหรับข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวที่ชุมชนชาวไทยอุ บ้านโพน ตำบลโนนตาล กลุ่มนักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นดังนี้

จากการสัมภาษณ์ นายชาญยุทธ เชื้อบุญมี พบว่า เป็นนักท่องเที่ยวมีภูมิลำเนาอยู่ที่จังหวัดเลย มาท่องเที่ยวที่วัดคามวาสี และวัดพระธาตุโนนตาล เหตุผลที่มาท่องเที่ยวที่นี่เพราะรู้สึกประทับใจที่ได้เห็นวัฒนธรรม ความงดงามของสถานที่ท่องเที่ยวแห่งนี้ สำหรับแรงบันดาลใจที่อยากมาท่องเที่ยว คือ อยากศึกษาวัฒนธรรมในพื้นที่ สิ่งที่น่าสนใจในวัดคามวาสี คือ ความประทับใจในวัฒนธรรมในพื้นที่แห่งนี้ สิ่งที่ต้องการให้มีและอยากเห็นในสถานที่ท่องเที่ยวแห่งนี้ คือ อยากให้รักษาความเก่าแก่ของสถานที่ท่องเที่ยวแห่งนี้ไว้ให้คงอยู่ไม่สูญหาย เพราะจะได้เห็นถึงวัฒนธรรมในสมัยก่อน ปัญหาที่พบ คือ สภาพแวดล้อมบริเวณ

โดยรอบวัดพระธาตุโนนตาลไม่ค่อยสะอาด สำหรับการนำแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และแนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนมาปรับใช้ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชน เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจภายในท้องถิ่นนั้น มีความคิดเห็นว่า การนำแนวคิดทั้ง 2 แนวคิดมาปรับใช้เป็นที่ดี และก่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชน

จากการสัมภาษณ์ นายชินกร สังสีมา พบว่า

เป็นนักท่องเที่ยวมีภูมิลำเนาอยู่ที่อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม มาท่องเที่ยวที่วัดคามวาสี เหตุผลที่มาท่องเที่ยวที่นี่เพราะรู้สึกประทับใจในความเป็นเอกลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยว และสถานที่ท่องเที่ยวแห่งนี้มีประวัติความเป็นมาที่น่าสนใจ สำหรับแรงบันดาลใจที่อยากมาท่องเที่ยว คือ สนใจในปูชนียสถาน เรื่องราวทางประวัติศาสตร์การสร้างวัดคามวาสี สนใจในขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมของชุมชนชาวไทลื้อ ตำบลโนนตาล อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม จึงอยากเข้ามากราบสักการะองค์พระธาตุ และศึกษาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ก่อตั้งชุมชน และการสร้างวัดคามวาสี สิ่งที่ยากให้มี คือ อยากให้มีต้นไม้มากกว่านี้จะทำให้สถานที่แห่งนี้มีความร่มรื่น ปัญหาที่พบ คือ สถานที่จอดรถไม่เพียงพอ สิ่งที่ยากให้พัฒนา คือ การบูรณะปฏิสังขรณ์วัด สำหรับการนำแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และแนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนมาปรับใช้ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชน เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจภายในท้องถิ่นนั้น มีความคิดเห็นว่า อยากให้ทางชุมชนมีการจำหน่ายสินค้าภายในสถานที่ท่องเที่ยว (ชินกร สังสีมา, 2561: สัมภาษณ์)

จากการสัมภาษณ์ นายเกษมสันต์ สายสีแก้ว พบว่า

เป็นนักท่องเที่ยวมีภูมิลำเนาอยู่ที่จังหวัดอุดรธานี มาท่องเที่ยวที่วัดพระธาตุโนนตาล เหตุผลที่มาท่องเที่ยวที่นี่เพราะรู้สึกประทับใจที่ชุมชนไทลื้อแห่งนี้นี้ยังคงรักษา สืบสาน และต่อยอดวัฒนธรรมไทลื้อของคนในชุมชน สำหรับแรงบันดาลใจที่อยากมาท่องเที่ยว คือ วัดสวย มีวัฒนธรรมอันดีงาม มีโบราณวัตถุที่น่าสนใจ สิ่งที่ยากให้มี คือ อยากให้ยังคงรักษาวัฒนธรรมอันดีงามของชุมชนแห่งนี้ไว้ ปัญหาที่พบ คือ พื้นที่รอบวัดไม่สะอาด ยังคงมีขยะ สิ่งที่ยากให้พัฒนา คือ การรักษาความสะอาด และบำรุงรักษาวัตถุโบราณให้คงอยู่ (เกษมสันต์ สายสีแก้ว, 2561: สัมภาษณ์)

จากการสัมภาษณ์ นายกิตติพงษ์ ศิริพันธ์ พบว่า

เป็นนักท่องเที่ยวมีภูมิลำเนาอยู่ที่จังหวัดขอนแก่น มาท่องเที่ยวที่วัดพระธาตุโนนตาล เหตุผลที่มาท่องเที่ยวที่นี่เพราะรู้สึกประทับใจในบรรยากาศอันร่มรื่นทำให้จิตใจสงบ และที่วัดแห่งนี้มีปูชนียสถานที่เก่าแก่ สำหรับแรงบันดาลใจที่อยากมาท่องเที่ยว คือ ตั้งใจจะไปทำบุญ และหาที่สงบพักผ่อน สิ่งที่ยากให้มีในสถานที่แห่งนี้ คือ อยากให้มีห้องน้ำที่สะอาด เพราะสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งของสถานที่ท่องเที่ยว คือ ห้องน้ำควรพัฒนาให้ดี และสะอาด สำหรับการนำแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และแนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนมาปรับใช้ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว

วิถีชุมชน เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจภายในท้องถิ่นนั้น นักท่องเที่ยวผู้หนึ่งมีความคิดเห็นว่าเป็นสิ่งที่ดี (กิตติพงษ์ ศิริพันธ์, 2561: สัมภาษณ์)

สรุปสิ่งที่นักท่องเที่ยวประทับใจในสถานที่ท่องเที่ยวแห่งนี้ คือ ประทับใจในความเป็นเอกลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยว และสถานที่ท่องเที่ยวแห่งนี้มีประวัติความเป็นมาที่น่าสนใจ ปัญหาที่นักท่องเที่ยวพบส่วนใหญ่ คือ ในพื้นที่ขาดการรักษาความสะอาด

นอกจากนี้จากการสัมภาษณ์นาย สุภวิทย์ พรรณวงศ์ นายกองค้การบริหารส่วนตำบลโนนตาล อำเภอนาหว้า ท่านให้ข้อมูลว่า ปัญหาด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในชุมชน ชาวไทยื้อ บ้านโนนอีกอย่างหนึ่ง คือ การที่ชาวบ้านมีความคุ้นเคยในวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบชาวบ้านทำให้ขาดการรักษาความสะอาด จึงต้องปรับค่านิยมในด้านการรักษาสิ่งแวดล้อม ด้านการจัดการกับขยะ และสร้างนิสัยให้ชาวบ้านไม่ทิ้งขยะเรี่ยราด (สุภวิทย์ พรรณวงศ์, 2561: สัมภาษณ์)

ภาพประกอบ 25 นาย สุภวิทย์ พรรณวงศ์ นายกองค้การบริหารส่วนตำบลโนนตาล อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม

2.3 ชุมชนชาวไทยื้อวัดธาตุประสิทธิ์ ตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม เป็นชุมชนชาวไทยื้อที่เก่าแก่อีกชุมชนหนึ่ง ในตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม มีสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ เป็นวัดประจำตำบลและถือเป็น Landmark ของตำบลนาหว้า นั่นก็คือ วัดธาตุประสิทธิ์ วัดธาตุประสิทธิ์เป็นวัดในสังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย เป็นวัดประจำตำบลนาหว้า สร้างขึ้นพร้อมกับการสร้างบ้านนาหว้า เมื่อครั้งที่ไทยื้อจากเมืองปุงลิ่ง อพยพมาหาทำเล

สร้างบ้านเมืองจนมาพบทำเลบริเวณบ้านนาหว่าในปัจจุบัน ภายในชุมชนชาวไทญ้อวัดธาตุประสิทธิ์ ซึ่งภายในวัดได้บรรจุพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า และดินจากสังเวชนียสถานทั้ง 4 แห่ง พร้อมทั้งมีสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญอยู่ภายในวัด คือ ศูนย์หัตถกรรมพื้นบ้านอำเภอนาหว่า และเป็นที่ตั้งกลุ่มทอไหมกลุ่มแรกในมูลนิธิศิลปาชีพพิเศษ ในสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ซึ่งเป็นที่รวบรวมผลิตภัณฑ์หัตถกรรมพื้นบ้านกลุ่มทอผ้าไหม เป็นศูนย์กลางการผลิตผลิตภัณฑ์ผ้าไหม พิพิธภัณฑสถานพื้นบ้านไทญ้อ การเดินทางไปยังชุมชนชาวไทญ้อวัดธาตุประสิทธิ์นั้น สามารถเดินทางไปที่ท่องเที่ยวได้อย่างสะดวก เพราะมีถนนลาดยาง มีป้ายบอกทางอย่างชัดเจน สภาพภายในชุมชน มีความสะอาด มีการบริหารจัดการภายในวัดที่ดี มีสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น 7 – 11 ร้านอาหาร และร้านโชห่วย และร้านขายเครื่องอุปโภคบริโภค มีตลาดประจำอำเภอ

ภาพประกอบ 26 การเดินทางไปยังชุมชนชาวไทญ้อวัดธาตุประสิทธิ์ ตำบลนาหว่า อำเภอนาหว่า จังหวัดนครพนม

สำหรับข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวที่ชุมชนชาวไทญ้อวัดธาตุประสิทธิ์ กลุ่มนักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นดังนี้

จากการสัมภาษณ์ นายสุรเดช ธรรมรังษี พบว่า

เป็นนักท่องเที่ยวมีภูมิลำเนาอยู่ที่จังหวัดขอนแก่น มาท่องเที่ยวที่ชุมชนชาวไทญ้อวัดธาตุประสิทธิ์ เหตุผลที่มาท่องเที่ยวที่นี่เพราะรู้สึกประทับใจในประวัติความเป็นมาอันเก่าแก่

ของชุมชนไทญ้อวัดธาตุประสิทธิ์ ประทับใจในสถาปัตยกรรมของวัดธาตุประสิทธิ์ และประทับใจในผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นบ้านของชาวไทญ้อในพื้นที่ สำหรับแรงบันดาลใจที่อยากมาท่องเที่ยว คือ ประทับใจในพระธาตุเจดีย์ที่เป็นสถานที่อันศักดิ์สิทธิ์เอาไว้สักการบูชา สิ่งที่น่าสนใจภายในวัดนี้ก็คือ เป็นพระธาตุที่มีความโดดเด่นและเป็นแหล่งโบราณวัตถุซึ่งสะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมของคนสมัยก่อน สนใจในวัฒนธรรม ประเพณี และความน่าสนใจเกี่ยวกับประวัติการสร้างวัดและการก่อตั้งชุมชนไทญ้อวัดธาตุประสิทธิ์ (สุรเดช ธรรมรังษี, 2561: สัมภาษณ์)

จากการสัมภาษณ์ นายภาณุเดช ภาวสิทธิ์ พบว่า

เป็นนักท่องเที่ยวมีภูมิลำเนาอยู่ที่อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น มาท่องเที่ยวที่ชุมชนไทญ้อวัดธาตุประสิทธิ์ เหตุผลที่มาท่องเที่ยวที่นี่เพราะรู้สึกประทับใจในความสวยงามของวัด และวัตถุโบราณภายในวัด สำหรับแรงบันดาลใจที่อยากมาท่องเที่ยว คือ อยากมาสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และชมความสวยงามภายในวัด สิ่งที่ยากให้มี คือ อยากให้รักษาความสวยงามภายในวัดต่อไป สิ่งที่น่าสนใจ คือ มีพระเจดีย์ที่สวยงาม บริเวณวัดที่ร่มรื่น สำหรับสิ่งที่ยากให้พัฒนา คือ ต้องมีร้านค้าสำหรับขายสินค้า OTOP ภายในวัด (ภาณุเดช ภาวสิทธิ์, 2561: สัมภาษณ์)

จากการสัมภาษณ์ นายพีรวุฒิ สอนนุชาติ พบว่า

เป็นนักท่องเที่ยวมีภูมิลำเนาอยู่ที่อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร มาท่องเที่ยวที่ชุมชนไทญ้อวัดธาตุประสิทธิ์ เหตุผลที่มาท่องเที่ยวที่นี่เพราะรู้สึกประทับใจในความสวยงามของศิลปวัฒนธรรม และการออกแบบสถานที่ที่สวยงามลงตัว สำหรับแรงบันดาลใจที่อยากมาท่องเที่ยว คือ ชอบศิลปะ การออกแบบสถานที่ สิ่งที่น่าสนใจภายในท้องถิ่น คือ สนใจในขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมที่ชวนให้อยากรู้ อยากเข้ามาศึกษา สิ่งที่ยากให้มีในสถานที่ท่องเที่ยวแห่งนี้ คือ อยากให้มีต้นไม้อยู่ภายในวัดมากกว่านี้ ปัญหาที่พบ คือ ห้องน้ำไม่เพียงพอ และขาดความสะดวก สำหรับการนำแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และแนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน มาปรับใช้ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชน เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจภายในท้องถิ่นนั้น มีความคิดเห็นว่าการนำแนวคิดทั้ง 2 แนวคิดมาปรับใช้เป็นสิ่งที่ดี อยากให้สถานที่ท่องเที่ยวในทุก ๆ ที่ร่วมแรงร่วมใจกันพัฒนาท้องถิ่นของตัวเอง ไม่อยากให้ลูกหลานพอเรียนจบมาก็ไปทำงานในเมืองใหญ่กันหมด (พีรวุฒิ สอนนุชาติ, 2561: สัมภาษณ์)

จากการสัมภาษณ์ นายจรรย์ สุวรรณศรี พบว่า

เป็นนักท่องเที่ยวมีภูมิลำเนาอยู่ที่จังหวัดอุดรธานี มาท่องเที่ยวที่ชุมชนไทญ้อวัดธาตุประสิทธิ์ เหตุผลที่มาท่องเที่ยวที่นี่เพราะรู้สึกสนใจในศิลปะ โบราณวัตถุ โบราณสถาน และมีความประทับใจในวิถีชีวิตของคนในชุมชน และได้พบกับความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมของชุมชนไทญ้อวัดธาตุประสิทธิ์ สำหรับแรงบันดาลใจที่อยากมาท่องเที่ยว คือ รู้สึกชื่นชมในวิถีชีวิตพื้นถิ่น และภูมิปัญญาชาวบ้าน สิ่งที่ยากให้มี และอยากเห็นในสถานที่ท่องเที่ยวแห่งนี้ คือ การดูแล

บำรุงรักษาโบราณสถานให้อยู่คู่กับสังคมตลอดไป สำหรับการนำแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และแนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนมาปรับใช้ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชน เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจภายในท้องถิ่นนั้น นักท่องเที่ยวท่านนี้มีความคิดเห็นว่าการนำแนวคิดทั้ง 2 แนวคิดมาปรับใช้จะเป็นสิ่งที่จะช่วยให้ชุมชนสามารถรักษาความเข้มแข็งของสังคม วิถีชุมชน ควบคุมเศรษฐกิจชุมชนไว้ให้เข้มแข็งตลอดไป (จรัญ สุวรรณศรี, 2561: สัมภาษณ์)

สรุปแล้วสิ่งที่นักท่องเที่ยวสนใจอยากเดินทางมาท่องเที่ยวที่ชุมชนไทยอู่แห่งนี้ คือ สนใจในขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม สนใจในศิลปะ โบราณวัตถุ โบราณสถาน และมีความประทับใจในวิถีชีวิตของคนในชุมชน และรู้สึกประทับใจในความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมของชุมชนไทยอู่วัดธาตุประสิทธิ์ สำหรับปัญหาที่พบก็คือ ห้องน้ำไม่เพียงพอ และขาดความสะอาด

และจากการสัมภาษณ์ นาย ตระกูล อานัด ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดนครพนม ทำให้ผู้วิจัยทราบว่า เกี่ยวกับสภาพปัญหาและอุปสรรคด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวของกลุ่มไทยอู่ในจังหวัดนครพนมนั้น โดยภาพรวมแล้วสภาพปัญหาและอุปสรรคด้านการจัดการท่องเที่ยวของกลุ่มไทยอู่ในจังหวัดนครพนมยังคงมีอยู่บ้าง โดยเฉพาะปัญหาที่เราจะต้องแก้ไขว่า เราจะมีวิธีการอะไรที่จะทำให้คนในชุมชนเข้มแข็ง เพราะทางการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดต้องการให้คนในชุมชนเข้มแข็ง ดังนั้นเวลาทางสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดจะจัดงานต่าง ๆ จะเน้นการพัฒนาบุคลากร คือ ต้องการให้คนในชุมชนพึ่งตัวเองได้ และต้องการทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งเหมือนกับชุมชนอื่น ๆ ในหลายชุมชนที่โดดเด่นเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว และเพื่อกระจายรายได้เข้าสู่ชุมชน (ตระกูล อานัด, 2561: สัมภาษณ์)

3. ในพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร คือ ชุมชนชาวไทยอู่ ตำบลดงเย็น อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร เป็นชุมชนชาวไทยอู่ที่มีประชากรชาวไทยอู่มากที่สุดในจังหวัดมุกดาหาร และอาจกล่าวได้ว่า ที่ตำบลดงเย็นแห่งนี้เป็นเมืองหลวงของชาวไทยอู่ในจังหวัดมุกดาหารเลยทีเดียว

การเดินทางไปยังชุมชนชาวไทยอู่ตำบลดงเย็น อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหารนั้นสามารถเดินทางไปที่ท่องเที่ยวได้อย่างสะดวกเพราะมีถนนลาดยาง มีป้ายบอกทางอย่างชัดเจน สภาพภายในชุมชนมีความสะอาด มีร้านอาหารและร้านโชห่วยอยู่ที่หน้าสำนักงานเทศบาลตำบลดงเย็น และมีร้านโชห่วยอยู่ตามฝั่งถนนหนทางไม่มากนัก

สำหรับชุมชนชาวไทยอู่ ตำบลดงเย็น มีสถานที่ท่องเที่ยวประจำตำบล คือ สำนักสงฆ์ท่าวังน้ำบ่อหนองอ้อ เป็นที่จำพรรษาและศึกษาธรรมของพระครูสุทธิศิริคุณ เจ้าคณะตำบลดงเย็น ตั้งอยู่ ณ บ้านดงเย็น ตำบลดงเย็น อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร พร้อมกันนี้สำนักสงฆ์ท่าวังน้ำบ่อหนองอ้อยังมีลิงอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก สามารถถ่ายภาพดูลิงและให้อาหารลิงได้ มีวัดป่าทรงธรรม ตั้งอยู่ ณ บ้านสามชั่ว ตำบลดงเย็น อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร มีวัดภูเก้าธรรมมาศ

ตั้งอยู่ ณ บ้านโพนสว่าง ตำบลดงเย็น อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร การเดินทางไปยังวัดภู
ถ้ำธรรมมาศนั้นต้องขับรถขึ้นเขาซึ่งเป็นถนนคอนกรีต ทางแคบและสูงชัน คนที่ไม่ชินเส้นทาง
ต้องขับด้วยความระมัดระวัง ใช้เกียร์ต่ำ และขับช้าด้วยความเร็วต่ำ นอกจากนี้ยังมีพิพิธภัณฑ
ศิลปวัฒนธรรมเผ่าญ้อ ภูไท ตั้งอยู่ที่ บ้านโพนสว่าง ตำบลดงเย็น อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร
(ลานวัฒนธรรม) ซึ่งการเดินทางไปยังพิพิธภัณฑศิลปวัฒนธรรมเผ่าญ้อ ภูไทนั้น รถสามารถสัญจร
ไปมาได้แต่ถนนไม่ค่อยดีเพราะเป็นถนนลูกรัง

สำหรับข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวที่ชุมชนไทยญ้อ
ชุมชนชาวไทยญ้อ ตำบลดงเย็น อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร กลุ่มนักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นดังนี้

จากการสัมภาษณ์ นายจิราวุฒน์ ศรีทะหา พบว่า

เป็นนักท่องเที่ยวมีภูมิลำเนาอยู่ที่อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี มาท่องเที่ยว
ที่ชุมชนไทยญ้อตำบลดงเย็น อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร เหตุผลที่มาท่องเที่ยวที่นี่เพราะรู้สึก
ประทับใจในหลาย ๆ อย่าง เช่น สำนักสงฆ์ทำวังน้ำบ่อหนอง วัดภูถ้ำธรรมมาศ และพิพิธภัณฑ
ศิลปวัฒนธรรมเผ่าญ้อ - ภูไท บ้านโพนสว่าง ตำบลดงเย็น อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหารที่หาชม
ได้ยาก สำหรับแรงบันดาลใจที่อยากมาท่องเที่ยว คือ อยากมาเยี่ยมชมสำนักสงฆ์ทำวังน้ำบ่อหนอง
ซึ่งเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม เป็นสถานที่ขัดเกลาจิตใจให้สงบปราศจากกิเลสทั้งปวง สำหรับ
วัดภูถ้ำธรรมมาศเป็นวัดที่มีความร่มรื่นเต็มไปด้วยต้นไม้ ๆ ชนิด สิ่งที่ยากให้มี คือ อยากให้มี
การประชาสัมพันธ์ในการท่องเที่ยวให้มากกว่านี้ สำหรับพิพิธภัณฑศิลปวัฒนธรรมเผ่าญ้อ - ภูไท
บ้านโพนสว่างอยากให้มีต้นไม้เยอะ ๆ มีที่พักที่หลบแดด อยากให้มีถนนลาดฝุ่น ปัญหาที่พบ คือ
ปัญหาในเรื่องการเดินทางค่อนข้างจะไม่สะดวก ถนนยังมีฝุ่นและไม่เรียบเท่าไร ป้ายบอกทางยังมี
ไม่เยอะ สิ่งที่ยากให้พัฒนา คือ ควรพัฒนาเรื่องการปลูกต้นไม้ให้มากขึ้น และควรสร้างถนนลาดฝุ่น
สำหรับการนำแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และแนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนมาปรับใช้
เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชน เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจภายในท้องถิ่นนั้น นักท่องเที่ยวมีความคิดเห็น
ว่า เป็นแนวคิดที่ดีเพราะจะทำให้เศรษฐกิจในท้องถิ่นดีขึ้นทั้ง (จิราวุฒน์ ศรีทะหา, 2561: สัมภาษณ์)

และจากการสัมภาษณ์ นาย อุทิน จันทะโสเม นายกเทศมนตรีตำบลดงเย็น ผู้วิจัยพบว่า
สิ่งที่ตำบลดงเย็นขาดและต้องการ รวมถึงเป็นปัญหาและอุปสรรคด้านการจัดการท่องเที่ยว
ของกลุ่มไทยญ้อตำบลดงเย็นในปัจจุบันก็คือ

1. ขาดทุนทรัพย์ ทุนสนับสนุนจากทางภาครัฐที่ไม่เพียงพอ เพราะปัจจุบันทางเทศบาล
ตำบลดงเย็น ได้งบจัดการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวไทยญ้อในตำบลดงเย็นน้อยมาก ขาดเงินสนับสนุน
การจัดทำชุมชนหมู่บ้านเผ่าญ้อตามแบบฉบับของชาวไทยญ้อแท้ ๆ เพราะปัจจุบันหมู่บ้านเผ่าญ้อ
จะมีแค่ที่วัด

2. ทางตำบลมีที่สำหรับสร้างแต่ขาดเงินอุดหนุนสำหรับจัดสร้างพิพิธภัณฑ์ที่ใช้จัดเก็บโบราณวัตถุ เรื่องราวเกี่ยวประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิต เครื่องมือเครื่องใช้ของชาวเผ่าญ้อ และที่จัดเก็บผลิตภัณฑ์เก่าแก่ของไทย้อ ในตำบลดงเย็น (อุทิน จันทะโสม, 2561: สัมภาษณ์)

ภาพประกอบ 27 นาย อุทิน จันทะโสม นายกเทศมนตรีตำบลดงเย็น อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร

สรุปสภาพปัจจุบันและปัญหาการส่งเสริมการท่องเที่ยวของกลุ่มไทย้อภาคอีสานตอนบน

1. จังหวัดสกลนคร

หลัก ๆ แล้วในอดีตทางจังหวัดสกลนคร มุ่งเน้นส่งเสริมการท่องเที่ยวแค่เพียง 2 กลุ่มชาติพันธุ์ คือ กลุ่มชาวภูไทและโซ่เท่านั้น แต่ในปัจจุบันทางจังหวัดสกลนครได้ให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของทุกกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสกลนคร ประกอบกับเกิดกระแสตื่นตัวทางวัฒนธรรม ทำให้ชาวไทย้อในจังหวัดสกลนครกำลังรวมตัวกันเพื่อรื้อฟื้น ฟื้นฟู อนุรักษ์ สืบสาน และส่งเสริมวัฒนธรรม ส่งเสริมอัตลักษณ์ประเพณีที่มีอยู่ โดยทางสภาวัฒนธรรมอำเภอ สภาวัฒนธรรมตำบล ได้ร่วมมือกันบูรณาการกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กับเทศบาลเมือง สกลนคร และองค์การบริหารส่วนจังหวัดสกลนคร เพื่อให้การสนับสนุนในหลาย ๆ ด้านที่เกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวของกลุ่มไทย้อ โดยขณะนี้ได้ยื่นของบประมาณจากทางการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เพื่อจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ไทย้อในจังหวัดสกลนครไว้แล้ว

ชุมชนชาวไทย้อบริเวณวัดพระธาตุเชิงชุมวรวิหาร ถนนเจริญเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร นั้นพบว่า พื้นที่บริเวณโดยรอบวัดพระธาตุเชิงชุมวรวิหาร ถนนเจริญเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร ซึ่งเป็นเขตพื้นที่ตัวเมืองสกลนคร อยู่ในเขตเทศบาลนครสกลนคร

มีสาธารณูปโภคที่ครบครัน สภาพแวดล้อมภายในชุมชนมีความสะอาด มีสภาพการจราจรที่ไม่หนาแน่นมากนัก บริเวณใกล้เคียงมีสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจ คือ สระพังทอง สวนแม่สวนลูก มีสนามมิ่งเมืองเพื่อใช้จัดแสดงปราสาทผึ้งในวันงานประเพณีแห่ปราสาทผึ้งจังหวัดสกลนคร มีร้านอาหาร และมีร้านค้าขายของโชห่วยมากมาย มีร้านขายเสื้อผ้าย้อมครามที่มีชื่อเสียงมากมายหลายร้าน และทุกคืนวันเสาร์และวันอาทิตย์มีถนนคนเดินผ้าครามเพื่อขายสินค้าที่ผลิตจากผ้าย้อมคราม โดยได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐทุกภาคส่วนในจังหวัดสกลนคร จึงไม่พบปัญหาการจัดการท่องเที่ยวภายในชุมชนนี้

สำหรับสภาพปัญหาการส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในชุมชนชาวไทญ้อบ้านท่าวัดเหนือ หมู่ 3 และบ้านท่าวัดใต้ หมู่ 9 ตำบลเหล่าปอแดง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนครนั้น จากการสังเกตพบว่า ปัจจุบันการท่องเที่ยวภายในชุมชนชาวไทญ้อบ้านท่าวัดเหนือ และบ้านท่าวัดใต้ เจียบเหงาซบเซาเป็นอย่างมาก นาน ๆ ครั้งจึงจะมีผู้คนเข้ามาท่องเที่ยว และปัจจุบันพิพิธภัณฑ์วัดกลางศรีเชียงใหม่อยู่ในสภาพทรุดโทรม อีกทั้งบริเวณโดยรอบพิพิธภัณฑ์วัดกลางศรีเชียงใหม่ขาดการดูแล ขาดการรักษาความสะอาด อีกทั้งพิพิธภัณฑ์วัดกลางศรีเชียงใหม่ไม่เปิดให้นักท่องเที่ยวเข้าไปเยี่ยมชม

การท่องเที่ยวภายในชุมชนชาวไทญ้อวัดสะพานศรี มีเพียง 1 งาน คือ งานเทศกาลไหว้พระธาตุศรีบุญญารักษ์ ถวายสักการะหลวงพ่อดังศักดิ์สิทธิ์ทันใจ ซึ่งจะจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี และมีการทำเทียนพรรษาเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมงานประเพณีแห่ปราสาทผึ้งจังหวัดสกลนครเป็นประจำทุกปี ชาวไทญ้อในพื้นที่มีความสามัคคี มีความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา เมื่อถึงงานเทศกาลประจำปี ชาวไทญ้อ วัดสะพานศรีก็จะร่วมแรงร่วมใจกันจัดกิจกรรมต่าง ๆ จนสำเร็จจุลวง และหมู่บ้านแห่งนี้ยังคงรักษาเอกลักษณ์ดั้งเดิมที่ใกล้ชิดกับธรรมชาติเอาไว้ได้เป็นอย่างดี สำหรับสภาพปัญหาการจัดการท่องเที่ยวภายในชุมชนชาวไทญ้อวัดสะพานศรีที่พบ คือ มีวัดสะพานศรีเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเพียงแห่งเดียวในชุมชน และขาดการประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจากทางหน่วยงานภาครัฐ

2. จังหวัดนครพนม

จังหวัดนครพนมได้มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวของกลุ่มไทญ้อมาโดยตลอด และทางสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดนครพนมได้มีการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชนเผ่าทั้งหมด 8 ชนเผ่าในจังหวัดนครพนม ประกอบด้วย ไทยอีสาน (ไทลาว), ไทยย้อ (ไทญ้อ), ผู้ไทย (ภูไท), ไทยโส้, ไทยกะเลิง, ไทยข่า, ไทยแสก, ไทยกวน, ชาวไทยเชื้อสายจีน และชาวไทยเชื้อสายเวียดนามที่อาศัยอยู่ในพื้นที่จังหวัดนครพนม โดยจัดงานเทศกาลท่องเที่ยววิถีชนเผ่าไทนคร 8 ชนเผ่า 2 เชื้อชาติ เป็นประจำทุกปีเพื่อส่งเสริม อนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น และอนุรักษ์วิถีชีวิตชนเผ่าตลอดจนเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีวิถีชีวิตแบบเรียบง่ายท่ามกลาง

ธรรมชาติลุ่มน้ำโขง และในปี 2561 ทางเทศบาลตำบลท่าอุเทนได้ยื่นเสนอโครงการเพื่อเสนอขอรับการสนับสนุนงบประมาณด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจากทางกรมการท่องเที่ยว จำนวน 2 โครงการ คือ โครงการฝึกอบรมพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการบริหารจัดการของท้องถิ่น และโครงการพัฒนาเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวพระธาตุท่าอุเทน กับแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ในเขตพื้นที่จังหวัดนครพนม

การจัดการท่องเที่ยวของกลุ่มไทยอยู่ในพื้นที่ชุมชนบริเวณวัดพระธาตุท่าอุเทนนั้น จากการสังเกต พบว่า พื้นที่ชุมชนบริเวณวัดพระธาตุท่าอุเทน ตำบลท่าอุเทน อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนมนั้น มีการรักษาและคงสภาพความเป็นชุมชนเก่าไว้ มีถนนคอนกรีตรถยนต์สามารถเข้าไปยังชุมชนได้อย่างสะดวก มีป้ายบอกทางชัดเจน พื้นที่ด้านหน้าวัดมีความสะอาด แต่ยังมีปัญหาและอุปสรรคด้านการจัดการท่องเที่ยวคือ พื้นที่หลังวัดพระธาตุท่าอุเทนไม่ค่อยสะอาดเต็มไปด้วยเศษใบไม้ ในวันจันทร์ - วันอาทิตย์จะไม่ค่อยพบเห็นนักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวภายในชุมชน การจัดการท่องเที่ยวบริเวณวัดพระธาตุท่าอุเทน ส่วนในวันงานเทศกาลต่าง ๆ คนที่มาท่องเที่ยวส่วนมากจะเป็นคนในอำเภอท่าอุเทน สำหรับศูนย์ข้อมูลย่านชุมชนเก่าท่าอุเทน ไม่ค่อยมีผู้ไปเยี่ยมชมมากนัก ส่วนมากคนจะไปวัดนี้เฉพาะในช่วงที่มีงานเทศกาลประจำปีวัดพระธาตุท่าอุเทน

และจากการสัมภาษณ์ ท่านกานต์ แก้วมาตย์ นายกเทศมนตรีตำบลท่าอุเทน อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม ทำให้ผู้วิจัยได้รับทราบถึงสภาพปัญหาการด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวของกลุ่มไทยอยู่ตำบลท่าอุเทน ซึ่งจากการสัมภาษณ์พบว่า นักท่องเที่ยวเมื่อเดินทางผ่านตำบลท่าอุเทน อำเภอท่าอุเทน แล้วมักจะมาไหว้องค์พระธาตุท่าอุเทนแล้วไปเที่ยวในอำเภออื่น อีกปัญหาหนึ่งก็คือ ในตำบลท่าอุเทนมีพื้นที่ท่องเที่ยวหลายแห่งมากเกินไป แต่ขาดงบประมาณสนับสนุนจากทางรัฐบาล จากทางภาครัฐ จึงทำให้เงินงบประมาณที่ให้มาไม่เพียงพอต่อการบริหารจัดการ และทางเทศบาลตำบลท่าอุเทน อยากให้ช่วยเหลือเรื่องการวิจัยด้านสถานที่ท่องเที่ยว เพื่อที่ว่าจะทำยังไงให้นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวที่อำเภอท่าอุเทนมากขึ้น อยากให้ช่วยส่งเสริมพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอท่าอุเทนให้ยั่งยืน

สำหรับสภาพปัญหาด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในชุมชนชาวไทยอยู่บ้านโนน ตำบลโนนตาล อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม ป้ายบอกทางในบางจุด และป้ายบอกทางอยู่ไกลจนไม่สามารถสังเกตเห็นได้ สำหรับนักท่องเที่ยวนั้นสามารถเดินทางไปท่องเที่ยวได้อย่างสะดวกโดยใช้รถยนต์ สำหรับสภาพภายในชุมชนมีความสะอาด มีการบริหารจัดการภายในชุมชนที่ดี มีการวางผังเมืองที่ดี แต่ในบางจุดยังไม่มีถนนคอนกรีตและไม่มีป้ายบอกทางที่ชัดเจน ส่วนเส้นทางไปยังชุมชนจะพบเห็นร้านค้าเล็ก ๆ กระจาย และผู้วิจัยพบว่า ในชุมชนชาวไทยอยู่บ้านโนน ตำบลโนนตาล อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนมยังขาดบุคลากรด้านการอนุรักษ์ฟื้นฟูโบราณสถาน

และประเพณีวัฒนธรรม การบริหารงานสภาวัฒนธรรมไม่ต่อเนื่อง เพราะขาดงบประมาณอุดหนุนในการบริหารงาน และขาดงบประมาณเพื่อใช้จัดกิจกรรมต่าง ๆ ของทางสภาวัฒนธรรม

สำหรับสภาพปัญหาด้านการท่องเที่ยวที่วัดพระธาตุโนนตาล ผู้วิจัยพบว่าชุมชนบริเวณวัดพระธาตุโนนตาล เป็นสถานที่ ๆ ไม่ค่อยรักษาความสะอาด และบริเวณบ้านของชาวชุมชนไทญ้อบ้านโพน ตำบลโนนตาล ไม่ปลูกคอนกรีตรอบบ้านทำให้เวลาฝนตกมีเศษดินไหลออกมาเปื้อนบนผิวทางทำให้เกิดความสกปรก

นอกจากนี้จากการสัมภาษณ์ นาย สุภวิทย์ พรรณวงศ์ นายกองค้การบริหารส่วนตำบลโนนตาล อำเภอท่าอุเทน ท่านให้ข้อมูลว่า ปัญหาด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในชุมชน ชาวไทญ้อบ้านโพนอีกอย่างหนึ่ง คือ การที่ชาวบ้านมีความคุ้นเคยในวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบชาวบ้าน ทำให้ขาดการรักษาความสะอาด เราจึงต้องปรับค่านิยมในด้านการรักษาสิ่งแวดล้อม ด้านการจัดการขยะและสร้างนิสัยให้ชาวบ้านไม่ทิ้งขยะเรี่ยราด

ชุมชนชาวไทญ้อวัดธาตุประสิทธิ์ ตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม มีสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญอยู่ภายในวัด คือ ศูนย์หัตถกรรมพื้นบ้านอำเภอนาหว้า และเป็นที่ตั้งกลุ่มทอไหมกลุ่มแรกในมูลนิธิศิลปาชีพพิเศษในสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ซึ่งเป็นที่รวบรวมผลิตภัณฑ์หัตถกรรมพื้นบ้านกลุ่มทอผ้าไหม เป็นศูนย์กลางการผลิตผลิตภัณฑ์ผ้าไหมพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านไทญ้อ การเดินทางไปยังชุมชนชาวไทญ้อวัดธาตุประสิทธิ์นั้นสามารถเดินทางไปที่ท่องเที่ยวได้อย่างสะดวก เพราะมีถนนลาดยางสภาพดี สถานที่ท่องเที่ยวอยู่ไม่ห่างกันมากใช้เวลาเดินทางไม่นาน มีป้ายบอกทางอย่างชัดเจน สภาพภายในชุมชนมีความสะอาด มีการรักษาความสะอาดอาคาร สถานที่ท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี มีการบริหารจัดการภายในวัดที่ดี มีสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น 7 - 11 ร้านอาหาร และร้านโชห่วย และร้านขายเครื่องอุปโภคบริโภค มีตลาดประจำอำเภอ และหมู่บ้านแห่งนี้ยังคงรักษาเอกลักษณ์ดั้งเดิมที่ใกล้ชิดกับธรรมชาติเอาไว้ได้เป็นอย่างดี

สำหรับสภาพปัญหาด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในชุมชนชาวไทญ้อวัดธาตุประสิทธิ์ ผู้วิจัยพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเองในการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น ไม่สนใจให้ความร่วมมือในบทบาทหน้าที่ในการพัฒนาท้องถิ่น ขาดความร่วมมือในการดำเนินงานระหว่างคนในชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ขาดงบประมาณอุดหนุนในการบริหารงาน และขาดงบประมาณจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว

และจากการสัมภาษณ์ นาย ตระกูล อานันต์ ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดนครพนม ทำให้ผู้วิจัยทราบเกี่ยวกับสภาพปัญหาและอุปสรรคด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวของกลุ่มไทญ้อในจังหวัดนครพนม คือ โดยภาพรวมแล้วสภาพปัญหาและอุปสรรคด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว

ของกลุ่มไต้ฝุ่นในจังหวัดนครพนมยังคงมีอยู่บ้าง โดยเฉพาะปัญหาที่เราจะต้องแก้ไขว่า เราจะมีวิธีการอะไรที่จะทำให้คนในชุมชนเข้มแข็ง เพราะทางการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดต้องการให้คนในชุมชนเข้มแข็ง ดังนั้นเวลาทางสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดจะจัดงานต่าง ๆ จะมุ่งเน้นการพัฒนาบุคลากร คือ ต้องการให้คนในชุมชนพึ่งพาตัวเองได้ และต้องการทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งเหมือนกับชุมชนอื่น ๆ ในหลาย ๆ ชุมชนที่โดดเด่นเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวและเพื่อกระจายรายได้เข้าสู่ชุมชน

3. มุกดาหาร

ปัจจุบันทางจังหวัดมุกดาหารโดยทางสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดมุกดาหารได้มีการส่งเสริม มีการจัดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในทุกพื้นที่ของจังหวัดมุกดาหาร ไม่ว่าจะเป็นภูไท ไต้ฝุ่น ไทกะเลิง และกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ซึ่งได้มีการส่งเสริมในทุกชนเผ่า มีการสนับสนุนงานอีเว้นท์ต่าง ๆ เปิดโอกาสให้ชาวชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วม ได้เข้ารับการอบรมให้ความรู้ในด้านการเป็นเจ้าบ้านที่ดี เข้ารับการอบรมวิธีการทำชุมชนให้น่าอยู่

การเดินทางไปยังชุมชนชาวไต้ฝุ่นตำบลดงเย็น อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหารนั้นสามารถเดินทางไปที่ท่องเที่ยวได้อย่างสะดวกเพราะมีถนนลาดยาง มีป้ายบอกทางอย่างชัดเจน สภาพแวดล้อมภายในชุมชนมีความสะอาด มีร้านอาหารและร้านค้าโชห่วยอยู่ที่หน้าสำนักงานเทศบาลตำบลดงเย็น และมีร้านโชห่วยอยู่ตามฝั่งถนนหนทางไม่มากนัก สำหรับสภาพปัญหาด้านการจัดการท่องเที่ยวภายในชุมชนชาวไต้ฝุ่นวัดภูเก้าธรรมมาศ ผู้วิจัยพบว่า การเดินทางไปยังวัดภูเก้าธรรมมาศนั้นต้องขับรถขึ้นเขาซึ่งเป็นถนนคอนกรีต ถนนมีลักษณะแคบและสูงชัน คนที่ไม่ชินเส้นทางต้องขับรถด้วยความระมัดระวัง ใช้เกียร์ต่ำ และขับช้าด้วยความเร็วต่ำ เพราะอาจเกิดอุบัติเหตุแก่ผู้ที่ไม่ชินทางได้ นอกจากนี้ยังมีพิพิธภัณฑสถานวัฒนธรรมเผ่าไต้ฝุ่น ภูไท ซึ่งตั้งอยู่ที่บ้านโนนสว่าง ตำบลดงเย็น อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร (ลานวัฒนธรรม) การเดินทางไปยังพิพิธภัณฑสถานวัฒนธรรมเผ่าไต้ฝุ่น ภูไทนั้น รถสามารถสัญจรไปมาได้แต่ถนนไม่ค่อยดี เพราะเป็นถนนลูกรัง สำหรับการเดินทางไปยังวัดภูเก้าธรรมมาศ สำนักสงฆ์ท่าวังน้ำบ่อหนอง และการเดินทางไปยังพิพิธภัณฑสถานวัฒนธรรมเผ่าไต้ฝุ่น ภูไท สามารถเดินทางไปโดยรถส่วนตัวเท่านั้น เพราะไม่มีรถ 2 แถวให้บริการ

และจากการสัมภาษณ์ นาย อุทิน จันทะโสม นายกเทศมนตรีตำบลดงเย็น ผู้วิจัยพบว่า สิ่งที่ทำให้ตำบลดงเย็นขาดและต้องการ รวมถึงสภาพปัญหาและอุปสรรคด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวของกลุ่มไต้ฝุ่นตำบลดงเย็นในปัจจุบันก็คือ

1. ขาดทุนทรัพย์ ทุนสนับสนุนจากทางภาครัฐที่ไม่เพียงพอ เพราะปัจจุบันทางเทศบาลตำบลดงเย็น ได้งบประมาณส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวไต้ฝุ่นในตำบลดงเย็นน้อยมาก ขาดเงินสนับสนุนการจัดทำชุมชนหมู่บ้านเผ่าไต้ฝุ่นตามแบบฉบับของชาวไต้ฝุ่นแท้ ๆ

2. ตำบลดงเย็นมีพื้นที่สำหรับสร้างพิพิธภัณฑ์ไทยอุ้อตำบลดงเย็นแต่ขาดเงินทุนอุดหนุนสำหรับจัดสร้างพิพิธภัณฑ์ที่ใช้สำหรับจัดเก็บโบราณวัตถุ สำหรับรวบรวมเรื่องราวเกี่ยวกับประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิต เครื่องมือเครื่องใช้ของชาวเผ่าอุ้อ และที่จัดเก็บผลิตภัณฑ์เก่าแก่ของไทยอุ้อในตำบลดงเย็น

ตาราง 3 เปรียบเทียบข้อดีข้อเสียเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและปัญหาด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนไทยอุ้อทั้ง 7 ด้าน ในเขตพื้นที่วิจัย

ด้าน การส่งเสริม การท่องเที่ยว วิถีชุมชน ไทยอุ้อ ใน 7 ด้าน	ชุมชนชาวไทยอุ้อ บริเวณวัดพระธาตุ เชิงชุมวรวิหาร ถนนเจริญเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร		ชุมชนชาวไทยอุ้อ บ้านท่าวัดเหนือ หมู่ 3 และบ้านท่าวัดใต้ หมู่ 9 ตำบลเหล่าปอแดง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร		ชุมชนไทยอุ้อ วัดสะพานศรี ถนนนิตโย ตำบลขมิ้น อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร	
	ข้อดี	ข้อเสีย	ข้อดี	ข้อเสีย	ข้อดี	ข้อเสีย
1.ด้าน ทรัพยากร ธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม	<ul style="list-style-type: none"> - มีสวนแม่ สวนลูก ซึ่งเป็นสถานที่ออกกำลังกาย อยู่ใกล้ชุมชนไทยอุ้อ - มีสวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ (สระพังทอง) อยู่ใกล้ชุมชนไทยอุ้อ ซึ่งเป็นสถานที่ออกกำลังกายที่มีความร่มรื่น อุดมสมบูรณ์ไปด้วยต้นไม้ 	-	<ul style="list-style-type: none"> - เป็นชุมชนที่รายล้อมด้วยต้นไม้ อยู่พอสมควร และมีทะเลสาบหนองหาร ซึ่งมีพืชและสัตว์น้ำนา ๆ ชนิด 	-	<ul style="list-style-type: none"> - เป็นชุมชนที่ยังคงรักษาเอกลักษณ์ความเป็นชุมชนเก่าซึ่งรายล้อมด้วยต้นไม้และนาข้าว 	-

ตาราง 3 เปรียบเทียบข้อดีข้อเสียเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและปัญหาด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว
วิถีชุมชนไทยอู้อทั้ง 7 ด้าน ในเขตพื้นที่วิจัย (ต่อ)

ด้าน การส่งเสริม การท่องเที่ยววิถี ชุมชนไทยอู้อ ใน 7 ด้าน	ชุมชนชาวไทยอู้อ บริเวณวัดพระธาตุ เชิงชุมวรวิหาร ถนนเจริญเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร		ชุมชนชาวไทยอู้อ บ้านท่าวัดเหนือ หมู่ 3 และบ้านท่าวัดใต้ หมู่ 9 ตำบลเหล่าปอแดง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร		ชุมชนไทยอู้อ วัดสะพานศรี ถนนนิตโย ตำบลขมิ้น อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร	
	ข้อดี	ข้อเสีย	ข้อดี	ข้อเสีย	ข้อดี	ข้อเสีย
2. ด้าน สิ่งอำนวยความสะดวก ภายในพื้นที่	- มีสาธารณูปโภค ที่ครบครัน - มีโรงแรมอยู่ใกล้ ๆ - มีร้านอาหาร ขายของโชห่วย มากมาย - มีร้านขายอาหาร มีห้างสรรพสินค้า มีร้าน 7 - 11 อยู่ใกล้ ๆ	-	- มีน้ำประปา ไฟฟ้า - มี Homestay บ้านท่าวัด	-	- น้ำประปา ไฟฟ้า	- ไม่มีที่พัก เช่น โรงแรม หรือ Homestay ให้บริการ แก่นักท่องเที่ยว
3. ด้าน ความสะอาด	- สภาพแวดล้อม ภายในชุมชน มีความสะอาด	-	- สภาพแวดล้อม ภายในชุมชน มีความสะอาด	-	-	- สภาพ แวดล้อม ภายใน ชุมชน มีความ สะอาด พอสมควร

ตาราง 3 เปรียบเทียบข้อดีข้อเสียเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและปัญหาด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว
วิถีชุมชนไทญ้อทั้ง 7 ด้าน ในเขตพื้นที่วิจัย (ต่อ)

ด้าน การส่งเสริม การท่องเที่ยว วิถีชุมชน ไทญ้อ ใน 7 ด้าน	ชุมชนชาวไทญ้อ บริเวณวัดพระธาตุ เชิงชุมวรวิหาร ถนนเจริญเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร		ชุมชนชาวไทญ้อ บ้านท่าวัดเหนือ หมู่ 3 และบ้านท่าวัดใต้ หมู่ 9 ตำบลเหล่าปอแดง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร		ชุมชนไทญ้อ วัดสะพานศรี ถนนนิตโย ตำบลขมิ้น อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร	
	ข้อดี	ข้อเสีย	ข้อดี	ข้อเสีย	ข้อดี	ข้อเสีย
4. ด้าน ความ ปลอดภัย ในพื้นที่	- อยู่ในตัวเมือง ใกล้สถานีตำรวจ มีความปลอดภัย ในชีวิต และทรัพย์สิน	-	-มีความปลอดภัย ในชีวิตและ ทรัพย์สิน	-	- มีความ ปลอดภัย ในชีวิต และ ทรัพย์สิน	-
5 . ด้าน ควา ม สะดวกสบาย ใน การ เดินทาง	- ถนนไปยังชุมชน เป็นคอนกรีต มี สภาพการจราจร ที่ไม่หนาแน่นมาก นักสามารถเดินทาง ได้อย่างสะดวก - มีป้ายบอกทาง ที่ชัดเจน	-	- ถนนไปยังชุมชน เป็น คอนกรีต มีสภาพการจราจร ที่ไม่หนาแน่น มากนัก สามารถ เดินทางไป - มา ได้สะดวก - มีป้ายบอกทาง ที่ชัดเจน	-	- ถนนไปยัง ชุมชนเป็น คอนกรีตมี สภาพ การจราจรที่ ไม่หนาแน่น มากนัก สามารถ เดินทางได้ อย่างสะดวก - มีป้ายบอก ทางที่ชัดเจน	-

ตาราง 3 เปรียบเทียบข้อดีข้อเสียเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและปัญหาด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว
วิถีชุมชนไทญ้อทั้ง 7 ด้าน ในเขตพื้นที่วิจัย (ต่อ)

ด้าน การส่งเสริม การท่องเที่ยว วิถีชุมชน ไทญ้อ ใน 7 ด้าน	ชุมชนชาวไทญ้อ บริเวณวัดพระธาตุ เชิงชุมวรวิหาร ถนนเจริญเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร		ชุมชนชาวไทญ้อ บ้านท่าวัดเหนือ หมู่ 3 และบ้านท่าวัดใต้ หมู่ 9 ตำบลเหล่าปอแดง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร		ชุมชนไทญ้อ วัดสะพานศรี ถนนนิตโย ตำบลขมิ้น อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร	
	ข้อดี	ข้อเสีย	ข้อดี	ข้อเสีย	ข้อดี	ข้อเสีย
6. ด้าน ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม	- งานประเพณี แห่ปราสาทผึ้ง จังหวัดสกลนคร - ถนนคนเดิน ผ้าคราม		- พิพิธภัณฑสถาน วัดกลาง ศรีเชียงใหม่ - งานเทศกาลไหว้พระธาตุ ศรีบุญญารักษ์ และถวาย สักการะหลวงพ่อดังดีสิทธิ์ ทันใจ ซึ่งจัดขึ้นเป็นประจำ ทุกปี - ทำเทียนพรรษาเพื่อเข้า ร่วมกิจกรรมงาน ประเพณีแห่ปราสาทผึ้ง จังหวัดสกลนคร - ที่บ้านท่าวัดเหนือ มีโบราณวัตถุ เช่น หม้อ ไหจัดเก็บไว้ที่พิพิธภัณฑ สถานวัดมหาโพธิราช - ที่บ้านท่าวัดใต้ ภายใน พิพิธภัณฑสถานวัดกลาง ศรีเชียงใหม่ซึ่งบริเวณวัด เป็นแหล่งโบราณคดีอายุ กว่า 3,000 ปี ขุดค้นพบ โบราณวัตถุมากมาย เช่น เครื่องปั้นดินเผา		- ภายใน วัด สะพานศรี มีโบราณ วัตถุ และของ มีค่าที่ สำคัญ	-

ตาราง 3 เปรียบเทียบข้อดีข้อเสียเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและปัญหาด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนไทยอู๋ทั้ง 7 ด้าน ในเขตพื้นที่วิจัย (ต่อ)

ด้าน การส่งเสริม การท่องเที่ยว วิถีชุมชนไทยอู๋ ใน 7 ด้าน	ชุมชนชาวไทยอู๋ บริเวณวัดพระธาตุ เชิงชุมวรวิหาร ถนนเจริญเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร		ชุมชนชาวไทยอู๋ บ้านท่าวัดเหนือ หมู่ 3 และบ้านท่าวัดใต้ หมู่ 9 ตำบลเหล่าปอแดง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร		ชุมชนไทยอู๋ วัดสะพานศรี ถนนนิตโย ตำบลขมิ้น อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร	
	ข้อดี	ข้อเสีย	ข้อดี	ข้อเสีย	ข้อดี	ข้อเสีย
7. ด้านศาสนา และความเชื่อ	- มีวัดพระ ธาตุเชิงชุม เป็นศูนย์รวม จิตใจ และ เป็นที่เคารพ สักการะของ ชาวสกลนคร ตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบัน - หลวงพ่อ พระองค์แสน ศักดิ์สิทธิ์ คู่บ้านคูเมือง ของ ชาวจังหวัด สกลนคร	-	- มีวัดสะพานศรี เป็นสถานที่ ท่องเที่ยว เพียงแห่งเดียว ในชุมชน	-	- ในชุมชน มีการทำ เทียน พรรษา เพื่อเข้า ร่วมงาน ประเพณี แห่ ปราสาท ผึ้งของ จังหวัด สกลนคร เป็นประจำ ทุกปี	-

ตาราง 3 เปรียบเทียบข้อดีข้อเสียเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและปัญหาด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว
วิถีชุมชนไทยอู้อั้ง 7 ด้าน ในเขตพื้นที่วิจัย (ต่อ)

ด้าน การส่งเสริมการ ท่องเที่ยววิถีชุมชน ไทยอู้อั้ง ใน 7 ด้าน	ชุมชนชาวไทยอู้อั้ง บริเวณวัดพระธาตุท่า อุเทน ตำบลท่าอุเทน อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม		ชุมชนชาวไทยอู้อั้ง วัด ธาตุประสิทธิ์ ตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม		ชุมชนไทยอู้อั้ง วัดคามวาสี บ้าน โพน ตำบลโนน ตาล อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม	
	ข้อดี	ข้อเสีย	ข้อดี	ข้อเสีย	ข้อดี	ข้อเสีย
1.ด้าน ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม	- อยู่ใกล้ แม่น้ำโขง มีปลา แม่น้ำโขง นา ๆ ชนิด เช่นปลา บึก ปลา เป็นต้น	- ใน พื้นที่ แห่งนี้ เริ่ม กลาย เป็น ชุมชน เมือง ทำให้ ต้นไม้ เริ่มลด น้อยลง	- ชุมชนยังคง รักษา เอกลักษณ์ ดั้งเดิม ที่ใกล้ชิดกับ ธรรมชาติ เอาไว้ได้ เป็นอย่างดี	- ในพื้นที่ แห่งนี้เริ่ม กลายเป็น ชุมชน เมือง ทำ ให้ต้นไม้ เริ่มลด น้อยลง	- มีบ่อดิน เหนียว เพียงแห่ง เดียวใน จังหวัด นครพนม	-
2. ด้าน สิ่งอำนวยความสะดวก ภายในพื้นที่	- มี น้ำประปา ไฟฟ้า	-	- มีสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น 7 – 11 ร้านอาหาร ร้านโชห่วย ร้านขาย เครื่องอุปโภค บริโภค	-	- มีน้ำ ประปา และ ไฟฟ้า - ร้านค้า ขายของ เล็ก ๆ ประปราย	-

ตาราง 3 เปรียบเทียบข้อดีข้อเสียเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและปัญหาด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว
วิถีชุมชนไทยอู้อั้ง 7 ด้าน ในเขตพื้นที่วิจัย (ต่อ)

ด้าน การส่งเสริม การท่องเที่ยว วิถีชุมชน ไทยอู้อั้ง ใน 7 ด้าน	ชุมชนชาวไทยอู้อั้ง บริเวณวัดพระธาตุท่าอุ เทน ตำบลท่าอุเทน อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม		ชุมชนชาวไทยอู้อั้ง วัดธาตุประสิทธิ์ ตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม		ชุมชนไทยอู้อั้ง วัดคามวาสี บ้านโพ ตำบลโนนตาล อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม	
	ข้อดี	ข้อเสีย	ข้อดี	ข้อเสีย	ข้อดี	ข้อเสีย
			- มี ตลาด ประจำอำเภอ - มีน้ำประปา ไฟฟ้า			
3. ด้าน ความสะอาด	- พื้นที่ ด้านหน้าวัด มีความ สะอาด	- พื้นที่ หลังวัด พระธาตุ ท่าอุเทน ไม่ค่อย สะอาด เต็มไป ด้วยเศษ ใบไม้	- ภายใน ชุมชน มีความ สะอาด มีการรักษา ความสะอาด อาคาร สถานที่ ท่องเที่ยว ได้เป็นอย่างดี	-	-	- ขาด การดูแล รักษา ความ สะอาด
4. ด้านความ ปลอดภัยใน พื้นที่	- มีความ ปลอดภัย ในชีวิตและ ทรัพย์สิน	-	- มีความ ปลอดภัย ในชีวิต และทรัพย์สิน	-	- มีความ ปลอดภัย ในชีวิต และ ทรัพย์สิน	-

ตาราง 3 เปรียบเทียบข้อดีข้อเสียเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและปัญหาด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว
วิถีชุมชนไทยอู้อทั้ง 7 ด้าน ในเขตพื้นที่วิจัย (ต่อ)

ด้าน การส่งเสริม การท่องเที่ยว วิถีชุมชน ไทยอู้อ ใน 7 ด้าน	ชุมชนชาวไทยอู้อ บริเวณวัดพระธาตุท่าอุเทน ตำบลท่าอุเทน อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม		ชุมชนชาวไทยอู้อ วัดธาตุประสิทธิ์ ตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม		ชุมชนไทยอู้อ วัดคามวาสี บ้านโพน ตำบลโนนตาล อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม	
	ข้อดี	ข้อเสีย	ข้อดี	ข้อเสีย	ข้อดี	ข้อเสีย
5. ด้านความ สะดวกสบาย ในการ เดินทาง	- มีถนน คอนกรีต รถยนต์ สามารถเข้า ไปยังชุมชน ได้อย่าง สะดวก - มีป้าย บอกทางที่ ชัดเจน	-	- สามารถ เดินทางไปยัง สถานที่ ท่องเที่ยวได้ อย่างสะดวก เพราะมี ถนนลาดยาง สภาพดี - สถานที่ ท่องเที่ยวอยู่ไม่ ห่างกันมาก ใช้ เวลาเดินทางไม่ นาน และมีป้าย บอกทางอย่าง ชัดเจน	-	- มีถนน คอนกรีต รถยนต์ สามารถ เข้าไปยัง ชุมชนได้ อย่าง สะดวก	- ในบาง จุดไม่มี ถนน คอนกรีต - มีป้าย บอกทาง ในบาง จุด และ ป้ายบอก ทาง อยู่ไกล จนไม่ สามารถ สังเกต เห็นได้
6. ด้าน ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม	- รักษาและ คงสภาพ ความเป็น ชุมชนเก่าไว้ ได้ดี มีอาคาร สถาปัตยกรรม	- ศูนย์ข้อมูล ย่านชุมชน เก่าท่าอุเทน ขาด การบำรุง รักษา	- มีศูนย์ หัตถกรรม พื้นบ้านอำเภอ นาหว้า และเป็น ที่ตั้งของกลุ่มทอ ผ้าไหมกลุ่มแรก	-	-	- กลุ่ม ทอผ้า พื้นเมือง บ้านโพน

ตาราง 3 เปรียบเทียบข้อดีข้อเสียเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและปัญหาด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว
วิถีชุมชนไทยอู้อทั้ง 7 ด้าน ในเขตพื้นที่วิจัย (ต่อ)

ด้าน การส่งเสริม การท่องเที่ยว วิถีชุมชน ไทยอู้อ ใน 7 ด้าน	ชุมชนชาวไทยอู้อ บริเวณวัดพระธาตุท่าอุเทน ตำบลท่าอุเทน อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม		ชุมชนชาวไทยอู้อ วัดธาตุประสิทธิ์ ตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม		ชุมชนไทยอู้อ วัดคามวาสี บ้านโพธิ์ ตำบลโนนตาล อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม	
	ข้อดี	ข้อเสีย	ข้อดี	ข้อเสีย	ข้อดี	ข้อเสีย
	<p>กรรมบ้านเรือน เก่า</p> <p>- มีศูนย์ข้อมูล ย่านชุมชนเก่า ท่าอุเทน ซึ่งใช้ เป็นสถานที่ จัดแสดง ประวัติ ความเป็นมา ของ อำเภอท่าอุเทน ประวัติ ความเป็นมา ของ การสร้าง วัดพระธาตุ ท่าอุเทน ตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบัน</p>		<p>ในมูลนิธิ ศิลปาชีพพิเศษ ในสมเด็จพระนางเจ้า พระบรมรา - ชินีนารถ ซึ่งเป็นที่ รวบรวม ผลิตภัณฑ์ หัตถกรรม พื้นบ้านกลุ่มทอ ผ้าไหม เป็นศูนย์กลาง การผลิต ผลิตภัณฑ์ ผ้าไหม - มีมีคฤหาสน์ น้อยไว้คอยเป็น ไก่นำเที่ยว ภายในวัดธาตุ ประสิทธิ์</p>			<p>- กลุ่ม ผลิตภัณฑ์ เครื่องปั้น ดินเผา บ้านกลาง (ท่าครก)</p>

ตาราง 3 เปรียบเทียบข้อดีข้อเสียเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและปัญหาด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว
วิถีชุมชนไทยอู้อทั้ง 7 ด้าน ในเขตพื้นที่วิจัย (ต่อ)

ด้าน การส่งเสริม การท่องเที่ยว วิถีชุมชน ไทยอู้อ ใน 7 ด้าน	ชุมชนชาวไทยอู้อ บริเวณวัดพระธาตุ ท่าอุเทน ตำบลท่าอุ เทน อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม		ชุมชนชาวไทยอู้อ วัดธาตุประสิทธิ์ ตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม		ชุมชนไทยอู้อ วัดคามวาสี บ้านโพ ตำบลโนนตาล อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม	
	ข้อดี	ข้อเสีย	ข้อดี	ข้อเสีย	ข้อดี	ข้อเสีย
7 . ด้าน ศาสนา และ ความเชื่อ	- มีงาน สมโภช นมัสการ พระธาตุ ท่าอุเท นซึ่งจัดขึ้น เป็น ประจำ ทุกปี	-	มีงาน นมัสการ พระธาตุ ประสิทธิ์ เป็น ประจำ ทุกปี	-	- มีวัด พระธาตุ โนนตาลที่มี องค์พระธาตุ เป็นสัญลักษณ์ ของหมู่บ้าน มี ประวัติศาสตร์ ความเป็นมา อย่างยาวนาน - มีวัดคามวาสี เป็นศูนย์รวม จิตใจ และเป็นวัดที่ ชาวไทยอู้อ ในชุมชน ใช้ประกอบ พิธีกรรม ทางศาสนา	-

ตาราง 3 เปรียบเทียบข้อดีข้อเสียเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและปัญหาด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว
วิถีชุมชนไทยอู๋ทั้ง 7 ด้าน ในเขตพื้นที่วิจัย (ต่อ)

ด้านการส่งเสริม การ ท่องเที่ยว วิถีชุมชนไทยอู๋ ใน 7 ด้าน	ชุมชนชาวไทยอู๋ ตำบลดงเย็น อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร	
	ข้อดี	ข้อเสีย
1.ด้าน ทรัพยากร ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม	- ภายในพื้นที่มีต้นไม้ ทุ่งนา ทุ่งข้าวโพด และภายในพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์	-
2. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกภายใน พื้นที่	- มีร้านอาหารและร้านค้าโชห่วยอยู่ที่หน้า สำนักงานเทศบาลตำบลดงเย็น และมีร้านโชห่วยอยู่ตามฝั่งถนนหนทาง ไม่มากนัก - มีน้ำประปา ไฟฟ้า	- มีสิ่งอำนวยความสะดวก ภายในพื้นที่ไม่มากนัก
3. ด้านความสะอาด	- สภาพแวดล้อมภายในชุมชนมีความสะอาด	-
4. ด้านความปลอดภัย ในพื้นที่	- มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน	-
5. ด้านความสะดวก สบายในการเดินทาง	- สามารถเดินทางไปท่องเที่ยวได้อย่างสะดวก เพราะมีถนนลาดยาง มีป้ายบอกทางอย่าง ชัดเจน - ต้องเดินทางโดยรถยนต์ส่วนตัวเท่านั้น เพราะไม่มีรถ 2 แถวให้บริการ	- การเดินทางไปยัง วัดภู ถ้าธรรมชาติเป็นถนน คอนกรีต มีลักษณะแคบ และสูงชัน - การเดินทางไปยัง พิพิธภัณฑ์ศิลปวัฒนธรรม เผ่าอู๋ - ภูไท รถสามารถ สัญจรไปมาได้ แต่ถนน ไม่ค่อยดี เพราะเป็น ถนนลูกรัง
6. ด้าน ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม	- มีพิพิธภัณฑ์ศิลปวัฒนธรรมเผ่าอู๋ - ภูไท	-

ตาราง 3 เปรียบเทียบข้อดีข้อเสียเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและปัญหาด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว
วิถีชุมชนไทญ้อทั้ง 7 ด้าน ในเขตพื้นที่วิจัย (ต่อ)

ด้านการส่งเสริม การท่องเที่ยว วิถีชุมชนไทญ้อ ใน 7 ด้าน	ชุมชนชาวไทญ้อ ตำบลดงเย็น อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร	
	ข้อดี	ข้อเสีย
7. ด้านศาสนา และความเชื่อ	- งานคุณลานสู่ขวัญข้าวชาวเผ่าย้อ – ภูไท ลาว อีสาน จัด ณ พิพิธภัณฑ์ศิลปวัฒนธรรม เผ่าย้อ – ภูไทเป็นประจำทุกปี	-

ตอนที่ 3 รูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนไทญ้อ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจในภาคอีสาน
ตอนบน

จากการดำเนินการศึกษา สํารวจ รวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นในด้านต่าง ๆ
ที่เกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมา ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของกลุ่มไทญ้อ สถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ
ในเขตพื้นที่วิจัย ทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดการท่องเที่ยว เพื่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์
ของกลุ่มไทญ้อในภาคอีสานตอนบน ซึ่งผู้วิจัยขอเสนอข้อมูลเพื่อใช้ประกอบการวิเคราะห์ข้อมูล
โดยแบ่งออกเป็นประเด็นต่าง ๆ ใน 2 ประเด็นดังนี้

ประเด็นที่ 1 สรุปลักษณะประวัติความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อในเขตพื้นที่วิจัย

1.1 ประวัติความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อในชุมชนไทญ้อ บริเวณวัดพระธาตุ
เชิงชุมวรวิหาร ถนนเจริญเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร

ชาวไทญ้อในจังหวัดสกลนครนั้น แต่เดิมส่วนใหญ่อพยพมาจากเมืองมหาชัยกองแก้ว
ทางฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง (ประเทศลาวในปัจจุบัน) เมืองโพวา (ภูวดลสออง) เมืองคำเกิด แขวงอุดมไชย
และเมืองคำม่วนทางฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง ต่อมาเมื่อครั้งสมัยรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์
ชาวไทญ้อบางส่วนได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่อำเภอเมืองสกลนครและบริเวณรอบหนองหาน
ต่อมาในปี พ.ศ. 2381 ในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 3) ได้ทรงตั้งเมือง
ดังกล่าวเป็นเมืองสกลนครในปัจจุบัน

1.2 ประวัติความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อในชุมชนไทญ้อบ้านท่าวัดเหนือ หมู่ 3
และบ้านท่าวัดใต้ หมู่ 9 ตำบลเหล่าปอแดง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร

เนื่องจากชุมชนไทญ้อบ้านท่าวัดเหนือ หมู่ 3 และบ้านท่าวัดใต้ หมู่ 9 ตำบลเหล่าปอแดง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร อยู่ในพื้นที่บริเวณรอบหนองหานดั่งนั้น ประวัติการตั้งถิ่นฐานของชาวไทญ้อในตำบลเหล่าปอแดงจึงมี ประวัติความเป็นมาแบบเดียวกันกับ ชุมชนไทญ้อบริเวณวัดพระธาตุเชิงชุมวรวิหาร ถนนเจริญเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร คือ แต่เดิมส่วนใหญ่อพยพมาจากเมืองมหาชัยกองแก้ว ทางฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง (ประเทศลาวในปัจจุบัน) เมืองโพวา (ภูวดลสอว) เมืองคำเกิด แขวงอุดมไชย และเมืองคำม่วนทางฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง ต่อมา เมื่อครั้งสมัยรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ชาวไทญ้อบางส่วนได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่อำเภอเมืองสกลนครและบริเวณรอบหนองหาน ต่อมาใน ปี พ.ศ. 2381 ในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 3) ได้ทรงตั้งเมืองดังกล่าวเป็นเมืองสกลนครในปัจจุบัน

1.3 ประวัติความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อในชุมชนไทญ้อ วัดสะพานศรี ถนนนิตโย ตำบลขมิ้น อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร

จากเอกสารเผยแพร่ของวัดสะพานศรี ในตำบลขมิ้น อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร และจากคำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ในพื้นที่ได้ความว่า ครั้งแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 3) ในปี พ.ศ. 2381 หลวงปู่สิทธิชัย นาโค ได้ชักชวนลูกหลานอพยพครอบครัว เกวียน ม้า โค กระบือ ข้ามมาจากเมืองมหาชัยกองแก้วฝั่งซ้ายประเทศลาว มาถึงบริเวณปัจจุบันนี้ มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยสัตว์ป่านานาชนิด พืชพันธ์ ป่าไม้เบญจพันธ์ อุดมสมบูรณ์ พร้อมซากอิฐ หินเสมาหิน ต้นโพธิ์ ต้นไทรใหญ่ ท่านจึงกำหนดเขตสร้างวัด ตั้งหมู่บ้านขึ้นเมื่อวันอังคารขึ้น 13 ค่ำ เดือน 5 ปี 2381 หลังจากนั้นพระยาประจันตะประเทศธานี (ราชวงศ์ดำ) เจ้าเมืองสกลทวาปี มาตรวจ ภูมิภาคประเทศหัวเมืองตะวันตก เห็นว่ามีชุมชนหนาแน่นมีพืชไร่อุดมสมบูรณ์ จึงกราบเรียนหลวงปู่สิทธิชัยนาโค วัดสะพานศรี ขออนุญาตแต่งตั้งท้าวบุญ เป็นราชบุตรสกลทวาปี ชื่อพระศรีบุญญานุรักษ์ มีหน้าที่ช่วยราชวงศ์ ดูแลควบคุมการเก็บรักษาผลประโยชน์ของเมืองและเป็นผู้เก็บเงินส่วย ข้าวเม่า ข้าวเปลือก น้ำอ้อย ชีผึ้ง ผลิตผลการเกษตร ส่งเจ้าพนักงานใหญ่ในหัวเมืองเอก หรือเมืองหลวง และยกชุมชนนี้ขึ้นเป็นเมืองพานคำ โดยถือเอาบริเวณหนองน้ำใหญ่ มีสัตว์ป่าหลายชนิด อาศัยอยู่ โดยเฉพาะอีแก้งโดยถือเอาบริเวณหนองน้ำใหญ่ มีสัตว์ป่าหลายชนิด อาศัยอยู่โดยเฉพาะอีแก้ง

1.4 ประวัติความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อบริเวณวัดพระธาตุท่าอุเทน ตำบลท่าอุเทน อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม

ชาวไทญ้อบริเวณวัดพระธาตุท่าอุเทน มีถิ่นฐานเดิมอยู่ในแคว้นสิบสองปันนา ของประเทศจีน ต่อมาชาวญ้อบางส่วนได้อพยพเข้ามาอยู่ที่เมืองหงสาแขวงไชยบุรี ประเทศลาว ต่อมาเมื่อในสมัยรัชการที่ 1 (ปี พ.ศ.2351) ชาวไทญ้อบางส่วนย้ายถิ่นฐานมาตามแม่น้ำโขง จนมาอยู่ที่ ปากแม่น้ำสงครามริมฝั่งโขง ตำบลไชยบุรี อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนมในปัจจุบัน ต่อมาในสมัยรัชการที่ 3 (ปี พ.ศ. 2369) เกิดกบฏเจ้าอนุวงศ์เวียงจันทน์ ชาวไทญ้อที่เมืองไชยบุรี

ได้ถูกเจ้าอนุวงศ์เวียงจันทร์กวาดต้อนไปตั้งเมืองอยู่ใหม่ ณ เมืองปุงลึงฝ้างซ้ายแม่น้ำโขง (ในเขตแขวงคำม่วนประเทศลาว) จนถึงระยะหนึ่งเมื่อถึง ปี พ.ศ. 2373 ชาวไทญ้อ ได้อพยพกลับมาตั้งเมืองขึ้นมาใหม่อยู่ทางฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง ปัจจุบัน คือ อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม (ประนิตย์ วตศิริศักดิ์ ปราชญ์ชาวบ้าน, 2560: สัมภาษณ์)

1.5 ประวัติความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อในชุมชนบริเวณวัดธาตุประสิทธิ์ ตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม

ชาวไทญ้อในชุมชนบริเวณวัดธาตุประสิทธิ์ ตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า มีถิ่นฐานเดิมอยู่ในแคว้นสิบสองปันนาของประเทศจีน ต่อมาชาวญ้อบางส่วนได้อพยพมาอยู่ที่เมืองหงสา แขวงไชยบุรี ประเทศลาว เมื่อในสมัยรัชการที่ 1 (ปี พ.ศ.2351) ชาวไทญ้อบางส่วนย้ายถิ่นฐานมาตามแม่น้ำโขงจนมาอยู่ที่ ปากแม่น้ำสงครามริมฝั่งโขง ตำบลไชยบุรี อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนมในปัจจุบัน ต่อมาในสมัยรัชการที่ 3 (ปี พ.ศ. 2369) เกิดกบฏเจ้าอนุวงศ์เวียงจันทน์ ชาวไทญ้อที่เมืองไชยบุรีได้ถูกเจ้าอนุวงศ์เวียงจันทร์กวาดต้อนไปตั้งเมืองอยู่ใหม่ ณ เมืองปุงลึงฝ้างซ้ายแม่น้ำโขง (ในเขตแขวงคำม่วนประเทศลาว) จนถึงระยะหนึ่งเมื่อถึง ปี พ.ศ. 2373 ชาวไทญ้อ ได้อพยพกลับมาตั้งเมืองขึ้นมาใหม่อยู่ทางฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง ปัจจุบัน คือ อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม ต่อมาชาวไทญ้อบางส่วนออกมาตั้งถิ่นฐานที่บ้านโนน ตำบลโนนตาล อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม และอีกส่วนหนึ่งได้ย้ายมาตั้งถิ่นฐานที่ตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม (ประนิตย์ วตศิริศักดิ์ ปราชญ์ชาวบ้าน, 2560: สัมภาษณ์)

เนื่องจากตำบลนาหว้า เป็นตำบลเก่าแก่ที่ก่อตั้งมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2112 ซึ่งมีชนเผ่าหลายชนเผ่าได้พากันอพยพ มาจากตอนเหนือของเมืองหลวงพระบางประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่เป็นชนกลุ่มแรก ซึ่งประกอบด้วย ชนเผ่าภูไท ไทญ้อ และไทยอีสาน สมัยเมื่อเข้ามาตั้งบ้านเรือนอยู่นั้น บริเวณที่ตั้งบ้านนาหว้าในปัจจุบันนั้น พื้นที่ทั่วไปเป็นที่ราบลุ่มซึ่งเหมาะแก่การทำนา และมีต้นหว้าขึ้นอยู่ทั่วไปโดยมากในที่ทำนา ชาวบ้านจึงมารวมกันเรียกว่า “บ้านนาหว้า” สืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน

1.6 ประวัติความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อในชุมชนไทญ้อ บ้านโนน ตำบลโนนตาล อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม

ชาวไทญ้อบ้านโนน ตำบลโนนตาล อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม มีถิ่นฐานเดิมอยู่ในแคว้นสิบสองปันนาของประเทศจีน ต่อมาชาวญ้อบ้านโนนบางส่วนได้อพยพมาอยู่ที่เมืองหงสา แขวงไชยบุรี ประเทศลาว เมื่อในสมัยรัชการที่ 1 (ปี พ.ศ.2351) ชาวไทญ้อบางส่วนย้ายถิ่นฐานมาตามแม่น้ำโขงจนมาอยู่ที่ ปากแม่น้ำสงครามริมฝั่งโขง ตำบลไชยบุรี อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนมในปัจจุบัน ต่อมาในสมัยรัชการที่ 3 (ปี พ.ศ. 2369) เกิดกบฏเจ้าอนุวงศ์เวียงจันทน์ ชาวไทญ้อที่เมืองไชยบุรีได้ถูกเจ้าอนุวงศ์เวียงจันทร์กวาดต้อนไปตั้งเมืองอยู่ใหม่ ณ เมืองปุงลึงฝ้างซ้าย

แม่น้ำโขง (ในเขตแขวงคำม่วนประเทศลาว) จนถึงระยะหนึ่งเมื่อถึง ปี พ.ศ. 2373 ชาวไทญ้อ ได้อพยพกลับมาตั้งเมืองขึ้นใหม่อยู่ทางฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง ปัจจุบัน คือ อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม ต่อมาชาวไทญ้อบางส่วนออกมาตั้งถิ่นฐานที่บ้านโพน ตำบลโนนตาล อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม ซึ่งที่บ้านโพน ตำบลโนนตาล อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม มีบ้านไทญ้อประมาณ 10 หลังคาเรือน (ประนิตย์ วดีศิริศักดิ์ ประชาชนชาวบ้าน, 2560: สัมภาษณ์)

1.7 ประวัติความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อในชุมชนไทญ้อตำบลดงเย็น อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร

จากคำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่และจากการสัมภาษณ์ นาย สุด ตีดวงพันธ์ อดีตกำนันผู้ใหญ่บ้าน ตำบลดงเย็น อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร ได้ใจความสรุปได้ว่า ชาวไทญ้อในตำบลดงเย็นอำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร มีถิ่นฐานเดิมอยู่ที่แคว้นสิบสองปันนา อยู่ทางตอนบนของประเทศลาวซึ่งได้อพยพมาปักหลักอยู่ที่เมืองกงแก้วศรีวิชัย แลบลุ่มน้ำสงครามแล้วได้อพยพข้ามมาอยู่ที่ไทย ชาวไทญ้อส่วนหนึ่งอพยพมาอยู่ที่ อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม อีกส่วนหนึ่งได้อพยพมาจาก อำเภอท่าอุเทน มาหาตั้งที่อยู่ใหม่ในบริเวณพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์จึงตั้งหมู่บ้านอยู่ที่บ้านดงหัวกอง อีกส่วนหนึ่งอพยพมาอยู่ที่เขาปึกธงไชย เขตนครราชสีมา หลังจากนั้นทำอานวงศ์เวียงจันทน์ได้มาพบเจอจึงต้องการให้นำชาวไทญ้อ ภูไทและข่ากลับมาอยู่ลาวเหมือนเก่า แต่ชาวบ้านไม่ไปเพราะที่เมืองลาวกำลังเกิดสงคราม ชาวบ้านจึงอพยพมาอยู่บ้านดงหัวกองใน จังหวัดอำนาจเจริญ แล้วอพยพมาที่บ้านคำชะอีตอนล่าง ปัจจุบันเป็นบ้านหนองธรรมมาท ตำบลดงเย็น จังหวัดมุกดาหาร (นายสุด ตีดวงพันธ์, 2560: สัมภาษณ์)

ประเด็นที่ 2 ข้อมูลด้านภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของกลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อในเขตพื้นที่วิจัย

2.1 ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของกลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อในชุมชนไทญ้อ บริเวณวัดพระธาตุเชิงชุมวรวิหาร ถนนเจริญเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร

2.1.1 วัดพระธาตุเชิงชุมวรวิหาร วัดพระธาตุเชิงชุมวรวิหาร สังกัดคณะสงฆ์ฝ่ายมหานิกาย เป็นที่ประดิษฐานขององค์พระธาตุเชิงชุมอันเป็นปูชนียสถานที่สำคัญของภาคอีสาน ตั้งอยู่ริมหนองหารในเขตเทศบาลนครสกลนคร มีพื้นที่ 18 ไร่ 1 งาน 27 ตารางวา อยู่ปลายสุดของถนนเจริญเมือง ทิศเหนือ และทิศตะวันออกมีอาณาเขตติดกับหนองหารหลวง และบ้านเรือนชาวกุ่มมทิศตะวันตกติดกับถนนเรืองสวัสดิ์ ทิศใต้ติดกับถนนเจริญเมือง

ภาพประกอบ 28 วัดพระธาตุเชิงชุมวรวิหาร

ประวัติความเป็นมาของวัดพระธาตุเชิงชุมวรวิหารนั้น ตามตำนานอรัญคันทานกล่าวว่า วัดพระธาตุเชิงชุม เป็นสถานที่ที่พระพุทธเจ้าเคยเสด็จมาโปรดชาวเมืองหนองหารหลวง และกล่าวว่ามีบริเวณนี้เป็นที่บรรจุพระบาทของพระพุทธเจ้า 4 พระองค์ คือ พระพุทธเจ้า ทรงพระนามว่า กุกสันโธ โกนาคมนโธ กัสสะโป และโคตมะ ซึ่งก่อนจะเสด็จดับขันธปรินิพพานต้องไปประทับรอยพระบาทไว้ที่นั่นทุกพระองค์ นับว่าพระพุทธเจ้าพระนามว่า ศรีอาริยเมตตรัยองค์ที่ 5 ในภัทกัปนี้ก็จะประทับรอยพระบาทไว้เช่นกัน ด้วยเหตุนี้จึงถือกันว่าวัดพระธาตุเชิงชุม จึงเป็นวัดแรกที่พระยาสุวรรณหิงคาระ พระนางนารายณ์เจงเวง และเจ้าคำแดงพระอนุชาของพระยาสุวรรณหิงคาระ มาสร้างวัดขึ้นเมื่อตอนย้ายราชธานี จากบริเวณทุ่งน้ำพุ และทำนางอายุฝั่งตรงข้ามหนองหารเมื่อครั้งหนองหารลุ่มเพราะการกระทำของพญานาค อย่างไรก็ตามจากหลักฐานเสมาหินที่พบอยู่รอบ ๆ วัดพระธาตุเชิงชุม และหลักฐานแท่นบุษบารูปเคารพ ตลอดจนศิลาจารึกตัวอักษรขอมในพุทธศตวรรษที่ 15 - 16 ซึ่งอยู่ติดผนังทางเข้าภายในอุโมงค์พระธาตุเชิงชุม (ชั้นใน) ซึ่งก่อเป็นพระธาตุ หรือสถูปขนาดเล็ก หลักฐานเหล่านี้บ่งบอกว่า บริเวณวัดพระธาตุเชิงชุมได้มีชุมชนเกิดขึ้นต่อเนื่องกันมา โดยเฉพาะศิลาจารึกที่กรอประตุทางเข้าปราสาทขอมหรือสถูป ซึ่งมีความกว้าง 49 เซนติเมตร ยาว 52 เซนติเมตร เขียนเป็นตัวอักษรขอมโบราณ เนื้อความกล่าวถึงบุคคลจำนวนหนึ่ง ได้พากันไปชี้แจงแก่โกลัญพล หัวหน้าหมู่บ้าน พระนุรพิเนตามคำแนะนำแสดงว่าที่ดินที่ราษฎรหมู่บ้านพระนุรนิเนนามอบให้โบลัญพลนี้มี 2 ส่วน ส่วนหนึ่งเป็นที่ดินในหลักเขตให้ขึ้นกับ

หัวหน้าหมู่บ้านพระนุรพิเนา นอกจากเรื่องการเมืองที่ติดดินแล้ว ข้อความตอนท้ายของจารึกได้กล่าวถึง การก่อกบฏของโกลนพลที่ได้อุทิศตน สิ่งของ ที่นาแด่ท้าวสถาน กล่าวโดยสรุปในช่วงพุทธศตวรรษที่ 15 - 16 บริเวณวัดพระธาตุเชิงชุมคงถูกปกครองโดยคนกลุ่มหนึ่งที่พากันสร้างวัด โดยอุทิศที่ดิน บริวาร ข้าทาส ให้ดูแลวัดหรือศาสนสถานแห่งนี้ ซึ่งอาจเป็นศาสนสถานตามคติพราหมณ์หรือ พุทธมหายานก็ได้ หลักฐานการตั้งชุมชนบริเวณวัดพระธาตุเชิงชุมในสมัยรัตนโกสินทร์ค่อนข้างเด่นชัด โดยเฉพาะพงศาวดารฉบับพระยาประจันตประเทศธานี (โง่นคำ) ได้กล่าวว่า ในรัชสมัย พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช โปรดเกล้าฯ ให้อุปฮาดเมืองกาฬสินธุ์ พร้อมไพร่พล มาตั้งเมือง รักษาพระธาตุเชิงชุม เมื่อมีผู้คนมากขึ้นก็โปรดเกล้าฯ ใหยกบ้านธาตุเชิงชุม ขึ้นเป็นเมือง สกลทวาปี เมื่อปี พ .ศ. 2329 อย่างไรก็ตามเมื่อเกิดศึกเจ้าอนุวงศ์เวียงจันทน์เป็นกบฏใน พ.ศ. 2370 เมืองสกลนครต้องโทษเป็นกบฏขัดขึ้นอาญาศึก เจ้าเมืองฝักใฝ่กับเจ้าอนุวงศ์ไม่ได้เตรียมกำลังไพร่พล กระสุนดินดำไว้ให้ทัพหลวงตามคำสั่ง พระธานีเจ้าเมืองสกลทวาปีถูกประหารชีวิต ญาติพี่น้องเจ้าเมือง ถูกกวาดต้อนไปอยู่เมืองกบิลประจันตคาม จึงทำให้บริเวณวัดพระธาตุเชิงชุม ซึ่งเป็นศูนย์กลาง ของเมืองถูกทิ้งร้างชั่วคราวปล่อยให้หมู่บ้านรอบ ๆ 10 หมู่บ้าน เป็นข้าพระธาตุดูแลวัดแห่งนี้

หลังการกบฏของเจ้าอนุวงศ์ ราชวงศ์แห่งเมืองมหาชัยกองแก้วได้เข้ามา พึ่งพระบรมโพธิสมภาร จึงโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้เป็น พระยาประจันตประเทศธานี (โง่นคำ ตรีภูมิตนตรี) เจ้าเมือง และให้ราชวงศ์เมืองกาฬสินธุ์มาดำรงตำแหน่ง อุปฮาด ให้ท้าวอินน้องชายราชวงศ์เป็นราชวงศ์ ให้ท้าวบุตรเมืองกาฬสินธุ์เป็นราชวงศ์

ภาพประกอบ 29 พระยาประจันตประเทศธานี (โง่นคำ) เจ้าเมืองสกลนครท่านสุดท้าย

ต่อมา มีการสร้างกุฎิศาลาการเปรียญ ตั้งแต่นั้นมา วัดพระธาตุเชิงชุมก็เจริญขึ้นตามลำดับ จึงถือว่าวัดพระธาตุเชิงชุมเป็นศูนย์กลางของเมืองสกลนครมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ภาพประกอบ 30 ประวัติวัดพระธาตุเชิงชุมโดยย่อ

สำหรับลักษณะทางสถาปัตยกรรมนั้น ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของพระธาตุเชิงชุมนั้น วัดพระธาตุเชิงชุมวรวิหาร มีโบราณสถาน โบราณวัตถุที่สำคัญ ๆ นับแต่องค์พระธาตุเชิงชุม หลวงพ่อพระองค์แสน พระอุโบสถ พระวิหาร หอจำศีล (สิมหลังเล็ก) ไตร ฯลฯ ในส่วนของตัวสถาปัตยกรรมองค์พระธาตุนั้น พระธาตุเชิงชุมเป็นเจดีย์ก่ออิฐถือปูนสี่เหลี่ยม สูง 24 เมตรเศษ มีซุ้มประตู 4 ด้าน คือ ด้านตะวันออก ด้านตะวันตก ด้านเหนือ และด้านใต้ โดยซุ้มประตู ด้านตะวันตก ด้านเหนือ และด้านใต้เป็นประตูหลอก ลักษณะประตูจริงเป็นประตูปิด - เปิดที่สามารถเชื่อมต่อกับเจดีย์เข้าไปสู่ปราสาทองค์เดิม แต่เปิดไม่ได้มากเพราะติดองค์สถูปภายใน ซึ่งเจดีย์องค์ใหม่สร้างครอบไว้ส่วนด้านตะวันออกเป็นประตูทางเข้าสถูปภายในวิหาร ทรวดทรงของพระธาตุเชิงชุมเป็นทรงเจดีย์สี่เหลี่ยมลดชั้นจากฐานขึ้นไปสูยอดเป็นช่วง ๆ ทั้ง 3 ช่วง จนถึงเต้าระฆัง และรับด้วยดวงป्लीที่ทำเป็นทรงบัวเหลี่ยมปักยอดฉัตรทองคำ ลักษณะการลดชั้นเจดีย์รับด้วยดวงป्लीทรงบัวเหลี่ยม ทำให้องค์พระธาตุเชิงชุมมีความสวยงามกระจัดกระจายไม่ทื่อทึง เช่น เจดีย์ทรงฐานกว้างเตี้ย นอกจากนี้สถาปนิกยังสร้างให้มีซุ้มประตู 3 ด้าน เพื่อให้ประชาชนเห็นองค์พระธาตุ (สถูป) เดิมภายใน ต่อมาได้มีการนำพระพุทธรูปปางห้ามญาติ ซึ่งได้รับอิทธิพลจากล้านช้าง มาติดไว้ในซุ้มทั้ง 3 ด้าน นับว่าเป็น ส่วนประกอบขององค์สถาปัตยกรรมที่น่าสนใจ และเป็นประติมากรรมแบบล้านช้างที่แท้จริง องค์ประกอบที่สำคัญขององค์พระธาตุเชิงชุม คือ ซุ้มประตูโขงทรงหอแก้วเป็นลักษณะหอแก้วเฟื่อง คือ มีขนาดพอสวยงาม และในพื้นที่ครึ่งหนึ่งของปริมาตรทำให้พื้นที่บริเวณฐานเจดีย์

องค์พระธาตุสวยงาม ในส่วนรายละเอียดของซุ้มประตูนั้นเป็นงานสถาปัตยกรรมฝีมือช่างชั้นครู โดยเฉพาะลายของกันหอยซึ่งมีขนาดใหญ่น้อยเรียงกันไป เพียงแต่มีปูนขาวทาบทับอย่างหนาปิดบังความคมชัดของลายกันหอย อันวิจิตรบรรจง หลวงพ่อพระองค์แสนเป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย ศิลปะเชียงแสน ขัดสมาธิ ราบก้ออิฐถือปูนลงรักปิดทองหน้าตักกว้าง 2 เมตร สูงจากฐานถึงพระเมาลี 3.20 เมตร ประทับนั่งบนแท่นสูง 1.35 เมตร หันพระพักตร์ไปทางทิศ ตะวันออกหันพระปฤษฎางค์เข้าหาคู่พระธาตุ หลวงพ่อพระองค์แสนเป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองของชาวสกลนคร มีพระธาตุเชิงชุมประดิษฐานเป็นพระประธานอยู่ในพระวิหาร เป็นพระพุทธรูปที่ศักดิ์สิทธิ์ อีกองค์หนึ่งของประเทศ จากตำนานหลวงพ่อบุญรอดแสนนั้นถูกสร้างขึ้นราวพุทธศักราช 1800 เพื่อแทนหลวงพ่อบุญรอดแสนองค์จริงที่เป็นทองคำทั้งองค์ (สร้างโดยพระเจ้า ชัยวรมันที่ 3) คือ ในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 เกิดศึกสงครามหลายครั้ง จึงย้ายเมืองไปอยู่ที่นครธม ก่อนย้ายได้นำพระสุวรรณแสนทองคำไปซ่อนไว้ในน้ำซึ่งไม่สามารถนำไปได้ เพราะกลัวข้าศึกจะมาแย่งชิงในระหว่างทาง พระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ได้สร้างหลวงพ่อบุญรอดแสนองค์จำลองไว้ให้ (องค์ปัจจุบัน) ซึ่งทำด้วยหินเหล็กเส้นชนิดสีเหลี่ยมเป็นโครง (ผูกมัด) แล้วฉาบด้วยทรายผสมปูนขาว แขนงน้ำเปลือกไม้ (ยางบง) น้ำแฉ่หนั่ง - มะขาม - น้ำอ้อย และเถาฝักกรูด ลงรักปิดทอง มีพุทธลักษณะเท่าเดิม ภายในบรรจุเครื่องกลางของคลังสมัยก่อนไว้มากจึงให้นามว่า “หลวงพ่อบุญรอดแสน” เป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองประจำจังหวัดสกลนคร เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัยสมัยเชียงแสนมีอายุกว่า 700 ปี

ภาพประกอบ 31 หลวงพ่อบุญรอดแสนองค์จำลอง

ต่อมามีการบูรณะซ่อมแซมหลายครั้ง ในอดีตเมื่อมีการเฉลิมฉลองสมโภชราชธานีครบ 200 ปี ตามประกาศรัฐบาล จะมีการบูรณะปฏิสังขรณ์ขยายโบสถ์ โดยทุบองค์หลวงพ่อกออก แล้วสร้างองค์ใหม่ไว้ข้างหลังแทน เมื่อการบูรณะเริ่มขึ้น ช่างชาวนวนพยายามทุบองค์พระและพยายามลอกทองที่หุ้มออกแต่พอทุบไปครั้งใดก็ได้ยินแต่เสียงหัวเราะดังกังวานออกมาจนภายหลังถึงกลับต้องล้มป่วย ด้วยเหตุนี้จึงต้องล้มเลิกการบูรณะเอาหลวงพ่อกออก จากเหตุการณ์ดังกล่าว เมื่อท่านมาสักการะหลวงพ่พระองค์แสน จะเห็นมีหลวงพ่ซ้อนกันอยู่ 2 องค์ องค์หน้า คือ หลวงพ่องค์เดิม ส่วนองค์หลังเป็นองค์ใหม่ที่สร้างขึ้นมาแทน จากประวัติหลวงพ่ในสมัยก่อนเคยมีพระมอญที่เคยมาบำเพ็ญศีลภาวนาที่วัด แล้วพอจะกลับก็บอกพระที่วัดไว้ว่า หลวงพ่องค์นี้เป็นองค์ปลอม แต่เป็นองค์ปลอมที่ศักดิ์สิทธิ์มาก ปู่ย่าตายายชาวสกลนครและหลาย ๆ คนคงเคยได้ยินตำนานเล่าต่อกันมาว่า บริเวณกลางหนองหานนั้นจะมีจุดที่ลึกมากกว่าปกติอยู่หลายแห่ง ซึ่งชาวประมงหนองหานจะเรียกว่า ชุมหรือหลุมนั่นเอง และจะมีชื่อเรียกต่าง ๆ กัน เช่น ชุมใหญ่ ชุมเต่าฮาง ชุมก้านเหลือง ซึ่งชุมนี้จะลึกประมาณ 15 - 20 เมตร ซึ่งเชื่อกันว่าในสมัยก่อนเมื่อพระยาขอมจะย้ายเมืองอพยพผู้คนไปอยู่เขมรนั้น พระองค์ได้เอาหลวงพ่พระสุวรรณแสนองค์เดิมมาซ่อนไว้ที่ชุมลึกกลางหนองหาน ชาวประมงจะเรียกจุดนี้ว่า ชุมใหญ่ ซึ่งเป็นชุมที่ลึกที่สุด ในอดีตสมัยรุ่งเรือง อาชีพหลัก ๆ ของชาวสกลนครก็คือ การจับปลา มีอยู่วันหนึ่งมีคนออกทอดแหหาปลา แต่แหกลับติดอะไรบางอย่างใต้น้ำจึงดำน้ำลงไปดึงออก เมื่อดำลงไปกำลังดึงแหออกนั้นก็เห็นตัวตนเหยียบอยู่บนบ่าพระพุทธรูปองค์ใหญ่อยู่ จากเหตุการณ์นี้ทำให้คนทั้งสกลนครเล่าลือกัน และมีคนพบเห็นเรื่อยมาแต่ในปัจจุบันเวลาผ่านมาหลายปี อาจจะเป็นเพราะสาหร่าย วัชพืชน้ำ ตะกอนต่าง ๆ ทับถมกันสูงขึ้นทุกวันจึงไม่มีใครพบเห็นอีก ด้วยเหตุนี้ชาวสกลนครจึงถือว่าหนองหานเป็นหนองน้ำที่ศักดิ์สิทธิ์ประจำจังหวัด (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสกลนคร, 2561)

ภาพประกอบ 32 องค์พระธาตุใหม่ที่สร้างครอบองค์พระธาตุเชิงชุมเดิม

นอกจากนี้ภายในวัดพระธาตุเชิงชุมยังมีสิ่งที่น่าสนใจอื่น ๆ อีก เช่น เสาศิวะ
จำลอง ภาพบอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับวัดพระธาตุเชิงชุมในอดีต

ภาพประกอบ 33 เสาศิวะจำลอง วัดพระธาตุเชิงชุม

สิมหรืออุโบสถหลังเก่า หอระฆัง และหอไตรกลางน้ำ เสาศิวะจำลอง
หรือเสาศแห่งพระเจ้าอโศก (Pillar of Ashoka) ถูกสร้างขึ้นใหม่ตั้งอยู่บริเวณด้านหลังองค์พระยานาค
จำลอง ฝั่งกำแพงทางเข้าด้านหน้าวัด (ติดฝั่งถนนใหญ่)

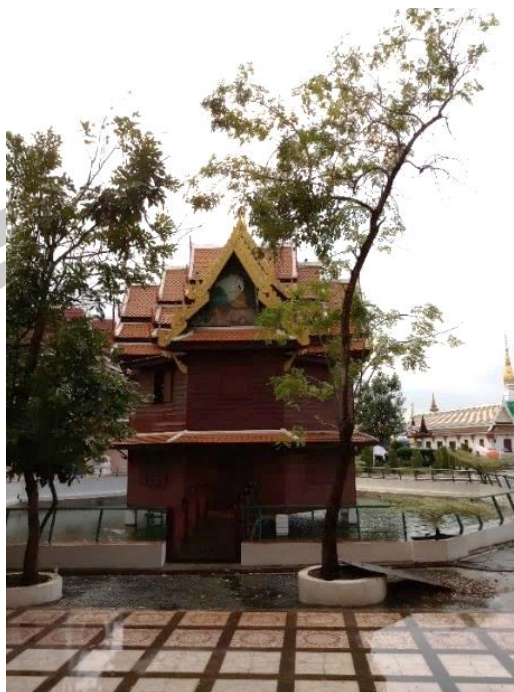
ภาพประกอบ 34 สิมหรืออุโบสถหลังเก่า วัดพระธาตุเชิงชุม

หอรระฆัง หอรระฆังวัดพระธาตุเชิงชุมเป็นหอรระฆังโลหะและระฆังไม้ (โปง) สูงสองชั้น ซึ่งจากการสืบค้นข้อมูลพบว่า โปง หรือ เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า กะปุง ใช้เป็นเครื่องตีบอกอาณัติสัญญาณของพระสงฆ์ในวัด แทนการตีระฆังหรือกลอง เพราะเสียงโปงนั้นดังกังวานกว่าเสียงของระฆังหรือกลอง โปงทำด้วยไม้เนื้อแข็ง เช่น ไม้ตะเคียนท่อนใหญ่ตัดหัวท้าย แล้วนำมาขุดให้เป็นโพรงข้างในกลวง คว่ำด้านที่ขุดเป็นโพรงลงด้านล่าง เจาะรูด้านข้างทั้ง 2 ด้าน เพื่อเป็นรูเสียงแล้วเจาะรูด้านบนสำหรับสอดไม้ค้ำโปงกับเสาแขวนไว้ใต้หอรระฆัง เวลาตีต้องใช้ไม้ท่อนใหญ่ กระทุ้งโปงเพื่อให้เกิดเสียง หลักเกณฑ์การกระทุ้งโปงมีดังนี้ กระทุ้งเวลาเข้าก่อนพระบิณฑบาตร เพื่อให้ญาติโยมเตรียมตัวตักบาตร กระทุ้งเวลาเย็นเพื่อให้คนหลงปากกลับมาอุทิศ กระทุ้งเวลาย่ำค่ำในช่วงเข้าพรรษาเพื่อให้พระทำวัตรเย็น กระทุ้งเวลายามวิกาลแสดงว่าเกิดเหตุร้ายขึ้นในวัด และแจ้งข่าวสารให้ชาวบ้านได้รู้ว่าทางวัดขอความช่วยเหลือ (มนตรี โคตรคันทา, 2561: สัมภาษณ์)

ภาพประกอบ 35 หอรระฆัง วัดพระธาตุเชิงชุม

หอไตรกลางน้ำ หอไตรกลางน้ำที่วัดพระธาตุเชิงชุมเป็นหอไตรกลางน้ำเพียงแห่งเดียวในจังหวัดสกลนคร สร้างด้วยไม้ ใช้สำหรับเก็บรักษาใบลานและพระไตรปิฎก ต่อมาในปี พ.ศ. 2493 ขุนอร่ามรัชฎาภกรเรืองสุคนธชาติ คหบดีสกลนครได้สร้างหอไตรเรือนไม้รูปทรงแปดเหลี่ยมแทนหอไตรหลังเดิม

ภาพประกอบ 36 หอไตรกลางน้ำวัดพระธาตุเชิงชุมวรวิหาร

2.1.2 งานประเพณีแห่ปราสาทผึ้ง จังหวัดสกลนคร สำหรับงานประเพณีแห่ปราสาทผึ้ง จังหวัดสกลนครเป็นงานประเพณีที่สำคัญงานหนึ่งในประเพณีฮีตสองคลองสิบสี่ ซึ่งจัดในช่วงฮีตเดือนสิบเอ็ด (วันขึ้น 15 ค่ำ เดือนสิบเอ็ด) การแห่ปราสาทผึ้งเป็นการถวายแด่องค์พระธาตุเชิงชุม สำหรับตำนานของการทำปราสาทผึ้ง มาจากคติความเชื่อที่ว่า เป็นการทำบุญเพื่อให้ได้ไปเกิดในภพชาติหน้า เช่น การไปเกิดในสวรรค์ก็จะมีปราสาทอันสวยงามแวดล้อมไปด้วยนางฟ้าเป็นบริวาร ถ้าเกิดใหม่ในโลกมนุษย์ก็จะมีแต่ความมั่งมีศรีสุข แต่ในปัจจุบันคนอีสานถือว่าประเพณีแห่ปราสาทผึ้ง เป็นการร่วมงานบุญเพื่อความรื่นเริง เนื่องจากเป็นช่วงที่ประชาชนในจังหวัดว่างเว้นจากการทำงาน และตามตำนานเล่าขานมีอยู่ว่า ในสมัยพุทธกาลเมื่อสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จไปจำพรรษา ณ. สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ได้ทรงประทับที่บัณฑุกัมพลศิลาอาสน์ ทรงแสดงอภิธรรมปฏิกรณ์แก่พุทธมารดา เป็นการตอบแทนพระคุณ จนกระทั่งบรรลุโสดาบัน ครั้นถึงวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 ซึ่งเป็นวัน “มหาปวารณาออกพรรษา” พระพุทธเจ้ากำหนดเสด็จสู่เมืองมนุษย์ พระอินทร์จึงเนรมิตบันได 3 ชนิด คือบันไดทองคำอยู่เบื้องขวา สำหรับเทพเทวดาลงบันไดเงินอยู่เบื้องซ้าย สำหรับพระพรหมลงบันไดแก้วมณีอยู่ตรงกลางเพื่อให้พระพุทธองค์เสด็จ เชิงบันไดทั้ง 3 ตั้งอยู่ที่ประตูเมืองสังกัสสนครในโลกมนุษย์ หัวบันไดอยู่ที่เขาสีเนคราช บนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ก่อนพระพุทธเจ้าเสด็จลงประทับยืนบนยอดเขาสีเนคราช ทำ “โลกนิเวศปาฏิหาริย์” โดยทรงดูเบื้องบน ปรากฏว่ามีเนินเป็นอันเดียวกันถึงพรหมโลก ทรงแลดูข้างล่างก็ปรากฏมีเนินเป็นอันเดียวกัน

ถึงอเวจีนคร ทรงแลดูรอบทิศจักรวาลหลายแสน ก็ปรากฏเนิ่นอันเดียวกัน (สวรรค์ มนุษย์ และนรก ต่างมองเห็นกัน) ซึ่งเรียกววันนี้ว่า “วันพระเจ้าเปิดโลก” ครั้นแล้วพระพุทธองค์จึงได้เสด็จลงมาทางบันไดแก้วมณี ท้าวมหาพรหมกั้นเศวตฉัตร บรรดาเทวดาลงบันไดทองคำทางช่องขวา มหาพรหมลงบันไดเงินเบื้องซ้าย มีมาตุลีเทพบุตรถือดอกไม้ของหอมติดตาม ครั้นเสด็จถึงประตูเมืองสังกัสสนครทรงประทับพระบาทเบื้องขวา ลงก่อน นาค มนุษย์ และนรก ต่างขึ้นชมปลื้มปิติ ในพระพุทธบารมีจึงเกิดความเลื่อมใสในบุญกุศลจนเกิดจินตนาการ เห็นปราสาทสวยงามใครจะไปอยู่ จึงรู้ชัดว่าการที่จะได้ไปอยู่ปราสาทอันสวยงามนั้นต้องสร้างบุญกุศล ประพฤติปฏิบัติอยู่ในหลักศีลธรรมอันดี ทำบุญตักบาตร สร้างปราสาทกองบุญในเมืองมนุษย์เสียก่อนจึงจะไปได้ จากนั้นเป็นต้นมาผู้มีจิตศรัทธา และเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาจึงพากันคิดสร้างสรรคทำบุญปราสาทให้มีรูปร่างเหมือนนิมานบนสวรรค์ มีลวดลายวิจิตรสวยงามตามยุคตามสมัยสืบต่อมา บางแห่งก็ถือว่าสร้างปราสาทผึ้งสำหรับรับเสด็จพระพุทธเจ้าเมื่อเสด็จมายังโลกมนุษย์ไปสู่ที่ประทับ เหตุที่มีการนำเอาผึ้งมาทำเป็นปราสาทนั้น เนื่องมาจากเหตุการณ์ในสมัยพุทธกาลเช่นเดียวกันซึ่งในหนังสือธรรมบท ภาค 1 กล่าวว่า เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จไปจำพรรษาที่ตงไม้สาละใหญ่ ที่ป่ารักชิตวัน ใกล้บ้านपालิไลยก์ ในพรรษาที่ 9 โดยช่างपालิไลยก์กับลิงเป็นผู้อุปฐากไม่มีมนุษย์อยู่เลยตลอด 3 เดือน มีช่างจัดน้ำและผลไม้มาถวาย ส่วนลิงหารรวงผึ้งมาถวาย เมื่อพระองค์ทรงรับแล้วเสวยลิงเห็นก็ดีใจมากไปจับกิ่งไม้เขย่าด้วยความดีใจ บังเอิญกิ่งไม้หักลงนั้นตกลงมาถูกตอเสียบอกตาย และได้ไปเกิดเป็นเทพบุตรบนปราสาทวิมาน สูง 30 โยชน์ ในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์

ครั้นถึงวันมหาปวารณาออกพรรษา พระพุทธเจ้าตรัสลาช่างแล้วเสด็จเข้าสู่เมืองโกสัมพี ต่อมาช่างคิดถึงพระพุทธเจ้ามากจนหัวใจแตกสลาย ได้ไปเกิดบนปราสาทวิมานสูง 30 โยชน์ พระพุทธเจ้าทรงนึกถึงคุณความดีของช่างและลิง จึงทรงนำเอารวงผึ้งมาทำเป็นไม้ดอกประดับในโครงปราสาทตามจินตนาการเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่ช่างและลิง ในกาลต่อมาชาวพุทธจึงได้ถือเป็นแนวทางจัดสร้างปราสาทผึ้ง เพื่อถวายเป็นพุทธบูชาและสร้างกุศลสืบมา โดยถือเอาวันออกพรรษาเป็นวันประเพณีถวายปราสาทผึ้ง ปัจจุบันประเพณีถวายปราสาทผึ้งยังมีอยู่ในภาคอีสานหลายจังหวัด แต่จังหวัดที่มีการถวายปราสาทผึ้ง โดยจัดขบวนแห่อย่างยิ่งใหญ่ ได้แก่ จังหวัดสกลนคร การแห่ปราสาทผึ้งของชาวสกลนครนี้กล่าวกันว่ามาตั้งแต่ครั้งสมัยพระเจ้าสุวรรณภิงคารโปรดให้ข้าราชการบริพารจัดทำ “ต้นผึ้ง” (ต้นผึ้ง) ขึ้นในวันออกพรรษาแล้วแห่ไปยังวัดพระธาตุเชิงชุมเพื่อเป็นพุทธบูชา ชาวสกลนครจึงยังคงสืบทอดธรรมเนียม วิถีปฏิบัติมาจนถึงทุกวันนี้

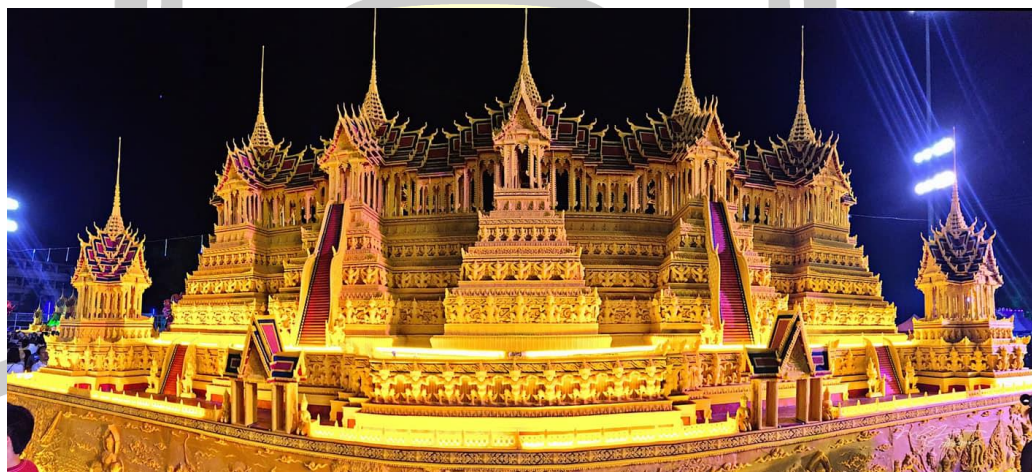
ในงานประเพณีแห่ปราสาทผึ้งในปัจจุบันมีการประกวดพานบายศรี ประกวดปราสาทผึ้งของคุ้มวัดต่าง ๆ ในจังหวัดสกลนคร ซึ่งถ้ายพระราชทานสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี นอกจากนี้ยังมีการแข่งเรือยาวซึ่งถ้ายพระราชทานสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ส่วนความเชื่อในการสร้างปราสาทผึ้งมาจากความเชื่อเรื่องไตรภูมิ

ในพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นคำสอนที่มีปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาที่ว่าด้วย การที่มนุษย์ต้องเวียนว่ายตายเกิดในโลกภูมิต่าง ๆ ที่มีวิมานปราสาทเป็นเรือนที่อยู่อาศัยอย่างสะดวกสบาย และยังมีกล่าวในคัมภีร์มาเลย์ยเทวัตถ์ที่ได้กล่าวถึงพระมาลัยอรหันต์ ซึ่งเป็นพุทธสาวกองค์หนึ่งขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่เคยไปเทศนาโปรดสัตว์ในนรกภูมิ และได้เสด็จขึ้นไปบนสรวงสวรรค์ เพื่อให้องค์พระโพธิสัตว์ศรีอาริยมุตไตรยที่จะเสด็จมาตรัสรู้เป็นองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าในอนาคตกาล หลังจากนั้นพระมาลัยอรหันต์ได้เทศนาโปรดแก่พุทธศาสนิกชน เพื่อให้ทราบถึงวิธีการสร้างบุญกุศลเพื่อที่จะได้ไปเกิดบนสวรรค์ รวมทั้งการสร้างอาคารศาสนสถาน ถวายเป็นพุทธบูชาเป็นหนทางหนึ่งที่เป็นอานิสงส์นำพาให้ได้ไปเกิดบนสวรรค์ มีวิมานเป็นที่อยู่อาศัย และมีเหล่านางฟ้าเป็นบริวาร ส่วนความเชื่อเรื่องภูตผีวิญญาน เป็นความเชื่อพื้นบ้านที่ชาวอีสานถือเป็นปรัชญาคติที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการสร้างปราสาทผึ้ง คือ ความเชื่อที่ว่าคนที่ตายไปแล้วดวงวิญญาณก็ยังคงต้องการสิ่งต่าง ๆ เช่นเดียวกับเมื่อครั้งยังมีชีวิตอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความต้องการด้านที่อยู่อาศัย ด้วยเหตุดังกล่าวทำให้มีการประกอบพิธีเช่นสรวงดวงวิญญาณตลอดจนการสร้างเรือนจำลองในลักษณะของศาลหรือหอผี เพื่ออุทิศส่วนบุญส่วนกุศลจากการสร้างปราสาทผึ้งแก่ดวงวิญญาณบรรพบุรุษ หรือจากเจ้ากรรมนายเวรและผู้ล่วงลับไปแล้ว

นอกจากนี้ยังมีกล่าวไว้ในตำนานเรื่องหนองหาน (สกลนคร) ว่า ในสมัยขอมเรืองอำนาจ และครองเมืองหนองหาน ในแผ่นดินพระเจ้าสุวรมณิศได้โปรดให้ข้าราชการทำต้นผึ้งหรือปราสาทผึ้งในวันออกพรรษา เพื่อนำไปแห่ที่วัดเชิงชุม (วัดพระธาตุเชิงชุมวรมหาวิหาร) จากนั้นเมืองหนองหานจึงได้จัดประเพณีแห่ปราสาทผึ้งเป็นประจำทุกปีติดต่อกันมาจนถึงทุกวันนี้ สำหรับกำหนดการจัดงานประเพณีแห่ปราสาทผึ้ง จังหวัดสกลนครมีขึ้นตั้งแต่วันขึ้น 10 - 14 ค่ำ ส่วนวันแห่ คือ วันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 11 ของทุกปี แห่ปราสาทผึ้ง ณ วัดพระธาตุเชิงชุมวรมหาวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร รูปทรงของปราสาทผึ้งในอดีตสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 แบบ คือ ปราสาทผึ้งทรงพระธาตุ ทรงห่อผี ทรงบุษบก และทรงจตุรมุข โดย 1. ปราสาทผึ้งทรงพระธาตุ ลักษณะโดยรวมคล้ายกับ พระสถูปเจดีย์ หรือพระธาตุที่ปรากฏในบริเวณภาคอีสาน และประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว คือ เป็นเจดีย์ทรงสี่เหลี่ยม หรือเรียกว่า เจดีย์ทรงดอกบัวเหลี่ยม เช่น พระธาตุพนม พระธาตุเชิงชุม พระธาตุศรีสองรัก พระธาตุบังพวน เป็นต้น ปราสาทผึ้งรูปทรงนี้ จากหลักฐานภาพถ่ายจากกองจดหมายเหตุแห่งชาติ สันนิษฐานว่า น่าจะมีการกระทำอยู่ในช่วง พ.ศ. 2449 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน 2. ปราสาทผึ้งทรงห่อผี เป็นปราสาทผึ้งที่สร้างขึ้นเลียนแบบอาคารบ้านเรือนที่อยู่อาศัยแบบพื้นเมืองของชาวอีสาน แต่สร้างให้มีขนาดเล็กเป็นลักษณะของเรือนจำลอง ปราสาทผึ้งแบบทรงห่อผีมีลักษณะเช่นเดียวกับศาลพระภูมิ ศาลมเหศักดิ์ หรือศาลปู่ตา ตามหมู่บ้าน ต่าง ๆ ในชนบท ซึ่งศาลต่าง ๆ เหล่านี้มีลักษณะโดยรวมจำลองรูปแบบมาจากอาคารบ้านเรือน ที่อยู่อาศัย การสร้างปราสาทผึ้งทรงห่อผีได้รับความนิยม

อย่างแพร่หลาย เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2473 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน 3. ปราสาทผึ้งทรงบุษบก เป็นปราสาทที่สร้างขึ้นจำลองจากบุษบก บุษบกเป็นเรือนเครื่องยอดขนาดเล็ก หลังคาทรงมณฑป ตัวเรือนโปร่งมีฐานทึบ และเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส มีลักษณะคล้ายกับบุษบกธรรมาสน์ ชาวอีสานเรียกว่า หอธรรมาสน์ หรือ ธรรมาสน์เทศน์ 4. ปราสาทผึ้งทรงจตุรมุข เป็นปราสาทผึ้งที่จำลองแบบมาจากปราสาทราชมณฑลในพระบรมมหาราชวัง เป็นอาคารจำลองขนาดเล็กทรงจตุรมุข มีแผนผังเป็นรูปกากบาท มีสันหลังคาจั่ว ชั้นบนอยู่ในระดับเดียวกัน และออกมุขเสมอกันทั้งสี่ด้าน ที่หลังคามีจั่ว หรือหน้าบันประจํามุขด้านละจั่วหรือด้านละหนึ่งหน้าบัน ด้วยเหตุที่มีการออกมุขทั้งสี่ด้าน และประกอบด้วยหน้าบันสี่ด้าน จึงเรียกว่าทรงจตุรมุข ซึ่งเป็นอาคารที่มีเรือนยอดเป็นชั้นสูง เช่นเดียวกับอาคารประเภทบุษบก และมีการออกมุขทั้งสี่ด้านที่หลังคาทรงจั่ว งานเริ่มจากวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 11 เรียกว่า วันโฮม หรือวันรวมเป็นการรวบรวมปราสาทผึ้งจากคุ้มวัดต่าง ๆ ที่อยู่บริเวณวัด แต่ละคุ้มจะประจําอยู่คุ้มของตัวเองรอบ ๆ กำแพงวัด เมื่อถึงวันรุ่งขึ้นซึ่งเป็นวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 จะมีพิธีทำบุญตักบาตร เสร็จแล้วจะจัดขบวนแห่ปราสาทผึ้งแห่ไปยังวัดพระธาตุเชิงชุม แต่ละปราสาทผึ้งมีนางฟ้าหรือเทพีนั่งอยู่ตอนหน้ารถ ตรงกลางเป็นปราสาทผึ้งในขบวนแห่ มีขบวนพิน กลอง และเครื่องดนตรีอีสาน ตามด้วยขบวนคนหนุ่มสาว และคนเฒ่าคนแก่ ถือ รูปเทียน ประนมมือ ถวายแก่องค์พระธาตุเชิงชุม

ภาพประกอบ 37 ขบวนแห่ปราสาทผึ้งจังหวัดสกลนคร ประจำปี 2561

ในปัจจุบันรูปทรงของปราสาทผึ้ง และการประดับประดาด้วยความวิจิตรพิสดาร การออกแบบลวดลายต่าง ๆ ไม่เหมือนในอดีต ขบวนแห่ที่เคยใช้เกวียนเปลี่ยนเป็นใช้รถยนต์บรรทุก 4 ล้อเล็กแทน และเปลี่ยนสถานที่รวมขบวนจากบริเวณวัดเป็นบริเวณลานสนามมิ่งเมือง ขบวนแห่ พระธาตุเชิงชุมมีความยาวหลายกิโลเมตร มีการแสดงเกี่ยวกับประเพณีโบราณของชาวอีสาน เช่น รำมวยโบราณ ฟ้อนผู้ไท โส้ทั้งบั้ง บุญข้าวสาก บุญข้าวประดับดิน การดำข้าว การปรุงยา สมัยโบราณ และการแสดงความเชื่อทางไสยศาสตร์ เช่น การไล่ผีปอบ การปลุกพระ ตลอดถึงการแสดงด้านความเชื่อเกี่ยวกับนรกและสวรรค์ สำหรับในงานประเพณีแห่ปราสาทผึ้งประจำปี 2561 ทางคุ้มวัดต่าง ๆ ในจังหวัดสกลนคร ได้จัดทำปราสาทผึ้งประยุกต์และปราสาทผึ้งโบราณเพื่อถวาย เป็นพุทธบูชาแด่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

ภาพประกอบ 38 บรรยากาศขบวนแห่ งานประเพณีแห่ปราสาทผึ้ง จังหวัดสกลนคร

2.1.3 ถนนคนเดินผ้าคราม (ย่านเมืองเก่าสกล ถนนผ้าคราม) ถนนคนเดินผ้าคราม ตั้งอยู่ที่ ถนนเจริญเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร อยู่ในย่านชุมชนเก่าบริเวณวัดพระธาตุเชิงชุมวรวิหาร ซึ่งมีจุดกำเนิดมาจากการพัฒนาต่อยอดกลุ่มคลัสเตอร์อุตสาหกรรมเครื่องนุ่งห่ม จังหวัดสกลนคร จากกลุ่มเล็กจนเป็นกลุ่มคลัสเตอร์ในระดับจังหวัด โดยใช้ระยะเวลา 5 ปี เพื่อรวมกลุ่มคลัสเตอร์ จนประสบความสำเร็จจนไปสู่ระดับสากล โดยเกิดจากความร่วมมือของหลาย ๆ ฝ่ายทั้งภาครัฐ และภาคเอกชนมาร่วมกันสร้างและพัฒนาขึ้น ในปี 2559 ถือเป็นถนนที่รวบรวมผู้ผลิตผ้าคราม และผู้จำหน่ายมากที่สุดในประเทศไทย และเป็นที่ยู้งักอย่างรวดเร็วของกลุ่มลูกค้าและสื่อต่าง ๆ ในระดับประเทศ จากผลประกอบการในปีที่ผ่านมา มีรายได้ในภาพรวมของถนนเฉลี่ยเดือนละ 1 - 2 ล้านบาท รายได้เฉลี่ยของผู้ประกอบการผ้าครามต่อเดือน

ประมาณ 2 - 3 หมื่นบาท ซึ่งตลอดระยะเวลา 1 ปี จะเห็นได้ว่า “ย่านเมืองเก่าสกล ถนนผ้าคราม” ได้รับกระแสนิยมมากขึ้นและทางการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้บรรจุไว้ในเส้นทางท่องเที่ยวภาคอีสาน และทางภาครัฐ ได้นำเสนอตามสื่อโฆษณา สื่อหนังสือพิมพ์ โทรทัศน์และสื่อออนไลน์ (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสกลนคร, 2561)

ภาพประกอบ 39 บรรยากาศย่านเมืองเก่าสกล ถนนผ้าครามในตอนกลางวัน

ถนนคนเดินผ้าคราม (ย่านเมืองเก่าสกล ถนนผ้าคราม) จะมีการจัดจำหน่ายสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ที่ผลิตจากผ้าฝ้ายย้อมครามของเหล่าบรรดาผู้ประกอบการผ้าฝ้ายย้อมครามในเขตจังหวัดสกลนคร ในวันเสาร์ อาทิตย์ และวันสำคัญทางศาสนา ในช่วงเวลา 14.00 - 21.00 นาฬิกา

พูน ปณ ทัต ชีเว

ภาพประกอบ 40 บรรยากาศค้าย่านเมืองเก่าสกล ถนนผ้าครามในตอนกลางคืน

2.1.4 สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ (สระพังทอง) จังหวัดสกลนคร และสวนสมเด็จพระเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงสงขลานครินทร์ (สวนแม่ - สวนลูก) เป็นสถานที่ออกกำลังกายและเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของชาวสกลนคร ซึ่งสวนสาธารณะเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์บรมราชชนนี 80 พรรษา แห่งนี้ได้รับอนุมัติให้สร้างขึ้น เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 2526 เป็นสวนแห่งที่ 10 ของประเทศไทย ตั้งอยู่ที่ริมหนองหาร ตำบลธาตุเชิงชุม อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร มีเนื้อที่ทั้งหมด 120 ไร่ เป็นพื้นดินประมาณ 70 ไร่ และพื้นน้ำประมาณ 50 ไร่ สวนสาธารณะแห่งนี้สมเด็จพระศรีนครินทร์บรมราชชนนีได้ทรงเสด็จเป็นประธานเปิดสวนด้วยพระองค์เอง เมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2530 เทศบาลนครสกลนครมีหน้าที่รับผิดชอบด้านการดูแลรักษา มีต้นนนทรีเป็นต้นไม้ประจำสวน สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ จังหวัดสกลนคร เป็นสวนสาธารณะที่ติดกับบึงหรือหนองน้ำใหญ่ที่เรียกว่าหนองหารซึ่งเป็นหนองน้ำธรรมชาติของภาคอีสานที่มีอาณาเขตกินเนื้อที่หลายอำเภอและเป็นที่พักพิงและที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำและนกน้ำเป็นจำนวนมาก พื้นที่ส่วนหนึ่งของสวนยื่นล้ำเข้าไปในหนองหารและเป็นบริเวณหน้าสวนที่เด่นทำให้ภูมิทัศน์มีความสวยและสง่างาม กลางสวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ (สระพังทอง) ยังมีบึงเรียกว่า “สระพังทอง” ซึ่งมีตำนานเล่าว่า สระพังทองเป็นบึงที่ชาวบ้านขุดขึ้นมาพร้อมพระธาตุเชิงชุมซึ่งเป็นศาสนสถานสำคัญของจังหวัดสกลนคร มีอายุย้อนไปถึงประมาณพุทธศตวรรษที่ 16 เป็นสถานที่ที่เทวดาใช้สรงน้ำก่อนเข้าสักการะพระธาตุจึงถือเป็นบึงศักดิ์สิทธิ์ที่ทางราชการ

และประชาชนนำน้ำในบึงนี้ไปใช้ประกอบพิธีต่าง ๆ กลางบึงมีน้ำพุที่กล่าวกันว่าสูงที่สุดในประเทศไทย การที่สวนตั้งอยู่ริมหนองหารและยังมีบึงสระพังทองอยู่ตรงกลาง และตลอดสวนมีต้นไม้ใหญ่ ขึ้นอยู่มากจึงทำให้สวนแห่งนี้มีความร่มเย็น มีการปลูกพันธุ์ไม้ใหญ่ที่ให้ร่มเงา ปลูกไม้ดอกไม้ประดับ เพื่อเพิ่มความสวยงาม มีสวนป่า สวนน้ำ และสวนหินประดับ มีถนนโดยรอบสวนใช้สำหรับเดิน และวิ่งออกกำลังกาย ซึ่งถนนที่ใช้ออกกำลังกายแห่งนี้มีระยะทาง 1,288.35 เมตร

ภาพประกอบ 41 สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ (สระพังทอง) จังหวัดสกลนคร

ส่วนในช่วงฤดูหนาวสวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ (สระพังทอง) จังหวัดสกลนคร จะมีหมอกบาง ๆ ซึ่งช่วยทำให้เกิดบรรยากาศที่น่าประทับใจ นอกจากนี้สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ (สระพังทอง) จังหวัดสกลนครยังสามารถใช้เป็นแหล่งท่องเที่ยว เป็นที่จัดงานประเพณีในเทศกาลต่าง ๆ ของทางจังหวัด เช่น พิธีอัญเชิญพระเวสสันดรเข้าเมืองในเทศกาลบุญพระเวส พิธีลอยกระทง หรือลอยประทีปพระราชทานจากองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถและทุกพระองค์ที่พระราชทานแก่พสกนิกรทุกปี มีงานประเพณีแข่งขันเรือยาว ในช่วงเทศกาลออกพรรษา นับว่าเป็นสวนสาธารณะที่สามารถใช้ประโยชน์ได้ดีทั้งในด้านนันทนาการ กีฬา วัฒนธรรม ประเพณีและใช้ประกอบพิธีการสำคัญต่าง ๆ ซึ่งในปี 2561 สวนสาธารณะแห่งนี้ ได้ถูกปรับปรุงให้มีสวนผลไม้และเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับเยาวชน สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ (สระพังทอง) จังหวัดสกลนคร เปิดตั้งแต่เวลา 04.00 – 21.00 น.

ภาพประกอบ 42 ริมหนองหารเป็นหนองน้ำจืดสำหรับทำน้ำประปาและใช้แข่งขันเรือยาวประจำปี

สวนสมเด็จพระเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงสงขลานครินทร์ (สวนแม่ - สวนลูก) เป็นสวนสาธารณะที่จัดสร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2546 เพื่อเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ในวาระครบรอบ 60 พรรษา ในปี 2550 จังหวัดสงขลาและเทศบาลเมืองสงขลาได้จัดสร้างสวนสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงสงขลานครินทร์ (สวนลูก) ซึ่งสวนสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงสงขลานครินทร์ (สวนลูก) เป็นสวนขนาดใหญ่ มีพื้นที่ประมาณ 80 ไร่ ครอบคลุมพื้นที่ ดอนขาม ดอนลังกา ซึ่งสวนแห่งนี้ถูกสร้างขึ้นใกล้กับสวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ (สระพังทอง) จังหวัดสงขลา ภายในสวนประกอบด้วยศาลาพักผ่อนหย่อนใจ จุดชมนกนานาชนิด มีสวนพฤกษชาติ

ภาพประกอบ 43 สวนสมเด็จพระเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงสงขลานครินทร์ (สวนแม่ - สวนลูก)

2.2 ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของกลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อ ชุมชนไทญ้อบ้านท่าวัดเหนือ หมู่ 3 และบ้านท่าวัดใต้ หมู่ 9 ตำบลเหล่าปอแดง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา หรือชื่อเมืองในอดีตว่า “เชียงใหม่หนองหารคามเขต” ชุมชนบ้านท่าวัดมีลักษณะเป็นพื้นที่ราบริมฝั่งหนองหาร ซึ่งเกิดจากการทับถมของชั้นดินตะกอน สูงจากระดับน้ำหนองหารประมาณ 150 – 160 เซนติเมตร ด้านทิศตะวันออกและด้านทิศเหนือมีพื้นที่ลักษณะลาดเอียงลงไปสู่หนองหาร มีลำน้ำพุ่งไหลผ่านลงสู่หนองหาร บ้านท่าวัดได้รับเลือกให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของจังหวัดสงขลา เนื่องจากมีจุดขายหรือมีเรื่องราวที่น่าสนใจ หลากหลาย มีหนองหารซึ่งเป็นแหล่งน้ำขนาดใหญ่ มีทรัพยากรทางธรรมชาติที่หลากหลาย เช่น ปลา น้ำจืด ซึ่งเป็นแหล่งอาหารที่ใช้หล่อเลี้ยงชาวชุมชนรอบหนองหารตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จากการพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์โดยผู้เชี่ยวชาญของสถาบันชิคาโก ประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่า โบราณวัตถุที่ชุมชนบ้านท่าวัดมีอายุเก่าแก่ประมาณ 5,500 ปี สิ่งที่หลงเหลืออยู่ของโบราณสถาน โบราณวัตถุ และคำจารึกบนศิลา แสดงให้เห็นชัดเจนว่า ชุมชนแห่งนี้เข้าสู่ยุคประวัติศาสตร์ ตั้งแต่สมัย อารยธรรมทวารวดีที่นำพระพุทธศาสนาเข้ามายังดินแดนแห่งนี้เมื่อ 1,500 ปีก่อน และต่อเนื่องมายังยุค ขอมเรืองอำนาจซึ่งมีทั้งศาสนาพุทธและศาสนาฮินดู เรื่อยมาจนถึงยุคอิทธิพลของอาณาจักรล้านช้าง ที่นำวัฒนธรรม และภาษาลาวเข้ามาฝังรากลึกในชุมชนรอบหนองหารแห่งนี้จวบจนถึงปัจจุบัน

เมื่อราวปี พ.ศ. 1975 อาณาจักรขอมล่มสลายลง อาณาจักรล้านช้างได้เข้ามาแทนที่โดยมีศูนย์กลางอยู่ที่เมืองหลวงพระบาง ดินแดนภาคอีสานตอนบนจึงตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของอาณาจักรล้านช้าง และเป็นที่มาของวัฒนธรรมอีสาน ปัจจุบันบ้านท่าวัดแบ่งออกเป็น 2 หมู่บ้าน คือ บ้านท่าวัดเหนือ หมู่ 3 และบ้านท่าวัดใต้ หมู่ 9

ตามประวัติแล้วราวยุครัตนโกสินทร์ตอนต้น บริเวณบ้านท่าวัดแห่งนี้เกิดเป็นบ้านเมืองร้าง การตั้งถิ่นฐานในชุมชนบ้านท่าวัดเริ่มเกิดขึ้นครั้งแรกเมื่อประมาณ 170 ปีก่อน โดยมีชาวเผ่าเยอ ซึ่งเป็นชาวเผ่าแรกที่อพยพมาจากบ้านจิวต๋อน และบ้านคูนามซึ่งอยู่ในเขตอำเภอเมืองสกลนคร ได้พากันมาตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนอยู่ที่ริมฝั่งหนองหารบริเวณคุ้มวัดใต้ในปัจจุบัน โดยผู้นำการอพยพในครั้งนี้ คือ นาย เชียงนนท์ ต้นตระกูลของสกุล “นนท์สะเกต” ต่อมาเมื่อชาวเผ่ากะเลิงได้อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่คุ้มวัดใต้เป็นอันดับที่สอง เหตุผลที่พากันมาตั้งถิ่นฐานที่บ้านท่าวัดก็เนื่องมาจากพื้นที่บ้านท่าวัดแห่งนี้มีทรัพยากรทางธรรมชาติที่มีความอุดมสมบูรณ์มากกว่าถิ่นที่อยู่เดิม และในเวลาต่อมาเครือญาติของ นาย เชียงนนท์ ซึ่งมีชื่อต้นตระกูลว่า “หอมจันทร์” และ “สาขันธโคตร” ได้ย้ายตามมาอยู่ ณ. บ้านท่าวัดใต้แห่งนี้ จนกลายเป็นชุมชนคุ้มบ้านท่าวัดใต้ในปัจจุบันต่อมากลุ่มเผ่าผู้ไท กะสั และลาวจากบ้านหนองผือ อำเภอกุสุมาลย์ ซึ่งประสบปัญหาความแห้งแล้งติดต่อกันมาหลายปี ได้เข้ามาตั้งบ้านเรือนอยู่ในบริเวณคุ้มวัดเหนือ จากเสียงเล่าลือถึงความอุดมสมบูรณ์ของดินแดนแห่งนี้ทำให้มีผู้คนจากทั่วทุกสารทิศ เช่น ชนเผ่าลาวจากอุบลราชธานี อพยพเข้ามาอาศัยอยู่เพิ่มขึ้นจนกลายเป็นชุมชนขนาดใหญ่ในปัจจุบัน และได้ปรากฏร่องรอยของการตั้งชุมชนโบราณในอดีต คือ ฐานสถาปัตยกรรมที่ใช้วัสดุศิลาแลง ปัจจุบันมีการผสมผสานกันทางวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มคน และสามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันได้อย่างผาสุก

2.2.1 วัดกลางศรีเชียงใหม่ วัดกลางศรีเชียงใหม่ตั้งอยู่ที่บ้านท่าวัดใต้ หมู่ที่ 9 ตำบลเหล่าปอแดง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร (ทัศนียภาพ ริมหนองหาร ด้านทิศตะวันออก) กรมศิลปากรได้บันทึกไว้ว่า จากหลักฐานที่ได้จากศิลาจารึกที่พบบริเวณวัดกลางศรีเชียงใหม่ สันนิษฐานว่าพื้นที่ตรงบริเวณนี้เป็นเมืองเก่าของขอม และมีการสืบต่อมาจนถึงสมัยทวาราวดี ซึ่งมีความเจริญรุ่งเรืองมาก ซากปรักหักพังที่เหลืออยู่ของอุโบสถเป็นโบราณสถานที่ขึ้นทะเบียนต่อกรมศิลปากรแล้ว

ภาพประกอบ 44 วัดกลางศรีเชียงใหม่

ตามบันทึกโดยหอสมุดแห่งชาติท่าวาสุกรีซึ่งได้จากศิลาจารึก พบว่า วัดกลางศรีเชียงใหม่ เริ่มก่อสร้างในปีศักราช 998 ปีระวาย เดือน 4 ขึ้น 2 ค่ำ ฤกษ์ 23 ลู (พ.ศ 2175 เดือนมีนาคม ขึ้น 2 ค่ำ ฤกษ์ลัคนา) ซึ่งพระมหาธรรมราชาธิราชเจ้าตน ชื่อว่า พระมหาพรหมเทโว โปธิสโต ได้ตั้งวัดขึ้นในอาณาจักรวัดกลางศรีเชียงใหม่ หนองหารคามเขต บอกหลักเขตของวัด อุทิศผลบุญสร้างวัดให้แก่สมเด็จพระโพธิสวราชเจ้า เจ้าเมืองเชียงใหม่ หลักฐาน ที่ปรากฏ คือ เสาหินสมัยทวารวดีและศิลาจารึก ตลอดจนโบราณวัตถุที่ขุดค้นพบ เช่น หม้อ ไห ถ้วย บาตร ดินเผา พระพุทธรูปที่มีอายุราวพุทธศตวรรษที่ 16 - 18 ถือเป็นสิ่งมีค่าแห่งมรดกของชาติ เป็นหลักฐานการค้นคว้าทางประวัติศาสตร์สืบต่อไป ด้านรูปแบบของอุโบสถมีการประยุกต์ 4 อารยธรรมเข้าไว้ด้วยกัน คือ อารยธรรมขอม , อารยธรรมทวารวดี , อารยธรรมล้านช้าง และอารยธรรมอีสาน ฐานอุโบสถกว้าง 13 เมตร ยาว 27 เมตร ความสูงจากฐานถึงยอด ประมาณ 37 เมตร จุดมุ่งหมายของการก่อสร้างอุโบสถเพื่อใช้ประกอบสังฆกรรมของคณะสงฆ์ และดำเนินกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาของพุทธบริษัทสาธุชนทั่วไป เพื่อทดแทนพัทธสีมา (พัทธสีมา คือ สีมาหรือเขตแดนที่พระสงฆ์ผูกไว้แล้ว โดยพระสงฆ์ร่วมกันกำหนดให้เป็นเขตทำสังฆกรรม ตามพระวินัย เรียกพิธีกรรมที่กำหนดให้เป็นเขตทำสังฆกรรมนั้นว่า “ผูกสีมา” โดยทั่วไปเรียก พัทธสีมาว่าโบสถ์ หรืออุโบสถ ซึ่งคำว่าสีมา หมายถึง เขต หรือแดนที่กำหนดไว้สำหรับทำสังฆกรรม

ของสงฆ์ เป็นเขตชุมชนสงฆ์โดยเฉพาะซึ่งพระสงฆ์กำหนดว่า ผู้อยู่ในเขตนั้นจะต้องร่วมกันทำสังฆกรรมโดยความพร้อมเพรียงกัน) แต่เดิมพัทธสีมามีสภาพเป็นเนินดิน มีเสมาหินสร้างขึ้นตั้งแต่สมัยพุทธศตวรรษที่ 12 - 16 เป็นเสมาหินที่ปักตั้งแบบเสมาคู่แสดงเขตพุทธาวาส ในอดีตมีโบเสมาหินจำนวนทั้งหมด 21 ใบ แต่เมื่อกาลเวลาผ่านไปทำให้ปัจจุบันเหลือโบเสมาหินเพียง 16 ใบ ปัจจุบันโบราณสถาน และโบราณวัตถุทั้งหมดภายในวัดได้ขึ้นทะเบียนเป็นสมบัติของแผ่นดิน

ภาพประกอบ 45 โบราณสถานที่สำคัญในวัดกลางศรีเชียงใหม่

2.2.2 พิพิธภัณฑวัดกลางศรีเชียงใหม่ พิพิธภัณฑวัดกลางศรีเชียงใหม่ตั้งอยู่ภายในวัดกลางศรีเชียงใหม่ บ้านท่าวัดใต้ หมู่ที่ 9 ตำบลเหล่าปอแดง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร สร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2532 ตามพระราชดำริของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารี เมื่อครั้งที่ได้ทรงเสด็จนำคณะครูอาจารย์ และนักเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้ามาศึกษาแหล่งประวัติศาสตร์ เมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม 2532 และจังหวัดสกลนครได้สนองพระราชดำริจัดสร้างขึ้น โดยทางชุมชนได้เริ่มสร้างพิพิธภัณฑวัดกลางศรีเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 18 มีนาคม 2534 แล้วเสร็จ เมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม 2534 โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดสกลนคร และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยให้การสนับสนุน ภายในพิพิธภัณฑจัดแสดงโบราณวัตถุต่าง ๆ เช่น พระเครื่อง พระพิมพ์โบราณ เครื่องมือเครื่องใช้โบราณยุคโลหะ เครื่องปั้นดินเผาสมัยก่อนประวัติศาสตร์ นอกจากนี้ภายในบริเวณ

วัดยังมีกลุ่มใบเสมาหินสมัยทวารวดีรุ่นที่ 1 อายุราวพุทธศตวรรษที่ 12 - 16 โดยพบตั้งจำหลักอยู่ 9 หลัก ๆ ละ 2 ใบ (ใบเสมาคู่) ประจำอยู่ทั้ง 8 ทิศ ตั้งอยู่บนเนินอีก 3 ใบ รวมพบทั้งสิ้น 21 ใบ นับเป็นแหล่งที่พบใบเสมาหินมากที่สุดในแถบภาคอีสาน ปัจจุบันกลุ่มใบเสมาหินเหลืออยู่ 16 ใบ โดนขโมยไป 5 ใบ และยังคงพบหม้อ ไห ถ้วยชาม บาตรพระที่เป็นดินเผา พระพุทธรูป และโบราณวัตถุจำนวนมาก ซึ่งมีอายุประมาณ 3,500 - 5,500 ปี นอกจากนี้ภายในวัดยังมีสระน้ำโบราณอายุราว 1,300 - 1500 ปี แต่เดิมมีกำแพงหินศิลาแลงป้องกันดินพังทั้ง 4 ด้าน มีบันไดหินศิลาแลงขึ้นลงหัวท้ายสระทั้ง 2 ด้าน ปัจจุบันอยู่ในสภาพทรุดโทรม กำลังรอกการบูรณะ พิพิธภัณฑ์วัดกลางศรีเชียงใหม่ เป็นแหล่งเยี่ยมชมโบราณคดี พิพิธภัณฑ์ และชุมชน (ฐานข้อมูลพิพิธภัณฑ์ในประเทศไทย, 2561) แต่ปัจจุบันไม่เปิดให้เยี่ยมชม

ภาพประกอบ 46 พิพิธภัณฑ์วัดกลางศรีเชียงใหม่

2.2.3 แหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โฮมสเตย์บ้านท่าวัด ตั้งอยู่ที่บ้านท่าวัดเหนือ หมู่ 3 ตำบลเหล่าปอแดง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร โฮมสเตย์บ้านท่าวัดจัดอยู่ในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นการจัดกิจกรรมนำเที่ยวตามความต้องการของนักท่องเที่ยวด้านประชานั้น ประชากรบ้านท่าวัดเหนือส่วนใหญ่ คือ ชาวไทญ้อ ประกอบอาชีพเกษตรกรรม

ได้แก่ ทำนา ทำสวนมะเขือเทศ สวนกะหล่ำปลี สวนคะน้า สวนถั่วฝักยาว และสวนข้าวโพด ทำประมงน้ำจืด ส่วนอาชีพเสริม ได้แก่ การเลี้ยงหมูป่า โค กระบือ ชาวไทยผู้อยู่ในชุมชนบ้านท่าวัด ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ แต่ขณะเดียวกันคนในชุมชนยังนับถือผีปู่ตาที่คอยดูแลรักษาสวน ไร่นา โดยมีพิธีบูชาผีปู่ตาเป็นประจำทุกปี มีการสืบทอดประเพณีเดือนสิบสอง (ฮีตสิบสอง) มีวัดเป็นศูนย์รวมจิตใจและใช้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ส่วนลักษณะทางสังคมของชุมชนบ้านท่าวัด ส่วนใหญ่เป็นระบบเครือญาติ ผู้คนในชุมชนมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน ชาวไทยผู้อยู่บ้านท่าวัด ส่วนใหญ่มีวัฒนธรรมการกินตามแบบฉบับของชาวอีสานทั่วไป คือ ทานข้าวเหนียว ส้มตำ และปลาร้า

ภาพประกอบ 47 โคมสเตอร์ย์บ้านท่าวัด

สิ่งที่นักท่องเที่ยวจะได้สัมผัสเมื่อมาท่องเที่ยวที่บ้านท่าวัดเหนือ คือ ท่านจะได้สัมผัสกับธรรมชาติอันแสนงดงามของบรรยากาศหนองหารทั้งช่วงเช้าและช่วงเย็น เมื่อนั่งเรือชมวิว ทิวทัศน์หนองหารแล้ว นักท่องเที่ยวจะได้เห็นความหลากหลายทางชีวภาพของพืชและสัตว์น้ำ นาน ๆ ชนิด รวมทั้งได้ชมวิถีชีวิตความเป็นอยู่ การทำประมงของชาวบ้านที่สืบทอดกันมา หลายชั่วอายุคน ตลอดจนดอนที่อยู่กลางน้ำ เยี่ยมชมวัดเก่าแก่ที่มีประวัติความเป็นมาอย่างยาวนาน คือ วัดกลางศรีเชียงใหม่ และวัดมหาพรหมโพธิราช อีกทั้งยังได้กราบนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และทำบุญ เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัว ได้เลือกซื้อสินค้าพื้นเมืองและของฝาก ของที่ระลึกของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ผู้ผลิตกล้วยฉาบ ขนมดอกจอก ผ้าขาวม้า เสื้อพับ ผลิตภัณฑ์แปรรูปจากปลา ชนิดต่าง ๆ ผลิตภัณฑ์ เสื้ออก ผ้าทอ กระติบข้าว รวมทั้งได้สัมผัสกับอาชีพเกษตรกรรมของชาวบ้าน สัมผัสแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนอื่น ๆ ที่สามารถเดินทางโดยเรือรอบ ๆ หนองหาร ซึ่งสะท้อนบรรยากาศของตำนานท้าวผาแดงนางไอ่ และนิทานอมตะเรื่องพระยาสุระอุทกกับพญานาคธนมูล ซึ่งทั้งสองเรื่องนี้ลงเอยที่การกำเนิดหนองหารและดอนต่าง ๆ ที่สามารถพบเห็นได้ในปัจจุบัน สำหรับท่านที่สนใจปรากฏการณ์ ทางธรณีวิทยา ท่านจะได้สัมผัสกับผลพวงของหลุมยุบที่เริ่มก่อตัวตั้งแต่มยุบเมโสโซอิก (ยุคเมโสโซอิก Mesozoic era เริ่มเกิดขึ้นเมื่อประมาณ 230 ล้านปีมาแล้ว)

ภาพประกอบ 48 บรรยากาศหนองหารรอบบ้านท่าวัดเหนือ

2.2.4 วัดมหาพรหมโพธิราช วัดมหาพรหมโพธิราชตั้งอยู่ที่บ้านท่าวัดเหนือ หมู่ 3 ตำบลเหล่าปอแดง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร เป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้านท่าวัดเหนือ วัดมหาพรหมโพธิราชมีพระธาตุมหาพรหม มีพระพุทธรูปหินศิลปะทวารวดี มีหอพระหลวงปู่สอน สิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำหมู่บ้าน

ภาพประกอบ 49 หอพระหลวงปู่สอน สิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำหมู่บ้าน

วัดแห่งนี้เป็นแหล่งค้นพบโบราณวัตถุ เช่น หม้อ ไห ถ้วย บาตร ดินเผา พระพุทธรูปที่มีอายุ 3,300 - 5,500 ปี ปัจจุบันโบราณวัตถุเหล่านี้เก็บไว้ที่พิพิธภัณฑวัดมหาโพธิราช พิพิธภัณฑวัดมหาโพธิราชเป็นอาคารไม้ 2 ชั้น เก็บรักษาวัตถุโบราณ และมีตู้กระจกบรรจุโครงกระดูก

มนุษย์โบราณอายุประมาณ 4,000 - 5,000 ปี มีฟอสซิลไม้กลายเป็นหินอายุประมาณ 1,000 ปี ยังมีเครื่องใช้ในบ้านที่ชาวบ้านบริจาคให้วัด ได้แก่ กะโหม (เครื่องครัวสมัยโบราณ) เมื่อชาวบ้านนึ่งข้าวเหนียวจนสุกแล้วก็จะตักข้าวเหนียวมาแผ่นบนกะโหมเพื่อให้ข้าวเย็นก่อนจะนำไปรับประทาน กะโหมยังเป็นเครื่องครัว ใช้แสดงถึงฐานะของบ้านหลังนั้นด้วย บ้านหลังไหนมีกะโหมขนาดใหญ่ แสดงว่าเป็นบ้านหลังนั้น เป็นของคนที่มีฐานะ บนชั้นสองของพิพิธภัณฑ์จัดแสดงอุปกรณ์ที่ใช้ทอผ้า เช่น กะสวยทอผ้า เป็นกะสวยที่สลักลวดลายดอกไม้ แสดงถึงความประณีตของคนในสมัยก่อน โบราณวัตถุเหล่านี้ขุดขึ้นมาจากบริเวณริมกำแพงวัด ฝังติดกับหนองหาร ซึ่งมีโบราณวัตถุเป็นจำนวนมาก ในปัจจุบันเจ้าอาวาสไม่อนุญาตให้ขุดวัตถุโบราณเหล่านี้ขึ้นมาอีก เพราะกลัวว่าจะมีการลักลอบขุดจนกำแพงวัดพังลงมา และเพื่อให้โบราณวัตถุเหล่านี้อยู่คู่กับชาวชุมชนบ้านท่าวัดต่อไป ภายในวัดมีตราธรรมจักรที่สร้างขึ้นใหม่ตั้งอยู่บริเวณริมน้ำของวัด ตราธรรมจักรสร้างขึ้นเพื่อบ่งบอกถึงความศรัทธาในพระพุทธศาสนาสร้างขึ้นจากเงินบริจาคของชาวบ้าน สร้างขึ้นเพื่อบรรจุพระเครื่อง ผ้ายันตร์ของเก่าต่าง ๆ จากบรรพบุรุษของชาวชุมชนวัดมหาพรหมโพธิราชแห่งนี้

ภาพประกอบ 50 ตราธรรมจักรที่สร้างขึ้นใหม่ ตั้งอยู่บริเวณริมน้ำของวัดเพื่อบ่งบอกถึงความศรัทธาในพระพุทธศาสนาสร้างขึ้นจากเงินบริจาคของชาวบ้านท่าวัด

2.3 ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของกลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อ ในชุมชนไทญ้อวัดสะพานศรี ถนนนิตโย ตำบลขมมัน อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร

2.3.1 วัดสะพานศรี ประวัติความเป็นมาของวัดสะพานศรีนั้นไม่ปรากฏหลักฐาน และไม่ปรากฏเอกสารที่สามารถยืนยันได้เป็นที่แน่นอนว่า แต่จากคำบอกเล่าของหลวงปู่เจ้าอวาส วัดสะพานศรีรูปที่ 10 อายุ 92 ปี หลวงปู่เล่าให้ฟังว่า เมื่อครั้งที่ท่านเป็นสามเณรอายุ 11 ปี หลวงปู่องค์ก่อนเคยอ่านบันทึกตราสารอักษรลาวน้อยไบช้อยโบราณ ได้ความว่า ครั้งเมื่อปี พ.ศ. 2381 ในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชการที่ 3) หลวงปู่สิทธิชัย นาโค ได้ชักชวนลูกหลานอพยพครอบครัว พร้อมทั้งเกวียน ม้า โค กระบือ ข้ามมาจากเมืองมหาชัยกองแก้ว ฝั่งซ้ายประเทศลาว มาถึงบริเวณวัดสะพานศรีในปัจจุบัน สถานที่แห่งนี้มีความอุดมสมบูรณ์เต็มไปด้วย สัตว์ป่านานาชนิด มีพืชพันธ์ ป่าเบญจพรรณ พร้อมซากอิฐ หิน เสมาทิน ต้นโพธิ์ ต้นไทรใหญ่ ท่านจึง กำหนดเขตสร้างหมู่บ้านขึ้นเมื่อวันอังคาร ขึ้น 13 ค่ำ เดือน 5 ปี 2381 พระยาประจันตะประเทศธานี (ราชวงศ์คำ) เจ้าเมืองสกลทวาปี มาตรวจภูมิประเทศหัวเมืองตะวันตก เห็นว่ามีชุมชนหนาแน่นมีพืชไร่อุดมสมบูรณ์ จึงกราบเรียนหลวงปู่สิทธิชัย นาโค ขออนุญาตแต่งตั้งทำวบุญเป็นราชบุตรสกลทวาปี ชื่อพระศรีบุญญานุรักษ์มีหน้าที่ช่วยราชวงศ์ คอยดูแลควบคุมการเก็บรักษาผลประโยชน์ของเมือง และเป็นผู้เก็บเงินเก็บส่วย ข้าวเมา ข้าวเปลือก น้ำอ้อย ชีผึ้ง ผลิตผลการเกษตร ส่งเจ้าพนักงานใหญ่ ในหัวเมืองเอกหรือเมืองหลวง และยกชุมชนนี้ขึ้นเป็นเมืองพานคำ โดยถือเอาบริเวณหนองน้ำใหญ่ มีสัตว์ป่าหลายชนิด อาศัยอยู่โดยเฉพาะอีแก้ง หนองหารหรือที่เรียกว่าหนองพานดอนนี้ เปรียบเหมือนสายโลหิตที่หล่อเลี้ยงชีวิตชาวชุมชนแถบนี้ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ภาพประกอบ 51 ทางเข้าวัดสะพานศรี

ต่อมาพระศรีบุญญานุรักษ์ ได้ทำนุบำรุงบูรณะสถูปเดิมที่มีอยู่ก่อนแล้วให้อยู่สูงในระดับสายตา และได้ฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรม สถาปนากำหนดเขตวัดให้มีชื่อว่า “วัดสะพานศรี” ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาดังหลักฐานศิลาจารึก และเสมาหินโบราณที่ขุดพบในบริเวณวัด แต่เป็นที่น่าเสียดายเพราะวัตถุโบราณ และของมีค่าดังกล่าว หลวงปู่เจ้าอวาสวัดรูปที่ 10 ท่านได้นำไปบรรจุที่หลุมศิลาฤกษ์อุโบสถหลังปัจจุบัน เพราะความไม่รู้คุณค่าของโบราณวัตถุ (เจ้าอวาสวัดสะพานศรี, 2561: สัมภาษณ์)

ภาพประกอบ 52 สิ่งที่น่าสนใจภายในวัดสะพานศรี

วัดสะพานศรี มีโบราณวัตถุ มีของมีค่าที่สำคัญและน่าสนใจดังนี้

1. ศิลาจารึกความเป็นมาของวัดและชุมชนซึ่งบรรจุไว้ที่ฐานพระประธานในอุโบสถ
2. พระพุทธรูปโบราณเงินปางสดั่งมารขุดพบจำนวน 78 องค์ที่กรุวัดสะพานศรี เมื่อปี พ.ศ. 2532 บรรจุที่พระศรีบุญญานุรักษ์
3. พระบรมสารีริกธาตุ จากประเทศศรีลังกา โดยพระราชวิมลมนีคณะสงฆ์จังหวัดสกลนคร อัญเชิญมาบรรจุที่พระธาตุนครศรีบุญญานุรักษ์
4. ตอต้นไม้ตะเคียนทอง อายุ 200 ปี เป็นต้นไม้ที่ใช้ทำกลองเพลของวัดแดนโมกษาวดี และกุฏิสงฆ์วัดสะพานศรี ขุดทำเรือแข่งประจำวัด

5. พระธาตุศรีบุญญานุรักษ์ ซึ่งเป็นเจดีย์สูง 19 เมตร ก่ออิฐถือปูนสร้างครอบ
 วัตถุโบราณ วัตถุมงคล แก้วแหวน เงิน ทอง ของชุมชนเผ่าญ้อ ทั้งที่มีอยู่เดิมที่เจ้าอาวาสรักษาไว้
 ที่ได้รับมอบมา และที่ขุดพบเจอในบริเวณวัดนี้

ภาพประกอบ 53 หลวงพ่อมิ่งเมืองสกลมงคลอนันต์

2.4 ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของกลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อ
 ในชุมชนไทญ้อบริเวณวัดพระธาตุท่าอุเทน ตำบลท่าอุเทน อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม

2.4.1 วัดพระธาตุท่าอุเทน วัดพระธาตุท่าอุเทน (เป็นพระธาตุประจำวันศุกร์)
 ตั้งอยู่เลขที่ 87 หมู่ 5 ถนนศรีเมือง เขตตำบลท่าอุเทน อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม อยู่ริมฝั่ง
 แม่น้ำโขง ภายในวัดแห่งนี้มีโบราณสถานที่สำคัญ คือ พระธาตุท่าอุเทน พระธาตุท่าอุเทน
 เป็นพระพุทธรูปธรรมาธิปไตย ก่อด้วยอิฐถือปูนเป็นรูปสี่เหลี่ยม ฐานกว้างและยาวด้านละ 6 วา 3 ศอก
 สูง 33 วา (ประมาณ 66 เมตร) เป็นศิลปะสมัยทวารวดี สร้างขึ้นเมื่อวันอังคารที่ 30 มกราคม 2454
 เป็นศิลปกรรม และปูชนียวัตถุองค์หนึ่งที่จำลองแบบมาจากองค์พระธาตุพนม ในยุคต้นแต่มีสัดส่วน
 เล็กกว่า ภายในเจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ซึ่ง “พระอาจารย์สีห์ตถ์ ญาณสัมปันโน” อัญเชิญ
 มาจากย่างกุ้งประเทศพม่า ในสมัยที่ท่านเดินธุดงค์กรรมฐานจาริกไปในสถานที่ต่าง ๆ ภายในพระธาตุ

ทำอุเทนธุกออกแบบเป็น 3 ชั้น ชั้นแรกทำเป็นอุโมงค์ ชั้นที่สองก่อครอบชั้นที่หนึ่ง ชั้นที่สาม คือ พระเจดีย์องค์ใหญ่ซึ่งเป็นชั้นนอกสุด ได้ยกฉัตรขึ้นสู่ยอดพระธาตุแล้วเสร็จในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 4 ปีเถาะ พระธาตุทำอุเทนเริ่มก่อสร้างเมื่อใดนั้น ยังไม่ปรากฏหลักฐานประวัติการก่อสร้างที่แน่ชัด แต่จากประวัติที่ถูกจารึกไว้ที่กำแพงพระธาตุทำอุเทนนั้น ระบุว่า พระธาตุทำอุเทนนั้นก่อสร้างเมื่อ พ.ศ. 2453 ในสมัยต้นรัชกาลที่ 6 มีพระอาจารย์สีตลเป็นหัวหน้าชักชวนพระภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา ประกอบด้วย ชาวพุทธศาสนิกชนจากจังหวัดหนองคาย สกลนคร นครพนม และพี่น้อง จากประเทศลาวได้ร่วมกันสร้างพระบรมธาตุขึ้นเพื่อให้เป็นที่กราบไหว้สักการบูชา โดยได้เริ่มลงมือ เบิกฤกษ์ในวันพุธ เดือน 3 แรม 9 ค่ำ ปีกุน ซึ่งตรงกับวันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2454 ด้วยการขุด และก่ออุโมงค์เพื่อบรรจุพระบรมสารีริกธาตุพร้อมนำแก้วแหวน เงิน ทอง ของมีค่าต่าง ๆ ที่มีจิตศรัทธาบริจาครวมอยู่ด้วย และสร้างเสร็จสมบูรณ์ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 4 ปีเถาะ ตรงกับ วันที่ 18 มีนาคม 2458 จากนั้นได้ก่ออิฐถือปูน และก่อกำแพงแก้วล้อมรอบองค์พระธาตุจำนวน 3 ชั้น ใช้เวลาอีก 1 ปี รวมเวลาก่อสร้างทั้งสิ้น 6 ปี จึงแล้วเสร็จ

ภาพประกอบ 54 องค์พระธาตุทำอุเทน

สำหรับงานประเพณีที่สำคัญของชาวชุมชนไทยอุบลบริเวณวัดพระธาตุทำอุเทนนั้น ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 4 (หลังงานนมัสการพระธาตุพนม) จะมีงานสมโภชนมัสการพระธาตุทำอุเทน ซึ่งจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี ชาวอำเภอทำอุเทนถือว่างานนมัสการองค์พระธาตุทำอุเทนมีความสำคัญมาก ส่วนมหรสพนั้นเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย ทางด้านความเชื่อเกี่ยวกับองค์พระธาตุทำอุเทนนั้น มีเสียงเล่าลือกันว่า ถ้าผู้ใดมีเรื่องเดือดเนื้อร้อนใจ หรือมีเหตุการณ์คับขัน เมื่ออธิษฐานขอให้ องค์พระธาตุทำอุเทนช่วยก็มักจะประสบผลสำเร็จทุกครั้ง สำหรับประวัติพระอาจารย์สีห์ทัตต์ผู้สร้าง พระธาตุทำอุเทนมีดังนี้ พระอาจารย์สีห์ทัตต์เกิดเมื่อวันขึ้น 9 ค่ำ เดือน 6 ปีระกา พ.ศ.2404 (ในสมัยรัชกาลที่ 4) พระอาจารย์สีห์ทัตต์เป็นชาวทำอุเทนโดยกำเนิด สกุลเดิมของท่าน คือ “สุวรรณมาโจ” เมื่ออายุครบ 20 ปีบริบูรณ์ ท่านได้เดินทางไปอุปสมบทที่วัดพระอินทร์แปลง เมืองศรีโคตรบอง ประเทศลาวมีหลวงพ่สมเด็จจลุน หรือ “สำเร็จจลุน” เป็นพระอุปัชฌาย์ พระอาจารย์สีห์ทัตต์ ได้ละสังขารในวันศุกร์ แรม 10 ค่ำ เดือน 4 ปีมะเส็ง พ.ศ.2484 สิริอายุรวม 80 ปี (54 พรรษา) พระอาจารย์สีห์ทัตต์เป็นพระที่มีบุญบารมีสูงยิ่งสามารถก่อสร้างพระธาตุต่าง ๆ สำเร็จมาแล้วถึง 3 แห่ง คือ พระธาตุทำอุเทน พระธาตุพระพุทธรูปบาทบัวบก อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี และมณฑปโพนสัน วัดพระบาทโพนสัน เมืองพระบาท แขวงบอลิคำไซ ประเทศลาว มีลูกศิษย์ซึ่งภายหลังเป็นเกจิอาจารย์ชื่อดังระดับประเทศ คือ หลวงปู่จันทร์ เขมियो (พระเทพสิทธิธารจารย์) อดีตเจ้าอาวาสวัดศรีเทพประดิษฐาราม เขตเทศบาลเมืองนครพนม หลวงปู่สนธิ์ สุรขโย (พระครูสันธานพนมเขต) อดีตเจ้าอาวาสวัดท่าดอกแก้วเหนือ ตำบลท่าจำปา อำเภอทำอุเทน จังหวัดนครพนม หลวงปู่สนธิ์ เขมियो อดีตเจ้าอาวาสวัดอรัญญานาโพนี ตำบลโพนสว่าง อำเภอศรีสงคราม จังหวัดนครพนม และหลวงปู่สุภา กันตสีโล อดีตเจ้าอาวาสวัดสีลสุภาราม จังหวัดภูเก็ต เมื่อ พ.ศ. 2540 กรมศิลปากรได้บูรณปฏิสังขรณ์ โดยการนำของ ฯพณฯ พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ เป็นผู้นำการบูรณะ นายจิติ บุรกรรมโกวิท รองอธิบดีปฏิบัติราชการแทนอธิบดีกรมศิลปากรเป็นผู้ว่าจ้างห้างหุ้นส่วน ช. ประชุมพันธุ์ช่าง จำกัด ทำบูรณะตั้งแต่วันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2540 จนถึงวันที่ 25 มิถุนายน พ.ศ. 2541 จนแล้วเสร็จ ซึ่งพระธาตุทำอุเทน นับเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวทำอุเทน

ภาพประกอบ 55 งานประเพณีมัสการองค์พระธาตุท่าอุเทน

2.4.1 ศูนย์ข้อมูลย่านชุมชนเก่าท่าอุเทน ศูนย์ข้อมูลย่านชุมชนเก่าท่าอุเทนตั้งอยู่ภายในวัดพระธาตุท่าอุเทน เป็นสถานที่จัดแสดงประวัติความเป็นมาของชาวไทญ้อ อำเภอท่าอุเทน และประวัติความเป็นมาของวัดพระธาตุท่าอุเทน

ภาพประกอบ 56 ศูนย์ข้อมูลย่านชุมชนเก่าท่าอุเทน ตั้งอยู่ภายในวัดพระธาตุท่าอุเทน

สำหรับชุมชนไทญ้อวัดธาตุประสิทธิ์ ตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม นั้น จากการสืบค้นข้อมูล เอกสารต่าง ๆ และจากการลงพื้นที่ ผู้วิจัยพบว่า

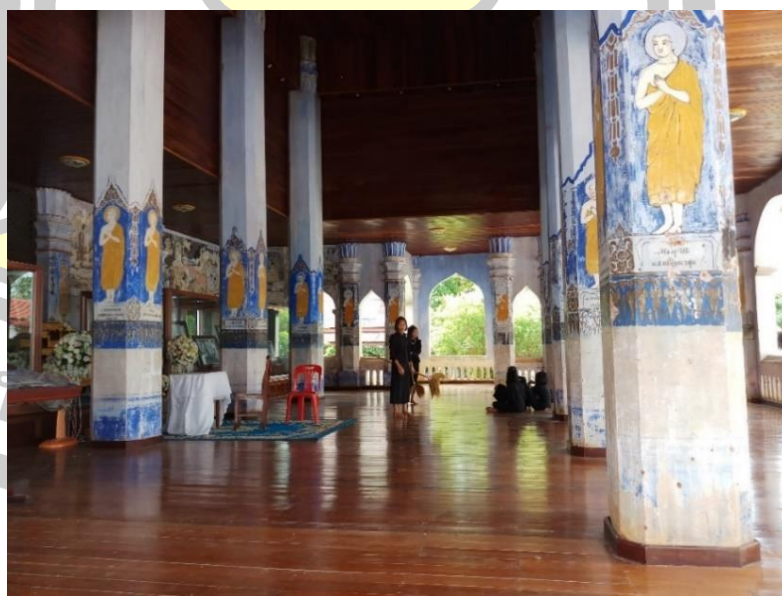
2.5 ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของกลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อในชุมชนไทญ้อวัดธาตุประสิทธิ์ ตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม

2.5.1 วัดธาตุประสิทธิ์ ในสมัยก่อนวัดธาตุประสิทธิ์มีชื่อว่า “วัดธาตุ” ตั้งขึ้นพร้อมกับการสร้างบ้านนาหว้า เมื่อครั้งชาวไทญ้อจากเมืองป่งลิ่งอพยพมาหาทำเลเพื่อสร้างบ้านเมืองจนมาพบกับทำเลที่ตั้งบริเวณบ้านนาหว้าในปัจจุบัน วัดธาตุประสิทธิ์มีเจดีย์เก่าแก่ที่ไม่ปรากฏหลักฐานว่าสร้างมาตั้งแต่สมัยใดเจดีย์วัดธาตุประสิทธิ์มีลักษณะเป็นเจดีย์รูปสี่เหลี่ยมย่อมุมไม้สิบสองฐานเจดีย์กว้างด้านละประมาณ 7 เมตร มีขนาดเท่ากันทั้งสี่ด้าน สูงประมาณ 30 เมตร มีฐานซ้อนกันเป็นชั้น ๆ ก่อสร้างด้วยอิฐขนาดใหญ่มีซุ้มจัตุรมุข เชื่อกันว่าแต่เดิมคงมีพระพุทธรูปประดิษฐานอยู่ในพระเจดีย์ องค์นี้ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับเจดีย์วัดศรีบุญเรือง บ้านเวียงคุกหรือเจดีย์ วัดนาคนครหลวงเวียงจันทน์ สันนิษฐานว่าอาจสร้างในสมัยเดียวกัน แต่เจดีย์ในอีสานสมัยโบราณส่วนใหญ่ได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์จากกษัตริย์ล้านช้าง ได้แก่ พระเจ้าไชยเชษฐาธิราช (เจ้าเชษฐาวังโส) พระเจ้าบดินดีโพธิสาร หรือพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชที่ 2 (ตำนานธาตุโพ่น เรียก พระยาแสนหลวงนครตำนานธาตุพนม เรียกพระเจ้านครหลวงพิชิตทศทิศราชธานีศรีโคตรบูรหลวงหรือพระเจ้าขัติยวงศาธาบุตรมหาฤไชยไตรทศฤเดชเชษฐบุรีศรีโคตรบูรณหลวง ก็เรียกนามเดิม คือ เจ้าองค์หล่อ) พระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราช เป็นต้น ในสมัยก่อนพระเจดีย์เก่าบ้านนาหว้านี้ ได้หักพังลง โดยหักพังไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ ขณะที่พระธาตุหักพังลงมานั้น ได้หักพังลงมาที่ระดับความสูงจากพื้นดินประมาณ 5 เมตร บนฐานเจดีย์ที่หัก มีต้นไม้เล็ก ๆ และหญ้าปกคลุมอยู่และพบบาตรขนาดใหญ่หลายใบตั้งอยู่ภายในบาตรมีพระพุทธรูปทองคำบุด้วยแผ่นเงินทำด้วยวานเกสรดอกไม้หุ้มเงิน หุ้มทอง พระพุทธรูปทรงเครื่อง และพระพุทธรูปดินเผามีขนาดแตกต่างกัน จำนวนหลายองค์

ภาพประกอบ 57 ภายในวัดธาตุประสิทธิ์

ในปี พ.ศ. 2499 พระครูประสิทธิ์ศึกษากร (สิงห์ ฒมวโร) เจ้าอาวาสวัดธาตุประสิทธิ์ ได้ดำเนินการก่อสร้างพระธาตุเจดีย์องค์ใหม่ โดยย้ายเศษอิฐและอิฐฐานเจดีย์องค์เก่าออกให้ได้ระดับเดียวกันกับพื้นดิน และได้รวบรวมพระพุทธรูปทองคำ พระพุทธรูปเงินโบราณ พระพุทธรูป ทำด้วยว่านเพชรดอกไม้หุ้มเงิน หุ้มทอง พระพุทธรูปทรงเครื่อง และพระพุทธรูปดินเผาจากฐานเจดีย์ องค์เดิม เมื่อท่านพิจารณาจากลักษณะองค์พระพุทธรูปแต่ละองค์แล้วพบว่า เป็นพระพุทธรูปที่สร้าง ต่างยุค ต่างสมัยกัน แต่มีพระพุทธรูปหลายองค์ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับพระพุทธรูปที่พบใน วัดพระธาตุพนม สันนิษฐานว่า อาจมาจากบริเวณเดียวกัน นอกจากนี้ยังพบเครื่องใช้ เครื่องประดับ และของมีค่าจำนวนมาก พระธาตุเจดีย์องค์ใหม่นี้สร้างเลียนแบบพระธาตุพนม มีลักษณะรูปทรง สี่เหลี่ยมจัตุรัส กว้างด้านละ 7.20 เมตร วัดโดยรอบฐาน 28.80 เมตร สูง 28.52 เมตร มีประตู เปิด - ปิด 2 ด้าน และได้ัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุ รวม 14 พระองค์ และดินจากสังเวชนียสถาน ทั้ง 4 แห่ง คือ ที่ประสูติ ตรัสรู้ แสดงพระธรรมเทศนา ปรีชาญาณ และนำพระพุทธรูปที่พบในเจดีย์ องค์เก่ามาบรรจุไว้ในองค์พระธาตุเจดีย์องค์ใหม่นี้ องค์พระธาตุเจดีย์องค์ใหม่สร้างเสร็จ เมื่อปี พ.ศ. 2506 พร้อมทั้งตั้งชื่อองค์พระธาตุใหม่ว่า “พระธาตุประสิทธิ์” ตามราชทินนามของพระครู ประสิทธิ์ศึกษากร เจ้าอาวาสผู้ก่อสร้างนั่นเองนอกจากนี้ยังมีพระพุทธรูปจำลองที่อัญเชิญมาจาก กรุงเทพฯ เมื่อ พ.ศ. 2500 ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2544 พระครูศรีวิจิตร (เจ้าคณะอำเภอนาหว้า รูปที่ 3) ได้เปลี่ยนฉัตรองค์พระธาตุใหม่ทำด้วยทองคำหนัก 89 บาท ประกอบพิธียกฉัตร เมื่อ พ.ศ. 2544 โดย คุณหญิงพันธ์เครือ ยงใจยุทธ

ภาพประกอบ 58 ศาลาการเปรียญหลังเก่า ภายในวัดธาตุประสิทธิ์

2.5.2 ศูนย์หัตถกรรมวัดธาตุประสิทธิ์ อำเภอนาหว้า ศูนย์หัตถกรรมวัดธาตุประสิทธิ์ อำเภอนาหว้า เป็นที่ตั้งกลุ่มทอผ้าไหมกลุ่มแรกในมูลนิธิศิลปาชีพพิเศษในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เป็นที่รวบรวมผลิตภัณฑ์หัตถกรรมพื้นบ้านกลุ่มทอผ้าไหมเป็นศูนย์กลางการผลิตผลิตภัณฑ์จากผ้าไหม สำหรับประวัติความเป็นมาของกลุ่มทอผ้าไหมกลุ่มแรกในมูลนิธิศิลปาชีพพิเศษ ในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ มีประวัติความเป็นมาดังนี้

เนื่องจากเมื่อวันที่ 13 พฤศจิกายน 2515 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถและพระเจ้าลูกยาเธอทั้งสองพระองค์ ทรงเสด็จพระราชดำเนินทอดผ้าพระกฐินต้นที่วัดธาตุประสิทธิ์ หมู่ 4 ตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม ได้มีราษฎร จำนวน 6 คน รอรับเสด็จทูลเกล้าฯ ถวายผ้าไหมแต่สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ดังนี้

1. นางวงเดือน อุดมเดชาเวทย์ บ้านนาหว้า ตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม
2. นางสาวโกษาแสง (บุตรจันทร์) บ้านนางัว ตำบลนางัว อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม
3. นางกาบ จิตจันดา บ้านนาคุณใหญ่ ตำบลนาคุณใหญ่ อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม
4. นางทา โทสวนจิต บ้านนาคุณใหญ่ ตำบลนาคุณใหญ่ อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม
5. นางผิน ลำมะสะ บ้านนาคุณใหญ่ ตำบลนาคุณใหญ่ อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม
6. นางทอน ปาทา บ้านนาคุณใหญ่ ตำบลนาคุณใหญ่ อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม

เมื่อสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ได้ทอดพระเนตรผ้าไหมก็รู้สึกพอพระราชหฤทัยเป็นอย่างมาก เนื่องจากผ้าไหมมีลวดลายสวยงาม และเป็นเอกลักษณ์แบบพื้นบ้านของชาวบ้านนาหว้า จึงทรงตั้งชื่อกลุ่มทอผ้าไหมของอำเภอนาหว้า โดยให้ชื่อว่า “กลุ่มทอผ้าไหมกลุ่มแรกของมูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ” พร้อมกันนั้นในวันที่ 15 พฤศจิกายน พ.ศ.2515 สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถทรงเป็นองค์ประธานมูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพ ที่ได้ชื่อนี้เพราะนาหว้าเป็นกลุ่มแรกของมูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพของประเทศไทย เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม 2515 สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถทรงรับสั่งให้ท่านผู้หญิงสุประภาดา เกษมสันต์ ณ อยุธยา ราชเลขาธุการในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พร้อมด้วยราชองครักษ์ คือ พ.ต.ท.วิศิษฐ์ เดชกุญชร ณ อยุธยา (ยศขณะนั้น)

มาพบราษฎร 6 คนที่ถวายเป็นผ้าไหมในคราวเสด็จ เมื่อวันที่ 13 พฤศจิกายน 2515 ให้ทอผ้าไหมเพิ่มขึ้น แล้วนำทูลเกล้าฯ ถวายอีก คนละ 6 ผืน เมื่อสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ได้ทอดพระเนตรผ้าไหม ก็พอพระราชหฤทัยเป็นอย่างยิ่งนัก รับสั่งให้ราษฎรทอผ้าไหมเพิ่มจำนวนมากขึ้น แล้วนำทูลเกล้าฯ ถวาย เป็นประจำทุกปี โดยมีเป้าหมายให้ ท่านผู้หญิงสุประภาดา เกษมสันต์ ณ อยุธยา ราชเลขาฯ ในการในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เป็นผู้ประสานงาน และออกติดตามเยี่ยมราษฎรที่ทอผ้าไหมเป็นประจำทุกเดือน เพื่อรับทราบปัญหา และความต้องการ ของประชาชนอย่างใกล้ชิด จึงได้เริ่มส่งเสริมการทอผ้าไหม โดยอาศัยหลักการที่ว่า “ฟื้นฟู การทอผ้าไหมในช่วงว่างจากการประกอบอาชีพทำนา” เสริมรายได้ให้แก่ราษฎรเน้นการทอลวดลาย พื้นบ้าน และเป็นเอกลักษณ์ของชาวนาหว่าอย่างแท้จริง ต่อมา มีราษฎรสนใจเข้าร่วมทอผ้า มากขึ้น จึงได้จัดตั้ง “กลุ่มทอผ้าไหมในพระบรมราชานุอุปถัมภ์ของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ” ซึ่งถือเป็นกลุ่มทอผ้าไหมแห่งแรกของประเทศ และได้โปรดพระราชทานจัดให้มีการฝึกอบรมสมาชิกกลุ่มทอผ้าไหมเพิ่มความรู้ในเรื่องการทอผ้าไหมให้ได้มาตรฐาน และพระราชทาน อุปกรณ์ทอผ้าไหมให้แก่สมาชิก พร้อมทั้งได้โปรดรับซื้อผ้าไหมที่สมาชิกทอขึ้นทุกปี

ภาพประกอบ 59 อาคารศูนย์เรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น และศูนย์หัตถกรรมพื้นบ้าน

ทุกปีพระองค์จะเสด็จมาแปรพระราชฐานประทับแรม ณ พระตำหนักภูพานราชนิเวศน์ จังหวัดสกลนคร เพื่อเป็นการออกตรวจติดตามเยี่ยมเยียนราษฎรให้ขวัญกำลังใจแก่สมาชิกกลุ่มศิลปอาชีพในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และพระองค์จัดให้มีการประกวดผ้าไหมระดับภาคแล้วทรงพระราชทานรางวัลให้แก่สมาชิกผู้มีผลงานดีเด่น และรับซื้อผ้าไหมจากสมาชิกโดยตรงสละพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ไปใช้ในกิจการนี้ประมาณค่ามิได้ เพื่อช่วยเหลือราษฎรของพระองค์ให้มีชีวิตความเป็นอยู่และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ซึ่งกลุ่มทอผ้าไหมกลุ่มนี้ได้รับพระราชทานความช่วยเหลือตลอดมา ทำให้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของราษฎรกลุ่มนี้ดีขึ้นทุกขณะ และในแต่ละปีสมาชิกกลุ่มทอผ้าไหมนาหว้าจะนำผ้าไหมเข้าประกวดในระดับภาค และได้รับพระราชทานรางวัลอยู่เสมอ นอกจากนั้นสมาชิกยังนำผ้าไหมขึ้นทูลเกล้าฯ ผากขายเป็นประจำทุกปี นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณอย่างล้นพ้นหาที่เปรียบมิได้ กลุ่มทอผ้าไหมของกลุ่มศิลปอาชีพพิเศษอำเภอนาหว้าแม้ได้จัดตั้งขึ้นแล้วก็ตาม แต่การดำเนินงาน การประสานงานระหว่างสมาชิกยังมีปัญหาอยู่มาก เนื่องจากสมาชิกอยู่คนละที่ อยู่ต่างหมู่บ้านต่างตำบล การทอผ้าไหมจึงอยู่ในลักษณะกระจัดกระจาย ต่างคนต่างทำ ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2539 พระครูศรีวิจิตร (พระมหาเพชร สุวิชาโน) ได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาสวัดธาตุประสิทธิ์ เจ้าอาวาสวัดธาตุประสิทธิ์องค์ปัจจุบัน คือ พระมหาสมิทธิวรปุณฺณ (เจ้าคณะอำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม) ซึ่งท่านมีความสนใจและพอมีความรู้ด้านนี้อยู่แล้ว จึงได้ฟื้นฟูขึ้นมา สรรหาผู้มีความรู้ ความชำนาญจากสมาชิกเดิมที่มีอยู่แล้ว ปรับปรุงส่วนที่ขาดตกบกพร่อง สະສາງສ່ວນທີ່ຍັງມີບັນຫາຢູ່ໂດຍໃຊ້ລັກ (5ສ.) ອຸນຸຍາດໃຫ້ນຳອຸປະກອນມາທອຜ້າໃນວັດຮວບຮວມ ສາມາດຕັ້ງເປັນກຸ່ມຕ່າງ ໆ ຂຶ້ນ ມີກຸ່ມທອຜ້າໄມ້ ກຸ່ມທອຜ້າຝ້າຍ ກຸ່ມທອຜ້າມຸກ ໃຫ້ກຳລັງໃຈແກ່ສາມາກ ໃນໂອກາດອື່ນໆ ໄດ້ຈັດສ້າງອາຄານເປັນສາລາດທີ່ທອຜ້າ ບຣຣຈຸກີໄດ້ປະມານ 30 ກີ້ ຕັ້ງຊື່ອາຄານນີ້ວ່າ “ສູນຍຸດສາມາກພັດທະນາພື້ນບ້ານອາເອນາຜ້າ” ແລະຍັງມີສູນຍຸດຈຳນ່າຍສິນຄ້າຜົນຜົນ ຈາກອາເອນາຜ້າ ມີຜ້າໄມ້ ຜ້າລາຍຍຸກມຸກ ຜ້າຝ້າຍ ຜ້າມັດຫມີ້ ຜ້າຂາວມ້າ ເຄື່ອງຈັກສາມ ກະຕິບຂ້າວ ຕະກຳ ທຸລະກິດຜົນຜົນເຄື່ອງດຸນຕຣີ ພິດ ແຄນ ໂທວດ ໃນແຕ່ລະເດືອນມີຜູ້ມາຈາກຕ່າງອາເອນ ຕາມຈາກຕ່າງຈັດມາແວະຂມສູນຍຸດພັດທະນາແຫ່ງນີ້ເປັນຈຳນວນຫຼາຍ ໂດຍເລືອກຢ່າງຍິ່ງໃນງານເທສກາລ ບຸນເດືອນສີຂອງດີນາຜ້າ ມີຜູ້ມາເຍີ້ມສູນຍຸດແຫ່ງນີ້ເພື່ອຊື້ສິນຄ້າໄປເປັນຈຳນວນຫຼາຍ ເປັນການສ້າງຮາຍໄດ້ ໃຫ້ກັບກອບກຳລັງຂອງກຸ່ມໄດ້ເປັນອ່າງດີ ແລະຄືໄດ້ວ່າສູນຍຸດແຫ່ງນີ້ເປັນແຫຼ່ງທ່ອງເຫຼີວຂອງອາເອນາຜ້າ ອີກດ້ວຍ ການທອຜ້າໄມ້ອາເອນາຜ້າ ຄືໄດ້ວ່າພື້ນຜູ້ ຮຸ່ງເຮືອງ ໃນສະໄໝພະກຸຣຸສຣີວິຈາກ ເປັນທີ່ຍອມຮັບ ຂອງຄົນທັງໄປໃນລະດັບຈັດ ລະດັບກຸ່ມ ແລະລະດັບປະເທດ

ภาพประกอบ 60 ศูนย์หัตถกรรมพื้นบ้านอำเภอนาหว้า เป็นที่ตั้งกลุ่มทอผ้าไหมกลุ่มแรกในมูลนิธิ ศิลปาชีพพิเศษ ในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ อยู่ภายในวัดธาตุ

ในปี พ.ศ. 2520 สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถท่านมีพระกระแสรับสั่งให้จัดตั้งกลุ่มทอผ้าไหมบ้านนาหว้าเป็น “มูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพพิเศษ ในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ” ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มทอผ้าไหมบ้านนาหว้า จังหวัดนครพนม , บ้านนาคุณใหญ่ จังหวัดนครพนม , บ้านท่าเรือ จังหวัดนครพนม , บ้านนางัว จังหวัดนครพนม , บ้านนาคอย จังหวัดนครพนม และบ้านโคกสะอาด อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม กลุ่มทอผ้าไหมบ้านเชียงเซา จังหวัดนครพนม , บ้านหนองนกทา อำเภอศรีสงคราม จังหวัดนครพนม ปัจจุบันมูลนิธิศิลปาชีพพิเศษ ในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ มีสมาชิกจำนวน 200 คน ประกอบด้วยกลุ่มทอผ้าไหมบ้านนาหว้า บ้านนาคุณใหญ่ บ้านนาคอย บ้านนางัว บ้านท่าเรือ และบ้านโคกสะอาด อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม เมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2541 สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถมีรับสั่งให้ท่านผู้หญิงจรุงจิตต์ ทีขะระ รองราชเลขาธิการ ได้ตั้งชื่อกลุ่มทอผ้าไหมอำเภอนาหว้า ชื่อ “กลุ่มทอผ้าไหมกลุ่มแรกของมูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพพิเศษในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ” ที่ได้ชื่อนี้เพราะอำเภอนาหว้าเป็นกลุ่มแรกของมูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพของประเทศไทย ทุกปีพระองค์จะเสด็จมาแปรพระราชฐานประทับแรม ณ พระตำหนักภูพานราชนิเวศน์ จังหวัดสกลนคร เพื่อเป็นการออกตรวจติดตามเยี่ยมเยียนราษฎรให้ขวัญกำลังใจ

แก่สมาชิกกลุ่มศิลปาชีพในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และพระองค์จัดให้มีการประกวดผ้าไหมระดับภาคแล้วทรงพระราชทานรางวัลให้แก่สมาชิกผู้มีผลงานดีเด่น และรับซื้อผ้าไหมจากสมาชิกโดยตรงสละพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ไปใช้ในกิจการนี้ประมาณค่ามิได้ เพื่อช่วยเหลือราษฎรของพระองค์ให้มีชีวิตความเป็นอยู่และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ซึ่งกลุ่มทอผ้าไหมกลุ่มนี้ได้รับพระราชทานความช่วยเหลือตลอดมา ทำให้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของราษฎรกลุ่มนี้ดีขึ้นทุกขณะ และในแต่ละปีสมาชิกกลุ่มทอผ้าไหมนาหว้าจะนำผ้าไหมเข้าประกวดในระดับภาค และได้รับพระราชทานรางวัลอยู่เสมอ นอกจากนั้นสมาชิกยังนำผ้าไหมขึ้นทูลเกล้าฯ ผูกถวายเป็นประจำทุกปี นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณอย่างล้นพ้นหาที่เปรียบมิได้ กลุ่มทอผ้าไหมของกลุ่มศิลปาชีพพิเศษอำเภอนาหว้าแม้ได้จัดตั้งขึ้นแล้วก็ตาม แต่การดำเนินงาน การประสานงานระหว่างสมาชิกยังมีปัญหาอยู่มาก เนื่องจากสมาชิกอยู่คนละที่ อยู่ต่างหมู่บ้านต่างตำบล การทอผ้าไหมจึงอยู่ในลักษณะกระจัดกระจาย ต่างคนต่างทำ ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2539 พระครูศรีวิจิตร (พระมหาเพชร สุวิชาโน) ได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาสวัดธาตุประสิทธิ์ เจ้าอาวาสวัดธาตุประสิทธิ์องค์ปัจจุบัน คือ พระมหาสมักร วรบุญโณ (เจ้าคณะอำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม) ซึ่งท่านมีความสนใจและพอมีความรู้ด้านนี้อยู่แล้ว จึงได้ฟื้นฟูขึ้นมา สรรหาผู้มีความรู้ ความชำนาญจากสมาชิกเดิมที่มีอยู่แล้ว ปรับปรุงส่วนที่ขาดตกบกพร่อง สະສາງສ່ວນທີ່ຍັງມີບັນຫາຢູ່ໂດຍໃຊ້ເລັກ (5ສ.) อนุญาตให้นำอุปกรณ์มาทอผ้าในวัดรวบรวมสมาชิกตั้งเป็นกลุ่มต่าง ๆ ขึ้น มีกลุ่มทอผ้าไหม กลุ่มทอผ้าฝ้าย กลุ่มทอผ้ามุก ให้กำลังใจแก่สมาชิกในโอกาสอันควร ได้จัดสร้างอาคารเป็นสถานที่ทอผ้า บรรจุได้ประมาณ 30 ที่ ตั้งชื่ออาคารนี้ว่า “ศูนย์ศิลปาชีพหัตถกรรมพื้นบ้านอำเภอนาหว้า” และยังมีศูนย์จำหน่ายสินค้าผลิตภัณฑ์จากชาวอำเภอนาหว้า มีผ้าไหม ผ้าลายยกมุก ผ้าฝ้าย ผ้ามัดหมี่ ผ้าขาม้า เครื่องจักสาน กระติบข้าว ตะกร้า ตลอดจนผลิตภัณฑ์เครื่องดนตรี พิณ แคน โหวด ในแต่ละเดือนมีผู้คนจากต่างอำเภอ คนจากต่างจังหวัดมาแวะชมศูนย์หัตถกรรมแห่งนี้เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในงานเทศกาลบุญเดือนสี่ของดีนาหว้า มีผู้มาเยี่ยมศูนย์แห่งนี้เพื่อซื้อสินค้าไปเป็นจำนวนมาก เป็นการสร้างรายได้ให้กับครอบครัวของกลุ่มได้เป็นอย่างดี และถือได้ว่าศูนย์แห่งนี้เป็นแหล่งท่องเที่ยวของอำเภอนาหว้าอีกด้วย การทอผ้าไหมอำเภอนาหว้า ถือได้ว่าฟื้นฟู รุ่งเรือง ในสมัยพระครูศรีวิจิตร เป็นที่ยอมรับของคนทั่วไปในระดับจังหวัด ระดับภาค และระดับประเทศ

พูน บุญ ทิโต ชเว

ภาพประกอบ 61 ภายในศูนย์หัตถกรรมพื้นบ้านอำเภอนาหว้า

2.5.3 พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านไทญ้อ วัดธาตุประสิทธิ์ ตั้งอยู่ภายในวัดธาตุประสิทธิ์ เป็นสถานที่จัดแสดงเรื่องราวเกี่ยวกับชุมชนชาวไทญ้อวัดธาตุประสิทธิ์ เช่น ข้าวของเครื่องใช้ เครื่องดนตรี เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย และคัมภีร์ใบลาน

ภาพประกอบ 62 พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านไทญ้อ วัดธาตุประสิทธิ์

2.6 ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของกลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อ
ในชุมชนไทญ้อบ้านโพน ตำบลโนนตาล อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครพนม

2.6.1 กลุ่มผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาบ้านกลาง กลุ่มผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา
บ้านกลาง ตั้งอยู่ที่ หมู่ 1 ตำบลโนนตาล อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครพนม พื้นที่บริเวณบ้านกลาง
ตำบลโนนตาล เป็นพื้นที่ที่มีบ่อดินเหนียวแห่งเดียวในจังหวัดนครพนม เป็นชุมชนผลิตเครื่องปั้นดินเผา
(ครก) เพื่อจัดจำหน่ายเป็นอาชีพเสริม การผลิตเครื่องปั้นดินเผานับเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่สืบทอด
ติดต่อกันมาประมาณ 150 ปี เริ่มมาตั้งแต่สมัยปู่ไห ปู่ไหเป็นชาวอุบลราชธานีได้อพยพมาอยู่ที่
บ้านกลาง และปู่ไหได้เริ่มก่อตั้งกลุ่มผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาบ้านกลางขึ้นตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2544
ตามนโยบายของรัฐบาลในสมัย ดร.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีคนที่ 23 ของไทย ที่ต้องการให้เกิด
สินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ขึ้น เพื่อสร้างรายได้ให้แก่คนในท้องถิ่น

2.6.2 วัดคามวาสี วัดคามวาสีตั้งอยู่เลขที่ 26 หมู่ 8 บ้านโพน ตำบลโนนตาล
อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครพนม ได้รับอนุญาตให้ตั้งวัด เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2434
ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ 26 มีนาคม 2513 การตั้งวัดคามวาสีครั้งแรกนั้น ตั้งอยู่
เหนือวัดขึ้นไปเล็กน้อย (บริเวณที่มีต้นโพธิ์ใหญ่ในปัจจุบัน) แต่เนื่องจากเป็นที่ลุ่ม เกิดน้ำท่วมขัง
ในฤดูฝนทำให้เดินทางไม่สะดวก ชาวบ้านจึงไปปรึกษาหารือกันเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว
จึงได้ย้ายที่ตั้งวัดมาอยู่ ณ ที่อยู่ปัจจุบัน โดยการนำของพระออบ บุษวะ พระกอ วราวัง
และพ่อเฒ่าแสงกิ สุวรรณมาโจ (ผู้ใหญ่บ้าน) พร้อมทั้งชาวบ้านโพนในสมัยนั้น

ภาพประกอบ 63 บริเวณวัดคามวาสี บ้านโพน ตำบลโนนตาล อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครพนม

ตัวอาคารเสนาสนะประกอบด้วยอุโบสถ กว้าง 5 เมตร ยาว 12 เมตร สร้างขึ้นเมื่อ
ปี พ.ศ. 2506 ศาลาการเปรียญกว้าง 12 เมตร ยาว 30 เมตร กุฏิสงฆ์ และหอกลอง 1 หลัง ปูชนีย
วัตถุ มีพระประธานอุโบสถ ชาวบ้านเรียกว่า พระพุทธประทับ หล่อด้วยทองสัมฤทธิ์ลงรักปิดทอง
ขนาดหน้าตัก กว้าง 1 เมตร ยาว 20 เมตร สูง 2 เมตร 20 เซนติเมตร ซึ่งบรรจุสารีริกธาตุ
ไว้ในพระเศียรของพระพุทธประทับ

ภาพประกอบ 64 บริเวณภายในโบสถ์วัดคามาวาสี

2.6.3 วัดพระธาตุโนนตาล วัดพระธาตุโนนตาล ตั้งอยู่ที่บ้านธาตุหมู่ที่ 9 ต.โนนตาล อ.ท่าอุเทน จ.นครพนม เป็นหมู่บ้านเก่าแก่ที่มีองค์พระธาตุเป็นสัญลักษณ์ของหมู่บ้าน สำหรับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของบ้านธาตุหมู่ 9 ต.โนนตาล อ.ท่าอุเทน จ.นครพนม มีดังนี้ เมื่อปี พ.ศ. 2404 ขุนหลวงปากดี ขุนหลวงเพชร พ่อเฒ่าพวย พ่อเฒ่าอินทร์ พ่อเฒ่ามือลาย ได้อพยพออกจากเมืองท่าอุเทน มาตั้งถิ่นฐานทำการเกษตรอยู่ติดกับหนองนางแก้งในปัจจุบัน (ชาวบ้าน เรียกหนองอีแก้ง) ทั้งหมดมี 6 ครอบครัว ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2420 ชาวบ้านได้ค้นพบ วัตถุโบราณ คือเจดีย์เก่าแก่ขนาดเล็กที่มีป่าไม้ล้อมรอบ โดยไม่ทราบที่มาว่าใครเป็นผู้สร้างพ่อเฒ่าอั้ง ได้เป็นผู้ริเริ่มชักชวนชาวบ้านสร้างองค์เจดีย์เพิ่มเติมจากของเก่าให้มีขนาดใหญ่ขึ้น ใช้เวลาก่อสร้าง ประมาณ 1 ปี แต่ยังไม่แล้วเสร็จ พ่อเฒ่าอั้งได้หนีหายไปชาวบ้านจึงได้ขนานนามว่าบ้านธาตุ และตั้งเป็นชื่อของหมู่บ้านตั้งแต่นั้นมา ต่อมาเมื่อปี พ.ศ.2480 หลวงพ่อผง หลวงพ่อบน หลวงพ่อ ภูสามเณร ญาติโยม และชาวบ้านทั้งในบ้านธาตุและหมู่บ้านใกล้เคียงได้พร้อมใจกันบูรณะก่อสร้าง เจดีย์พระธาตุต่อ และสร้างพระอุโบสถเพิ่มเติมจนแล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2486 โดยขนาดองค์พระธาตุ มีความสูง 36 เมตร ฐานองค์พระธาตุกว้างด้านละ 7 เมตร 50 เซนติเมตร ในปี พ.ศ. 2536 เจ้าอธิการ อำนวย อุตตโม เจ้าคณะตำบลโนนตาล เขต 2 และพระคันธี กตปุญโญ ได้นำนิมิตยอดพระธาตุ มาเปลี่ยนแทนยอดพระธาตุเดิมที่ชำรุดผุพังเนื่องจากกาลเวลาโดยมีพิธียกยอดฉัตรขึ้นสู่ยอดพระธาตุ ในวันเสาร์ที่ 27 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2536 ขึ้น 7 ค่ำ เดือน 4 ปีระกา เวลา 10.09 น. (องค์การบริหาร ส่วนตำบลโนนตาล, 2561: สัมภาษณ์)

ที่มา : เทศบาลตำบลโนนตาล อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม

ภาพประกอบ 65 งานนมัสการพระธาตุโนนตาล

2.7 ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของกลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อ
ในชุมชนไทญ้อตำบลดงเย็น อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร

2.7.1 สำนักสงฆ์ทำวังน้ำบ่อหนอง สำนักสงฆ์ทำวังน้ำบ่อหนอง ตั้งอยู่ ณ บ้านดงเย็น
ตำบลดงเย็น อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร สำนักสงฆ์ทำวังน้ำบ่อ(หนองอ้อ) เป็นที่จำพรรษา
และศึกษาธรรมของพระครูสุทธิศิริคุณ เจ้าคณะตำบลดงเย็น สถานที่ตั้งอยู่ ณ บ้านดงเย็น
ตำบลดงเย็น อำเภอเมืองมุกดาหาร จังหวัดมุกดาหาร พร้อมกันนี้สำนักสงฆ์ทำวังน้ำบ่อหนองอ้อ
ยังมีสิ่งอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก สามารถถ่ายภาพดูลิงให้อาหารลิงได้

พูน ปณ ภิโต ชีเว

ที่มา : เทศบาลตำบลดงเย็น อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร

ภาพประกอบ 66 บริเวณสำนักสงฆ์ทำวังน้ำป่อหนอง

2.7.2 วัดภูถ้ำธรรมมาศ วัดภูถ้ำธรรมมาศ ตั้งอยู่ ณ บ้านโพธิ์สว่าง ตำบลดงเย็น อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร เป็นสำนักสงฆ์และเป็นแหล่งท่องเที่ยววิถีชุมชนธรรมชาติ มีพระธาตุที่บรรจุพระสารีริกธาตุ ตั้งอยู่บนภูเขาอย่างสง่างาม พร้อมมีจุดชมวิวยุทธมชาติ

ภาพประกอบ 67 การเดินทางไปยังวัดภูถ้ำธรรมมาศนั้นต้องขับรถขึ้นเขาซึ่งเป็นถนนคอนกรีต คนที่ไม่ชินเส้นทางต้องขับด้วยความระมัดระวัง ใช้เกียร์ต่ำ และใช้ความเร็วต่ำ

2.7.4 พิพิธภัณฑสถานศิลปวัฒนธรรมเผ่าญ้อ - ภูเก็ต พิพิธภัณฑสถานศิลปวัฒนธรรมเผ่าญ้อ - ภูเก็ต ตั้งอยู่ที่ บ้านโพนสว่าง ตำบลดงเย็น อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร (ลานวัฒนธรรม) ซึ่งการเดินทาง ไปยังพิพิธภัณฑสถานศิลปวัฒนธรรมเผ่าญ้อ ภูไท นั้น รถสามารถสัญจรไปมาได้ แต่สภาพถนนไม่ค่อยดี เพราะเป็นถนนลูกรัง

ภาพประกอบ 68 พิพิธภัณฑสถานศิลปวัฒนธรรมเผ่าญ้อ - ภูเก็ต

ภาพประกอบ 69 บรรยากาศภายในพิพิธภัณฑสถานศิลปวัฒนธรรมเผ่าญ้อ - ภูเก็ต

งานคุณลานสู่ขวัญข้าว ชาวเผ่าย้อ - ภูไทลาวอีสาน จัด ณ พิพิธภัณฑสถาน
 ศิลปวัฒนธรรมเผ่าย้อ - ภูไท ตำบลดงเย็น อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร สำหรับประเพณี
 บุญคุณลานหรือการสู่ขวัญข้าวของชาวอีสานนั้น คำว่า “คุณลาน” หมายถึง สถานที่กว้าง ๆ
 ที่ใช้สำหรับนวดข้าว ซึ่งชาวบ้านจะนำข้าวที่นวดแล้ววางกองกันไว้ให้สูง สำหรับประเพณีบุญคุณลาน
 นั้นจะจัดขึ้นในเดือนยี่ตามปฏิทินอีสานเป็นประจำทุกปี เรียกอีกอย่างหนึ่งว่างาน “บุญเดือนยี่”
 ซึ่งการทำบุญคุณลานของแต่ละพื้นที่จะไม่พร้อมกัน ขึ้นอยู่กับการเก็บเกี่ยวข้าวว่าจะเสร็จเมื่อไหร่
 ซึ่งวันที่จะขนข้าวขึ้นเล้าจะเป็นวันทำบุญคุณลาน ก่อนที่จะนวดข้าวนั้นชาวบ้านจะทำพิธีอัญเชิญ
 พระแม่ธรณีออกจากลานเสียก่อน และบอกกล่าวแก่พระแม่โพสพ โดยมี เครื่องประกอบพิธีกรรม
 เช่น ใบคูณ ใบยอ ยาสูบ เขาควยหรือเขาวัว หมาก ไข่ ดอกไม้ ธูปเทียน เป็นต้น จากนั้นชาวบ้าน
 จะบรรจุเครื่องประกอบพิธีกรรมนั้นลงในกระต๊อบข้าว (ยกเว้นน้ำ และเขาควย) ซึ่งเรียกว่า
 “ขวัญข้าว” จากนั้นจะนำเครื่องประกอบพิธีบางส่วนไปวางไว้ที่หน้ากองข้าว เสร็จแล้วเจ้าของนา
 จะตั้งจิตอธิษฐาน หลังอธิษฐานเสร็จแล้วจะเป็นพิธีดึงเอามัดข้าวที่ฐานกองข้าวออกมา นวด จากนั้น
 จึงนำเอาฟ่อนฟางข้าวที่นวดแล้วมาห่อหุ้มกองข้าวมัดให้ติดกัน เอาไม้คันทลาวเสียบฟาง เอาตาแหลว
 ผูกติดมัดข้าวที่เกี่ยวมาจากนาตาแฮกเข้าไปด้วย แล้วนำไปปักไว้ที่กองข้าวเป็นอันเสร็จพิธี จากนั้นจึง
 ลงมือนวดข้าวทั้งลอม เมื่อนวดเสร็จก็ทำกองข้าวให้เป็นกองสูงสวยงาม เพื่อจะประกอบพิธีบายศรี
 สู่ขวัญให้แก่ข้าว โดยเอาต้นกล้วย ต้นอ้อย และตาแหลวไปปักไว้ข้างกองข้าวทั้ง 4 มุม นำตาแหลว
 และขวัญข้าวไปวางไว้ที่ยอดกองข้าวพันด้วยด้ายสายสิญจน์รอบกองข้าวแล้วโยนมายังพระพุทธรูป
 เมื่อถึงวันงานจะเป็นการบอกกล่าวแก่ญาติพี่น้องให้มาร่วมทำบุญ นิมนต์พระสงฆ์มาเจริญ
 พระพุทธมนต์ เสร็จแล้วจะถวายภัตตาหารแก่พระสงฆ์ พระสงฆ์อนุโมทนาประพรมน้ำมนต์
 นำพระพุทธรูปไปรดกองข้าว วัว ควย เมื่อเสร็จพิธีทางพระสงฆ์แล้วจะเป็นการประกอบพิธีบายศรี
 สู่ขวัญให้แก่ข้าว ซึ่งจะทำที่ลานนาหรือที่ลานบ้านก็ได้แล้วแต่ความสะดวก หลังสู่ขวัญข้าวเสร็จแล้ว
 จะเป็นการขนข้าวขึ้นยุ้งฉาง ก่อนขนขึ้นยุ้งฉางเจ้าของข้าวจะต้องไปเก็บเอาใบคูณ และใบยอเสียบไว้ที่
 เสายุ้งข้าวทุกเสา ซึ่งถือเป็นเคล็ดว่าขอให้ค้าคุณ ยิ่ง ๆ ขึ้นไป ขึ้นตอนสุดท้ายคือการอัญเชิญขวัญข้าว
 และพระแม่โพสพขึ้นไปยังเล้าข้าว

พูน ปณ ทิโต ชเว

ภาพประกอบ 70 บรรยากาศภายในงานคุณลานสู่ขวัญข้าวชาวเผ่าฮ้อ - ภูไทลาวอีสาน

จากข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการท่องเที่ยวของกลุ่มไทญ้อภาคอีสานตอนบน ประวัติความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อในเขตพื้นที่วิจัย รวมถึงข้อมูลด้านภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม และสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของกลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อในเขตพื้นที่วิจัย ทำให้ได้รูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนไทญ้อ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจภาคอีสานตอนบน ดังนี้

1. ในพื้นที่จังหวัดสกลนคร

1.1 ชุมชนชาวไทญ้อบริเวณวัดพระธาตุเชิงชุมวรวิหาร เป็นพื้นที่ที่มีจุดเด่นทางวัฒนธรรม คือ เป็นชุมชนชาวไทญ้อที่เก่าแก่ที่สุดแห่งหนึ่งในจังหวัดสกลนคร มีสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจและมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาวไทญ้อมากมายหลายแห่ง ซึ่งประกอบด้วยรูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนไทญ้อ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจในภาคอีสานตอนบน ใน 3 รูปแบบ ดังนี้

รูปแบบที่ 1 การท่องเที่ยวตามแหล่งธรรมชาติ ได้แก่ การเที่ยวชมแม่น้ำหนองหาร ซึ่งเป็นทะเลสาบน้ำจืดที่ใช้หล่อเลี้ยงชาวจังหวัดสกลนครมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และทางเทศบาลนครสกลนครได้มีการปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณหนองหารเอาไว้รองรับนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมความสวยงามของธรรมชาติ

รูปแบบที่ 2 การท่องเที่ยวตามแหล่งวัฒนธรรม ได้แก่ การท่องเที่ยวเพื่อกราบสักการะหลวงพ่อพระองค์แสน และนมัสการองค์พระธาตุเชิงชุมวรวิหาร ณ วัดพระธาตุเชิงชุมวรวิหาร ซึ่งเป็นที่ประดิษฐานองค์หลวงพ่อพระองค์แสน สิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองของชาวจังหวัดสกลนคร ซึ่งพระธาตุเชิงชุมเป็นปูชนียสถานที่มีความเก่าแก่ สร้างขึ้นตั้งแต่ครั้งอาณาจักรขอมรุ่งเรืองในช่วงพุทธศตวรรษที่ 15 - 16 สำหรับหลวงพ่อพระองค์แสน เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัยสมัยเชียงแสนเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองประจำจังหวัดสกลนคร มีอายุกว่า 700 ปี ซึ่งปัจจุบันเป็นสถานที่ที่จัดว่าเป็น Land Mark ที่สำคัญอีกที่หนึ่งในจังหวัดสกลนคร และในทุก ๆ วันจะมีกรู๊ปทัวร์จากทั่วประเทศเข้ามาเยี่ยมชม และสักการะนมัสการองค์พระธาตุเชิงชุมวรวิหารอย่างไม่ขาดสาย

ประเพณีแห่ปราสาทผึ้งและการแข่งขันเรือยาวชิงถ้วยพระราชทาน ซึ่งจะจัดในช่วง ฮีตเดือนสิบเอ็ด หรือวันขึ้น 15 ค่ำ เดือนสิบเอ็ด ของทุกปี ซึ่งในคืนวันงานแห่ปราสาทผึ้งมีการจัดแสดงขบวนแห่ปราสาทผึ้ง ซึ่งไม่ใช่เพียงแค่การแห่เทียนพรรษาเท่านั้น ซึ่งภายในขบวนแห่ยังมีการจัดแสดงพานบายศรี การแสดงเกี่ยวกับประเพณีโบราณของชาวอีสาน เช่น รำมวยโบราณ ฟ้อนผู้ไท การแสดงฟ้อนรำของกลุ่มชาติพันธุ์ทุกกลุ่มในจังหวัดสกลนคร เป็นต้น และการแข่งขันเรือยาวชิงถ้วยพระราชทาน ณ บริเวณแม่น้ำหนองหารด้านหลังสวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ (สระพังทอง) ซึ่งทางเทศบาลนครสกลนครได้เข้ามาให้การสนับสนุน เพราะเป็นงานเทศกาลประจำจังหวัดสกลนครที่มีชื่อเสียง

รูปแบบที่ 3 การท่องเที่ยวตามความสนใจพิเศษ ได้แก่ การท่องเที่ยวออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ ณ สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ (สระพังทอง) และสวนสมเด็จพระเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงสงขลานครินทร์ (สวนแม่-สวนลูก) ซึ่งเป็นสถานที่ออกกำลังกาย เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของชาวสกลนครที่สามารถนำมาต่อยอดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และสามารถนำมาต่อยอดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ ซึ่งสวนแม่ สวนลูกนี้อยู่ในความดูแลของทางเทศบาลนครสกลนคร เพราะสร้างจากงบประมาณประจำจังหวัดสกลนคร

ถนนคนเดินผ้าคราม (ย่านเมืองเก่าสกล ถนนผ้าคราม) ซึ่งเป็นย่านการค้า มีการจัดจำหน่ายสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ที่ผลิตจากผ้าฝ้ายย้อมครามของเหล่าบรรดาผู้ประกอบการผ้าฝ้ายย้อมครามในเขตจังหวัดสกลนคร ในวันเสาร์ อาทิตย์ และวันสำคัญทางศาสนา ในช่วงเวลา 14.00 - 21.00 นาฬิกา ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สร้างงาน สร้างรายได้ให้แก่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้ผลิตผ้าฝ้ายย้อมครามและผู้ประกอบการหน้าใหม่ที่นับวันยังมีเพิ่มมากยิ่งขึ้น สถานที่แห่งนี้ได้รับการสนับสนุนจากทางภาครัฐและภาคเอกชนทุกภาคส่วนในจังหวัดสกลนคร

1.2 ชุมชนชาวไทยอุ้ยบ้านท่าวัดเหนือ หมู่ 3 และบ้านท่าวัดใต้ หมู่ 9 ตำบลเหล่าปอแดง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร เป็นพื้นที่ที่ได้รับเลือกให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ของจังหวัดสกลนคร มีสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจและมีความสำคัญ ๆ มากมายหลายแห่งที่มีความเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม ประเพณีและภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาวไทยภูมิต่างหลายแห่ง ซึ่งประกอบด้วยรูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนไทยเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจในภาคอีสานตอนบน ใน 3 รูปแบบ ดังนี้

รูปแบบที่ 1 การท่องเที่ยวตามแหล่งธรรมชาติ ได้แก่ ภายในชุมชนชาวไทยภูมิต่างบ้านท่าวัดเหนือ หมู่ 3 มีวัดมหาพรหมโพธิราช เหมาะสำหรับท่านที่ต้องการสัมผัสกับธรรมชาติอันแสนงดงามของบรรยากาศหนองหารทั้งช่วงเช้าและช่วงเย็น ในช่วงเช้าเมื่อนั่งเรือชมวิทิวทัศน์หนองหารแล้ว นักท่องเที่ยวจะได้เห็นความหลากหลายของพืช และสัตว์น้ำ ๆ ชนิดรวมทั้งได้ชมวิถีชีวิตความเป็นอยู่ สัมผัสกับอาชีพเกษตรกรรม การทำประมงของชาวบ้านที่สืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน ตลอดจนได้พบเห็นตอนกลางน้ำหนองหาร สำหรับท่านที่สนใจปรากฏการณ์ทางธรณีวิทยา ท่านจะได้สัมผัสกับผลพวงของหลุมยุบที่เริ่มก่อตัวตั้งแต่ยุคเมโสโซอิก (ยุคเมโสโซอิก Mesozoic era เริ่มเกิดขึ้นเมื่อประมาณ 230 ล้านปีมาแล้ว)

รูปแบบที่ 2 การท่องเที่ยวตามแหล่งวัฒนธรรม ได้แก่ ภายในชุมชนชาวไทยภูมิต่างบ้านท่าวัดเหนือ หมู่ 3 นั้น มีวัดมหาพรหมโพธิราชหรือวัดเหนือ ซึ่งเป็นวัดประจำชุมชนไทยภูมิต่างบ้านท่าวัดเหนือ เป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้านท่าวัดเหนือ ที่วัดมหาพรหมโพธิราชมีพระธาตุมหาพรหม มีพระพุทธรูปหินศิลปะทวารวดี มีหอพระหลวงปู่สอนสังข์ศักดิ์สิทธิ์ประจำหมู่บ้าน วัดแห่งนี้เป็นแหล่งค้นพบโบราณวัตถุ เช่น หม้อ ไห ถ้วย บาตร ดินเผา พระพุทธรูปที่มีอายุ 3,300 - 5,500 ปี ปัจจุบันโบราณวัตถุเหล่านี้เก็บไว้ที่พิพิธภัณฑสถานวัดมหาโพธิราช พิพิธภัณฑสถานวัดมหาโพธิราชเป็นอาคารไม้ 2 ชั้น เก็บรักษาวัตถุโบราณ และมีตู้กระจกบรรจุโครงกระดูกมนุษย์โบราณอายุประมาณ 4,000 - 5,000 ปี มีฟอสซิลไม้กลายเป็นหินอายุประมาณ 1,000 ปี ยังมีเครื่องใช้ในบ้านที่ชาวบ้านบริจาคให้วัด ได้แก่ กะโหลก (เครื่องครัวสมัยโบราณ)

ส่วนที่บ้านท่าวัดใต้ หมู่ 9 ภายในวัดมีพิพิธภัณฑสถานวัดกลางศรีเชียงใหม่ซึ่งบริเวณวัดเป็นแหล่งโบราณคดีอายุกว่า 3,000 ปี จุดค้นพบโบราณวัตถุมากมายหลายประเภท เช่น เครื่องปั้นดินเผา เครื่องมือโลหะ หอก ดาบ ขวาน มีด เป็นต้น

รูปแบบที่ 3 การท่องเที่ยวตามความสนใจพิเศษ ได้แก่ การท่องเที่ยวภายในชุมชนชาวไทยภูมิต่างบ้านท่าวัดเหนือ หมู่ 3 ที่วัดมหาพรหมโพธิราช นอกจากจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวตามแหล่งธรรมชาติแล้วยังมี Homestay บ้านท่าวัด สำหรับให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาพักเพื่อสัมผัสธรรมชาติ และสัมผัสอากาศอันแสนบริสุทธิ์ ผู้มาเข้าพักจะได้รับการต้อนรับอันแสนอบอุ่นจากชาวชุมชนบ้านท่าวัดเหนือ โฮมสเตย์บ้านท่าวัดจัดอยู่ในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นการจัดการกิจกรรมนำเที่ยวตามความต้องการของนักท่องเที่ยว

ส่วนที่บ้านท่าวัดใต้ หมู่ 9 มีการจำหน่ายสินค้า ผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาวไทยอุ้ยบ้านท่าวัด ซึ่งท่านสามารถเลือกซื้อสินค้าพื้นเมืองและของฝาก ของที่ระลึก เช่น กล้วยฉาบ ขนมดอกจอก ผ้าทอ ผ้าขาวม้า กระติบข้าว เสื่อพับ ผลิตภัณฑ์เสื่อกก และผลิตภัณฑ์แปรรูปจากปลาชนิดต่าง ๆ

1.3 ชุมชนชาวไทยอุ้ยวัดสะพานศรี เป็นชุมชนชาวไทยอุ้ยเก่าแก่อีกแห่งหนึ่งในจังหวัดสกลนคร ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่ยังคงรักษาความเป็นชุมชนเก่า ยังคงรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี ซึ่งประกอบด้วยรูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนชาวไทยอุ้ย เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจในภาคอีสานตอนบน ใน 2 รูปแบบ คือ

รูปแบบที่ 1 การท่องเที่ยวตามแหล่งวัฒนธรรม คือ มีวัดสะพานศรี ซึ่งภายในวัดสะพานศรี มีโบราณวัตถุและของมีค่าที่สำคัญดังนี้ 1. ศิลาจารึกความเป็นมาของวัดและชุมชน ซึ่งบรรจุไว้ที่ฐานพระประธานในอุโบสถ 2. พระพุทธรูปโบราณเงินปางสดุ้งมาร 3. พระบรมสารีริกธาตุจากประเทศศรีลังกา 4. ตอต้นไม้ตะเคียนทอง อายุ 200 ปี 5. พระธาตุศรีบุญญารักษ์ ซึ่งเป็นเจดีย์สูง 19 เมตร ก่ออิฐถือปูนสร้างครอบวัตถุโบราณ วัตถุมงคล แก้วแหวน เงิน ทอง ของชุมชนเผ่าย้อ และที่วัดสะพานศรีมีงานเทศกาลไหว้พระธาตุศรีบุญญารักษ์ ถวายสักการะ หลวงพ่อศักดิ์สิทธิ์ทันใจ ซึ่งจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี และมีการทำเทียนพรรษาเพื่อเข้าร่วมงานประเพณีแห่ปราสาทผึ้งของจังหวัดสกลนครเป็นประจำทุกปี

รูปแบบที่ 2 การท่องเที่ยวตามความสนใจพิเศษ ได้แก่ การท่องเที่ยวทัศนศึกษา อนุรักษ์ชาติ และท่องเที่ยวเพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของชาวไทยอุ้ยในพื้นที่

2. ในพื้นที่จังหวัดนครพนม

2.1. ชุมชนชาวไทยอุ้ยบริเวณวัดพระธาตุท่าอุเทน เป็นพื้นที่ที่มีชาวไทยอุ้ยอาศัยอยู่มากที่สุด มีอาคารสถาปัตยกรรมบ้านเรือนเก่า และที่แห่งนี้อาจถือว่าเป็นเมืองหลวงของชาวไทยอุ้ยในจังหวัดนครพนมและเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ กล่าวคือ เป็นสถานที่อพยพและตั้งถิ่นฐานของชาวไทยอุ้ยในอดีต ภายในตำบลท่าอุเทน อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม ซึ่งประกอบด้วยรูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนชาวไทยอุ้ย เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจภาคอีสานตอนบน ในรูปแบบของการท่องเที่ยวตามแหล่งวัฒนธรรม คือ มีวัดพระธาตุท่าอุเทน วัดพระธาตุท่าอุเทนนั้น เป็นวัดประจำอำเภอท่าอุเทน มีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม สภาพแวดล้อมธรรมชาติในชุมชนและถือเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวไทยอุ้ยในจังหวัดนครพนม และพี่น้องชาวไทยอุ้ยในประเทศลาว ภายในวัดพระธาตุท่าอุเทนได้บรรจุพระพุทธรูปสำคัญที่สำคัญ ภายในวัดมีศูนย์ข้อมูลย่านชุมชนเก่าท่าอุเทน ซึ่งเป็นสถานที่จัดแสดงประวัติความเป็นมาของอำเภอท่าอุเทน แสดงประวัติความเป็นมาของการสร้างวัดพระธาตุท่าอุเทนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 4 (หลังงานนมัสการพระธาตุพนม) จะมีงานสมโภชนมัสการ

พระธาตุทำอุเทนซึ่งจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี ชาวอำเภอทำอุเทนถือว่างานนมัสการองค์พระธาตุทำอุเทนมีความสำคัญมาก จะเห็นได้ว่าชุมชนชาวไทญ้อบริเวณวัดพระธาตุทำอุเทนมีศักยภาพสามารถจัดการท่องเที่ยวในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้

2.2 ชุมชนชาวไทญ้อบ้านโพน เป็นชุมชนชาวไทญ้อที่มีประชากรชาวไทญ้ออาศัยอยู่มากที่สุดเป็นอันดับ 2 ในจังหวัดนครพนม และเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งประกอบด้วยรูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนไทญ้อ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจในภาคอีสานตอนบน ใน 2 รูปแบบ ดังนี้

รูปแบบที่ 1 การท่องเที่ยวตามแหล่งวัฒนธรรม ได้แก่ มีวัดคามวาสีเป็นศูนย์รวมจิตใจและเป็นวัดที่ชาวไทญ้อใช้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา วัดคามวาสีได้ถูกจัดให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีวัดพระธาตุโนนตาลที่มีองค์พระธาตุเป็นสัญลักษณ์ของหมู่บ้าน มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาอย่างยาวนาน และบริเวณภายในอุโบสถวัดคามวาสีเป็นอุโบสถไม้ที่สวยงาม

การท่องเที่ยวกลุ่มทอผ้าพื้นเมืองบ้านโพน กลุ่มผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาบ้านกลาง หมู่ 1 ตำบลโนนตาล อำเภอทำอุเทน จังหวัดนครพนม เป็นพื้นที่ที่มีปอดดินเหนียวแห่งเดียวในจังหวัดนครพนม เป็นชุมชนผลิตเครื่องปั้นดินเผา (ครก) ซึ่งนับเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่สืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่นประมาณ 150 ปี

รูปแบบที่ 2 การท่องเที่ยวตามความสนใจพิเศษ ได้แก่ การท่องเที่ยวทัศนศึกษาดูธรรมชาติ และท่องเที่ยวเพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของชาวไทญ้อในพื้นที่

2.3 ชุมชนชาวไทญ้อวัดธาตุประสิทธิ์ซึ่งประกอบด้วยรูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนไทญ้อ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจในภาคอีสานตอนบน ใน 2 รูปแบบ ดังนี้

รูปแบบที่ 1 การท่องเที่ยวตามแหล่งวัฒนธรรม ได้แก่ สถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญคือวัดธาตุประสิทธิ์ สำหรับวัดธาตุประสิทธิ์นั้นจัดเป็นวัดประจำตำบลและถือเป็น Landmark ของตำบลนาหว้า เป็นวัดในสังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย สร้างขึ้นพร้อมกับการสร้างบ้านนาหว้าเมื่อครั้งที่ไทญ้อจากเมืองปูลึง อพยพมาหาทำเลเพื่อสร้างบ้านเมือง จนมาพบทำเลบริเวณบ้านนาหว้าในปัจจุบัน การท่องเที่ยวในวัดธาตุประสิทธิ์มีมีคชุเทศก์น้อยไว้คอยเป็นไกด์นำเที่ยว ภายในวัดธาตุประสิทธิ์ได้บรรจุพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า และดินจากสังเวชนียสถานทั้ง 4 แห่ง

ภายในวัดธาตุประสิทธิ์ยังมี ศูนย์หัตถกรรมพื้นบ้านอำเภอนาหว้า และเป็นที่ตั้งของกลุ่มทอไหมกลุ่มแรกในมูลนิธิศิลปาชีพพิเศษ ในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ ซึ่งเป็นที่รวบรวมผลิตภัณฑ์หัตถกรรมพื้นบ้านกลุ่มทอผ้าไหม เป็นศูนย์กลางการผลิตผลิตภัณฑ์ผ้าไหม และมีพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านไทญ้อเป็นสถานที่จัดแสดงเรื่องราวเกี่ยวกับชุมชนชาวไทญ้อวัดธาตุประสิทธิ์

รูปแบบที่ 2 การท่องเที่ยวตามความสนใจพิเศษ ได้แก่ การท่องเที่ยวทัศนศึกษา
 คุรุธรรมชาติ และท่องเที่ยวเพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของชาวไทลื้อในพื้นที่

3. ในพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร

3.1 ชุมชนชาวไทลื้อ ตำบลดงเย็น อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร เป็นชุมชนชาวไทลื้อ
 ที่มีประชากรชาวไทลื้ออาศัยอยู่มากที่สุดในจังหวัดมุกดาหาร และอาจกล่าวได้ว่าที่ตำบลดงเย็นแห่งนี้
 เป็นเมืองหลวงของชาวไทลื้อในจังหวัดมุกดาหารเลยทีเดียว สำหรับชุมชนชาวไทลื้อ ตำบลดงเย็น
 ซึ่งประกอบด้วยรูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนไทลื้อ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจในภาคอีสาน
 ตอนบน ใน 3 รูปแบบ ดังนี้

รูปแบบที่ 1 การท่องเที่ยวตามแหล่งธรรมชาติ ได้แก่ สำนักสงฆ์ท่าวังน้ำบ่อหนองอ้อ
 มีลิงอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก นักท่องเที่ยวสามารถถ่ายภาพดูลิงและให้อาหารลิงได้

รูปแบบที่ 2 การท่องเที่ยวตามแหล่งวัฒนธรรม ได้แก่ มีสถานที่ท่องเที่ยว
 ประจำตำบล คือ สำนักสงฆ์ท่าวังน้ำบ่อหนองอ้อ เป็นที่จำพรรษาและศึกษาธรรม ของพระครูสุทธิศิริ
 คุณ เจ้าคณะตำบลดงเย็น ตั้งอยู่ ณ บ้านดงเย็น ตำบลดงเย็น อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร

มีวัดป่าทรงธรรม ตั้งอยู่ ณ บ้านสามชั่ว ตำบลดงเย็น อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร
 มีวัดถ้ำธรรมมาศ มีพิพิธภัณฑ์ศิลปวัฒนธรรมเผ่าลื้อ - ภูไท ซึ่งตั้งอยู่ที่บ้านโพนสว่าง ตำบลดงเย็น
 อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร มีงานคุณลานสู่ขวัญข้าวชาวเผ่าลื้อ - ภูไทลาวอีสาน จัด ณ พิพิธภัณฑ์
 ศิลปวัฒนธรรมเผ่าลื้อ - ภูไท ตำบลดงเย็น อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร เป็นประจำทุกปี
 จะเห็นได้ว่าชุมชนชาวไทลื้อตำบลดงเย็น อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร สามารถจัดการท่องเที่ยว
 ในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและจัดการท่องเที่ยวในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้

รูปแบบที่ 3 การท่องเที่ยวตามความสนใจพิเศษ ได้แก่ การท่องเที่ยวทัศนศึกษา
 คุรุธรรมชาติบริเวณวัดป่าทรงธรรม สำนักสงฆ์ท่าวังน้ำบ่อหนองอ้อ การทัศนศึกษาเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์
 ศิลปวัฒนธรรมเผ่าลื้อ - ภูไท ซึ่งตั้งอยู่ที่ บ้านโพนสว่าง ตำบลดงเย็น อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร
 (ลานวัฒนธรรม) การทัศนศึกษาเยี่ยมชมงานคุณลานสู่ขวัญข้าว ชาวเผ่าลื้อ - ภูไทลาวอีสาน
 จัด ณ. พิพิธภัณฑ์ศิลปวัฒนธรรมเผ่าลื้อ - ภูไท ตำบลดงเย็น อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร
 สำหรับประเพณีบุญคุณลานนั้น จะจัดขึ้นในเดือนยี่ตามปฏิทินอีสานเป็นประจำทุกปี

จากข้อมูลดังกล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยขอเสนอรูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชน
 ไทลื้อ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจภาคอีสานตอนบน ในรูปแบบตาราง ซึ่งสามารถสรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 4 สรุปรูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนไทยอู๋ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจในภาคอีสานตอนบนในแต่ละพื้นที่

รูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจของกลุ่มไทยอู๋	รูปแบบที่ 1 การท่องเที่ยวตามแหล่งธรรมชาติ	รูปแบบที่ 2 การท่องเที่ยวตามแหล่งวัฒนธรรม	รูปแบบที่ 3 การท่องเที่ยวตามความสนใจพิเศษ
<p>สกลนคร</p> <p>-ชุมชนชาวไทยอู๋บริเวณวัดพระธาตุเชิงชุมวรวิหาร เป็นพื้นที่ที่มีจุดเด่นทางวัฒนธรรม คือ เป็นชุมชนชาวไทยอู๋ที่เก่าแก่ที่สุดแห่งหนึ่งในจังหวัดสกลนคร มีสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจและมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาวไทยอู๋มากมายหลายแห่ง</p>	<p>-การท่องเที่ยวชมแม่น้ำหนองหาร ทะเลสาบน้ำจืดที่ใช้หล่อเลี้ยงชีวิต ชาว จังหวัดสกลนครมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และทางเทศบาลนครสกลนคร ได้ปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณหนองหารเอาไว้ เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชมความสวยงามของธรรมชาติ</p>	<p>-การท่องเที่ยวกราบนมัสการหลวงพ่อบุญรอดและองค์พระธาตุเชิงชุม ณ. วัดพระธาตุเชิงชุมวรวิหาร ซึ่งเป็นที่ประดิษฐานองค์หลวงพ่อบุญรอดและสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองของชาวจังหวัดสกลนคร สร้างขึ้นตั้งแต่ครั้งอาณาจักรขอมรุ่งเรืองในช่วงพุทธศตวรรษที่ 15 - 16 ซึ่งปัจจุบันสถานที่แห่งนี้จัดว่าเป็น Land Mark ที่สำคัญแห่งหนึ่งในสกลนคร</p> <p>- ประเพณีแห่ปราสาทผึ้งและการแข่งขันเรือยาว ชิงถ้วยพระราชทาน จัดในช่วงฮีตเดือนสิบเอ็ด หรือวันขึ้น 15 ค่ำ เดือนสิบเอ็ด ของทุกปี ในคืนวันงานแห่ปราสาทผึ้งมีการจัดแสดงขบวนแห่ปราสาทผึ้ง เทียนพรรษาพานบายศรี รำมวยโบราณ ซึ่งทางเทศบาลนครสกลนครได้ให้การสนับสนุน เพราะเป็นงานเทศกาลประจำจังหวัดสกลนครที่มีชื่อเสียง</p>	<p>-การท่องเที่ยวออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ ณ.สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ และสวนสมเด็จพระเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงสงขลานครินทร์ ซึ่งเป็นสถานที่ออกกำลังกายและเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจของชาวสกลนครที่สามารถนำมาต่อยอดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และสามารถนำมาต่อยอดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ ซึ่งสวนทั้ง 2 แห่งนี้อยู่ในความดูแลของทางเทศบาลนครสกลนคร</p> <p>- ถนนคนเดินผ้าคราม เป็นย่านการค้ามีการจัดจำหน่ายสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ที่ผลิตจากผ้าฝ้ายย้อมครามของเหล่าบรรดาผู้ประกอบการผ้าฝ้ายย้อมครามในเขตจังหวัดสกลนคร เปิดวันเสาร์ อาทิตย์ และวันสำคัญทางศาสนา ในช่วงเวลา 14.00 - 21.00 นาฬิกา</p>

ตาราง 4 สรุปรูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนไทยอู่ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจในภาคอีสานตอนบนในแต่ละพื้นที่ (ต่อ)

รูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจของกลุ่มไทยอู่	รูปแบบที่ 1 การท่องเที่ยวตามแหล่งธรรมชาติ	รูปแบบที่ 2 การท่องเที่ยวตามแหล่งวัฒนธรรม	รูปแบบที่ 3 การท่องเที่ยวตามความสนใจพิเศษ
<p>สกลนคร</p> <p>- ชุมชนชาวไทยอู่บ้านท่าวัดเหนือ หมู่ 3 และบ้านท่าวัดใต้ หมู่ 9 ตำบลเหล่าปอแดง อำเภอเมืองจังหวัดสกลนคร เป็นพื้นที่ที่ได้รับเลือกให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสกลนคร มีสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจ และมีความสำคัญ ๑ มากมายหลายแห่งที่มีความเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาวไทยอู่มากมายหลายแห่ง</p>	<p>- ภายในชุมชนชาวไทยอู่บ้านท่าวัดเหนือ หมู่ 3 มีวัดมหาพรหมโพธิราชหรือเหมาะ สำหรับการท่องเที่ยวเพื่อสัมผัสธรรมชาติอันแสนงดงามของบรรยากาศหนองหาร ในช่วงเช้าเมื่อท่านนั่งเรือชมวิวทิวทัศน์หนองหารแล้วนักท่องเที่ยวจะได้รับความหลากหลายทางชีวภาพของพืชและสัตว์น้ำนานา ชนิด รวมทั้งได้ชมวิถีชีวิตความเป็นอยู่ สัมผัสอาชีพเกษตรกรรม การทำประมงของชาวบ้านที่สืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน ดอนกลางน้ำหนองหาร สัมผัสกับผลพวงของหลุมยุบที่เริ่มก่อตัวตั้งแต่ยุคเมโสโซอิก (ยุคเมโสโซอิก Mesozoicera เริ่มเกิดขึ้น เมื่อประมาณ 230 ล้านปีมาแล้ว)</p>	<p>- ภายในชุมชนชาวไทยอู่บ้านท่าวัดเหนือ หมู่ 3 มีวัดมหาพรหมโพธิราชหรือวัดเหนือ ซึ่งเป็นวัดประจำชุมชน เป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวไทยอู่บ้านท่าวัดเหนือ มีพระธาตุมหาพรหม มีพระพุทธรูปหินศิลปะทวารวดี มีหอพระหลวงปู่สอนสังข์ศักดิ์สิทธิ์ประจำหมู่บ้าน วัดแห่งนี้ยังเป็นแหล่งค้นพบโบราณวัตถุ อายุประมาณ 3,300 - 5,500 ปี</p> <p>- พิพิธภัณฑ์วัดมหาโพธิราช ซึ่งเป็นอาคารไม้ 2 ชั้น ใ้เก็บรักษาวัตถุโบราณโครงกระดูกมนุษย์โบราณ ฟอสซิลไม้กลายเป็นหิน มีเครื่องใช้ในบ้านที่ชาวบ้านบริจาคให้วัดได้แก่ กะโหลก</p> <p>- บ้านท่าวัดใต้ หมู่ 9 ภายในวัดมีพิพิธภัณฑ์วัดกลางศรีเชียงใหม่ ซึ่งบริเวณวัดเป็นแหล่งโบราณคดีอายุกว่า 3,000 ปี</p>	<p>- ภายในชุมชนชาวไทยอู่บ้านท่าวัดเหนือ หมู่ 3 ที่นอกจากจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวตามแหล่งธรรมชาติแล้ว ยังมี Homestay บ้านท่าวัด สำหรับให้นักท่องเที่ยวเข้ามาพักเพื่อสัมผัสธรรมชาติและสัมผัสอากาศอันบริสุทธิ์ ผู้มาเข้าพักจะได้รับการต้อนรับอันแสนอบอุ่นจากชาวชุมชนบ้านท่าวัดเหนือ โฮมสเตย์บ้านท่าวัดจัดอยู่ในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นการจัดการกรรมนาเที่ยวตามความต้องการของนักท่องเที่ยว</p> <p>- ส่วนที่บ้านท่าวัดใต้ หมู่ 9 มีการจำหน่าย ผลิตภัณฑ์สินค้า ของที่ระลึกของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาวไทยอู่บ้านท่าวัด เช่น ผลิตภัณฑ์แปรรูปจากปลาชนิดต่าง ๆ เป็นต้น</p>

ตาราง 4 สรุปรูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนไทยอู๋ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจในภาคอีสาน
ตอนบนในแต่ละพื้นที่ (ต่อ)

รูปแบบการส่งเสริม การท่องเที่ยว เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ ของกลุ่มไทยอู๋	รูปแบบที่ 1 การท่องเที่ยวตาม แหล่งธรรมชาติ	รูปแบบที่ 2 การท่องเที่ยวตาม แหล่งวัฒนธรรม	รูปแบบที่ 3 การท่องเที่ยวตาม ความสนใจพิเศษ
<p>สกลนคร</p> <p>- ชุมชนชาวไทยอู๋ วัดสะพานศรี เป็น ชุมชนชาวไทยอู๋ เก่าแก่อีกแห่งหนึ่ง ในจังหวัดสกลนคร ที่มีคุณค่าทาง ประวัติศาสตร์ เป็นสถานที่ท่องเที่ยว ที่ยังคงรักษาความ เป็นชุมชนเก่า รักษา เอกลักษณ์ ทางวัฒนธรรมได้เป็น อย่างดี</p>		<p>- มีวัดสะพานศรี ภายใน วัด มีโบราณวัตถุ และ ของมีค่าที่สำคัญดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ศิลาจารึกความ เป็นมาของวัดและชุมชน ซึ่งบรรจุไว้ที่ฐานพระ - ประธานในอุโบสถ 2. พระพุทธรูปโบราณ 3. พระบรมสารีริกธาตุ จากประเทศศรีลังกา 4. ตอต้นไม้ตะเคียนทอง อายุ 200 ปี 5. พระธาตุศรีบุญญา นุรักษ์ เป็นเจดีย์ ก่ออิฐ ถือปูนสร้างครอบวัด โบราณ วัดถมมงคล แก้ว แหวน เงิน ทอง ของ ชุมชนเผ่ายอ และที่วัด สะพานศรีมีงานเทศกาล ไหว้ พระธาตุศรีบุญญา นุรักษ์ ถวายสักการะหลวง พ่อศักดิ์สิทธิ์ทันใจ ซึ่งจัด ขึ้นเป็นประจำทุกปี และมี การทำเทียนพรรษาเพื่อ เข้าร่วมงานประเพณีแห่ ปราสาทผึ้งของจังหวัด สกลนครเป็นประจำทุกปี 	<p>- การท่องเที่ยว ทัศนศึกษา อนุรักษ์ และท่องเที่ยวเพื่อศึกษา ประวัติความเป็นมา ของชาวไทยอู๋ในพื้นที่</p>

ตาราง 4 สรุปรูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนไทยอู้อ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจในภาคอีสาน
ตอนบนในแต่ละพื้นที่ (ต่อ)

รูปแบบการส่งเสริม การท่องเที่ยว เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ ของกลุ่มไทยอู้อ	รูปแบบที่ 1 การท่องเที่ยวตาม แหล่งธรรมชาติ	รูปแบบที่ 2 การท่องเที่ยวตาม แหล่งวัฒนธรรม	รูปแบบที่ 3 การท่องเที่ยวตาม ความสนใจพิเศษ
<p>นครพนม</p> <p>- ชุมชนชาวไทยอู้อ บริเวณวัดพระธาตุ ท่าอุเทน เป็นพื้นที่ที่ มีชาวไทยอู้ออาศัย อยู่มากที่สุด มีอาคาร สถาปัตยกรรม บ้านเรือนเก่า และที่แห่งนี้ถือได้ว่า เป็นเมืองหลวงของ ชาวไทยอู้อในจังหวัด นครพนมและเป็น พื้นที่ที่มีความสำคัญ ทางประวัติศาสตร์ กล่าวคือ เป็นสถานที่ อพยพ และเข้ามา ตั้งถิ่นฐานของ ชาวไทยอู้อในอดีต</p>		<p>- มีวัดพระธาตุท่าอุเทน เป็นวัดประจำอำเภอ ท่าอุเทน มีความสำคัญ ทางด้านประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม สภาพแวดล้อมธรรมชาติ ในชุมชนและถือเป็นศูนย์ รวมจิตใจของชาวไทยอู้อ ในจังหวัดนครพนม และ ที่นี้ของชาวไทยอู้อ ในประเทศลาว ภายในวัด ได้บรรจุพระพุทธร สารีริกธาตุเจดีย์ที่สำคัญ มีศูนย์ข้อมูลย่านชุมชน เก่าท่าอุเทน ซึ่งเป็น สถานที่จัดแสดงประวัติ ความเป็นมาของอำเภอ ท่าอุเทน แสดงประวัติ ความเป็นมาของการสร้าง วัดพระธาตุท่าอุเทน ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 4 (หลังงาน นมัสการพระธาตุพนม) จะมีงานสมโภชนมัสการ พระธาตุท่าอุเทนซึ่งจัด ขึ้นเป็นประจำทุกปี</p>	-

ตาราง 4 สรุปรูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนไทยอู๋ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจในภาคอีสาน
ตอนบนในแต่ละพื้นที่ (ต่อ)

รูปแบบการส่งเสริม การท่องเที่ยว เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ ของกลุ่มไทยอู๋	รูปแบบที่ 1 การท่องเที่ยวตาม แหล่งธรรมชาติ	รูปแบบที่ 2 การท่องเที่ยวตาม แหล่งวัฒนธรรม	รูปแบบที่ 3 การท่องเที่ยวตาม ความสนใจพิเศษ
<p>นครพนม</p> <p>- ชุมชนชาวไทยอู๋บ้านโพน เป็นชุมชนชาวไทยอู๋ที่มีประชากรชาวไทยอู๋อาศัยอยู่มากที่สุดเป็นอันดับ 2 ในจังหวัดนครพนม และเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม</p>		<p>- มีวัดคามวาสีเป็นศูนย์รวมจิตใจและเป็นวัดที่ชาวไทยอู๋ใช้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา วัดคามวาสีถูกจัดให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีวัดพระธาตุโนนตาลที่มีองค์พระธาตุเป็นสัญลักษณ์ของหมู่บ้าน ซึ่งมีความเป็นมาอย่างยาวนาน และภายในอุโบสถเป็นอุโบสถไม้ที่สวยงาม</p> <p>- การท่องเที่ยวกลุ่มทอผ้าพื้นเมืองบ้านโพน</p> <p>- กลุ่มผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาบ้านกลาง เป็นชุมชนผลิตเครื่องปั้นดินเผา (ครก) ซึ่งนับเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่สืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่นประมาณ 150 ปี</p>	<p>- การท่องเที่ยวทัศนศึกษา อนุรักษ์ธรรมชาติและท่องเที่ยวเพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของชาวไทยอู๋ในพื้นที่</p>

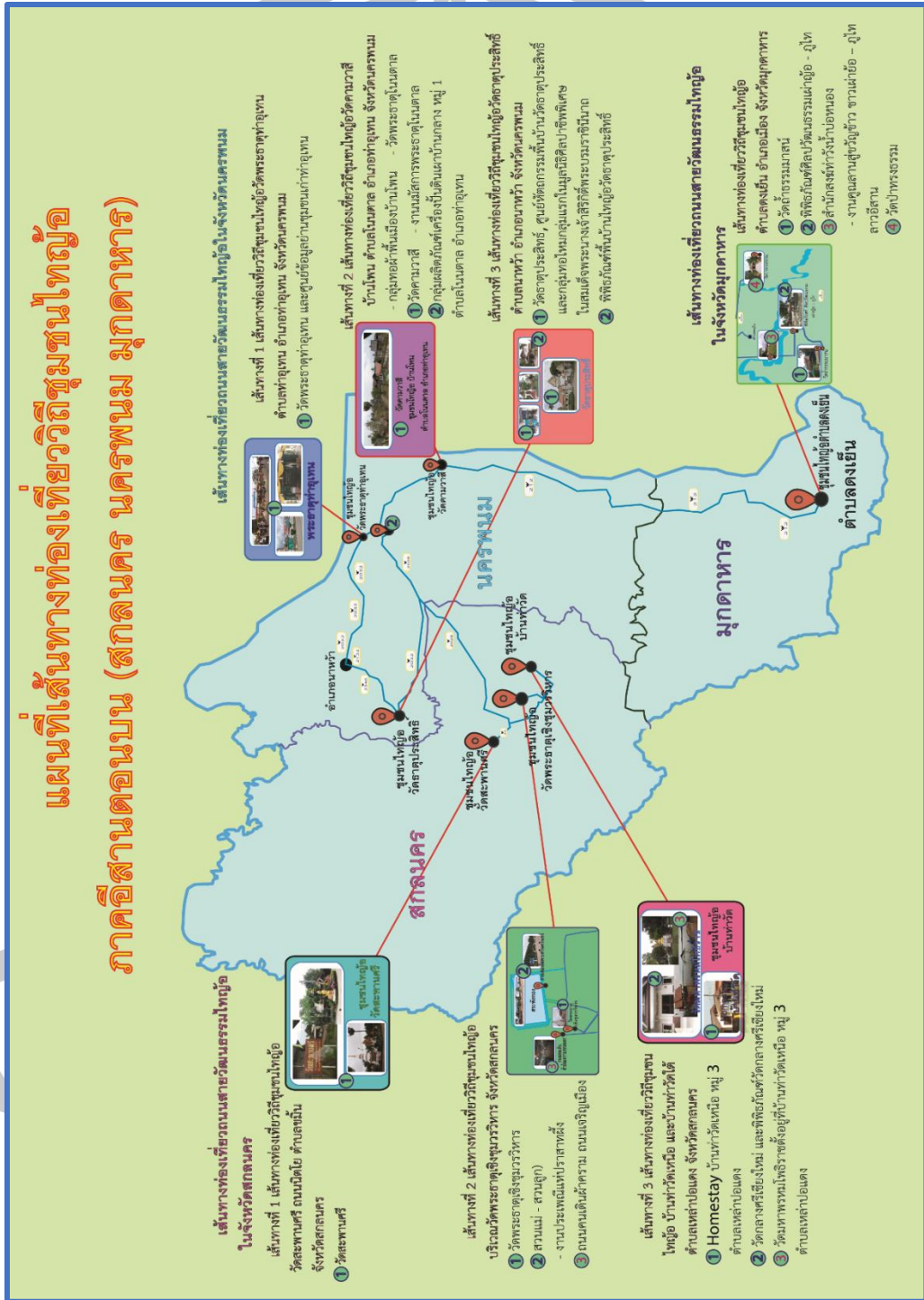
ตาราง 4 สรุปรูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนไทยอู๋ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจในภาคอีสาน
ตอนบนในแต่ละพื้นที่ (ต่อ)

รูปแบบการส่งเสริม การท่องเที่ยว เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ ของกลุ่มไทยอู๋	รูปแบบที่ 1 การท่องเที่ยวตาม แหล่งธรรมชาติ	รูปแบบที่ 2 การท่องเที่ยวตาม แหล่งวัฒนธรรม	รูปแบบที่ 3 การท่องเที่ยวตาม ความสนใจพิเศษ
<p>นครพนม</p> <p>- ชุมชนชาวไทยอู๋ วัดธาตุประสิทธิ์</p>		<p>- วัดธาตุประสิทธิ์ เป็นวัด ประจำตำบลและถือเป็น Landmark ของตำบล นาหว้า เป็นวัดสังกัด มหานิกายสร้างขึ้น พร้อมกับการสร้างบ้าน นาหว้า เมื่อครั้งที่ไทยอู๋ จากเมืองปงลึง อพยพ มาหาทำเลเพื่อสร้าง บ้านเมือง จนมาพบทำเล บริเวณ บ้านนาหว้า ในปัจจุบันการท่องเที่ยว ในวัดธาตุประสิทธิ์ มีมีคฤหะศกน้อยไว้คอย เป็นไก่นำเที่ยว ภายใน วัดธาตุประสิทธิ์บรรจุ พระบรมสารีริกธาตุของ พระพุทธเจ้า และดินจาก สี่เขษนียสถาน ทั้ง 4 แห่ง ภายในวัดธาตุ ประสิทธิ์มีศูนย์หัตถกรรม พื้นบ้านอำเภอนาหว้า และเป็นที่ตั้งของกลุ่มทอ ผ้าไหมกลุ่มแรกในมูลนิธิ ศิลปาชีพพิเศษ ใน สมเด็จพระนางเจ้าสิริ - กิตต์พระบรมราชินีนาถ</p>	<p>- การท่องเที่ยว ทัศนศึกษาดูธรรมชาติ และท่องเที่ยว เพื่อศึกษาประวัติ ความเป็นมาของ ชาวไทยอู๋ในพื้นที่</p>

ตาราง 4 สรุปรูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนไทยอื้อ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจในภาคอีสานตอนบนในแต่ละพื้นที่ (ต่อ)

รูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจของกลุ่มไทยอื้อ	รูปแบบที่ 1 การท่องเที่ยวตามแหล่งธรรมชาติ	รูปแบบที่ 2 การท่องเที่ยวตามแหล่งวัฒนธรรม	รูปแบบที่ 3 การท่องเที่ยวตามความสนใจพิเศษ
<p>มุกดาหาร</p> <p>- ชุมชนชาวไทยอื้อ ตำบลดงเย็น อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร เป็นชุมชนชาวไทยอื้อที่มีประชากรชาวไทยอื้ออาศัยอยู่มากที่สุดในจังหวัดมุกดาหารและอาจกล่าวได้ว่าที่ตำบลดงเย็นแห่งนี้ เป็นเมืองหลวงของชาวไทยอื้อในจังหวัดมุกดาหารเลยก็ว่าได้</p>	<p>- สำนักสงฆ์ท่าวังน้ำบ่อหนองอ้อมมีสิ่งอำนวยความสะดวกเป็นจำนวนมากนักท่องเที่ยวสามารถถ่ายภาพ คูสิง และให้อาหารลิงได้</p>	<p>- มีสถานที่ท่องเที่ยวประจำตำบล คือ สำนักสงฆ์ท่าวังน้ำบ่อหนองอ้อม เป็นที่จำพรรษาและศึกษาธรรมะของพระครูสุทธิศิริคุณ เจ้าคณะตำบลดงเย็น ตั้งอยู่ ณ บ้านดงเย็น ตำบลดงเย็น อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร</p> <p>- มีวัดป่าทรงธรรม ตั้งอยู่ ณ บ้านสามชัย ตำบลดงเย็น อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร</p> <p>มีพิพิธภัณฑ์ศิลปะวัฒนธรรมเผ่าอื้อ - ไทย ตั้งอยู่ที่บ้านโพนสว่าง ตำบลดงเย็น อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร</p> <p>มีงานคุณลานสู่ขวัญข้าวชาวเผ่าอื้อ - ไทยลาวอีสาน จัด ณ พิพิธภัณฑ์ศิลปะวัฒนธรรมเผ่าอื้อ - ไทย ตำบลดงเย็น อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร</p>	<p>- การท่องเที่ยวทัศนศึกษา คุรุธรรมชาต บริเวณวัดป่าทรงธรรม, สำนักสงฆ์ท่าวังน้ำบ่อหนองอ้อม</p> <p>- การทัศนศึกษาเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ศิลปะวัฒนธรรมเผ่าอื้อ - ไทย ซึ่งตั้งอยู่ที่บ้านโพนสว่าง ตำบลดงเย็น อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร (ลานวัฒนธรรม)</p> <p>- การทัศนศึกษาเยี่ยมชมงานคุณลานสู่ขวัญข้าวชาวเผ่าอื้อ - ไทยลาวอีสาน จัด ณ พิพิธภัณฑ์ศิลปะวัฒนธรรมเผ่าอื้อ - ไทย ตำบลดงเย็น อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร</p> <p>สำหรับประเพณีบุญคุณลานนั้น จะจัดขึ้นในเดือนยี่ตามปฏิทินอีสานเป็นประจำทุกปี</p>

สำหรับรูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนไทยอยู่ในเขตพื้นที่วิจัยทั้ง 7 แห่งนี้ ผู้วิจัยขอเสนอแผนที่เส้นทางท่องเที่ยววิถีชุมชนไทยอยู่ในภาคอีสานตอนบน เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจในภาคอีสานตอนบนดังนี้

ภาพประกอบ 71 แผนที่เส้นทางท่องเที่ยววิถีชุมชนไทยในภาคอีสานตอนบน (สกลนคร นครพนม มุกดาหาร)

จากการสรุปข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นที่ 1 ด้านประวัติความเป็นมา และภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ใหญ่ในเขตพื้นที่วิจัย และจากการสรุปข้อมูลประเด็นที่ 2 ด้านภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ทำให้ผู้วิจัยสามารถสรุปข้อมูลเกี่ยวกับจุดเด่นทางวัฒนธรรมและจุดเด่นด้านสถานที่ท่องเที่ยวภายในชุมชนใหญ่ รวมทั้งสามารถสรุปปัญหาและอุปสรรคด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่วิจัยทั้งหมด 7 แห่ง ทำให้ผู้วิจัยสามารถนำข้อมูลเหล่านั้นนำไปใช้ต่อยอดความคิด และนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดการผลิตหรือการบริการที่สามารถสร้างคุณค่าหรือสร้างมูลค่าให้แก่เศรษฐกิจในชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรมและสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของกลุ่มชาติพันธุ์ใหญ่ในเขตพื้นที่วิจัย ซึ่งถือว่าเป็นต้นทุนทางปัญญา ส่วนการท่องเที่ยวในพื้นที่วิจัยทั้ง 7 แห่ง ที่มีเหมือนกัน รวมถึงสภาพปัญหาและอุปสรรคที่มีเหมือนกันที่ผู้วิจัยได้กล่าวมาแล้วนั้น ทำให้ได้รูปแบบการจัดการส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของกลุ่มใหญ่ในภาคอีสานตอนบน โดยประยุกต์ใช้แนวคิดเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน และแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว และใช้เป็นแนวทางสำหรับแก้ไขปัญหาดังนี้

1. ในด้านวิธีประยุกต์ใช้แนวคิดเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เพื่อใช้กำหนดรูปแบบและแนวทางการจัดการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่วิจัยทั้ง 7 แห่งนี้ โดยเน้นไปที่การนำต้นทุนทางปัญญา (Intellectual Capital) หรือองค์ความรู้ในรูปแบบของ “ฐานความรู้เดิม” เพื่อนำไปใช้ต่อยอดความคิด และการนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดการผลิต หรือการบริการที่สามารถสร้างคุณค่า หรือสร้างมูลค่าให้แก่เศรษฐกิจในชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรมโดยนำแนวคิดเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์มาประยุกต์ใช้นั้น ผู้วิจัยพบว่า ต้นทุนทางปัญญา ต้นทุนทางภูมิศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรมภายในท้องถิ่น ในเขตพื้นที่วิจัยมีมากมายหลายอย่าง เช่น องค์ความรู้และทุนทางปัญญาด้านศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ ที่อิงกับพระพุทธศาสนา และอิงกับประเพณี ฮีต 12 คลอง 14 ของชาวอีสานที่สืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น และในพื้นที่วิจัยทั้ง 7 แห่ง พบว่ามีสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญ ๆ มากมายหลายแห่งที่มีความน่าสนใจ และมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาวใหญ่ เช่น วัดวาอาราม โบสถ์ วิหาร สถาปัตยกรรมต่าง ๆ ภายในวัดที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อทางพระพุทธศาสนา มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาเกี่ยวกับการสร้างวัดตั้งแต่ครั้งสมัยอดีตจนถึงปัจจุบัน อีกทั้งยังมีทะเลสาบหนองหารที่หล่อเลี้ยงชีวิตผู้คนในแถบจังหวัดสกลนคร ซึ่งทะเลสาบหนองหารนั้นมีตำนาน ความเชื่อ เรื่องเล่าเกี่ยวกับพญานาคและท้าวผาแดงนางไอ่เล่าขานสืบทอดกันมา และในพื้นที่วิจัยยังมีสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ เป็นต้น สามารถนำสิ่งเหล่านั้นมาเป็นจุดเด่น เป็นจุดขายสามารถนำไปต่อยอดสร้างเป็นเมืองต้นแบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative City) ได้เป็นอย่างดี

สำหรับปัญหาในเรื่องการมีงบประมาณที่จำกัดของทางชุมชนไทลื้อ ตำบลดงเย็น อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหารนั้น ผู้วิจัยขอเสนอแนะวิธีแก้ไขปัญหาดังนี้ เนื่องจากทางภาครัฐมีงบประมาณสนับสนุนด้านการจัดการท่องเที่ยวภายในเทศบาลตำบลดงเย็นที่จำกัด แต่ปัจจุบันทางภาครัฐได้มีโครงการเพื่อเสนอขอรับทุนสนับสนุนงบประมาณด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจากกรมการท่องเที่ยว ทางผู้วิจัยจึงมีความคิดเห็นว่า เนื่องจากทางเทศบาลตำบลดงเย็นมีทรัพยากรธรรมชาติ มีจุดเด่นทางวัฒนธรรม ประเพณีที่น่าสนใจ คือ ประเพณีงานคุณลานสู่ขวัญข้าว ชาวเผ่าย้อ - ภูไท ลาวอีสาน จัดขึ้นในเดือนยี่ตามปฏิทินอีสานเป็นประจำทุกปี ณ. พิพิธภัณฑสถานศิลปวัฒนธรรมเผ่าลื้อ - ภูไท ตำบลดงเย็น อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร และทางเทศบาลตำบลดงเย็นมีแผนงาน มีสถานที่เพื่อจัดสร้างพิพิธภัณฑสถานสำหรับใช้จัดเก็บโบราณวัตถุเพื่อใช้บอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับประเพณี วัฒนธรรมวิถีชีวิต เครื่องมือเครื่องใช้ของชาวไทลื้อ ใช้จัดเก็บผลิตภัณฑ์เก่าแก่ของชาวไทลื้อตำบลดงเย็น อีกทั้งทางตำบลดงเย็นยังมีทรัพยากรธรรมชาติที่สวยงามมีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจมากมายที่สามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยว ดังนั้นทางเทศบาลตำบลดงเย็นจึงควรจัดทำแผนเพื่อยื่นเรื่องขอรับการสนับสนุนงบประมาณด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจากกรมการท่องเที่ยว โดยเน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเป็นสำคัญ

2. ในด้านวิธีประยุกต์ใช้แนวความคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อใช้กำหนดรูปแบบและแนวทางการจัดการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่วิจัยทั้ง 7 แห่งนี้ สำหรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึง รูปแบบการท่องเที่ยวเพื่อเยี่ยมชม สัมผัส และเรียนรู้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรม เทศกาล ประเพณีของท้องถิ่นที่ยังคงมีอยู่ เพื่อความบันเทิง เพื่อการเรียนรู้หรือเพื่อเพิ่มพูนทักษะ ประสบการณ์การใช้ชีวิต ส่วนแนวความคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้น ถือว่าเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวได้รับแรงคล้อยหรือได้รับสิ่งกระตุ้นให้เกิดความต้องการที่จะเดินทางไปยังจุดหมายปลายทาง เพื่อสังเกตเรียนรู้ ผ่านการมีประสบการณ์ร่วมกันกับคนในพื้นที่ และตระหนักถึงคุณค่าทางวัฒนธรรมในพื้นที่นั้น ซึ่งครอบคลุมถึงงานสร้างสรรค์ ขนบธรรมเนียม ประเพณี และกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน ซึ่งนักท่องเที่ยวและคนในชุมชนต้องเคารพ เรียนรู้ และเข้าใจวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน เพื่อให้เกิดมิตรภาพระหว่างนักท่องเที่ยว และคนในชุมชนอย่างยั่งยืน สิ่งที่ต้องเน้นและให้ความสำคัญสำหรับการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมก็คือ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์ โบราณสถาน ศิลปวัฒนธรรม และประเพณี โดยยึดหลักการอนุรักษ์ทรัพยากร ด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไว้ให้ดีที่สุด มีการจัดการอย่างยั่งยืนทั้งในเชิงเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยยึดหลักการไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม หรือส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด ต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่คงไว้ซึ่งวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น ทั้งในแง่สังคม และวัฒนธรรม ยึดหลักการที่ต้องการศึกษาความแตกต่างทางด้านสังคม และวัฒนธรรมที่หลากหลาย การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต้องเป็นการท่องเที่ยว

ในลักษณะที่ให้ความรู้แก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ทั้งนักท่องเที่ยว ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยว ผู้ประกอบธุรกิจการท่องเที่ยว และประชาชนในท้องถิ่น โดยยึดหลักการที่ให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้รับความรู้และประสบการณ์จากการท่องเที่ยว พร้อมทั้งมีจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ต้องเป็นการท่องเที่ยวที่ให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วม และได้รับผลประโยชน์ โดยยึดหลักการให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมจัดการแหล่งท่องเที่ยว และได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว อันเป็นการกระจายรายได้สู่ชุมชนและท้องถิ่น

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่เน้นการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ต้องทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจในประสบการณ์ที่ได้รับ ทำให้เกิดความต้องการที่จะกลับมาท่องเที่ยวซ้ำอีก โดยต้องมีกิจกรรมท่องเที่ยวตรงตามความคาดหวังของนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่คำนึงถึงขีดความสามารถของพื้นที่และความสะอาดของพื้นที่โดยยึดหลักที่ว่าต้องไม่เกินขีดความสามารถรองรับของพื้นที่ในทุก ๆ ด้าน ต้องดูแลรักษาความสะอาดของแหล่งท่องเที่ยวอยู่เสมอ และคำนึงถึงความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยวเพื่อให้นักท่องเที่ยวอบอุ่นใจ

สำหรับลักษณะการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สำคัญ 9 ประการนั้น ผู้วิจัยพบว่าในพื้นที่วิจัยทั้งหมด 7 แห่งนี้ มีสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ ๆ มากมายที่น่าสนใจและมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม ประเพณี โบราณสถาน ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาวไทยอย่างมากหลายแห่ง และเป็นสิ่งที่คนภายในชุมชนต้องการอนุรักษ์ทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เพื่อสืบทอดถึงอนุชนรุ่นหลังต่อไปในอนาคต โดย บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548) กล่าวไว้ว่า หลักการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมต้องไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ประชาชนภายในพื้นที่ที่ต้องการคงไว้ซึ่งวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นทั้งในด้านสังคมและวัฒนธรรม โดยยึดหลักการเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวที่ต้องการศึกษาความแตกต่างทางด้านสังคมและวัฒนธรรมที่หลากหลาย ให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้รับความรู้และประสบการณ์จากการท่องเที่ยว พร้อมทั้งมีจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม เป็นการท่องเที่ยวที่ทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมจัดการแหล่งท่องเที่ยว และได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว โดยยึดหลักการกระจายรายได้สู่ชุมชน และท้องถิ่น นักท่องเที่ยว เกิดความพึงพอใจ เพิ่มคุณค่าของประสบการณ์ที่ได้รับ ทำให้เกิดความต้องการที่จะกลับมาท่องเที่ยวซ้ำอีก เน้นการดูแลรักษาความสะอาดของแหล่งท่องเที่ยวอยู่เสมอ โดยการท่องเที่ยวนั้นต้องคำนึงถึงความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว

3. ด้านวิธีการประยุกต์ใช้แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อใช้กำหนดรูปแบบและแนวทางการจัดการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่วิจัยทั้ง 7 แห่งนี้ สำหรับแนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนนั้น หมายถึง การที่บุคคลหรือกลุ่มคนเข้าไปเกี่ยวข้องกับกระบวนการในรูปของกิจกรรม

ใดกิจกรรมหนึ่งด้วยความสมัครใจ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ได้ตั้งใจ อันเป็นประโยชน์ต่อตัวบุคคล ต่อกลุ่มคน รวมทั้งต่อส่วนรวม โดยที่ประชาชนต้องเป็นคนตัดสินใจในกระบวนการการมีส่วนร่วมด้วยตนเองและรับผิดชอบในผลที่เกิดขึ้นร่วมกัน วีระพล ทองมา (2558) ให้ความเห็นว่าการมีส่วนร่วมนั้น บุคคลหรือกลุ่มคนที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับกระบวนการในรูปของกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งด้วยความสมัครใจ ต้องทำการสื่อสารพูดคุย แสดงความคิดเห็น ถกปัญหา รวมถึงหาหนทางแก้ไข ปัญหาต่าง ๆ ร่วมกัน คนในชุมชนต้องจัดให้มีเวทีพูดคุยร่วมกัน ร่วมกันคิดวางแผนดำเนินการประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการทำงานร่วมกัน สร้างกฎระเบียบของชุมชนทางด้านต่าง ๆ เพื่อให้คนในชุมชนรวมถึงผู้มาเยือนยึดถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนไทญ้อ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจในภาคอีสานตอนบน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยจึงสรุป ผลการวิจัย การอภิปรายผล และข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ความมุ่งหมายของการวิจัย
2. สรุปผล
3. อภิปรายผล
4. ข้อเสนอแนะ

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของการส่งเสริมการท่องเที่ยวของกลุ่มไทญ้อภาคอีสานตอนบน
2. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการส่งเสริมการท่องเที่ยวของกลุ่มไทญ้อในภาคอีสานตอนบน
3. เพื่อรูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยว เพื่อเศรษฐกิจของกลุ่มไทญ้อในภาคอีสานตอนบน

สรุปผล

1. ประวัติความเป็นมาของการส่งเสริมการท่องเที่ยวของกลุ่มไทญ้อภาคอีสานตอนบน
 ในส่วนของประวัติความเป็นมาของการส่งเสริมการท่องเที่ยวของกลุ่มไทญ้อภาคอีสานตอนบนนั้น ผู้วิจัยขอแนะนำเสนอในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมาของการส่งเสริมการท่องเที่ยวของกลุ่มไทญ้อใน 3 จังหวัด คือ สกลนคร นครพนม และมุกดาหาร

1.1 การส่งเสริมการท่องเที่ยวของกลุ่มไทญ้อในจังหวัดสกลนคร ในสมัยก่อนนั้นทางจังหวัดสกลนครยังไม่มีแนวคิดที่จะส่งเสริมการท่องเที่ยวของกลุ่มไทญ้อ โดยจะเน้นเฉพาะการจัดการท่องเที่ยวเพียง 2 กลุ่มชาติพันธุ์ คือ ชาวภูไทและโซ่เท่านั้น

1.2 การส่งเสริมการท่องเที่ยวของกลุ่มไทญ้อในจังหวัดนครพนม เกิดขึ้นครั้งแรกจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 - 2549) ซึ่งทางภาครัฐได้กำหนดยุทธศาสตร์ในส่วนของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ให้มีการอนุรักษ์ฟื้นฟูแหล่งทรัพยากรท่องเที่ยว

ทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม เพื่อเป็นประตูเชื่อมโยงกลุ่มประเทศอินโดจีน จนมาถึงปัจจุบันทางจังหวัดนครพนมได้มีการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชนเผ่า ทั้ง 8 ชนเผ่าในจังหวัดนครพนม ประกอบด้วย ไทยอีสาน (ไทลาว), ไทยย้อ (ไทญ้อ), ผู้ไทย (ภูไท), ไทยโส้, ไทยกะเลิง, ไทยข่า, ไทยแสก, ไทยกวน, ชาวไทยเชื้อสายจีน และชาวไทยเชื้อสายเวียดนามที่อาศัยอยู่ในพื้นที่จังหวัดนครพนม เป็นประจำทุกปี โดยครั้งล่าสุดทางสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดนครพนม ได้จัดงานที่มีชื่อว่า เทศกาลท่องเที่ยววิถีชนเผ่าไทนคร ประจำปี 2561 ขึ้นเมื่อวันที่ 21 - 23 กุมภาพันธ์ 2561 ที่ผ่านมา ณ บริเวณหอสมุดแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ ถนนอภิบาลบัญชา อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม เพื่อส่งเสริมและอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น วิถีชีวิตชนเผ่า 8 ชนเผ่า 2 เชื้อชาติ ตลอดจนจนเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีวิถีชีวิตแบบเรียบง่ายท่ามกลางธรรมชาติลุ่มน้ำโขง มีการจัดประชุมแม่โขงทัวริสซึมฟอรัม 2018 อนุภาคลุ่มน้ำโขง ในวันที่ 25 - 29 มิถุนายน 2561 ซึ่งมีนักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการท่องเที่ยวประมาณ 500 - 600 คน เข้าไปดูวิถีชีวิตคนในชุมชนชาวญ้อ และในปีงบประมาณ 2561 ทางเทศบาลตำบลท่าอุเทนได้ยื่นเสนอโครงการเพื่อเสนอขอรับการสนับสนุนงบประมาณด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจากทางกรมการท่องเที่ยว จำนวน 2 โครงการ โดยโครงการแรกมีชื่อโครงการว่า โครงการฝึกอบรมพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการบริหารจัดการของท้องถิ่น โดยของบประมาณสนับสนุน จำนวน 250,350 บาท และโครงการที่ 2 มีชื่อโครงการว่า โครงการพัฒนาเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยว พระธาตุท่าอุเทนกับแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ในเขตพื้นที่จังหวัดนครพนม จำนวน 4,360,230 บาท

1.3 การส่งเสริมการท่องเที่ยวของกลุ่มไทญ้อจังหวัดมุกดาหารนั้น เกิดขึ้นครั้งแรกจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 - 2549) ซึ่งทางภาครัฐได้กำหนดยุทธศาสตร์ในส่วนของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ให้มีการอนุรักษ์ฟื้นฟูแหล่งทรัพยากรท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม เพื่อเป็นประตูเชื่อมโยงกลุ่มประเทศอินโดจีน จนมาถึงปัจจุบันทางจังหวัดมุกดาหารได้มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวของกลุ่มต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นภูไท ไทญ้อ ไทกะเลิง และกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ซึ่งทางจังหวัดมุกดาหารได้มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวในทุกชนเผ่าผ่านทาง การสนับสนุนงานอีเว้นท์ต่าง ๆ โดยเปิดโอกาสให้ชาวชุมชนในทุกพื้นที่ได้เข้ามามีส่วนร่วม

2. สภาพปัจจุบันและปัญหาการส่งเสริมการท่องเที่ยวของกลุ่มไทญ้อในภาคอีสานตอนบน

2.1 สภาพปัจจุบันและปัญหาการส่งเสริมการท่องเที่ยวของกลุ่มไทญ้อในจังหวัดสกลนครนั้น ด้านสภาพปัจจุบันของการจัดการท่องเที่ยวของกลุ่มไทญ้อในจังหวัดสกลนคร พบว่าหลัก ๆ แล้วในอดีตทางจังหวัดสกลนคร มุ่งเน้นส่งเสริมการท่องเที่ยวแค่เพียง 2 กลุ่มชาติพันธุ์ คือ กลุ่มชาวภูไท และชาวโซ่เท่านั้น แต่ในปัจจุบันทางจังหวัดสกลนครได้ให้ความสำคัญการอนุรักษ์

ศิลปวัฒนธรรมของทุกกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสกลนคร ประกอบกับเกิดกระแสตื่นตัวทางวัฒนธรรมของคนในพื้นที่ ทำให้ชาวไทยเชื้อในจังหวัดสกลนครรวมตัวกันเพื่อรื้อฟื้น ฟื้นฟู อนุรักษ์ สืบสาน และส่งเสริมวัฒนธรรม ส่งเสริมอัตลักษณ์ประเพณีที่มีอยู่ โดยทางสภาวัฒนธรรมอำเภอ สภา - วัฒนธรรมตำบล ได้ร่วมมือกันบูรณาการกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กับเทศบาลเมืองสกลนคร และองค์การบริหารส่วนจังหวัดสกลนคร เพื่อให้การสนับสนุนในหลาย ๆ ด้านที่เกี่ยวกับการส่งเสริม การท่องเที่ยวของกลุ่มชาวไทย โดยขณะนี้ได้ยื่นขอขออนุญาตจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เพื่อจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ชาวไทยเชื้อในจังหวัดสกลนครไว้แล้ว ซึ่งการที่ภาครัฐได้ให้การสนับสนุน ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างจริงจังนั้น นับเป็นเรื่องที่ดีเพราะจะทำให้การท่องเที่ยวในพื้นที่ นั้น ๆ เกิดผลสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม สามารถสร้างความยั่งยืนด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ และยังช่วย สร้างรายได้จากการท่องเที่ยวให้แก่คนในชุมชนได้เป็นอย่างดี

สำหรับสภาพปัญหาการส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในชุมชนชาวไทยเชื้อบริเวณ วัดพระธาตุเชิงชุมวรวิหาร ถนนเจริญเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร นั้นไม่พบปัญหาการส่งเสริม การท่องเที่ยว เพราะพื้นที่บริเวณโดยรอบวัดพระธาตุเชิงชุมวรวิหาร ถนนเจริญเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนครซึ่งอยู่ในตัวเมืองสกลนคร ซึ่งมีสาธารณูปโภคที่ครบครัน สภาพแวดล้อม ภายในชุมชนมีความสะอาด มีสภาพการจราจรที่ไม่หนาแน่นมากนักบริเวณใกล้เคียงมีสถานที่ ท่องเที่ยวที่น่าสนใจ คือ สระพังทอง สวนแม่สวนลูก มีสนามมิ่งเมืองเพื่อใช้จัดแสดงปราสาทผึ้ง ในวันงานประเพณีแห่ปราสาทผึ้งจังหวัดสกลนคร มีร้านขายอาหารและมีร้านค้าขายของโชร่วย มากมาย มีร้านขายเสื้อผ้าอ้อมครามที่มีชื่อเสียงมากมายหลายร้าน ในช่วงทุกคืนวันเสาร์ และวันอาทิตย์ มีถนนคนเดินผ้าครามเพื่อขายสินค้าที่ผลิตจากผ้าอ้อมคราม โดยได้รับการส่งเสริม สนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐทุกภาคส่วนในจังหวัดสกลนคร จึงไม่พบปัญหาการส่งเสริม การท่องเที่ยวภายในชุมชนนี้

สำหรับสภาพปัญหาการส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในชุมชนชาวไทยเชื้อบ้านท่าวัด เหนือ หมู่ 3 และบ้านท่าวัดใต้ หมู่ 9 ตำบลเหล่าปอแดง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนครนั้น พบว่า ปัจจุบันการท่องเที่ยวภายในชุมชนชาวไทยเชื้อบ้านท่าวัดเหนือ และบ้านท่าวัดใต้เงียบเหงาซบเซา เป็นอย่างมาก และปัจจุบันพิพิธภัณฑ์วัดกลางศรีเชียงใหม่อยู่ในสภาพทรุดโทรม อีกทั้งบริเวณโดยรอบ พิพิธภัณฑ์วัดกลางศรีเชียงใหม่ยังขาดการดูแล ขาดการรักษาความสะอาด และปัจจุบันพิพิธภัณฑ์ วัดกลางศรีเชียงใหม่ไม่เปิดให้นักท่องเที่ยวเข้าไปเยี่ยมชม ส่งผลให้การท่องเที่ยวภายในชุมชน ชาวไทยเชื้อบ้านท่าวัดเหนือ หมู่ 3 และบ้านท่าวัดใต้ หมู่ 9 ตำบลเหล่าปอแดง เกิดความเงียบเหงา ซบเซา นักท่องเที่ยวเมื่อเห็นสภาพปัญหาดังกล่าวจึงไม่ยอมมาท่องเที่ยวอีก

การส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในชุมชนชาวไทยเชื้อวัดสะพานศรีนั้นมีเพียง 1 งาน คือ งานเทศกาลไหว้พระธาตุศรีบุญญารักษ์ ถวายสักการะหลวงพ่อดอกดีสิทธิ์ทันใจ ซึ่งจัดขึ้นเป็นประจำ

ทุกปี และมีการทำเทียนพรรษาเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมงานประเพณีแห่ปราสาทผึ้งของทางจังหวัด สกลนครเป็นประจำทุกปี ชาวไทญ้อในพื้นที่นี้ยังคงรักษาความเป็นวิถีชุมชนเก่าแก่เอาไว้ได้เป็นอย่างดี คนในชุมชนมีความสามัคคี เลื่อมใสในพระพุทธศาสนา เมื่อถึงงานเทศกาลประจำปีชาวไทญ้อ วัดสะพานศรีก็จะร่วมแรงร่วมใจกันจัดกิจกรรมต่าง ๆ จนสำเร็จลุล่วง และหมู่บ้านแห่งนี้ยังคงรักษาเอกลักษณ์ดั้งเดิมที่ใกล้ชิดกับธรรมชาติเอาไว้ได้เป็นอย่างดี

สำหรับสภาพปัญหาการส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในชุมชนชาวไทญ้อวัดสะพานศรี ที่พบ คือ ในชุมชนแห่งนี้มีวัดสะพานศรีเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเพียงแห่งเดียวในชุมชน และขาด การประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจากทางหน่วยงานภาครัฐทำให้การท่องเที่ยวเงียบเหงา ขบเซา ส่งผลให้การท่องเที่ยวภายในชุมชนเกิดความเงียบเหงา นักท่องเที่ยวเมื่อเห็นสภาพปัญหา ดังกล่าวจึงไม่อยากมาท่องเที่ยวอีก

2.2 สภาพปัจจุบันและปัญหาการส่งเสริมการท่องเที่ยวของกลุ่มไทญ้อในจังหวัด นครพนม

สภาพปัจจุบันของการส่งเสริมการท่องเที่ยวของกลุ่มไทญ้อในจังหวัดนครพนม ได้มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวของกลุ่มไทญ้อมาโดยตลอดและทางสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา จังหวัดนครพนมได้มีการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชนเผ่าทั้งหมด 8 ชนเผ่าในจังหวัดนครพนม ประกอบด้วย ไทยอีสาน (ไทลาว), ไทยย้อ (ไทญ้อ), ผู้ไทย (ญไท), ไทยโส้, ไทยกะเลิง, ไทยข่า, ไทยแสก, ไทยกวน, ชาวไทยเชื้อสายจีน และชาวไทยเชื้อสายเวียดนามที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ จังหวัดนครพนม โดยจัดงานเทศกาลท่องเที่ยววิถีชนเผ่าไทนคร 8 ชนเผ่า 2 เชื้อชาติ เป็นประจำทุกปี เพื่อส่งเสริม อนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น และอนุรักษ์วิถีชีวิตชนเผ่าตลอดจนเป็นการส่งเสริม การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีวิถีชีวิตแบบเรียบง่ายท่ามกลางธรรมชาติลุ่มน้ำโขง และในปี 2561 ทางเทศบาลตำบลท่าอุเทน ได้ยื่นเสนอโครงการเพื่อเสนอขอรับการสนับสนุนงบประมาณ ด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจากทางกรมการท่องเที่ยว จำนวน 2 โครงการ คือ โครงการฝึกอบรม พัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการบริหารจัดการของท้องถิ่น และโครงการ พัฒนาเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวพระธาตุท่าอุเทนกับแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ในเขตพื้นที่ จังหวัดนครพนม

ส่วนการส่งเสริมการท่องเที่ยวของกลุ่มไทญ้อในพื้นที่ชุมชนบริเวณวัดพระธาตุ ท่าอุเทนนั้น จากการสังเกต พบว่า พื้นที่ชุมชนบริเวณวัดพระธาตุท่าอุเทน ตำบลท่าอุเทน อำเภอ ท่าอุเทน จังหวัดนครพนมนั้น มีการรักษาและคงสภาพความเป็นชุมชนเก่าไว้ มีถนนคอนกรีตรถยนต์ สามารถเข้าไปยังชุมชนได้อย่างสะดวก มีป้ายบอกทางชัดเจน พื้นที่ด้านหน้าวัดมีความสะอาด แต่ยังพบปัญหาและอุปสรรคด้านการจัดการท่องเที่ยวคือ พื้นที่หลังวัดพระธาตุท่าอุเทนไม่ค่อยสะอาด เต็มไปด้วยเศษใบไม้ ในวันจันทร์ – วันอาทิตย์จะไม่ค่อยพบเห็นนักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยว

ภายในชุมชน การจัดการท่องเที่ยวบริเวณวัดพระธาตุทำอุเทน ส่วนในวันงานเทศกาลต่าง ๆ คนที่มาท่องเที่ยวส่วนมากจะเป็นคนในอำเภอทำอุเทน สำหรับศูนย์ข้อมูลย่านชุมชนเก่าทำอุเทนไม่ค่อยมีผู้ไปเยี่ยมชมมากนัก ส่วนมากคนจะไปวัดนี้เฉพาะในช่วงที่มีงานเทศกาลประจำปีวัดพระธาตุทำอุเทน

สำหรับสภาพปัญหาการส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในชุมชน พบว่า เมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางผ่านตำบลทำอุเทน อำเภอทำอุเทนแล้ว มักจะมาไหว้องค์พระธาตุทำอุเทน เมื่อไหว้เสร็จแล้วจึงไปเที่ยวในอำเภออื่น อีกปัญหาหนึ่งก็คือ ในตำบลทำอุเทนมีพื้นที่ท่องเที่ยวหลายแห่งมากเกินไป แต่ขาดงบประมาณสนับสนุนจากทางรัฐบาล จากทางภาครัฐ จึงทำให้เงินงบประมาณที่ให้มาไม่เพียงพอต่อการบริหารจัดการ และทางเทศบาลตำบลทำอุเทน อยากให้ช่วยเหลือเรื่องการวิจัยด้านสถานที่ท่องเที่ยว เพื่อที่ว่าจะทำยังไงให้นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวที่อำเภอทำอุเทนมากขึ้น อยากให้ช่วยส่งเสริม พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอทำอุเทนให้ยั่งยืน

สำหรับสภาพปัญหาด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในชุมชนชาวไทญ้อบ้านโนน ตำบลโนนตาล อำเภอทำอุเทน จังหวัดนครพนม ป้ายบอกทางมีในบางจุด และป้ายบอกทางอยู่ไกลจนไม่สามารถสังเกตเห็นได้ สำหรับนักท่องเที่ยวนั้นสามารถเดินทางไปท่องเที่ยวได้อย่างสะดวกโดยใช้รถยนต์ สภาพภายในชุมชนมีความสะอาด มีการบริหารจัดการภายในชุมชนที่ดี มีการวางผังเมืองที่ดี แต่ในบางจุดยังไม่มีถนนคอนกรีตและไม่มีป้ายบอกทางที่ชัดเจน จึงทำให้การเดินทางท่องเที่ยวภายในชุมชนไม่สะดวก ส่วนเส้นทางไปยังชุมชนจะพบเห็นร้านค้าเล็ก ๆ กระจาย ในชุมชนชาวไทญ้อบ้านโนน ตำบลโนนตาล อำเภอทำอุเทน จังหวัดนครพนมยังขาดบุคลากรด้านการอนุรักษ์ฟื้นฟูโบราณสถานและประเพณีวัฒนธรรมการบริหารงานสภาวัฒนธรรมไม่ต่อเนื่อง เพราะขาดงบประมาณอุดหนุนในการบริหารงาน และขาดงบประมาณเพื่อใช้จัดกิจกรรมต่าง ๆ ของทางสภาวัฒนธรรม

สำหรับสภาพปัญหาด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่วัดพระธาตุโนนตาล ผู้วิจัยพบว่าชุมชนบริเวณวัดพระธาตุโนนตาล เป็นสถานที่ ๆ ไม่ค่อยรักษาความสะอาด บริเวณบ้านของชาวชุมชนชาวไทญ้อบ้านโนน ตำบลโนนตาล ไม่ปลูกคอนกรีตรอบบ้านทำให้เวลาฝนตกมีเศษดินไหลออกมาเปื้อนบนผิวทางทำให้เกิดความสกปรก ปัญหาด้านการจัดการท่องเที่ยวภายในชุมชนชาวไทญ้อบ้านโนน อีกอย่างหนึ่ง คือ การที่ชาวบ้านมีความคุ้นเคยในวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบชาวบ้าน ทำให้ขาดการรักษาความสะอาด จึงต้องปรับค่านิยมในด้านการรักษาสิ่งแวดล้อม ด้านการจัดการกับขยะและสร้างนิสัยให้ชาวบ้านไม่ทิ้งขยะเรี่ยราด

ส่วนชุมชนชาวไทญ้อวัดธาตุประสิทธิ์ ตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม มีสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญอยู่ภายในวัด คือ ศูนย์หัตถกรรมพื้นบ้านอำเภอนาหว้า และเป็นที่ตั้งกลุ่มทอไหมกลุ่มแรกในมูลนิธิศิลปาชีพพิเศษ ในสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ซึ่งเป็นที่

รวบรวมผลิตภัณฑ์หัตถกรรมพื้นบ้านกลุ่มทอผ้าไหม เป็นศูนย์กลางการผลิตผลิตภัณฑ์ผ้าไหม พิพิธภัณฑสถานพื้นบ้านไทยอู๋ การเดินทางไปยังชุมชนชาวไทยอู๋วัดธาตุประสิทธิ์นั้นสามารถเดินทางไปท่องเที่ยวได้อย่างสะดวกเพราะมีถนนลาดยางสภาพดี สถานที่ท่องเที่ยวอยู่ไม่ห่างกันมาก ใช้เวลาเดินทางไม่นาน มีป้ายบอกทางอย่างชัดเจน สภาพภายในชุมชนมีความสะอาด มีการบริหารจัดการภายในวัดที่ดี มีสิ่งอำนวยความสะดวกเพียงพร้อมด้วยสาธารณูปโภค และหมู่บ้านแห่งนี้ยังคงรักษาเอกลักษณ์ดั้งเดิมที่ใกล้ชิดกับธรรมชาติเอาไว้ได้เป็นอย่างดี

สำหรับสภาพปัญหาด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในชุมชนชาวไทยอู๋วัดธาตุประสิทธิ์ ผู้วิจัยพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเองในการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น ไม่สนใจให้ความร่วมมือในบทบาทหน้าที่ในด้านการพัฒนาท้องถิ่น ขาดความร่วมมือในการดำเนินงานระหว่างคนในชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ขาดงบประมาณอุดหนุนในด้านการบริหารงานและขาดงบประมาณจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว สภาพปัญหาและอุปสรรคด้านการจัดการท่องเที่ยวของกลุ่มไทยอู๋ในจังหวัดนครพนมนั้น โดยภาพรวมแล้วสภาพปัญหาและอุปสรรคยังคงมีอยู่บ้าง โดยเฉพาะปัญหาที่จะต้องแก้ไขคือ จะมีวิธีการอะไรที่จะทำให้ คนในชุมชนเข้มแข็ง เพราะทางการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดต้องการให้ คนในชุมชนเข้มแข็ง ดังนั้นเวลาทางสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดจะจัดงานต่าง ๆ จะเน้นการพัฒนาบุคลากร คือ ต้องการให้คนในชุมชนพึ่งพาตัวเองได้ และต้องการทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งเหมือนกับชุมชนอื่น ๆ ในหลาย ๆ ชุมชนที่โดดเด่นเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว และเพื่อกระจายรายได้เข้าสู่ชุมชน

2.3 สภาพปัจจุบันและปัญหาการส่งเสริมการท่องเที่ยวของกลุ่มไทยอู๋ในจังหวัดมุกดาหาร

ด้านสภาพปัจจุบันของการส่งเสริมการท่องเที่ยวนั้น ปัจจุบันทางจังหวัดมุกดาหาร โดยทางสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดมุกดาหารได้มีการส่งเสริม มีการจัดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในทุกพื้นที่ของจังหวัดมุกดาหาร ไม่ว่าจะเป็นภูไท ไทยอู๋ ไทกะเลิง และกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ซึ่งได้มีการส่งเสริมในทุกชนเผ่า มีการสนับสนุนงานอีเว้นท์ต่าง ๆ เปิดโอกาสให้ชาวชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วม ได้เข้ารับการอบรมให้ความรู้ในด้านการเป็นเจ้าบ้านที่ดี เข้ารับการอบรมวิธีการทำชุมชนให้น่าอยู่ การเดินทางไปยังชุมชนชาวไทยอู๋ตำบลดงเย็น อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหารนั้นสามารถเดินทางไปท่องเที่ยวได้อย่างสะดวกเพราะมีถนนลาดยาง มีป้ายบอกทางอย่างชัดเจน สภาพแวดล้อมภายในชุมชนมีความสะอาด มีร้านอาหารและร้านค้าโชห่วยอยู่ที่หน้าสำนักงานเทศบาลตำบลดงเย็น และมีร้านโชห่วยอยู่ตามฝั่งถนนหนทางไม่มากนัก สำหรับสภาพปัญหาด้านการจัดการท่องเที่ยวภายในชุมชนชาวไทยอู๋วัดธาตุประสิทธิ์ ผู้วิจัยพบว่า การเดินทางไปยังวัดธาตุประสิทธิ์นั้นต้องขับรถขึ้นเขาซึ่งเป็นถนนคอนกรีต ถนนมีลักษณะแคบและสูงชัน คนที่ไม่ชิน

เส้นทางต้องขับรถด้วยความระมัดระวัง ใช้เกียร์ต่ำ และขับช้าด้วยความเร็วต่ำ เพราะอาจจะเกิดอุบัติเหตุแก่ผู้ที่ไม่ชินทางได้ นอกจากนี้ยังมีพิพิธภัณฑ์ศิลปวัฒนธรรมเผ่าญ้อ ภูไท ซึ่งตั้งอยู่ที่บ้านโพนสว่าง ตำบลดงเย็น อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร (ลานวัฒนธรรม) การเดินทางไปยังพิพิธภัณฑ์ศิลปวัฒนธรรมเผ่าญ้อ ภูไทนั้น รถสามารถสัญจรไปมาได้แต่ถนนไม่ค่อยดีเพราะเป็นถนนลูกรัง สำหรับการเดินทางไปยังวัดภูถ้ำธรรมมาศ สำนักสงฆ์ทำวังน้ำบ่อหนอง และการเดินทางไปพิพิธภัณฑ์ศิลปวัฒนธรรมเผ่าญ้อ - ภูไท สามารถเดินทางไปโดยรถส่วนตัวเท่านั้น เพราะไม่มีรถ 2 แถวให้บริการ

สำหรับสภาพปัญหาด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในชุมชนชาวไทญ้อ ตำบลดงเย็น และจากการสัมภาษณ์ นาย อุทิน จันทะโสม นายกเทศมนตรีตำบลดงเย็น ผู้วิจัยพบว่า สิ่งที่ตำบลดงเย็นขาดและต้องการ รวมถึงเป็นปัญหาและอุปสรรคด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวของกลุ่มไทญ้อตำบลดงเย็นในปัจจุบันนี้ก็คือ

1. ขาดทุนทรัพย์ ทุนสนับสนุนจากทางภาครัฐที่ไม่เพียงพอ เพราะปัจจุบันทางเทศบาลตำบลดงเย็น ได้งบจัดการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวไทญ้อในตำบลดงเย็นน้อยมาก ขาดเงินสนับสนุนการจัดทำชุมชนหมู่บ้านเผ่าญ้อตามแบบฉบับของชาวไทญ้อแท้ ๆ

2. ทางตำบลมีที่สำหรับสร้างแต่ขาดเงินอุดหนุนสำหรับจัดสร้างพิพิธภัณฑ์ที่ใช้จัดเก็บโบราณวัตถุ เรื่องราวเกี่ยวประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิต เครื่องมือเครื่องใช้ของชาวเผ่าญ้อ และที่จัดเก็บผลิตภัณฑ์เก่าแก่ของไทญ้อ ในตำบลดงเย็น

ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นดังกล่าวส่งผลกระทบต่อแผนงานการส่งเสริมการท่องเที่ยวของทางเทศบาลตำบลดงเย็น ทำให้เกิดความล่าช้าไม่ทันเวลา การดำเนินงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวไม่เป็นไปตามแผนงานการพัฒนาของทางเทศบาลตำบลดงเย็น และจะเกิดผลกระทบต่อการท่องเที่ยวของทางเทศบาลตำบลดงเย็นในที่สุด

3. รูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยวของกลุ่มไทญ้อ เพื่อเศรษฐกิจในภาคอีสานตอนบน

จากผลการดำเนินการวิจัยพบว่า ภายในชุมชนไทญ้อทั้ง 7 แห่ง มีจุดเด่นทางวัฒนธรรม และมีจุดเด่นด้านสถานที่ท่องเที่ยวมากมายหลายแห่ง สามารถนำไปใช้ต่อยอดความคิด และนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดการผลิต หรือการบริการที่สามารถสร้างคุณค่า หรือสร้างมูลค่าให้แก่เศรษฐกิจในชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม และสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของกลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อในเขตพื้นที่วิจัย ซึ่งถือว่าเป็นต้นทุนทางปัญหาการท่องเที่ยวในพื้นที่วิจัยทั้ง 7 แห่ง ที่มีเหมือนกัน รวมถึงสภาพปัญหาและอุปสรรคที่มีเหมือนกันที่ผู้วิจัยได้กล่าวมาแล้วนั้น ทำให้ได้รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเพื่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของกลุ่มไทญ้อในภาคอีสานตอนบน โดยประยุกต์ใช้แนวคิดเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน และแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว และใช้เป็นแนวทางสำหรับแก้ไขปัญหาดังนี้

1. ในด้านวิธีประยุกต์ใช้แนวคิดเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เพื่อใช้กำหนดรูปแบบและแนวทางการจัดการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่วิจัยทั้ง 7 แห่งนี้ โดยเน้นไปที่การนำต้นทุนทางปัญญา (Intellectual Capital) หรือองค์ความรู้ในรูปแบบของ “ฐานความรู้เดิม” เพื่อนำไปใช้ต่อยอดความคิด และการนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดการผลิต หรือการบริการที่สามารถสร้างคุณค่า หรือสร้างมูลค่าให้แก่เศรษฐกิจในชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรมโดยนำแนวคิดเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์มาประยุกต์ใช้นั้น ผู้วิจัยพบว่า ต้นทุนทางปัญญา ต้นทุนทางภูมิศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรมภายในท้องถิ่น ในเขตพื้นที่วิจัยมีมากมายหลายอย่าง เช่น องค์ความรู้และทุนทางปัญญาด้านศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อที่อิงกับพระพุทธศาสนา และอิงกับประเพณี ฮีต 12 คลอง 14 ของชาวอีสานที่สืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น และในพื้นที่วิจัยทั้ง 7 แห่ง พบว่ามีสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญมากมายหลายแห่งที่มีความน่าสนใจ และมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาวไทใหญ่อ เช่น วัดวาอาราม โบสถ์ วิหาร สถาปัตยกรรมต่าง ๆ ภายในวัดที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อทางพระพุทธศาสนา มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาเกี่ยวกับการสร้างวัดตั้งแต่ครั้งสมัยอดีตจนถึงปัจจุบัน อีกทั้งยังมีทะเลสาบหนองหารที่หล่อเลี้ยงชีวิตผู้คนในแถบจังหวัดสกลนคร ซึ่งทะเลสาบหนองหารนั้นมีตำนาน ความเชื่อ เรื่องเล่าเกี่ยวกับพญานาค และท้าวผาแดงนางไอ่เล่าขานสืบทอดกันมา และในพื้นที่วิจัยยังมีสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ เป็นต้น สามารถนำสิ่งเหล่านั้นมาเป็นจุดเด่น เป็นจุดขาย สามารถนำไปต่อยอดสร้างเป็นเมืองต้นแบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative City) ได้เป็นอย่างดี

2. ในด้านวิธีประยุกต์ใช้แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อใช้กำหนดรูปแบบและแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่วิจัยทั้ง 7 แห่งนี้ สำหรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมหมายถึง รูปแบบการท่องเที่ยวเพื่อเยี่ยมชม สัมผัส และเรียนรู้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรม เทศกาล ประเพณีของท้องถิ่นที่ยังคงมีอยู่ เพื่อความบันเทิง เพื่อการเรียนรู้หรือเพื่อเพิ่มพูนทักษะ ประสบการณ์การใช้ชีวิต ส่วนแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้น ถือว่าเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวได้รับแรงคลใจหรือได้รับสิ่งกระตุ้นให้เกิดความต้องการที่จะเดินทางไปยังจุดหมายปลายทาง เพื่อสังเกตเรียนรู้ ผ่านการมีประสบการณ์ร่วมกันกับคนในพื้นที่ และตระหนักถึงคุณค่าทางวัฒนธรรมในพื้นที่นั้น ซึ่งครอบคลุมถึงงานสร้างสรรค์ ชนบทธรรมเนียม ประเพณี และกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน ซึ่งนักท่องเที่ยวและคนในชุมชนต้องเคารพ เรียนรู้ และเข้าใจวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน เพื่อให้เกิดมิตรภาพระหว่างนักท่องเที่ยว และคนในชุมชนอย่างยั่งยืน สิ่งที่ต้องเน้นและให้ความสำคัญสำหรับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมก็คือ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์ โบราณสถาน ศิลปวัฒนธรรม และประเพณี โดยยึดหลักการอนุรักษ์ทรัพยากร ด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไว้ให้ดีที่สุด มีการจัดการอย่างยั่งยืนทั้งในเชิงเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยยึดหลักการไม่ส่งผลกระทบต่อ

สิ่งแวดล้อม หรือส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด ต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่คงไว้ซึ่งวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น ทั้งในแง่สังคม และวัฒนธรรม ยึดหลักการที่ต้องการศึกษาความแตกต่างทางด้านสังคมและวัฒนธรรมที่หลากหลาย การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้ความรู้แก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทั้งนักท่องเที่ยว ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยว ผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยว และประชาชนในท้องถิ่น โดยยึดหลักการที่ให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้รับความรู้และประสบการณ์จากการท่องเที่ยว พร้อมทั้งมีจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ต้องเป็นการท่องเที่ยวที่ให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วม และได้รับผลประโยชน์ โดยยึดหลักการให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมจัดการแหล่งท่องเที่ยว และได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว อันเป็นการกระจายรายได้สู่ชุมชนและท้องถิ่น

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่เน้นการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ต้องทำให้นักท่องเที่ยว เกิดความพึงพอใจ ในประสบการณ์ที่ได้รับ ทำให้เกิดความต้องการที่จะกลับมาท่องเที่ยวซ้ำอีก โดยต้องมีกิจกรรมท่องเที่ยวตรงตามความคาดหวังของนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่คำนึงถึงขีดความสามารถของพื้นที่ และความสะอาดของพื้นที่โดยยึดหลักที่ว่าต้องไม่เกินขีดความสามารถรองรับของพื้นที่ในทุก ๆ ด้าน ต้องดูแลรักษาความสะอาดของแหล่งท่องเที่ยวอยู่เสมอ และคำนึงถึงความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สินของนักท่องเที่ยวเพื่อให้นักท่องเที่ยวอบอุ่นใจ

สำหรับลักษณะการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สำคัญ 9 ประการนั้น ผู้วิจัยพบว่าในพื้นที่วิจัยทั้งหมด 7 แห่งนี้ มีสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ ๆ มากมายที่น่าสนใจและมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม ประเพณี โบราณสถาน ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาวไทยอู่มากมายหลายแห่ง และเป็นสิ่งที่คนภายในชุมชนต้องการอนุรักษ์ทรัพยากร ด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เพื่อสืบทอดถึงอนุชนรุ่นหลังต่อไปในอนาคต โดยบุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548) กล่าวไว้ว่า หลักการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมต้องไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ประชาชนภายในพื้นที่ที่ต้องการคงไว้ซึ่งวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นทั้งในด้านสังคมและวัฒนธรรม โดยยึดหลักการเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวที่ต้องการศึกษาความแตกต่างทางด้านสังคมและวัฒนธรรมที่หลากหลาย ให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้รับความรู้และประสบการณ์จากการท่องเที่ยว พร้อมทั้งมีจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม เป็นการท่องเที่ยวที่ทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมจัดการแหล่งท่องเที่ยว และได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว โดยยึดหลักการกระจายรายได้สู่ชุมชน และท้องถิ่น นักท่องเที่ยว เกิดความพึงพอใจเพิ่มคุณค่าของประสบการณ์ที่ได้รับ ทำให้เกิดความต้องการที่จะกลับมาท่องเที่ยวซ้ำอีก เน้นการดูแลรักษาความสะอาดของแหล่งท่องเที่ยวอยู่เสมอ โดยการท่องเที่ยวนั้นต้องคำนึงถึงความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว

3.ด้านวิธีการประยุกต์ใช้แนวความคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อใช้กำหนดรูปแบบ และแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่วิจัยทั้ง 7 แห่งนี้ สำหรับแนวความคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนนั้น หมายถึง การที่บุคคลหรือกลุ่มคนเข้าไปเกี่ยวข้องกับกระบวนการในรูปของกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งด้วยความสมัครใจ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ได้ตั้งใจ อันเป็นประโยชน์ต่อตัวบุคคล ต่อกลุ่มคน รวมทั้งต่อส่วนรวม โดยที่ประชาชนต้องเป็นคนตัดสินใจในกระบวนการการมีส่วนร่วมด้วยตนเองและรับผิดชอบในผลที่เกิดขึ้นร่วมกัน วีระพล ทองมา (2558) ได้ให้ความเห็นว่าการมีส่วนร่วมนั้น บุคคลหรือกลุ่มคนที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับกระบวนการในรูปของกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งด้วยความสมัครใจ ต้องทำการสื่อสารพูดคุย แสดงความคิดเห็น ถกปัญหา รวมถึงหาหนทางแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ร่วมกัน คนในชุมชนต้องจัดให้มีเวทีพูดคุยร่วมกัน ร่วมกันคิดวางแผน ดำเนินการประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการทำงานร่วมกัน สร้างกฎระเบียบของชุมชนทางด้านต่าง ๆ เพื่อให้คนในชุมชน รวมถึงผู้มาเยือนยึดถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนไทญ้อ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจในภาคอีสานตอนบน ทำให้ผู้วิจัยได้พบประเด็นที่จะนำมาอภิปรายผล เพื่อประโยชน์ต่อการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสม ผู้วิจัยมีความคิดเห็นดังนี้

1. จากผลการวิจัยพบว่า ในสมัยก่อนจังหวัดสกลนครยังไม่มี การส่งเสริมการท่องเที่ยวของกลุ่มไทญ้อ แต่ในจังหวัดนครพนม และมุกดาหารมีประวัติการส่งเสริมการท่องเที่ยวของกลุ่มไทญ้อครั้งแรกในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 โดยทางภาครัฐได้กำหนดยุทธศาสตร์ในส่วนของภาคตะวันออกเฉียงเหนือให้มีการอนุรักษ์ฟื้นฟูแหล่งทรัพยากรท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม เพื่อเป็นประตูเชื่อมโยงสู่กลุ่มประเทศอินโดจีน และเป็นการเปิดประตูการค้าตามแนวชายแดนของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ในประเด็นนี้ผู้วิจัยเห็นว่า ในสมัยก่อนการเดินทางคมนาคมไม่สะดวกสบายเหมือนในสมัยปัจจุบัน ความเจริญและการเข้าถึงของคนในพื้นที่กับหน่วยงานรัฐยังเป็นไปด้วยความยากลำบาก จนเมื่อเวลาผ่านไปกระแสความเจริญได้เข้ามารุกคืบมากขึ้น ประชาชนกับหน่วยงานภาครัฐเริ่มมีความสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน หน่วยงานภาครัฐเริ่มนำความเจริญเข้ามาสู่ชนบทผ่านทางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตั้งแต่ฉบับที่ 1 ถึงฉบับปัจจุบัน คือ ฉบับที่ 12 และผ่านทางแนวความคิดการส่งเสริมการท่องเที่ยวในพระดำริของพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน ประเทศไทยได้เปิดการค้าขายกับต่างประเทศอย่างเสรี และมีการปรับปรุงการค้าขายกับต่างประเทศให้ทันสมัย มีการสร้างถนนหนทาง มีการอนุรักษ์ฟื้นฟูแหล่งทรัพยากรท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

ประวัติศาสตร์ และศิลปวัฒนธรรม เพื่อเป็นประตูเชื่อมโยงสู่กลุ่มประเทศอินโดจีน โดยมี จังหวัดหนองคาย มุกดาหาร และจังหวัดนครพนม เป็นประตูการค้าตามแนวชายแดนของ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ผลการวิจัยนี้เป็นสมมุติฐานใหม่เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของการส่งเสริม การท่องเที่ยวของกลุ่มไทญ้อในภาคอีสานตอนบน

2. จากผลการวิจัยพบว่า ปัจจุบันการส่งเสริมการท่องเที่ยวของกลุ่มไทญ้อในภาคอีสาน ตอนบน ในพื้นที่วิจัยทั้ง 7 แห่ง มีต้นทุนด้านการท่องเที่ยวที่มีเหมือนกัน คือ มีสถานที่ท่องเที่ยว ที่สำคัญ ๆ มากมายหลายที่น่าสนใจ และมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม ประเพณี และมีภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาวไทญ้อมากมายหลายแห่ง คนในชุมชนมีคติธรรมความเชื่อ ที่เหมือนกัน คือ เชื่อกับประเพณีฮีต 12 คอง 14 ในพื้นที่วิจัยทั้ง 7 แห่ง มีสถานที่พักผ่อน หย่อนใจอยู่ท่ามกลางธรรมชาติ มีสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ มีประเพณี และวัฒนธรรมที่น่าสนใจ มีระบบสาธารณูปโภคที่ครบครัน รวมทั้งมีศักยภาพ สามารถจัดการท่องเที่ยวในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้

ในประเด็นนี้ผู้วิจัยเห็นว่า การท่องเที่ยวของกลุ่มไทญ้อภาคอีสานตอนบน ในพื้นที่วิจัย ทั้ง 7 แห่ง มีต้นทุนทางวัฒนธรรมหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า มีต้นทุนด้านการท่องเที่ยวที่มีเหมือนกัน คือ มีสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ ๆ มากมายหลายที่น่าสนใจ และมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ สังคมวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาวไทญ้อมากมายหลายแห่งมีเอกลักษณ์ ด้านวัฒนธรรมประเพณีที่ชัดเจน มีคติธรรมความเชื่อที่เหมือนกัน คือ มีความเชื่อเกี่ยวกับประเพณี ฮีต 12 คอง 14 ที่ทุกคนยึดถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด มีประเพณีที่น่าสนใจที่มีการทำเฉพาะในพื้นที่ ซึ่งยังคงปฏิบัติสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน มีวัดอยู่กลางหมู่บ้านสำหรับใช้ประกอบพิธีกรรม และใช้สำหรับเตรียมงานประเพณีของชาวไทญ้อ มีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นจุดเด่นสามารถดึงดูด นักท่องเที่ยว เพราะมีความน่าสนใจและน่าอนุรักษ์ไว้อย่างยิ่ง ซึ่งในพื้นที่วิจัยทั้ง 7 แห่ง มีความพร้อม ทั้งการคมนาคมขนส่ง ที่พัก ร้านอาหาร มีศักยภาพทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่สูงมาก เพราะมีต้นทุนทางภูมิปัญญาท้องถิ่นที่โดดเด่นสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยว มีความน่าสนใจ และน่าอนุรักษ์ไว้อย่างยิ่ง

ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชัญญา อภิบาลกุลและชลธิชา เจริญพันธ์ (2552) ได้ทำวิจัยเรื่องการศึกษาศักยภาพเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยววัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อ (ญ้อ) บ้านโพธิ์ ตำบลโนนตาล อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม พบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อ บ้านโพธิ์ ตำบลโนนตาล อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม เป็นชุมชนเข้มแข็ง มีศักยภาพทางการท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมสูง มีเอกลักษณ์ ด้านวัฒนธรรมประเพณีที่ชัดเจน เคร่งครัดในฮีต 12 คอง 14 และมีประเพณีที่น่าสนใจที่มีการทำเฉพาะในพื้นที่ ซึ่งยังคงปฏิบัติสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน

และมีวัดคามวาสีซึ่งเป็นวัดกลางหมู่บ้านที่ใช้ประกอบพิธีกรรม และใช้สำหรับเตรียมงานประเพณีของชาวไทยอ้อ ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นมีจุดเด่นสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวมีความน่าสนใจและน่าอนุรักษ์ไว้อย่างยิ่ง

3. จากผลการวิจัยพบว่า สำหรับสภาพปัญหาและอุปสรรคที่มีเหมือนกัน คือ ปัจจุบันการท่องเที่ยวในพื้นที่วิจัยเชิงเกษตรเป็นอย่างมาก สถานที่ท่องเที่ยวขาดการรักษาความสะอาด ประชาชนในชุมชนบางพื้นที่ไม่ใส่ใจเรื่องความสะอาด ขาดการโฆษณาประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องจากทางหน่วยงานรัฐ ขาดทุนทรัพย์ ขาดเงินทุนสนับสนุนจากทางภาครัฐที่เพียงพอ ส่วนในพื้นที่อำเภอท่าอุเทนนั้น ทางองค์การบริหารส่วนตำบลท่าอุเทน อยากรให้ช่วยเหลือเรื่องการวิจัยด้านสถานที่ท่องเที่ยว เพื่อที่ว่าจะทำยังไงให้มีนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวที่อำเภอท่าอุเทนมากขึ้น รวมทั้งอยากรให้ช่วยส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอท่าอุเทนให้ยั่งยืน ประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเองในการเข้ามีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น ประชาชนไม่สนใจและไม่ให้ ความร่วมมือในบทบาทหน้าที่ด้านการพัฒนาท้องถิ่น ขาดความร่วมมือด้านการดำเนินงานระหว่างคนในชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่วนในพื้นที่ชุมชนชาวไทยอ้อ ตำบลดงเย็น จังหวัดมุกดาหาร นั้น จากการจัดประชุมของทางองค์การบริหารส่วนตำบลดงเย็น จังหวัดมุกดาหาร พบว่า ทางองค์การบริหารส่วนตำบลดงเย็น จังหวัดมุกดาหาร มีสถานที่สำหรับจัดสร้างพิพิธภัณฑ แต่ขาดเงินอุดหนุนจากทางภาครัฐสำหรับสร้างพิพิธภัณฑ คนในท้องถิ่นและทางองค์การบริหารส่วนตำบลดงเย็น จังหวัดมุกดาหาร อยากรให้มีโฮมสเตย์ภายในชุมชน ทางด้านการคมนาคมนั้นพบว่า ถนนหนทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นถนนลูกรังทำให้การเดินทางไปมาไม่สะดวก ไม่มีป้ายบอกทางที่ชัดเจนจึงทำให้นักท่องเที่ยวหลงทาง

ในประเด็นนี้ผู้วิจัยเห็นว่า ในพื้นที่วิจัยทั้ง 7 แห่ง ในปัจจุบันประสบปัญหาด้านการท่องเที่ยว ในเขตพื้นที่วิจัยเชิงเกษตรเป็นอย่างมาก สถานที่ท่องเที่ยวขาดการรักษาความสะอาด ประชาชนไม่ใส่ใจเรื่องความสะอาด ถนนหนทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวเป็นลูกรัง การเดินทางไม่สะดวก ไม่มีป้ายบอกทางที่ชัดเจน ขาดการโฆษณาประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง ขาดบุคลากรด้านการท่องเที่ยว ไม่มีการวางแผนด้านการตลาด ขาดเงินทุนสนับสนุนจากทางภาครัฐที่เพียงพอ ขาดความร่วมมือด้านการดำเนินงานระหว่างคนในชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศศิกานต์ กุลวนิช (2551) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชน กรณีศึกษา : เมืองตะกั่วป่า อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา พบว่า แหล่งท่องเที่ยวมีความหลากหลายแต่ขาดการพัฒนาปรับปรุงภูมิทัศน์ บางแห่งมีเส้นทางเข้าถึงที่สะดวกแต่ขาดป้ายบอกทาง ขาดบุคลากรด้านการท่องเที่ยว ไม่มีการวางแผนด้านการตลาด สื่อประชาสัมพันธ์มีน้อยทำให้ขาดการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ชุมชนส่วนใหญ่ขาดการมีส่วนร่วม

ทั้งด้านการวางแผนการดำเนินการ การรับผลประโยชน์ ขาดงบประมาณ และขาดการบูรณาการในการจัดการ

4. จากผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนไทย เพื่อเศรษฐกิจในภาคอีสานตอนบน โดยประยุกต์ใช้แนวคิดเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน และแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ในด้านวิธีประยุกต์ใช้แนวคิดเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เพื่อใช้กำหนดรูปแบบ และแนวทางการจัดการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่วิจัย โดยเน้นไปที่การนำต้นทุนทางปัญญา (Intellectual Capital) ที่โดดเด่น เช่น ประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เพื่อนำไปใช้ต่อยอดความคิด และนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดการผลิตสินค้า หรือการบริการที่สามารถสร้างคุณค่า สร้างมูลค่าให้แก่เศรษฐกิจในชุมชน สามารถนำสิ่งเหล่านั้นมาเป็นจุดเด่น เป็นจุดขาย เพื่อต่อยอดสร้างเป็นเมืองต้นแบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative City) ส่วนการประยุกต์ใช้แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้น ภายในชุมชนต้องจัดการท่องเที่ยวที่ทำให้นักท่องเที่ยวได้รับแรงดลใจหรือได้รับสิ่งกระตุ้นให้เกิดความต้องการที่จะเดินทางท่องเที่ยว เพื่อสังเกตเรียนรู้ ผ่านการมีประสบการณ์ร่วมกันกับคนในพื้นที่และตระหนักถึงคุณค่าทางวัฒนธรรมในพื้นที่ ซึ่งครอบคลุมถึงงานสร้างสรรค์ ขนบธรรมเนียม ประเพณี และกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน ซึ่งนักท่องเที่ยวและคนในชุมชนต้องเคารพ เรียนรู้ และเข้าใจวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน ให้ความสำคัญสำหรับการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กล่าวคือ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์ โบราณสถาน ศิลปวัฒนธรรม และประเพณี โดยยึดหลักการอนุรักษ์ทรัพยากรที่มีอยู่ การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ต้องสะดวกปลอดภัย ไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่คงไว้ซึ่งวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น ทั้งในแง่สังคม และวัฒนธรรม ยึดหลักการให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมจัดการแหล่งท่องเที่ยว และได้รับผลประโยชน์ จากการท่องเที่ยวร่วมกัน ส่วนการประยุกต์ใช้แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน ประชาชนในชุมชนต้องเป็นคนตัดสินใจในกระบวนการการมีส่วนร่วมด้วยตนเอง และรับผิดชอบในผลที่เกิดขึ้นร่วมกัน การมีส่วนร่วมภายในชุมชนต้องทำด้วยความสมัครใจ แสดงความคิดเห็น ถกปัญหา รวมถึงหาทางแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ร่วมกัน โดยจัดเวทีพูดคุยร่วมกัน เพื่อร่วมกันคิดวางแผนดำเนินการประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อทำงานร่วมกัน ต้องสร้างกฎระเบียบของชุมชนทางด้านต่าง ๆ เพื่อให้คนในชุมชนรวมถึงผู้มาเยือนยึดถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด

ในประเด็นนี้ผู้วิจัยเห็นว่าทางพื้นที่วิจัยทั้ง 7 แห่ง ควรประยุกต์ใช้แนวคิดเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เพื่อใช้กำหนดรูปแบบและแนวทางการจัดการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่วิจัย โดยเน้นไปที่การนำต้นทุนทางปัญญา (Intellectual Capital) เช่น ประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เพื่อนำไปใช้ต่อยอดความคิด และนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดการผลิตสินค้า หรือการบริการที่สามารถสร้างคุณค่า สร้างมูลค่าให้แก่เศรษฐกิจในชุมชน นำต้นทุนที่มีอยู่

มาเป็นจุดเด่น เป็นจุดขาย เพื่อต่อยอดสร้างเป็นเมืองต้นแบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative City) ส่วนการประยุกต์ใช้แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้น ภายในชุมชนต้องจัดการท่องเที่ยวที่ทำให้นักท่องเที่ยวได้รับแรงตลใจหรือได้รับสิ่งกระตุ้นให้อยากเดินทางมาท่องเที่ยวซ้ำ โดยให้นักท่องเที่ยวได้เกิดการเรียนรู้ ผ่านการมีประสบการณ์ร่วมกันกับคนในพื้นที่ให้นักท่องเที่ยวรู้สึกเสมือนหนึ่งว่าเป็นคนในพื้นที่ และตระหนักรวมถึงห่วงแหนคุณค่าทางวัฒนธรรมในพื้นที่ การจัดการท่องเที่ยวควรยึดถือประเพณีวัฒนธรรมเดิม ควรสร้างจิตสำนึกให้คนในชุมชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของ รับผิดชอบร่วมกันในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม ส่วนการประยุกต์ใช้แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน ประชาชนในชุมชนต้องเป็นคนตัดสินใจในกระบวนการการมีส่วนร่วมด้วยตนเอง และรับผิดชอบต่อผลที่เกิดขึ้นร่วมกันด้วยความสมัครใจ แสดงความคิดเห็น ถกปัญหารวมถึงหาทางแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ร่วมกัน ผ่านการจัดเวทีพูดคุยร่วมกัน เพื่อร่วมกันคิดวางแผนดำเนินการประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ทิพวรรณ อินันนันทานนท์ (2554) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาศักยภาพวัฒนธรรมชนเผ่าอาข่า เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ พบว่า การพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ควรนำเอาภูมิปัญญาออกมาเป็นสิ่งดึงดูดใจแก่นักท่องเที่ยว และแนวทางการพัฒนาศักยภาพทางวัฒนธรรมของชนเผ่าอาข่าควรยึดถือประเพณีวัฒนธรรมเดิม รักษาเอกลักษณ์ของชนเผ่า และสอดคล้องกับงานวิจัยของ วันสาด ศรีสุวรรณ (2553) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนลุ่มน้ำตาปี ครอบคลุมพื้นที่สามจังหวัดพบว่า วัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวของชุมชนลุ่มน้ำตาปีมีอัตลักษณ์ที่โดดเด่นที่เอื้อต่อการท่องเที่ยวทั้งในแง่ประวัติศาสตร์ ชาติพันธุ์ ภาษา พิธีกรรมและความเชื่อ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ขนบธรรมเนียมประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และสภาพทางธรรมชาติ แนวทางการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชนประกอบด้วย และควรสร้างจิตสำนึกให้คนในชุมชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของ รับผิดชอบต่อร่วมกันในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม

ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยเรื่อง รูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนไทญ้อ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจในภาคอีสานตอนบนในครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด เทศบาลตำบล สามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นข้อมูลด้านการวางแผนหรือจัดทำกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคอีสานตอนบนได้อย่างเหมาะสม สามารถนำไปใช้กำหนดแนวทางการพัฒนา

แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีภายในชุมชนของตน เพื่อให้เกิดการสร้างงานสร้างอาชีพให้แก่คนในชุมชน

1.2 การส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนไทยอู้อ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจในภาคตะวันออกเฉียงเหนือต้องสอดคล้องกับวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในชุมชน เปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น มีส่วนร่วมลงมือพัฒนาและร่วมมือกันจัดการท่องเที่ยวให้เกิดเป็นรูปธรรม ต้องให้คนในชุมชนได้รับผลประโยชน์ในการจัดการท่องเที่ยวร่วมกัน จึงจะส่งผลให้คนในชุมชนมีจิตสำนึกและเกิดความหวงแหน เกิดความต้องการที่จะอนุรักษ์ภูมิปัญญา ศิลปวัฒนธรรม และขนบธรรมเนียม ประเพณีของชาวไทยอู้อ รวมถึงทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวของตนเอง

1.3 การส่งเสริมการท่องเที่ยวของกลุ่มไทยอู้อให้ประสบความสำเร็จ มีประสิทธิภาพ และเกิดความยั่งยืนนั้น หน่วยงานภาครัฐจำเป็นต้องเปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการคิดวางแผนจัดการท่องเที่ยวตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงกระบวนการสุดท้าย เพื่อชุมชนจะได้มองเห็นสภาพปัจจุบันและปัญหา รวมถึงความต้องการที่แท้จริงของคนในชุมชนเอง

1.4 ผู้รับผิดชอบการส่งเสริมการท่องเที่ยวในสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ควรจัดโครงการฝึกอบรมมัคคุเทศก์น้อย เพื่อปลูกฝังให้เยาวชนเกิดความหวงแหนในทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เกิดความรัก ความภูมิใจในภูมิปัญญา ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีของชาวไทยอู้อในพื้นที่ของตน และเป็นวิธีฝึกความกล้าแสดงออกในทางที่เหมาะสมของเยาวชนคนรุ่นใหม่ เพื่อเพิ่มทักษะด้านการเป็นมัคคุเทศก์น้อยที่มีความรู้ความสามารถ สามารถทำหน้าที่แนะนำสถานที่ท่องเที่ยวให้แก่นักท่องเที่ยวได้อย่างถูกต้อง

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาผลกระทบที่มีต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายในแหล่งท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง

2.2 ควรศึกษาความพึงพอใจ และความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนไทยอู้อในแต่ละพื้นที่

พหุบัณฑิต ชีเว

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรมการท่องเที่ยวกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2557). *คู่มือการตรวจประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักงานกิจการโรมมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึกในพระบรมราชูปถัมภ์.
- กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. (2552). *ความรู้เกี่ยวกับประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์.
- กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม. (2559). *วัฒนธรรมวิถีชีวิตและภูมิปัญญา* (ปี 91). กรุงเทพฯ: บริษัท รุ่งศิลป์การพิมพ์ (1977) จำกัด.
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2561). *ประวัติกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา*. [ออนไลน์].
ได้จาก: <http://www.tourism.go.th/view/1/ประวัติกรมการท่องเที่ยว> [สืบค้นเมื่อวันที่ 15 ตุลาคม 2560].
- กลุ่มงานภูมิปัญญาท้องถิ่น สำนักพัฒนาเกษตรกร กรมส่งเสริมการเกษตร. (2553). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมการเกษตร.
- กองพัฒนาและส่งเสริมการบริหารงานท้องถิ่น. (2556). *ข้อมูลแผนพัฒนาจังหวัด แผนพัฒนาจังหวัด 4 ปี (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 2)*. สำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัด ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 2.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2561). *เกี่ยวกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย*. [ออนไลน์].
ได้จาก: <https://thai.tourismthailand.org/about-tat> [สืบค้นเมื่อวันที่ 12 เมษายน 2560].
- ไกรฤกษ์ ปิ่นแก้ว. (2544). *เศรษฐกิจสร้างสรรค์ ทิวทัศน์วัฒนธรรมและโอกาสทางธุรกิจ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยกรุงเทพฯ.
- คณะกรรมการการท่องเที่ยวแห่งชาติ. (2560). *แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560-2564) (ปีที่ 2)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกิจการโรมมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึกในพระบรมราชูปถัมภ์.
- โครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนโดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. (2541). *ภูมิปัญญาไทย ลักษณะความสัมพันธ์ของภูมิปัญญาไทย*. ใน *สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว* (พิมพ์ครั้งที่ 23). คณะกรรมการโครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว.
- จางงค์ อติวัฒน์สิทธิ์และคณะ. (2552). *สังคมวิทยา* (พิมพ์ครั้งที่ 14). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- เจริญชัย ไชยไพบุลย์วงศ์. (2553). *เศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) : คุณค่าวัฒนธรรม*

ไทยที่เหนือล้ำกว่ามายาแห่งเงินตรา. [ออนไลน์]. ได้จาก: <http://www.tcdc.or.th/articles/business-industrial/5420/#เศรษฐกิจสร้างสรรค์-Creative-Economy> -- คุณค่าวัฒนธรรมไทยที่เหนือล้ำกว่ามายาแห่งเงินตรา [สืบค้นเมื่อวันที่ 13 มกราคม 2561].

เฉลิมพล แจ่มจันทร์ และสวริย์ บุญยमानนท์. (2556). บทบาทของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการพัฒนาสังคมและชุมชนไทย. *วารสารเศรษฐศาสตร์ปริทรรศน์ สถาบันพัฒนศาสตร์*, 7, 43.

ชัยญา อภิบาลกุล และชลธิชา เจริมพันธ์. (2552). การศึกษาศักยภาพเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยววัฒนธรรม กลุ่มชาติพันธุ์ไทยอ (ญ้อ) บ้านโพน ตำบลโนนตาล อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ชัยญา อภิบาลกุล และชลธิชา เจริมพันธ์. (2554). การศึกษาศักยภาพเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยววัฒนธรรม กลุ่มชาติพันธุ์ไทยอ (ญ้อ) บ้านโพน ตำบลโนนตาล อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม. *ศูนย์วิจัยท่องเที่ยวภูมิภาคลุ่มน้ำโขง มหาวิทยาลัยขอนแก่น*.

ชัยสิทธิ์ ดำรงวงศ์เจริญ. (2550). *การจัดการท่องเที่ยว ทางวัฒนธรรมเชิงอนุรักษ์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน : กรณีศึกษาภูผายนต์ อำเภอภูพาน จังหวัดสกลนคร*. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ฐานข้อมูลพิพิธภัณฑ์ในประเทศไทย. (2561). พิพิธภัณฑ์วัดกลางศรีเชียงใหม่. [ออนไลน์]. ได้จาก: [http://www.sac.or.th/databases/museumdatabase/review inside ByMember Detail.php?id=1078&CID=25752](http://www.sac.or.th/databases/museumdatabase/review%20inside%20ByMemberDetail.php?id=1078&CID=25752) [สืบค้นเมื่อวันที่ 12 เมษายน 2561].

ณัฐพร ดอกบุญนาค. (2553). ศักยภาพของชุมชน ในการมีส่วนร่วมด้านการจัดการท่องเที่ยวกรณีศึกษาชุมชนในตำบลพิมาย อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา. *พิชญโลก*.

ทรงคุณ จันทจร. (2554). *เศรษฐกิจสร้างสรรค์บนฐานวัฒนธรรม : เอกสารคำสอน รายวิชา 1605 905*. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ทรงคุณ จันทจร และคณะ. (2552). *คุณค่าอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นกับการนำมาประยุกต์เป็นผลิตภัณฑ์ ท้องถิ่นเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้*. มหาสารคาม: สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ทิพวรรณ อินันนทานนท์. (2554). *การพัฒนาศักยภาพวัฒนธรรมชนเผ่าอาข่า เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์*. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). *การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: เพรสแอนด์ดีไซน์.

บุญสม ยอดมาลี และคณะ. (2554). *เอกสารประกอบการสอน ทฤษฎีวัฒนธรรมและความสัมพันธ์เชิงชาติพันธุ์วรรณนา*. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ปทุมทิพย์ ม่านโคกสูง. (2556). *โครงการพัฒนา ฟันฟู และเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ:

สำนักวิจัยและพัฒนา สถาบันพระปกเกล้า.

- ประชัย ศรีจามร. (2549). *การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการปลูกป่าภาครัฐ กรณีศึกษาตำบลป่าอ้อดอนชัย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย*. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- พจนาน บัญญัติ และพิทักษ์ ศิริวงศ์. (2558). การพัฒนารูปแบบการสื่อสารทางการตลาดในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกลุ่มภาคกลางตอนล่าง. *English Veridian E-Journal, Silpakorn University (Humanities, Social Sciences and arts)*, (Vol 8 No 2 (2015): ฉบับภาษาไทย มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ (พฤษภาคม-สิงหาคม 2558).
- พนมพร สารสิทธิ์ยศ. (2552). *ผู้ไทย : แนวทางการจัดการหมู่บ้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวโฮมสเตย์ จังหวัดมุกดาหาร*. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พรรัชชล แข็งขัน. (2555). *โครงการส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน*. อุดรธานี.
- พิริยะ ผลพิรุฬห์. (2556). เศรษฐกิจสร้างสรรค์กับการพัฒนาประเทศไทย Creative Economy and Development Issues in Thailand. *NIDA Economic Review*, 7(1), 1–69.
- ไพรัตน์ เตชะรินทร์. (2531). *การมีส่วนร่วมของชุมชน : นโยบายและกลวิธี*. กรุงเทพฯ: ศักดิ์โสภะการพิมพ์.
- มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย. (2537). *สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน เล่มที่ 18 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาคอีสาน* (พิมพ์ครั้งที่ 18). กรุงเทพฯ: โครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน.
- เมธี ดวงสงค์. (2514). *ภูมิศาสตร์ - ประวัติศาสตร์ ทำอุเทน*. นครพนม: โรงพิมพ์ ส.พัฒนา.
- ยุพาพร รูปงาม. (2545). *การมีส่วนร่วมของข้าราชการสำนักงานงบประมาณ ในการปฏิรูประบบราชการ*. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- รัชดา จิรฐามาคุณ. (2559). แนวทางการพัฒนา แหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ด้านวัฒนธรรม ในชุมชนบ้านแซวน อำเภอถ้ำทอง จังหวัดสุพรรณบุรี. *กระแสวัฒนธรรม*, 17(31), 3–17.
- รัฐนันท์ พงศ์วิริทธิ์ธร, ภาคภูมิ ภัควิภาส (2557). การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบสร้างสรรค์ของชุมชนบนพื้นที่สูง อำเภอแม่อิง จังหวัดเชียงใหม่ : *สวนกุหลาบ*, 8(1), 79–90.
- รัฐนันท์ พงศ์วิริทธิ์ธร, ภาคภูมิ ภัควิภาส และธนภฤต บุญรังษี. (2557). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชนเผ่าเพื่อความยั่งยืน, 6(1), 42–60.
- เรืองเดช ปันเขื่อนขัตติย์. (2531). *ภาษาถิ่นตระกูลไทย (พร้อมทั้งภาษาตระกูลต่าง ๆ ในประเทศไทย)* (ฉบับที่ 2 แก้ไขเพิ่มเติม). กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล.
- วชิรวิทย์ ก้านจักร. (2558). วิถีชีวิตของชาวไทยอยู่ในเขตตำบลคลองน้ำใส อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว (ปีที่ 2, 70–80). นนทบุรี: วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย

ราชพฤกษ์.

- วันสาด ศรีสุวรรณ. (2553). รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการใช้มีส่วนร่วมของชุมชน
ลุ่มน้ำตาปี. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- วิชานันท์ ผ่องศรี และสมพงษ์ ธงไชย. (2550). การสร้างสรรค์รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการ
พื้นที่อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี. *Environment and Natural Resources
Journal*, 1–2(5).
- วิจิต นันทสุวรรณ. (2528). ภูมิปัญญาชาวบ้านในงานพัฒนา ฯ. *วารสารสังคมพัฒนา*, 7(8).
- วีระพล ทองมา. (2558). การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism CBT). [ออนไลน์].
ได้จาก: www.dnp.go.th/fca16/file/i49xy4ghqzsh3j1.doc [สืบค้นเมื่อวันที่ 15 ตุลาคม
2560].
- ศศิกานต์ กุลวนิช. (2551). การส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชน กรณีศึกษา: ชุมชนเมืองเทศบาล เมือง
ตะกั่วป่า อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ศิริกมล สายสร้อย. (2540). วิถีชีวิตของชาวไทยอยู่ในอำเภอรัฐประเทศ. สระแก้ว.
- ศุภิสรา ประเสริฐ. (2551). แนวทางและรูปแบบการอนุรักษ์ การฟื้นฟู และการพัฒนาชนบทธรรมนิยม
ประเพณีกลุ่มชาติพันธุ์อุษาคเนย์เพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจังหวัดชัยภูมิ. มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม.
- สถานภูมิภาคเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ ภาคเหนือตอนล่าง ร่วมกับ สถานอารยธรรมศึกษา
โขง - สาละวิน มหาวิทยาลัยนเรศวร. (2560). กลุ่มชาติพันธุ์ ริมฝั่งโขง. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัย
นเรศวร.
- สถาพร มุ่งพัฒนา. (2554). การศึกษาแนวทาง การประยุกต์ใช้เครือข่ายวัฒนธรรมชุมชนด้านเกี่ยว
ในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม อย่างยั่งยืน. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สามารถ จันทร์สุรย์. (2534). ภูมิปัญญาชาวบ้านคืออะไร อย่างไร. *วารสารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต
ชาวอีสาน* (ปี 7(2)). กรุงเทพฯ: ครูสภาลาดพร้าว.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี. (2504).
แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่หนึ่ง. กรุงเทพฯ.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี. (2520).
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สี่.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี. (2525).
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี. (2545).
แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่เก้า. กรุงเทพฯ.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี. (2555).

แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบเอ็ด. กรุงเทพฯ.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี. (2560).

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12. กรุงเทพฯ.

สำนักงานจังหวัดนครพนม. (2557). แผนพัฒนาจังหวัดนครพนม. นครพนม.

สำนักงานจังหวัดมุกดาหาร. (2561). แผนพัฒนาจังหวัด ๔ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑ – ๒๕๖๔). มุกดาหาร.

สำนักงานจังหวัดสกลนคร. (2560). แผนพัฒนาจังหวัดสกลนคร 4 ปี (พ.ศ. 2561 - 2564). สกลนคร.

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครพนม. (2560). กลุ่มไทรโยในจังหวัดนครพนม. นครพนม.

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสกลนคร. (2560). กลุ่มชาติพันธุ์ไทรโยในจังหวัดสกลนคร. สกลนคร.

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสกลนคร. (2561). จังหวัดสกลนครเมือง 3 ธรรม ธรรมมะ ธรรมชาติและ
วัฒนธรรมประเพณี ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 3 เส้นทาง 10 ผลิตภัณฑ์. สกลนคร: วัฒนธรรม
จังหวัดสกลนคร.

สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว. (2556). แนวทางการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว
เชิงนิเวศทางประวัติศาสตร์ ทางวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ.

สุชีพ ปุญญานุภาพ. (2540). ศาสนาเปรียบเทียบ (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.

สุนทร กองทรัพย์. (2548). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์การบริหาร
ส่วนตำบล: กรณีศึกษา ตำบลท่าอิฐ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี. สถาบันบัณฑิต
พัฒนบริหารศาสตร์.

สุพล ชัยพร. (2552). การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบโฮมสเตย์ ของกลุ่มชาติพันธุ์
ลาวเวียงและลาวโซ่งในภาคกลางของประเทศไทย. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ท้าวหาญ ทวีแสง. (2555). การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ กรณีศึกษา ศูนย์กลางเศรษฐกิจน
เทศบาลนครยะลา. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

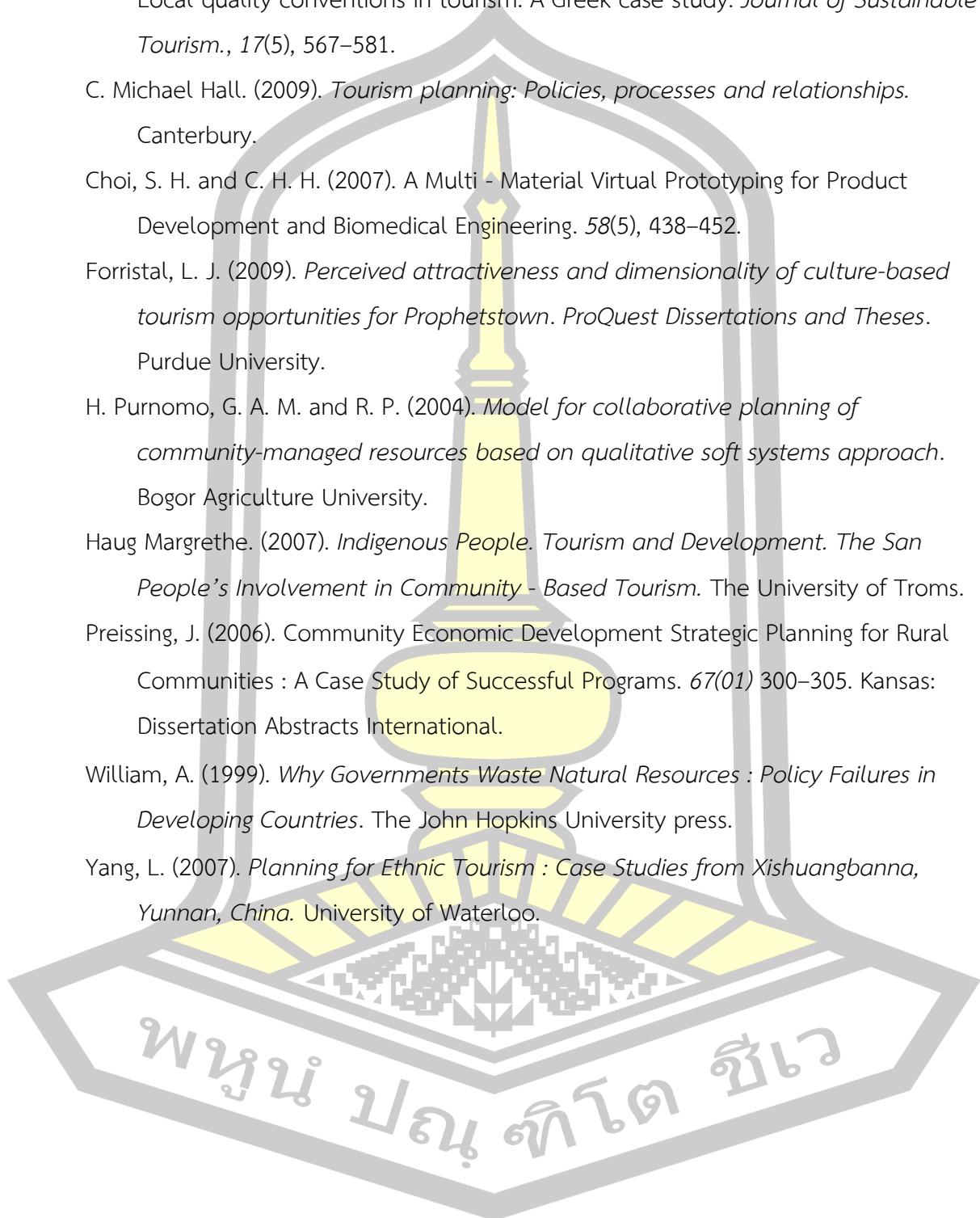
อัจฉรา เจริญ และพิทักษ์ ศิริวงศ์. (2559). รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ กรณีศึกษา
ที่พักโฮมสเตย์บ้านสวนแสงตะวัน ชุมชนบ้านบางพลับ อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม.
มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพฯ.

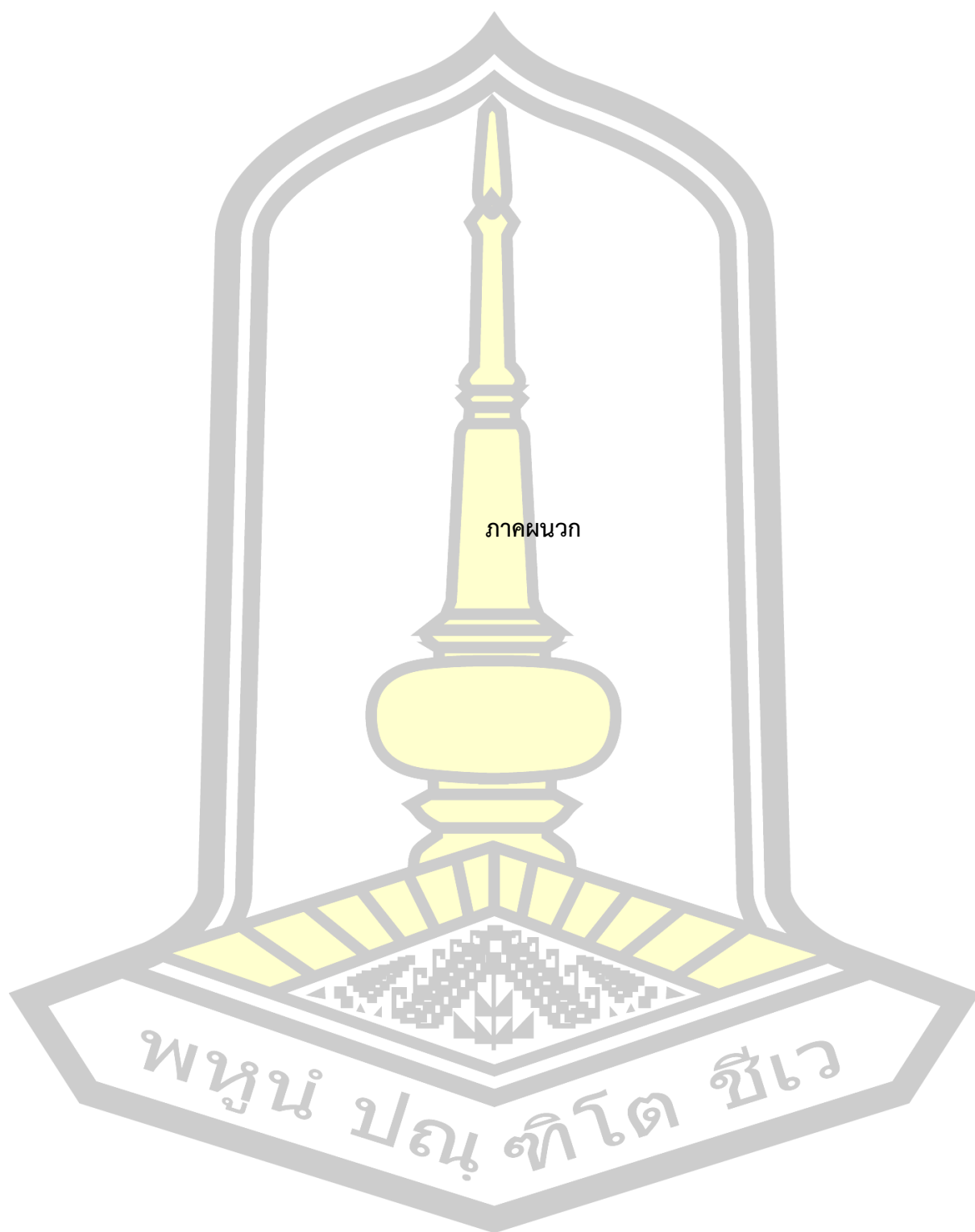
อัญญารัตน์ ธรารวรรณ. (2557). การศึกษาผลกระทบทางสังคมและวัฒนธรรมจากการท่องเที่ยว
กรณีศึกษาเมืองเชียงคาน ตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

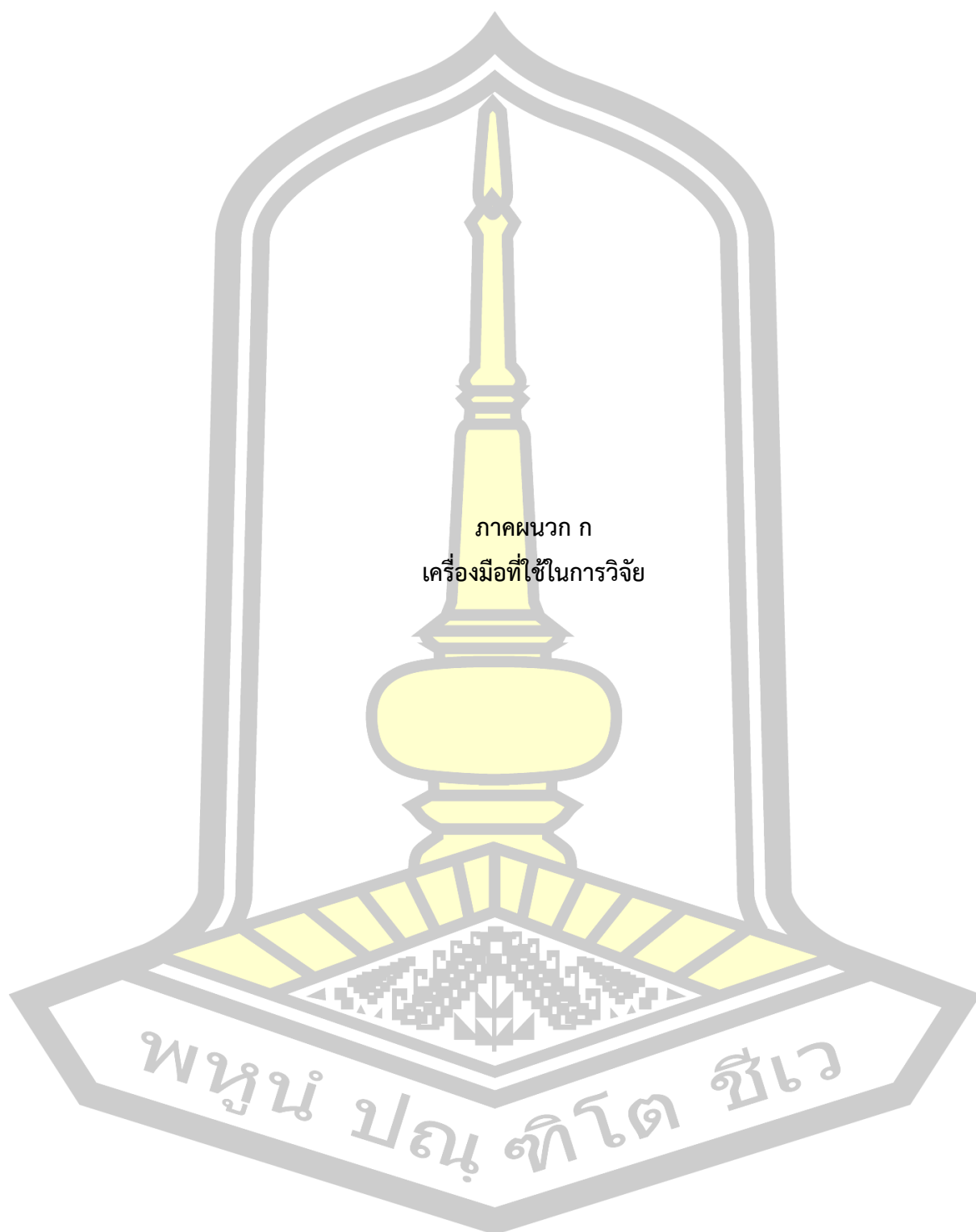
อิทธิพล โกมล. (2553). รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ : กรณีศึกษา บ้านวังน้ำออก จังหวัด
หนองคาย. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

เอี่ยม ทองดี. (2542). ภูมิปัญญาพื้นบ้านกับการปลูกฝังพฤติกรรมทางจริยธรรม. วารสารภาษาและ
วัฒนธรรม, 5-6.

- Alexandros Koutsouris. (2009). Social learning and sustainable tourism development; Local quality conventions in tourism: A Greek case study. *Journal of Sustainable Tourism.*, 17(5), 567–581.
- C. Michael Hall. (2009). *Tourism planning: Policies, processes and relationships*. Canterbury.
- Choi, S. H. and C. H. H. (2007). A Multi - Material Virtual Prototyping for Product Development and Biomedical Engineering. 58(5), 438–452.
- Forristal, L. J. (2009). *Perceived attractiveness and dimensionality of culture-based tourism opportunities for Prophetstown*. ProQuest Dissertations and Theses. Purdue University.
- H. Purnomo, G. A. M. and R. P. (2004). *Model for collaborative planning of community-managed resources based on qualitative soft systems approach*. Bogor Agriculture University.
- Haug Margrethe. (2007). *Indigenous People. Tourism and Development. The San People's Involvement in Community - Based Tourism*. The University of Troms.
- Preissing, J. (2006). Community Economic Development Strategic Planning for Rural Communities : A Case Study of Successful Programs. 67(01) 300–305. Kansas: Dissertation Abstracts International.
- William, A. (1999). *Why Governments Waste Natural Resources : Policy Failures in Developing Countries*. The John Hopkins University press.
- Yang, L. (2007). *Planning for Ethnic Tourism : Case Studies from Xishuangbanna, Yunnan, China*. University of Waterloo.

ภาคผนวก ก
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

พหุ ประจักษ์ วิทยา

แบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม

เรื่อง รูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนไทยอู๋ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจในภาคอีสานตอนบน

สังเกตเมื่อวันที่ .....

( ) ชุมชนชาวไทยอู๋ บริเวณวัดพระธาตุเชิงชุมวรวิหาร ถนนเจริญเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร

( ) บ้านท่าวัดเหนือ หมู่ 3 และบ้านท่าวัดใต้ หมู่ 9 ตำบลเหล่าปอแดง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร

( ) ชุมชนไทยอู๋ วัดสะพานศรี ถนนนิตโย ตำบลขมื่น อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร

( ) ชุมชนชาวไทยอู๋ บริเวณวัดพระธาตุท่าอุเทน ตำบลท่าอุเทน อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม

( ) ชุมชนวัดธาตุประสิทธิ์ ตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม

( ) ชุมชนชาวไทยอู๋วัดคามวาสี บ้านโพน ตำบลโนนตาล อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม

( ) ชุมชนชาวไทยอู๋ ตำบลดงเย็น อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร

ตอนที่ 1 สภาพทั่วไปของชุมชนไทยอู๋ เช่น ลักษณะพื้นที่ และสภาพแวดล้อมภายในชุมชน

.....

.....

.....

ตอนที่ 2 สภาพปัจจุบันด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยอู๋ภายในชุมชน

.....

.....

.....

ตอนที่ 3 สภาพทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายในพื้นที่

.....

.....

ตอนที่ 4 ศักยภาพด้านการท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวก ร้านอาหาร การบริการสาธารณะ เช่น โรงพยาบาล โรงเรียน สถานีตำรวจ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ศาลาประชาคม สนามกีฬา ปั่นน้ำมัน 7 – 11 ร้านสะดวกซื้อ ฯลฯ และจุดสนใจภายในพื้นที่

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 5 สภาพปัญหาด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวของกลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อ

- ( ) สภาพปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายในพื้นที่
- ( ) สิ่งอำนวยความสะดวกภายในพื้นที่
- ( ) ความสะอาด
- ( ) ความปลอดภัยในพื้นที่
- ( ) ความสะดวกสบายในการเดินทาง
- ( ) อื่น ๆ

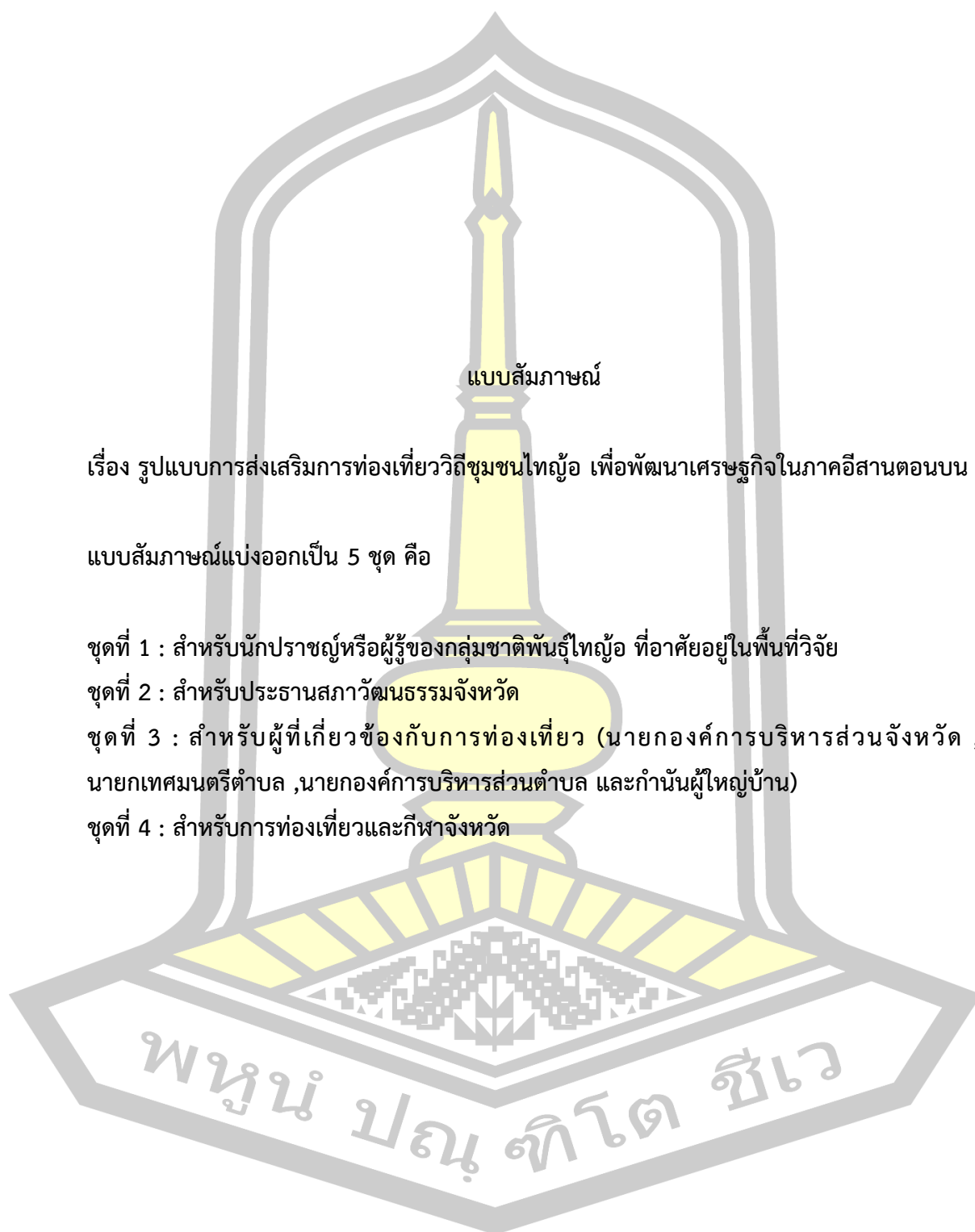
.....

.....

.....

.....

แบบสัมภาษณ์แบบที่มีโครงสร้าง

เรื่อง รูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนไทยอู๋ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจในภาคอีสานตอนบน

*****

วันที่ .....

คำชี้แจง : แบบสัมภาษณ์นี้ใช้สัมภาษณ์ เพื่อให้ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยอู๋ ในกลุ่มจังหวัดภาคอีสานตอนบน และสภาพความพร้อม กับสภาพปัญหา ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในชุมชน

ชุดที่ 1 สำหรับนักปราชญ์หรือผู้รู้ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยอู๋ ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่วิจัย

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมายถูก (/) หรือเติมข้อความในช่องว่างให้สมบูรณ์

1. เพศ ( ) ชาย ( ) หญิง
2. อายุ ..... ปี
3. ระดับการศึกษา ( ) จบชั้นประถมศึกษา ( ) จบมัธยมศึกษาตอนต้น
( ) จบมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า ( ) จบปริญญาตรี
( ) สูงกว่าปริญญาตรี

4. อาชีพ .....

5. ที่อยู่ .....

6. เบอร์โทรศัพท์ .....

7. อาศัยอยู่ในพื้นที่เป็นระยะเวลา .....

ตอนที่ 2 ข้อมูลความรู้ด้านภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและประวัติความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยอู๋

2.1 ประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ไทยอู๋ในพื้นที่

อพยพมาจากที่ไหน ผู้นำการอพยพตั้งหมู่บ้านคือใคร และตั้งถิ่นฐานครั้งแรกเมื่อใด

.....
.....

เหตุใดจึงตัดสินใจตั้งถิ่นฐานที่นี่ .....

2.2 ด้านคติธรรม ศาสนา และความเชื่อในชุมชน

ชาวบ้านในพื้นที่นับถือศาสนาอะไรและมีความเชื่อเกี่ยวกับอะไร

2.3 จุดเด่นด้านขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อ

ในชุมชนมีอะไรบ้าง

2.4 ลักษณะนิสัยของคนในชุมชนเป็นอย่างไร

พหุบุ ปณุ ทิโต ชีเว

2.5 ภูมิปัญญาที่โดดเด่นของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยอยู่ในชุมชนมีอะไรบ้าง (เช่น ภูมิปัญญาเกี่ยวกับชีวิตประจำวัน ภูมิปัญญาด้านภาษา ที่อยู่อาศัย เครื่องแต่งกาย เครื่องนุ่งห่ม การรักษาโรค เป็นต้น)

ตอนที่ 3 สภาพความพร้อม กับสภาพปัญหา ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในชุมชน

3.1 ถ้าในอนาคตมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในชุมชนของท่าน ท่านคิดว่าท่านจะนำศิลปวัฒนธรรม หรือวิถีชุมชนอะไรบ้างมาเผยแพร่ให้นักท่องเที่ยว เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจ และเป็นจุดขายด้านการท่องเที่ยวภายในชุมชน

3.2 ท่านคิดว่าภายในชุมชนของท่านยังประสบปัญหาทางด้านใด และมีสิ่งใดที่ท่านต้องการให้ทางองค์การบริหารส่วนจังหวัด หรือทางองค์การบริหารส่วนตำบล และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องภายในชุมชน ได้ทำการปรับปรุง เปลี่ยนแปลง แก้ไขหรือพัฒนาให้ดีขึ้น

แบบสัมภาษณ์แบบที่มีโครงสร้าง

เรื่อง รูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนไทยอู๋ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจในภาคอีสานตอนบน

*****

วันที่ .....

คำชี้แจง : แบบสัมภาษณ์นี้ใช้สัมภาษณ์ เพื่อให้ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยอู๋ ในกลุ่มจังหวัดภาคอีสานตอนบน และสภาพความพร้อมพร้อมกับสภาพปัญหาด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในชุมชน

ชุดที่ 2 สำหรับประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัด

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมายถูก (/) หรือเติมข้อความในช่องว่างให้สมบูรณ์

1. เพศ ( ) ชาย ( ) หญิง
2. อายุ ..... ปี
3. อาชีพ .....
4. เบอร์โทรศัพท์ .....
5. หน่วยงานที่รับผิดชอบ .....
6. หน้าที่ของวัฒนธรรมจังหวัด คืออะไร .....

ตอนที่ 2 ข้อมูลความรู้ด้านภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม และประวัติความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยอู๋

2.1 ประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ไทยอู๋ในพื้นที่

กลุ่มชาติพันธุ์ไทยอู๋ในเขตพื้นที่จังหวัดของท่านอพยพมาจากที่ไหน ผู้นำการอพยพตั้งหมู่บ้านครั้งนั้นคือใคร และตั้งถิ่นฐานครั้งแรกเมื่อใด .....

.....

กลุ่มชาวไทยอู๋ในจังหวัดของท่านตั้งถิ่นฐานอยู่ที่ใดบ้าง .....

.....

เหตุใดกลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อจึงตัดสินใจมาตั้งถิ่นฐานที่นี่ .....

2.2 ด้านคตินิยม ศาสนา และความเชื่อในชุมชน

ชาวไทญ้อในพื้นที่นับถือศาสนาอะไรและมีคติความเชื่อเกี่ยวกับอะไร

2.3 จุดเด่นด้านขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อ ในพื้นที่จังหวัดของท่านมีอะไรบ้าง

2.4 ลักษณะนิสัยของคนในชุมชน

2.5 ภูมิปัญญาที่โดดเด่นของกลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อในชุมชนมีอะไรบ้าง (เช่น ภูมิปัญญา เกี่ยวกับชีวิตประจำวัน ภูมิปัญญาด้านภาษา ที่อยู่อาศัย เครื่องแต่งกาย เครื่องนุ่งห่ม การรักษาโรค เป็นต้น)

ตอนที่ 3 ข้อมูลด้านสภาพความพร้อม กับสภาพปัญหา ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว
ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อ

3.1 ด้านการอนุรักษ์ สืบสาน วัฒนธรรม ประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อในปัจจุบัน
ท่านได้มีแผนงาน มีขั้นตอน มีวิธีการดำเนินการเพื่อการอนุรักษ์ สืบสาน วัฒนธรรม ประเพณี
ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

3.2 สภาพปัญหา ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวของกลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อในปัจจุบัน
เป็นอย่างไร

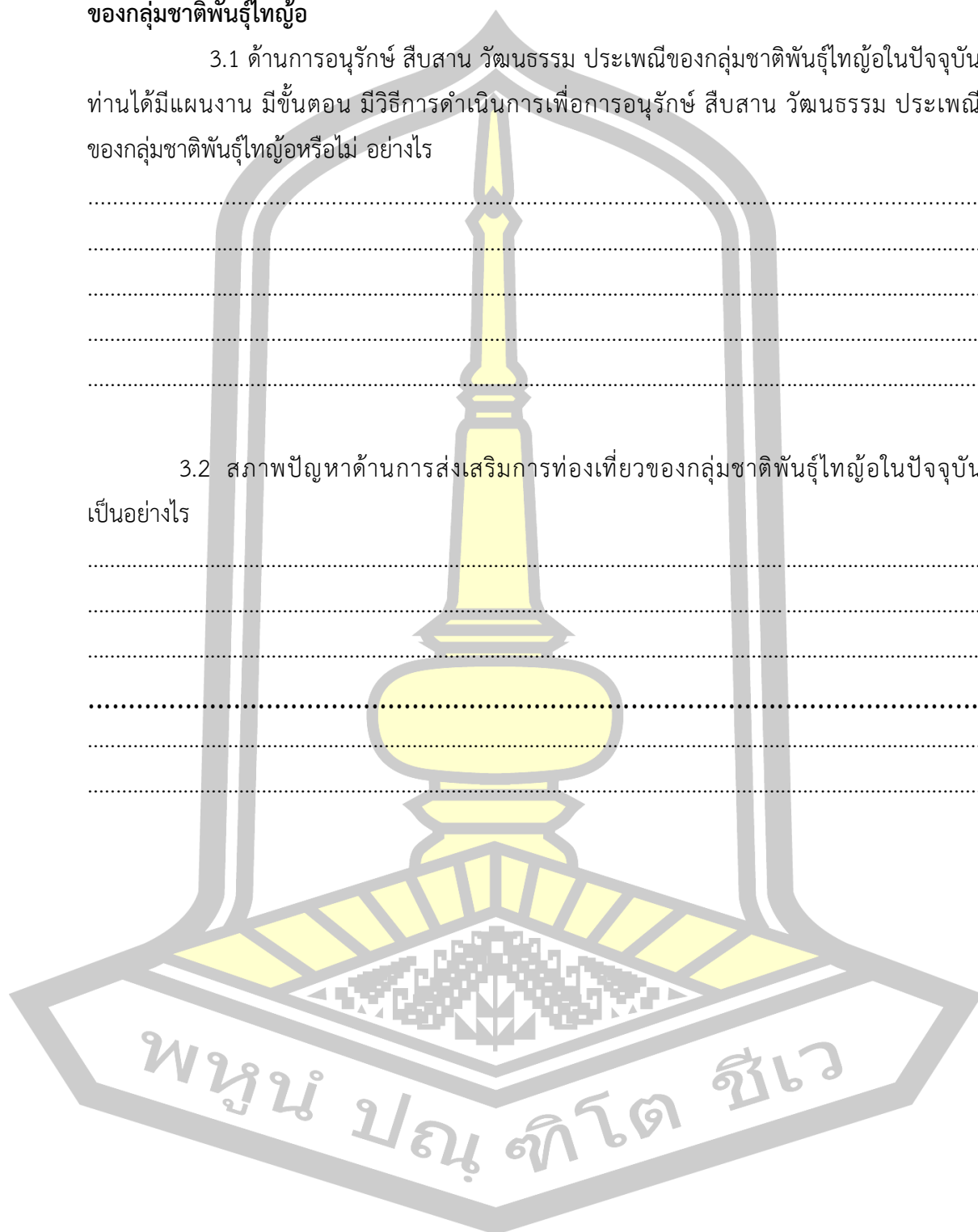
.....

.....

.....

.....

.....

แบบสัมภาษณ์แบบที่มีโครงสร้าง

เรื่อง รูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนไทยอู๋ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจในภาคอีสานตอนบน

*****

วันที่ .....

คำชี้แจง : แบบสัมภาษณ์นี้ใช้สัมภาษณ์ เพื่อให้ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยอู๋ ในกลุ่มจังหวัดภาคอีสานตอนบน และสภาพความพร้อม กับสภาพปัญหา ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในชุมชน

ชุดที่ 3 สำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว (นายกเทศมนตรี , นายกองค้การบริหาร ส่วนจังหวัด , นายกเทศมนตรีตำบล , นายกองค้การบริหารส่วนตำบล และกำนันผู้ใหญ่บ้าน)

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมายถูก (/) หรือเติมข้อความในช่องว่างให้สมบูรณ์

1. เพศ ( ) ชาย ( ) หญิง
2. อายุ ..... ปี
3. ระดับการศึกษา ( ) จบชั้นประถมศึกษา ( ) จบมัธยมศึกษาตอนต้น
( ) จบมัธยมตอนปลายหรือเทียบเท่า ( ) จบปริญญาตรี
( ) สูงกว่าปริญญาตรี
4. อาชีพ ( ) นายกเทศมนตรี ( ) นายกองค้การบริหารส่วน
จังหวัด
( ) นายกเทศมนตรีตำบล ( ) นายกองค้การบริหารส่วนตำบล
( ) กำนันผู้ใหญ่บ้าน
5. ที่อยู่
.....
.....
6. เบอร์โทรศัพท์ .....
7. อาศัยอยู่ในพื้นที่เป็นระยะเวลา .....

ตอนที่ 2 ข้อมูลความรู้ด้านภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและประวัติความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์ ไทลื้อ

2.1 ประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อในพื้นที่

กลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อในพื้นที่อพยพมาจากที่ไหน ผู้นำการอพยพตั้งหมู่บ้านคือใคร
และตั้งถิ่นฐานครั้งแรกเมื่อใด .....

.....

.....

.....

เหตุใดจึงตัดสินใจตั้งถิ่นฐานที่นี่.....

.....

.....

.....

.....

2.2 ด้านคติธรรม ศาสนา และความเชื่อในชุมชน

ชาวบ้านในพื้นที่นับถือศาสนาอะไร และมีความเชื่อเกี่ยวกับอะไร .....

.....

.....

.....

2.3 จุดเด่นด้านขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อในชุมชน
มีอะไรบ้าง

.....

.....

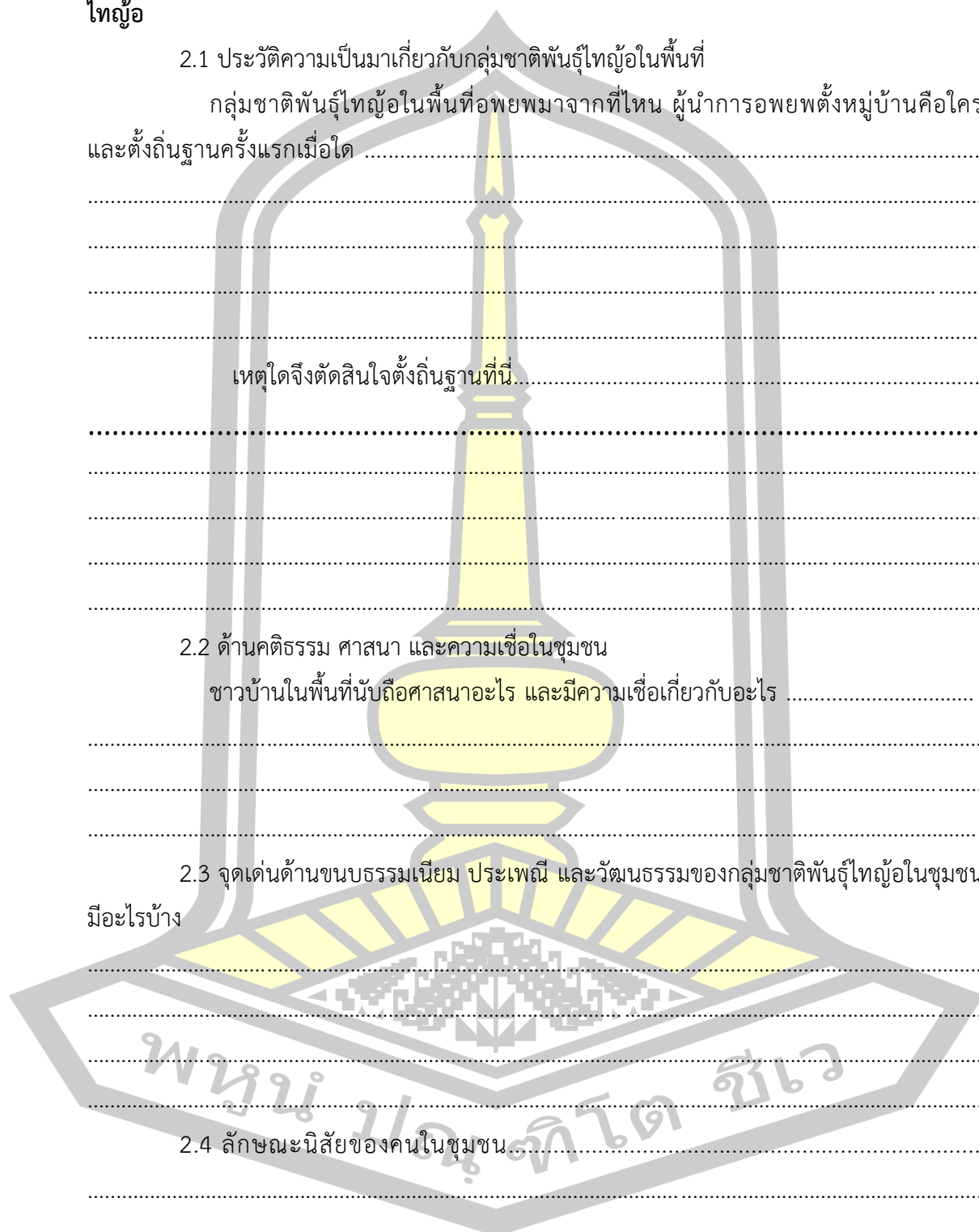
.....

2.4 ลักษณะนิสัยของคนในชุมชน.....

.....

.....

.....

พหุบัณฑิตวิทยาลัย

2.5 ภูมิปัญญาที่โดดเด่นของกลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อในชุมชนมีอะไรบ้าง (เช่น ภูมิปัญญาเกี่ยวกับชีวิตประจำวัน ภูมิปัญญาด้านภาษา ที่อยู่อาศัย เครื่องแต่งกาย เครื่องนุ่งห่ม การรักษาโรค เป็นต้น)

ตอนที่ 3 ข้อมูลด้านสภาพความพร้อม และสภาพปัญหาด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในชุมชน

3.1 ด้านการอนุรักษ์ สืบสาน วัฒนธรรม ประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อในปัจจุบัน ท่านได้มีแผนงาน มีขั้นตอน มีวิธีการดำเนินการเพื่อการอนุรักษ์ สืบสาน วัฒนธรรม ประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อหรือไม่ อย่างไร

3.2 ปัจจุบันสภาพความพร้อมด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในชุมชนเป็นอย่างไร

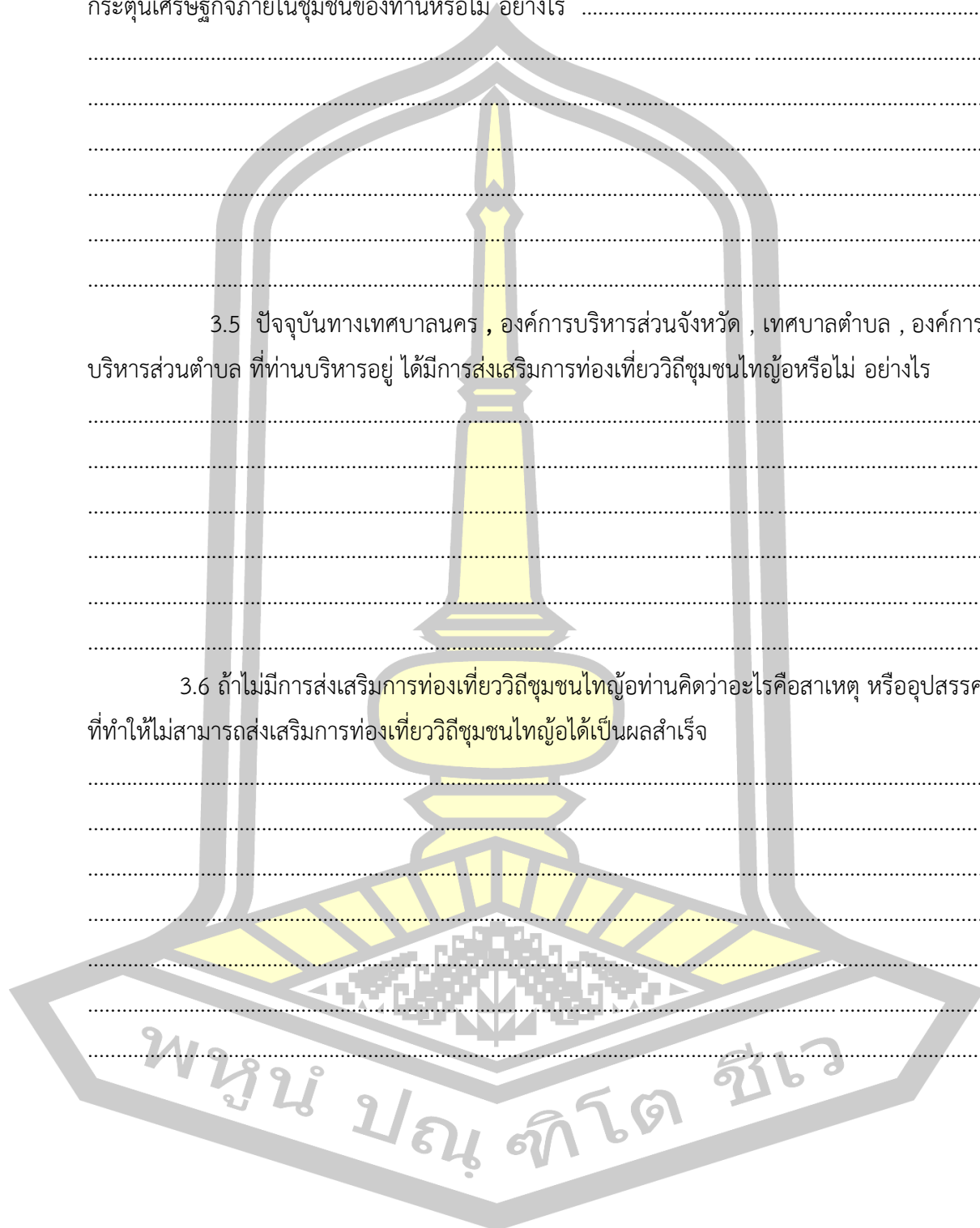
3.3 สภาพปัญหาและอุปสรรคในด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในชุมชนมีอะไรบ้าง

3.4 ท่านคิดว่าการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนไทยอยู่ในชุมชนของท่านมีส่วนช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจภายในชุมชนของท่านหรือไม่ อย่างไร .....

3.5 ปัจจุบันทางเทศบาลนคร , องค์การบริหารส่วนจังหวัด , เทศบาลตำบล , องค์การบริหารส่วนตำบล ที่ท่านบริหารอยู่ ได้มีการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนไทยหรือไม่ อย่างไร

3.6 ถ้าไม่มีการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนไทยที่ท่านคิดว่าอะไรคือสาเหตุ หรืออุปสรรคที่ทำให้ไม่สามารถส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนไทยได้เป็นผลสำเร็จ

แบบสัมภาษณ์แบบที่มีโครงสร้าง

เรื่อง รูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนไทยอู้อ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจในภาคอีสานตอนบน

*****

วันที่ .....

คำชี้แจง : แบบสัมภาษณ์นี้ใช้สัมภาษณ์ เพื่อให้ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยอู้อ ในกลุ่มจังหวัดภาคอีสานตอนบน และสภาพความพร้อม กับสภาพปัญหา ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในชุมชน

ชุดที่ 4 สำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว (การท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด)

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมายถูก (/) หรือเติมข้อความในช่องว่างให้สมบูรณ์

1. เพศ ( ) ชาย ( ) หญิง

2. อายุ ..... ปี

3. ที่อยู่

.....
 .....
 .....

4. เบอร์โทรศัพท์ .....

ตอนที่ 2

2.1 ขอบเขตอำนาจหน้าที่ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยคืออะไร

.....
 .....
 .....

2.2 ขอบเขตอำนาจหน้าที่ของการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดคืออะไร.....

.....
 .....
 .....

2.3 ขอบเขตอำนาจหน้าที่ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยกับการท่องเที่ยว และกีฬา
จังหวัดมีความแตกต่างกันอย่างไร.....

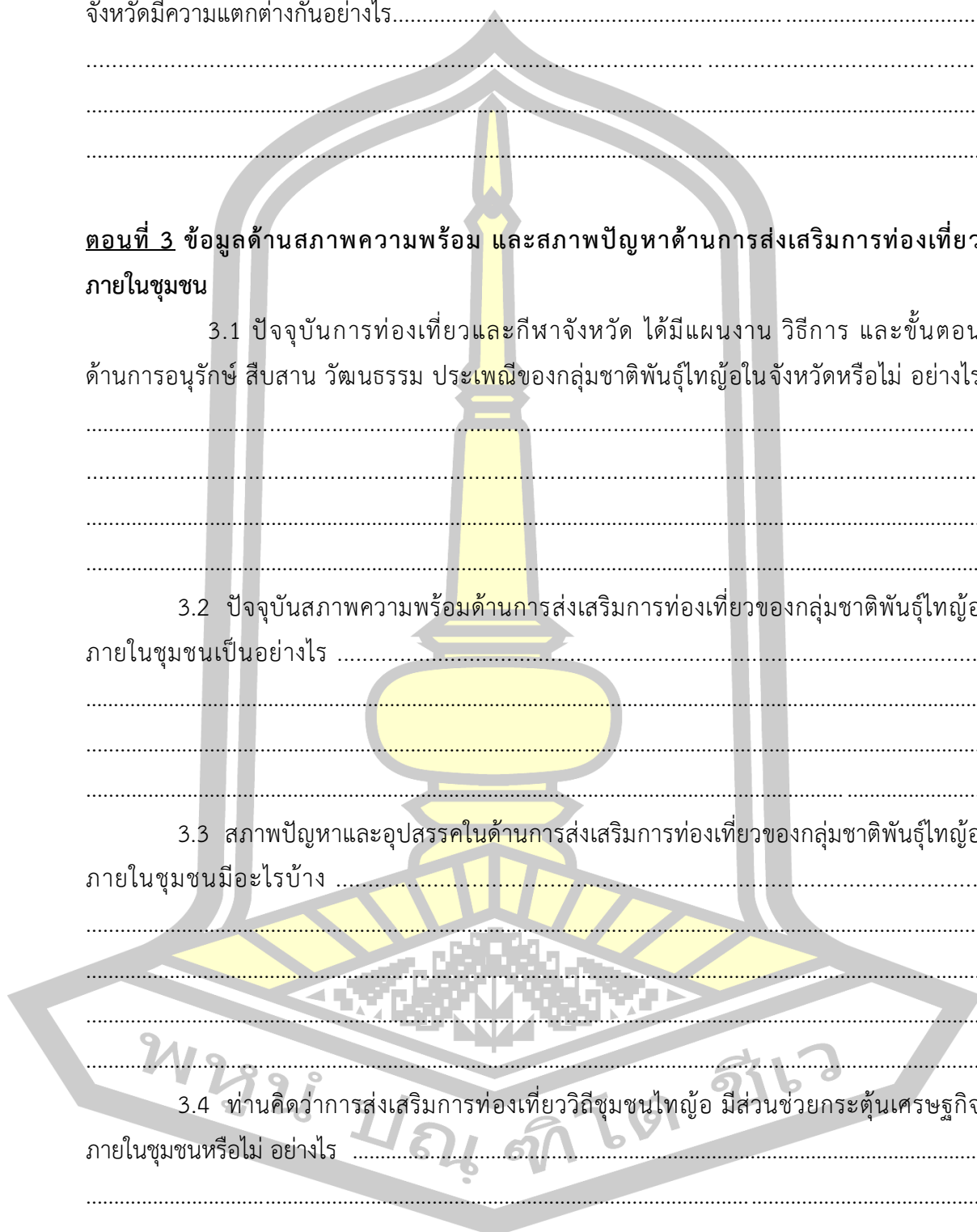
ตอนที่ 3 ข้อมูลด้านสภาพความพร้อม และสภาพปัญหาด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว
ภายในชุมชน

3.1 ปัจจุบันการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด ได้มีแผนงาน วิธีการ และขั้นตอน
ด้านการอนุรักษ์ สืบสาน วัฒนธรรม ประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยอยู่ในจังหวัดหรือไม่ อย่างไร

3.2 ปัจจุบันสภาพความพร้อมด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย
ภายในชุมชนเป็นอย่างไร .....

3.3 สภาพปัญหาและอุปสรรคในด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย
ภายในชุมชนมีอะไรบ้าง .....

3.4 ท่านคิดว่าการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนไทย มีส่วนช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจ
ภายในชุมชนหรือไม่ อย่างไร .....

3.5 ปัจจุบันทางการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด ได้มีการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชน
 ไทญ้อ หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

3.6 ถ้าไม่มีการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนไทญ้อ ท่านคิดว่าอะไรคือสาเหตุ
 หรืออุปสรรคที่ทำให้ไม่สามารถส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนไทญ้อได้เป็นผลสำเร็จ

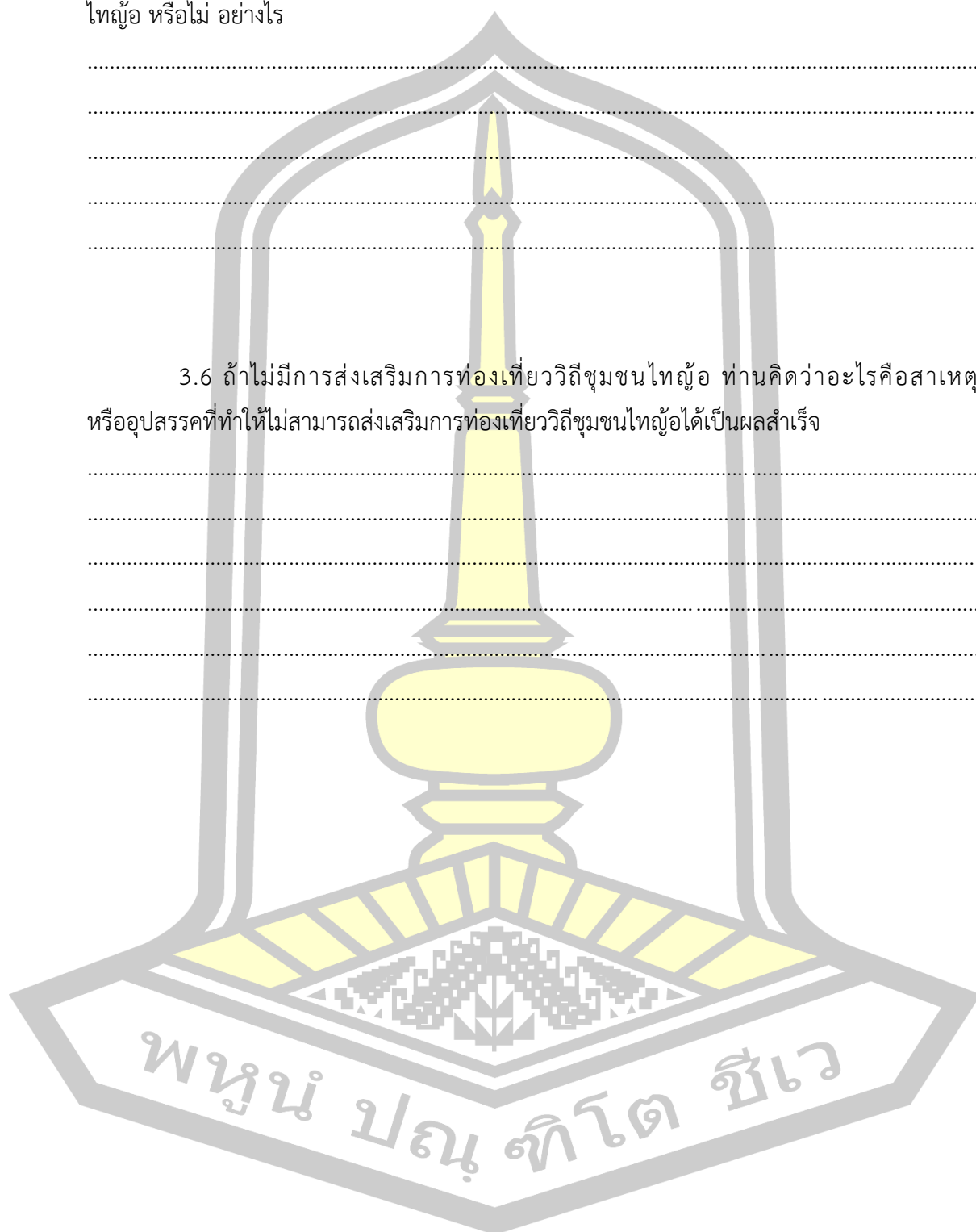
.....

.....

.....

.....

.....

แบบสนทนากลุ่ม

เรื่อง : การส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในชุมชน โดยนำแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์มาประยุกต์ใช้ และนำแนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนมาปรับใช้ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน และเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนไทยอู๋

หลักการ : เพื่อให้คนในชุมชนทุกคนได้มีส่วนร่วมแก้ไขปัญหา และกำหนดทิศทางการแก้ปัญหาาร่วมกัน รวมทั้งนำแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์มาประยุกต์ใช้ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชน และนำแนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนมาปรับใช้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน และเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว

*****
วันที่ .....

คำชี้แจง : แบบสนทนากลุ่มนี้ เป็นกรอบประเด็นหลักที่เตรียมไว้ใช้สนทนาในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในชุมชน โดยเลือกผู้ให้ข้อมูลที่เป็นปราชญ์ชาวบ้านของกลุ่มไทยอู๋ คนในชุมชนผู้นำชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมแก้ไขปัญหา กำหนดทิศทางการแก้ปัญหาาร่วมกัน แลกเปลี่ยนข้อมูล พร้อมแสดงความคิดเห็นร่วมกันระหว่างกลุ่มผู้รู้ กลุ่มผู้ปฏิบัติ กลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในเรื่องการนำแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์มาประยุกต์ใช้ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชน การนำแนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนมาปรับใช้ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในภาคอีสานตอนบนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว

ข้อมูลพื้นฐานของผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม

1. ชื่อ ..... นามสกุล ..... เพศ ..... อายุ ..... ปี
ที่อยู่ปัจจุบัน .....

เบอร์โทรศัพท์ .....

อาชีพ .....

ระดับการศึกษา ( ) จบชั้นประถมศึกษา ( ) จบมัธยมศึกษาตอนต้น
( ) จบมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า ( ) จบปริญญาตรี
( ) สูงกว่าปริญญาตรี

2. อาศัยอยู่ในพื้นที่เป็นระยะเวลา .....
3. ความเกี่ยวข้องภายในชุมชน .....
4. สถานที่ในขณะที่ให้ข้อมูล .....
5. วัน เดือน ปี ที่ให้ข้อมูล .....

ส่วนที่ 2 ประเด็นการสนทนา

2.1 กลุ่มชาวบ้านในพื้นที่

1. คนในพื้นที่ที่มีความคิดเห็นอย่างไรต่อแนวคิดที่จะสร้างแหล่งท่องเที่ยววิถีชุมชนไทญ้อให้เกิดขึ้นภายในท้องถิ่นของท่าน

.....

.....

.....

.....

2. ความต้องการของท้องถิ่น และชุมชนในด้านการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวคือสิ่งใด

.....

.....

.....

.....

3. คนในชุมชนจะมีส่วนช่วยในด้านการอนุรักษ์ สืบสาน วัฒนธรรม ประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อให้คงอยู่ต่อไปอย่างไร

.....

.....

.....

.....

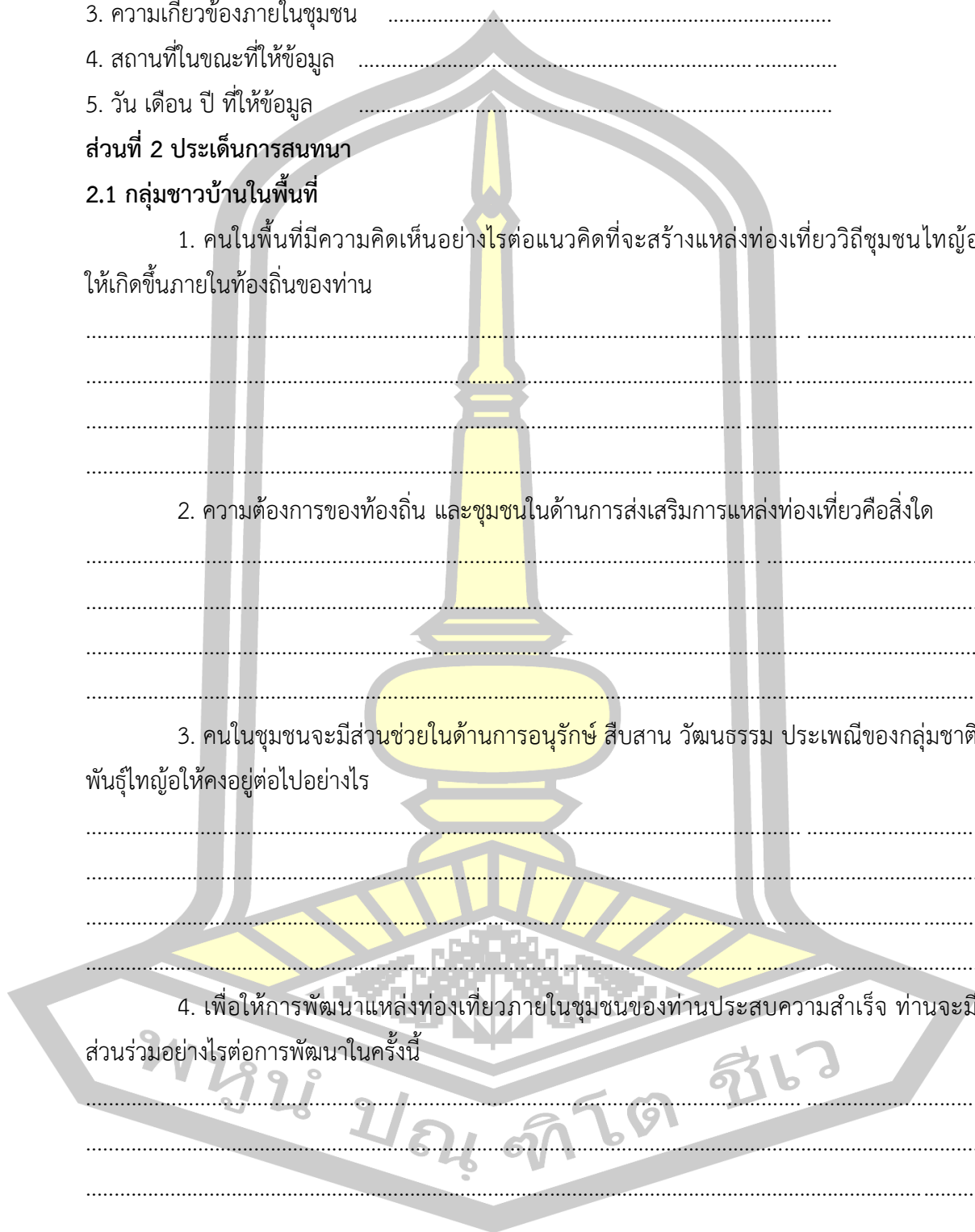
4. เพื่อให้การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชนของท่านประสบความสำเร็จ ท่านจะมีส่วนร่วมอย่างไรต่อการพัฒนาในครั้งนี้

.....

.....

.....

.....

5. ท่านคิดว่าท่านจะนำศิลปวัฒนธรรม หรือวิถีชุมชนอะไรบ้างมาเผยแพร่สู่นักท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจ และเป็นจุดขายด้านการท่องเที่ยวภายในชุมชนของท่าน

6. ทางชุมชนมีความต้องการให้ทางภาครัฐหรือภาคเอกชนให้การสนับสนุน และช่วยเหลือในสิ่งใด เพื่อให้เกิดการพัฒนาด้านการท่องเที่ยววิถีชุมชนภายในท้องถิ่นของตน

7. ทางชุมชนมีข้อเสนอแนะหรือมีแนวทางในด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวหรือไม่ อย่างไร

2.2 นายองค์การบริหารส่วนจังหวัด นายองค์การบริหารส่วนตำบล และกำนันผู้ใหญ่บ้าน

1. ปัจจุบันทางภาครัฐได้มีแผนการดำเนินงานเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนภายในท้องถิ่นของท่านหรือไม่ อย่างไร

2. ปัจจุบันทางองค์การบริหารส่วนจังหวัด หรือทางองค์การบริหารส่วนตำบล ได้นำแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และแนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนมาปรับใช้เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชน เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจภายในท้องถิ่นหรือไม่ อย่างไร

3. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรต่อการนำแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และแนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนมาใช้ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชน เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจภายในท้องถิ่น

.....

.....

.....

4. ปัญหาที่พบด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในท้องถิ่นของท่านคืออะไร

.....

.....

5. ท่านมีแนวทางการแก้ไขปัญหาด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในท้องถิ่นของท่านอย่างไร

.....

.....

2.3 กลุ่มนักท่องเที่ยว

1. ท่านคิดว่าภายในท้องถิ่นนี้มีอะไรที่น่าสนใจบ้าง

.....

.....

.....

2. ท่านมีแรงบันดาลใจอะไร ในการมาท่องเที่ยวในสถานที่แห่งนี้

.....

.....

.....

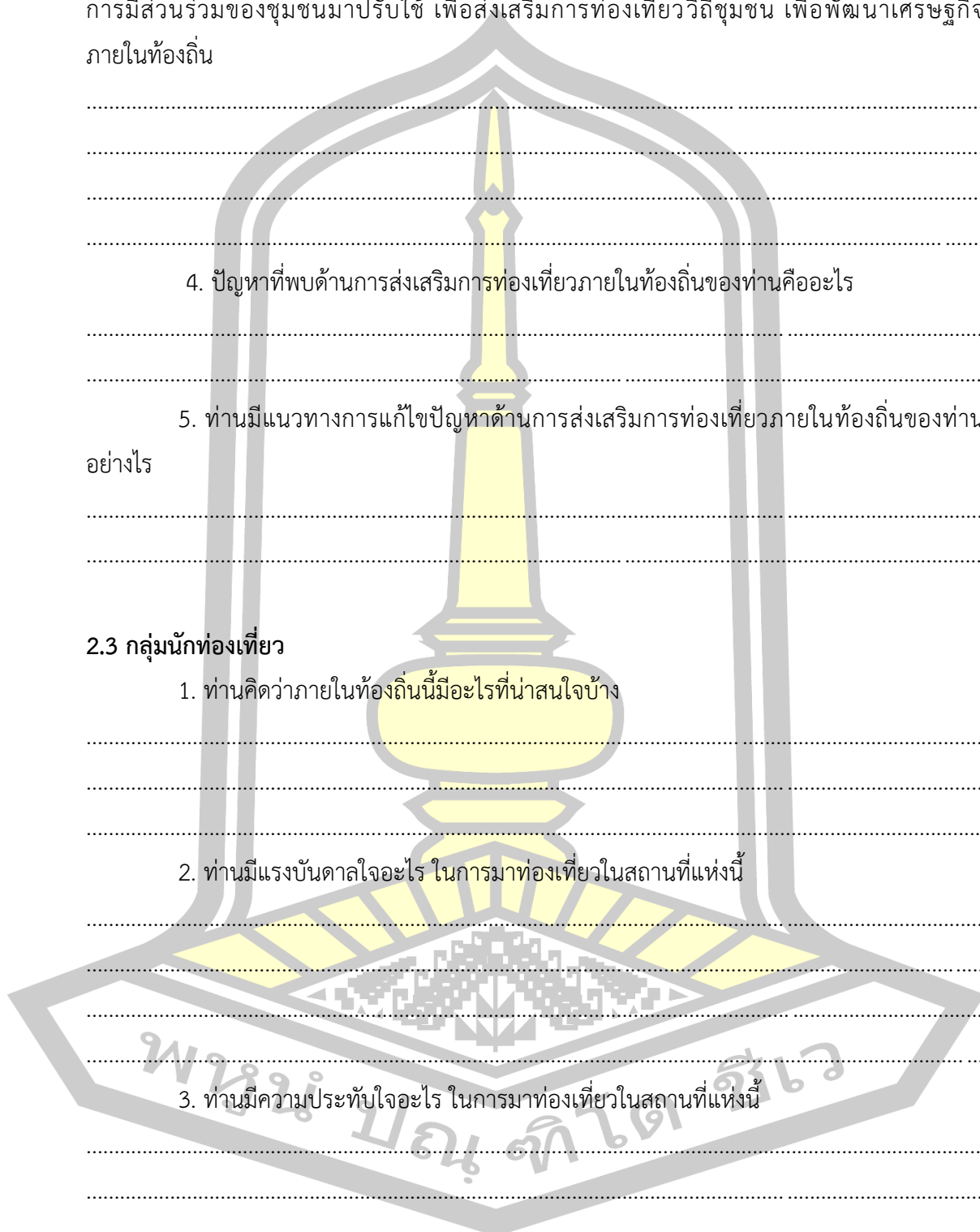
3. ท่านมีความประทับใจอะไร ในการมาท่องเที่ยวในสถานที่แห่งนี้

.....

.....

.....

.....

4. สิ่งที่ท่านอยากให้มี และอยากเห็นในสถานที่ท่องเที่ยวแห่งนี้คืออะไร เพราะอะไร

5. ในฐานะนักท่องเที่ยว ท่านพบปัญหาหรือได้รับผลกระทบอะไรบ้างจากการมาท่องเที่ยวในสถานที่แห่งนี้

6. ท่านคิดว่าในสถานที่ท่องเที่ยวแห่งนี้ควรได้รับการพัฒนาในเรื่องใดบ้าง อย่างไร

7. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรต่อการนำแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และแนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนมาปรับใช้ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชน เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจภายในท้องถิ่น

หมายเหตุ

กระบวนการเรียนรู้ของการท่องเที่ยวโดยชุมชน : "Community-based Tourism : CBT" มีองค์ประกอบที่สำคัญคือ

- **ศักยภาพของคน** คนในชุมชนต้องรู้จักรากเหง้าของตนเองให้ดีเสียก่อน เพื่อความพร้อมในการบอกเล่าข้อมูล และคนในชุมชนต้องพร้อมที่จะเรียนรู้ มีความสามัคคี และรู้จักทำงานร่วมกันได้

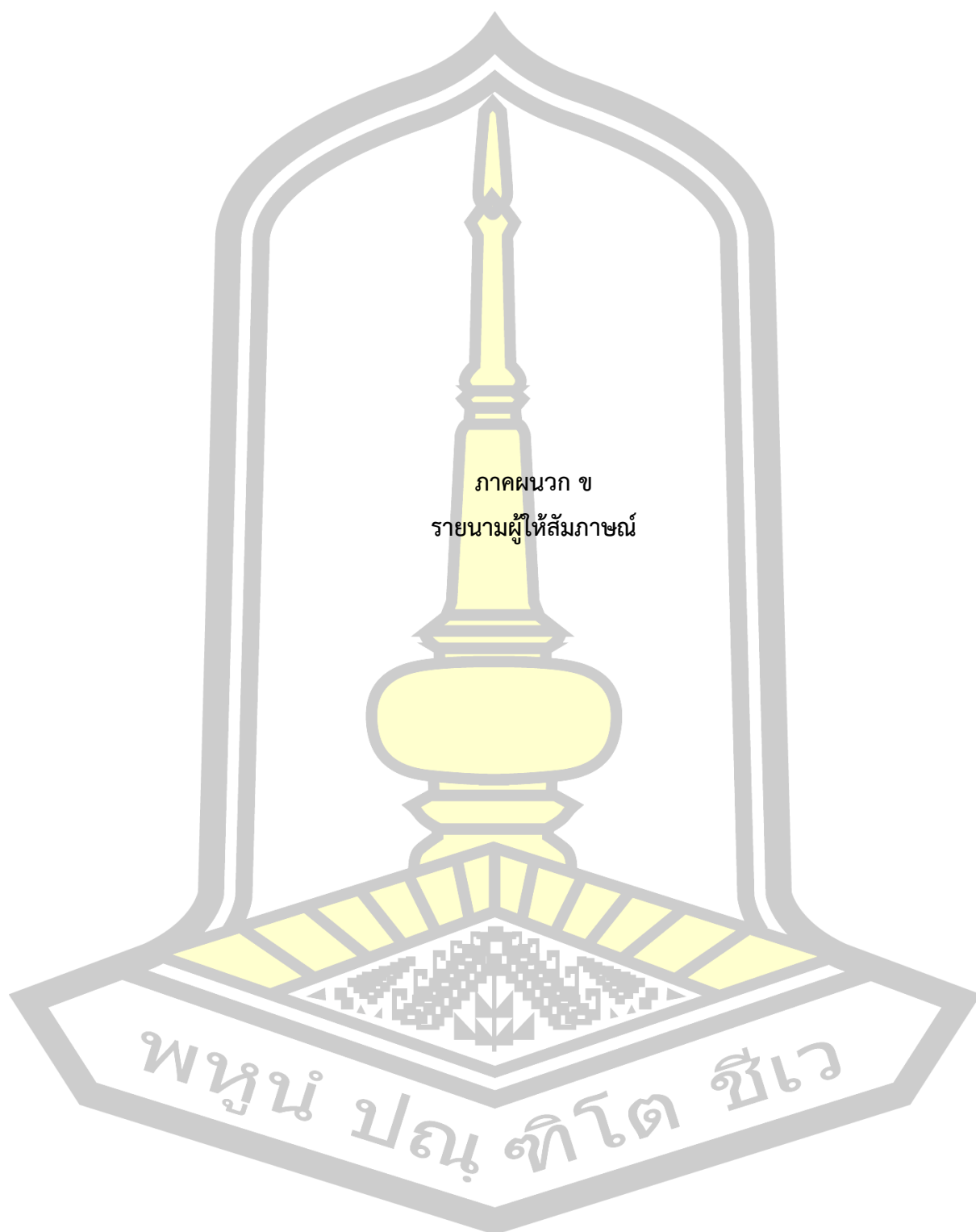
- **ศักยภาพของพื้นที่** หมายถึงรวมถึง ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมประเพณีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบสานต่อกันมา คนในชุมชนต้องรู้จัก ต้องรักและหวงแหน เห็นคุณค่าของทรัพยากรในชุมชนของตน สามารถที่จะนำมาจัดการได้อย่างคุ้มค่าและยั่งยืน ทั้งนี้แล้วชุมชนต้องมีความพร้อมในการเรียนรู้ ตลอดจนมีความรู้ ความเข้าใจ ในเรื่องแนวคิด พื้นฐานทางด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน และการจัดการในพื้นที่ได้ด้วย

- **การจัดการ** เป็นเรื่องที่จะทำอะไร เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด เกิดความยั่งยืน สมดุล ในกลุ่มคนหมู่มาก ดังนั้นชุมชนที่จะสามารถบริหารจัดการ การท่องเที่ยวโดยชุมชน : "Community - based Tourism : CBT" ได้ต้องเป็นชุมชนที่มีผู้นำที่เป็นที่ยอมรับ มีความคิด มีวิสัยทัศน์ ความเข้าใจ เรื่อง การท่องเที่ยวโดยชุมชน ทั้งยังต้องได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานทั้งภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ต้องพูดคุยกำหนดแนวทางการเตรียมความพร้อมชุมชนรู้ว่าพื้นที่ของตนจะมีรูปแบบการท่องเที่ยว อย่างยั่งยืนได้อย่างไร ควรมีกิจกรรมอะไรบ้าง และจะมีการกระจาย จัดสรรรายได้อย่างไร สิ่งสำคัญที่สุดของชุมชนก็คือ การมีส่วนร่วมอันหมายถึง รวมถึง ร่วมในทุกสิ่ง ทุกอย่างเพื่อส่วนรวม

- **มีส่วนร่วม มีได้อย่างไร** การสื่อสารพูดคุย เป็นการสื่อความคิดเห็น การแก้ปัญหา รวมถึง การหาแนวทางแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ชุมชนต้องจัดให้มีเวทีพูดคุยร่วมกัน ร่วมกันคิดวางแผนดำเนินการ ประสานงาน กับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการทำงานร่วมกัน สร้างกฎระเบียบของชุมชน ทางด้านต่าง ๆ เพื่อให้คนในชุมชน รวมถึง ผู้มาเยือนปฏิบัติตาม (วีระพล ทองมา, 2558)

เศรษฐกิจสร้างสรรค์ หมายถึง “การพัฒนาเศรษฐกิจบนพื้นฐานของการสร้าง และใช้องค์ความรู้ ความคิดสร้างสรรค์ และทรัพย์สินทางปัญญา ที่เชื่อมโยงกับพื้นฐานทางวัฒนธรรม การส่งเสริม ความรู้ของสังคมเทคโนโลยี และนวัตกรรม ในการผลิตสินค้าและบริการใหม่ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม ทางเศรษฐกิจ ” ประเด็นที่มีส่วนสำคัญสุดในกระบวนการขับเคลื่อน ได้แก่ กระบวนการและวิธีการมอง “ทุนจากภายใน” ชุมชนและท้องถิ่นที่มีอยู่แล้ว เพื่อนำมาซึ่งการต่อยอดสร้างสรรค์และ สร้างมูลค่าเพิ่ม โดยความหมายของ “ทุนจากภายใน” ในที่นี้ครอบคลุมทั้งทุนทางกายภาพ ทาง ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ สังคม วิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ความชำนาญเฉพาะด้าน ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเป็น “อัตลักษณ์” ที่สำคัญในการสะท้อนความเป็นตัวตนของชุมชนและท้องถิ่น เป็น ตัวเชื่อมให้เกิดการเข้ามามีส่วนร่วม และความรู้สึกร่วมกันเป็นเจ้าของร่วมกันของคนในชุมชน อันเป็น ปัจจัยหนึ่งที่สำคัญต่อความสำเร็จในการพัฒนาสังคมและชุมชนที่ยั่งยืน (เฉลิมพล แจ่มจันทร์ และสว รีย์ บุญยฆานนท์, 2556)

พหุ อนุ ทิโต ชีเว

ภาคผนวก ข
รายนามผู้ให้สัมภาษณ์

พหุ ประจันต์ ชัยเว

รายนามผู้ให้สัมภาษณ์

กานต์ แก้วมาตย์ นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลท่าอุเทนเป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นาย อิศรา ทองทิพย์ เป็นผู้สัมภาษณ์, สถานที่สัมภาษณ์ สำนักงานเทศบาลตำบลท่าอุเทน หมู่ที่ 5 ถนนศรีเมือง ตำบลท่าอุเทน อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม , สัมภาษณ์ วันที่ 6 มีนาคม 2561

จรรยา ถานัน ผู้ช่วยท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดมุกดาหาร เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นาย อิศรา ทองทิพย์ เป็นผู้สัมภาษณ์, สถานที่สัมภาษณ์ สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดมุกดาหาร ถนนแก่นกินรี ต.มุกดาหาร อ.เมืองมุกดาหาร จ.มุกดาหาร , สัมภาษณ์ วันที่ 18 เมษายน 2561

จันทอม ดีดวงพันธ์ นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลดงเย็น เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นาย อิศรา ทองทิพย์ เป็นผู้สัมภาษณ์, สำนักงานเทศบาลตำบลดงเย็น อำเภอเมืองมุกดาหาร จังหวัดมุกดาหาร , สัมภาษณ์วันที่ 2 มีนาคม 2561

ชนม์บันลือ วรรณพันธ์ ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสกลนคร เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นาย อิศรา ทองทิพย์ เป็นผู้สัมภาษณ์, สถานที่สัมภาษณ์ สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสกลนคร 507 ถนนไอทียู อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร, สัมภาษณ์ วันที่ 30 เมษายน 2561

เด่นชัย ไตรยะธา ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดนครพนม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นาย อิศรา ทองทิพย์ เป็นผู้สัมภาษณ์, สถานที่สัมภาษณ์ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครพนม ศาลากลาง (หลังใหม่) ชั้น 1 ถนนอภิบาลบัญชา ตำบลในเมือง อำเภอเมืองนครพนม จังหวัดนครพนม , สัมภาษณ์วันที่ 10 เมษายน 2561

ตระกูล อานัด ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดนครพนม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นาย อิศรา ทองทิพย์ เป็นผู้สัมภาษณ์, สถานที่สัมภาษณ์ สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดนครพนม สนามกีฬากลางจังหวัดนครพนม , สัมภาษณ์วันที่ 10 เมษายน 2561

ทองปาน รักษาผล ประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอเมืองสกลนคร เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นาย อิศรา ทองทิพย์ เป็นผู้สัมภาษณ์, สถานที่สัมภาษณ์ สภาวัฒนธรรมอำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร ถนนศูนย์ราชการ ตำบลธาตุเชิงชุม อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร , สัมภาษณ์วันที่ 7 มีนาคม 2561

นิสสัน ไชยวรรณ ปลัดเทศบาล ปฏิบัติหน้าที่นายกเทศมนตรีตำบลนาหว้า เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นาย อิศรา ทองทิพย์ เป็นผู้สัมภาษณ์, สถานที่สัมภาษณ์ สำนักงานเทศบาลตำบลนาหว้า 55/1 หมู่ 8 ถนนนาหว้า – ดอนเชียงบาน ตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม, สัมภาษณ์วันที่ 11 เมษายน 2561

ประหยัด ธาระราช ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดสกลนคร เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นาย อิศรา ทองทิพย์ เป็นผู้สัมภาษณ์, สถานที่สัมภาษณ์ สภาวัฒนธรรมอำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร ถนนศูนย์ราชการ ตำบลธาตุเชิงชุม อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร , สัมภาษณ์วันที่ 7 มีนาคม 2561

พรสวรรค์ ดิดวงพันธ์ สมาชิกสภาเทศบาลตำบลดงเย็น เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นาย อิศรา ทองทิพย์ เป็นผู้สัมภาษณ์, สำนักงานเทศบาลตำบลดงเย็น อำเภอเมืองมุกดาหาร จังหวัดมุกดาหาร , สัมภาษณ์วันที่ 2 มีนาคม 2561

ลัคนา กิตติศรีวรพรรณ รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลโนนตาล เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นาย อิศรา ทองทิพย์ เป็นผู้สัมภาษณ์, สถานที่สัมภาษณ์ บ้านนาง ลัคนา กิตติศรีวรพรรณ ตำบลโนนตาล อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม , สัมภาษณ์ วันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2561

วิศรุต แก้วฝ้าย นายกองค์การบริหารส่วนตำบลขมื่น เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นาย อิศรา ทองทิพย์ เป็นผู้สัมภาษณ์, สถานที่สัมภาษณ์ สถานที่สัมภาษณ์ องค์การบริหารส่วนตำบลขมื่น อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร, สัมภาษณ์วันที่ 10 เมษายน 2561

สมพาน กิตติศรีวรพรรณ ประชาญชาวบ้าน เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นาย อิศรา ทองทิพย์ เป็นผู้สัมภาษณ์, สถานที่สัมภาษณ์ บ้านนาง ลัคนา กิตติศรีวรพรรณ ตำบลโนนตาล อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม , สัมภาษณ์ วันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2561

เสีี่ยม พ้อธานี รองนายกเทศมนตรีเทศบาลนครสกลนคร รักษาการนายกเทศมนตรีเทศบาลนครสกลนคร เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นาย อิศรา ทองทิพย์ เป็นผู้สัมภาษณ์, สถานที่สัมภาษณ์ เทศบาลนครสกลนคร จังหวัดสกลนคร, สัมภาษณ์วันที่ 9 เมษายน 2561

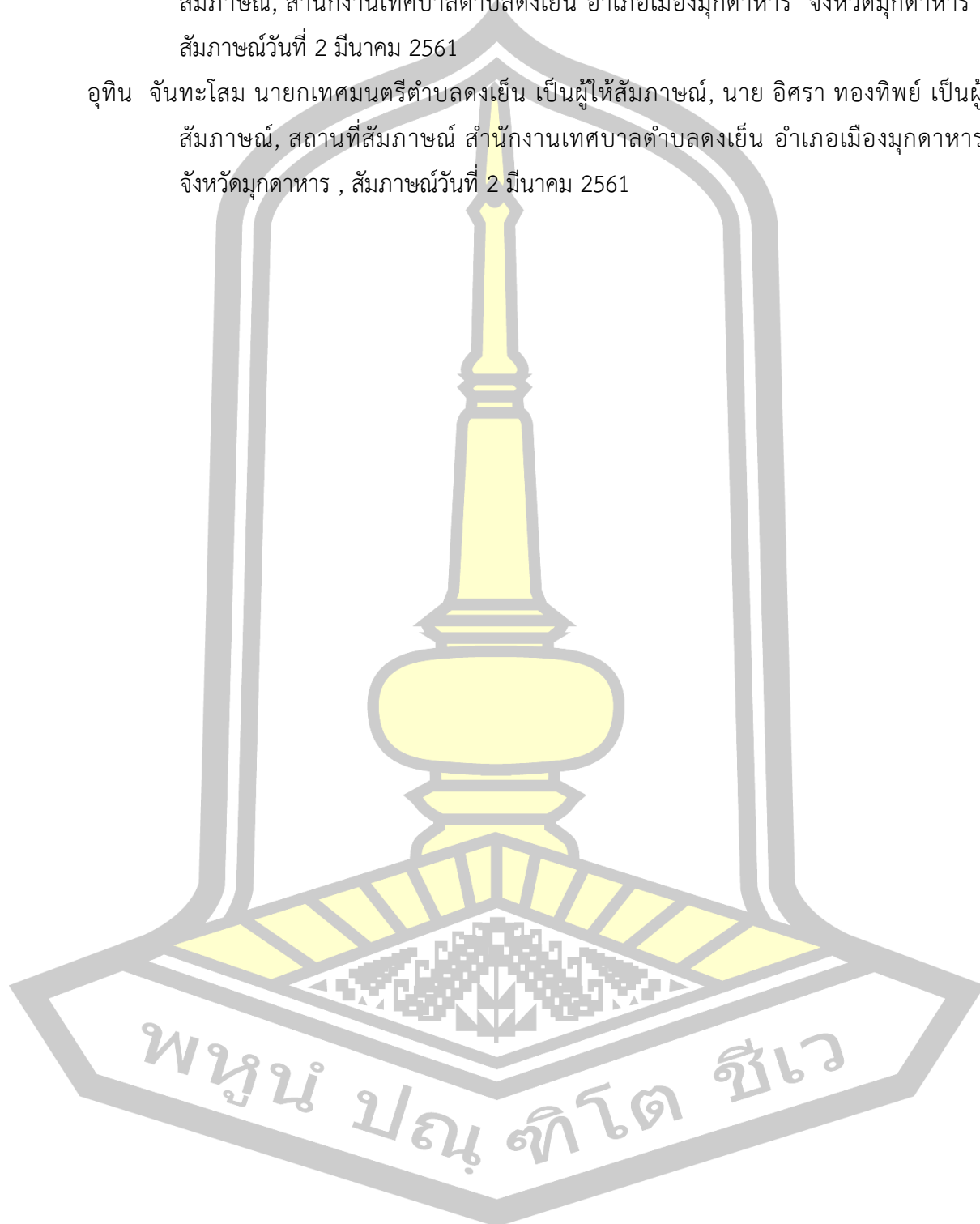
สุรจิตต์ จันทรสภา ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดมุกดาหาร เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นาย อิศรา ทองทิพย์ เป็นผู้สัมภาษณ์, สถานที่สัมภาษณ์ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดมุกดาหาร ศาลากลางจังหวัดมุกดาหารหลังใหม่ ชั้น 2 ถนนวิวิธสุการ อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร , สัมภาษณ์วันที่ 17 เมษายน 2561

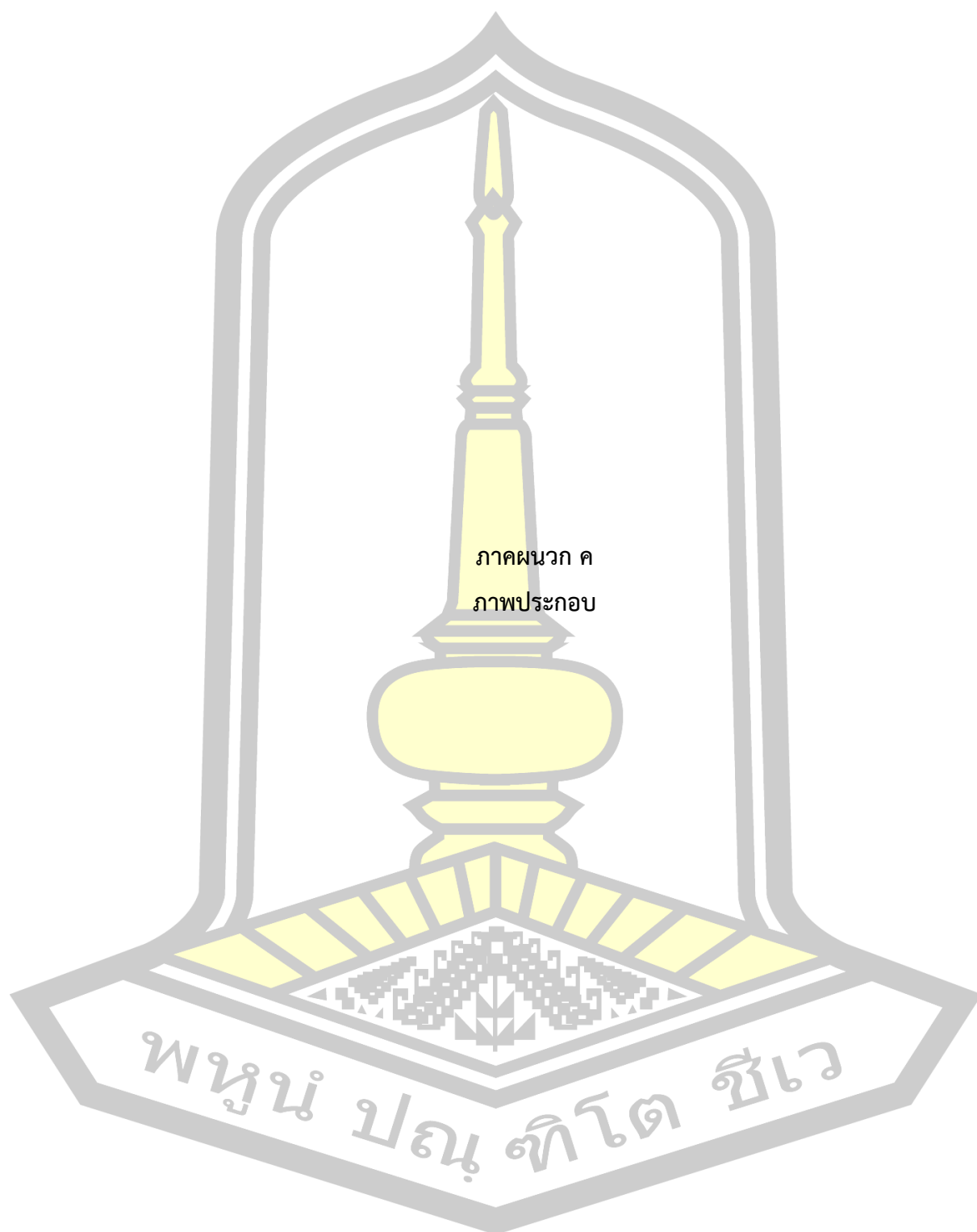
สุภวิทย์ พรธวงค์ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลโนนตาล เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นาย อิศรา ทองทิพย์ เป็นผู้สัมภาษณ์, สถานที่สัมภาษณ์ สำนักงานเทศบาลตำบลโนนตาล ตำบลโนนตาล อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม , สัมภาษณ์ วันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2561

อนุพงศ์ หอมจันทร์ นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลเหล่าปอแดง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นาย อิศรา ทองทิพย์ เป็นผู้สัมภาษณ์, สถานที่สัมภาษณ์ เทศบาลตำบลเหล่าปอแดง ตำบลเหล่าปอแดง อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร, สัมภาษณ์วันที่ 9 เมษายน 2561

อุดร ดิดวงพันธ์ สมาชิกสภาเทศบาลตำบลดงเย็น เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นาย อิศรา ทองทิพย์ เป็นผู้
สัมภาษณ์, สำนักงานเทศบาลตำบลดงเย็น อำเภอเมืองมุกดาหาร จังหวัดมุกดาหาร ,
สัมภาษณ์วันที่ 2 มีนาคม 2561

อุทิน จันทะโสสม นายกเทศมนตรีตำบลดงเย็น เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นาย อิศรา ทองทิพย์ เป็นผู้
สัมภาษณ์, สถานที่สัมภาษณ์ สำนักงานเทศบาลตำบลดงเย็น อำเภอเมืองมุกดาหาร
จังหวัดมุกดาหาร , สัมภาษณ์วันที่ 2 มีนาคม 2561

ภาพประกอบ 72 สัมภาษณ์ นาย ประหยัด ธาระราช ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดสกลนคร

ภาพประกอบ 73 สัมภาษณ์ นาย ตระกูล อานันต์ ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดนครพนม

ภาพประกอบ 74 สัมภาษณ์ นางสาว จริญญา ถานันท์ ผู้ช่วยท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดนครพนม

ภาพประกอบ 75 สัมภาษณ์ นาย กานต์ แก้วมาตย์ นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลท่าอุเทน
จังหวัดนครพนม

ภาพประกอบ 76 สัมภาษณ์ นาย สุภวิทย์ พรรณวงศ์ นายกองค้การบริหารส่วนตำบลโนนตาล
อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม

ภาพประกอบ 77 สัมภาษณ์ นาย อุทิน จันทะโสม นายกเทศมนตรีตำบลดงเย็น อำเภอเมือง
จังหวัดมุกดาหาร

ภาพประกอบ 78 สัมภาษณ์ นาย สุรจิตต์ จันทรสชา ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดมุกดาหาร

ภาพประกอบ 79 สัมภาษณ์ อตีตผู้ใหญ่บ้าน ตำบลดงเย็น อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร

ภาพประกอบ 80 สัมภาษณ์ นาง ลัดดา กิตติศรีวรรณ รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบล
โนนตาล ตำบลโนนตาล อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม

ภาพประกอบ 81 สัมภาษณ์ นาย เสงี่ยม พ่อธานี รองนายกเทศมนตรีเทศบาลนคร
สกลนคร รักษาการนายกเทศมนตรีเทศบาลนครสกลนคร

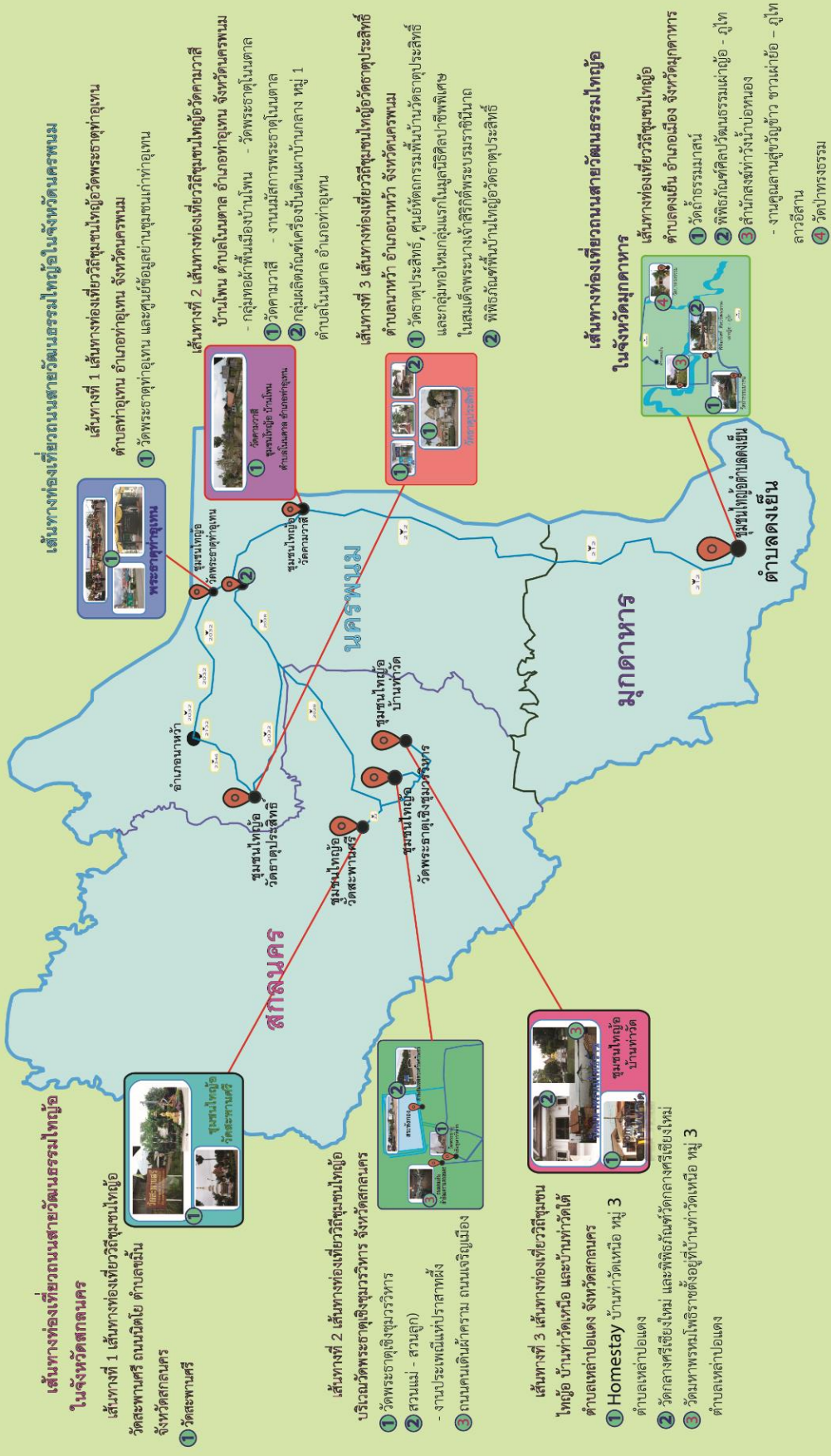

ภาพประกอบ 82 สัมภาษณ์ นาย เต๋นชัย ไตรระยา ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดนครพนม

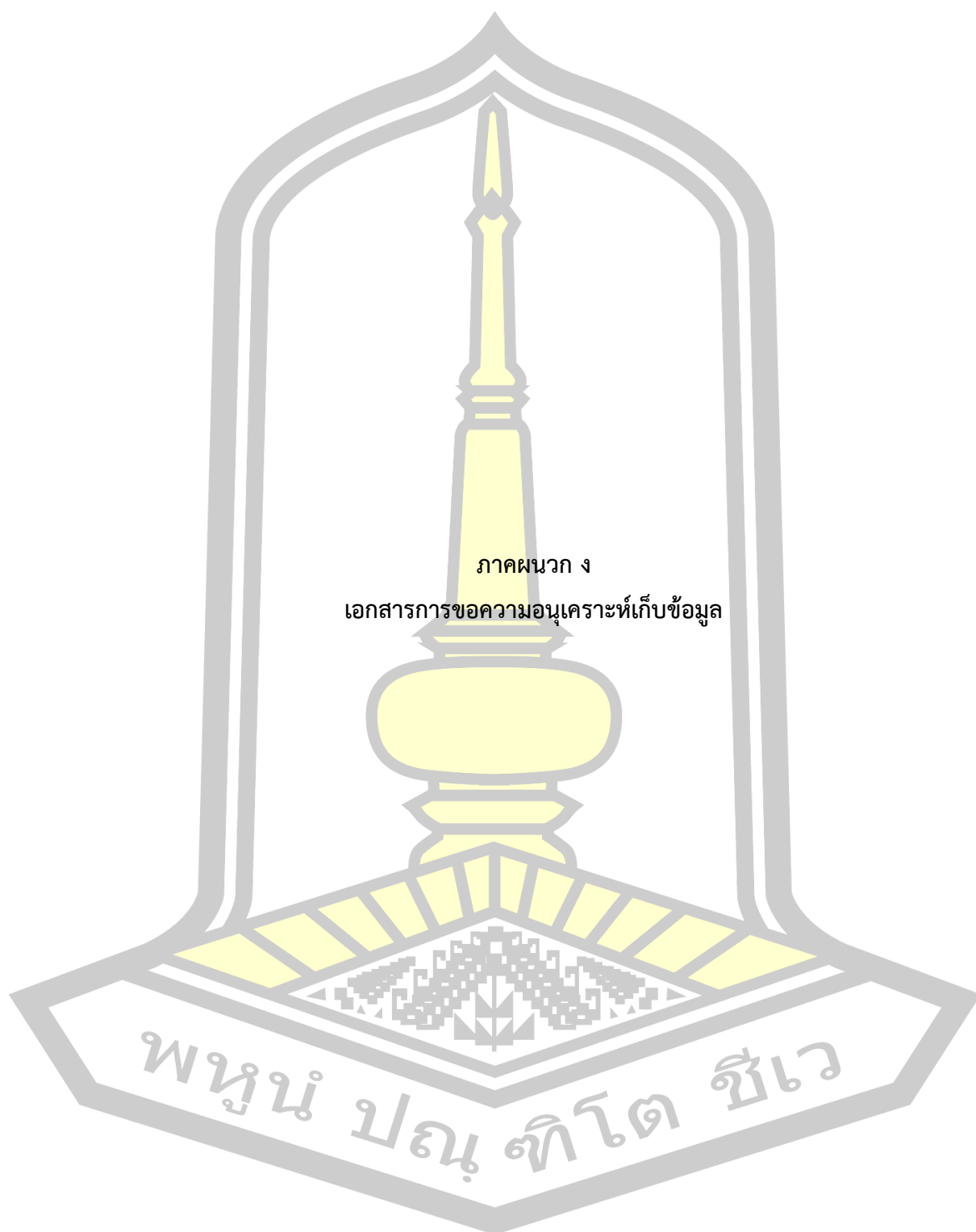

ภาพประกอบ 83 สนทนากลุ่ม คณะสภาเทศบาลตำบลดงเย็น ตำบลดงเย็น อำเภอเมือง
จังหวัดมุกดาหาร

แผนที่เส้นทางท่องเที่ยววิถีชุมชนไทยยุค ภาคอีสานตอนบน (สกลนคร นครพนม มุกดาหาร)

ภาพประกอบ 84 แผนที่เส้นทางท่องเที่ยววิถีชุมชนไทยยุคภาคอีสานตอนบน (สกลนคร นครพนม มุกดาหาร)

ภาคผนวก ง
เอกสารการขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูล

พหุ ประยูร จุฬาลงกรณ์

ที่ ศธ ๐๕๓๐.๔๓/ว.๑๐๙

คณะวัฒนธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ตำบลตลาด อำเภอเมือง
จังหวัดมหาสารคาม ๔๔๐๐๐

๒๖ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้นิติศาสตร์เก็บข้อมูลภาคสนาม

เรียน ท้องเที่ยวและกีฬาจังหวัดนครพนม

ด้วยนายอิศรา ทองทิพย์ รหัสนิติ ๕๘๐๑๒๑๖๐๐๑๐ นิสิตระดับปริญญาเอก สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ คณะวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ได้รับอนุมัติทำวิทยานิพนธ์เรื่อง รูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนไทยญ้อ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ภาคอีสานตอนบน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดำเนินการหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ โดยมีอาจารย์ ดร.มนตรี ศรีราชเลา เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ในการนี้ คณะวัฒนธรรมศาสตร์ พิจารณาแล้วเห็นว่าเขตพื้นที่ของท่านมีข้อมูลที่เป็นประโยชน์ ตลอดจนข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการทำวิทยานิพนธ์เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านอนุญาตให้ผู้วิจัยดังกล่าว เข้าพื้นที่เก็บข้อมูลและสัมภาษณ์ เพื่อนำไปประกอบการทำวิทยานิพนธ์ให้สมบูรณ์และถูกต้องต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชลิทกา วรรณจันทร์)
คณบดีคณะวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ปฏิบัติราชการแทนอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

งานบัณฑิตศึกษา
คณะวัฒนธรรมศาสตร์ มมส.
โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๔๓๗๑-๑๓๕๐

ที่ ศธ ๐๕๓๐.๔๑/ว.๑๐๙

คณะวัฒนธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ตำบลตลาด อำเภอเมือง
จังหวัดมหาสารคาม ๔๕๐๐๐

๒๖ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูลภาคสนาม

เรียน ผู้อำนวยการสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครพนม

ด้วยนายอิศรา ทองทิพย์ รหัสหนังสือ ๕๕๐๑๒๑๖๐๐๑๐ นิสิตระดับปริญญาเอก สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ คณะวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ได้รับอนุมัติทำวิทยานิพนธ์เรื่อง รูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนไทยน้อย เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ภาคอีสานตอนบน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ โดยมีอาจารย์ ดร.มนตรี ศรีราชเสลา เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ในการนี้ คณะวัฒนธรรมศาสตร์ พิจารณาแล้วเห็นว่าเขตพื้นที่ของท่านมีข้อมูลที่เป็นประโยชน์ตลอดจนข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการทำวิทยานิพนธ์เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านอนุญาตให้ผู้วิจัยดังกล่าว เข้าพื้นที่เก็บข้อมูลและสัมภาษณ์ เพื่อนำไปประกอบการทำวิทยานิพนธ์ให้สมบูรณ์และถูกต้องต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชุลิกกา วรรณจันทร์)

คณบดีคณะวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ปฏิบัติราชการแทนอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

งานบัณฑิตศึกษา
คณะวัฒนธรรมศาสตร์ มมส.
โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๔๓๗๑-๑๓๕๐

ที่ ศธ ๐๕๓๐.๔๑/ว. ๑๐๘

คณะวัฒนธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ตำบลตลาด อำเภอเมือง
จังหวัดมหาสารคาม ๔๕๐๐๐

๒๖ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้จัดส่งเก็บข้อมูลภาคสนาม

เรียน ผู้อำนวยการสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสกลนคร

ด้วยนายอิศรา ทองทิพย์ รหัสนิสิต ๕๔๐๑๒๖๐๐๑๐ นิสิตระดับปริญญาเอก สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ คณะวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ได้รับอนุมัติทำวิทยานิพนธ์เรื่อง รูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนไทยอู้อ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ภาคอีสานตอนบน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดำเนินการตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ โดยมีอาจารย์ ดร.มนตรี ศรีราชเสลา เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ในการนี้ คณะวัฒนธรรมศาสตร์ พิจารณาแล้วเห็นว่าเขตพื้นที่ของท่านมีข้อมูลที่เป็นประโยชน์ ตลอดจนข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการทำวิทยานิพนธ์เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านอนุญาตให้ผู้วิจัยดังกล่าว เข้าพื้นที่เก็บข้อมูลและสัมภาษณ์ เพื่อนำไปประกอบการทำวิทยานิพนธ์ให้สมบูรณ์และถูกต้องต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชลิทกา วรรณจันทร์)
คณบดีคณะวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ปฏิบัติราชการแทนอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

งานบัณฑิตศึกษา
คณะวัฒนธรรมศาสตร์ มมส.
โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๔๓๗๑-๑๓๕๐

ที่ ศธ ๐๕๓๐.๕๑/ว.๑๐๙

คณะวัฒนธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ตำบลตลาด อำเภอเมือง
จังหวัดมหาสารคาม ๔๕๐๐๐

๒๖ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูลภาคสนาม

เรียน นายกเทศมนตรีตำบลงเย็น

ด้วยนายอิสรา ทองทิพย์ รหัสหนังสือ ๕๘๐๑๒๑๖๐๐๑๐๐ นิสิตระดับปริญญาเอก สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ คณะวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ได้รับอนุมัติทำวิทยานิพนธ์เรื่อง รูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนไทลื้อ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ภาคอีสานตอนบน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ โดยมีอาจารย์ ดร.มนตรี ศรีราชเสลา เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ในการนี้ คณะวัฒนธรรมศาสตร์ พิจารณาแล้วเห็นว่าเขตพื้นที่ของท่านมีข้อมูลที่เป็นประโยชน์ตลอดจนข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการทำวิทยานิพนธ์เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านอนุญาตให้ผู้วิจัยดังกล่าว เข้าพื้นที่เก็บข้อมูลและสัมภาษณ์ เพื่อนำไปประกอบการทำวิทยานิพนธ์ให้สมบูรณ์และถูกต้องต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชิสิกกา วรรณจันทร์)

คณบดีคณะวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ปฏิบัติราชการแทนอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

งานบัณฑิตศึกษา
คณะวัฒนธรรมศาสตร์ มมส.
โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๔๓๗๑-๑๓๕๐

ที่ ศธ ๐๕๓๐.๔๑/ว.๑๐

คณะวัฒนธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ตำบลตลาด อำเภอเมือง
จังหวัดมหาสารคาม ๔๔๐๐๐

๒๖ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้นิสิตเก็บข้อมูลภาคสนาม

เรียน นายกองค้การบริหารส่วนตำบลไชยบุรี

ด้วยนายอิศรา ทองทิพย์ รหัสนิสิต ๕๘๐๑๒๖๐๐๑๐ นิสิตระดับปริญญาเอก สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ คณะวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ได้รับอนุมัติทำวิทยานิพนธ์เรื่อง รูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนไทยอื้อ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค้ภาคอีสานตอนบน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ โดยมีอาจารย์ ดร.มนตรี ศรีราชเสลา เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ในการนี้ คณะวัฒนธรรมศาสตร์ พิจารณาแล้วเห็นว่าเขตพื้นที่ของท่านมีข้อมูลที่เป็นประโยชน์ตลอดจนข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการทำวิทยานิพนธ์เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านอนุญาตให้ผู้วิจัยดังกล่าว เข้าพื้นที่เก็บข้อมูลและสัมภาษณ์ เพื่อนำไปประกอบการทำวิทยานิพนธ์ให้สมบูรณ์และถูกต้องต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชุลิกกา วรรณจันทร์)

คณบดีคณะวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ปฏิบัติราชการแทนอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

งานบัณฑิตศึกษา
คณะวัฒนธรรมศาสตร์ มมส.
โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๔๓๗๑-๓๓๕๐

ที่ ศธ ๐๕๓๐.๕๑/ว. ๑๔๘

คณะวัฒนธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ตำบลตลาด อำเภอมือ
จังหวัดมหาสารคาม ๕๕๐๐๐

๒๒ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบขออนุญาตให้หนังสือเก็บข้อมูลภาคสนาม

เรียน นายเทศมนตรีตำบลนาหว้า

ด้วยนายอิศรา ทองทิพย์ รหัสนิสิต ๕๘๐๑๒๖๐๐๑๐ นิสิตระดับปริญญาเอก สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ คณะวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ได้รับอนุมัติทำวิทยานิพนธ์เรื่อง รูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนไทยอื้อ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ภาคอีสานตอนบน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ โดยมีอาจารย์ ดร.มนตรี ศรีราชเสลา เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ในการนี้ คณะวัฒนธรรมศาสตร์ พิจารณาแล้วเห็นว่าเขตพื้นที่ของท่านมีข้อมูลที่เป็นประโยชน์ตลอดจนข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการทำวิทยานิพนธ์เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านอนุญาตให้ผู้วิจัยดังกล่าว เข้าพื้นที่เก็บข้อมูลและสัมภาษณ์ เพื่อนำไปประกอบการทำวิทยานิพนธ์ให้สมบูรณ์และถูกต้องต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิสสิกา วรรณจันทร์)

คณบดีคณะวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ปฏิบัติราชการแทนอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

งานบัณฑิตศึกษา
คณะวัฒนธรรมศาสตร์ มมส.
โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๕๓๗๑-๑๓๕๐

มณู ที เก

ที่ ศธ ๐๕๓๐.๔๑/ว.๑๐๘

คณะวัฒนธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ตำบลตลาด อำเภอเมือง
จังหวัดมหาสารคาม ๔๕๐๐๐

๒๖ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่ให้ผลิตเก็บข้อมูลภาคสนาม

เรียน นายกเทศมนตรีตำบลบ้านโพน

ด้วยนายอัครา ทองทิพย์ รหัสนิสิต ๕๘๐๑๒๑๖๐๐๑๐ นิสิตระดับปริญญาเอก สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ คณะวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ได้รับอนุมัติทำวิทยานิพนธ์เรื่อง รูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนไทยอู้อ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ภาคอีสานตอนบน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ โดยมีอาจารย์ ดร.มนตรี ศรีราชเลา เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ในการนี้ คณะวัฒนธรรมศาสตร์ พิจารณาแล้วเห็นว่าเขตพื้นที่ของท่านมีข้อมูลที่เป็นประโยชน์ ตลอดจนข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการทำวิทยานิพนธ์เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออนุญาตจากท่านอนุญาตให้ผู้วิจัยดังกล่าว เข้าพื้นที่เก็บข้อมูลและสัมภาษณ์ เพื่อนำไปประกอบการทำวิทยานิพนธ์ให้สมบูรณ์และถูกต้องต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชิสิตกา วรรณจันทร์)
คณบดีคณะวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ปฏิบัติราชการแทนอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

งานบัณฑิตศึกษา
คณะวัฒนธรรมศาสตร์ มมส.
โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๔๓๗๑-๑๓๕๐

ที่ ศธ ๐๕๓๐.๔๑/ว.๑๐๘

คณะวัฒนธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ตำบลตลาด อำเภอเมือง
จังหวัดมหาสารคาม ๔๕๐๐๐

๒๒ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูลภาคสนาม

เรียน ท้องเที่ยวและกีฬาจังหวัดมุกดาหาร

ด้วยนายอิศรา ทองทิพย์ รหัสบัณฑิต ๕๘๐๑๒๖๐๐๑๐ นิสิตระดับปริญญาเอก สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ คณะวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ได้รับอนุมัติทำวิทยานิพนธ์เรื่อง รูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนไทยอื้อ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ภาคอีสานตอนบน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ โดยมีอาจารย์ ดร.มนตรี ศรีราชเสลา เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ในการนี้ คณะวัฒนธรรมศาสตร์ พิจารณาแล้วเห็นว่าเขตพื้นที่ของท่านมีข้อมูลที่เป็นประโยชน์ตลอดจนข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการทำวิทยานิพนธ์เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านอนุญาตให้ผู้วิจัยดังกล่าว เข้าพื้นที่เก็บข้อมูลและสัมภาษณ์ เพื่อนำไปประกอบการทำวิทยานิพนธ์ให้สมบูรณ์และถูกต้องต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชิติกา วรรณจันทร์)

คณบดีคณะวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ปฏิบัติราชการแทนอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

งานบัณฑิตศึกษา
คณะวัฒนธรรมศาสตร์ มมส.
โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๔๓๗๑-๑๓๕๐

ที่ ศธ ๐๕๓๐.๕๑/ว.๑๐๘

คณะวัฒนธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ตำบลตลาด อำเภอเมือง
จังหวัดมหาสารคาม ๕๔๐๐๐

๒๖ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูลภาคสนาม

เรียน ท้องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสกลนคร

ด้วยนายอัครา ทองทิพย์ รหัสหนังสือ ๕๘๐๑๒๑๖๐๐๑๐ นิสิตระดับปริญญาเอก สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ คณะวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ได้รับอนุมัติทำวิทยานิพนธ์เรื่อง รูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนไทยอื้อ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ภาคอีสานตอนบน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดมหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ โดยมีอาจารย์ ดร.มนตรี ศรีราชเลา เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ในกรณี คณะวัฒนธรรมศาสตร์ พิจารณาแล้วเห็นว่าเขตพื้นที่ของท่านมีข้อมูลที่เป็นประโยชน์ ตลอดจนข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการทำวิทยานิพนธ์เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านอนุญาตให้ผู้วิจัยดังกล่าว เข้าพื้นที่เก็บข้อมูลและสัมภาษณ์ เพื่อนำไปประกอบการทำวิทยานิพนธ์ให้สมบูรณ์และถูกต้องต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชุลิกกา วรณจันทร์)

คณบดีคณะวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ปฏิบัติราชการแทนอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

งานบัณฑิตศึกษา
คณะวัฒนธรรมศาสตร์ มมส.
โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๔๓๗๑-๑๓๕๐

ที่ ศธ ๐๕๓๐.๔๑/ว. ๑๐๘

คณะวัฒนธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ตำบลตลาด อำเภอเมือง
จังหวัดมหาสารคาม ๔๕๐๐๐

๒๖ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูลภาคสนาม

เรียน ผู้อำนวยการสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดมุกดาหาร

ด้วยนายอิศรา ทองทิพย์ รหัสหนังสือ ๕๕๐๑๒๑๖๐๐๑๐ นิสิตระดับปริญญาเอก สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ คณะวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ได้รับอนุมัติทำวิทยานิพนธ์เรื่อง รูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนไทยอื้อ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ภาคอีสานตอนบน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ โดยมีอาจารย์ ดร.มนตรี ศรีราชเสลา เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ในการนี้ คณะวัฒนธรรมศาสตร์ พิจารณาแล้วเห็นว่าเขตพื้นที่ของท่านมีข้อมูลที่เป็นประโยชน์ตลอดจนข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการทำวิทยานิพนธ์เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านอนุญาตให้ผู้วิจัยดังกล่าว เข้าพื้นที่เก็บข้อมูลและสัมภาษณ์ เพื่อนำไปประกอบการทำวิทยานิพนธ์ให้สมบูรณ์และถูกต้องต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชิสิกกา วรรณจันทร์)
คณบดีคณะวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ปฏิบัติราชการแทนอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

งานบัณฑิตศึกษา
คณะวัฒนธรรมศาสตร์ มมส.
โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๔๓๗๑-๑๓๕๐

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ	นายอิสรา ทองทิพย์
วันเกิด	วันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2525
สถานที่เกิด	จังหวัดสกลนคร
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	บ้านเลขที่ 264/4 ชุมชนหนองแดง ซอยหนองแดงพัฒนา ถนนรัฐบำรุง ตำบลธาตุเชิงชุม อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร รหัสไปรษณีย์47000
ตำแหน่งหน้าที่การงาน	เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานพิธี สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	กลุ่มอำนวยการพิธีการศพที่ได้รับพระราชทานที่ 9 อุดรธานี ตำบลหมากแข้ง อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี รหัสไปรษณีย์41000
ประวัติการศึกษา	

พูนุ่ ปณุ่ ทิโต ชีเว